NGÖNËN PEPEWER

Weri New Testament

Contents

Ngönën Pepewer 1
Matiu 2
Maak 44
Luk 68
Son 110
Ngön Yaaö Omnarö 141
Rom 183
1 Korin 203
2 Korin 222
Kalesia 236
Epesas 243
Pilipai 249
Kolosi 254
1 Tesalonaika 259
2 Tesalonaika 263
1 Timoti 266
2 Timoti 272
Taitas 276
Pailimon 279
Ipru 281
Sems 295
1 Pita 301
2 PITA 306
1 Son 309
2 Son 314
3 Son 315
Yut 316
Ënëma Ngönte 318

NGÖNËN PEPEWER
The New Testament in the Weri Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Weri long Niugini

copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Weri

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
2012-10-23

ISBN 978-1-5313-0694-6

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
ec1ac06d-1c8c-5be3-8326-dcf0ceacd4c2

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Ngönën Pepewer

The New Testament in the Weri language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Weri long Niugini

Ngönën Pepewer
The New Testament in the Weri language of Papua New Guinea

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1984, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1984 by Bible League International

Web version
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait
Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem yu ken givim kopi long narepela manmeri. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long *http://tokplesbaibel.org.* Yu no ken kisim mani na salim dispela. Yu mas givim nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.
Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.
Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken askim mipela.
Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.*
Sapos yu gat askim long dispela, plis askim mipela.

Ngönën Pepewer

Matiu

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë
ënëmak Matiuuk Yesuu ngön ompyaö epët
retëng ëa. Matiu, yapin nent Liwai, pöp
Yesuu ru 12 pöröakaanëp. Pi tektek ngön
yaauröa ngaan retëng ëa pöt Yesuu naë kë
oröön pi Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt
ngës rëëre Yesuu ngön kësang ök ëa pöt
retëng ëa. Ngön pöt, Yuta omnarö Yesuun
Anutuu Yaö Mëëaup pöt ëwat sëpënëak
retëng ëa.

Pöt epël wia.

Yesuu ëere köröörö ere pim wilauta ngönte *1:1–2:23*
Son i yamëaupë ya mënaut *3:1-12*
Yesu i momëën morök elmëaut *3:13–4:11*
Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *4:12–18:35*
Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *19:1–20:34*
Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *21:1–27:66*
Yesuu wal ëak ëö pet elmëaut *28:1-20*

Yesu Kristo pim ëere köröörö a ngönte (Luk 3:23-38)

1 Yesu Kristo pim ëere köröörö a kurment
epël. Yesu pi Tewit pim kurmentëkaanëp.
Ën Tewit pi Apram pim kurmentëkaanëp.
2 Apram pi Aisakë pepap.
Ën Aisak pi Yakopë pepap.
Ën Yakop pi Yutaare pim nangre nanöröa
pepap.
3 Ën Yuta pi Peresre Siraë pepap, ën piarpim
ëlëp Tema.
Ën Peres pi Esronë pepap.
Ën Esron pi Ramë pepap.
4 Ën Ram pi Aminatapë pepap.
Ën Aminatap pi Nasonë pepap.
Ën Nason pi Salmonë pepap.
5 Ën Salmon pi Poasë pepap, ën pim ëlëp
Reap.
Ën Poas pi Opetë pepap, ën pim ëlëp Rut.
Ën Opet pi Sesi pim pepap.
6 Ën Sesi pi omp ak Tewit pim pepap.
Ën Tewit pi Solomonë pepap, pim ëlëp pöt
Yuraiaë öng kapirëp.
7 Ën Solomon pi Riapoamë pepap.
Ën Riapoam pi Apaisaë pepap.
Ën Apaisa pi Esaë pepap.
8 Ën Esa pi Seosapatë pepap.
Ën Seosapat pi Soramë pepap.
Ën Soram pi Asaiaë pepap.
9 Ën Asaia pi Sotamë pepap.
Ën Sotam pi Easë pepap.
Ën Eas pi Esekaiaë pepap.
10 Ën Esekaia pi Manasaë pepap.
Ën Manasa pi Emosë pepap.
Ën Emos pi Sosaiaë pepap.
11 Ën Sosaia pi Sekonaiaare pim nangaröa
pepap.
Akun pötak Papilon nga omnaröak Yuta
omnaröa naëaan narö wii tëak wak
së Papilon yangerak moulmëën
pitëm inëën eim wakaima.
12 Yuta omën narö Papilon yangerak
wakaima akun pötak Sekonaia
Sialtielë pepap wakaima.
Ën Sialtiel pi Serapapelë pepap.
13 Ën Serapapel pi Apaiatë pepap.
Ën Apaiat pi Elaiakimë pepap.
Ën Elaiakim pi Esoë pepap.
14 Ën Eso pi Setokë pepap.
Ën Setok pi Ekimë pepap.
Ën Ekim pi Elaiatë pepap.
15 Ën Elaiat pi Eliesaë pepap.
Ën Eliesa pi Matanë pepap.
Ën Matan pi Yakopë pepap.
16 Ën Yakop pi Yosepë pepap.
Ën Yosep pi Mariaë ompöp.
Ënak Mariaak Yesu, pim yapinte Kristo pël
yema pöp wila.
17 Apramökaan yewaisem wais Tewitëk
elën, omën kur pöment 14 yaë. Ën
Tewitëkaan yewaisem wais Papilon om-
naröa pit wii tëak wak së Papilon yangerak
moulmëa akun pötak ela pöröeta 14 tapël
yaë. Ën pitëm Papilon yangerak wii kaatak
saö pörekaan yewaisem wais Yesuu wilau-
rek oröa pöröeta 14 tapël yaë.

Yesu Kristoë wilauta ngönte (Luk 2:1-7)

18 Yesu Kristo pim wilauta ngönte epët.
Öng Maria Yesu pim ël pöp omp Yosep
pöp koirëpënëak yaö elmëën wëa. Pël
ëautak piarip yal naën om namp nerek
wëën, Maria pi Ngëëngk Pulöök elmëën
önga namp tekeri sa. 19 Pël ëën pim omp yaö
elmëaup Yosep pi omën wotpilëp yak Maria
omnaröa ëöetak ëö sëpanëak ëlëëp wes
momëëpënëak kön wia. 20 Yosep pi pël kön
wieim ka uraan Aköpë ensel nampök wan-
gartak oröak piin epël ök mëëa. “Yosep,
Tewitë köröop, ni Maria pim öngaap wë

piptaan kas ëëngan. Pim önga tekeri sak
wë pipop, Ngëëngk Pulöök kaamök elmëë-
nak wë. [21] Pël ëën pi yokotup wilën pöt
pim yapinte Yesu pël mam. Pi tapöpök
pim omnaröa ketre saunat ent ë nuulëak
utpetetakaan kama niöpnaap."
[22] Omën nant peene e orö yes epot, Aköp
pimtë tektek ngön yaaö omën naröen ök
maan pitëm tekeri wesak ök niiaö aprö
ima pötök kë yaarö. [23] "Kat wieë. Koont
öng tek nampök ru yak sak yokot namp
wilëpnaan yaë. Pël ëen pitök yokot pöpë
yapinte Emanuel pël mapnaap." Yapin pöta
songönte epët. "Anutu tiarring wë." [24] Pël
maan Yosep pi wal ëak Aköpë enselëpë ök
mëëa pöl ëak Maria koira. [25] Pël ëautak
Maria yokot pöp nawilën wëën Yosep piir-
ing ka naurön ëa. Pël ëën yokotup wilën
pim yapinte Yesu pël mëëa.

2

Këtëpë yengampiaulaan ëwat omën narö Yesuun itaampënëak waisa

[1] Omp Erot pim Yutia yangerak omp
ak sak wëa pötak Mariaak pörek Pe-
telem kak Yesu wila. Pël ëën ënëmak
këtëpë yengampiaulaan ëwat omën narö
Yerusalem kak së oröak epël pëël mëëa.
[2] "Runga ngolöp oröaup, Yuta omnaröa
omp ak sëpna pöp e tarëk wë? Ten pim
tangewes këtëpë yengampiaulaan oröak
wëën itenak yaya manëak yewais," pël
mëëa. [3] Pël maan omp ak Erot pöpre ën
Yerusalem kakë omnarö pit ngön pöten kat
wiak yaan sak kön selap wia. [4] Pël ëak omën
omp ak Erot pi kiri ar yaaö wotöökörö ere ën
Mosesë ngön kosangotë ngarangk pouröen
ngön maan së pim naë rongan ëën ngön
pötaan yak pitën, "Kristo pi kak tarëk
orööpnaap?" pël mëak pëlpël mëëa. [5] Pël
maanak pit epël mëëa. "Petelem kak Yutia
yangerak orööpnaap. Ngön pöt tektek
ngön yaaö omën nampök epël retëng ëaut.
[6] 'O Petelem kak Yutia yangerak wëaurö,
arim kak Yutia yangerak ka wia pötë iri
naëpan.
Pöt arim naëaan omën kësang nampök
oröak
Israel nem omnaröa ngarangk sëpnaat.' "
[7] Pël maanak omp ak Erot pi ëlëëp këtëpë
yengampiaulaan ëwat omën pöröen ngön
maan pim naë sëën pitën, "Tangewes akun
taltak oröak wëën itena?" pöten pëël kat
wia. [8] Pël ëën pit ök maan pi pitën epël
ök mëak Petelem kakë wes momëa. "Ar së
kosang ngentiak ap wesak runga pöp koirak
pöt kaalak wais neen ök nean. Pël ëën
neenta së itenak piin yaya memaan," pël
mëëa. [9] Pël maan pit kat wiak sëp wesak kan
yesem itaangkën tang peen ngaantak pitëm
këtëpë yengampiaulaan oröak wëën itena
pöwes pitëm wet rëak së ruupë ka wieëaö
pöta ngaarëk leng ëak wëa. [10] Ënak pit tang
pöwesën itenak ya kë panë sa. [11] Pël ëak
ka pöta kakaati së itaangkën ruupre ën pim
ëlëp Maria wëa. Pël ëën pit së rar rë mowe-
sirak yaya mëak pitëm ul keus köröökaan
sum kësang yaaö nant, aini koolre kos lölöp
kamp yaaöre i kamp ompyaö yaaut yowe
mena. [12] Pël ëak pit rö kan ka uraan Anutuuk
wangartak omp ak Erotë ngësël sëpanëak
nga mëak pepanöm maan pit sëp wesak
pim naë nasën, kan munt naöök kaalak
pitëm kakël kan sa.

Yesure ëlre pepaar Isëp yangerakë kas sa

[13] Pit kan sëën Yosep ka uraan Aköpë
ensel nampök wangartak oröak piin epël ök
mëëa. "Ni wal ëak Yesure ëlëp mësak kan
kas Isëp yangerakël së. Erot pi runga pipop
ap wesak mëmpënëak yaë pötaan. Ni pörek
së wë kat wiaan ënëmak nemtok kaalak
waisën pël niaanak waisënëën." [14] Pël maan
Yosep pi wal ëak Yesure ëlëp mësak Isëp
yangerakël röök taptakëër kan sa. [15] Pël
ëak pit Isëp yangerak së wëën omën omp
ak Erot pöp ënëmak wel wiin akun pötak
kaalak waisa. Pöt Aköpë ngönte tektek
ngön yaaö nampök ök ëa pöt kë rëa. Ngön
pöt epët. "Ne nem ruup Isëp yangerak
wëën yas maan waisa."

Erotök maan runga narö kësang panë mën wel wia

[16] Omp ak Erot këtëpë yengampiaulaan
ëwat omën pörö pi morök elmëa pöten kön
wiak ya sangën kaö pan ëa. Pël ëak pim
omën naröen maan pit së Petelem kakre ka
kot naë wieëa pötë yokot kot narö krismaki
nentepar il newasën pörö pourö mën won
wesa. Pöt ëwat omnaröa tangewesi oröön
itenak ök mëëa akun pöten kön weswes
ëak ök maan së mën won wesa. [17] Akun
pötak tektek ngön yaaö omën Seremaia
pöpë ngön ëa pöt kë oröa. [18] Pöt epët.
"Rama kakaan ingre këlël kaö panë yaan kat
wia.
Öng Resel pim ë köröröak pitëm run-
gaaröaan yaköm ëën ing aima.

Pël yaëën omnaröak yok pangk pit wiap
nemowasën ëa.
Pöt pitëm rungaarö wel wia pötaanök.”

Yesure ëlre pepaar Isëp yanger sëp wesak kaalak sa

19 Omp ak Erot pöp wel wiin Aköpë ensel
namp kaalak Yosepë naë oröak wangartak
epël ök mëëa. 20 “Omën rungaap mëm-
pënëak ëa pörö yok wel wia. Pötaanök piar
ëlëp mësak Israel yangrakël së.” 21 Pël maan
Yosep pi wal ëak Yesure ëlëp mësak Israel
yangerakël sa. 22 Pël ëak pi kat wiin Ake-
leas pöp pim pepap Erot pim urtak Yutia
yangera omp ak sak wëa. Pël ëën pi we
pöökël së öpnaaten kas ëa. Ënak Anutuuk
piin wangartak pepanöm maan pi pörek
sëp wesak Yesure ëlëp Kalili yangerakël
mësak sa. 23 Pël ëak pit së ka naöökë yapinte
Nasaret pël ya pöök wakaima. Pöt Anutuu
tektek ngön yaaö omën naröa Yesu pimëën
ëa pöt kë oröa. Ngön pöt epët. “Omnaröak
piin Nasaret omnamp pël mapnaap.”

3

Son i yamëaup Anutuu ngönte ök aima
(Maak 1:1-8; Luk 3:1-18; Son 1:19-28)

1 Akun pötak Son omnarö i yamëa
pöp oröak Yutia yang omën wonrek
Anutuu ngönte ngës rëak epël ök maima.
2 “Anutuuk tiar wa ngaöök nimëëpna
akunet yok temanöm yes. Pötaanök ar lup
kaip tiak utpetat sëp wesak kasëng meneë.”
3 Son pöpön Anutuu tektek ngön yaaö omën
Aisaia pöpök ngön epël ëa.
“Yang pultakaan omën nampök epël ya.
‘Aköpëën kanö wotpil weseë.
Ngësak ompyaö panë weseë.’ ”

4 Son pöp pim ulpëën kosangëp pol
kamel ëpötök ket ëak mëak wëa. Pël ëak
pol koröpöök yepat ket ëaö naö ureëa.
Ën pim kaömp pöt ngëntre mop pëën
neima. 5 Yerusalem kakaanre Yutia yang
poutëaanre Yotan i pouuk ka wieëa pötëaan
omnarö pim naë së rongan ëa. 6 Pël ëak
pitëm ketre saunat tekeri wesak ök maan
Sonök Yotan imeri i momëa.

7 Son pi itaangkën Parisiire Satusi ngönën
omën narö kësang puuk i momëëpënëak
yesën itenak pitën epël ök mëëa. “Ka-
malöröa morök yaalni pöl ar yaaurö. Ar
kön wiin nem naë waisën i nimëëma pöt
Anutuuk nga elniipënëak ëa pöt naalni-
ipan. 8 Ar lup kaip tiak wëwë pötakël
önë pötakëër omnaröak arën itaangkën lup
kaip tian pël ëëpnaat. 9 Arimtë könöök
epël angan. ‘Ten Apramë köröörö,’ pël
angan. Ar kön wi kosang newasën wë, ‘Ten
Apramë köröörö,’ pël anë pöt pangk naën.
Ne niamaan kat wieë. Anutu pi apënëak
pöt yok pangk aan kël epotök Apramë körö
koröp oröopnaat. 10 Anutu pim iner këra
songöntak wia. Pöwer këra nement ulöp
ompyaö nautön ëëpna pöt ku tiak es marën
kotöpnaat.

11 “Omën nem ënëm waisëpna pöp pim
weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne
utpet epopök pim ing korötepar yok pangk
wak nasëngan. Ne ar lup kaip tiak arim
utpetat sëp wasënëëtaan i yaaptaring yan-
imë. Ën puuk pöt ar Ngëëngk Pulöök i ket
ëak nimëën esuwesi ök arim utpetat kotak
won sëpnaat. 12 Pi pim kat yaurautaring
wais kat ur rongan ëak kaömp ompyaut
wa pim kaömp kaatak wiipnaat. Pël ëak
unönre söksök pöt wa top ëak es kosang-
wesi moolaan kot sëpnaat.”

Sonök Yesu i momëa
(Maak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Akun pötak Yesu pi Kalili yanger sëp
wesak Sonök i momëëpna yak Yotan i
pouukë sa. 14 Pël ëën Son pi ke mourak
piin epël ök mëëa. “Ni oröpmorëën nook
i nimëëmëak yenëaan? Ne omën pasip, ën
nuukëër omën kaöap. Pötaan nuukëër yok
pangk ne i nemëëmëëp. Pël ëautak ni nook
i nimëëmëak waisan.” 15 Pël maan Yesuuk
kangiir epël ök mëëa. “Ni peene kat newiak
pël ëëm. Tepër wotpil wesak Anutuu ngön
pout ngaarëk öpëa pöt pangk ëëpnaat.” Pël
maan Son kuure mak mëak i momëa.

16 Sonök Yesu i momëën pi akun
tapëtakëër imeriaan oröak itaangkën
kutömwer këm nga ëën Ngëëngk Pulö int
ekëpë ök sak pim rangk irë ngentia. 17 Pël
yaëën kutömweriaan ngön nent epël irëa.
“Epop nem Ruup. Ne piin ya kë sak kent
pan yaalmë.”

4

Setenök Yesu morök elmëa
(Maak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Setenök Yesu morök elmëëpna yak
Pulöök Yesu mësak së yang pultak omën
won panëërek moulmëa. 2 Pël ëën Yesu
pi kaömp nanën wë këtre röök akun 40
pël ëak sa. Pël ëën ënëmak pi këënëën

elmëa. [3] Pël ëën Seten pi oröak morök
elmëak epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup. Pö-
taanök kël epotön maan kaömp sëën në.”
[4] Pël maan Yesuuk kangiir kaip tiak epël
mëëa. “Ngönëntak epël wia. ‘Kaömp
pöt pëënök omnaröa wëwëet nanimpan.
Anutuu këmtakaan pim ngön ëaut pout
ngaarëk weim öpna pöpökëër wëwë om
wakaim öpnaap.’ ” [5] Pël maanak Setenök
kaalak Yesu pi mës wak së Yerusalem ka
kësang ngëëngköökë ngönën tup kaöeta
möröök moulmëak [6] epël ök mëëa. “Ni
Anutuu Ruup. Pötaanök öngkrek sörok ola.
Pöta ngönte ngönëntak epël wia. ‘Anutu
pi pim enselöröen maan ni ngarangk elni-
ipnaat. Pël ëak këlötok nim ingesi niwal-
panëën pitök morötök akaak elniipnaat.’ ”
[7] Pël maan Yesu pi kaalak kangiir epël mëëa.
“Ngönën nenteta epël wia. ‘Aköp Anutu
kaamök elniipnaaten ököök elmëëngan.’ ”
[8] Pël maanak Seten pi kaalak Yesu mës
wak së rosir wali panë naöök moulmëak
omnaröa kaare yang poutre ën pitëm om-
nant ompyaö poutön pet elmëak [9] piin epël
mëëa. “Ni nemëën rar rë nowesirak yaya
neamë pötak ne e yangerakë omën ompyaö
epot pout nimpaat” mëëa. [10] Pël maan
Yesuuk epël mëëa. “Seten, ni mop wiak
kama së. Pöt ngönëntak epël wia. ‘Aköp
Anutuun yaya mam. Pimënt kopëtapön
inëën elmëëm.’ ” [11] Pël maan Seten pi yok
Yesu pörek sëp wesak kan sëën ensel narö
së pi kaamök elmëa.

Yesu Kalili yangerak ya ngës rëak mëna
(Maak 1:14-15; Luk 4:14-15)

[12] Yesu pi kat wiin Son pi omën naröak
wak wii kaatak moulmëën wë pël maan
Yesu pi Kalili yangerakë sa. [13] Pi Nasaret kak
sëp wesak Kapaneam kak së wakaima. Ka
pö i kaöökë ëöök Sepulanre Naptalai yang
pöraarë tekrak wieëau. [14] Pël ëën Anutuu
ngönte tektek ngön yaaö omën Aisaia pöp
pim ök ëa pöt kë oröa. Pöt epët.
[15] “Sepulanre Naptalai yang pöraarë,
i kaöökë naë, i Yotanë nal komuntakël,
Kalili yang ngönën wonöröa wëaurek,
[16] omën narö pörek koutak wëa pörö
pit yok ëwa kësangöön itena.
Ën omën pörek koutak wë wel wiak kö
sëpënëak yaaö pöröa naë
ëwaö yok oröa.”
[17] Akun pötak Yesu pi ngës rëak ngönën
epël ök maö ima. “Anutuu wa ngaöök
nimëëpna akunet yok temanön yes. Pö-
taanök ar lup kaip tieë.”

Yesuuk omp 4 ëak ngön maan pim ënëm sa
(Maak 1:16-20; Luk 5:1-11)

[18] Yesu pi Kalili i kaö pöökë pouuk yesem
itaangkën omp nanang naar, namp Saimon
pim yapin nent Pita, ën pim nangap Entru,
piarip i kaö pöök iir yoolaan itena. Pöt
piarip i kaö animaurö korak wes mëak mon
wa pël eim wëa. [19] Pël yeem wëën Yesu
pi piaripön ngön mëak epël mëëa. “Arip
nem ënëm waiseë. Pël ëën nook aripön
arpim i kaö animaurö yewan pi tapël om-
naröeta önëën niulëëmaan.” [20] Pël maan
piarip teëntom panë piarpim iiröt om wiak
pim ënëm sa. [21] Pël ëën pi kaalak yesem
itaangkën omp nanangën munt naar, pi-
arpim pepapring i kaö wang naöökë rangk
wë iiröt ompyaö yewasën itena. Piarpim
yapintepar, namp Sems, namp Son, ën pi-
arpim pepap Sepeti. Pël ëën pi piaripön
pim ënëm sëpënëak mëëa. [22] Pël maan
piarip teëntom panë piarpim pepapre wan-
gaö sëp wesak Yesuu ënëm sa.

Yesuuk ngönën ök mëak omën kësang pan
këëkë mowesa
(Luk 6:17-19)

[23] Yesu pi Kalili yangerak ka wieëa pötë
së omnaröen ngönën tupötë kakaati Anu-
tuu ngönte rë moulak pim wa ngaöök
nimëëpna ngön ompyaö pöt ök mëak omën
yauman ke nentere nent yaaö pöröere
omën koröp lup nantë utpet ëa pörö pourö
këëkë moweseima. [24] Pël ëën Yesu pim pël
yaaö pöta ngönte aö yesem Siria yangerak
oröön yang pör pangk ëa. Pël ëën omën
pörek wëaurö pöten kat wiak pitëm yau-
man omën pourö pim ngësë mësak sa. Yau-
man omën pörö, narö yauman ke nentere
nent waurö, ën narö këlangön ke nen-
tere nent kat yawiaurö. Ën këlangön kat
yawia pörö, narö urmerarö pitëm lupötë
wëaurö, narö om pas kawi ngentiak reireë
ureim wëaurö, ën narö kosat kël waurö.
Omën yauman piporö pourö pit pim naë
mësak sëën këëkë moweseima. [25] Pël yaëën
Kalili yangerakaanre Tekapolis yangerak ka
10 pötëaanre Yerusalem kakaanre Yutia
yangerakaanre i Yotanë nal komuntakëlaan
omën kësang pan pim ënëm ëa.

5

Yesu pi rosiraöök isak ngönën ök mëëa

1 Yesu pi omën kësang panë pim ënëm
sa pöröen itenak rosir naöök së wel aisëak
wëa. Pël ëën ruurö pim naë sa. 2 Pël ëën pi
ngës rëak ya rë moulak pitën epël ök mëëa.

Omnaröa ërëpërëp ëëpnaata songönte
(Luk 6:20-23)

3 "Omën pitëmtë lupötön kön wiin
ompyaut won yaë piporö Anutuuk wa
ngaöök yemomë. Pötaanök pit ërëpërëp
ëëpnaarö.
4 "Omën ingre ya ilak aim wë piporö
Anutuuk wiap mowasëpnaat. Pötaanök pit
ërëpërëp ëëpnaarö.
5 "Omën ya wiapring wë piporö yang
ngolöpra omnantëën yaö sëpnaat. Pö-
taanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.
6 "Omën wëwë wotpilte öpnaaten kent
ëën weë yengenti piporö Anutuuk wëwë
wotpil pöt mangkën öpnaat. Pötaanök pit
ërëpërëp ëëpnaarö.
7 "Omën karuröaan yaköm yaalmëa pi-
porö Anutuuk yaköm elmëëpnaat. Pö-
taanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.
8 "Omën lup kölam wë piporö Anutuun
itaampnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëp-
naarö.
9 "Omën mayaap wiaapnaataan weë yen-
genti piporöen Anutuuk pim ruurö pël
mapnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.
10 "Omën pitëm wëwë wotpil yaaö
pötaan omën munt naröak utpet mowasën
këlangön kat wiipna piporö Anutuuk
wa ngaöök momëëpnaat. Pötaanök pit
ërëpërëp ëëpnaarö.
11 "Ën naröak itaangkën ar nem ënëm
yeëan ëën pöt ökre was niiaöre utpet
elniire ngön utpet ke nentere nent ngön
kaar niiaö pël yaëën pöt ërëpërëp ëënëët.
12 Pöt naröak tektek ngön yaaö omën
ngaan wakaima pröaan utpet ke pil
elmëeimaurö. Pötaanök pitök peene ar
pil yaalniin pöt, 'Ënëmak kutömweriaan
kangut kësang önaat,' pël weseë ya kë sak
ërëpërëp ëën."

Anutuu omnarö tomunatre ëwaöökë ökörö
(Maak 9:50; Luk 14:34-35)

13 "Tomunat polötë olaan söp naën yaë
pöl ar yangerakë omnarö utpet ëëpanëak
kaamök yaalmëaurö. Pël yaauröak tomun
pötë misëngö som sak wiaan tiar tol ëak
kaalak misëng wasën pangk ëëpën? Pël
naëngan. Tomun som ke piltak omnant
pangk misëng newaspan. Pötaanök wa
moolaan omnarö ing mësaö kan ing ëëp-
naat. Ar ngön epët kasëng menak pöt
tomun misëng won pöta ök sënëët.
14 "Ën es ëwaöök rö kanötë omnarö
kaamök elmëën kamtaöök yes pöl ar
yangerakë omnarö Anutuu ënëm sëpënëak
kaamök yaalmëaurö. Ar ka naö rosir-
aöök wieëa pöökë ökörö. Ka pö ëlëëp
wi naöpan, om tekeri wiaan omnarö
maimerekaan pangk itaampnaat. 15 Ën
omnarö esuwes mangiak kapita öngpök
namëëpan, ngaarëk wasën kakaati ëwa
ëaan omën kakaati wëaurö omnantön
pangk itaampnaat. 16 Arim omnant yaaut
esuwesi ök ëëp. Omnarö itenak arim Pep
kutömweri wë pöpë yapinte ngaarëk wak
isak apnaan omën ompyaut ëeë."

Anutuu ngön kosangta ngönte

17 "Arök ne Moses pim ngön kosangötre
tektek ngön yaaö omnaröa ngönöt wa
moolamëak waisan pël wasnganok. Ne
pipot wa moolamëak newaisënëp. Ngön
pi tapöt kë orööpënëak waisaup. 18 Ne
yaap pan niamaan. Kutömre yang epwe-
riar won nasën wiaan Mosesë ngön kosang
lup kot nent ap nasëpan, pout kë rap-
naat. 19 Omën Mosesë ngön kosang lup
kot panë nent wa moolëak naröen tapël
ëëpënëak mapna pörö pit omën Anutuu
wa ngaöök momëëpnaaröa ikanöök öp-
naarö. Ën omën ngön pöt pout ngaarek
wak naröen tapël ëëpënëak mapna pörö
omën Anutuu wa ngaöök momëëpnaaröa
naë kaö sak öpnaarö. 20 Ne niamaan
kat wieë. Arim Anutuu ngönte ngaarëk
wak wëwë wotpil yaaö pötak omën ngön
kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën
omnaröa pël yaaö pöt il newasën ëëpna pöt
ar Anutuu naë rë oleëak wëën wa ngaöök
nanimëëpan."

Ya sangën yaauta ngönte
(Luk 12:57-59)

21 "Ëaröen ngön ök mëëa pöt ar yok
kat yawiaurö. Pöt epët. 'Ni nim karip
mëngkanok. Ën ni namp pël ëëmë pöp
ngön yaatak oröömëëp,' pël yaan kat wi
yeë. 22 Ën nook pöt ök niamaan kat
wieë. Omën namp pim karipön ya sangën
ëëpna pöp pi ngön yaatak orööpnaap. Ën
namp pim karipön utpet wesak mapna pöp
pi ngarangk wotöököröa naë oröak ngön
ya mëmpnaap. Ën namp pim karipön,

‘Kaökaö,’ kip mapna pöp pi es parëaöökë
yaö sëpnaap. 23 Pötaanök ni omën nant
Anutuun kiri wiimëak wak së kiri yawiau-
rek wë kön wiin nim karipëën utpet elmëën
pi niiring ngön wieëaupök ëanëën pöt 24 sëp
mowasum. Pël ëak om kiri yaauta naë wiak
kaalak së. Pël ëak nim karipring arpim
ngön wieëa pöt wilak wotpil wesak sëak
Anutuun yowe wiim.
25 “Ën omën nampök ni ngön yaatak nu-
ulëëpënëak yaan pöt ngön yaaurek nasën
wieëaar ngön pöt teëntom ë pet irak ngön-
tre kar ëeë. Pöt puuk ni omën ngön ë pet
yairaupë moresi nuulëën polisöröa moresi
wes nimëën wii kaatak nuulnëëpanëën.
26 Ne yaap panë niamaan kat wi. Ni pörek
wë teënt naaröongan. Nim karipë kangut
pet pan ir oleëakök oröömëëp.”

Öngre omp wëwëet utpet yawesauta ngönte

27 “Ngön kosang nent yaan ar yok kat
yawiaurö. Pöt epët. ‘Ni öngre omp wëwëet
kom ëënganok.’ 28 Ën nook pöt, ök niamaan
kat wieë. Omp namp öng nampön itenak
kent kön wiin pöt yok könöök öng ngësëp
sëp yewas. Pël ëak öngre omp ë ngön
kosangët ilap riak saun yokoir. 29 Ën omën
nent nim it yaapkëöök itaampë pötak wak
weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it
pö ti moolam. Pöt koröp kaö nentak el-
niin utpet ëak nim koröp pou es parëaöökë
sëpanëën koröp kaö kopët pöt won wa-
sumë pötakëër ompyaö. 30 Ën nim mor
yaapkëëwesök kentöökë ënëm ëak utpet
nent ëëmë pöt nim mor pöwes kama il
moolam. Pöt koröp kaö nentak elniin utpet
ëak nim koröp pou es parëaöökë sëpanëën
koröp kaö kopët pöt won wasumë pötakëër
ompyaö.”

Öngre omp wes yamëauta ngönte
(Matiu 19:9; Maak 10:11-12; Luk 16:18)

31 “Ngön kosang munt nenteta epël yaan
ar yok kat yawiaurö. ‘Omp namp pim
öngöp wes mëëpënëak pöt öngre omp
yailauta pepewer pim öng pöp mamp.’ 32 Ën
nook pöt, ök niamaan kat wieë. Omën
namp pim öng omp nga naën yaaupök
wes mëëpna pöt pim pël elmëëpna pötaan
öngöp omp munt namp yokoirem öngre
omp ë ngön kosangët ilap riak saun koirëp-
naat. Ën namp pi munt nampë öng wes mëa
pöp koirëpna pöt piita öngre omp ë ngön
kosangët ilap riak saun koirëpnaat.”

Tiar ngön nent kosang wasëpenëak
ngaarëkël wesak angan

33 “Ën ngön kosang munt nent ëaröen
ök mëëa pöt ar yok kat yawiaurö. Pöt
epët. ‘Ni omën nent ëëmëak Aköpë ëöe-
tak kaar kosang wesak anganok. Omën
nent pël ëëmëak pim ëöetak kosang we-
sak pöt ngaarëk wëën këët oröop.’ 34 Ën
nook pöt, ök niamaan kat wieë. Ar ngön
nent kosang wasënëak ngaarëkël wesak
yaap pël anganok, won pan. Ar kutömw-
eriil wesak kosang wasnganok. Kutöm
pöwer Anutu pim wëauwer pötaanök. 35 Ën
e yangerakëlta mëak kosang wasnganok.
Yang epëreta Anutu pim ingesiarë urte pö-
taanök. Ën Yerusalem kakëlta yapin mëak
kosang wasnganok. Yerusalem pö Omp
Ak kaöapë ka kësangö pötaanök. 36 Ën
nim kepönöökëlta ngön nent kosang was-
nganok. Nuuk yok pangk kepön ëp naön
maan koöre kölam naëpan pötaanök. 37 Ar
omën nent ëënëak pöt om, ‘Mak, ne pël
ëëmaap,’ pöt pëën an. Ma omën nent naën
ëënëak pöt om, ‘Won, pël naëngan,’ pöt
pëën an. Arim omën nantëël mëak kosang
wasënëak ngön munt nant anë pöt Setenë
naëaan oröopnaat.”

Omën nampök utpet yaalniin pöt kangiir
elmëëngan
(Luk 6:29-30)

38 “Ngön kosang nent epël yaan ar yok
kat yawiaurö. ‘Omën nampök nim it naö
utpet nuwasën pöt kangiir pim naö ut-
pet mowasumëëp. Ën omën nampök nim
kë naö nitiin pöt kangiir pim naö moti-
imëëp.’ 39 Ën nook pöt, epël niamaan kat
wieë. Omën nampök ni utpet yaalniin pöt
kangiir elmëënganok. Ën omën nampök
nim kerëm yaapkëëtak nimöön pöt kat-
nëëteta nimööpnaan mowasum. 40 Ën omën
nampök nim ulpëën iriip öpënëak ngön
yaatak nuulëak ngön nent nimëën wesak
niaan pöt ulpëën rangkëëpta përë mamp.
41 Ën omën kaö nampök kan mëntöök omën
nant wak sumëak kosang wesak niaan pöt
nuuk kan waliöökol wak sum. 42 Ën omën
nampök ni omën nant pi mampëak kimang
yeniaan pöt mamp. Ën nampök nim naëaan
omën nant yaam öpënëak yaan pöt keimön
ëënganëp mamp.”

Kööre tokörö lup sant elmëëpa
(Luk 6:27-28, 32-36)

43 “Ngön kosang nent epël yaan ar yok
kat yawiaurö. ‘Nim karipön lup sant
elmëëm. Pël ëak nim kööre toköpön kaaö
elmëëm.’ 44 Ën nook pöt, ök niamaan kat
wieë. Arimëën kööre tok yaalniaurö lup
sant elmëën. Ën utpet yaalniaurö Anu-
tuuk kaamök elmëëpnaan kimang man.
45 Ar omën ke pilöt ëënë pöt arim Pep
kutömweri wëaup pim ru panë sënëët.
Pöt puuk pim këtëpön maan omën ut-
petere ompyaö pouröa rangk yema. Ën pi
tapöpök pim kopiirenta maan omën wot-
pilre korar pouröa naë yepel. 46 Arën lup
sant yaalniaurö kangiir elmëënë pöt Anu-
tuuk ompyaut nimpnaat ma? Won. Ut-
pet yaaurö pitta lup sant tapël elmë yaë.
47 Ën arimtë karuröenökëër sant mowasënë
pöten kön wiin arök omën muntarö il we-
sak ompyaö ëën sa ma? Won. Omën
ngönën wonörö pitta sant tapël mowas yaë.
48 Pötaanök arim Pep kutömweri wëa pöpë
ompyaö wotpil wë pöl arta ompyaö wotpil
wë arim kööre tokröen ompyaö mowe-
seim ön.”

6

Omën il ngentingenti yaaö pörö kaamök yaalmëauta ngönte

1 “Ar arimtën ngarangk këëkë ëën. Arim
ngönën yaat omnaröa ëöetak pit itenak
arën kön wiin ompyaö ëëpna pöl we-
sak mëngkanok. Pël ëënë pöt arim Pep
kutömweri wëaup kön wiin ompyaö naën
ëën ompyaö kangut naningkën ëëpnaat.
2 “Ni omën il ngentingenti yaaurö om-
nant kaamök elmëëmëak pöt kaar yaau-
röa ök elmëënganok ëlëëp mamp. Kaar
omën pörö pit omën muntaröak itenak
pitëmëën wak isak apëna yak omën il
ngentingenti yaaurö kaamök ëak omnant
ngönën tupötëëre kamtatë omnaröa itöök
yemengkaurö. Ne yaap yeniak. Om-
naröa pitëmëën wak isak yaaö pötök pitëm
kangut yok yemangk. Pötaanök pit puorö
ënëmak Anutuuk kaalak ompyaö kang
munt nant nemangkën ëëpnaarö. 3 Ni
pöt omën il ngentingenti yaaurö kaamök
elmëëmëak pöt omnant ëlëëp panë wesak
mamp. Nim mor yaapkëëwesök omnant
yemangkën katnëëwesi ëwat nasën ëëpna
pöta ök karuröak nim mampëëtön ëwat
nasën ëëp. 4 Ni omnant ëlëëp mampë
pöt nim Pep omën ëlëëp pipotön ity-
eengkaupök ompyaö kangut nimpnaat.”

Anutuun ök yamëëauta ngönte (Luk 11:2-4)

5 “Ar Anutuun ök manëak pöt kaar om-
naröa yaaul ëënganok. Pit omnaröak ite-
nak pitëmëën wak isak apëna yak ngönën
tupötë kakaatiire kamtatë, omnaröa itöök,
taueë Anutuun ök mapnaaten kent yaaurö.
Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëën wak
isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk.
Pötaanök pit ënëmak Anutuuk kaalak kang
munt nant nemangkën ëëpnaarö. 6 Ar Anu-
tuun ök manëak pöt arimtë kaatë kakaati
së kan wariak arim Pep ëlëëp wë pöpön
ök man. Pël ëënë pötak arim Pep ëlëëp
yamëëautön ityeengkaupök kangut nimp-
naat.
7 “Arim Anutuun ök yamëëautë ngönën
wonöröa ök ëak ngön paspas nentere nent
kësang anganok. Pitëm pël yaaö pöt,
pitëmtok kön wiin ngön wali yemaan Anu-
tuuk kat mowiipnaat wesak pël yaaurö.
8 Ar pitëm ök ëënganok. Pep piin kimang
nemaan wëën arim ap yewesautön ëwat
yaaup. 9 Pötaanök ar Anutuun epël ök man.
‘Tenim Pep kutömweri wëaup,
nim yapinte ngëëngk wiaap.
10 Ni wais wa ngaöök nimë.
Kutömweri wëaurö nim këm ngön ngaarëk
yeö pöl e yangerak wëaurö teenta
tapël ëënëak kent yaë.
11 Ni peene kët epta könkön kaömp nimp.
12 Tenim saunatë kangut kërë nuula.
Tenökta omnaröa saun tenimëën yaalni
pötë kangut tapël kërë yemoolak
pötaanök.
13 Moröktak nuulëënganëp,
pim naëaan ent ë nuulë.’
14 “Yaap, ar omnaröa arimëën utpet el-
niauta kangut kërë moolanë pöt arim Pep
kutömweri wë pöpökta arim utpet yaautë
kangut kërë nuulapnaat. 15 Ën ar om-
naröa arimëën utpet elniauta kangut kërë
nemoolaan ëënë pöt arim Pepap puukta
arim utpet yaautë kangut kërë nanuulaan
ëëpnaat.”

Kaömp ngës olëak wëauta ngönte

16 “Ar Anutuun yak kaömp ngës olëak
pöt omën ngön kaar yaauröa ök kooře sap
ëak önganok. Pit kaömp ngës olëak wë
pël yaëën omnaröak pitën itenak wak isak
apëna yak kooře sap ëak wëaurö. Ne yaap

yeniak. Omnaröa pitëmëën wak isak yaaö
pötök pitëm kangut yok yemangk. Pö-
taanök pit puorö ënëmak Anutuuk kaalak
ompyaö kang munt nant nemangkën ëëp-
naarö. 17 Ar kaömp ngës olanëak pöt arim
wëaul uwari mëak arim këëre wot kanöt
iirën. 18 Arim kaömp ngës olëak önë pöt,
omnaröak itenak ëwat nasëpan, arim Pep
ëlëëptak wë pöpökëër itaampnaan pël ëën.
Pël ëënë pötak arim Pep ëlëëp pipotön
ityeengkaupök ompyaö kangut nimpnaat."

Omën ompyaut wieëauta ngönte
(Luk 12:33-34)

19 "Ar yangerakë omnant iwal ka ëëre
kumkum ë, omnaröak ka pör menak
këkain wë pël yaaut kësang wiak önganok.
20 Anutuuk arimëën omën ompyaut
kutömweri ningkën önëën omën ompyaut
ëeë. Kutömweri pötökëër iwal ka ëëre
kumkum ë, ën omnaröak ka pör menak
këkain wë pël naën yaaut. 21 Arim omën
ompyautë wia pörekël arim könötta
wiaapnaat."

Tiarim itöörar koröpöökë rampewesi ök
(Luk 11:34-36)

22 "It pipöörar arim koröpöökë ram-
pewes. Arim itöök omnant itenak kön
ompyaut yawiin pöt arim lupötë ram-
pewesi yaë pöl ëwa ompyaö ëaapnaat.
23 En arim itöök omnant itenak kön ut-
petat yawiin pöt arim lupötë koö olëaap-
naat. Pötaanök arim lupötë ëwa wia pipët
koö olapna pöt koö pöt sasa kësang panë
olëaapnaat."

Tiar Anutuu yaatere monere uröma yaat
mëngkre mëngk namëngkan
(Luk 16:13)

24 "Omën nampök yok pangk omën
omp ak naarë inëën naën ëëpnaat. Pi
nampön kaaö yaalmëem nampön ngöntre
kar elmëëpnaat. Won ëën pöt, kangiir
nampë naë rë olëak wë namp kasëng
mampnaat. Pötaanök arta tapël Anutuu
yaatere monere uröma yaat mëngkre
mëngk namëngkan."

Kön selap yaauta ngönte
(Luk 12:22-31)

25 "Pötaanök ne arën epël ök yeniak.
Ar arimtë wëwëetaan kön selap ëak epël
anganok. 'Tiar kaömpöt tarëkaan öpen?
Ma iit tarëkaan öpen?' Ën koröpöönta
kön selap ëak epël angan. 'Oröpötök kör
koëpen?' Kaömp pöt këët won, wëwëe-
takëër këët. Ën ulpëënre poë koröp pöt
këët won, koröpöökëër këö. 26 Ar intöröen
kön wieë. Pit kaömp ngëntak nëëre wa
peram wi pël naën yaauröak arim Pep
kutömweri wë pöpök kaömp koir mangkën
neim wë. Omnarö arök intörö il yewas.
Pötaanök pi ngarangk elniipnaat. 27 Ma
arim naëaan nampök weëre kosang wia pöt
yok pangk pimtë wëwëeten kön selap ëak
kot nent wali wes ulmëëpën sa ma? Won.
28 Ën ar tol ëënak ulpëënre poë koröpötëën
kön selap yeë? Ar polpol puutön kön
wieë. Pit pitëm ulpëënre poë koröpötëën
ya namëngkën yaë. 29 Pël yaëëtak ne epël
ök yeniak. Omp ak Solomon pi omnant
kësang wieëaupök ë rangiak wakaima. Pël
ëaap pim ë rangiatök polpol pu pötëët
il nemowasën. 30 Këra pu ompyaut ya
lupöök peene yaarö, ëlpamök tiak es marën
won sëpnaat pël yewas pipotta Anutuuk
maan ompyaut yaarö. Kön wi kosang panë
newasënörö ar pöt, Anutuuk koröpöökë
kaamököt nin yaë. 31 Pötaanök ar kön
selap ëak epël anganok. 'Tiar kaömpöt
tarëkaan öpen?' ma 'Iit tarëkaan öpen?' ma
'Oröpötök kör koëpen?' pël angan. 32 Omën
ngönën wonörö pit omën pipotëën kön
kësang wia. Pël ëaap arim Pepap ar wëwë
koirënëën iire kaömp nënë pöten kön wiak
nimpnaat. Pötaanök omën pipotëën kön
selap ëëngan. 33 Ar pöt, wot rëak Anu-
tuuk wa ngaöök nimëën wëwë wotpil pim
önëak niia pöt önëën weë ngentieë. Pël
ëënë pötak yangerakë omën pipotta koir
nimpnaat. 34 Pötaanök omën nant ëlpamök
oröópna pötön peene kët eptak kön selap
ëënganok Wangam kan oröópna akun pö-
takökëër omën pötön kön wiin. Ën kët
nantë könömöt yaaröön yok pangk pötëën
kön wiinëët."

7

Omnaröa wëwëat wël yaauta ngönte
(Luk 6:37-38, 41-42)

1 "Anutuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl
ar elniipanëën omnarö kom ëak ngön ë
pet yairaupë yaë pöl elmëëngan. 2 Arök
omnaröaan ngön ya ke nal wesak mom-
punë pöt Anutuuk kangiir ke tapël wesak
arimëën elniipnaat. Ën arök omnant om-
naröaan elmëënë pöt Anutuukta tapël kaip
ti nimpnaat. 3 Ni tol ëënak nim karipë itöök

ulöl kotten iteneëak nimtëöökë këra elten
kön nawiin yaën? 4 Nimtëöök om wiaan ni
tol ëak karipön epël maan pangk ëëpën?
'Ni kat newiin ne nim itöök ulöl wia pipët
niömaan.' 5 Kaar omnamp, ni nimtë itöök
këra elte wia pipët wakök këëkë iteneë nim
karipë itöök ulöl wia pipët wëën pangk
ëëpnaat.
6 "Omën utpet kentöröa ök pörö Anutuu
ngön ngëëngkët köntak mengkanok. Pël
ëënë pöt arim ë rangiat ent ëak polöröa naë
olanë pöta ök yaë. Ënak pol pöröak ing
samsam yeem kaalak kaip tiak arimënt kant
nimpnaat."

Anutuun ök yamëëauta ngönte
(Luk 11:9-13)

7 "Kimang maim olëak omën këët önëët.
Ngaöl ëeim sëak këët koirënëët. Kan-
wer körangkörang maimën të niwiipnaat.
8 Anutuun kimang yamëëauröak omnant
yeö. Ngaöl yaaurö Anutuu naëaan këët
yokoir. Kanweri körangkörang yamëëau-
röaan Anutuuk të yemowi. 9 Arim naëaan
runga namp këënëën pepapön kaömp ki-
mang maan këlö kor mampën ma? 10 Ma ani-
mautaan kimang maan kamal utpet namp
wa mampën ma? Won. 11 Ar omën ut-
petaröak arim rungaarö omën ompyaut
men yeë pöl arim Pep kutömweri wë pöpök
il niwesak omën piin kimang manë pörö
omën ompyaut kaö wesak nimpnaat.
12 "Arim omnaröak omën ompyaut elni-
ipënëak kent kön yawi pipël arök kangiir
pitën elmëën. Ngön piptak Mosesë ngön
kosangötre tektek ngön yaaö omnaröa
ngönöt kepön erën ëak wia."

Wëwë kosangta kanër kotur
(Luk 13:24)

13 "Ar kan koturak ilëak wëwë kosangta
kanöök sën. Kö yesaurekë kanër kaöer, ën
pörekë kanö kaöaö. Pötaanök omën selap
ilëak yesau. 14 Ën wëwë kosangtakël yesa
kan pör kotur. Kan pöök sëpenëak pöt
pomp ëak omën selap won kopët namp-
nampök koirak yesau."

Tektek ngön yaaö kaar omnaröaan
ngarangk këëkë ëëpa
(Luk 6:43-44; 13:25-27)

15 "Ar tektek ngön yaaö omën kaaröröaan
ngarangk këëkë ëën. Pit arim naë wais
wëën ar pitëm koröpötön pëën itenak pitën
kön wiin pol sëpsëpöröa ök ëpre wiap
yaaurö pël wasënëët. Pël ëënëëtak pitëm
lupötë kent tokörröa ök nga panë wia. Pö-
taanök ar utpet niwasëpnaarö. 16 Ar pitëm
omnant yaautön itenak songönten ëwat
sënëët. Pöt wëleri ëër nautpan. Ën
rakësaöök kasu nautpan. 17 Këra ompyaut
ulöp ompyaurö yaut. Ën këra utpetat
ulöp utpetarö yaut. 18 Këra ompyautök
ulöp utpetarö nautpan. Ën këra utpetatök
ulöp ompyaurö nautpan. 19 Ën këraat ulöp
ompyaurö nautön ëëpna pöt ku tiak es
marën kotöpnaat. 20 Pötaanök tektek ngön
yaaö omën kaaröröa omnant yaautön ite-
nak pitëm songönten ëwat sënëët.
21 "Ar epël kön wiingan. 'Omën neen,
"Nem Aköp," pël yenëa pörö pourö Anutuu
wa ngaöök yamëautak ilapnaarö,' pël was-
ngan. Nem Pep kutömweri wëaupë ken-
töökë ënëm yaaö pöröakëër pël ëëpnaarö.
22 Ënëmak akun kaöaöök omën kësang wais
neen epël neapnaat. 'Aköp, ten nim urtak
wë Anutuu ngönte ök aöre omën naröa
lupötëaan urmerarö waö ë momëëre omën
weëre kosang it ngolöp kësang nant pet
ë pël eimaut.' 23 Pël neaan ne pitën epël
memaap. 'Utpet omnaarö aë, ne arën
köpël. Ar mop newiak kama seë.' "

Ka ök yarëauta songön nenteparë ngönte
(Luk 6:47-49)

24 "Omën nem ngön epët kat wiak
ngaarëk öpna pörö pit omën kön ompyaö
wieëaup ka weit ök rëa pöpë ökörö. 25 Pël
ën kopi kësang panë pelak i nga urak kent
kësang nempel möak ka pöt tööl noolaan
ëa. Pöt ka pöta wapöt yang weitak wesirak
taë ë ulmëa pötaan. 26 Ën omën nem ngön
epët kat wiak ngaarëk naön ëëpna pörö pit
omën kaökaup pim kaat i kosemeri pisöök
ök rëa pöpë ökörö. 27 Pël ën kopi kësang
panë pelak i nga urak kent kësang nempel
möak ka pöt töölak sasa utpet wes olëa."
28 Yesu pi ngön epët ök më pet yairën
omën pim naë wa rongan ëa pörö pourö
pim ngön pötaan yaan panë sa. 29 Pöt pi
pepapök öngpököt wa kotiak maan ngön
kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il
mowesa pötaanök.

8

Yesuuk omën kësë ëa namp ompyaö
mowesa
(Maak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Yesu pi rosiraöökaan kaip tiak yeng-
maan omën rongan kësang panë nempel

pim ënëm sa. [2] Akun pötak omën kësë ëa
namp pim naë së rar rë mowesirak epël
mëëa. "Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt
yok pangk ompyaö newasumëët." [3] Pël
maan Yesu mores el mëak pim rangk
mowiak epël mëëa. "Pël elniimëak yeëerek
ompyaö së." Pël maan tapëtakëër pim
kësëat won sa. [4] Pël ëën Yesuuk piin ngön
epël mëëa. "Kat wi. E yaalni epëta ngönte
omnaröen ök manganok om el wesak së
nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë.
Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt ëwat
sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl
kiri ar ëëm."

Yesuuk nga omnaröa wotöök nampë inëën ruup ompyaö mowesa
(Luk 7:1-10)

[5] Ënëmak Yesu pi Kapaneam kakë sa.
Pël ëën Rom nga omnaröa wotöök namp
së piin ngön kosang wesak epël mëëa.
[6] "Aköp, nem inëën ruup pi yauman ëak
pim kosat kël wak këlangön kësang yaëën
komun ureim kaatak wia," pël mëëa. [7] Pël
maan epël mëëa. "Ne së ompyaö wa-
sumaap." [8] Maan nga omnaröa wotöököpök
ngön kangit epël mëëa. "Aköp mosëp.
Ne ompyaup talte nem kaatak waisum?
Ni om eprek wë këm pëëntak aan nem
inëën ruup ompyaö sëp. [9] Pöt ne omën
isauröa ikanöök inëën yaaupök nem iri
nga omnarö wë. Pötaanök nook nam-
pön, 'Së,' maan sëpnaat, nampön, 'Wais,'
maan waisëpnaat, ën nem inëën ruupön,
'Pël ë,' maan pël ëëpnant. Pötaanök nim
naë weëre kosang wieëaup pöten ne kön
wiin ni maan nem inëën ruup yok pangk
ompyaö sëpnaap." [10] Pël maan Yesu pi kat
wiak yaan sak omën pim ënëm yesa pöröen
epël mëëa. "Ne yaap niamaan. Israel
omnarö arim naë kön wi kosang yewesa
epël nent nokoirën ë yeë. [11] Kat wieë. Omën
kësang panë yang we naöökaan naöök,
këtëpë yengampiaulaanre së yeilëaulaan
omën pörö wais Apramre Aisakre ën Yakop
pitëm naë kutömweri wel aisëak kaömp
nëmpnaarö. [12] Pël ëëpnaaröak Anutuuk
Yuta omën narö kutömweri së öpnaarö pël
yewesa pörö koö panëëtakël wa moolaan
wë ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim
öpnaarö." [13] Pël mëak pi kaip tiak nga om-
naröa wotöököpön epël mëëa. "Ni së. Nim
omën oröö pënëak kön wi kosang yewesan
pöt nim naë oröö pnaat." Pël yemaan akun
tapëtakëër pim inëën ruup ompyaö sa.

Yesuuk Pita pim lëlamöp ompyaö mowesa
(Maak 1:29-34; Luk 4:38-39)

[14] Yesu pi së Pita pim kaata kakaati ilëak
itaangkën pim öng lëlamöp yauman koröp
es nga kaö nent yeem ka ureëa. [15] Pël ëën
Yesu pi pim moresi mor moön yauman ko-
röp es nga pöt won sëën pi wal ëak kaömp
ar ë mena.

Yesuuk omën narö kësang ompyaö mowesa
(Maak 1:32-34; Luk 4:40-41)

[16] Wiap kan koö olapënëak yaëën omën
naröak yauman omën kësang pan pitëm
lupötë urmerarö ilëak wëa pörö pim ngësë
wak sa. Pël ëën pi urmeraröen nga mëak
pitëm lupötëaan waö ë momëak yauman
yaaurö ompyaö mowesa. [17] Pël ëa pötak
tektek ngön yaaö omën Aisaia pöpë ngön
epël ëa pöt kë oröa. "Pi tiarim yauman won
nuwesak këlangön pöt kama wak sa."

Omën naar Yesuu ënëm sëpënëak mëëa
(Luk 9:57-62)

[18] Yesu pi itaangkën omën rongan kësang
nempel pi wa taap elmëak wëën pim ru-
uröen i kaöökë ëngk komuntakël sëpnaan
ko ëëpënëak mëëa. [19] Pël yaëën omën
ngön kosangötë ngarangk nampök piin
epël mëëa. "Rë yanuulaup, nim yasumëëtë
ne ënëm elniimaap." [20] Pël maan Yesuuk
kangiir epël ök mëëa. "Kent tokörö pit
pitëm ka yauraut wia. Ën intörö pitta pitëm
ka ëpöt wia. Pël ëaatak Omën Këëp nem
ka uröma kaat won." [21] Pël maan omën
munt pim ënëm yaaö nampök epël mëëa.
"Aköp, ni yok pangk kat newiin wet rëak së
nem pepap yang kel weerum." [22] Pël maan
Yesuuk epël mëëa. "Mosëpnerek ni nem
ënëm wais. Omën nem ngönte ngaarëk
naön yaaö pöröak yok pangk wel pitëm
karurö yang kel weerëpnaat."

Yesuuk kent kësangöön maan won sa
(Maak 4:36-41; Luk 8:22-25)

[23] Pël mëak Yesu pi wangaöök ilaan pim
ruurö pitta tapël ëak piiring sa. [24] Pël
ëën kent kësang nempel möön i kaö maat
kësang panë möak wangaöök ilaan utpet
ëak iri i kaöök ilapënëak yeëa. Pël yaëën
Yesu pi om ka kun sak wieëa. [25] Pël ëën
Yesuu naë së it moilak epël mëëa. "Aköp,
tiar kö sëpenëak yeëerek ni ten kaamök
elni," pël mëëa. [26] Pël maan Yesu pi pitën

epël mëëa. “Ar tol ëënak kas yeë? Arim kön
wi kosang yewesaut om kot panë wieëan
epët.” Pël mëak pi kentööre i kaöön nga
maan kentö leng ëën kaö maatta won sa.
27 Pël ëën pit yaan sak neneren epël mëëa.
“Elei, omën epop ke tolëël namp apen?
Puuk kentre kaö maatön nga maan pim
ngönte ngaarëk yeöp.”

Yesuuk omën naarë lupmeriarëaan urmer narö waö ë momëa
(Maak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Pit i kaöökë ëngk komuntak së Katara
yangerak oröön omën urmeraröaring wëa
naar Yesuu naë së koira. Omën pöaar
piarip wel yangaöök wakaimën omnarö pi-
aripön itaangkën nga panë sak wëën kas
ëak piarpim naë nasën ëeima. 29 Pël ëën
piaripök merëk ë olëak Yesuun epël mëëa.
“Yesu, ni Anutuu Ruup. Ni ten tol elni-
imëëp? Akun kaöaö temanöm nasën wiaan
këlangön kat niwiimëak yaën ma?” 30 Akun
pötak pol narö kësang kamaarek wë kaömp
neim wëa. 31 Pël ëën urmeraröak kosang
wesak piin epël mëëa. “Ni ten waö ë
nimëëmëak pöt pol ëngkoröa lupötë öng-
pök wes nimëëm.” 32 Pël maan, “Yok seë,”
pël maan pit së polöröa lupötë öngpök ilëa.
Pël ëën pol pörö kas pöömpö së parëaöök
oröak i kaöök ilëak ëm përëak wel wia. 33 Pël
ëën omën pol ngarangk yaaö pörö kas së
pitëm ka kaöaöök oröak omën urmeraröar-
ing wakaima pöaarë naë oröa pöta ngönöt
ök mëëa. 34 Pël ëën ka kaö pöökë omën
pourö Yesuun itaampö sa. Pël ëak së koirak
pitëm yanger sëp wesak kaalak kaip tiak
sëpënëak ke urak mëëa.

9

Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö mowesa
(Maak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Yesu wangaöök ilëak pim ruuröaring
kaalak i kaöökë ëngk komuntakël së Ka-
paneam kak oröa. 2 Pël ëën omën narö
omën kosat kël wa namp urweri wiak wak
Yesuu naë sa. Pël ëën Yesu pitëm kön
wi kosang yewesauten itenak omën kosat
kël wa pöpön epël ök mëëa. “Nem ruup,
ne yok nim saunatë kangut ent ë yanu-
ulak. Pötaanök ni ya kë sak öm.” 3 Pël
maan omën ngön kosangötë ngarangk narö
neneren epël mëëa. “Omën epop, ‘Ne yok
nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ pël
yemaan Anutuu yapinte wa ngep yaalmë.
Ya pöt Anutu pimtëët.” 4 Pël yemaan
Yesuuk pitëm könre lupötön itenak epël
mëëa. “Ar tol ëënak kön utpet pipot
yawi? 5 Pöt nem omnampön, ‘Nim saunatë
kangut ent ë yanuulak,’ ngön pël yemak pöt
kengkënte. Pöt ar ngön pöta këët tekeri
nasën ëën ar nem ngön pöt yaap ma kaar
pël newasngan. Ën nem omnampön, ‘Wal
ëak së,’ ngön pël yemak pöt könömët. Pöt
nem ngön pöta këët tekeri sëën ngön pöt
yaap ma kaar pël wasënëët. 6 Pötaanök
ar ne kaar omën wonöp Omën Këëp e
yangerak wë weëre kosang wak saunatë
kangut ent ë yemoolak pöten ëwat sënëak
epël ök yemaan iteneë.” Pël mëak kosat
kël wa pöpön epël mëëa. “Ni wal ëak
korumönte wak nim kaatakë së.” 7 Pël maan
pi wal ëak pim kaatakë sa. 8 Pël ëën omën
kësang pöten itenak kas ëak Anutuuk weëre
kosang ke pilte omën moresi mena pötaan
pit Anutuun ping wesak mëëa.

Yesuuk Matiuun pim ënëm ëëpënëak mëëa
(Maak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Yesu pi pörek sëp wesak yesem takis
yewa omën namp Matiu ne nem takis yewa
kaatak wëën itenak epël yenëa. “Ni nem
ënëm elnë.” Pël neaan ne wal ëak omnant
sëp wesak pim ënëm saut.

10 Yesu pi nem kaata kakaati wais
wel aisëak kaömp yenën takis yewaare
saun omën munt narö kësang wais
Yesure ten pim ruuröaring wel aisëak
kaömp naut. 11 Pël yaëën Parisi ngönën
omnaröak pöten itenak ten pim ruuröen
epël niiaut. “Arim rë yanuulaup pi
tol ëënak omën takis yewauröere saun
omnaröaring kaömp ngawi yen?” 12 Pël
yeniaan Yesu kat wiak kangiir epël mëëaut.
“Omën yauman wonörö rota ngësë nasën.
Yaumanringöröakëër rotaaröa ngësë sa
yaë. 13 Ar pöt, së ngön nent ngönëntak epël
wia pöta songönten këëkë kön wiin. ‘Ne
ar nemëën animaurö kiri ar elnëënëëten
kaaö. Nem kentöök ar omnarö yaköm ëën
ompyaö elmëënëëtenök kent yaë,’ pël wia
pöten kön wieim ön. Ne omën pitëmtën
kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip
tiipnaan memëak newaisën. Won, omën
pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas
pörö ngön ök maan lup kaip tiipënëak
waisaup.”

Omën naröak Yesuun kaömp ngës olëak wëautaan pëël mëëa

(Maak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Akun pötak Sonë ru narö Yesuu naë
wais epël mëak pëël yema. "Ten Parisi
ngönën omnarö Anutuun yak kaömp ngës
olëak wëaurö. Ën nim ruurö pit tol ëë-
nak kaömp ngës olëak naön yaë?" 15 Pël
maan Yesuuk kangiir epël mëëaut. "Omën
namp öng öpënëak yeem pim karuröar-
ing wëën karuröak yaköm ëën kaömp ngës
olëak öpën ma? Won pan. Peene wë öng
öpna pöp karuröaring akun wali naön ëëp-
naat. Pi peene wëën omën naröak pi wak
kama ulmëën akun pötakökëër pim karurö
yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl
pit ne kama neöpna pötakökëër nem ruurö
neen yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat.
16 "Omën namp poë koröp ngolöpöökaan
kaö nent ilak ulpëën ngaanëpë keliaurek
wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt
poë koröp ngölöp pötak ulpëën ngaanëp
weruun ilak kaak sëpnaat. 17 Ën omën namp
i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak
wain i ngolöpöt kolön yok pangk naëpan.
Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol
koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat.
Pël ëën pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pö-
taanök wain i ngolöpöt kep ngolöptak lë
mëëpna pötak pangk ëëpnaat." Yesuu pël
mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön
kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt
pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

Yesuuk ngarangk nampë koontupre öng namp ompyaö mowesa

(Maak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Yesu pi ngön pöt ök yemëem wëën
ngarangk namp wais pim naë rar rë mowe-
sirak epël yema. "Nem koontup peene
ngolöp wel wia. Pël ëaarek ni wais mores
pim rangk mowiin kaalak öp sëp." 19 Pël
maan Yesu pi wal ëak ten pim ruuröaring
omp pöpring saut.
20 Pi kan yesën öng namp öng yauman
ëeim wëën krismaki 12 ëak saö namp
kasngaël wais pim mores ulpëënëpök mësël
yaalmë. 21 Pöt, "Ne om pim ulpëënëpök
mësël elmëëma pöt ompyaö sumaat,"
pimënt kön pël wesak pël yaë. 22 Pël ëën
Yesu pi kaip ti itenak epël yema. "Koontup
aë, nimtë kön wi kosang yewesautak
ompyaö yesën. Pötaanök ya kë sak öm."
Pël maan öng pöp tapëtakëër ompyaö yes.
23 Yesu pi së ngarangkëpë kaatak oröak
itaangkën omnarö koontupëën yak yaköm
ëën pitëm yaaul nger pëëp mempööre ngön
kaëp ilö pël eim wëa. 24 Pël ëën pi pitën
epël yema. "Ar mop wiak ka tomökël oröeë,
koont epop wel nawiin om ka ura." Pël
maan pit sömre ëlak ya. 25 Pël yaan Yesu
pi omnarö tomökël wes momëak koontupë
wieëa pörek ilë moresi wëën wal ëaut. 26 Pël
ëën pim pël elmëa pöta ngönte yang pörek
ka poutë sa pet ira.

Yesuuk omën it il tëa naarre ngön won sa namp ompyaö mowesa

27 Yesu pi ka pö sëp wesak ten pim ru-
uröaring yesën omën it il tëa naar pim
ënëm yewaisem ngön ë oläak epël yema.
"Yesu ni Tewitë ëapök tenipön yaköm kön
niwi." 28 Pël maan Yesu pi pim ka sëpënëak
ëa pötak ilaan omën it il tëa pöaar pim naë
waisën pëël mëëaut. "Arip kön wiin ne yok
pangk ompyaö niwasum ma?" Pël maan
piaripök kangiir epël yema. "Aköp, mak."
29 Pël maan piarpim itöörarë mësël elmëak
epël yema. "Arpim kön wi kosang yenewas
pötak ne ompyaö yanuwas." 30 Pël maan
piarpim itöörar nga ngëna. Pël ëën Yesuuk
kosang panë wesak epël yema. "Omnaröen
ök manganok." 31 Pël maan piarip së Yesu
pim pël elmëa pöta ngönte yang pörekë
omnaröen ök maan yang pörek pangk ë pet
ira.
32 Ten kaalak ka pöt sëp wesak kan yesën
omën narö omën urmerapök elmëën ngön
won sak wëa namp Yesuu naë wak waisa.
33 Pël ëën Yesuuk urmer pöp waö ë momëën
omën ngön won sak wëa pöpök ngön yaan
omnarö kat wiak yaan sak epël ya. "Elei,
tiar omën ke epël nent Israel yangerak
oröön itnaangkën ëaut." 34 Pël yaan Parisi
ngönën omnaröak epël yema. "Urmeraröa
kaöapök kaamök elmëën urmerarö waö ë
yemomë," pël yema.

Yesuuk omnaröen yaköm elmëa

35 Yesu pi ten pim ruuröaring ka kotre kaö
poutë imeë pitëm ngönën tupötë ngönën
rë moulööre Anutuuk wa ngaöök nimëëpna
ngön ompyaö pöt ök maö, këlangönre yau-
man ke nentere nent ompyaö mowasö pël
elmë imaut. 36 Pël yeem pi omën se-
lap pan itenak pitën kön wiin pol sëp-
sëp ngarangk wonöröa ök kön irikorring
wë weëre kosang won wëën itenak pitën
yaköm kön wia. 37 Pël ëak pim ruurö tenën

epël yenia. “Ya lupöök kaömp kë kësang
pan köp sak wë. Pël ëaap ya omnaar kopët.
38 Pötaanök ar ya Pepapön kimang man. Pël
ëën puuk ya omën munt narö koirak wes
mëën këët wa rongan ëëpnaan.”

10

Yesuu ngön yaaö omën 12 pöröa yapinöt
(Maak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Yesuuk ten pim ru 12 pöröen ngön niaan
sëën urmerarö waö ë mëëre këlangönre
yauman ke nentere nent ompyaö mowasö
pël ëënëak weëre kosang ninaut. 2 Ten
pim ngön yaaö omën 12 pöröa yapinöt
epot. Wotöököp Saimon yapin nent Pita
piire ën pim nangap Entru, Semsre pim
nangap Son, Sepeti pim ruaar, 3 ën Pilipre
Patolomiu, Tomasre Matiu takis yewaup
neere Sems Alpiasë ruupre Tatias, 4 Saimon
Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom ka-
manëp sëp mowasëpënëak aima omën tok
pötakaanëp piire ën Yutas Keriot kakaanëp
ënëmak Yesuun kup mowiipnaap.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pöröen ya
ngön mëëa
(Maak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Ten omën 12 pöröen Yesuuk epël niak
wes nimëën saut. “Ar omën ngönën
wonöröa naë sëëre Sameria omnaröa ka
kaöatë së orö pël ëënganok. 6 Om Israel
omën pol sëpsëp ngarangk won ëën repak
yes pöröa ök ëa pöröa naëëkëër sën.
7 Pël ëak ar yesem pöt ngönën epël ök
man. ‘Anutuuk tiar wa ngaöök nimëëpna
akunet yok temanöm yes.’ 8 Pël yeem
yauman omnarö ompyaö mowasööre
omën wel wiaurö wal ë moulmë, omën
kësë ëaurö ompyaö mowasööre urmerarö
omën naröa lupötëaan waö ë momë pël
elmëën. Nem weëre kosangöt sum won
yaningk. Pötaanök arta tapël sum won
omnarö kaamök elmëën. 9 Ën monat
arim kërötë waulak sënganok. 10 Ar kan
kourakë kaömp waulönëak kërët wak
sënganok. Ar ulpëënre ing kör muntatre
sungköratta wak sënganok. Pöt ar omnarö
ya yamëngkën yok pangk kaamök elniak
kaömp nimpnaat. 11 Ar ka kaö naöök ma kot
nentak së oröak wet rëak pitëm songönöt
nampön pëël mëak kat wiin ompyaö sant
niwasëpnaap ëën pöt piiring wë olëak
sënëëtak sëp wesak sën. 12 Ar ka nenta
kakaati yeilëem pöt omën pörek wëauröen,
‘Anutuuk ompyaö elniip,’ pël ök man. 13 Pël
ëën pit sant niwasëpna pöt Anutuuk arim
ngön manë pöl pit ompyaö elmëëpnaat. Ën
pit sant naniwasën ëëpna pöt arim ngön
Anutuuk ompyaö elmëëpënëak mëëan pöt
pitëm naë kë naaröopan. Arimënt wak
sënëët. 14 Ën ka naöök ma nentak omën narö
sant niwesak arim ngönte kat nawiin yaëën
pöt ar pörek sëp wesak yesem pit utpet ëën
Anutuuk kangiir kasëng mampnaat pöt pet
elmëak ing porpor elmëak arim ingötëaan
yangre ulölöt kërë pörek moolan. 15 Ne yaap
pan niamaan. Ngaanëër Sotomre Komora
ka pöteparë omnarö pit utpet ëeima.
Pötaan akun kaöaöök Anutuuk Sotomre
Komora omnarö pitëm utpetatë kangut
mampnaat. Ën omën ar sant naniwasën
ëëpna pörö utpet pan ëën Sotomre Komora
omnaröa kangut kaö wesak mampnaat.”

Könöm ke nentere nent oröopnaata ngönte
(Maak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 “Kat wieë. Pol sëpsëp ruurö kent
tokörö öngpök wes namëën yaautak nook
ar kööre tokörö öngpök wes nimëën së
önëën yeë. Pit utpet niwasëpënëak ëëp-
naat. Pötaanök ar pol reraupë yaë pöl it
nganga yeem int ekëpë wë pöl wiap ëën.
17 Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit
ar kaöaröa naë niulëën pitök maan ngönën
tupötë pës nimööpnaat pötaanök. 18 Ar
nem ru sak wë pötaanök pitök ar yang
ngarangkre omën omp ak naröa naë ngön
yaatak niulëëpnaat. Pël ëën ar pitre omën
ngönën wonöröa ëöetak nem ngönte tekeri
wesak manëët. 19 Yang ngarangköröa naë
niulëën tol anet ëak kön selap ëënganok.
Akun pötak ngön anëët Anutuuk arim
lupötë niwiipnaat. 20 Pël ëën ngön anë
pöt arimtok naëngan, arim Pepapë Pulöök
tekeri wes nimpnaat.

21 “Omën naar nanëpök nangapëën kup
mowiin mëmpnaat. Ën pepapökta ruupëën
kup mowiin mëmpnaat. Ën koröngre ru-
uröak ëlre pepaarëën kup mowiin mëmp-
naat. 22 Ar nem ru sak wë pötaan omën
pourö ya sangën ëën kööre tok elniipnaat.
Pël ëëpnaatak omën weë sak wëak wel wi-
ipnaarö Anutuuk kama öpnaat. 23 Ar kak
nerek wëën nga elniin pöt kas nerekël sën.
Ne yaap niamaan. Ar kak nerekaan waö
elniin pöt nerekël kas sënëët. Israel kaatë
wii saal ar sa pet nairën wiaan Omën Këëp
ne oröömaap.

[24] “Runga pep kaatak nampök pim pepap
il newaspan. Ën inëën ru nampök tapël
pim ngarangkëp il newaspan. [25] Runga
pep kaatakëp pim pepapë mëngkre mëngk
wëën pangk ëëpnaat. Ën inëën ruupta
pim ngarangkëpë mëngkre mëngk wëën
pangk ëëpnaat. Pitök ne arim kaöapön ut-
pet wesak neak neen, ‘Pielsepul urmeraröa
kaöap,’ pël neea. Pötaanök pitök il wesak ar
nem ruuröen utpet panë wesak niapnaat.”

Tiar Anutuunökëër kas ëëpa
(Luk 12:2-7)

[26] “Pitën kas ëënganok. Pöt epël. Omën
ngep ëën wia pipot wiakaim wi naöpanëët.
Ënëmak wëlël ëën omnarö itaampnaat. Ën
ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri
sëpnaat. [27] Nem arën koutak ök yeniak
pipot ëwaatak ök an. Ën ngön laöök ök
yeniak pipot omnaröa tekrak wë kaö wesak
an. [28] Ar omën könöp utpet newasën ko-
röpö pëën nimëmpnaaröen kas ëënganok.
Anutu es parëaöök niulëak könöpre koröpö
pout kö niwasëpna pöpönökëër kas ëën.
[29] Omnarö tiar int sëpër naar 1 toea pötak
sum ëëpenaat int ke pëlöröakaan namp
köntak wel wiak yangerak nengentiipan.
Anutuuk aanak pël ëëpnaat. [30] Ar om-
narö pöt, arim kepön ëpötönta pi ëwat wë.
[31] Pötaanök ar kas ëëngan. Pöt Anutuuk
kön wiin arim sumatök int kot pöröaat il
yemowas. Pötaanök omën nant arim naë
köntak naarööpan. Puuk aanak orööp-
naat.”

Yesuu yapinte aöre piin yak mowasö pël yaauta ngönte
(Luk 12:8-9)

[32] “Namp pi omnaröa ëöetak, ‘Ne Yesuu
ënëm yeë,’ pël apna pöp nookta kangiir
nem Pep kutömweri wë pöpön, ‘Pi nemop,’
pël memaat. [33] Ën namp pi omnaröa ëöetak
neen yak newasëpna pöp nookta nem Pep
kutömweri wë pöpë ëöetak piin yak mowa-
sumaat.”

Yesu pi tiar kom elniipënëak waisa
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

[34] “Arök ne yangerakë ngaat won wa-
sumëak waisan wasngan. Ne arim naë
ngaat won wasumëak newaisën. Ne ar neen
kön wi kosang wesak wëaurö omën neen
pël naalnëën wëauröa naëaan kom elniin
pit kööre tok elniipënëak waisaup. [35] Nook
elmëën ruupök pepapëën kööre tok ëëre
korömpök ëlëpëën kööre tok ëëre koröng
lëlamöpök ël lëlamöpëën kööre tok ë pël
ëëpënëak waisaup. [36] Omën ka kopëtetak
wëaurö neneraan kööre tok ëëpnaat.

[37] “Omën namp pim ëlre pepaarëën kent
panë yeem neen kent panë naën ëëpna pöp
yok pangk nem omnamp pël naëpan. Ën
namp pim rungaaröaan kent panë yeem
neen kent panë naën ëëpna pöp yok pangk
nem omnamp pël naëpan. [38] Ën namp pi, ‘Ne
Yesu pimëën wel wiima pöt pangk ëëmaap,’
pël wesak pim këra yetapër wak nem ënëm
naalnëën ëëpna pipop nem omnamp pël
naëpan. [39] Namp pim wëwëet keimön ëak
öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp
nemëën yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt
pim wëwëet ompyaö orö moreëpnaat.”

Omën narö ompyaö kangut öpnaata ngönte
(Maak 9:41)

[40] “Omën ar sant niwasëpna pöp ne el-
nëëpnaap. Ën omën ne sant newasëpna
pöp Anutu nem wes nemëaup elmëëp-
naap. [41] Omën namp tektek ngön yaaö
namp pim ngësë yewaisën pi tektek ngön
yaaup pël wesak sant mowasëpna pöt pi
tektek ngön yaaupë ompyaö kangit piiring
öpnaap. Ën namp omën wotpil namp pim
ngësë yewaisën pi wotpil yaaup pël wesak
sant mowasëpna pöt pi omën wotpilëpë
ompyaö kangit piiring öpnaap. [42] Ën omën
namp omën pas nampön itenak pi nem
ruup pël wesak i ëpët nëmpënëak kelöntak
kol mampna pöp pi Anutuuk yaap ompyaö
kangit mampnaap.”

11

Sonök Yesuu ngëseël ngön wes mëa
(Luk 7:18-35)

[1] Yesuuk ten pim ruuröen wetete ngön
pöt ök ni pet irak pörek sëp wesak ka munt
pörek wieëa pötë ngönën ök mëak rë moulö
saut.

[2] Son i yamëaup wii kaatak om wë Kris-
toë yaauta ngönte kat wiak pim ru naar
wes mëën waisa. [3] Pël ëak piaripök piin
epël mëak pëël yema. “Waisëpënëak aan
kor wakaimaup ni tapöp ma muntapön kor
ön?”

[4] Pël maan omën pöaar wais ök maan
Yesuuk kangiir piaripön epël ök yema.
“Arip së Sonön omnant arpim itaampööre
kat wi yeë epotön ök man. [5] It ngaapörö
it nganga së, ing il tëaurö ompyaö sak kan
ë, kësë ëaurö ompyaö së, katun yaaurö kat
nganga së, welarö wal ë ulmë, ngöntök

yaaurö ngön ompyaut ök maan kat wi, pël
yeë epotön ök man. 6 Omën namp nemëën
yak pim kön wi kosang yewesaut irikor
naën yaë pipop ërëpërëp ëëpnaap."
7 Pël maan piarip yesën Yesuuk om-
naröen Sonë songönte ök yema. "Ar
ngaan yang omën wonrek kalaö naö kent
möön sak waisak yaëën itaampunëak saurö
ma? Won, Son pi pöta ök won. 8 Ma
ar omën ulpëën ke nalëp mëaö nampön
itaampunëak saurö ma? Won, omën ulpëën
ke nalörö mëa pörö omën omp aköröa ka
ompyautë wëëtak Son pi ulpëën ke nalörö
namëën wëaup. 9 Ma ar omën ke tolëëlëpön
itaampunëak saurö? Ar tektek ngön yaaö
nampön itaampunëak saurö ma? Ar yok
pël ëan. Ne ök niamaan. Epop tektek
ngön yaaö tapöpök pim ya yamëngka pötök
tektek ngön yaaö muntaröa ya yamëngka
pöt il yemowas. 10 Pöt omën pöpëënök
ngönëntak epël retëng ëa.
'Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes
mëën wet rapnaat.
Puuk nim kanö ningësëpnaat.'
11 Ne yaap niamaan. Son puuk yanger-
akë omën pourö il yemowas. Pël ëaap
omën Anutuuk wa ngaöök yamë pöröak
pi il yemowas. Pitëm naëaan koturöakta
pi il yemowas. 12 Ngaan Son i yamëaup
pim ngës rëak ngönën ök ëa pötakaan wais
peene e wë eptak omën utpet ke nentere
nent yaaö naröak Anutu pim wa ngaöök
nimëak wë pötak ilapënëak weë yengenti.
13 Mosesre tektek ngön yaauröak Anutuuk
wa ngaöök nimëëpënëak ëa ngön pöt aö aö
wais Sonë oröak wë eptak kë yaarö. 14 Ën
ar pitëm ngönöt kat wiak taë wasënëak pöt
Sonön pi Elia pitëm waisëpënëak ëa tapöp
pël wasënëët. 15 Katringëpök ngön epët kat
wiip.
16 "Ne ar akun eptak wëauröen oröp nen-
tak ök elniim? Ar rungaaröa ökörö. Run-
gaarö pit ka tomök ngasam yeem pitëm
karuröen epël yema.
17 'Ten intö tang yamöön ar tan naurön yeë.
Ten ingre tan yaan ar ingre ya ilak naën
yeë.'
18 Ar tapël yaaurö. Son pi wais wain i nanën
wë akun nantë kaömp ngës oläak wëën ar
piin, 'Pi urmerapring wë,' pël aiman. 19 Ën
peene Omën Këëp ne wais iire kaömp yenën
ar epël aim. 'Iteneë. Omën epop wain iire
kaömp kaö yenëp. Pi takis yewaöre saun
omnaröa karip,' pël aim. Pël ëaap Anutu
pim ëwat pöt arim naë wieëanëën ar tenip
sant elnian tapön."

Yesuuk Kalili omnaröen pepanöm ngön mëëa
(Luk 10:13-15)

20 Akun pötak Yesu pim wet rëak ka nantë
ya retëng weëre kosang mëngkën itenak
lup kaip natiin ëa pöröen epël mëak nga
yema. 21 "Yakömpe, Korasin omnaröen.
Yakömpe, Pesaita omnaröen. Nem retëng
weëre kosangöt arim naë elnia pöl Taiaare
Saiton omnaröen elmëanëën pit ngaanëër
pitëm lupöt kaip tiak ulpëënre poë koröp
sinöt ëak ka kosöt kolak pitëm koröpöök
wa mëan tapön. 22 Pötaanök epël niamaan.
Akun kaöaöök Anutuuk Taiaare Saiton om-
narö pitëm utpetatë kangut mampnaat.
Ën ar pöt, utpet pan ëën pitëm kangut
kaö wesak nimpnaat. 23 Ën Kapaneam om-
narö, ar kutömweriil isën ma? Won, ar es
parëaöök ngemanëët. Nem retëng weëre
kosangöt arim naë elnia pöl Sotom om-
naröaan elmëanëën pitëm ka kaö pö kö
nasën peene om wieëan tapön. 24 Pötaanök
epël niamaan. Akun kaöaöök Anutuuk So-
tom omnarö pitëm utpetatë kangut mamp-
naat. Ën ar pöt, utpet pan ëën pitëm kangut
kaö wesak nimpnaat."

Yesuu naë së kë sëpenaat
(Luk 10:21-22)

25 Akun pötak Yesuuk Pepapön epël
ök mëëaut, "O Pep, ni kutömre yang
poutë pepap. Niin yowe yeniak. Ni
omën ëwatöröaan nim ngönëntë ëlëëp
yaalmëaup. Ën kön nawiin yaauröaan
pet yaalmëaup. 26 Mak, Pep nim kentöök
pël yaaup." 27 Pël mëak omnaröen epël
yema. "Pepak omnant pout ne nenaut.
Pötaanök omnarö pit ne Anutuu Ruupë
songönten köpël wë, Pepakëër ëwat wë.
Ën Pepenta tapël wia. Omnarö piin köpël
wë, Ruupökëër ëwat wë. Pötaanök Ruupök
omën nampön Pepapë songönten ök maan
yok pangk ëwat sëpnaat. 28 Ar Anutuu
ngönte ngaarëk önëëtaan ya kaö mëneimeë
këlangön kat wieim wëaurö nem ngësë
waisën. Pël ëën nook niaan kë sënëën. 29 Ar
nem inëën ru sak neering ya mëneim wë
nem naëaan ëwatöt ön. Pöt epël. Ne ya
wiap yaaupök nemtën wak irëak wëën arim
saunatë könöm pöt won sëën lup kengkën
sak önëët. 30 Omnant arim ëënëak ök niaim
pöt ompyaut, könöm won pangk ëënëët."

12

Kë yesa akun ngëëngkta ngönte
(Maak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Wë kë yesa akun nentak ten Yesuring
rais yaöökë lup yesem këënëën ulöp nant
töak söngsöng ëak naut. 2 Pël yaëën Parisi
omnaröak itenak Yesuun epël yema. "Kat
wi. Nim ruurö kë yesa akun ngëëngkötë
naënëël yaë." 3 Pël maan kangiir epël
yema. "Ar Tewitre pim omnaröa këën wë
ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö
ma? 4 Tewitre pim omnarö pit Anutuu
ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anu-
tuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yaauröakëër
nëmpnaan piire omën pas pim naë wëaurö
nëmpanëak nga yaaut wa na. 5 Ma Mosesë
ngön kosangtak lup epël wia pöt ar sangk
kelak kat nawiin yaaurö ma? Kiri ar yaaurö
Anutuu ngönën tup kaöetak kët kë yesa
akun ngëëngkötë ya yamëngkem kë yesa
akunatë nga wieëa pöt ilën saun naën ë yaë.
6 Ne niamaan kat wieë. Arim ëöetak e taua
epopök tup kaöet il yewas. 7 Ngönëntak
ngön nent epël wia. 'Ne ar nemëën an-
imaurö kiri ar elnëënëëten kaaö. Nem
kentöök ar omnarö yaköm ëak ompyaö
elmëënëëtenök kent yaë.' Ar ngön pöta
songönte ëwat wëanëën omën ketre saun
wonöröen nga nemaan ëan tapön. 8 Omën
Këëp ne kë yesa akun ngëëngk pöta pepap.
Pötaanök nem kentöök akun eptak nem
ruurröen omnant ëëpnaan memaat."

Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesuuk omën mores kël wa namp ompyaö mowesa
(Maak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Pël mëak pörekaan pitëm ngönën tup-
tak së ilëaut. 10 Pël ëën omën namp pim
mor nas kël waup pörek wëa. Pël ëën
pitök Yesuun morök elmëak ngön yaatak
ulmëëpënëak epël pëël yema. "Tiar yok
pangk kë yesa akun ngëëngktak ompyaö
wasëpen ma won?" 11 Pël maan epël
mëëaut. "Arim naëaan namp pim pol sëp-
sëp namp kë yesa akun ngëëngk nentak
yang öngöpöök ilëaan sëp wasëpën ma?
Pël naëpan, öpnaat. 12 Sëpsëp pöp omën
pasip. Ën omnarö tiar këërö. Pötaanök kë
yesa akun ngëëngktak yok pangk ompyaö
wasëpenaat." 13 Pël mëak pi omën pim
mores kël wa pöpön epël yema. "Nim
mores el më." Pël maan pim mores el mëën
kaalak muntasi ök ompyaö yes. 14 Pël yaëën
Parisi omnarö ka tomök së wa top ëak pit
tol ëak Yesu mëmpën pöta ngönte kopëta
wesa.

Yesu pi Anutuu inëënëp

15 Yesu pi pitëm ngönte ëwat wëak
pörekaan yesën omën selap pim ënëm
waisa. Pël ëën pi yauman omën pourö
ompyaö mowesak 16 pitën omën muntaröen
piin ök mepanëak nga yema. 17 Pël yaëën
tektek ngön yaaö Aisaia pöpë ngön epël ëa
pöt kë oröaut.
18 "Epop nem inëën ruup, nem yaö mëëaup.
Ne piin kent pan ëak ya kë yes.
Nem Pulö pim naë wes mëën pim rangk wë
weëre kosang mangkën
nem ngön wotpilte omën ngönën
wonöröen ök mapnaat.
19 Pi omnaröaring ngön nga elööre ngön ëak
aö,
omnarö pim ngönte ka tomök kat wi pël
naëpan.
20 Omën kalaö pötöp möautë ök këlangön
kat yawiaurö pi utpet nemowaspan,
kaamök elmëën ompyaö sëpnaat.
Ën omën es wëlëngö riipënëak yaë pöl wiap
panë yaauröeta puuk elmëën wel
nawiipan, kaamök elmëën weë sak
öpnaat.
Pi kosang ngentiak ya mëngkën Anutuu
wotpil yaautak omën muntat il
wasëpnaat.
21 Pël ëën omën ngönën wonöröak piin kön
wi kosang wesak kor öpnaat."

Omën naröak Yesuun Pielsepulök kaamök yaalmë pël mëëa
(Maak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Wë ënëmak omën narö omën urmer
nampök elmëën it il tëëre ngön won së
pël ëa namp Yesuu naë wak waisa. Pël
ëën ompyaö mowasën omën pöp ngön aöre
it nga së pël ëaut. 23 Pël ëën omnarö
pöten itenak yaan sak epël ya. "Elei,
epop Tewitë ëap, Anutuu Yaö Mëëaup,
tiarim ngarangk elniipnaap ma?" 24 Pël
yaan Parisi omnarö pöten kat wiak epël
yema. "Kaar angan. Omën epop urmeraröa
kaöap Pielsepul puuk kaamök elmëën waö ë
yamë." 25 Pël yemaan pi pitëm lupötë itenak
yema. "Yang nerakë omnarö pitëm naë
nga oröön nener mënak kom ëak wë weëre
kosangring naön ëëpnaat. Ën omën ka
naöök wëaurö ma ka kopët nentak wëaurö
tapël nener mënak kom ëëpna pöt repak
sëën omën won wiaapnaat. 26 Tapël Seten

pimtok ne kaamök elnëën pim urmer-
arö waö ë yemomëanëën pimtok pimënt
mëngkën pim weëre kosangöt won san
tapön. 27 Ar neen, 'Pielsepul puuk kaamök
elmëën urmerarö waö ë yamë,' pël aim.
Pötaanök arim ngön pipët yaap yeëanëën
arim ruurö pitta Pielsepul kaamök elmëën
urmerarö waö ë mëan tapön. Pötaanök
arim ruurö pitëmtok arim ngön pöt kaar
ëan pöt tekeri yewas. 28 Ne pöt, Anutuu
Pulöök kaamök elnëën urmerarö waö yeë.
Pötaanök Anutuu wa ngaöök yanimë pöt
arim naë yaarö.

29 "Omën nga namp wëën munt nampök
pim kaatak ilëak pim omnant naöpan. Wet
rëak omën nga pöp wii të wiakök pim om-
nant pout öpnaat. Nga pöp Seten.

30 "Namp ne sant naalnëën yaë pipop
kööre tok yaalnë. Namp neering pol sëp-
sëpörö wa top naën yaë pipop pi sëp-
sëpörö rep yamë. 31 Pötaanök ne ök nia-
maan. Omën utpet ke nentere nent ëak
Anutuun utpet wesak mapna pöt Anutuuk
omën utpet pöt poutë kangut yok pangk
kërë moolapnaat. Ën namp pi Ngëëngk
Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim
saun pöta kangit ent ë nemoolapan. 32 Ën
namp pi Omën Këëp neen utpet wesak apna
pöp pim saun pöta kangit Anutuuk kërë
moolapnaat. Ën namp pi Ngëëngk Pulöön
utpet wesak tapël mapna pöp pim saun
pöta kangit peeneere ënëm poutë ent ë
nemoolapan."

Këra ompyaöre utpet pötë ngönte
(Luk 6:43-45)

33 "Këra ompyaumentëk ulöp ompyaurö
utöpnaat. Ën utpetementëk ulöp ut-
petarö utöpnaat. Këra ëlmenti songönte
ulöpöröak war yewas. 34 Kamalöröa morök
yaë pöl ar yaaurö. Utpet yaauröak tol ëak
ngön ompyaut an? Pël naëngan. Omën
namp ke nantre nant pim lupmeri peö
ëak wë pöt këmtak war yewas. 35 Omën
ompyaup pim lupmeri kön ompyaut wieë
ngön ompyaut ya. Ën utpetap pim lupmeri
kön utpetat wieë ngön utpet tapëlöt ya.

36 "Ne ök niamaan. Ënëmak kangiir
ëëpna akunetak Anutuuk omnaröa ngön
köntak mosut yaaö pötaan ngön ya mëmp-
naat. 37 Arim ngön yaautak arim songön
ompyaut tekeri wasën pöt Anutuuk niöp-
naat. Ën arim ngön yaautak utpet yaaut
tekeri wasën pöt sëp niwasëpnaat."

Omën narö Yesu retëng weëre kosangring
nent ëën itaampënëak mëëa.
(Maak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Pël maan ngön kosangötë
ngarangköröere Parisi ngönën omën
naröak Yesuun epël yema. "Rë yanuulaup,
ten Anutu niiring wë ma won pöta
songönte ëwat sënaan, ni retëng weëre
kosang nent ë. Pël ëën itaampunaan." 39 Pël
maan pi epël yema. "Omën peene akun
eptak wë eporö ar utpet ëak Anutuun kön
wi kosang newasën yaaurö. Ar ya retëngöt
yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök
ne ya retëng nent naëngan, om ngaan
tektek ngön yaaö omën Sona pim elmëa
pöta ököt pëën pet elniin itaampunëët.
40 Ngaan Sona pi i kaö imën kaöapë yaatak
këtre röök nentepar nent wakaima pöl
Omën Këëp ne këtre röök nentepar nent
yangera öngpök ömaap. 41 Ënëmak Anutu
pim ar kom elniipna akunetak Niniwa
kakaanörö pit wal ëak arim kön wi kosang
newasën yeë pöt war wasëpnaat. Pöt
Sona puuk ngönën ök maan lup kaip tia
pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop
nook Sona il yemowesetak ar nem ngönöt
kat nawiin yeë. 42 Ënëmak Anutu pim ar
kom elniipna akunetak öng ak namp yang
we naöökël wakaimaup pi wal ëak arim kön
wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat.
Pöt öng pöp yang kaö pantakaan Solomonë
naë wais pim ëwat kësangöt kat wiipënëak
waisaup pötaanök. Pël ëaap omën peene
wë epop nook Solomon il yemowesetak ar
nem ngönöt kat nawiin yeë."

Urmerap omën namp sëp wesak së rëak
kaalak waisauta ngönte
(Luk 11:24-26)

43 Pël mëak Yesuuk pitën watepang ngön
nent epël ök yema. "Urmer namp omën
nampökaan oröak së kosangöök wë urre
korumön ap wesak 44 epël kön wia. 'Nem
ka ngaan wakaim olëak waisautakë kaalak
sumaan.' Pël kön wiak së itaangkën ka
tapët koore katëp ëak ë rangi ulmëën
kos wieëa. 45 Pël ëën pi kaalak së urmer
muntarö 7 ëak koirak waisa. Pörö pim ök
won, utpet panëërö koirak wais ka kopët
taptak wëa. Pël ëën omën pöp pi ngaan
utpet kot nent wakaimaupök ënëm sasa
pan sa. Tapël Yuta omën utpet peene akun
eptak wë eporö ar utpet panë sak önëërö."

Yesu pim ëlre nangaröa ngönte
(Maak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Yesu pi omnaröen ngön ök maim wëën
pim ëlre nang wais ka tomök wë piin
ngön ök mapënëak yema. 47 Pël ëën omën
nampök piin epël yema. "Nim ëlre nang
niin ngön ök niapënëak wais ka tomök
wë." 48 Pël maan piin kangiir epël yema.
"Nem elëp talëp? Nangarö talörö?" 49 Pël
mëak pim ruurö tenim ngësël mor song ëak
kaalak epël yema. "Nem ëlre nang pörö
eporö. 50 Omën nem Pep kutömweri wëaupë
ngön ngaarëk yeö piporö nem ëlre nangarö
pël yaë."

13

Omnant öp olëauta watepang ngönte
(Maak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Këthough pötak Yesu pi pim kaatakaan oröak
ten pim ruuröaring i kaö ëöök së wel
aisëaan 2 omën kësang pan wais pim naë
wa rongan yaë. Pël yaëën pi wangaöökë
ngaarëk is wel aisëak wëën omnarö i pisöök
taueëa. 3 Pël ëaan pi watepang ngön nen-
tere nent mëak nent epël yema. "Omën
namp pim yaak së omnant öpöt olëa.
4 Pël ëën nant kamtaöök ngentiin intöröak
oröak na. 5 Ën nant këlöökë rangk ngentia.
Pël ëën yanget könyangap wiaan yak teënt
oröa. 6 Pël ëën këtëp ngaarëk apër maan öp
pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt misënöt
kotut pötaanök. 7 Ën nant nönötë öngpök
olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëa.
8 Ën nantökëër yang kolaptak olëa. Pël ëën
pötökëër aprak kë kësang pan uta. Kengk
nemoreëët 100, nemoreëët 60, nemoreëët 30
pël uta. 9 Katringëpök ngön epët kat wiip."

Yesu pi watepang ngöntaan mëëa
(Maak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Pël yemaan ten pim ruurö Yesuu
naë së piin epël mëëaut. "Ni tol ëënak
pitën watepang ngön yemaan?" 11 Pël
maan pi kangiir epël yenia. "Anutu
pimtok wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp
pöta songönte arënökëër pet yaalni.
Ën muntarö puuk pël naalmëën yaë.
12 Omën namp Anutuuk ngön ompyaö
nant mangkën taë wak öpna pöp muntat
mangkën pim naë kësang wiaapnaap. Ën
namp mangkën taë wes wak naön ëëpna
pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa
ëp ëën elek öpnaap. 13 Nem watepang
ngön yemak epëta songönte epël. Pit
itöök iteneëak këëkë itna naskolön yaaurö.
Katëëpök kat wieëak këëkë kön nawiin
yaaurö. 14 Tektek ngön yaaö omën Aisaia
pöpë ök ëa pöt pitëm naë kë yaarö. Pöt
epël.

'Ar ngön pëën kat wiinëëtak songönte ëwat
nasëngan.
Pël ëak ar itaampunëëtak yok pangk om-
nantön itnaangkan.
15 Omën piporö pitëm lupöt kosang saurö,
katöt il wariaurö, itöt mësëaurö.
Pit pël naën ëanëën itaampööre kat wiire
kön wi pël ëan tapön.
Ën pit pël naën ëanëën nem naë rë olaan
ompyaö mowesan tapön,
Anutuuk pël ya.'

16 "Ar pöt arim itöök omën ngolöpötön
itaampööre katëëpök ngön ompyaut kat wi
pël yeë pötön ërëpërëp ëënëët. 17 Ne yaap
ök niamaan. Ngaan tektek ngön yaaöre
omën wotpilörö kësang omën epotön
iteempënëak ëak itnaangkën ëautak ar
peene ityaangk. Kat wiipënëak ëak kat
nawiin ëautak peene kat yawi."

Omnant öp olëauta watepang ngön pöta songönte
(Maak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 "Peene omnant öpöt olëauta watepang
ngön niak pöta songönte war wes nia-
maan kat wieë. 19 Omnant öpöt kamtöök
ngentia pötë ökörö omën narö Anutuuk
wa ngaöök nimëëpënëak yaë ngön pöt kat
wiauröak kön nawiin yaëën ngön Anutuu
pitëm lupötë wia pöt Setenök kama wa ëp
yaë. 20 Ën omnant öpöt këlöökë rangk ngen-
tia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte
kat wiak ërëpsawi ëak öpnaat. 21 Pitëm
lupötë misën il natëën. Pötaanök akun kot
nent kön wi kosang wesak wëën pitëm Anu-
tuu ngön ngaarëk yeö pötaan omnaröak
këlangön kat mowiak utpet mowasën tapë-
takëër wil këlok ëëpnaat. 22 Ën omnant
öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö,
omën narö Anutuu ngönte kat wiipnaatak
wë koröpöökë omnantön kön selap ëëre
monere urömen kentre kaur ëëre omën
munt nantön war ë pël yaëën pötök ngep
elmëën Anutuu ngönte mos ëëpnaat. 23 Ën
omnant öpöt yang kolaptak ngentia pötë
ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiak
këëkë kön wiak wëën pitëm wëwëatë kë

ompyaut orööpnaat. Narö kë 100, narö kë
60, narö kë 30 pël orööpnaat."

Ya lupöök nön utpetat oröauta watepang ngönte

24 Pël mëak Yesuuk watepang ngön munt
nent pitën epël yema. "Anutu pim omnarö
wa ngaöök yamë pöt omën namp pim ya
lupöök omnant öp ompyaut ngënta pötakël
ök ëëmaan. 25 Pël ëën röök nentak pim
kööre tok namp wais nön utpetatë öpöt
ompyautë rangk oläak sa. 26 Pël ëën omën
ompyaut oröak këët utöpënëak yaëën nön
utpet pötta oröak kaö sa. 27 Pël ëën omp
pöpë inëën ruurö pim naë wais epël mëëa.
'Kaöap, ni öp ompyaut ya lupöök ngën-
tauppe. Nön utpetat tol ëak oröa?' 28 Pël
maan epël mëëa. 'Kööre tok nampök ëa.'
Pël maan pim inëën ruuröak, 'Ten së nön
utpetat ti moolan ma?' pël mëëa. 29 Pël
maan pi kangiir pitën epël mëëa. 'Won.
Ar nön utpetat yatiem omën ompyautta
tiinganok. 30 Pout irikor ëak öp. Pël ëën
omnant köp sëën öpenaatak nem omën
këët öpnaaröen epël memaat. Wet rëak
nön utpetat tiak ut urak esuwesi moolan.
Pël ëak omën ompyaut wa rongan ëak nem
kaatak wiin.' "

Këra lëlëp kotupre yis pöteparë watepang ngönte

(Maak 4:30-34; Luk 13:18-21)

31 Pël mëak Yesuuk watepang ngön munt
nent pitën epël yema. "Anutu pim omnarö
wa ngaöök yamë pöt këra nementi lëlëp
pöpökël ök ëëmaan. Omën nampök lëlëp
pöp pim ya lupöök ngënta. 32 Lëlëp pöp kot
panëëp, omën muntatë lëlëpöröak il yewas.
Pël yaëëtak oröakökëër pöpök këra muntat
il yewas. Pël ëak kësang sak wëën intörö
wais morötë ngentiak ka ëp yawi."

33 Pël mëak watepang ngön munt nent
epël yema. "Anutu pim omnarö wa ngaöök
yamë pöt öng namp yis pöt korupaë kas
möautring irikor ëën pötak ekek yes pötak
ök ëëmaan."

34 Yesu pi watepang ngön kësang om-
naröen ök yema. Nent war wesak nemaan,
watepang pëën yema. 35 Pël yaëën tektek
ngön yaaö nampë ngön epël ëa pöt pim naë
kë yaarö.

"Ne watepang ngön ök memaap.
Omnant ngaanëër Anutuuk kutömre yang
ket ëa akun pötakaan wais peene e
wë eptak ëlëëp wiakaima pöt nook
tekeri wasumaap."

Nön utpetat ya lupöök oröauta watepang ngön pöta songönte

36 Yesu omnarö sëp wesak së kaata kakaati
yeila. Pël ëën ten pim ruurö naë së epël
mëëaut. "Ya lupöök nön utpetat oröautakël
nim watepang ngön yaan pöta songönte ök
nia." 37 Pël maan kangiir epël yenia. "Omën
öp ompyaut ngënta pöp Omën Këëp ne
epop. 38 Ya pöwer pöt yang epër. Ën omnant
öp ompyaö pöt omën Anutu pim wa ngaöök
yamë pörö. Ën nön utpetat omën Setenë
ënëm yaëën pim ngarangk yaalmë pörö.
39 Kööre tok öp utpetat oläa pöp Seten, ën
omën ompyaö wa pöt akun kaöaö. Ën
omën wa wia pörö enselörö. 40 Omnaröa
nön utpetat tiak esuwesi mera pöta ök
akun kaöaök orööpnaat. 41 Akun pötak
Omën Këëp nook nem enselörö wes mëën
nem wa ngaöök yamë pötak omën utpet
yaauröere omën munt narö utpet sëpënëak
yaalmëa pörö kama wak 42 es kosangwesi
moolapnaat. Es kosang pöwesi omnarö
ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öp-
naarö. 43 Pël ëën akun pötak omën ompyaö
saurö pit Anutu pitëm Pepapök wa ngaöök
yamëën këtëpë yema pöl ëwa elmëëpnaat.
Katringëpök ngön epët kat wiip."

Omën nampök uröm ompyaut yangerak ëlëëp wieëaut koirauta watepang ngönte

44 "Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök
yamë pöt urömere omën ompyaut
ngaanëër yangerak ëlëëp wia pötakël ök
ëëmaan. Ënëmak omën munt namp koirak
muntarö koirpanëën kaalak ëlëëp wia. Pël
ëak teëntom ërëpsawiaring së pim omën
pout menak sumat wak yang lup pöt sum
ëa."

Songre sar ompyauta watepang ngönte

45 "Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök
yamë pöt omën songre sar ompyaut ap
yewesa pöpëël ök ëëmaan. 46 Pi songre sar
ompyaö panë nent koirak pim omnant pout
menak sumat wak së songre sar ompyaö
pöt sum ëa."

Iir yewaul pöta watepang ngönte

47 "Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök
yamë pöt iirëëp i kaöök olaan imën ke
nampre namp ilëa pötakël ök ëëmaan. 48 Iir
pöëëp imënörö peö ëën omnarö weruak
ëöökël sa. Pël ëak wël ëak ompyaurö kaputë

wesirak utpetarö wa moolëa. 49 Pöta ök
akun kaöaöök tapël ëëpnaat. Enselöröak
wais omën utpetarö ompyauröa naëaan
wël ëak kama wak 50 es kosangwesi moolap-
naat. Es kosang pöwesi ingre ya ilak aimeë
kë pötöppötöp aim öpnaat."

*Uröm ngaanre ngolöpöt wieëauta wa-
tepang ngönte*

51 Pël niak tenën epël pëël yenia. "Ar
pöta songönten kön wia ma?" Pël niaan
ten, "Mak," pël mëëaut. 52 Pël maan
tenën epël niiaut. "Pöt ompyaö. Ngön
kosangötë ngarangk namp Anutuu wa
ngaöök yamëautak ilëak wë ngönënte
këëkë ëwat saup pi ka pepapë ököp. Ka
pep pöp pi uröm ompyaö ngaanre ngolöp
pout pim peram wiaurekaan yeö pöl pi
ngönën ompyaö ngaanre ngolöp poutepar
ëwat wëaup."

*Nasaret omnarö Yesuun kaaöre këëpöt
elmëa*

(Maak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Yesu pi watepang ngön pöt ök më pet
irak ten pim ruuröaring saut. 54 Pël ëak
Nasaret pim ka songöntak oröak ngönën
tuptak ilëak ngönën ök yemaan omnarö
pit yaan sak epël ya. "Elei, omën epop
omën yaap tiarim karippe. Tarëkaan ëwat
ompyaö epot wa? Ma talëpök weëre kosang
mangkën ya weëre kosang epot yamëngk?
55 Tiar piin ëwat wëep. Pi ka ök yarëaupë
ruuppe. Pim ëlëp Maria. Ën yokot pim nan-
garö Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö.
56 Ën koont pim nangaröeta tiarring wë. Pël
ëaap pi weëre kosang epot tarëkaan wa?"
57 Pël mëak pit piin kaaöre këëpöt yaalmëën
Yesuuk epël yema. "Tektek ngön yaaö
namp ka poutë omnaröak piin ping wesak
yema. Pël yaautak pimtë kaare yangerak
wëën piiring wëauröak pi kaö nasën wë
wesak piin ping wesak nemaan ë yaë." 58 Kak
pörekörö pitëm kön wi kosang nemowasën
ëautaan ya retëng weëre kosangring nant
kësang pitëm naë namëngkën ëaut.

14

Son i yamëaup mëna

(Maak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

1 Akun pötak yang ngarangk kaöap Erot
pi Yesu pim yaauta ngönte kat wia. 2 Pël
ëak pim ya omnaröen epël mëëa. "Omën
pipop Son i yamëaup, pi wel wiak wal
ëaup yak weëre kosangring ya retëng pipot
yamëngk." 3-4 Erot pim pël mëëa pöta
songönte epët. Ngaan pi pim nanëpë
öngöp Erotias pöp wa ëp ëa. Pël ëën
Sonök piin epël mëak nga mëëa. "Ni öng
pipop wa ëp ëën pangk naën yaë." Pël
mëëa pötaanök Erotök pim ya omën naröen
maan pitök Sonë ingre morötë wii tëak wii
kaatak moulmëa. 5 Pël ëën Erot pi Son
mëmpënëak kön wiautak omnaröak piin,
"Anutuu tektek ngön yaaö omnamp," pël
yamëëa pötaan kas ëën sëp wesa. 6 Pël ëën
ënëmak Erotë oröa akunet temanöm sëën
këëre imën nëmpënëak omën kaöarö pourö
pim naë wa top ëa. Akun pötak Erotiasë
koontup omën pöröa ëöetak tan yaurön
Erot pi itenak kent kön wia. 7 Pël ëak pi
koont pöpön epël mëëa. "Ne Anutuu ëöe-
tak kosang wesak niamaan. Ni omën nen-
ten kimang neamë pöt nimpaat." 8 Pël maan
pim ëlëpök këk maan epël mëëa. "Son i
yamëaup pim kepönö töak söwar neweri
wiak wak wais namp. Pël ëën ne pi wel wia
pöt ëwat sumaan." 9 Pël maan omën omp ak
Erot pi pöt kat wiak ya këlangön kön wia.
Pël ëaap pi omnaröa ëöetak ngön kosang
wesautaan pim kimang ngönten kat wiak
10 pim ya omën naröen maan wii kaatak së
Sonë kepönö töak 11 söwar neweri wiak wak
së koontup mangkën wak së ëlëp mena.
12 Pël ëën Sonë ruurö kat wiak së pim sokur
wak yang kel weera. Pël ëak wais Yesuun ök
yema.

Yesu pi omën 5000 pörö kaömp mena

(Maak 6:30-44; Luk 9:10-17; Son 6:1-14)

13 Yesu pi ngön pöt kat wiak ten pim
ruuröaring yang pör sëp wesak wangaöök
ilëak i kaöök yang omën wonrekël saut.
Pël yaëën omnarö kat wiak pitëm kaat sëp
wesak tenim ënëm yangerak waisa. 14 Pël
ëën wangaöökaan oröak së itaangkën omën
kësang pan wëën itenak yaköm ëën pitëm
yauman omnarö ompyaö yemowas.

15 Wë wiap kan ten pim ruurö pim naë
së epël ök mëëaut. "Omën wonrek wëën
wiap kanëën yes. Pötaanök omnarö wes
mëën kaatë së kaömp sum ëëp." 16 Pël maan
Yesuuk epël niiaut. "Pit tol ëën sëpën?
Arök kaömp meneë." 17 Pël niaan epël
mëëaut. "Ten tarëkaan mampun? Tenim
naë kaömp selap won, kaömp mor nas,
ën i kaö imën kopët naar pël ëak wia."
18 Maan epël niiaut. "Nem naë wak waiseë."
19 Pël niak omnaröen maan nönö mö mëak

wel aisëaan kaömp mor nas pötring i kaö
imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun
yowe mëak kaömpöt pelak ten pim ruurö
ningkën omnarö menaut. 20 Pël ëën omën
pourö nak kep wesak kaut olaan ten wak
kër 12 pötë waulön peö yaë. 21 Omën kaömp
na pörö selap pan, ompörö 5000, ën öngre
yokoturö pöt sangk nekelën.

Yesu pi i kaöökë roro sa
(Maak 6:45-56; Son 6:15-21)

22 Kaömp na pet irën Yesuuk ten pim
ruuröen epël niak këk niiaut. "Ar wan-
gaöök ilëak i kaöökë ëngk komuntakël seë.
Pël yaëën ne omnarö wes mëëmaan." Pël
niaan saut. 23 Pël ëën pi omnarö wes
mëën yesën Anutuun ök mapënëak rosir-
aöök isa. Pël ëën koö olaan pimënt pörek
wëën 24 wangaö i kaöökë luptak yesën kentö
maap yamöön kaö maat weëre kosangring
wangaöök yamö. 25 Pël ëën ëlpam wal
ëëpënëak yaëën Yesu i kaöökë roro tenim
ngësë yewais. 26 Pël yaëën itenak ten kas
kësang ëak, "Elei, waötöp ëngk yewais," pël
mëak merëk ëaut. 27 Pël ëën pi tapëtakëër
tenën epël niiaut. "Arim lupöt weë sëp.
Nemtok yewaiserek kas ëëngan."
28 Pël niaan Pitaak piin epël mëëaut.
"Aköp, nimtok yaëën pöt aan ne i kaöökë
roro nim naë waisum." 29 Pël maan, "Wais,"
maan Pita wangaöökaan oröak kaöökë roro
Yesuu ngësël yes. 30 Pël yeem kentö kësang
yamöön itenak kas ëak i kaöökë öng-
pök yengmëem ngön ëak Yesuun, "Aköp,
kaamök elnë," pël mëëaut. 31 Maan Yesuuk
tapëtakëër el mëak moresi weë epël yema.
"Nim kön wi kosang yewesaut këlok pan
yaën. Tol ëënak kön selap yaën?" 32 Pël
mëak piarip wais wangaöök ilaan kentö
leng yaë. 33 Pël ëën wangaöök wëaurö ten
piin yaya mëak epël mëëaut. "Yaap pan, ni
Anutuu Ruup."

Yesu pi yauman omën kësang Kenesaret yangerak ompyaö mowesa
(Maak 6:53-56)

34 Ten i kaö poö ëngköök së Kenesaret
yangerak oröaut. 35 Pël ëën omën pörek
wëaurö Yesuun itenak ëwat sak ngön maan
yauman omën yang pörek wëaurö pim naë
wak waisa. 36 Pël ëën pit pim ulpëën kau-
tak pëën mësël ëak ompyaö sëpënëak këk
yema. Pël maan omën pël ëa pörö ompyaö
saut.

15

Anutuu ngön kosangötök ëaröaat il yewas
(Maak 7:1-13)

1 Parisi ngönën omën naröere ngön
kosangötë ngarangk narö Yerusalem
kakaan Yesuu naë wais epël yema. 2 "Nim
ruurö tol ëënak tiarim ëaröa ngön kosangöt
ilap yari? Pit ngön kosangötë wieëaul
kaömp nëmpënëak mor i nairën yaë."
3 Pël maan Yesuuk epël yema. "Ar tol
ëënak arim ëaröa ngön kosangöt ngaarëk
önëak Anutu pimtë ngön kosangöt wa
yoolak? 4 Anutuuk kosang wesak epël ëa.
'Nim ëlre pepaarë ngön ngar wak ompyaö
elmë.' Ën nenteta epël. 'Omën namp pim
ëlëpön ma pepapön utpet wesak mapna
pöp mën wel wiip.' 5 Anutuuk pël yaatak
ar ngön epël yaaurö. 'Namp pim ëlre
pepaar omën nenten ap yewasën omën pim
piarip kaamök elmëëpna pöt pim naë wiaan
pöten, "Ne omën epët Anutuun yaö ëaup,"
pël mëëaupök pim ëlre pepaarë ikanöök wë
kaamök naalmëën pöt pangk yaë.' 6 Ar pël
yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm
yeë pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak.
7 Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omën
Aisaia pim ngaanëër arimëën ngön ëa pöt
kë yaarö. Pöt epël.

8 'Omën eporö pitëm këmötök neen yaya
yenëem lupötök këëpöt yaalnëaurö.
9 Pitëm ngönöt nem ngön këëta urtak wiak
nener rë yemoulaurö.
Pël yeem neen yaya yenëaan itaangkën mos
ë yaë.' "

Tiarim lupmer utpet yewas pöta ngönte
(Maak 7:14-23)

10 Pël mëak Yesu pi omnaröen ngön maan
waisën epël yema. "Nem ngön ök niama
epët kat wiak kön wi sokoleë. 11 Omnant
këmtak yen pötök lupmer utpet newasën
yaë. Këmtakaan yaarö pötök lupmer ut-
pet yewas." 12 Pël maan ten pim ruurö së
piin epël mëëaut. "Ni ngön pipot yemaan
Parisi omnarö këëpöt kön yawi pöten ni
ëwat wëën ma?" 13 Maan epël ya. "Këra
pout nem Pep kutömweri wëaupök pim
ya lupöök nangëntën ëa pipot ti moolap-
naat. 14 Ar Parisi omnaröen kön selap ëën-
gan. Pit omën it il tëauröa ök yaë. It
il tëa naar nampnamp mësak yesem kanö
wiaan saarëak parë oröopnaat." 15 Pël niaan
Pitaak epël yema. "Watepang ngön pipta

songönte ök nia." [16] Maan Yesuuk epël ya.
"E, arta om köpël wëan ma? [17] Arim om-
nant këmtak yen pötök utpet naniwaspan,
yaatak sëën ya yaar pöten ar köpël ma?
[18] Ën këmtakaan yaarö pipotökëër lupme-
riaan yaarö. Pipotök lupmer utpet yewas.
[19] Omën lupmeriaan utpet epot yaarö. Kön
utpet, yamëngka, öngre omp wëwëet kom
yaaö, öngre omp nga yaaö, këkain, kaar,
neneren utpet wesak yaaö, [20] pipot lupme-
riaan oröak lupmer utpet wasëpnaat. Mor i
nairën kaömp yen pötak omnampë lupmer
utpet newaspan."

Kanan yangerakaan öng nampök Yesuun kön wi kosang wesa
(Maak 7:24-30)

[21] Yesu pi ten pim ruuröaring Kenesaret
yang pör sëp wesak Taiaare Saiton ka
pöörar wieëa yang pörekël saut. [22] Pël
ën Kanan yangerakaan ngönën köpël
öng namp yang pörek wëaupök wais
merëkre ngön ëak Yesuun epël yema. "O
Aköp, Tewitë ëap, Anutuu Yaö Mëëaup,
urmer namp nem koontupë lupmeri wëën
këlangön kaö panë kat yawi. Pötaan
ni neen yaköm elnë." [23] Pël maan pi
kangiir nemaan ëën ten pim ruurö pim
naë së ke urak epël mëëaut. "Pi tiarim
ënëm yewaisem merëkre ngön yaarek wes
momëën sëp." [24] Pël maan Yesuuk kangiir
Kanan öng pöpön epël yema. "Anutuuk
ne Israel pol sëpsëpöröa ök ëak repak
sauröaan pëën wes nemëaup." [25] Pël maan
pi pim naë wais rar rë wesirak epël yema.
"Aköp, kaamök elnë." [26] Pël maan Yesuuk
kangiir epël yema. "Rungaaröa kaömpöt
wa ëp ëak kentörö nemangkën ë yaë pöl
ni maimap kaamök naalniingan." [27] Pël
maan pi kangiir epël ök yema. "Aköp,
yaap yaan. Pël ëaap kentörö pit peparö
kaömp yenaurek yenën lupöt ti ngentiin
na yaë pöl ni kaamök elnë." [28] Maan epël
yema. "Öng epop, ni kön wi kosang kaö
panë yenewasën. Pötaanök nim kent kön
yawiin pöt orö nirëëpnaat." Pël yemaan
tapëtakëër koontup ompyaö sa.

Yesuuk yauman omnarö kësang ompyaö mowesa

[29] Yesu ten pim ruuröaring yang pör sëp
wesak kaalak Kalili i kaöökël së oröak ë
kankan rosiraöök së wel aisëaan [30] omën
selap pan pim naë oröa. Omën ingöt kël wë,
it il të, kos korar së, ngön won së, yauman
ke nentere nent yaaurö wak wais Yesuu naë
rongan ë moulmëën ompyaö mowesaut.
[31] Pël ëën omën ngön won saurö ngön aö,
kos korar saurö wotpil së, ing kël waurö kan
ing ë, it il tëaurö it nga së, pël yaëën omën
kësang pörö itenak yaan sak Israel omnaröa
Anutuun yaya yema.

Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena
(Maak 8:1-10)

[32] Yesu pi ten pim ruuröen ngön niaan
pim naë sëën epël niiaut. "Ne omën
kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit
neering wë kaömp nanën wëën kët nen-
tepar nent ëak yes. Pötaanök ne pit
këën wes mëën kan kourak yesem ut-
pet ëëpanëak ya ngës yaë." [33] Pël niaan
ten epël mëëaut. "Tiar omën wonrek
wë omën kësang eporöa kaömp mangkën
pangk nëmpna pöt tarëkaan öpen?" [34] Pël
maan Yesuuk, "Arim naë kaömp tolël ëak
wia?" pël niaan tenök, "Kaömp 7, ën i
kaö imën kopët naar," pël mëëaut. [35] Maan
Yesuuk omnaröen yangerak wel aisapën
mëak [36] kaömp 7 pötring i kaö imënaar wak
Anutuun yowe mëak pelak ten pim ruurö
ningkën omnarö menaut. [37] Pël ëën omën
pourö nak kep wesak kaut olaan ten wak
kër 7 pötë waulön peö yaë. [38] Omën kaömp
na pörö selap pan, ompörö 4000, ën öngre
yokoturö pöt sangk nekelën. [39] Pörö Yesuuk
wes mëën yesën tenring wangaöök ilëak
Makatan yangerakël saut.

16

Parisiire Satusi omnaröak retëng it ngolöp nent nent itaampënëak Yesuun mëëa
(Maak 8:11-13; Luk 12:54-56)

[1] Parisiire Satusi ngönën omën narö
Yesuu naë wais piin morök elmëak epël
yema. "Ni maan retëng it ngolöp nent
oröön Anutuu naëaan waisan pöt ëwat
sënaan." [2] Pël maan pitën epël yema.
"Ar wiap kanötë itaangkën yanget sapi-
ire waö yamëën itenak, 'Wangam kanök
këtëp mapënëak yaë,' pël ë yeë. [3] Ën
wangam kanötë itaangkën yanget mëët-
mëët yaëën pöt, 'Kopi pelëpënëak yaë,' pël
ë yeë. Ar mopöök uröamre kepilötön itenak
ëwat yaauröak peene Anutuu yaalni epëta
songönten köpël yeë. [4] Omën peene akun
eptak wë eporö ar utpet ëak Anutuun kön
wi kosang newasën yaaurö. Ar ya retëngöt
yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök

ne ya retëng nent naëngan, om ngaan tek-
tek ngön yaaö omën Sona pi i kaö imënëpë
öngpök wëën Anutu pim elmëa pöta ököt
pëën pet elniin itaampunëët." Pël mëak pit
sëp wesak saut.

Parisiire Satusi omnaröak irikor elmëë-
panëak pepanöm mëëa
(Maak 8:14-21)

5 Ten Yesuu ruurö kaömpöt kat kol
wiak piiring i kaöökë ëngk komuntakël
së oröak kön wiaut. 6 Pël yaëën Yesuuk
epël yenia. "Ar Parisiire Satusi omnaröa
yisötön ngarangk këëkë ëën." 7 Pël niaan
ten neneren epël mëëaut. "Tiar kaömp
peretöt wak newaisën ëautaan epël yenia."
8 Tenimënt neneren yemaan kat men ëak
epël yenia. "Arim kön wi kosang yewesaut
këlok pan yaaurö, aë. Ar tol ëënak kaömp
won pöten yak? 9 Ar om neen köpël wë
ma? Ne kaömp mor nas wak ulöl wesak
omën 5000 pörö mangkën nëën pangk ëaut
pöt ar kat kola ma? Pit kep wasën ar
kaömp kaut kër tolël ëak waulön peö ëa?
10 Ën ne kaömp 7 pöteparök wak ulöl wesak
ömën 4000 pörö mangkën nëën pangk ëaut
pöteta ar kat kola ma? Pit kep wasën ar
kaömp kaut kër tolël ëak waulön peö ëa?
11 Ar tol ëënak nem ngönten kön nawiin
yeë? Ne kaömp peret pöten neniaan. Ar
Parisiire Satusi omnaröa yisötön ngarangk
këëkë ëën." 12 Pël niaan ten pim niia
pöta songönten kön wiaut. Pi yis kaömp
peretötë yamëa pöten neniaan, Parisiire
Satusi omnaröa ngön kaaröt tenim yaapta
öngpök ilapanëak niia.

Pitaak Yesuun pi Kristo pöt war wes ök
mëëa
(Maak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yesu pi tenring Sisaria Pilipai kak naë
së oröak tenën epël pëël yenia. "Omnarö
pit Omën Këëp neen talëp aim?" 14 Pël
niaan epël mëëaut. "Naröak niin, 'Son i
yamëaup,' pël yaan naröak, 'Elia,' naröak,
'Seremaia ma tektek ngön yaaö namp wes,'
pël aim." 15 Pël maan epël yenia. "Ën
arimtok pöt neen talëp aim?" 16 Pël niaan
Saimon Pitaak epël yema. "Ni Kristo, Anu-
tuuk Yaö Niiaup. Ni Anutu wëwëetaringëpë
Ruup." 17 Pël maan Yesuuk epël yema.
"Saimon, Sona pim ruup, ni ërëpërëp
ëëmëëp. Yang omën nampök ngön pipët
ök neniaan, nem Pep kutömweri wëaupök
yenia. 18 Pötaanök ne niamaan kat wi.
Nim yapinte Pita, pöt kël kosangö. Ën
nim nem songönte tekeri yewasën pipëteta
kël kosangöökë ököt. Nook maan nem
ingre mor saurö kël kosang pöökë rangk
tauaan Setenë weëre kosangtak il nani-
waspan. 19 Ne Anutuuk wa ngaöök yan-
imë pötak yeilëauta kiet nimpaat. Pël ën
yangerak omnant yaautön, 'Pël ëëngan,'
mamë pöt kutömweriita pël naën ëëpnaat.
Ën yangerak omnant yaautön, 'Pël ë,' mamë
pöt kutömweriita pël ëëpnaat." 20 Pël mëak
tenën kosang wesak epël yenia. "Ar ne
Kristo, Anutuu Yaö Neeaup, pöt omnaröen
ök manganok," pël niiaut.

Yesuuk pi weletakaan wal ëëpnaap pöt ök
mëëa
(Maak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

21 Akun pötak Yesuuk ngës rëak ten pim
ruuröen omnant ënëm pim naë orööp-
naatë ngönöt war wesak epël yenia. "Ne
Yerusalem kak sëën ngarangkre kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröak
këlangön kësang kat newiak nemëngkën
kët nentepar nent won sëën kaalak wele-
takaan wal ëëmaap," ngön pöt ök yenia.
22 Pël niaan Pitaak pëëntakël koirak së epël
mëak nga yema. "Anutuuk ngarangk el-
niaan omën ke pipot orö nanirëën ëëp."
23 Maan Yesuuk kaip tiak epël yema. "Seten,
ni sëp newesak së kan newariingan. Nim
ngön yaan pipët Anutuu ngönte won, omën
ngönte."

24 Pël mëak Yesuuk ten pim ruuröen
epël niiaut. "Omën namp pi nem ënëm
elnëëpënëak pöt pimtë könöökë kentöt
këëpöt weseë, 'Ne Yesu pimëën wel wiima
pöt pangk ëëmaap,' pël wesak pim këra
yetapër waalak nem ënëm ëëp. 25 Namp pim
wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet
kö sëpnaat. Ën namp nemëën yak wëwëet
këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö
orö morëëpnaat." 26 Ën namp yangerakë
omnant pout kent ëak weim wëën pötök
pim wëwë ompyaut utpet mowasën won
sëën omën pötök tolëël kaamök elmëëpën?
Pël naëpan. Ma namp pim wëwë ompyaut
kaalak öpënëak pöt oröpöt kangiir mam-
pën? 27 Omën Këëp nem Pepapë ëwaö
nem rangk wiaan nem enselörö koirak
waisumaap. Pël ëak omën pourö neenem
wëwëatë kangut mempaap. 28 Ne yaap pan
niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel
nawiin wëën Omën Këëp ne omp ak sak
yewaisën itaampun sa."

17

Yesu pim möönre koröp maim wa
(Maak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Kët 6 ëak won sëën Yesu pi Pitaare
Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir
wali naöök së pitëmënt wakaima. 2 Pël ëak
pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa.
Ën pim këëre wot kante këtëpë ök ëwa
ën ulpëënëpta kölam panë tëa. 3 Pël ëaan
pit itaangkën Mosesre Elia piarip oröak
Yesuring ngönaak yeëa. 4 Pël ëën Pita pi
Yesuun epël ök mëëa. "Aköp ten eprek
wëën ompyaö yaë. Ni kent yaëën pöt ne
ka kot nentepar nent ök remaan. Nent
nimëën, nent Mosesëën, nent Eliaëën pël
ëak ök remaan." 5 Pël yemaan tapët pöt
uröam kölam ëwa nempel irë kaka elmëën
Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëëa.
"Epop nem Ruup. Ne piin ya kë sak kent pan
yaalmë. Ar pim ngönte kat wiin."
6 Ruurö pit ngön pöt kat wiak kas panë
ën yangerak së ngentiak wot nön ëak
wieëa. 7 Pël ëën Yesu pi së pitën ngëën
elmëak epël ök mëëa. "Wal ëeë. Kas
ëëngan." 8 Pël maan pit we riak itaangkën
muntaar won, Yesu pimënt wëa.
9 Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën
pepanöm epël mëëa. "Arim omën it
köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene
ök mangan. Ënëmak Omën Këëp ne wele-
takaan wal ëënak omnaröen ök man." 10 Pël
maan pim ruuröak epël mëak pëël mëëa.
"Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëë-
nak Elia wet rëak oröönak Anutuu yaö
mëëaup ënëm orööpnaat pël aim?" 11 Maan
pi epël mëëa. "Yaap, Elia pi wet rëak
oröak Anutuu yaö neeaup nemëën omnant
kopëta wasëpënëak ëaut. 12 Pël wiaap ne
epël niamaan. Elia pi yok oröak wëën
omnarö piin këëkë ëwat nasën wë pitëm
könöök utpet mowesaut. Pötaanök Omën
Këëp neenta tapël elnëëpnaat." 13 Pël maan
pit epël kön wia. "Pipët Son i yamëaupön
ya."

Yesuuk yokot nampë lupmeriaan urmer namp waö ë mëa
(Maak 9:14-29; Luk 9:37-43)

14 Omën kësang pan wa top ëak wëën pit
wais oröön omën namp Yesuu naë wais
rar rë mowesirak epël yema. 15 "Kaöap,
ni nem yokotupön yaköm kön wi. Pi it
ngengën yeem imeri ilaöre es kotö pël
yaë. 16 Pël yaëën nim ruuröa naë wak wais
ompyaö wasëpënëak maan poprak ëaut."
17 Pël maan Yesuuk epël yema. "O kön
wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar lup
kosarö. Ar neen kön wi kosang nenewasën
yeem ar kön wiin akun tolëël arring wë
arim könömöt weim öm?" Pël mëak epël
yema. "Yokotup wak wais." 18 Pël maan wak
waisën Yesuuk urmerapön nga maan kas
oröak yes. Pël ëën akun tapëtakëër ompyaö
saut. 19 Pël ëën ten pëëntak së Yesuun,
"Ten tol ëënak urmerap waö ë momëënëak
poprak ëan?" pöten pëël mëëaut. 20 Pël
maan epël niiaut. "Arim kön wi kosang
yewesaut këlok yaë pötaan poprak ëan.
Ne yaap niamaan. Ar kön wi kosang kot
panë nent wieëan talte rosir epöön, 'Ni tiak
eprekaan ëngkrek së orö,' pël maan yok
pangk pël ëëpën. Ar kön wi kosang kaö
newasënë pöt omnant pout pangk ëënëët.
21 [Urmer ke pilörö weëre kosangring wë.
Pötaanök pit waö ë momëënë pöt kan munt
naö won, om Anutuun kimang manëak
kaömp ngës olëak önë kopët pötakëër waö
ë momëënëët.]"

Yesuuk pimtë wel wiak wal ëëpnaata ngönte ök maan akun nentepar ëa
(Maak 9:30-32; Luk 9:44-45)

22 Ënëmak Yesuuk ten pim ruurö wa top ë
niulëak epël niiaut. "Omnaröak Omën Këëp
ne ngaaröa moresi neulëëpnaat. 23 Pël ëën
pit nemëngkën kët nentepar nent won sëën
kaalak weletakaan wal ë neulëëpnaap." Pël
niaan ten yaköm panë kön wiaut.

Yesuuk ngönën tup kaöeta takis mena

24 Ënëmak ten Yesu piiring Kapaneam
kak së oröön omën Anutuu ngönën tup
kaöetaan takis yewa pörö Pitaë naë wais
epël mëak pëël yema. "Arim rë yanuulaup
ngönën tup kaöetaan takis nawiin yeëa
ma?" 25 Pël maan Pitaak, "Won, yawiaup,"
pël mëak Yesuu kaatak së ilëak ök nemaan
wëën pimtok epël mëak pëël yema. "Sai-
mon, ni kön tolëël yawiin? Yang omp akörö
pit talöröa naëaan takis yewa? Pitëmtë om-
naröa naëaan ma maimaröa naëaan yewa?"
26 Pël maan Pitaak, "Maimaröa naëaan,"
pël yemaan Yesuuk epël mëëaut. "Pël
yaëën yang omp aköröa karurö pangk takis
nemangkën ë yaë. 27 Pël ëaap tepër ne-
mangkën ën pit kön wiin utpet ëëpanok i
kaöök së tatë olëak i kaö imën wet rëak ömë
pöp këm nga ëak itaangkën sum nent wiaan
pöt wak së tepërim könkön takis mamp."

18

Yesuu ruuröak piin talëpök wotöök sak wë pöten pëël mëëa
(Maak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Yesuuk Pitaan pël yemaan akun tapë-
tak ten pim ruurö naë së epël mëak pëël
mëëaut. “Anutuu wa ngaöök yanimë eporö
tenëkaan talëpök wotöök wë?” 2 Pël maan
pi runga nampön ngön maan waisën tenim
tekrak tau ulmëak 3 epël yenia. “Ne yaap
niamaan. Ar kön kur kaip tiak arimtën kön
wiin iraan rungaaröa ök nasën ëënë pöt
Anutuuk wa ngaöök nanimëëpan. 4 Namp
pi pimtën kön wiin iraan runga epopë ök
sak öpna pöp omën Anutuu wa ngaöök
yamëautak wëauröa wotöök sak öpnaap.
5 Omën nemëën yak runga kot ke epëlëp
sant elmëëpna pipop ne sant elnëëpnaap.”

Utpetatëën këk nemaan ëëpenaat
(Maak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Ën omën nampök kot ke epëlöröakaan
namp neen kön wi kosang yewesaupön
këk maan pim kön wi kosang yewesaut
sëp wasëpënëak yaëën pöt pël ëëpanëën
naröak wet rëak kël kësangö pim mesetak
öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel
wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök
maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi
kosang yewesaut sëp wasën pöt kangiir
utpet kaö panëët pim naë orööpnaat.
7 Yaköm. Morök ke nentere nent yaaröön
omnarö saun yokoir. Yaap, morök ke nen-
tere nent oröön omnarö saun koirëpnaat.
Pël ëaap omën morök elmëën omnarö saun
koirëpna pöp tol ëëpën? 8 Nim moresök
ma ingesök utpet nent koirën pöt il olam.
Mor kopëtasring ma ing kopëtasring wëwë
kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiar-
ring wëën Anutuuk es kosangwesi nuulaan
pangk naën ëëpnaat. 9 Ën omën nim itöök
itaampëëtak weru nuulaan utpet ëëmëak
yeem pöt it pö ur olam. It kopët naööring
wëwë kosangtak ömë pöt ompyaö. Pourar-
ring wëën Anutuuk es parëaöök wa nuu-
laan pangk naën ëëpnaat.”

Sëpsëp kö saupë watepang ngönte
(Luk 15:3-7)

10 “Ar ngarangk këëkë ëën. Runga neen
kön wi kosang yewesa kot eporöen kön
wiin irepan. Ne yaap niamaan. Ensel
pitën ngarangk yaaurö kët ëlötë nem Pep
kutömweri wëaupë ëöetak wë pitëmëën ya
yamëngk. 11 [Omën Këëp ne omën utpet
ëak kö sëpënëak yaaurö koirak ompyaö
wasumëak waisaup.]
12 “Ar kön tolëël yawi? Omën namp
pim pol sëpsëp 100 ëak wëauröak kopët
namp kö sëën pöt pi tol ëëpën? Pi 99
ompyaö wëa pörö rosiraöök moulmëak kö
sak sa pöpön ngaöl ëëpnaat. 13 Ne yaap
niamaan. Pi ngaöl ë së koirak 99 kö
nasën ëa pöröaan ya kë nasëpan, ngaöl
ëak koira pöpönökëër ya kë panë sëpnaat.
14 Pötaanök nem Pep kutömweri wëaupë
kentöök pim omën runga kot eporöa ök
sak wëauröakaan kopët namp kö sëpnaaten
kaaö yaë.”

Kar nampök utpet elniin wotpil wasëpe-
naata ngönte

15 “Nim kar nampök utpet elniin pöt ni
pim naë së arpimënt wë utpet pöta ngönte
an. Pël ëën pi nim ngönte kat wiak ënëm
ëën pöt arip lup kopëtemer sak önëët. 16 Ën
nim ngönte kat nawiin ëën pöt ni omën
kopët namp ma naar koirak pim naë sën.
Pël ëak ar naar ma naar namp pöröak pim
ngönte ëak wotpil wasën. 17 Ën pi arim
ngönte wa olaan pöt së ingre morörröen ök
man. Pël ëën pitëm ngönteta wa olaan
pöt piin, ‘Ngönën wonöröere utpet yaauröa
ököp,’ pël mëak waö ë mëën.
18 “Ne yaap niamaan. Ar yangerak wë
omnant yaautön, ‘Pël ëëngan,’ manë pöt
Anutu kutömweri wëaupökta tapël apnaat.
Ën yangerak wë omnant yaautön, ‘Pël ë,’
manë pöt Anutu kutömweri wëaupökta
tapël apnaat.
19 “Ën nenteta epël niamaan. Arim
naëaan omën naar omën nentaan Anutuun
kimang manëak lup kopëtemer sak kimang
manë pöt nem Pep kutömweri wëaup yok
pangk kat wiipnaat. 20 Ar omën naar ma
naar nampök nem yapintakël kimang manë
pöt ne arim tekrak wë kaamök elniimaat.”

Inëën ru utpetapë watepang ngönte

21 Yesuuk pël niaan Pitaak naë së epël
yema. “Aköp, nem karip utpet yaalnëën ne
akun tolël ëak pim utpet pöt ent ë moolam?
Akun 7 ëak pël ëën pangk ëëpën ma?” 22 Pël
maan Yesuuk epël yema. “Ne akun 7 ëak
pël neniaan, sangk naalngan, om pël ëeim
ömëëten yeniak.
23 “Pöta watepang ngön nent epël nia-
maan. Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë
pöt ne yang omp ak nampë pim inëën

ruurö sumat mangkën kangut mampënëak
yas mëëa pötakël ök ëëmaan. 24 Pi nam-
pön yas maan waisa. Pöp 10 milion kina
pël mangkën kangut nemangkën ëa. 25 Pi
sum kësang pöta kangiir mon oröpöt mam-
pënëak ap yewasën omp aköpök pimën-
tre pim öngre ruure omnant pout omnarö
menak sum öpënëak mëëa. 26 Pël maan
inëën ru pöp omp aköpë naë së rar rë we-
sirak wiap sësë mëak epël mëëa. 'Kaöap, ni
yaköm kön newi. Pël ëën ne sapsap nimpö
së pet irumaan.' 27 Pël maan omp aköpök
pim kang kësang pöt sëp wesak sëpënëak
mëëa. 28 Pël ëën inëën ru pöp kaatakaan
oröak së kan kourak inëën ru pim kar namp
koira. Pim kar pöp puuk 100 kina pël
mangkën kangut nemangkën ëaup. Pöp
koirak ngerngeröök moröak, 'Nem kangut
peene nan,' pël mëak këk mëëa. 29 Pël
maan pim karip rar rë wesirak wiap sësë
mëak epël mëëa. 'Ni yaköm kön newi.
Pël ëën ne kangut sapsap nimpö së pet
irumaan.' 30 Pël maan pi kat nemowiin wii
kaatak moulmëak epël mëëa. 'Nem kangut
pout pet irakök oröömëëp.' 31 Pël ëën inëën
ru pim karuröak pim ëa pöten itenak ya
këlangön panë ëën së omp aköpön ök mëëa.
32 Pël ëën inëën ru mon kësang mena pöpön
kaalak yas maan waisën epël mëëa. 'Ni
inëën ru utpetemor. Nem sum kësangötë
kangut ni wiap sësë yenëaan yaköm ëën
pout sëp wesaut. 33 Nem niin yaköm elnian
pöl tol ëënak nim karipön naën ëaup?' 34 Pël
mëak omp aköpök ya sangën ëën wii kaatak
moulmëak epël mëëa. 'Nem kangut pout
pet irakök oröömëëp.' "

35 Yesu pi watepang ngön pöt ök ë pet
irak tenën epël niiaut. "Arim karuröa utpet
elniaut yaap ent ë nemoolaan ëënë pöt nem
Pep kutömweri wëaupök tapël elniipnaat."

19

Öng wes yamëauta ngönte
(Maak 10:1-12; Luk 16:18)

1 Yesu pi ngön pöt ök ni pet irak ten pim
ruuröaring Kalili yanger sëp wesak Yotan
oläak ëngk komuntakël Yutia yangera kau-
takël saut. 2 Pël ëak wëën omën kësang
ënëm wais pörek oröön yauman omnarö
ompyaö mowesaut.

3 Pël yaëën Parisi ngönën omën narö wais
piin morök elmëak epël yema. "Omën
namp pim öngöp omën nant ëën yok pangk
wes mëëpën ma?" 4 Maan epël yema. "Ar
ngönëntak epël wia pöt sangk kelak kat
nawiin yaaurö ma? Anutu pi ngaan omën
ket ëëpënëak öngre omp pouwaar ket ëa.
5 Pël ëak Anutu pi epël ëa. 'Ne ompöpë
kosaöökaan öngöp ket ëaut. Pötaanök omp
namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpring
erën ëën piarip pouwaarök möönre ko-
röp kopëtaö sëpnaat.' 6 Anutuuk pël ëa
pötaanök piarip naarök erën ëën möönre
koröp kopëtaö yes. Anutuuk erën elmëa.
Pötaanök omnaröak yok pangk kom naën
ëëpenaat." 7 Pël maan pit piin epël yema.
"Moses pi tol ëënak epël ëa? 'Namp pim
öngöp wes mëëpënëak pöt kaöaröa naëaan
pep kosangwer wa öngöp menakök wes
mëëpnaat,' pël ëa." 8 Pël maan Yesuuk
kangiir epël yema. "Moses pim ngön
kosangtak arim lup kosangtaanök öng wes
mëënëëtaan kuure mak niia. Pël ëaatak
ngön pöt won wiaan ngaan panëër Anutu
pim öngre omp ket ëa pötak pël ëënëak ne-
niaan. 9 Ën nook pöt epël niamaan kat wieë.
Namp pi pim öngöp öngre omp wëwëet
utpet newasën wëën wes mëak öng muntap
koirëpna pöp pi öngre omp wëwëet utpet
wesak saun koirëpnaap."

10 Pël yemaan ten epël mëëaut. "Pil wiaan
pöt öng naön öpën seëa." 11 Pël maan epël
niiaut. "Omën pourö arim ngön pöta ënëm
pangk naëpan. Om Anutuuk öng naön
ëëpënëak mapna pörö pëën arim ngön pöta
ënëm ëak öng naön ëëpnaat. 12 Omnaröa
öng naön yaaö pöta songön nentere nent
wia. Narö pitëm ëlöröak mos wilën öng
naön ëëpnaat. Narö omën naröak öp ilën
öng naön ëëpnaat. Narö Anutuu yaat
mëmpënëak kön wiak öng naön ëëpnaat.
Omën nem ngön epët kat wiak Anutuu yaat
mëmpënëak tek öpna pörö yok pangk pël
ëëpnaarö."

Yesuuk rungaarö welaköt elmëa
(Maak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Akun nentak omën narö pitëm run-
gaarö Yesu pim moresiar pitëm rangk
mowiak Anutuun kimang mapënëak wak
waisa. Pël yaëën tenök nga yemaan
14 Yesuuk epël niiaut. "Nga mangan. Wes
mëën nem naë waisëp. Ke pilörö Anu-
tuuk wa ngaöök mëëpënëak yaö yema pö-
taanök." 15 Pël niak pim moresiar pitëm
rangk mowiak wes mëak yang pör sëp we-
sak nal saut.

Omp ulwas omnant kësang wieëaupë ngönte

(Maak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Akun nentak omp ulwas namp Yesuu
naë wais epël yema. “Rë yanuulaup, ne
ya ompyaö tol nent mënak wëwë kosangta
yaö sum?” 17 Pël maan Yesuuk epël
yema. “Ni tol ëënak ya ompyauten pëël
yenëaan? Anutu kopëtapökëër ompyaup.
Ni wëwë kosangtak ömëak pöt Anutuu
ngön kosangöt ngaarëk öm.” 18 Maan “Ngön
kosang tal nent ngaarëk öm?” pëël yema.
Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Ni
omën mëngkanok. Ni öngre omp wëwëet
kom ëënganok. Ni këkain ëënganok. Ni
omën muntaröen kaar manganok. 19 Ni nim
ëlre pepaarë ngön ngar öm. Nimtëën lup
sant yaën tapël muntaröen elmëëm.” 20 Pël
maan omën pöpök epël yema. “Pipot nem
kotuukaan ë waiseimautöp wëwë kosang-
tak ömaan munt tal nent ëëm?” 21 Maan
Yesuuk epël yema. “Ni ompyaö sumëak
pöt së nim omnant pout menak sumat wak
omën omnant wonörö mamp. Pël ëëmë pöt
kutömweri omën ompyaut orö nirëëpnaat.
Pötaanök pël ëak wais nem ënëm elnëëm.”
22 Pël maan omnamp pi pöt kat wiak ya
këlangön kön wiak sa. Pöt pi urömere kaar
es kësang wieëa pötaanök.

23 Omën pöp yesën Yesuuk ten pim ru-
uröen epël niiaut. “Ne yaap niamaan.
Omën omnant kësang wieëaurö Anutuu wa
ngaöök yamëa pöta öngpök ilapnaataan
poprak ë yaë. 24 Pöta nokoli nent epël
niamaan. Pol kamel namp yok pangk wap
poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna
pöt kengkënte. Ën omën monere uröm
selap wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë
pötak ilapna pöt könöm panëët.” 25 Pël
niaan ten kat wiak weëre kosang won sëën
epël mëëaut. “Omën ke pilörö Anutuu
wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt
omën tolëëlëpök yok pangk wëwë kosang-
tak öpën?” 26 Maan Yesuuk tenën it kos ëeë
epël yenia. “Omnaröak Anutuu wa ngaöök
yamëautak ilanë pöt pangk naën ëënëëtak
Anutuuk yok pangk kanö koir nimpnaat.
Pöt pi weëre kosangringëpök omnant pout
pangk yaaup.” 27 Pël niaan Pitaak kangiir
epël yema. “Kat wi. Ten omnant pout
sëp wesak nim ënëm elniaut. Pöta kangiir
ten ënëmak oröpöt orö nirëëpën?” 28 Maan
Yesuuk epël yenia. “Ne yaap niamaan. Ënë-
mak omnant pout ngolöp wasën ompyaö
sëpna pötak Anutuuk Omën Këëp ne weëre
kosang nangkën nem ur kësangtak wel
aisëaan ar nem ënëm elnëeimauröeta kaö
sak ur kësang 12 pötë wel aisëak neering
Israel kur 12 pötë ngön ë pet irëpen sa.
29 Omën namp nemëën yak pim kaare yang,
öngre ru, sasre nan, ëlre pep, ëmre ya
sëp wasëpna pöp Anutuuk kangiir omën ke
pilöt kësang pan tekeri wes mangkën wëwë
kosangët pep sëpnaap. 30 Wetëëröakaan se-
lap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap
wetë rapnaat.”

20

Wain yaaweri ya mëmpënëak wes mëauta watepang ngönte

1 Akun nentak Yesuuk watepang ngön
nent epël niiaut. “Anutu pim omnarö
wa ngaöök yamë pöt wain yaawer wieëa
nampök pim ya pöweri omnarö ya mëm-
pënëak wes mëën sa pötakël ök ëëmaan.
2 Omën pöp pi kët kopët nentaan 2 kina
mampna pöten maan pit kat wiin pangk
ëën yaakë wes momëën sa. 3 Pël ëën këtëp
kosang yesën pi së itaangkën narö pit ka
tomök tauwal ëeim wëën epël ök mëëa.
4 ‘Arta nem yaak së ya mëngkën ne sum
ompyaö nimpaan.’ 5 Pël ëën këtëp luptak
wëën së tapël ök mëak kaalak këtëp tingk
yewasën tapël ëa. 6 Pël ëak wiap kan kaalak
së itaangkën munt narö ka tomök tauwal
yaëën pitta koirak epël mëak pëël mëëa. ‘Ar
tol ëënak kët ël epöök ya namëngkën wisën
eprek wakaim?’ 7 Pël maan pit epël mëëa.
‘Ten omën nampök ya ngön nent neniaan.’
Maan, ‘Arta nem yaak së ya mëmpunëën
seë,’ pël mëëa.

8 “Koö yoolaan ya pepap pimënt së pim
ya ngarangkëpön epël ök mëëa. ‘Ya om-
naröen ngön maan waisën pitëm sumat
man. Wet rëak ënëm waisa puorö pitëm
sumat man. Pël ëak pitëm rakörö tapël
tapël mampö së wetëërö ënëm man.’ 9 Pël
maan omën wiap kan oröak ya mëna pörö
waisën 2 kina 2 kina mena. 10 Pël ëak mampö
yesën wet rëak ya mëna pörö pit sum isak
öpnaat wesa pöt om 2 kina tapël mena.
11 Pël ëën pitëm sum mena pötaan ya pepa-
pön kaaö ngön mëak epël mëëa. 12 ‘Ënëm
ya ngës rëaö eporö pit akun kot nent ya
mëna. Ën ten kët ël epöök kët nga köpël

ya mëneimaurö. Pël ëauröak tenim yaningkën tapël pit yemangkën. Pöten kaaö.'
13 Pël maan pi kangiir pitëm tekrakaan nampön epël mëëa. 'Ngöntöp, ne niin utpet
naalniin. Ne 2 kina nimpa pöten niaan ni
kuure mak neeaup. 14 Pötaanök nim sumet
wak së. Nim yaningk tapël ënëm waisa
eporöeta mampëak kön yawi. 15 Sumat
nemotöp nem kön wiaul naalmëëngan ma?
Ni tol ëën nem kësangënten kön wiin
utpet yaë?' " 16 Watepang ngön pöt niak
epël yenia. "Pöta ök ënëm Anutuu naë
waisauröakaan selap wotöök moulmëëp-
naat. Ën wet rëak waisauröakaan selap
tapël ënëm moulmëëpnaat."

Yesuuk pim wel wiak kaalak wal ëëpnaata ngönte ök maan akun nentepar nent ëa
(Maak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Yesuuk ten pim ru 12 pöröaring
Yerusalem kakë yesem tenën pëën wesak
epël niiaut. 18 "Kat wieë. Tiar peene
Yerusalem kakë yewais. Pörek sëën Omën
Këëp ne omnaröak kiri ar yaaö kaöaröere
ngön kosangötë ngarangköröa naë neulëën
pit ngön yaatak ne wel wiimëak neak
19 ngönën köpëlöröa naë wes nemëën pitök
ökre was neak pës nemöak këra yetaprak
nemöön wel wiak akun nentepar nent won
sëën kaalak wal ëëmaap."

Semsre Son piarip wotöök sëpënëak mëëa
(Maak 10:35-45)

20 Pël niaan Sepeti pim öngöpök pim
yokot Semsre Son pöaar Yesuu naë wak
së rar rë wesirak omën nentaan kimang
yema. 21 Pël ëën Yesuuk, "Ni oröptaan kent
yaë?" pël maan epël yema. "Ënëmak nim
omën poutë kaö sak ömë akunetak nem ru
epaar, nim kopirarë, namp yaapkëël namp
katnëël, wel aisëak wë niiring ngarangk
ëëpnaan kosang wes mamëak yeniak." 22 Pël
maan Yesuuk epël yema. "Arim yenëak
pöta songönte ar köpël wë. Ne kelöntak i
kakam yaaut yen pöl këlangön kësang kat
wiimaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma?"
Pël maan piaripök, "Pangk ëënaawaar," pël
yema. 23 Maan epël yema. "I kakam pöt
pangk nënëët. Pël ëënëëtak nem kopi-
rarë yaapkëëlaan katnëël wel aisapnaata
ngönte nook naëngan. Nem Pepapök wel
aisapënëak yaö mëëa pöröakëër wel ais-
apnaat." 24 Pël yemaan ten ru 10 pörö
Sepeti pim ruaarëën mëëa pöt kat wiak ya
sangën ëaut. 25 Pël ëën Yesuuk tenën ngön
niaan pim naë sëën epël niiaut. "Yang
nantë omp akörö pitëm omnarö nga ëak
ngarangk yaalmë. Pël yeem pitëm ikanöök
ngarangk narö moulmëën pitta tapël om-
narö ngarangk yaalmë. 26 Ar pël ëëngan.
Arim naëaan namp kaö sak öpënëak pöt
pi ar pouröa inëën elniip. 27 Ën namp
wotöök sëpënëak pöt pi kot panë sak ar
pouröa inëën panë elniip. 28 Pi nem yeë
epël ëëp. Omën Këëp ne omnaröak in-
ëën elnëëpënëak newaisën. Nook arim
inëën elniak omnarö utpetatë öngpökaan
kama niömaan arim kangiir wel wiimëak
waisaup."

Yesuuk omën it il tëa naar ompyaö mowesa
(Maak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Ten Yeriko kakaan yesën omën kësang
pan Yesuu ënëm waisa. 30 Pël yaëën omën
it il tëa naar kan ëöök wel aisëeë Yesuu
yesa ngön pöt kat wiak ngön ëak epël yema.
"Aköp, Tewitë ëap, Anutuu Yaö Niiaup, ni
tenipön yaköm kön niwi." 31 Pël yemaan
omnaröak leng ëëpën mëak nga yemaan
piarip pöten kat nemowiin ke urak kaalak
ngön ëak epël yema. "Aköp, ni Tewitë
ëapök tenipön yaköm kön niwi." 32 Pël
maan Yesu pi leng ëak kamtaöök taueë
ngön maan waisën piaripön epël pëël yema.
"Arip tol elniimëak yak?" 33 Maan piaripök
epël yema. "Aköp, ni aan tenip it nga sën."
34 Pël maan Yesuuk piaripön yaköm ëën pim
moresiar piarpim itöörarë rangk mowiin
tapëtakëër ompyaö sak Yesuu ënëm saut.

21

Yesu pol tongkiipë rangk isak Yerusalem kakë sa
(Maak 11:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19)

1 Ten Yesuring Yerusalem kak temanöm
yesem Petepasi ka Olip tomök wieëa pöök
oröak Yesuuk pim ru naar epël mëak
wes yamë. 2 "Arip ka ëngköök së oröak
itaangkën pol tongki ruupring namp këraa-
mentëk wii ngan ë ulmëën öpnaat. Pipaar
tapëtakëër wilak mësak waisën. 3 Pël yaëën
omën nampök pëël yeniaan pöt epël man.
'Aköpök epaarën ya.' Pël maan kat wiak
tapëtakëër pëël niaan mësak waisënëët."
4 Pël yaëën tektek ngön yaaö nampë ngaan
ngön ök ëa nent kë oröa. Ngön pöt epët.
5 "Omën Saion kak wëauröen epël man.

‘Kat wieë. Arim omën omp aköp arim naë
yewais.
Pi pimtën kön wiin nawis, ya wiapring pol
tongkiipë rangk yewais.
Yaap, pi pol tongki ruupë rangk wel aisëak
yewais.’ ”
6 Maan ru pöaar së Yesu pim ök mëëa pöl
ëa. 7 Piarip pol tongkiipre ruup mësak wais
piarpim ulpëën rangköt përëak pol tongki-
ipë rangk mourön Yesu rangk wel aisëa.
8 Pël ëak kan yesën omën kësang pan pitëm
ulpëën rangköt përëak kamtaöök mourö
yesën naröak ya lupöök së kewisat ilak
këëmre kewis elmë yes. 9 Pël ëak omën wet
rëak yesauröere ënëm yesa pourö ërëpsawi
yeem ngön ëak epël yema.
“Tewitë ëap, yowe.
Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya
mepa.
Anutu ngaarëk wëaup, yowe.”
10 Pël ë së Yerusalem kak yaaröön pörek
wëaurö yaan sak epël yema. “E, pipop
talëp?” 11 Pël yemaan omën Yesuring
yesauröak epël yema. “Epop tektek ngön
yaaö omnamp, Yesu, Kalili yangerak
Nasaret kakaanëp.”

Omën narö ngönën tup kaöetak omnant mampööre sum ë pël ëeim wëën waö ë mëa
(Maak 11:15-19; Luk 19:45-48; Son 2:13-22)

12 Yesu pi Anutuu ngönën tup kaöeta
kakaati së itaangkën omnarö omnant
ngawi yeem wëën itenak pit waö ë momëak
omën mon ngawingawi yaauröa urötere
omën int ekörö menak sum yewauröa uröt
kaip ti yemoola. 13 Pël ëak pitën epël yema.
“Ngönën pepeweri Anutuuk epël ëa. ‘Nem
tup pipten omnaröak kimang yenëa kaat
pël apnaat.’ Ar pipël yaëën këkain yaauröa
kaata ök yes.”
14 Omën it il tëaare ing il tëaurö pim
naë waisën ngönën tup kaöetak ompyaö
mowesaut. 15 Pël yaëën kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröak
pim ya retëngöt mëmpööre rungaaröak
piin, “Tewitë ëap, yowe,” pël maö yaauten
itenak pit ya sangën ëën 16 piin epël yema.
“Ni pitëm yenia pöten kat wian ma?” Maan
Yesuuk epël yema. “Mak, ne yok kat wia.
Pël ëaap ngön nent ngönëntak wia pöt ar
sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Pöt
epël. ‘Ni runga kotre kapaatakörö kengkën
mowasën pitëm këmötëaan ompyaö wesak
yaya yenia.’ ” 17 Pël mëak pit sëp mowesak
Yerusalem kakaan oröak Petani kak së wë
koö olaan ka uraut.

Yesuuk maan këra kemment umön rëa
(Maak 11:12-14, 20-24)

18 Wangam kanök ka kaöaöökël kaalak
yesem këën ëa. 19 Pël ëën këra kem kan ëöök
wëa nementën itaangkën ulöpörö nautön,
om ëpöt pëën wëa. Pël ëën pömentën epël
yema. “Ni kaalak ulöp utnganok.” Pël
maan kem pöment tapëtakëër saap wak
umön yarë. 20 Pël yaëën ten pim ruurö
pöten itenak yaan sak epël mëëaut. “Kem
epment tol ëak teëntom umön yera?” 21 Pël
maan Yesuuk epël yenia. “Ne yaap nia-
maan. Ar kön selap ëak yok pangk pël
ëëpën ma won pël kön nawiin, kön wi
kosang wasënë pöt arökta nem kemmentën
maan yaë epël ëënëët. Pöt pëën won.
Tomön epöönta, ‘Ni tiak i kaöökël së orö,’
pël maan pangk pël ëëpnaat. 22 Ar kön
wi kosang yewesautaring wë Anutuun nem
yapintakël omën nenten kimang manë pöt
nimpnaat.”

Kaöaröak Yesu ya yamëngkauten pëël mëëa
(Maak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Yesu pi kaalak ngönën tup kaöetak së
ilëak omnaröen ngönën ök maim wëën kiri
ar yaaö kaöaröere ngarangkörö pit pim
naë wais epël mëak pëël yema. “Nim
eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak
ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” 24 Pël
maan Yesuuk kangiir epël kaip ti mëëaut.
“Nookta arën pëël niamaan. Ar këët ök
neaan pöt ne talëpë këmtak omnant yeëan
pöt ök niamaan. 25 Sonë i mëeima pöt
talëpök maan eima? Anutuuk ma pimtok
kön wiak eima?” Pël maan pit neneren
epël yema. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’
pël mepenaatep pi epël niepan. ‘Tol ëënak
Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?’
26 Ën tiar ‘Sonök’ pël mepenaatep omën
pouröak piin, ‘Tektek ngön yaaö namp,’ pël
yaaurö yak utpet niwaspan. Pötaan kas
yaë.” 27 Pël mëak Yesuun kangiir epël yema.
“Ten köpël.” Pël maan Yesuuk epël mëëaut.
“Nem yeë epotta talëpök neaan yeë pöt ök
neniangan.”

Yokot naarë watepang ngönte

28 Pël mëak Yesuuk ngön nent epël ök
yema. “Ar kön tolël yawi? Omën namp
pim yokot naar wëa. Pël ëën wetëëpë naë

së epël mëëa. ‘Yokotup, ni peene së nem
wain yaöök ya mën.’ [29] Pël maan pi, ‘Won,
ne pël naëngan,’ pël mëak wë ënëmak lup
kaip tiak sa. [30] Pël yaëën pepap pi pim
yokot muntapë naë së tapël ök mëëa. Pël
maan pi, ‘Mak, ne sumaap,’ pël mëak nasën
ëa. [31] Ar kön tolël yawi? Yokot talëpök
pepapë ngönte ngaarëk wa?” Pël maan
pit, ‘Wetëëp,’ maan Yesuuk epël yema.
“Ne yaap niamaan. Takis yewaö utpetere
öng omp nga yaaö utpet ke pilöröak ar
il niwesak Anutuu wa ngaöök yamëautak
ilapnaat. [32] Pöt Son pi wotpil yaauta kanö
pet elniipënëak yewaisën ar pim ngönten
kön wi kosang newasën yaëën takis yewaö
utpetaröere öng omp nga yaauröakëër pim
ngönten kön wi kosang wesa. Pit pël yaëën
ar itenakök lup kaip tiak tapël naën ëan.”

*Wain yaaweri ngarangk utpetaröa wa-
tepang ngönte*
(Maak 12:1-12; Luk 20:9-19)

[33] “Ne watepang ngön munt nent nia-
maan kat wieë. Omën kaö namp wain ya
newer ngëntak ëm ök rëak wain ulöpörö
wamp olapna yang öngöpö tëak ngarangk
ëëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya
omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang
wali nerek së wakaima. [34] Wë köp yesa
akunet temanöm sëën tööpënëak inëën
narö wes mëën sa. [35] Së oröön ngarangk
moulmëaurö pit inëën namp pës möa,
namp mën wel wia, namp kël mö wel wia.
[36] Pël ëën ya pepapök inëën munt narö
kësang wes mëën së oröön tapël elmëa.
[37] Pël ëën ënëmak pimtë ru panëëpön, ‘Pit
nem ruupë ngönte kat wiak ngaarëk öp-
naat,’ pël weseë wes momëën sa. [38] Pël ëën
ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren
epël mëëa. ‘Omën epop pim pepapë mor
kolut pout öpnaap. Pötaanök tiar mëmpa.
Pël ëën yaat tiarimëën sëpnaan.’ [39] Pël
mëak wain yaaweriaan wa wilëngkëël oläak
mëna.”

[40] Yesuuk ngön pöt mëak epël pëël yema.
“Ënëmak wain ya pepap wais ngarangkörö
tol elmëëpën?” [41] Pël maan pitök epël yema.
“Pi yaap omën utpet pörö mënak utpet
wesak ngarangk munt köp yesa akunatë
ulöpörö pi mampna pörö wain yaaweri
moulmëëpnaat.”

[42] Pël mëak Yesuuk kaalak pitën epël
yema. “Ngönën pepeweri epël wia pöt ar
sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?
‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut
Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes
yewesir.
Anutu pimtok pël yaalmëën ten itaangkën
ompyaö panë yaë.’
[43] Pël wia pötaanök ne ök niamaan kat wieë.
Anutuuk pim omën ompyaut ngaan ar nina
pöt arim naëaan kama wak omën maimarö
mangkën pit Anutuu könöökë ënëm ëën
kë ompyaut pitëm wëwëetak oröópnaat.
[44] [Omën namp wap epëtak soë urak kawi
ngentiipnaap, pi koröp ilak utpet ëëpnaap.
Ën wapëtak pim rangk ngentiipna pöt,
omën pöp ilak unön ëak utpet panë sëp-
naap.]”

[45] Kiri ar yaaö kaöaröere Parisi omnarö
pim watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmël
ko wesak ya pël wesak [46] wali öpënëak kön
wia. Pël ëautak omën pouröak piin, “Tektek
ngön yaaö omnamp,” pël yamëëa pötaan
kas ëën sëp wesa.

22

*Öngre omp mës mampënëak këëre imën
yenauta ngönte*
(Luk 14:15-24)

[1] Yesu pi kaalak omnaröen watepang
ngöntak epël ök yema. [2] “Anutu pim om-
narö wa ngaöök yamëaut omën omp ak
nampë pim ruup öng mës mampënëak
këëre imën kaö wa pötakël ök ëëmaan. [3] Pi
kaömpöt ar ëak kopëta wes pet irak pim
inëën ruurö omën pim wet rëak ngön ök
mëëauröa ngësë yas wes mëën sëën pit kat
wiak waisëpnaaten kaaö ëa. [4] Pël ëën pi
kaalak inëën ru munt naröen epël mëak
wes mëa. ‘Omën nem wet rëak ngön ök
mëëauröen epël man. “Kaömpöt ar ëak
kopëta wes wiak wë. Purimakaö kaöaröar-
ing ru ompyauröeta möak omnant pout yok
kopëta wes pet iraut. Pötaanök peene wais
këëre imën yenem ërëpsawi ëëpa.” ’ [5] Pël
maan pit së ök maan kat wiak pitëmotön
sa. Namp pim yaakë sa. Namp pim uröm
kaatakë sa. [6] Ën narö inëën ruurö wali wak
utpet wesak mëna. [7] Pël ëën omën omp
aköp pi ya sangën ëën pim nga omnarö
wes mëën omën pim inëën ruurö mënaurö
mënak pitëm kaaö es kor mëën kot sa. [8] Pël
ëën pim inëën ru naröen kaalak epël ök
mëëa. ‘Këëre imën pöt kopëta wes pet
irautak omën nem wet rëak yas mëëauröak
utpet ëa. [9] Pötaanök ar kamtatë yesem
omën koirënëërö pouröen wais këëre imën

nëmpnaan ök man.’ [10] Pël maan pim inëën
ru pörö kamtatë yesem omën koirauröen
ök maan ompyaöre utpet pourö së kaatak
ilaan peö ëa.
[11] “Omën omp aköp pi omën waisauröen
itaampënëak kaata kakaati ilëak itaangkën
omën namp wa top ke pötë ulpëën
yamëaup namëën wëën itena. [12] Pël ëak
epël mëëa. ‘Ngöntöp, ni tol ëën wa top
epta ulpëënëp won wais wel aisëaan? Ni
pil yaëën pangk naën yaë.’ Pël maan ngön
won sak wëa. [13] Pël ëën omën omp aköpök
pim inëën ruuröen epël mëëa. ‘Omën epop
ingre morötë wii tëak koö panëëtak wa
moolan. Pi pörek wë ingre ya ilak aimeë
kë pötöppötöp aim öpnaan.’ ” [14] Yesu pi
watepang ngön pöt më pet irak epël yema.
“Ne yaap niamaan. Anutuu omën selap
yas mëëauröakaan kopët naar waisën wël ë
yaulmë.”

Takis yaautaan Yesuun morök elmëa
(Maak 12:13-17; Luk 20:20-26)

[15] Pël maan Parisi ngönën omnarö pit
së wa top ëak ngön tol nentak Yesuun
nga wiipën pël mëak kopëta wesa. [16] Pël
ëak pitök pitëm ru naröere Erotë omën
narö wes mëën wais epël yema. “Rë
yanuulaup, ten niin ëwat wë. Ni ngön
wotpil yaaup, ngön ompyaö Anutuuk ök
niiaut pëën omën pourö yaap wesak rë
yanuulaup. Ni omën isaare irëaurö om-
nant möongkraar kangk naalmëën yaaup.
[17] Pötaanök ni kön tolëël yawiin? Rom omën
omp ak Sisa pöp takis mampen ma Anutu
pimënt mampen?” [18] Pël maan Yesuuk
pitëm utpet mowasëpënëak yaauten iteneë
epël mëëaut. “Kaar, omnarö ar tol ëënak
morök yaalnë? [19] Mon kël nent wak wais
neneë.” Pël maan pit nent wak wais ye-
mangk. [20] Pël ëën Yesuuk pitën epël mëak
pëël yema. “Könre yapin epot talëpëët?”
[21] Pël maan pit epël yema. “Sisaëët.” Pël
maan puuk epël yema. “Sisaën yaö ëa pipot
Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot
Anutu mampun.” [22] Pël maan pit yaan sak
sëp wesak saut.

Weletakaan wal yaauta ngönte
(Maak 12:18-27; Luk 20:27-40)

[23] Kët pötak Satusi ngönën omën narö
Yesuu naë waisa. Omën pörö weletakaan
wal naëngan pël yaaurö. Pit wais Yesuun
epël mëak pëël yema. [24] “Rë yanuulaup,
Mosesök epël ëa. ‘Omën namp öng wak ru
won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak
öng pöp wak wë ru oröön pöt pim nanëpë
yaö sëpnaat.’ [25] Pël wiaap tenim naë omën
nanang narö 7 ëak wakaima. Pël ëaurö
nanëpök öng namp wak ru won wë wel wiin
nangap öng kapirëp wa. [26] Pël ëën pi tapël
wel wiin nang muntap öng kapir pöp wa.
Pël pël ë seim omën nanang 7 pörö öng
kopët tapöp wak ru won wë wel wi won
sa. [27] Pël ëën ënëmak pitëm öng kapirëpta
tapël wel wia. [28] Pötaanök omën 7 piporö
öng kopët tapöp wauröep wë wal ëëpena
akunaöök ni kön wiin talëpë öng sëpën?”

[29] Pël maan Yesuuk pitën epël yema. “Ar
ngönënre Anutuu weëre kosangöön ëngk
ma e weseë irikor ngön yak. [30] Wal ëënë
akunaöök ar omnarö öngre omp naëngan.
Kutöm enselöröa ök tek önëërö. [31] Ën wele-
takaan wal yaaö pöt ngönëntak Anutuuk
epël ëa pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö
ma? [32] ‘Ne Apramre Aisakre Yakop pitëm
Anutu.’ Ngön pöta songönte epët. Omën
pörö wel wiaurö öp sak kutömweri wë.
Pötaanök Anutu pi wel wiauröaap won, öp
wëauröa Anutu.” [33] Pël maan kat wiak pim
ngönëntaan yaan sa.

Yesuun ngön kosangötë kaöeten pëël mëëa
(Maak 12:28-34; Luk 10:25-28)

[34] Yesu pi ngön pöt ök maan Satusi om-
narö ngön won sa. Pël ëën Parisi omnaröak
pöten kat wiak pit pimëën ngön nent
kopëta wasëpënëak wa top ëa. [35] Pël ëak
pitëm naëaan ngön kosangötë ngarangk
nampök piin morök elmëak epël pëël yema.
[36] “Rë yanuulaup, Anutuu ngön kosang tal
nentak kaöet?” [37] Pël maan epël yema.
“Anutu pi nim Aköp. Ni piin lup sant
elmëak nim lupre könre kön yawia pipot
pout pimëën pëël elmëëm. [38] Pipët Anutuu
ngön kosangötë kaöet, muntat il yewas.
[39] Pël ëak pöta kar nenteta wia. Pöt epël.
Nimtëën lup sant yaën tapël nim karipön
elmëëm. [40] Ngön pipteparök Mosesre tektek
ngön yaauröa ngön kosangöt erën ëak wia.”

Yesuuk Parisi omnaröen Kristoë songönten
morök elmëa
(Maak 12:35-37; Luk 20:41-44)

[41] Parisi omnarö wa top ëak wëën Yesuuk
pitën epël mëak pëël yema. [42] “Ar Kristo,
Anutuu Yaö Mëëaupön talëp aim? Pi talëpë
ëap?” Maan pitök, “Tewitë ëap,” pël yema.

43 Pël maan Yesuuk epël yema. “Yak tol ëënak Ngëëngk Pulöök Tewitën elmëën Kristoon, ‘Nem Aköp’ pël mëëa? Pöt epël.
44 ‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.
“Ni wais nem yaapkëëtakël öm.
Pël ëaan nimëën kööre tok yaaö piporö
nook nim weëre kosangöökë karök
moulmëëmaat.” ’
45 Tewitök piin, ‘Nem Aköp’ pël mëëaupök
tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?” 46 Pël maan
pit ngön pöta kangit mapnaat pangk naën
ën akun pötak ngës rëak pëël muntat mapnaaten kas ëën sëp yewas.

23

Yesuuk omnaröen Parisiire ngön kosangötë ngarangköröa utpet yaautë ënëm ëëpanëak pepanöm mëëa

(Maak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 Akun pötak Yesuuk ten pim ruuröere
omnaröen epël ök niiaut. 2 “Ngön
kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën
omnarö pit Mosesë urötak wë ngön
kosangöt rë yanuul. 3 Pötaanök pitëm
ök yenia pöt kat wiak ngaarëk ön. Ën
pitëm wëwë wë pötak öngan. Pit rë
yanuulem pitëmënt ngaarëk naön yaë
pötaanök. 4 Pit ngön kosang nantta ar
ngaarëk önëak pitëm könöökaan rangk
ök niaan ar ngaarëk önëak poprak yaëën
pitëmënt kaamök kot nent naën yaë.
5 Pitëm omnant yaaut omnaröak itaangkën
ompyaö ëëpnaataan yaaurö. Pit ngön
kosang lup nant retëng ëak kör koëak
kepön upakötë wii ngan ë utööre moresi
tapël ë, ën pitëm ulpëënöröa kautë poë
koröp sëtöt ngan ë më pël ëak yaaurö.
6 Pit këëre imën yena akunatë itëkëël
kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yeem
ngönën tupötë kakaatiita omnaröa itëkëël
wel yaisëaurö. 7 Pël yeem omnaröak
wa topöök koirak ërëpsawi ngön maöre
‘Rë yanuulaup,’ maö pël ëëpnaaten kent
yaaurö. 8 Ar pöt omnaröak arën, ‘Rë
yanuulaup,’ pël niapnaaten kent ëënganok.
Ar ke kopëtalörö, Anutu kopëtap arim Rë
Yanuulaup. 9 Yang omën nampön, ‘Pep,’
manganok. Arim Pep kopëtap kutömweri
wë. 10 Omnaröak arën, ‘Wotöököp,’ pël
niapnaaten kent ëënganok. Arim wotöök
kopëtap Kristo nemënt. 11 Arimëën kaö sak
wëaupök ar pouröa inëën elniip. 12 Omën
namp pimtok pimtën kön wiin isëpna pöp
Anutuuk wak irapnaap. Ën namp pimtën
kön wiin irapna pöp Anutuuk wak isak
mapnaap.”

Yesuuk Parisiire ngön kosangötë ngarangköröen pitëm kaar yaautaan nga mëëa

(Maak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi ngönën omën kaarörö. Arim naë
könöm nant oröopnaat. Ar omnarö Anutuu
wa ngaöök yamëautak ilapënëak yaëën kan
yemowariem arimëntta neilaan yaaurö.
14 [“Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi omën kaarörö. Ar öng kapiröröa omnant pout arimëën weimeë morök elmëak
omnaröak arën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Ar kangiir
akunetak könöm kësangöt koirënëët.]
15 “Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi ngönën omën kaarörö. Arim naë
könöm nant oröopnaat. Ar omën namp
pim ngönënte sëp wesak arim ngönënta
ënëm ëëpënëak i kaöök oleak yang kaö
poutë yesaurö. Pël yeem arim utpet yaaut
pet elmëën pi ënëm panë ëak ar il niwesak
arim es parëaöökë sënë pöl piita teëntom
së oröopnaat.
16 “Elei, wotöök it il tëaurö, ar Anutuu
kanö omnaröen pet yaalmëem arimënt kan
pöök nasën yaaurö. Arim naë könöm
nant oröopnaat. Ar omnaröen ngön kaar
epël yamëëaurö. ‘Omën namp ngön nent
kosang wasëpënëak Anutuu ngönën tup
kaöetakël utak kosang wasën pöt mos ëëpnaat. Ën namp aini kool ngönën tup kaöeta
kakaati ë rangia pötëël utak kosang wasën
pöt kë ëëpnaat.’ 17 It il tëa kaökaurö aë! Tol
nentak kaöet? Ngönën tup kaöetak këët
ma aini kool kakaati ë rangia pötök këët?
Anutuu ngönën tuptakëër kaöet. 18 Ar tapël
ngön kaar epël yamëëaurö’ ‘Omën namp
ngön nent kosang wasëpënëak ur Anutuun
kiri yawiautakël utak kosang wasën pöt
mos ëëpnaat. Ën namp urta rangk kiri
wiautëël utak kosang wasën pöt kë ëëpnaat.’ 19 It il tëa kaökaurö aë! Tol nentak
kaöet? Ur Anutuun kiri yawiautak këët
ma urta rangk kiri wiautak këët? Urtakëër kaöet. 20 Pël yaë pötaanök omën
namp urtakël utak kosang wesak yemaan
pöt urötere kiri wiaut pouteparëël utak
kosang wesak yema. 21 Ën namp Anutuu
ngönën tup kaöetakël utak kosang wesak yemaan pöt ngönën tupëtere tuptak

wëaupökël utak kosang wesak yema. 22 Ën
tapël namp kutömweriil utak kosang wesak
yemaan pöt Anutuu ur kësangëtere pötak
wel aisëaupökël utak kosang wesak yema.
23 "Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm
nant oröopnaat. Ar ëwamre kaëkoöre
këënre pöt wa top ëak moresiar wesak
kom ëak kopët nent Anutuun yaö yaalmë.
Ar omën pas pöt yeemak nokoliil wotpil
mëmpööre yaköm ëak ompyaö elmëëre
Anutuun kön wi kosang wasö ngön kosang
kaö pipot ngaarëk naön yeë. Poutepar
ëënë pötaar ompyaö. 24 Wotöök it il tëaurö,
ar Anutuu kanö omnarö pet yaalmëem
arimënt kan pöök nasën yaaurö. Omën
namp iiste nëmpënëak yaëën iwal namp
ilaan pöt nanëmpan, lë olapnaat. Pël
ëëpnaatak pol kamal kësangëp ilaan
iistaring köntak nëmpnaat. Tapël ar
Anutuu ngön kosangötë ënëm ëënëak kot
panë nantë ënëm yeem kaöat sëp yewas.
25 "Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant
oröopnaat. Ar kelönre söwaröt kasngaëël
pëën i yairem öngpök i nairën ëën kewil wia
pöl ar koröpöök ompyaö wasën arim lupötë
pöt kainre koröpöökë kentöökë ënëm yaaö
pöt peö ëak wë. 26 Parisi omën it il tëaup
ni! Wet rëak kelönre söwarötë öngpök
iirën kewil won sëpna pöt kasngaëëlta won
wiaapnaat.
27 "Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant
oröopnaat. Ar omën yangaöökë ökörö.
Tomök pöt omnaröak ë rangiin itaangkën
ompyaö yaë. Ën öngpök pöt omën kosere
söp kampöt wia. 28 Ar tapël arim koröpöök
omnaröa ëöetak wotpil koröp oröak wëën
arim lupötë pöt kaar yaaöre utpet yaaut
wia."

Yesuuk Parisiire ngön kosangötë ngarangkörö utpet kangut öpnaat pël mëëa
(Luk 11:47-51)

29 "Elei, ngön kosangötë ngarangkre
Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm
nant oröopnaat. Ar tektek ngön yaaö omën
ngaanëër wel wiauröa yangaö wa ngolöp
weseim wë. Pël yeem wotpil wakaimauröa
yangaö ë morangieim wë. 30 Pël yeem
ar epël aim. 'Tenim ëaröa wakaimauuk
wakaimanëën pit kaamök ëak tektek ngön
yaaö omnarö namëngkën ëan tapön.'
31 Arim ngön yak piptak ar omën tektek
ngön yaaö omnarö mëneimauröa ëarö
pöt tekeri yewas. 32 Arim ëaröa mëneima
kaut wia pöt arök mën pet irën. 33 Kamal
ëlre ruuröa ök utpetarö, arim saunatë
kangiir es parëaöök sënë akun temanöm
yesën kas tarëk së ëlëëp ilan? Pangk pël
naëngan. 34 Pötaanök ne niamaan kat wieë.
Ne tektek ngön yaaö omnaröere ngön
ompyaut ëwatöröere ngön ompyaö pöt rë
nuulöpnaarö arim naë wes nimëëmaat. Pël
ëën arök narö mëmpööre këra yetaprak
mö pël ëënëët, narö arim ngönën tupötë
pës momöak ka nantëaan nantë waö ë
momëënëët. 35 Pël ëënë pötak Anutuu omën
wotpilörö mënan pöta kangut arim naë
oröopnaat. Ngaanëër arim ë nampök ngës
rëak Apel mënak mëmpö mëmpö ë wais
Sekaraia, Perekaiaë ruup, Anutuu ngönën
tup kaöetak kiri yawiautere ngëëngk panë
tupta ngeröök mënaut. 36 Ne yaap niamaan.
Omën mënauröa kangut ar peene e wë
epöröa naë oröopnaat."

Yesuuk Yerusalem omnaröen yaköm köm mëëa
(Luk 13:34-35)

37 Yesuuk kaalak epël ök yema. "O
Yerusalem omnarö, Yerusalem omnarö,
yaköm. Ar tektek ngön yaaö omnarö
mëmpööre ngönën omën arim naë wes
nimëaurö kël mö wel wi pël yaaurö. Ne
kët ël epotë kokor ëlëpë ruurö wereweriarë
öngpök wa mëak ngarangk yaalmë pöl ar
wa rongan ëak ngarangk elniimëak kent
kön wiak pël yaalniin ar kaaö elnëeimaurö.
38 Pötaanök ne sëp niwasën ar ngarangk
won önëët. 39 Yaap, ne epël niamaan. Ar
neen itnaangkën wakaim akun kaöaöök
neen kaalak itenak epël neanëët. 'Aköpök
wes mëën yewais epopön yaya mepa.' "

24

Yesuuk Anutuu ngëëngk tupët utpet sëpnaat ök mëëa
(Maak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu pi ngön pöt ök më pet irak Anutu
pim ngönën tup kaöetakaan oröak yesën
ten pim ruurö naë së ka yal menmen ë
seëautön sös mëak pet elmëaut. 2 Pël ëën
epël niiaut. "Ne yaap niamaan. Omën
ompyaö e wiaan ityaangk epot epël wi
naöpan. Ënëmak ngaaröak wais tup epët
töol olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan,
utpet panë sëpnaat."

Yesuuk këlangön ke nentere nent orööpnaata ngönte mëëa
(Maak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Pël niak Yesu pi Olip tomök së wel
aisëaan pim ruurö tenimënt naë së epël
mëak pëël mëëaut. "Nim ngönën tupët tööl
komun ëëpnaat aan pöt taan pël ëëpën?
Ën nim kaalak waisën akun pet irëpna pöt
temanöm yesën orööpöt oröön ten itenak
ëwat sën?" 4 Pël maan Yesuuk tenën epël
niiaut. "Ar omnaröak lup wa irikor elni-
ipanëën këëkë ngarangk ëën. 5 Naröak wais
nem yapintakël, 'Ne Kristo,' pël niak omën
selap pitëm lup wa irikor elmëëpnaat. 6 Ar
nga yapinte kat wiak ngarangk ëeë. Kas
ëëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëën omën
pipot wet rëak orööpnaat. 7 Omën kur ne-
mentëkaanöröak kur nementekël nga ëëp-
naat. Ën yang omp ak nampë omnaröak
munt nampë omnaröaan nga ëëpnaat. Pël
yaëën yang nantë kaömp ngöntök oröeim
wëën moup selap mööpnaat. 8 Omën pipot
om öng namp ru wilëpënëak lel yailën
këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

9 "Akun pötak omnaröak ar wali nuwak
naröa naë nuulëën këlangön kat niwiak
nimpënaat. Ën yang poutë omnaröak ar
nemorö pël weseë arën kööre tok elniip-
naat. 10 Omën pöt yaaröön omën selap
pitëm kön wi kosang yewesaut sëp we-
sak pitëm karuröen kup mowiin neneraan
kööre tok ëëpnaat. 11 Pël yaëën tektek ngön
yaaö kaar omën narö selap oröak omën
kësang morök elmëën pitëm kaarötë ënëm
sëpnaat. 12 Pël ëën utpet yaautök ulöl sëën
omën selap pitëm lup sant yaaut won sëp-
naat. 13 Ën omën weë sak wakaim wel wiipna
pöp Anutuuk kama öpnaap. 14 Pël ëën Anu-
tuuk wa ngaöök yanimë pöta ngön ompyaö
epët nem omnaröak yang poutë omnaröen
ök maan kat wi pet yairën akunet pet irëp-
naat."

Omën utpet panëët orööpnaata ngönte
(Maak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 "Ënëmak omën utpet panëët omnant
utpet yewesaut Anutuu ngëëngk tuptak
wiaan itaampunëët. Omën pöt tektek
ngön yaaö namp Taniel puuk orööpënëak
ëaut." (Ar ngön epët sangk kelënëërö
pöten këëkë kön wiaan.) 16 "Pël yaëën Yu-
tia yangerak wëaurö kas rosiraöökël sën.
17 Ka tomök öpnaapök kaata kakaati së om-
nant öpan. 18 Ën yaak öpnaapta kak së
ulpëënre omnant öpan. 19 Elei, akun pötak
ru kepringre ru kapa yemenaurö tol ëëpën?
20 Ar omën kas yaaö pipot kopi akune-
takre Anutuu kë yesa ngëëngk akunetak
orööpanëën Anutuun kimang man. Akun
pötë ar yok pangk kas nasëngan pötaanök.
21 Akun pötak këlangön kaö panë kat wi-
ipnaat. Ke pil nent kutömre yang oröau-
rekaan yewaisem e wë eptak naaröön ëaut.
Ënëmeta naaröön ëëpnaat. 22 Anutu pi akun
pöt mënt wasëpënëak kön wia. Pi pël naën
ëa talte omën pourö kö sën. Omën pim yaö
wesauröaan akun pipët mënt wasëpnaat.

23-24 "Akun pötak kaar omën selap oröak
naröak pitëmtën, 'Ne Kristo,' pël yaan
naröak, 'Ne tektek ngön yaaö omnamp,'
pël niapnaat. Pit omnarö morök elniin
pitëm ënëm ëënëak retëng weëre kosan-
gringöt ëëpnaat. Yaap, pit omën Anutuu
yaö wesauröeta morök elniak pël ëëpnaat.
Pötaanök nampök, 'Kristo e oröak wë,' pël
yeniaan nampök, 'Kristo ëngkrek oröak
wë,' pël yeniaan pöt kat mowiinganok. 25 Ne
omën pöt naaröön wiaan ök yeniak. Pö-
taanök ënëmak yaaröön ëngk ma e was-
nganok. 26 Ënëmak naröak, 'Kristo yang
omën wonrek yaaröön itenaut,' pël niaan
pöt sëngan. Ën naröak, 'Kristo ka eptak
ëlëëp wë,' pël niaan pöteta kat wiingan.
27 Omën Këëp ne kent tangarta yamëngk
pöl ëëmaap. Kent tangarët kopëter tar
elmëën këtëpë yengampiaulaan yeilëaul
poutë ëwa ë pet yair. Pipta ök Omën
Këëp nem waisuma akunetak tekeri yesën
omën pourö neen itaampun sa. 28 Omnantë
söp kampaöök wer moön tuparö wa top
yaë. Pöta ök ënëmak ne wais utpet yaaurö
kangut mempaat."

Omën Këëp orööpnaata ngönte
(Maak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 "Akun pötak omnarö këlangön kat
wi pet yairën këtëp röök ulöpnaat.
Pël ëën ngoonöpta ngaap yesën ariat
kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri
omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat.
30 Pël ëën Omën Këëp nem tekeri suma
retëng kësang nent kutömweri yaaröön
yang omën pourö itenak kas ëak merek
apnaat. Pël yaëën ne weëre kosangre iere
kasir nemotring kutöm kepilötë rangk
yaaröön itaampnaat. 31 Pël ëën Anutuuk
kuup kaö yamëngkën nem enselörö wes
mëën së nem omën yaö wesaurö yang we

naöökaan naöök, oorekaan öngkrek yang
poutëaan koirëpnaat."

Akun kaöaö temanöm yesën omnant oröö-
pnaata ngönte
(Maak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 "Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë.
Këra pöment ëp kërë sak wil yewatën
itenak pöt kopi akunet temanöm yes pël
yewas. 33 Pöta ök omën yeniak epot yaaröön
itenak pöt, 'Pim waisëpna akunet temanöm
sëën waisëpënëak yaë,' pël wasënëët. 34 Ne
yaap niamaan. Omën e wë epörö wel
wi won nasën wiaan omën yeniak epot
oröö-pnaat. 35 Kutömre yang eptepar won
sëpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasë-
pan."

Akun kaöaö oröö-pna akuneten köpël wë
(Maak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 "Omnarö ar omën pötë oröö-pna akun
kë panëëten ëwat naön. Ën ensel kutömw-
eri wëauröere Anutuu Ruup neenta ëwat
naön. Pep pimtokëër ëwat wë. 37 Noaë
akunetak omnaröa ëa pöl Omën Këëp nem
waisuma akunetak tapël ëëpnaat. 38 I
ngaampel naaröön wiaan pit iire kaömp në,
öngre omp ë pël ëeim Anutu kasëng menak
wëën Noa wangaöök ilëa. 39 Pël yaëën pit
köpël wëën i ngaampel oröön omën pourö
i nak won sa. Pöta ök Omën Këëp nem
waisumaatak omnarö köpël wë pitëm om-
nant yaaut ëeim wëën waisumaap. 40 Akun
pötak omp naar ya lupöök wëën namp
yeweem namp sëp wasumaap. 41 Ën öng
naarta kaömp koröp yokoëëm wëën namp
yeweem namp sëp wasumaap. 42 Ar Aköp
nem waisuma akuneten köpël wë. Pö-
taanök ngaire wa kom ëeim ön. 43 Ar
epël kön wieë. Ka pepap pi kainëpë rö
kan waisëpna akuneten ëwat wëanëën itit
wë ngarangk ëën kainëp kaat pör menak
neilaan ëan tapön. 44 Omën Këëp nem
waisuma akunetak ar kön nenewiin wëën
pipël ëëm sa. Pötaanök ko ëak ön."

Inëën ru ompyaupre utpetapë ngönte
(Luk 12:41-48)

45 "Ar inëën ru ompyaupë ök sën. In-
ëën ru namp kön ompyaö wieë ya ompyaö
yamëngkën kaöapök muntarö ngarangk
ëeë akunatë kaömp mampënëak moulmëak
sa. 46 Ënëmak inëën ruup kaöapë ök mëak
sa pöl ëeim wëën kaöap wais itaangkën
pöt pi ërëpsawi ëëpnaat. 47 Ne yaap nia-
maan. Kaöap pi pim omnant pout ngarangk
ëëpënëak moulmëëpnaat. 48 Ën inëën ru
utpet pöp pi, 'Nem kaöap pi teënt newais-
pan,' pël weseë 49 inëën ru pim karurö
tang möore omën i ngaat nak kön irikor
yaauröaring kaömpre i ngawi në pël eim
wë 50 pim kaöapë waisëpna akuneten kön
nawiin öpna pötak kaöap kaalak waisëpna
pöt 51 pi yokot pöp möak utpet wesak kaar
omnaröa naë moulmëëpnaat. Pörek om-
narö ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim
öpnaan."

25

Öng ulwas 10 pöröa ngönte

1 "Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë
pöt öng ulwas 10 pitëm karip omp koirëpna
pöröakël ök ëëmaan. Ong pörö omp
namp pim öng yaup koirëpënëak yewaisën
pit neenem rampeet wak kan kourak
koirëpënëak sa. 2 Öng 5 ëak könringörö,
5 ëak wonörö. 3 Öng kön won pörö pit
i kön korat naön, rampeet pëën wak
sa. 4 Ën könringöröakëër i kön korat
rampeetring wak sa. 5 Pël ëak së kor wëën
omp öng koirëpnaap teënt newaisën ëën
kor wë ka kom ëën ka ura. 6 Pël ëën
röök lupöök ngön nent ngön ëak epël
mëëa. 'E, öng koirëpnaap yewaisrek wal
ëak së koireë.' 7 Pël maan pit yaan sak
wal ëak rampeet mangia. 8 Pël yeem kön
wonöröak könringöröen epël mëëa. 'Tenim
rampeet yariirek i nant lë nineë.' 9 Maan
könringöröak epël mëëa. 'Tol ëak pël
ëëpen? I epot tiar pourö pangk naalniipan.
Arta uröm kaatak së arimot sum ëeë.' 10 Pël
maan pit yesën omën öng koirëpnaap wais
kopëta wesak kor wëaurö koirak sa. Pël ëak
kak së oröak kaata kakaati së ilëak kan wari
ulmëak öng koirëpnaapë këëre imën neim
wëa. 11 Pël ëeim wëën öng kön wonörö së
ap wesak ngön ëak öng waupön epël mëëa.
'Kan të niwi. Kan të niwi.' 12 Maan epël
mëëa. 'Yaap niamaan. Ne arën it köpël
yaningëngk.' "

13 Yesu pi watepang ngön pöt niak kaalak
tenën epël niiaut. "Nem kaalak waisuma
akunet köpël. Pötaanök ngai ëeim ön."

Omën mon menaurö watepang ngönte
(Luk 19:11-27)

14 Yesuuk kaalak watepang ngön munt
nent epël niiaut. "Anutu pim omnarö
wa ngaöök yamë pöt omën kaö nampë ëa
pötakël ök ëëmaan. Pi yang wali nerakël

sëpënëak pim inëën ruuröen yas mëak pim
omnant ngarangk ëeim öpënëak kom ë
mena. [15] Pi pitëm ya yamëngkauten kön
weswes ëeë kom ëak namp 5000 kina, namp
2000 kina, namp 1000 kina pël meank sa.
[16] Pël ëën inëën ru 5000 kina mena pöpök ya
kosang mënak 5000 kina tapël koira. [17] Ën
kar 2000 kina mena pöpök ya kosang mënak
2000 kina tapël koira. [18] Ën kar 1000 kina
mena pöp pim kaöapë monat wak së yang
kel weera.

[19] "Akun wali sëën kaöap kaalak wais pim
inëën ruurö mon mena pöt öpënëak wa
rongan elmëa. [20] Pël ëën mon 5000 kina
mena pöpök naë wais epël mëëa. 'Nem
kaöap, ni mon 5000 kina nenaup. Pël ëën
nook ya mënak 5000 kina tapël koiraut.'
[21] Maan kaöapök epël ök mëëa. 'Inëën ru
ompyaup, ni ya ompyaö mënan. Ni omën
pasut ngarangk ompyaö ëeiman. Pötaanök
nook omën këëta ngarangk niulëëmaan.
Neering wë ërëpsawi ëëpa.' [22] Pël yemaan
inëën ru 2000 kina mena pöpökta tapël
naë wais epël mëëa. 'Kaöap, ni mon 2000
kina nenaup. Pël ëën nook ya mënak
2000 kina tapël koiraut.' [23] Maan kaöapök
epël ök mëëa. 'Inëën ru ompyaup, ni ya
ompyaö mënan. Ni omën pasut ngarangk
ompyaö ëeiman. Pötaanök nook omën
këëta ngarangk niulëëmaan. Neering wë
ërëpsawi ëëpa.' [24] Pël yemaan inëën ru
1000 kina mena pöpökta tapël naë wais epël
mëëa. 'Kaöap, ne nim songönte ëwat wë.
Ni nga yaaup yak omnant omën muntaröak
ngëntën yewetaup. Ni omnant nangën-
tën yeem omën naröa ngëntaurekaan këët
wak yenaup. [25] Pël yaaup yak kas ëën
nim 1000 kina nenan pöt wak së yang kel
weerak wakaimaut. Pötaanök nim monat
kaalak yaningk. E.' [26] Pël maan kaöapök
epël mëëa. 'Inëën ru utpet wisënëp. Ne
omnant omën muntaröak ngëntën watööre
omnant nangëntën wë omën naröa ngën-
taurekaan këët wa në pël yaaup pël kön
wiaup ma? [27] Ni nem songönten pipël ëwat
wëak tol ëënak nem monat mon kaatak
nawiin ëaup? Pël ëanëën ne wais mon pöt
kangitaring wan tapön.' [28] Pël mëak omën
pörek wëauröen epël mëëa. 'Ar mon 1000
kina epot piikaan wa ëp ëak mon 10,000
kina wa epop meneë. [29] Namp pi omnant
menaut ngarangk ëak wëën pöt muntat
erën ëak mangkën ulöl wesak wak öpnaat.
Ën namp pi menaut ngarangk naën wëën
pöt wa ëp ëën om pas öpnaat. [30] Inëën ru ut-
pet epop wak koö panëëtak moolaë. Pël ëën
pörek ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp
aim öpnaan.' "

Yesuuk kom elniipnaat

[31] "Wë ënëmak Omën Këëp nem ëwaö wak
nem enselöröaring waisumaatak kaö sak
nem ur kësangtak wel aisëaam sa. [32] Pël
ëën yang omën pourö nem iri wa top ë
nuulëën sëpsëp ngarangkëpök sëpsëpörö
memeeröa naëaan kom yaë pöl ëën ron-
gan nentepar ëëpnaat. [33] Pël ëën omën
ompyaö sëpsëpöröa ökörö nem yaapkëël,
utpet memeeröa ökörö katnëël pël ë nu-
ulëëmaat. [34] Pël ëak Omp Ak kësangëp
nook yaapkëël önëëröen epël ök niamaap.
'Nem Pepapök ompyaö niwesaurö, ar wais
pim wangaöök nimëëpënëak kutömre yang
naaröön wiaan kopëta wes niwia pötak ilaë.
[35] Ne këën wëën ar kaömp nenaurö. Iiten
yaëën iit nenaurö. Maimerakaanëp sant
elnëaurö. [36] Ulpëën won wëën nenaurö.
Yauman yaëën ngarangk elnëaurö. Wii
kaatak neulëën wëën wais ëö nenaurö.'
[37] Pël niaan omën wotpilöröak neen epël
neanëët. 'Aköp, ni taan këën wëën ite-
nak kaömp ninan? Ën taan iiten yaëën
iit ninan? [38] Ma taan maimerakaanëp sant
elnian? Ma taan ulpëën won wëën ninan?
[39] Ën taan yauman yaëën ngarangk elnian?
Ma taan wii kaatak wëën wais ëö ninan?'
[40] Pël neaan nook epël ök niamaat. 'Ne
yaap niamaan. Ar nem kar pas eporö
kaamök elmëan pöt neen elnëan pël yaë.'
[41] Pël niak nem katnëël öpnaaröen epël ök
memaat. 'Anutuuk kemp elniaurö ar mop
wiak es kosangwesi seë. Es pöwes Anu-
tuuk ngaanëër Setenre pim enselöröaan
merauwes. [42] Pöt epël. Ne këën wëën ar
kaömp nenangkën ëaurö. Iiten yaëën iit
nenangkën ëaurö. [43] Maimerakaanëp sant
naalnëën ëaurö. Ulpëën won wëën ne-
nangkën ëaurö. Yauman yaëën ngarangk
naalnëën ëaurö. Wii kaatak neulëën wëën
wais ëö nenangkën ëaurö.' [44] Pël maan pit
neen epël ök neapnaat. 'Aköp, ni taan
këën wëëre iiten ë, maimerakaan waisööre
ulpëën won wë, yauman ëëre wii kaatak
wë, pël yaëën itenak kaamök naalniin ëan?'
[45] Pël neaan pitën epël memaat. 'Ne yaap
niamaan. Ar nem kar pas eporö kaamök
naalmëën ëan pöt neen elnëan pël yaë.'

46 Omën utpet pörö pit kö yesa kak së utpetat ëeim öpnaat. Ën wotpilörö wëwë
kosangtak së önëët."

26

Omën kaöarö Yesu mëmpnaata ngönte ëmön ëa
(Maak 14:1-2; Luk 22:1-2; Son 11:45-53)

1 Yesuuk ngön pöt ni pet irak kaalak ten
pim ruuröen epël ök niiaut. 2 "Ar ëwat
wë. Kët nentepar won sëën Anutuu mait
elmëa akunet temanöm sëpnaat. Akun pö-
tak Omën Këëp ne omnaröak kööre tokörö a
moresi neulëën këra yetaprak nemööp-
naat."
3 Akun pötak kiri ar yaaö kaöaröere
ngarangkörö pit kiri ar yaaö wotöökö p, Ka-
iapas, pim kaatak së wa top ëak 4 Yesu ëlëëp
wali wak mëmpnaata ngönte ëmön ëa. 5 Pël
yeem pit epël mëëa. "Omnarö tiarring nga
elpanok akun kësangtak pël naëngan."

Öng nampök Yesu i nga kampët lë momëa
(Maak 14:3-9; Son 12:1-8)

6 Yesu ten pim ruuröaring Petani kak
së oröak kësë omën namp Saimon pim
kaatak së wëa. 7 Pël ëën öng namp kël kep
ompyaö nentak i köp nga kamp sum kësan-
gring nent pim naë wak waisa. Pël ëak
Yesu kaömp yenën i pöt pim kepönöök lë
yemomë. 8 Pël yaëën ten pim ruurö itenak
öngöpön nga ngön epël ëaut. "Pi tol ëënak
i sum kaöaring epët pas köntak lë yemomë?
9 I piptak mon kësang koirën omën omnant
wonörö mangkën pangk ëëpnaatep." 10 Pël
yaan Yesu pi tenim ngönten kön waswas
ëeë epël niiaut. "Ar tol ëënak maan pi
ya këlangön kön yawi? Pi neen ompyaö
pan yaalnë. 11 Omën omnant wonörö pit
akun wali arring wëën ompyaö elmëënëak
pöt yok pangk pël ëënëët. Ën ne pöt
akun wali arring naön ëëmaap. Pötaanök
pim ompyaö yaalnë epët yok pangk yaalnë.
12 Ne teënt wel wiin yang kel neweerëpnaap.
Pötaanök Yuta omnaröa sokutë yaaul nem
koröpöön kan yaö elmëak i nga kamp yaaut
lë yenemë. 13 Ne yaap niamaan. Nem
ngönte yang ël epotë aö yesem pöt öng
epopë yaalnë epëta ngönte aan omnarö kat
wiak kön wiipnaat."

Yutas pi Yesuun kup mowiipënëak sum wa
(Maak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Pël niaan ten ru 12 pöröakaan namp,
yapinte Yutas Keriot kakaanëp, pi kiri ar
yaaö kaöaröa naë së 15 epël ök mëëa. "Ne
Yesu arim moresi niulëën pöt ar mon tolël
ëak nampön?" Pël maan pit mon siluwa 30
pöt mena. 16 Pël ëën akun pötak ngës rëak
Yesuun kup mowiipënëak kan ap weseima.

Yesu pi pim ruuröaring Anutuu mait kaöm-
pöt na
(Maak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Son 13:21-30)

17 Kaömp peret yis namëënöt yena akun
ngëëngkët temanöm sëën Yesuu ruurö ten
pim naë së epël mëak pëël mëëaut. "Ka
taltak Anutuu mait elmëa akunetak kaömp
nëmpenaat ar ëak kopëta wasënëak kent
kön yawiin?" 18 Pël maan epël niiaut. "Ar
Yerusalem kak së oröak omën nem yeniak
pöp koirak epël man. 'Rë yanuulaupök
epël yenia. "Nem akun newiaut temanöm
yes. Pötaanök Anutuu mait elmëa akunetak
nem ruuröaring kaömp ngawi numaat." ' "
19 Pël niaan ten pim ök niia pöl ëak së Anu-
tuu mait elmëa akunetak kaömp nënaat ar
ëak kopëta wesaut.
20 Koö olaan Yesu ten pim ruuröaring
kakaati së kaömp yenautak wel aisëak wëa.
21 Pël ëak Yesuuk tenën epël niiaut. "Ne
yaap niamaan. Arim naëaan nampök
nemëën kup mowiipnaat." 22 Pël niaan
ten ya këlangön pan ëën pöppöp piin epël
mëak pëël mëëaut. "Aköp, nook ma?"
"Aköp, nook ma?" pël maö saut. 23 Pël
ëën puuk epël niiaut. "Neering kaöm-
pöt iistak wariak yen epopök nemëën kup
mowiipnaat. 24 Omën Këëp ne ngönëntak
nemëën ëa kan pöök së wel wiimaap. Ën
nemëën kup mowiipna pöp, elei, kangut
kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën
ëanëën ompyaö ëan tapön." 25 Pël maan
kup mowiipnaap, Yutas Keriot kakaanëp,
puukta tapël epël mëak pëël yema. "Aköp,
nook ma?" Maan, "Ni tapöp," pël yema.

Yesuuk ruurö kë mena
(Maak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1 Korin 11:23-25)

26 Pël mëak ten kaömp yenem Yesuuk
kaömp nent wak Anutuun yowe mëak pel
ninak epël yenia. "Epët nem mësëpëtak
wa neë." 27-28 Pël niak wain kelön nent
wak Anutuun yowe mëak ten ninak epël
yenia. "Epët nem iit. Il yoolaan Anutuuk
omën selap pitëm saunat won yewasem
pim sulöp ngolöpët taë yewas. Pötaanök
ar pourö wak neë. 29 Ne niamaan kat wieë.

Yangerak eprek wain iit peene nëën pet
yair. Arring kaalak nanën wë ënëmak akun
kaöaöök nem Pepapë naë wain i maim nent
nëmpenen ëa."
30 Ten kaömp na pet irak ngönën tan nent
mëak kakaan oröak Olip tomökël saut.

Yesuuk Pitaë piin yak mowasëpnaaten ök mëëa
(Maak 14:27-31; Luk 22:31-35; Son 13:36-38)

31 Kan kourak yesem Yesuuk tenën epël
niiaut. "Röök eptak ar pourö ne sëp
newesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt
ngönëntak ngön nent epël wia. 'Ne sëp-
sëp ngarangkëp mëngkën sëpsëpörö repak
sëpnaat.' 32 Ne yaap wel wiin weletekaan
wal ë neulëën wet rëak Kalili yangerak
së wëën ar ënëm waisënëët." 33 Pël ni-
aan Pitaak epël yema. "Eporö sëp niwe-
sak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naën-
gan pan." 34 Pël maan Yesuuk epël yema.
"Ne yaap niamaan kat wi. Ni röök ep-
tak kokor ngön naën wiaan akun nentepar
nent yak newasumëët." 35 Pël maan Pitaak
kaalak epël yema. "Nimënt yanimëngkem
ne nempënëak yaan pöteta yak naniwasën
ëëmaap." Pël yemaan ten pourö tapël
mëëaut.

Yesu pi Kesemani ngësöök së Anutuun ki-
mang mëëa
(Maak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Pörekaan yesem yang lup nenta yap-
inte Kesemani pörek së oröak Yesuuk tenën
epël yenia. "Ar eprek wëën ne ëngkrek
së Anutuun kimang memaan." 37 Pël
niak Pitaare Sepeti pim ruaar koirak saut.
Yesem ngës rëak ya këlangön kön wiak ya
ngës pan ëa. 38 Pël yeem epël mëëa. "Ne
ya këlangön panë yeem wel wiima yangap
yaë. Pötaanök kosang newesak neering
itiit öpa." 39 Pël mëak kot nent ëngkël
së ë kosaö yangerak wesirak wë Anutuun
kimang ngöntak epël mëëa. "Pep, ni kön
wiin pangk ëën pöt këlangön nem naë
oröpënëak yaë epot mop wasum. Nem
könöök won, nim könöökë wiaul ëëm."
40 Pël më pet irak pim ru naar namp pöröa
naë së itaangkën ka uraan Pitaan epël ök
mëëa. "Ar neering kot nent itiit naön-
gan ma? 41 Moröktak wiap sënganëën lup
itiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt
kengkën yeëetak koröpöt könöm yaalni."
42 Pël mëak kaalak së Anutuun kimang mëak
epël mëëa. "Pep, këlangön epot ilap neri-
ipënëak kön wiin pangk naën ëën pöt yok
pangk kat wiimaat. Nim könöökë wiaul
ëëm." 43 Pël më pet irak kaalak pim ru naar
namp pöröa naë së itaangkën pitëm itöt
könöm yaëën ka ureim wëën itena. 44 Pël
ëak kaalak së kimang maan akun nentepar
nent ëa. Ngön wet rëak kimang ngöntak
ök mëëa tapët kaalak mëëa. 45 Kimang më
pet irak ru naar namp pöröa naë së epël
mëëa. "Ar om ka könkön ureim wë ma?
Peene epët nemëën kup mowiipna akunet
temanöm yes. Omën Këëp nemëën kup
mowiak omën utpetaröa moresi neulëëp-
naat. 46 Wal ëën sëpa. Omën nemëën kup
mowiipnaap e yaarö."

Yutasök Yesu kööre tokörö moresi ulmëa
(Maak 14:43-50; Luk 22:47-53; Son 18:3-12)

47 Yesu pi pël yamëem wëën ten pim ru
12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring
omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere
ngarangköröak maan inre tang wak wais
oröaut. 48 Yutas Yesu kup mowiipna pöp
wet rëak pitën epël mëëa. "Ar ëwat sënëën
tot numaatak pël yaëën tapöp wesak wali
ön." 49 Pël mëak pi teëntom Yesuu naë wais,
"Aköp, ni e wëën ma?" pël mëak tot yen.
50 Pël ëën Yesuuk epël yema. "Ngöntöp nim
ëëmëak waisan pöl ë." Pël maan pit wais
yeö. 51 Pël yaëën ten Yesuring wëauröakaan
nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri
ar yaaö wotöökopë inëën ru namp möak
pim katëëp per yoola. 52 Pël ëën Yesuuk piin
epël yema. "Ni öpwer yepatuuk më. Omën
öpwerring nga yaë pörö naröak kangiir öp
möön wel wiipnaarö. 53 Ne nem Pepapön
kimang maan pi teëntom ensel kësang pan
rongan 12 pöt wes mëën wais kaamök el-
nëëpna pöt ni köpël ma? 54 Pël ëëmaatep
ngönëntak utpet nem naë oröpënëak ëa
epot tol ëak oröpën?"
55 Pël niak pi öpënëak waisauröen epël
yema. "Ar neen ngaap wesak wali neönëak
inre tang wak yewais ma? Ne kët ël epotë
ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël
ëën ar akun pötë neneön yaaurö. 56 Pël
ëaap omën epot yaaröön tektek ngön yaaö
omnaröa ngaanëër retëng ëa pöt kë yaarö."
Pël yemaan ten pim ruurö sëp mowesak kas
saut.

Yesu ngön yaatak moulmëa
(Maak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Son 18:13-14, 19-24)

57 Ngön kosangötë ngarangköröere
kaöarö pit kiri ar yaaö wotöököp, Kaiapas
pim kaatak wa top ëak wëën omën Yesu
wali wa pörö pi pörek mësak së moulmëa.
58 Pël ëën Pita pi ënëmënëm sa. Pël ëak
pi kiri ar yaaö wotöököpë kaatak oröak
ëmöökë kakaati së ilëak pit Yesu tol
yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa
tekrak wel aisëa. 59 Pël ëën kiri ar yaaö
kaöaröere kansol pourö Yesu mëmpnaan
omën naröak kaar rëak pim utpet ëautön
mapënëak ap wesa. 60 Pël yeem pimëën
ngön kaar kësang pan koiraap pöt könöm
naën ëën om ap weseim wëën ënëmak
omën naar pitëm naë së 61 epël mëëa.
"Omën epmor epël ëaumor. 'Ne Anutuu
ngëëngk tup epët tööl olëak kaalak kët
nentepar nent ök remaap,' pël yaan
kat wiaumor." 62 Pël maan kiri ar yaaö
wotöököpök wal ëak Yesuun epël ök
mëëa. "Pitëm nimëën ngön ya epëten tol
yewasën? Ni kangiir nent naëngan ma?"
63 Pël maan Yesu ngön nemaan wëën kiri
ar yaaö wotöököpök kaalak epël ök mëëa.
"Ne Anutu wëwëetaringëp pim ëöetak pëël
niamaan kosang wesak am. Ni Anutuu Yaö
Niiaup, Kristo, Anutuu Ru tapöp ma?" 64 Pël
maan Yesuuk kangiir epël mëëa. "Nimtë
yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat
wieë. Ënëmak Omën Këëp ne Anutu weëre
kosangëp pim yaapkëël wel aisëak kutöm
kepilötë rangk yewaisën it nengempun
sa." 65 Pël maan kiri ar yaaö wotöököp ya
utpet pan ëën pimtë ulpëënëp keli olëak
pim omnaröen epël ök mëëa. "Pi Anutu il
yemowasem utpet wesak ya. Tol ëën omën
munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak
ap weseim öpen? Ar pim Anutuun utpet
wesak ya pöt yok kat wia. 66 Ar tol yak?"
Pël maan epël mëëa. "Pi utpet yaarek wel
wiip." 67 Pël mëak pim këëre wot kantak
wasöp ngës menak momöa. Ën naröak
kerëmteparë mor kaë yemomöem 68 utpet
wesak epël mëëa. "Kristo, omën ni yanimö
pöpë yapinte ök a."

Pitaak Yesuun yak mowesa
(Maak 14:66-72; Luk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27)

69 Pita pi ka tomök ëmöökë kakaati wel
aisëaan inëën koont nampök pim naë së
piin epël mëëa. "Namp ni, Yesu Kalili
yangerakaanëp piiring wëaup." 70 Pël maan
pi omnaröa ëöetak yak wesak epël mëëa.
"Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas."
71 Pël mëak ëm kanrak oröopënëak yaëën in-
ëën koont munt nampök itenak omën naë
wëauröen epël mëëa. "Omën epop Yesu
Nasaret kakaanëpring wëaakë yaaup." 72 Pël
yemaan Pita pi yak weseë kosang wesak
epël mëëa. "Anutuu ëöetak ne piin köpël."
73 Pël maan wë ngöpngöp yaëën omën pim
naë wëauröak së piin epël mëëa. "Ten nim
ngön köngkömöön kat yawi. Ni yaap pim
toktakaanëp." 74 Pël yemaan Pita pi kosang
panë wesak ngön köntak epël mëëa. "Ne
Anutuu ëöetak omën pöpön köpëlëp." Pël
maöataring kokor ngön ëa. 75 Pël ëën Pita
pi Yesuu epël mëëa pöt kön wia. "Ni kokor
ngön naën wiaan akun nentepar nent yak
newasumëëp," pël mëëa pöten kön wiak
yaköm pan ëën së ing kaö ëa.

27

Omnarö Yesu Pailatë naë wak sa
(Maak 15:1; Luk 23:1-2; Son 18:28-32)

1 Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere
ngarangk pourö wa top ëak Yesu mëngkën
wel wiipnaata ngönte kosang wesa. 2 Pël
ëak maan wii tëak mësak së Rom yang
ngarangk Pailat pöpë naë moulmëa.

Yutas wel wia
(Ngön 1:18-19)

3 Wel wiipënëak kosang wesa pöt Yutas
kup mowiaup kat wiak tol ëënak ëan pël
kön wiak ya utpet ëën siluwa mon 30 ëak
mena pöt wak së kiri ar yaaö kaöaröere
ngarangkörö kaip ti menak epël mëëa. 4 "Ne
utpet ëak saun wonöpön kup niwiin mëm-
punëak yeë." Maan pit epël mëëa. "Tol
ëën tenën yeniaan? Pipët nimtëëtep." 5 Pël
maan monat Anutuu ngönën tup kaöetak
moolëak së kaö töa. 6 Pël ëën kiri ar yaaö
kaöaröere ngarangkörö siluwa mon pöt wa
rongan ëak epël mëëa. "Mon epot kup ni-
wiak waut. Pötaanök ke epëlöt ngönënëën
yawiautak wiipenaataan nga wia." 7 Pël
mëak pit ngön ë kopëta wesak omën ka-
maatëaanörö yang kel weerëpënëak omën
yang kaap ket yaaupë yang lup nent sum
ëa. 8 Pël ëa pötaanök yang lup pöta yapinte
omën iita yanget pël ya. 9 Pël ëën tektek
ngön yaaö namp Seremaia pim ngaanëër
ngön ëa pöt kë oröa. Ngön pöt epët. "Israel
omën naröak siluwa mon 30 pöt omën sum
ëëpënëak kosang wiak mena pöt pit kaalak
wa. 10 Pël ëën aköpë ök neea pöl pit sum

pötring omën yang kaap ket yaaupë yang
lup nent sum ëa."

Pailatök Yesuun pëël mëëa
(Maak 15:2-5; Luk 23:3-5; Son 18:33-38)

11 Yesu pi Rom yang ngarangkëpë ëöetak
tauaan epël mëak pëël mëëa. "Ni Yuta
omnaröa omën omp aköp ma?" Maan, "Yok
yaan pi tapët," pël mëëa. 12 Pël maan kiri
ar yaaö kaöaröere ngarangköröak pimëën
ngön ya yamëngkën pi kangiir nemaan ëa.
13 Pël yaëën Pailatök epël mëëa. "Omnaröa
ngön yaatak nimëën ngön ke nentere nent
ya pöt kat nawiin ma?" 14 Pël maan Yesu
pi ngön kangut nemaan pan yaëën yang
ngarangkëp pi yaan sa.

Pailatök Yesu këra yetaprak möopënëak mëëa
(Maak 15:6-15; Luk 23:13-25; Son 18:39–19:16)

15 Krismakiatë akun kësang pötak yang
ngarangkëp pi omnaröak omën namp wii
kaatakaan wes mëëpënëak maan pöt wes
më pël yeëa. 16 Akun pötak omën namp yap-
inte Parapas pöp wii kaatak wë pöt omën
pourö ëwat wëa. 17 Pötaanök omnarö wa
top ëak wëën Pailatök epël mëëa. "Talëp
wes nimëëmëak aim? Parapas ma Yesu
yapin nent Kristo yemak pöp?" 18 Yuta
omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë
wii kaatak moulmëa pöt pi ëwat wëak pël
mëëa.
19 Yang ngarangkëp pi ngön pöt më pet
irak pim ngön ë pet yaira urtak wel aisëaan
pim öngöpök ngön nent epël wes mëa. "Ni
omën wotpil puopë ngönte pet irngan. Ne
peene wangarëtak piin itenak ya këlangön
pan kön yawi." 20 Pël yaëën kiri ar yaaö
kaöaröere ngarangköröak omnaröen Para-
pas wes mëak Yesu mëmpnaan mapënëak
këk mëëa. 21 Pël ëën yang ngarangkëp pi
kaalak epël mëak pëël mëëa. "Epaarëkaan
talëp wes nimëëmëak aim?" Maan pitök,
"Parapas," pël mëëa. 22 Pël maan epël mëëa.
"Ën Yesu, yapin nent Kristo pël yemak epop
tol ëëm?" Maan epël mëëa. "Pi këra
yetaprak möön wel wiip." 23 Pël maan pi
kaalak epël mëëa. "Omën epop utpet oröp
nent ëa?" Maan ngön ë oläak epël mëëa.
"Këra yetaprak möön wel wiip."
24 Pël maan Pailat pi wiap yemowasem
itaangkën pim ngönte kat nemowiin
yeem ngön kaëp kësang yaan pi maan
iit kol mangkën Yesu mëmpna saunet
pim naë won pöt pet elmëëpënëak pim
moresiar i yairem epël mëëa. "Omën
wotpil epopë mëmpnaata saunet nemëën
nasën, arimëën yes." 25 Maan pit këm
top ëak epël mëëa. "Pim mëmpnaata
saunet tenre tenim ëaröaan wiaap." 26 Pël
maan Parapas pëël elmëak Yesu pol koröp
wapötringöök momöak këra yetaprak
möopënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

Nga omnarö Yesuun ökre was elmëa
(Maak 15:16-20; Son 19:2-3)

27 Yang ngarangkëpë nga naröak Yesu
mësak së ngarangkëpë kaatak ulmëak
maan nga omën pourö pim naë wa
rongan ëa. 28 Pël ëak pim ulpëënëp përë
moolëak ngaaröa ulpëën köp möa namp
momëa. 29 Pël ëak wii këmampön ulte
ket ë mowaëak kalaö naö mangkën mor
yaapkëësi sungkör ëak taueëa. Pël ëën pim
naë së ököök elmëak rar rë wesirak epël
mëëa. "Yowe, Yuta omnaröa omp aköp."
30 Pël mëak waasöp ngës menak sungkörao
wa ëp ëak kepönöök momöa. 31 Ngaaröak
ököökre waswas pël elmëak ngaë ulpëënëp
përäak kaalak pimtëëp më moulmëak këra
yetaprak möopënëak mësak sa.

Yesu këra yetaprak möa
(Maak 15:21-32; Luk 23:26-43; Son 19:17-27)

32 Pit kan yesem kamtaöök omën namp
Sairini kakaanëp, pim yapinte Saimon, pöp
koirak Yesuu këra yetapër wak sëpënëak
këk maan wak sa. 33 Pël ëak pit yang
lup nenta yapinte Kolkota, tiarim ngön-
tak Kepön Kos pël yamëëa pötak së oröa.
34 Pël ëak pit wain iitaring kakam yaaut
irikor ëak mangkën na pet ëak kaaö ëa.
35 Pël ëën pit pi këra yetaprak möak pim
ulpëënre poë koröpöt wak ngasamtak wiak
talëpök öpën pöten itena. 36 Pël ëak pörek
wel aisëak piin ngarangk ëa. 37 Pël ëak
"Omën epop Yesu, Yuta omnaröa omën
omp aköp," ngön yaatak pimëën ngön pël
ëa pöt këra welingweri retëng ëak kepön
löötak mö ulmëa. 38 Pël ëak pit ngaare
këkain omën naar, namp yaapkëël, namp
katnëël mö ulmëa. 39 Pël ëën omnarö sak
waisak yeem piin sömre ëlakëër kepön
keke elmëak 40 epël mëëa. "Ni, 'Anutuu
ngëëngk tupët tööl oläak kaalak akun nen-
tepar nent ök remaap,' pël ëauppe nimtë
koröpö kaamök ë. Ni yaap Anutuu Ruup pöt
këra yetaprakaan ent ëak ira." 41 Pël yemaan
kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë

ngarangköröere kaöarö pit tapël ökre was
elmëak epël mëëa. 42 "Pi omën muntarö
kaamök yaaupök pimtëën poprak yaë. Pi
yaap Israel omnarö tiarim omën omp aköp
pöt peene këra yetaprakaan ent ëak irap.
Pël ëën tiar itenak piin kön wi kosang
wasëpenaan. 43 Pi Anutuun kön wi kosang
yewasem, 'Ne Anutuu Ruup' pël yaaup.
Pötaanök Anutuuk kent yaalmëa pöt ent
ë moulmëëpnep." 44 Pël yemaan ngaare
këkain omën pöaarökta tapël utpet wesak
mëëa.

Yesu wel wia
(Maak 15:33-41; Luk 23:44-49; Son 19:28-30)

45 Këtëp luptak 12 kilok pötak wëën
yanget koö olëak wiaan së wiap kan 3
kilok oröa. 46 Pël ëën 3 kilok këtëp tingk
wesak yengmaan Yesu pi ngön ëak epël
mëëa. "Eli, eli, lama sapaktani?" Pöt
tiarim ngöntak epël. "Nem Anutu, nem
Anutu, ni tol ëënak sëp yenewasën?" 47 Pël
yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten
kat wiak epël mëëa. "Kat wieë. Omën epop
Eliaan merëk yema." 48 Pël yemaan pitëkaan
namp pöömpö së i kaö kelwer wak wain i
som yaautak wariak këkalëp kautak wa tëak
Yesu nëmpënëak mena. 49 Pël yaëën naröak
epël mëëa. "Kora, Elia pi wais kaamök
elmëëpën ma won pöten iteempa." 50 Pël
yemaan Yesu pi kaalak merëk kaö ëak pim
könöp wes mëak wel wia.

51 Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë ko-
röp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan
luptak keliak nempelnempel ëa. Pël yaëën
yanger moup yamöön kël kësangöt luptak
weling wera. 52 Pël yaëën omën yangatta
këm nga ëën Anutuu omën ngaan wel
wia narö selap weletakaan wal ëa. 53 Pël
ëën Yesu wet rëak weletakaan wal ëënak
pit omën yangat sëp wasak ka ngëëngk
Yerusalem pöök së oröak wëën omën narö
selap pitën itena.

54 Nga omën wotöököpre omën piiring
Yesu ngarangk wëa pörö yanger moup
yamöön omnant oröa pötön itenak kas
kësang pan ëak epël mëëa. "Yaap, epop
Anutuu Ruup."

55 Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan
pim ënëm yewaisem kaömpre omnant
kaamök elmë ima pörö kamaarek wë
iteneëa. 56 Öng pël ëa pöröakaan narö
eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria
muntap Semsre Yosep pöaarë ëlëpre,
Sepeti pim ruaarë ëlëp piporö.

Yesu yang kel weera
(Maak 15:42-47; Luk 23:50-55; Son 19:38-42)

57 Wiap kanök Arimatia kakaan omën
uröm kësang wieëa namp yapinte Yosep
pöp sa. Pi Yesuu ru namp. 58 Puuk Pailatë
naë së Yesuu sokuren ök mëëa. Pël maan
Pailatök pim omnaröen sokur mampënëak
ök mëëa. 59 Pël ëën Yosep pi sokur wak
poë koröp kölam ompyaö naöök kör koëak
60 wak së pimtëën wesak kël öngöp ngolöp
tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak
kanrak il wari ulmëak sa. 61 Pël ëën Maria
Matala kakaanëpre Maria muntap piarip
naë wel aisëak ngarangk wëa.

Ngaarö yangaöök ngarangk wakaima

62 Kë yesa akun ngëëngktakëën omnant
kön yaëën ëlpam walën ngëëngk akun pöt
oröön kiri ar yaaö kaöaröere Parisi ngönën
omnarö wa top ëak Pailatë naë së epël
mëëa. 63 "Kaöap, kaar omnamp pim öp
wë epël ëaö pöten ten kön yawi. 'Ne wel
wiak kët nentepar nent won yesën kaalak
wal ëëmaap.' 64 Pötaanök pim ruuröak së
sokur këkain wak së ëlëëp wiak kaar 'Wal
ëa' epanok ni maan nga omnarö pit yan-
gaöök së ngarangk wëën kët nentepar nent
won sëp. Pim ngaan kaar, 'Ne Kristo,' ëa
pöt wiaan kaalak 'Weletakaan wal ëëmaap,'
ëa epët rangk sëën kaö sëpan. Pötaanök
yeniak." 65 Pël maan Pailatök epël mëëa.
"Ar nga omnarö mësak së moulmëën këëkë
ngarangk ëëp." 66 Pël maan pit ngaaröar-
ing së këlöökë rangk kë il mowiak ngaarö
ngarangk öpënëak moulmëa.

28

Yesu wal ëa
(Maak 16:1-10; Luk 24:1-12; Son 20:1-10)

1 Kë yesa akunet pet irën Sante wangam
kan ëlpam walëpënëak yaëën Maria
Matala kakaanëpre Maria muntap piarip
itaampënëak yangaöökë sa. 2 Yesën
moup kësangpel möön Aköpë ensel namp
kutömweriaan irëak këlö wa pëlëër wiak
rangk wel aisëeëa. 3 Pim möönre koröpö
kent tangarötë ököp, ën ulpëënëp kölam
panë tëaup. 4 Pël ëën ngarangk wëaurö pit
itenak kas kësang ëak reireë urak it köpköp
tiak së ngentiak wieëa. 5 Pël ëën öngaar
së oröön enselëpök epël mëëa. "Arip kas
ëëngan. Ne ëwat wë. Arip Yesu këra

yetaprak möaupön itaampunëak waisan.
[6] Pël ëanëp eprek won wiaap. Pim ngaan ök
niia pöl ëak wal ëa. Wais, ur koseten iteneë.
[7] Pël ëak së pim ruuröen epël ök maë. 'Yesu
pi weletakaan wal ëa. Pël ëak wet rëak Kalili
yangerak së wëën ar ënëm së itaampunëët.'
Ngön kot pi tapët ök yeniak." [8] Pël maan
piarip teëntom yangaöökaan kaip tiak
ërëpsawi kaö ë ruuröen ök mapënëak sa.
[9] Yesën Yesu kan kourak koirak, "Yowe"
mëëa. Pël ëën piarip pim naë së tok oriak
ingesiarë moröak yaya mëëa. [10] Pël ëën
Yesuuk piaripön epël mëëa. "Kas ëëngan.
Arip së nem karuröen Kalili yangerak wais
neen itaampnaan ök man."

Yangaöök ngarangk wakaimauröa ngönte

[11] Öng pöaar yesën nga omën yangaöök
ngarangk wakaimauröakaan narö kak së
kiri ar yaaö kaöaröen omnant yangaöök
oröön itena pötön ök mëëa. [12] Pël ëën
pit ngarangkörö wa top ë ulmëak ngön
ë kopëta wesak nga omnarö sum kësang
menak [13] epël mëëa. "Ar omnaröen epël
man. 'Rö kan ten ka uraan pim ruurö wais
sokur këkain wak ëlëëp wia.' [14] Ngön pöt
yang ngarangkëp kat wiak nga yaalniin pöt
tenök wiap mowasën nga sëp wasëpnaat."
[15] Pël maan ngaarö pit mon pöt wak së pitëm
mëëa pöl ëa. Pël ëën ngön kaar pöt Yutia
yangerak kaö wesak om aim wë.

Yesu pim ruuröen ya ngön mëëa
(Maak 16:14-18; Luk 24:36-39; Son 20:19-20)

[16] Ten ru 11 pörö Kalili yangerak së
Yesuuk ngaan rosir naö pi koirënëak ök niia
pöökël saut. [17] Së piin itenak narö yaya
yemaan narö kön selap ëaut. [18] Pël yaëën
Yesu tenim naë wais epël yenia. "Kutömw-
eriire yangerakë weëre kosang pout Anu-
tuuk ne nen pet iraut. [19] Pötaanök ar yang ël
epotë yesem omën ke nampre namp pourö
nem ingre mor sëpnaan ngönën ök maim
ön. Pël yeem Pepere Ruupre Ngëëngk Pulö
tenim yapintak i momëën. [20] Pël ëak nem
ngön ök niiaöre rë niulö pël elnieim pöt rë
moulön ënëm ëëp. Ne niamaan kat wieë.
Ne kët ël epotë arring wëën akun kaöaö
temanöm sëpën sa."

Maak

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 35 pöta ök won sëën Maak puuk Yesuu ngön ompyaö epët retëng ëa. Maak yapin nent Son pöp Yerusalem kak wilën wë Pitaare Pool kaamök elmëa. Pi Rom omnaröaan retëng ëa. Rom omnarö pöt, weëre kosangötön kön wiin ompyaö yaaurö yak pi Yesuu ya retëng weëre kosangring mëneimauta ngönte retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ompyaut ngës rëaut *1:1-13*
Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *1:14–9:50*
Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *10:1-52*
Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *11:1–15:47*
Yesu wal ëaut *16:1-8*
Yesuu ëö pet elmëaut *16:9-20*

Son i yamëaupök ngönën ök maima
(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Son 1:19-28)

1 Yesu Kristo Anutuu Ruup pim ngön
ompyaut ngës rëak epël oröa. 2 Aisaia Anu-
tuu tektek ngön yaaupök epël retëng ëa.
"Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes
mëën wet rapnaat.
Puuk nim kanö ningësëpnaat.
3 Yang pultakaan omën nampök epël ya.
'Aköpëën kanö wotpil weseë. Ngësak
ompyaö panë weseë.' "

4 Aisaia pim retëng ëa pöl Son i yamëa
pöp yang pultak oröak ngön epël ëa. "Arim
utpetat sëp wasën ne ar i nimëëmaan. Pël
ëën Anutuuk arim utpetat ent ë nuulap-
naan." 5 Pël maan Yutia yangrakaanre
Yerusalem kakaan omën narö selap pim
naë së ngön kat wiak pitëm ketre saunat
tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i
momëa.

6 Son pöp pim ulpëën kosangëp pol kamel
ëpötök ket ëak mëak wëa. Pël ëak pol
koröpöök yepat ket ëaö naö urëëa. Ën
pim kaömp pöt ngëntre mop pëën neima.
7 Ngönte pöt epël ök maima. "Omën nem
ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak
nemët il wasëpnaap. Ne utpet epopök pim
ing korötepar wii nemowilnganëëp. 8 Ne
i yaaptaring yanimë. Puuk pöt Ngëëngk
Pulöök nimëëpnaat."

Sonök Yesu i momëa
(Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 Akun pötak Yesu Nasaret kak Kalili
yangerakaan së oröön Sonök Yotanëk i
momëa. 10 Pël ëën imeriaan yaaprem
itaangkën kutömwer këm nga ëën Pulö
ekëpë ök sak pim rangk irëa. 11 Pël yaëën
kutömweriaan ngön nent epël mëëa. "Ni
nem Ruup. Ne nimëën ya kë sak niin kent
panë yaalni."

Setenök Yesu morök elmëa
(Matiu 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Pël yemaan Pulöök tapëtakëër yang
omën wonrekë wes mëën sa. 13 Pörek së
akun 40 wëën Setenök morök elmëeima.
Pi animauröa tekrak wëën enselöröak
kaamök elmëeima.

Yesu pim yaat ngës rëa
(Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 Son wii kaatak moulmëën wëën Yesu
pi Kalili yangerak së oröak Anutuu ngön
ompyaut war wesak epël ök mëëa. 15 "Akun
temanöm yesën Anutuuk peene wa ngaöök
nimëëpnaan yaë. Pötaanök lup kaip tiak
ngön ompyaut wak taë weseë."

Yesuuk ru kong nent pimëën koira
(Matiu 4:18-22; Luk 5:1-11)

16 Yesu pi Kalili i kaö pöökë pouuk yesem
itaangkën omp nanang naar, Saimonre
nangap Entru, piarip i kaö pöök iir yoolaan
itena. Piarip i kaö imënörö korak wes mëak
mon wa pël eim wëa. 17 Pël ëën epël mëëa.
"Arip nem ënëm waiseë. Pël ëën nook
arpim i kaö imënörö yewan pi tapël om-
naröeta önëën niulëëmaan." 18 Pël maan pi-
arip tapëtakëër piarpim iiröt om wiak pim
ënëm sa. 19 Pël ëën pi kot nent ëngkël yesem
itaangkën omën nanang munt naar Sem-
sre nangap Son, Sepeti pim ruaar, piarpim
wangaöökë rangk iiröt ompyaö yewasem
wëën itena. 20 Pël ëak piaripön ngön maan
piarpim pepap Sepeti pim ya omnaröaring
wangaöök wëën sëp mowesak Yesuu ënëm
sa.

Yesuuk urmerap waö ë momëa
(Luk 4:31-37)

21 Pël ëak pit Kapaneam kak së oröak kët
kë yesautak Yesu pi Yuta omnaröa ngönën
tuptak së ilëak ngës rëak ngönën ök mëëa.
22 Pël yaëën omnarö pim ngöntaan yaan
panë sa. Pi pepapök öngpököt wa kotiak
maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön
yaaut il mowesa. 23 Pël yaëën akun tapëtak
ngönën tup pöta kakaati omën urmerap

pim lupmeri wëaö nampök Yesuun ngön
ëak epël mëëa. 24 "Elei, Yesu Nasaretaanëp.
Ni ten tol elniim? Ni utpet niwasumëak
waisan koröp. Ne niin ëwat wë. Ni
Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp." 25 Pël
maan Yesuuk urmer pöpön ngön kosang
mëak epël mëëa. "Ni ngön angan. Omën
pipop sëp mowesak oröak së." 26 Pël
maan urmerap orööpënëak omnamp mök ë
moolaan së ngentiak wiaan ngönëër oröak
sa. 27 Pël ëën omnarö yaan panë sak neneren
epël mëëa. "Elei, epët oröpët? Ngön
epët maim nent. Weëre kosangring maan
urmeraröeta pim ngön ngaarëk yëo." 28 Pël
ëën ngön pöt ulöl sak Kalili yanger pangk
ëa.

Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa
(Matiu 8:14-15; Luk 4:38-39)

29 Akun pötak ngönën tuptakaan oröak
Semsre Sonring Saimonre Entru piarpim
kaatakë sa. 30 Pël ëak Saimon pim öng
lëlamöp yauman koröp es nga yeem wiaan
teënt Yesuun ök mëëa. 31 Ök maan pim naë
së moresi moröak wal ë moulmëën tapë-
takëër koröp es nga pöt won sëën kaömp ar
ë mena.

Yesuuk omën selap ompyaö mowesa
(Matiu 8:16-17; Luk 4:40-41)

32 Wiap kan pötak këtëp yeilaan omën kak
pörek wëaurö pit omën yauman yaauröere
urmerarö pitëm lupötë wëaurö pourö pim
naë wak sa. 33 Pël ëën kak pörekörö ka
kanrak së rongan ëa. 34 Pël ëën yauman
ke nentere nent yaaurö ompyaö mowesak
urmerarö selap waö ë momëa. Pël ëak
urmerarö pim songönte ëwatörö yak tekeri
wesak apanëak nga mëëa.

Yesu pi Kalili yangerak ngönën ök maö sa
(Luk 4:42-44)

35 Röök nginömööring ëlpam këëkë
newalën wiaan wal ëak yang lup omën
won nentak së Anutuun ök mëëa. 36 Pël
ëën Saimonre pim karurö piin ap wasö
ënëm së 37 koirak epël mëëa. "Omnarö niin
ap yewas." 38 Pël maan epël mëëa. "Tiar
ka munt temanöm wia pötëëta ngönën ök
maö sëpa. Ne ya pöt mëmpëak waisaup."
39 Pël mëak Kalili yangerak ka wieëa pötë së
ngönën tupötë ngönën ök maöre urmerarö
waö ë më pël ëeim wakaima.

Yesu pi omën kësë ëa namp ompyaö mowesa
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Omën kësë ëa namp pim naë së rar rë
mowesirak epël mëëa. "Aköp, ni ompyaö
newasumëak pöt yok pangk ompyaö newa-
sumëët." 41 Pël maan Yesu pi piin yaköm
ëën mores el mëak pim rangk mowiak epël
mëëa. "Pël elniimëak yeëerek ompyaö së."
42 Pël maan tapëtakëër pim kësëat won sa.
43 Pël ëën teënt wes yamëem pepanöm mëak
epël ök mëëa. 44 "Epël yaalni epta ngönte
omnaröen ök manganok om el wesak së
nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë.
Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt ëwat
sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl
kiri ar ëëm." 45 Pël ëën Yesu pi ka kaöatë
yoolök naaröön ëlëëp omën wonötë wëën
omën nalaan nal wëaurö pim naë seima.

2

Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö mowesa
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Wë ënëmak akun nentak Yesu pi kaalak
Kapaneam kak së oröak ka nentak së wëën
ka peparö kat wiak 2 pim ka wëa pötak së wa
top ëak peö ëën ka kanëreta il wariak wëa.
Pël ëën Yesuuk pitën ngönën ök yemaan
3 omën mor kong nent pöröak omën kosat
kël wa namp urtak wiak wak së oröa. 4 Pël
ëak pim naë mowiipënëak omën selap peö
ëak wëën pomp ëak kaata ngaarëk is Yesuu
wëaurek ka möör wak omnamp urtaring
wes mëën irëa. 5 Pël ëën Yesu pitëm kön wi
kosang yewesauten itenak omën kosat kël
wa pöpön epël ök mëëa. "Nem ruup, ne yok
nim saunatë kangut ent ë yanuulak." 6 Pël
yemaan ngön kosangötë ngarangk pörek
wëa narö kat wiak epël kön wia. 7 "Elei,
omën epop pi oröp ëënak epël ya? Pi,
'Ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuu-
lak,' pël yemaan Anutuu yapinte wa ngep
yaalmë. Ya pöt Anutu pimtëëtep." 8 Pël
yaëën Yesu pitëm könötön pim könöök ite-
nak epël mëëa. "Arim lupötë tol ëënak
kön ke pil yawi? 9 Nem omën kosat kël
waupön, 'Nim saunatë kangut ent ë yanu-
ulak,' ngön pël yemak pöt kengkënte. Pöt
ar ngön pöta këët tekeri nasën ëën nem
ngön pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën
nem omnampön, 'Wal ëak së,' ngön pël
yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta
këët tekeri sëën ngön pöt yaap ma kaar pël
wasënëët. 10 Pötaanök ar ne kaar wonöp
Omën Këëp e yangerak wë weëre kosang

wak saunatë kangut ent ë yemoolak pöten
ëwat sënëak epël ök yemaan iteneë." Pël
mëak kosat kël wa pöpön epël mëëa. 11 "Ne
epël niamaan kat wi. Ni wal ëak korumönte
wak nim kaatakë së." 12 Pël maan pi wal
ëak tapëtakëër korumönte wak pit pouröa
itöök kan sa. Pël ëën yaan sak Anutuun
ping wesak epël ök mëëa. "Tiar omën ke
epël nenten itnaangkën ëaut."

Yesuuk Liwai pimëën koira
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Yesu pi pël ëak kaalak i kaö ëöökël
yesën omën selap pim ënëm sëën ngönën
ök mëëa. 14 Pël ëak pörekaan së Liwai, Alpias
pim ruup, pim mon yewaö kaatak wëën
itenak epël ök mëëa. "Nem ënëm elnë." Pël
maan pi wal ëak pim ënëm sa.
15 Pël ëak Yesuun yas maan pim kaatak
së wel aisëak kaömp yenën takis yewaöre
utpet yaaö munt narö kësang piire pim
ruuröaring kaömp ngawi na. Omën ke
pilorö kësang pan pim ënëm sa pötaanök.
16 Pël ëën Parisi omën ngön kosangötë
ngarangk naröak itaangkën pi omën ut-
pet yaauröere takis yewauröaring kaömp
ngawi yenën pim ruuröen epël mëak pëël
mëëa. "Arim rë yanuulaup, pi tol ëënak
omën takis yewauröere utpet omnaröar-
ing kaömp ngawi yen?" 17 Pël maan Yesu
kat wiak kangiir epël mëëa. "Omën yau-
man wonörö rota ngësë nasën. Yauman-
ringöröakëër rotaaröa ngësë sa yaë. Ne
omën pitëmtën kön wiin wotpilörö pël
yewas pörö lup kaip tiipnaan memëak
newaisën. Won, omën pitëmtën kön wiin
saun yaaurö pël yewas pörö ngön ök maan
lup kaip tiipënëak waisaup."

Kaömp ngës yoolëauta ngönte
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Akun pötak Sonë ruuröere Parisi om-
naröa ruurö kaömp ngës oläak wëa. Pël
ëën omën narö Yesuu naë së epël mëak
pëël mëëa, "Sonë ruuröere Parisi omnaröa
ruurö kaömp ngës oläak wë. Ën nim ru-
urö tol ëënak pël naën yaë?" 19 Pël maan
Yesuuk kangiir epël mëëa. "Omën namp
öng öpënëak yeem pim karuröaring wëën
karuröak yaköm ëën kaömp ngës oläak
öpën ma? Won. Pitring wëën kaömp ngës
oläak naöpan. 20 Ënëmak omën naröak pi
wak kama ulmëën akun pötakökëër pim
karurö yaköm ëën kaömp ngës oläak öp-
naat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëër
nem ruurö neen yaköm ëën kaömp ngës
oläak öpnaat.
21 "Omën namp poë koröp ngolöpöökaan
kaö nent ilak ulpëën ngaanëpë keliaurek
wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt
poë koröp ngölöp pötak ulpëën ngaanëp
weruun ilak kaak sëpnaat. 22 Ën omën namp
i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak
wain i ngolöpët kolön yok pangk naëpan.
Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol
koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat.
Pël ëën pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pö-
taanök wain i ngolöpët kep ngolöptak lë
mëëpna pötak pangk ëëpnaat." Yesuu pël
mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön
kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt
pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

Akun kë yesauta ngönte
(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure
pim ruurö pit rais yaöökë lup yesem ruurö
ulöp narö töa. 24 Pël yaëën Parisi naröak
piin epël mëëa. "Kë yesa akun ngëëngktak
pitëm ya yamëngk pipotön pepanöm wia.
Pit tol ëënak yaë?" 25 Pël maan Yesuuk epël
ök mëëa. "Tewitre pim omnaröa kaömp
won wë këënëën ëa pöt ar sangk kelak
kat nawiin yaaurö ma? 26 Apaiata pim kiri
ar yaaö wotöök sak wëa akunetak Tewit
pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së
kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar
yaauröakëër nëmpnaan omën pasurö nëm-
panëak nga yaaut wak pimënt nak pim
omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk
kelak kat nawiin yaaurö ma?" 27 Pël mëak
epël mëëa. "Anutu pi omnarö kaamök
ëëpënëak akun kë yesaut ket ëa. Pi akun
kë yesaut kaamök ëëpënëak omnarö ket
naën. 28 Pötaanök Omën Këëp ne kë yesa
akun ngëëngk pöta pepap. Nem kentöök
akun eptak nem ruuröen omnant ëëpnaan
memaat."

3

Yesuuk omën kël wa namp ompyaö mowesa
(Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Akun nentak Yesu pi kaalak ngönën
tupta kakaati ilëak itaangkën omën mores
kël wa namp wëa. 2 Pël ëën omnarö pit
Yesuuk akun ngëëngktak ompyaö wasën
pöt ngön yaatak ulmëëpënëak ngai yeem
wëa. 3 Pël ëën puuk omën mores kël wa
pöpön epël mëëa. "Wal ëak wais itëkëël

tau." [4] Pël mëak omnaröen epël pëël
mëëa. "Kë yesa akun ngëëngktak omnarö
ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen?
Omnarö ompyaö mowasëpen ma utpet
mowasëpen?" Pël maan pit nerek nemaan.
[5] Pël yaëën pi pitëm lup kosang yaauten ya
këlangön ëën nga it nalnal elmë pet irak
omën pöpön epël mëëa. "Nim mores el
më." Maan mores el mëën kosang sa. [6] Pël
ëën Parisi omnarö ka tomök së tapëtakëër
Erotë omnaröaring pit tol ëak Yesu mëm-
pën pöta ngönte kopëta wesa.

Omnarö i kaöök wa rongan ëa

[7] Yesu pi pim ruurö koirak i kaöök
së wëën Kalili yangerakaan omën selap
pan pitëm ënëm sa. Pörö pëën won,
Yutia yangerakaanre [8] Yerusalem kakaan,
Itumia yangerakaanre i Yotanë ëngk
komuntakëlaanre Taiaare Saiton ka
pöörarëaan omën selap pan pim yaautön
kat wiak së oröa. [9] Pël ëën omën selap pörö
pi ngepre un elmëëpanëak pim ruurröen
wang naö temanöm wes ulmëëpënëak
mëëa. [10] Omën selap pan ompyaö mowesa.
Pötaanök omën ëmpölre yaumanörö
pi mësël elmëëpënëak së ngepre un
elmëëpanëak wangaöön mëëa. [11] Pël ëën
omën urmeraröaringöröak Yesuun itenak
pim ingrak rar rë wesirak ngön ëak epël
mëëa. "Ni Anutuu Ruup." [12] Pël yemaan pit
pim songönte tekeri wesak apanëak kosang
wesak nga mëëa.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pörö wa ulmëa
(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

[13] Wë akun nentak pimënt rosir naöök
së wë pim ru öpënëak kent kön wiauröen
yas maan pim naë së rongan ëa. [14] Pël
ëën omën 12 pörö ru wesak piiring wë
ngönën ök maöre [15] urmerarö waö ë momë
pël ëëpënëak mëëa. [16] Pim omën 12 ëak
wa ulmëa pörö eporö. Saimonön yapin
ngolöpët Pita mëëa. [17] Pël ëak Sems Sepeti
pim ruupre nangap Son, piaripön yapin
ngolöpët Poanesis mëëa. Tiarim ngöntak
tangre kaö pöta ökaar pël apenaat. [18] Ën En-
truure Pilip, Patolomiuure Matiu, Tomasre
Sems Alpiasë ruup, Tatiasre Saimon Selot
pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp sëp
mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp
piire [19] ën Yutas Keriot kakaanëp Yesuun
kup mowiipnaap.

Yesure Pielsepulë ngönte
(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

[20] Yesu pi kaatak së wëën omën kësang
pan kaalak wa top yaëën pit ruuröa kaömp
nëmpna mopët won ëa. [21] Pël yaëën pim
ëlre nang kat wiak, "Kön irikor yaalmë," pël
mëak koirëpënëak sa.
[22] Pël ëën ngön kosangötë ngarangk
Yerusalem kakaan sa pöröak epël mëëa.
"Urmeraröa kaöap, Pielsepul, pim lupmeri
wëën pöpë weëre kosangöök urmerarö waö
ë yamë." [23] Yemaan wa top elmëak ngön
nokoliil nent epël mëëa, "Setenök tol ëak
pimënt waö elmëëpën? [24] Yang nerakë om-
narö pitëm naë nga oröön nener mënak
kom ëak pöt naön ëëpnaat. [25] Ën ka kopët
nentak wëaurö tapël nener mënak kom
ëëpna pöt repak sëën ka kosaö wiaapnaat.
[26] Tapël Setenök werak pimënt möak waö
elmeëpna pöt pangk kosang sak naën ëëp-
naat. Pi kö sëpnaat. [27] Omën nga namp
wëën munt nampök pim kaatak ilëak om-
nant naöpan. Wet rëak omën nga pöp wii të
wiakök pim omnant pout öpnaat. Nga pöp
Seten.
[28] Ne yaap niamaan kat wieë. Omën
utpet ke nentere nent ëak Anutuun utpet
wesak mapna pöt Anutuuk omën utpet pöt
poutë kangut yok pangk kërë moolapnaat.
[29] Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak
tapël mapna pöp pim saun pöta kangit
ent ë nemoolapan, om kosang wiaapnaat."
[30] Ngön pipët, "Pim lupmeri urmerap wë,"
mëëa pötaanök pil mëëa.

Yesuu ëlre nangaröa ngönte
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)

[31] Ngön pipot ök yamëem wëën pim ëlre
nang ka tomök së wë orööpënëak kakaatiil
ngön wes mëa. [32] Pël ëën Yesu pi omnaröa
öngpök wëën epël ök mëëa. "Nim ëlre nang
tomök wë niin ya." [33] Pël maan Yesuuk epël
mëëa. "Nem ëlre nang talörö?" [34] Pël mëak
omën wirö wa taap elmëak wëa pöröen
iteneë epël mëëa. "Nem ëlre nang pörö
eporö. [35] Omën Anutuu këm ngön ngaarëk
yeö piporö nem ëlre nangarö pël yaë."

4

Omnant öpöt olëauta watepang ngönte
(Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8)

[1] Yesu pi kaalak i kaö ëöök së këëkë wesak
ngönën ök mëëa. Pël yaëën omën kësang

pan pim naë wa rongan ëa. Pël ëën pi wan-
gaöökë ngaarëk is wel aisëak wëën omnarö
yangerak wëa. [2] Pël ëaan watepang ngön
nentere nent yamëem nent ngës rëak epël
mëëa. [3] "Niamaan kat wieë. Omën namp
pim yaak së omnant öpöt olëa. [4] Pël ëën
nant kamtaöök ngentiin intöröak oröak na.
[5] Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëën
yanget könyangap wiaan yak teënt oröa.
[6] Pël ëën këtëp ngaarëk apër maan öp pöt
kotön saap wak umön rëa. Pöt misënöt
kotut pötaanök. [7] Ën nant nönötë öngpök
olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëak
mos ëa. [8] Ën nantökëër yang kolaptak olëa.
Pël ëën pötökëër aprak ulöl sak kë kësang
pan uta. Kengk nemorëët 30, nemorëët 60,
nemorëët 100 pël uta." [9] Ngön pipët maö së
epël mëak pet ira. "Katringëpök ngön epët
kat wiip."

Yesu pi tol ëënak watepang ngönöt mapënëak mëëa

(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)

[10] Omnarö sa pet yairën pimënt wëën pim
ru 12 pöröere omën munt piiring wëaurö
pim watepang mëëautë songönötön pëël
mëëa. [11] Pël ëën epël mëëa. "Anutu pimtok
wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp pöta
songönte arënökëër pet yaalni. Ën omën
muntarö pit pöta songönte kat wiipanëak
watepang ngön ök yak. [12] Pit Anutuu naë
rë olaan pitëm saunatë kangut kërë ola-
pan itöök itaampënaatak këëten yok pangk
itnaampan ma katëëpök kat wiipnaatak
songönten këëkë kön nawiipan."

Omnant öpöt olëauta watepang ngönta songönte

(Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15)

[13] Pël mëak epël mëëa. "Watepang niak
pöta songönten ëwat nasën ma? Pël yaëen
tol ëak watepang ngön pout niaan ëwat
sën? [14] Omnampë öpöt olëa pöt ngönën
öpöt olëa. [15] Öpöt kamtaöök ngentia pötë
ökörö pit ngönën kat wiak wa lupmeri wiin
Seten tapëtakëër wais wak sëpnaat. [16] Ën
öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö pit
ngönën kat wiak tapëtakëër kent kön wiak
wak öpnaat. [17] Pël ëak lupötë misën il
natëën. Pötaanök akun kot nent kön wi
kosang wesak wëën pitëm Anutuu ngön
ngaarëk yeö pötaan omnaröak këlangön
kat mowiak utpet mowasën tapëtakëër wil
këlok ëëpnaat. [18] Öpöt nönötë öngpök ngen-
tia pötë ökörö pit ngönën kat wiipnaatak
[19] wë koröpöökë omnantön kön selap ëëre
monere urömen kentre kaur ëëre omën
munt nantön war ë pël yaëën pötök ngep
elmëën ngönën mos ëëpnaat. [20] Ën öpöt
kolaptak ngentia pötë ökörö pit ngönën kat
wiak wak wëën pitëm wëwëatë kë ompyaut
orööpnaat. Narö kë 30, narö kë 60, narö kë
100 pël orööpnaat."

Esuwesi ngönte

(Luk 8:16-18)

[21] "Talëpök esuwes mangiak wak së kapita
öngpök mëëre urta ikanöök wi pël ëëpën?
Pël naëpan. Urta ngaarëk wesiren ëwa ëëp-
naat. [22] Omën ëlëëp wia pipot wi naöpanëët.
Pipot tekeri sëpnaat. Ën ngep ëën wia pipot
wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ëën
omnarö itaampnaat. [23] Katringëpök ngön
epët kat wiip." [24] Pël mëak epël mëëa. "Ar
nem ngönöt këëkë wesak kat wieë. Arök
omnant omnaröaan elmëënë pöt Anutuuk
tapël kaip ti nimpnaat. Pël ëak muntat kaö
wesak nimpnaat. [25] Namp Anutuuk ngön
ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp
muntat mampnaap. Ën namp mangkën taë
wes wak naön ëëpna pöp kot weëa tapët
Anutuuk kama wa ëp ëën elek öpnaap."

Omnant öpöt olaan yaaröauta watepang ngönte

[26] Yesu pi ngön nent epël mëëa. "Anutuu
wa ngaöök yanimë pöt epël. Omën namp
pim yaak omnant öpöt olapnaat. [27] Pël ëak
rö kan ka urööre këtëk wal ëak wë pël
yeem rëngap yaaröön pöta songönte köpël
öpnaat. [28] Yanger pimtok kaamök elmëën
rëngap orööpnaat. Wet rëak rëngap orööp-
naat. Pörekaan ëp wilëpnaat. Pörekaan
këët utöpnaat. [29] Pël ëak köp sëën omnamp
tööpnaat. Këët yatöa akunet temanöm
yes."

Këra lëlëp kotupë watepang ngönte

(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

[30] Yesuuk omnaröen ngön nent epël ök
mëëa. "Anutuu wa ngaöök yanimë pöt
tolëëlte? Ne oröp nantë ök ëak am?
[31] Pipët këra lëlëp nampë ökot. Lëlëp pöp
kot panëëp, omën muntatë lëlëpöröak il
yewas. [32] Pël yaëëtak oröakökëër pöpök
këra muntat il wesak wap wiak wëën intörö
wais ngentiak kët kosöptak wëëre ka ëp wi
pël yaë."

33 Yesu pi watepang ngön nentere nent
mëak ngönën ök maima. Pitëm ëwat sëp-
naat ök maima. 34 Nent war wesak nemaan,
watepang pëën maima. Pimtë ruuröaring
pëën wëakëër war wesak ök maima.

Kentöök Yesuu ngönte ngaarëk wa
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Kët taptak wiap kanök pim ruuröen
epël mëëa. "Tiar i kaö olëak ëngk ko-
muntakël sëpa." 36 Pël maan omën kësang
pörek wëën sëp mowesak teëntom piiring
wangaöök ilëak yesën wang munt nant
ënëm sa. 37 Yesën kent kësang panë möak
kaö maat wangaöök ilëak peö ëëpënëak
ëa. 38 Pël yaëën Yesu pimënt wangaöökë
kasngaël ngan rerekta rangk ka uraan it
moilak epël ök mëëa. "Rë yanuulaup, tiar
kö sëpenëak yeëep ya ngës naën ma?" 39 Pël
maan wal ëak kentöön nga mëak i kaöön
epël ök mëëa. "Ni leng ëak wia." Pël maan
kentö leng ëën i kaö wiap sa. 40 Pël ëën
pitën epël mëëa. "Ar oröpëën kasiin sak
yeë? Arim kön wi kosang yewesaut won
ma?" 41 Pël maan pit yaan sak neneren epël
mëëa. "Elei, omën epop tal namp apen?
Puuk kentre i kaö maatön nga maan pim
ngönte ngaarëk yeöp."

5

Yesuuk omën nampökaan urmerarö waö ë mëa
(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Pit i kaö olëak ëngk komuntakël Kerasa
yangerak së oröa. 2 Pël ëak wangaöökaan
yaaröön omen urmerap pim lupmeri wëaö
namp omën yangaöökaan së pi koira.
3 Omën pöp omën yangaöök wë nga yaëën
ingre morötë wii yaapötökre seenötök të
yemowiin pangk naën yaaup. 4 Omnaröak
kët ël epotë ingre morötë wii yaapötök
tëëre seenötök të pël ëën wii yaapöt il olëak
seenötta tapël il olëak wëën omnarö mor
öpënëak yaëën pangk naën yaaup. 5 Pi
rö kanre këtëk poutë omën yangaöökre
rosiratë ka ureim wë ngön ë olëak aimeë
pimtok pimtë koröpö kël möeimën utpet
ëaup. 6 Omën pöpök kamaarek wë Yesuun
itenak pöömpö së rar rë wesirak yaya
yamëem 7 ngön ëak epël mëëa. "Yesu ni
Anutu Ngaarëk Panëëpë Ruup. Ni ne tol
elnëëm? Ne Anutuu ëöetak niamaan. Ni
këlangön nangkan." 8 Yesuuk, "Urmerap
ni, omnampökaan oröak se," pël ök mëëa
pötaanök. 9 Pël ëak Yesuuk pim yapinten
pëël maan epël mëëa. "Nem yapinte Selap.
Ten selap wë pötaanök." 10 Pël mëak ke
urak kimang epël mëëa. "Ten yang epër
sëp wasënaataan waö elnëëngan." 11 Pël
ëën yang pörek tangitak pol narö kësang
lupönöök wëa. 12 Pël ëaan urmerarö pit
Yesuun ke urak epël kimang mëëa. "Ni ten
wes nimëën polöröa öngpök ilenaan sën."
13 Pël maan Yesuuk kuure mak maan urmer-
arö pit omën pöpökaan oröak së polöröak
ilëa. Pël ëën polörö pöömpö së parëaöök
oröak së i kaöök ilëak i nak wel wia. Pol
pörö selap 2000.
14 Pël ëën pol ngarangkörö kas së kaare
yang pörekë omën wëauröen ök më pet ira.
Pël ëën omnarö itaampënëak sa. 15 Pël ëak
omnarö pit pöten itaampënëak Yesuu naë
së oröak itaangkën omën urmerarö selap
piikaan oröak sa pöp könö koirak poë ko-
röp urak Yesuu naë wel aisëaan itenak kas
ëa. 16 Pël yaëën itenauröak omën urmerarö
wakaima pöpë ngönteere polöröa ngönte
poutepar ök mëëa. 17 Pël ëën pit Yesu pitëm
yanger sëp wesak sëpënëak ke urak mëëa.
18 Yesu wangaöök yeilaan omën urmer-
aröaring wakaima pöp piiring sëpënëak ke
urak mëëa. 19 Pël yaëën Yesuuk ke mourak
epël mëëa. "Nim kak së nimoröaring wë
Aköpë nim naë retëng kaö elniak sant yani-
was pipta ngönte ök mam." 20 Maan omën
pöp Tekapolis yangerak ka 10 pötë Yesuuk
pim elmëa pöt pout ök maö sa. Pël ëën pit
kat wiak yaan sa.

Yesuuk Sairasë koontupre öng namp ompyaö mowesa
(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Pël ëak Yesu pi wangaöök ilëak ëngk ko-
muntakël së oröak i pisöök ngentiak wëën
omën kësang pim naë së oröak wa top ëa.
22 Pël yaëën ngönën tupta ngarangk namp
yapinte Sairas pi Yesuu naë së pim ingrak
tok oriak 23 kosang wesak epël mëëa. "Nem
koontup wel wiipënëak yaë. Pötaanök ni
wais moresi mor wëën ompyaö sak öp."
24 Pël maan kat wiak yesën omën kësang pan
pim ënëm yesem pi il mowari yesa.
25 Pël yaëën pitëm tekrak öng namp öng
yauman ëeim wëën krismaki 12 ëak won
saup wëa. 26 Öng pöp rotaaröak ya mëngkën
pangk naën om këlangön kat wieim wëa.
Pël yeem pim sumat meneimën won sa.
Pël ëën yaumante won nasën om ëeim

wëa. [27] Öng pöpök Yesuu yaauta ngönte kat
wiak omnaröa tekrak wë Yesuu kasngaël së
pim ulpëënëpök mësël elmëa. [28] Pöt, "Ne
om pim ulpëënëpök mësël elmëëma pöt
ompyaö sumaat," pël wesakök ëa. [29] Pël
elmëën tapëtakëër won sëën kat men ëën
pim koröpö taë sa. [30] Pël ëën Yesu pim
weëre kosangö won yesem yaan kat men
ëak omnaröa tekrak kaip tiak, "Talëpök
nem ulpëënëpök mësël yaalnë," mëak pëël
mëëa. [31] Maan ruuröak epël mëëa. "Om-
narö selap wë naröak mök ë yanimëërek,
'Talëpök neek mësël yaalnë?' pël angan."
[32] Yemaan Yesu pi pöt talëpök yaalmë pöt
ëwat sëpënëak omnaröen it nalaan nal
elmëa. [33] Öngöp pi pöt pim koröpöök retëng
oröa pöten itenak kas kön wiak reireë urak
Yesuu naë së pim ingrak tok oriak pim
songönte war wesak ök mëëa. [34] Pël maan
puuk epël mëëa. "Koontup aë, nimtë kön
wi kosang yewesautak ompyaö yesën. Pö-
taanök ya kë sak së ompyaö öm."

[35] Öng pöpön pël yamëem wëën
omën narö ngarangkëpë kaatakaan së
ngarangkëpön epël mëëa. "Nim koontup
wel wiaarek këpök rë yanuulaup koirak
waisngan." [36] Pël yemaan Yesu kat mowieë
ngarangkëpön epël ök mëëa. "Kön selap
ëënganëp om kön wi kosang newas." [37] Pël
mëak omën muntaröen nga mëak Pitaare
Semsre nangap Sonringörö pitëmënt sa.
[38] Së ngönën tupta ngarangkëpë kaatak
oröak omën selap pan pit ingre këlël aö
ngön kaëp kaö aim wëën itena. [39] Pël ëak
kakaati së omnaröen epël mëëa. "Ar tol
ëënak ingre ya ilak aö epël yeë? Koontup
wel nawiin om ka ura." [40] Pël yemaan sömre
ëlak yeëa. Pël ëën pit koö ë mëën yaaröön
ëlre pepaarring pim ruurö pëën koontupë
wieëa pörek ilëa. [41] Pël ëak koontupë moresi
moröak epël mëëa. "Talita kumi." Pöt
tiarim ngöntak, "Koontup, ni wal ëëmëak
yeniak," pël apenaat. [42] Maan tapëtakëër
koontup wal ëak sak waisö ëa. Koont
pöpë krismakiat 12 pël won saup. Pël
ëën omnarö itenak yaan utpet sa. [43] Pël
yaëën omnaröen ök mepanëak kosang
wesak nga mëak koontup kaömp mangkën
nëmpënëak mëëa.

6

Nasaret omnarö Yesu kasëng mena
(Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

[1] Yesu pi kaare yang pör sëp wesak pimtë
ka songöntakël yesën pim ruurö ënëm sa.
[2] Së wëën ngëëngk akunet temanöm sëën
ngönën tuptak së ngönën ök mëëa. Pël ëën
omën selap kat wiak yaan sak epël mëëa.
"Elei, omën epët tarëkaan orö morëa? Ëwat
kësang eppel talëpök rë moula? Pël ëak
pim retëng kaö yaaö pöt kaö panë maimal
yaë. [3] Tiar piin ëwat wë. Pi ka ök yarëaupë
ruup. Pim ëlëp Maria. Yokot pim nangarö
Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö. Ën
koont pim nangaröeta tiarring wë." Pël
mëak piin kaaöre këëpöt elmëa. [4] Pël yaëën
Yesuuk epël mëëa. "Tektek ngön yaaö
namp ka nantëëröak piin ping wesak yema.
Pël yaautak pimtë kaare yangerak wëën
piiring wëauröak kaö nasën wë wesak piin
ping wesak nemaan ë yaë." [5] Kak pörekörö
pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëau-
taan ya retëng weëre kosangring nant
kësang pitëm naë namëngkën ëa. Om yau-
man omën kopët nampnamp pim moresiar
rangk mowiak ompyaö mowesa. [6] Pël ëak
pitëm piin kön wi kosang nemowasën ëa
pötaan yaan sa.

Yesuuk pim ru 12 pörö ya nga wes mëa
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Yesu pi ka muntatë ngönën ök maö
seima. [7] Pël yeem pim ru 12 pöröen yas
maan sëën urmerarö waö ë momëëpënëak
weëre kosang menak ngës rëak kom ëak
naar naar pël pël ëak wes momëa. [8] Pël
ëak kan kourakë omnant wak sëpanëak nga
mëak sungkörat pëën wak sëpënëak mëëa.
Kaömpre kërre monere pöt wak sëpanëak
mëëa. [9] Ing körötökëër mëak ulpëënaarta
pouwaar mëëpanëak nga mëëa. [10] Pël mëak
epël ök mëëa. "Kak nerek së oröak ka ilanë
piptak pëën wë olëak oröak sën. [11] Kak
nerek së oröön ngöntre kar elniak arim
ngönöt kat nawiin yaëën pöt kasëng menak
ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre
ulölöt ka pöök kërë moolëak sëën pitëmtë
songönöt kön wiipnaan." [12] Pël maan pit
së lup kaip tiipënëak ngönën ök mëëa.
[13] Pël yeem urmerarö selap waö ë momëëre
yauman yaaurö selap tapël i kolapöt wa
momëak ompyaö mowasö pël ëa.

Erotök maan Son mëna
(Matiu 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

[14] Yesuu yaauta ngönte aö aö yesem
yang omp ak Erot pim naë oröön kat

wia. Omën naröak epël mëëa. “Omën
pipop Son i yamëaup pi wel wiak wal
ëaup yak weëre kosangring ya retëng pipot
yamëngk.” 15 Narëak Yesuun, “Elia,” pël
mëëa. Ën naröak, “Pi tektek ngön yaaö
ngaan wakaimauröa ök namp.” 16 Pël
yemaan Erot pi kat wiak epël mëëa. “Won,
Son nem ngernger ilaup pi tapöpök wele-
takaan wal ëak wë.” 17-18 Erot pi wet rëak
pim nanëp Pilipë öngöp, Erotias, wa ëp
ëa. Pötaanök Sonök Erotön epël ök mëëa.
“Ni nim nanëpë öngöp wa ëp ëan pöt yok
pangk naën.” Pël maan Erotök Sonë nga
mëëa pötaan pi wali wak wii tëa. 19 Erotias
Sonë piin nga mëëautaan ya sangën kön
wiak mëmpënëak kan ap wesak sëp wesa.
20 Erot pi pöt Sonön kön wiin omën wot-
pilre ompyaup pël weseë piin kasinkasin
ëak mait elmëa. Pël yaëën yak Erotias pi
namëngkën ëa. Pël yaëën Erot pi Sonë
ngönöt kat wiak ëngk ma e wesak kön selap
ëa. Pël yeemak kat wiipnaataanta kent ëa.

21 Wë ënëmak Erot pim wila akunet
temanöm sëën pim ngarangkörëere nga
omën wotöökörëere Kalili yangerakaan
omën kaöarö wa top elmëak këëre kaömp
mena. Pël yaëën Erotiasë Son mëmpna
kanö oröa. 22 Pit wa top ëak wëën Erotias
pim koontup pitëm ëöetak së tan yaura.
Pël yaëën Erotre piiring wëaurö itenak kent
kön wia. Pël ëak Erotök koontupön epël
mëëa. “Ni omën nenten kent ëën aan pöt
nimpaat. 23 Pël mëak Aköpë ëöetak kosang
wesak epël mëëa. “Omën pasutön aan
pöt nimpaat. Ën nem yangereta kom ëak
kaö ner nimpëak aan pöt pangk nimpaat.”
24 Pël maan koontup së ëlëpön epël mëak
pëël mëëa. “Ne omën oröpötön mam?”
Maan ëlëpök mëëa. “Son i yamëaup pim
kepönöön ma.” 25 Pël maan koontup pi
pöömpö omp aköpë naë së epël mëëa. “Ni
Son i yamëaup pim kepönö peene tapë-
takëër söwarweri wiak nampëak kent yaë.”
26 Pël maan omp aköp pi ya utpet kön wia.
Pël ëaap kaöapre omën piiring wëauröa
ëöetak ngön kosang wesak ök mëëa pötaan
kuure mak mëëa. 27 Pël ëak teënt nga omën
namp Sonë kepönö wak waisëpënëak mëëa.
Pël ëën pi wii kaatak së Son ngernger ilak
28 kepönö söwarweri wiak wak së koontup
mangkën wak së pim ëlëp mena. 29 Pël ëën
Sonë ruurö kat wiak së sokur wak së yang
kel weera.

Yesuuk omën 5000 pörö kaömp mena
(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Son 6:1-13)

30 Yesuu ngön yaaö omnarö ya nga ë im
olëak kaalak së pim naë wa top ëak pitëm ya
mëmpööre ngönën ök maö imautë ngönöt
ök mëëa. 31 Pël ë pet irën omën selap
yesën yewaisën yaëën kë sëëre kaömp në
ëëpna mopö won yaëën ruuröen epël mëëa.
“Tiarimënt omën wonrek së kë sëpa.” 32 Pël
mëak pitëmënt wangaöök ilëak yang omën
wonrekël sa.

33 Pël yaëën omën selap pitëmtok itenak
ëwat sak ka poutëaan i kaö pouuk kan
pöömpö së wet rëak oröa. 34 Pël ëën Yesu pi
wangaöökaan oröak omën selap pan wëën
itenak sëpsëp pep wonöröa ök wakaima
pötaan yaköm kön wiak ngës rëak ngönën
ngönöt selap ök mëëa. 35 Pël yaëën könöp
wali yesën itenak ruuröak Yesuu naë së
epël mëëa. “Tiar yang omën wonrek wëën
könöp wali yesrek 36 ni omnarö wes mëën ka
wia pötë së kaömp sum ëak nëmp.” 37 Maan
Yesuuk epël mëëa. “Arök nant meneë.”
Pël maan ruuröak mëëa. “Ten së 200 kina
pötak kaömp sum ëak wais mampunëak
yaan ma?” 38 Maan epël mëëa. “Arim naë
kaömp tolël ëak wiaarek së iteneë.” Maan
pit së itenak, “Kaömp mor nas, ën i kaö
imën kopët naar pël ëak wia,” pël mëëa.
39 Pël ëën omnarëen nönö mö mëak rek
mëak wel aisapënëak mëëa. 40 Pël maan
pit rek nemor 100, nemor 50 pël pël ëak
wel aisëa. 41 Pël ëën Yesu pi kaömp mor
nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil
iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö
kom ë mampënëak ruurö mena. Pël ëak i
kaö imën pöaarta tapël kom ë mampënëak
mena. 42 Pël ëën pit pourö nak kep wesak
43 kaut olaan wak kër 12 pötë waulön peö ëa.
44 Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö
5000.

Yesu i kaöökë roro sa
(Matiu 14:22-23; Son 6:15-21)

45 Kaömp na pet irën tapëtakëër Yesuuk
pim ruurö wes mëën wangaöök ilëak ëngk
komuntak Pesaita kakël wet rëak yesën
pimënt omnarö wes mëa. 46 Pël ëën yesën
pimënt Anutuun ök mapënëak rosiraöök
isa. 47 Pël ëën koö yoolaan wangaö i
kaö luptak yesën pimënt wëa. 48 Pël ëak
pi itaangkën kentö sëpnaalaan yamöön
pit weë ngentiak poprak yaëën ëlpam
walëpënëak yaëën kaöökë roro së pitëm
naë oröak il mowasëpënëak ëa. 49 Pël yaëën

pit itenak kas kësang ëak, “Elei, waötöp
ëngk yewais,” pël mëak merëk ëa. 50 Pit
pourö itenak kas kësang ëën pël ëa. Pël
yaëën teënt epël mëëa. “Nemtok yewais-
erek kas ëëngan.” 51 Pël mëak pitëm naë
wangaöök ilaan kentö leng ëa. Pël ëën
pit yaan sak ngön won sak wëa. 52 Pöt
kaömp mena pöta songönte ëngk ma e wesa
pötaan pitëm lupöt om il wariak wëa.

Yesu pi Kenesaret yangerak omnarö ompyaö mowesa
(Matiu 14:34-36)

53 I kaö oläak Kenesaret yangerak së
oröak wangaö leng ë ulmëa. 54 Pël ëën
wangaöökaan yaaröön tapëtakëër omnarö
Yesuun itenak 55 kaatë pöömpö së yau-
manörö urötring wak Yesuu wëautëël kat
wiak pötëël seima. 56 Pël ëën ka kaöre
kot Yesuu yesautë yauman omnarö wak së
ka tomök mowiin pim ulpëën kautak pëën
mësël ëak ompyaö sëpënëak këk mëëa. Pël
maan omën pël ëa pörö ompyaö sa.

7

Yuta omnaröa ëaröa yaautë ngönte
(Matiu 15:1-9)

1 Parisi ngönën omën naröere ngön
kosangötë ngarangk narö Yerusalem
kakaan Yesuu naë së wa rongan ëa.
2 Pël yeem pim ruuröakaan narö kaömp
nëmpënëak ngön kosangta wieëaul mor
i nairën kewilring kaömp yenën itena.
3 Parisiire Yuta omën pourö kaömp
nëmpënëak pöt pitëm ëaröa ngön kosangta
wieëaul mor iirakök yenaurö. 4 Pötaanök
sum yaaurekaan pitëm kaatë së oröak
mor i nairën kaömp nanëmpan. Pöt pëën
won kapre kelönre omnant pout iirak
pitëm ëaröa ngön kosangta wieëaul yaaurö.
5 Pötaanök Parisiire ngön kosangötë
ngarangkörö pit Yesuun epël mëëa. “Nim
ruurö pit tol ëënak tenim kaöaröa ngön
kosangöt ilak pitëm moröt i nairën omnant
wak yen?” 6 Maan epël mëëa, “Kaar omnarö
aë. Tektek ngön yaaö omën Aisaia pim
ngaanëër arimëën ngön ëa pöt kë yaarö.
Pöt epël.

‘Omën eporö pitëm këmötök neen yaya yanëem
pitëm lupötök këëpöt yaalnëaurö.
7 Pitëm ngönöt nem ngön këëta urtak wiak nener rë yemoulaurö.
Pël yeem neen yaya yenëaan itaangkën mos ë yaë.’

8 Ar Anutuu ngön kosangöt moolëak arimtë
ngönöt kosang wesak wak wëaurö.”

9 Pël mëak epël mëëa. “Arim ëaröa ngön
kosangöt ulöl wesak aö imeë Anutuu ngön
kosangöt utpet wesak komun yauraurö.
10 Mosesök kosang wesak epël ëa. ‘Nim ëlre
pepaarë ngön ngar wak ompyaö elmë.’ Ën
nenteta epël. ‘Omën namp pim ëlëpön ma
pepapön utpet wesak mapna pöp mën wel
wiip.’ 11 Mosesök pël yaatak ar ngön epël
yaaurö. ‘Namp pim ëlre pepaar omën nen-
ten ap yewasën omën pim piarip kaamök
elmëëpna pöt pim naë wiaan pöten, “Ne
omën epët Anutuun yaö ëaup,” yemaan’
12 arök pim ëlre pepaarë ikanöök wë kaamök
elmëëpna pöt il yemowariaurö. 13 Ar pël
yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm yeë
pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak. Pël
yeem omën utpet munt nantta yaaurö.”

Yenautök omnaröa lupöt utpet newaspan
(Matiu 15:10-20)

14 Yesu pi pël mëak kaalak omnaröen
ngön maan sëën epël ök mëëa. “Ar pourö
nem ngön ök niama epët kat wiak kön
wi sokoleë. 15 Omën nëën yaatak yes
pipotök lupmer utpet newasën yaë. Lup-
meriaan yaarö pötök lupmer utpet yewas.
16 [Katringëpök ngön epët kat wiip.]”

17 Pël mëak omnarö wëën kaata kakaati
yesën ruuröak watepang ngön pötaan pëël
mëëa. 18 Pëël maan Yesuuk epël mëëa.
“E, arta om köpël wëan ma? Omën nëën
yaatak yes pipötök tol ëak lupmer utpet
niwasëpën? 19 Pipot lupmeri nasën, yaatak
sëën ya yaar pöten ar köpël ma?” Yesu
pim ngön pöt, yenautök utpet naniwaspan
pël mëëa. 20 Pël mëak yal menak epël
mëëa. “Lupmeriilaan omnant apër yaarö
pötök utpet yaniwas. 21 Omën lupmeriaan
yaarö pöt epot. Kön utpet, öngre omp
nga yaaö, këkain, omën yamëngka, öngre
omp wëwëet kom yaaö, 22 war, omën utpet
panëët, morök, omën kewilringöt, keimön,
omnaröen utpet wesak yaaut, iep inging,
irikor. 23 Omën utpet pipotök omën lup-
meriilaan apër oröak lupmer utpet yani-
was.”

Pinisia köpël öng namp Yesuun kön wi kosang wesa
(Matiu 15:21-28)

[24] Yesu kaare yang pör sëp wesak Taia
kak naë së oröak ka nenta kakaati ilëak
omnarö pim wëaut kat wiipanëak ëlëëp
wëaap tol ëak ëlëëp öpën? [25] Tapëtakëër
öng namp pim wëaut kat wia. Öng
pöp pim koontup lupmeri urmerap wëaup
yak Yesuu naë së pim ingrak tok oria.
[26] Öng pöp pi maim Siria yangerak Pinisia
yangerakaanëp. Pöpök pim koontupökaan
urmerap waö ë mëëpënëak ke urak mëëa.
[27] Pël ëën Yesuuk epël mëëa. "Rungaarö
kaömp nak kep ëëpënëak ëaut. Pötaanök
rungaaröa kaömpöt wa ëp ëak kentörö ne-
mangkën ë yaë pöl ni maimap kaamök
naalniingan." [28] Pël maan öngöpök kangiir
epël mëëa. "Aköp yaap yaan. Pël ëaap
kentörö rungaarö kaömp yenën ikanöök
wë lupöt ti ngentiin na yaë pöl ni kaamök
elnë." [29] Pël maan Yesuuk epël mëëa. "Ni pil
yaan nim koontupökaan waö ë yamëerek
së." [30] Pël maan öngöp kaatak së itaangkën
pim koontup urmerap piikaan oröak sëën
ompyaö ka uraan itena.

Yesu pi omën ngön won katun namp ompyaö mowesa

[31] Yesu pi Taia kakaan kaip tiak Saiton
kak il wesak Kalili i kaöökë naë Tekapo-
lis yangerak ka 10 ëak wieëa pörek së
oröa. [32] Pël ëën omën ngön won katun
namp pim naë mësak së mores rangk mowi-
ipënëak ök mëëa. [33] Pël ëën omën pöp
omnaröa naëaan mop nentakël mësak së
ulmëak pim mor wotö kat kanöök mowiak
waasöp ngësak yangapöök wa momëak
[34] kutömweriil iteneë ëm mëak omnampön
epël mëëa, "Epata." Tiarim ngöntak, "Kat
kan të." [35] Maan katëëp kan tëën yan-
gapööta kaip tiin ngön yaap ëa. [36] Pël yaëën
Yesu pi pöta ngönte kaö wesak apanëak nga
mëëa. Pi kosang wesak yemaan pit ke ur
moolëak aö sëën kaö sa. [37] Pit yaan panë sak
epël mëëa. "Omnant pout ompyaö wes pet
yair. Katunörö kat nga mowasööre ngön
wonörö ngön nga mowasö pël yaë."

8

Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena
(Matiu 15:32-39)

[1] Akun pötak omën kaö pan pim naë wa
top ëak wë këën wëën ruuröen ngön mëak
epël mëëa. [2] "Ne omën kësang eporöen
yaköm kön yawi. Pit neering wë kaömp
nanën wëën kët nentepar nent ëak yes. [3] Pit
këën wes mëën pöt kan kourak yesem utpet
ëëpnaat. Narö yang waliitëaan waisaurö."
[4] Pël maan ruuröak epël mëëa. "Pultak
wëep kaömpöt tarëkaan koirak omën selap
eporö mangkën pangk ëëpën?" [5] Pël maan
Yesuuk, "Arim naë kaömp tolël ëak wia?"
pël maan, "Kaömp 7," pël mëëa. [6] Pël maan
omnarö wel aisapën mëak kaömp 7 pöt wak
Anutuun yowe mëak pelak ruurö mangkën
omnarö mena. [7] Pël ëak i kaö imën kopët
naar wieëa pöaar tapël wak yowe mëak
omnarö mampënëak mëëa. [8] Pël ëën omën
pourö nak kep wesak kaut olaan wak kër 7
pötë waulön peö ëa. [9] Omën kaömp na pörö
selap pan, 4000. Nëën wes mëën kaalak
yesën [10] tapëtakëër ruuröaring wangaöök
ilëak Talmanuta yangerak së oröa.

Parisi omnaröak retëngtaan mëëa
(Matiu 16:1-4; Luk 12:54-56)

[11] Pörek wëën Parisi omnarö Yesuu naë
së oröak kutömweri retëng nent oröön
itaampënëak morök elmëak këkre tö mëak
piiring ngön nga ela. [12] Pël ëën pi ya
këlangönring ëm mëak epël mëëa. "Omën
peene akun eptak wë eporö ar tol ëënak ya
retëngët ëëmëak yak? Ne yaap niamaan kat
wieë. Ne utpet ke piloro arimëën ya retëng
nent naalniingan." [13] Pël mëak sëp wesak
wangaöök ilëak ëngk komuntakël sa.

Parisiire Erotë omnaröa yisötë ngönte
(Matiu 16:5-12)

[14] Yesem ruurö kaömpöt kat kol wiak sa.
Pël ëën om kopët nent wangaöök wieëa.
[15] Pël eaan Yesuuk pitën pepanöm mëak
epël mëëa. "Ar Parisiire Erotë omnaröa
yisötön ngarangk këëkë ëën." [16] Pël maan
pitëmënt neneren epël mëëa. "Tiar kaömp
peretöt wak newaisën ëautaan epël yenia."
[17] Pitëmënt pël yaan kat men ëak epël mëëa.
"Kaömp peretöt kat kol wiak waisan pöten
tol ëën neneren yemak? Ar songönten ëwat
nasën ma? Ar kön tektek nasën wë ma? [18] Ar
iteneëak omnant këëkë itnaangkën ëëre
katöt wëak ngönöt këëkë kat nawiin yeë
ma? Nem omnant yeë pöten kat kolak wë
ma? [19] Ne kaömp 5 pöt kom ëak omën 5000
pörö mangkën nëën kaut om wiaan wak kër
tol ëak waulön peö ëa?" Pëël maan, "12,"
mëëa. [20] Ën kaömp 7 ëak kom ëak omën 4000
pörö mangkën nëën kaut om wiaan kër tol
ëak waulön peö ëa?" Pëël maan, "7," mëëa.
[21] Pël maan epël mëëa. "Pöten ar om kön
tektek nasën wë ma?"

Yesuuk Pesaita kak omën it il tëa namp ompyaö mowesa

22 Yesure ruurö Pesaita kak së oröak
wëën omën naröak omën it il tëa namp
Yesuu naë wak së mësël elmëëpënëak
ke urak mëëa. 23 Pël ëën omën it il
tëaupë moresi wak kaöökë wilëngkëël së
ulmëak itöörarë waasöp mongësak mores
kepönöök mowiak pëël mëëa. "Omnantön
ityaangkën ma?" 24 Maan it il tëaupök
it ngaulak epël mëëa, "Ne omnaröen
itaangkën këraatë ökörö sak waisak yaë."
25 Pël maan Yesuuk pim mores itöörarë
mowiin ompyaö sa. Ompyaö sak itöörar
nga ngëna. Pël ëak omnant kamaarekre
naë wieëa poutön këëkë pan itena. 26 Pël
ëën Yesuuk, "Ka epöök ilangan," pël mëak
pim kaatakë wes mëën sa.

Pitaak Yesuu songönte war wes mëëa
(Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Yesu pi pim ruurö koirak Sisaria Pilipai
kakë naë ka kot wieëa pötëël sa. Kamtaöök
yesem Yesuuk epël mëak pëël mëëa. "Om-
narö neen talëp aim?" 28 Pël maan epël
mëëa. "Naröak niin, 'Son i yamëaup,' pël
yaan naröak, 'Elia,' naröak 'Tektek ngön
yaaö namp wes,' pël aim." 29 Pël maan
epël mëëa. "Ën arimtok pöt neen talëp
aim?" Pël maan Pitaak epël mëëa. "Ni
Kristo, Anutuuk Yaö Niiaup." 30 Pël maan
omnaröen pim songönte ök mapanëak nga
mëëa.

Yesuuk pimtë wel wiipna ngönte war wes mëëa
(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Akun pötak Yesuuk ngës rëak war
wesak epël mëëa. "Omën Këëp ne wë
ënëmak këlangön kësang kat newiire
ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön
kosangöte ngarangkörö pit kasëng neme-
nak nemëngkën wel wiak kët nentepar
nent yangaöök wieë wal ëëmaap." 32 Ngön
pöt war wesak ök mëëa. Pël ëën Pitaak
pëëntak koirak së ngës rëak nga mëëa. 33 Pël
ëën kaip ti ruuröa ngësël iteneë Pitaan nga
mëak epël mëëa. "Seten, ni sëp newesak së
kan newariingan. Nim yaan pipët Anutuu
ngönte won, omën ngönte."

34 Yesu pi omën selap pörek wëauröere
pim ruurö wa top ë ulmëak epël ök mëëa.
"Omën namp pi nem ënëm elnëëpënëak
pöt pimtë könöökë kentöt këëpöt weseë,
'Ne Yesu pimëën wel wiima pöt pangk ëë-
maap,' pël wesak pim këra yetapër waalak
nem ënëm elnëëp. 35 Namp pim wëwëet
keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëp-
naat. Ën namp nemëënre nem ngön
ompyautaan yak wëwëet këëpöt wasëpna
pöt pim wëwëet orö morëëpnaat. 36 Ën
namp yangerakë omnant pout kent ëak
weim wëën pötök pim wëwë ompyaut ut-
pet mowasën won sëën omën pötök tolëël
kaamök elmëëpën? Pël naëpan. 37 Ma
namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak
pöt öröpöt kangiir mampën? 38 Namp pi
omën utpet ëak Anutuun kön wi kosang
newasën yaaö eporöa tekrak wë nemëntre
nem ngönëntaan kön wiin ëö ëëpna pöp pi
Omën Këëp nook nem Pepapë ëwaö nem
rangk wiaan nem ensel ngëëngkörö koirak
wais oröak piin kaaö elmëëmaap.

9

1 Ne yaap pan niamaan. E taua eporö
arëkaan narö wel nawin wëën Anutuu wa
ngaöök nimëëpna pöt weëre kosangring
yaaröön itaampun sa."

Yesu pi möönre koröp maim wa
(Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Kët 6 ëak won sëën Yesu pi Pitaare
Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir
wali naöök së pitëmënt wakaima. Pël ëak
pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa.
3 Ulpëënëp kölam panë tëën ëwa elmëa. Pöt
yang omnaröa naënganëël ëa. 4 Pël ëën
pit itaangkën Eliaare Moses piarip oröak
Yesuring ngönaak yeem wëa. 5 Pël yaëën
Pita pi köpël yak Yesuun köntak epël mëëa.
"Kaöap, ten eprek wëën ompyaö yaë. Pö-
taan ka kot nentepar nent ëak ök renaan,
nent nimëën, nent Mosesëën, nent Eliaëën
ëak." 6 Ruurö pit yaan sak reireë yaurem
Pita pi köntak pël mëëa. 7 Pël yaëën tapët
pöt uröam kölam ëwa nempel irë kaka
elmëën Anutuuk uröamta öngpökaan epël
mëëa. "Epop nem Ruup. Ar pim ngönte kat
wiin." 8 Pël maan pit it nalaan nal ëak itena
pöt Yesu pimënt wëa.

9 Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën
pepanöm epël mëëa. "Arim omën it
köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene
ök mangan. Ënëmak Omën Këëp ne wele-
takaan wal ëënak omnaröen ök man."
10 Maan ruurö pit ngön pöt yak wesak wë
pitëmënt neneren epël mëëa. "Weletakaan
wal ëëpna pöt tol nent?" 11 Pël mëak
Yesuun epël mëak pëël mëëa. "Elia wet rëak
waisëpnaap ngön kosangötë ngarangkörö

pit tol ëënak pël aim?" [12] Pëël maan
epël ök mëëa. "Yaap, Elia pi wet rëak
oröak Anutuu Yaö Neeaup nemëën omnant
kopëta wasëpënëak ëaut. Pötaanök 'Omën
Këëpön utpet wesak mëak këlangön kat
mowiipnaat,' ngönëntak pël retëng ëa pöta
songönte tol nent? [13] Eliaan pöt epël ök
yeniak. Pi yok oröak wëën omnaröak pitëm
kentöök utpet mowasëpënëak ngönëntak
ëa pöl elmëaup."

Yesuuk yokot nampökaan urmerap waö ë momëa
(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43)

[14] Pit rosiraöökaan ru muntaröa naë së
itaangkën omën selap pitëm naë oröak
wëën ngön kosangötë ngarangk narö
pitring ngön nga yaalem wëa. [15] Pël
yaëën omën pörö Yesuun itenak yaan sak
tapëtakëër së koirak yoöre ërëp mëëa.
[16] Pël ëën pi epël mëak pëël mëëa. "Ar
tol ëënak ngön nga yaal?" [17] Maan omën
pöröakaan nampök oröak epël mëëa. "Rë
yanuulaup, urmer ngön won sa nampök
nem yokotup utpet yemowasënak wak
yewais. [18] Yokot epop urmerapök kët ël
epotë mök ë moolaan ngentiak këmtakaan
kepop yaaröem këët nampnamp mënak
ingre mor kosang sak wiaakë yaë. Pël
yaëën nim ruuröa naë wak wais waö
ëëpënëak ök maan pit ök ëën pangk naën
yaë." [19] Maan Yesuuk epël ök mëëa. "O
omën kön wi kosang yewesaut wonörö,
aë. Ar neen kön wi kosang nenewasën
yeem kön wiin akun tolëël arring wë arim
könömöt weim öm? Yokotup nem naë
wak waiseë." [20] Pël maan yokotup wak
yesën urmerap Yesuun itenak tapëtakëër
yokotup mök ë yangerak moolaan rikrik
yaurem wieë kepop yangësa. [21] Pël yaëën
Yesuuk pepapön epël mëak pëël mëëa.
"Epët akun taltak orö morëa?" Maan
pepapök epël ök mëëa. "Kotuukëër.
[22] Urmer epop yokotup utpet wasëpënëak
esuwesiire imeri wa yemoolëaup. Ni pöta
weëre kosang wiaan pöt tenipön yaköm
kön niwiak kaamök elni." [23] Maan Yesuuk
epël mëëa. "Weëre kosangtaan yaan.
Pötaan niamaan kat wi. Namp pi kön wi
kosang yewesautaring öpna pöp omnant
pout yok pangk ëëpnaap." [24] Pël maan
tapëtakëër rungaapë pepapök ngön ë oläak
epël mëëa. "Ne kot nent kön wi kosang
yaniwas. Nimtok nem kön wi kosang
yewesaut wiapre kor epët kosang newas."
[25] Pël yemaan Yesuuk omën selap pim naë
së yaaröön urmerapön nga mëak epël
mëëa. "Ngön won katun epop, ngön kosang
yeniak. Ni oröak kama së kaalak waisngan."
[26] Pël maan urmerap ngön kaëpëër oröak
sëpënëak yokotup wa moolaan ngentiak
wel ök wiak wieëa. Pël ëaan omnarö
itenak, "Wel wia," pël mëëa. [27] Pël yemaan
Yesuuk yokotup moresi moröak wal ë tau
moulmëa. [28] Pël ëak kaata kakaati yeilaan
pim ruurö pëëntak së epël mëak pëël mëëa.
"Ten tol ëak waö elmëënëak poprak ëan?"
[29] Maan epël ök mëëa. "Urmer ke pipëlörö
omën nentak won, kimang ngöntak waö ë
momëët."

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar ëa
(Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45)

[30] Pit yang pör sëp wesak Kalili yangerak
së oröak sa. Pöt omnarö piin kat wiipanëak
ëlëëp sa. [31] Yesem ruuröen epël mëak rë
moula. "Omnaröak Omën Këëp ne ngaaröa
moresi neulëën pit nemëngkën ket nen-
tepar nent won sëën kaalak weletakaan wal
ëëmaap." [32] Pël maan pit ngön pöt kat wiak
ëngk ma e ëën pëël mapënëak ëak kas ëën
sëp wesa.

Wotöök wëauta ngönte
(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

[33] Pël ëën yesem Kapaneam kak së oröa.
Pël ëak kakaati së ruuröen pëël mëëa.
"Ar kamtaöök oröpmorëënök neneren
mëëaurö?" [34] Pël maan pit om ngön won
sak wëa. Pöt pit kamtaöök yesem, "Talëpök
wotöök wë," pël mëak neneren maö seima
pötaanök. [35] Pël ëën wel aisëak ruurö wa
top elmëak epël ök mëëa. "Namp pi wotöök
öpënëak pöt muntaröa kasngaël wë inëën
elmëëp." [36] Pël mëak runga kot namp
wak pitëm tekrak tau moulmëak moresök
kaamök elmëeë epël mëëa. [37] "Omën
nemëën yak runga kot ke epëlëp sant
elmëëpna pipop ne sant elnëëpnaap. Neen
sant elnëëpa pöpök nemënt won, nem wes
nemëaupönta sant elmëëpnaap."

Utpetatëën këkre tö yaauta ngönte
(Luk 9:49-50; Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

[38] Sonök Yesuun epël mëëa. "Rë yanuu-
laup, ten itaangkën omën namp nim yap-
intak urmerarö waö ë yamëën itenaut.
Pël ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën
yaë. Pötaanök tenök pël ëëpanëak kan

mowariaut." 39 Maan Yesuuk epël mëëa.
"Kan mowariingan. Namp nem yapintak
retëng ke pipëlöt yaaupök tol ëak kengkën
sak neen utpet wesak apën? 40 Tiarim
yaat komun naurön ëëpnaapök tiarim karip
kaamök yaalniaup pël sak öpnaap. 41 Ne
yaap niamaan. Nampök ar Kristoë omnarö
pël wesak i pëënte nimpna pöt kangit won
naëpan.
42 "Namp pi kot ke epëlöröakaan namp
neen kön wi kosang yewesaupön këk
maan pim kön wi kosang yewesaut sëp
wasëpënëak yaëën pöt pël ëëpanëën
naröak wet rëak kël kësangö pim mesetak
öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel
wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök
maan kot ke epëlöröa namp pim kön wi
kosang yewesaut sëp wasën pöt kangiir
utpet kaö panëët pim naë oröopnaat.
43 Pël ëak nim moresök utpet nent koirën
pöt il olam. Mor kopëtasring wëwë
kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring
wëën Anutuuk parëaöök es kosangwesi
niolaan pangk naën ëëpnaat. 44 [Parëaöökë
ngëëpörö wel nawiipanëërö. Esuwesta
nariinwes.] 45 Ma nim ingesök utpet nent
koirën pöt il olam. Ing kopëtasring wëwë
kosangtak ömë pöt ompyaö. Pouwesiarring
wëën Anutuuk es parëaöök niolaan pangk
naën ëëpnaat. 46 [Parëaöökë ngëëpörö
wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes.]
47 Ën omën nim itöök itaampëëtak weru
nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ur
olam. It kopët naööring Anutuu wa ngaöök
yanimë pötak ömë pöt ompyaö. Pourarring
wëën Anutuuk es parëaöök wa niolaan
pangk naën ëëpnaat. 48 Parëaöökë ngëëpörö
wel nawiipanëërö. Esuwesta nariinwes.
49 Tomunat yenautë yoola pöl esuwesök
omën pouröa rangk olapnaat. 50 Tomun pöt
ompyaut. Pël ëautak pim misëngö won sak
wiaan tol ëak kaalak misëng wasën pangk
ëëpën? Ar tomuneta ök sak wë neneraan
mayaap ëeim ön."

10

Öng wes yamëauta ngönte
(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

1 Yesu pi pörekaan Yutia yangerere Yotan
ëngk komuntakël së oröa. Pël ëak pörek
wëën omën selap pan kaalak pim naë së
oröa. Pël ëën pim yaaö pöl kaalak ngönën
ök mëak rë moula.
2 Pël yaëën Parisi naröak së morök
elmëak pëël mëëa. "Omën namp pim
öngöp wes mëën pangk ëëpën ma?" 3 Maan
Yesuuk epël mëëa. "Moses pi pöta ngönte
tolëël niia?" 4 Pël maan pit epël mëëa.
"Namp wes mëëpënëak pöt pep kosangwer
menak wes mëëpnaat. Moses pi pötaan
kuure mak niiaut." 5 Maan Yesuuk epël
mëëa. "Moses pi arimtë lup kosang
yaautaan yak ngön kosang pipët retëng ë
nina. 6 Pël ëaap songöntak Anutuuk omën
ket ëëpënëak öngre omp pouwaar ket ë
ulmëa. 7 Pël ëa pötaanök omp namp pim
ëlre pepaar sëp wesak öngöpë naë rë olaan
8 piarip möönre koröp kopët naö pël sak wë.
Ngönte pël wia pötaanök piarip pouwaar
won, kopëtap pël sak wë. 9 Anutuuk erën
ë ulmëa pötaanök omnaröak pangk kom
naëngan."
10 Pël mëak kakaati së wë ruuröak Yesuun
tapten pëël maan 11 songönte epël ök mëëa.
"Omp namp pim öngöp wes mëak muntap
öpna pöp pi öngre omp wëwëet kom ëak
saun koirëpnaap. 12 Ën öng namp pim om-
pöp sëp wesak muntap koirëpnaap pi tapël
öngre omp wëwëet kom ëak saun koirëp-
naap."

Yesu pi rungaarö welaköt elmëa
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Omnarö pitëm rungaarö Yesuuk pim
mores pitëm rangk mowiak welaköt
elmëëpënëak wak yesën pim ruuröak pitën
nga mëëa. 14 Pël yaëën pi itenak kön wiin
utpet sëën ya këlangön kön wiak epël mëëa.
"Nga mangan. Wes mëën naë waisëp. Ke
pilorö Anutuuk wa ngaöök momëëpënëak
yaö yema pötaanök. 15 Ne yaap niamaan.
Namp pi runga kot eporöa Anutuun kön wi
kosang yewesa pöl naën ëëpna pöt Anutuu
wa ngaöök yamëautak yok pangk neilaan
ëëpnaat." 16 Pël mëak pit moröeë pim mores
pitëm rangk mowiak welaköt elmëa.

Omën omnant kësang wieëaupë ngönte
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Yesu pi pörek sëp wesak sëpënëak
yaëën omën namp pöömpö së pim naë
oröak ingrak tok oriak epël mëak pëël
mëëa. "Tenim rë yanuula ompyaup, ne
tol ëak wëwë kosangta yaö sum?" 18 Maan
Yesuuk epël mëëa? "Tol ëënak neen,
"Ompyaup," pël yenëaan? Anutu kopë-
tapökëër ompyaup. 19 Ni ngön kosangöt
epël kat yawiaup. Ni omën mëngkanok.

Öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni
këkain ëënganok. Ni omën muntaröen
kaar manganok. Ni muntarö morök elmëak
pitëm omnant wa ëp ëënganok. Ni nim
ëlre pepaarë ngön ngar öm." [20] Pël maan
omnamp pi mëëa. "Rë yanuulaup, pipot
pout nem kotuukaan ë waiseimaut." [21] Pël
maan Yesu pi pöpön iteneë piin kent ëën
epël ök mëëa. "Kopët nent wia pöt ëëm.
Ni së nim omnant menak sumat wak omën
omnant wonörö këëpöt wes man. Pël ëën
kutömweri omnant kosangöt orö nirëëp-
naan. Pël ëak wais nem ënëm elnë." [22] Pël
maan omnamp pi urömere kaar es kësang
wieëaup yak këëpöt sak ya utpetaring sa.

[23] Yesën Yesu kaip ti ruuröen iteneë
epël ök mëëa. "Omën monere uröm kaö
wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamë pötak
ilapënëak pomp ë yaë." [24] Pël maan ru-
urö pit ngön pöt kat wiak yaan sak yaëën
kaalak rangk epël mëëa. "Nem ruurö,
Anutuu wa ngaöök yanimë pötak yeila
pöt omën könöm panëët. [25] Pol kamel
namp yok pangk wap poë koröp korir yamë
pöökë kanöök ilapna pöt kengkën. Ën
omën monere uröm kësang wieëauröak
Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt
könöm panëët." [26] Pël maan ruurö pit kat
wiak yaan panë sak epël mëëa. "Omën
ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak
neilaan ëëpna pöt omën tolëëlëpök wëwë
kosangtak öpën?" [27] Maan ruuröen it kos
ëeë epël mëëa. "Omnaröak pangk naëngan.
Pël ëënëëtak Anutu ke nentere nent
yaaupök omën ke pilötë kanöt koirëp-
naataan poprak naëpan." [28] Pita pi ngön pöt
kat wiak Yesuun epël mëëa. "Kat wi. Ten
omnant pout sëp wesak nim ënëm elniaut."
[29] Maan Yesuuk epël mëëa. "Ne yaap nia-
maan. Namp pi kaare yang, sasre nan, ëlre
pep, koröngre ru, ëmre ya pöt nemëënre
nem ngön ompyautaan yak sëp wasëpna
pöp [30] pi omën kangut kësang pan öpnaap.
E yangerak wë kaare yang, sasre nan, ëlre
pep, koröngre ru, ëmre ya omën pipot
kööre tokë rangk orö morëëpnaat. Pël ëak
wë ënëmak akun kaöaöök wëwë kosangët
öpnaap. [31] Pël ëak pöt wetëëröakaan selap
ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap
wetë rapnaat."

Yesuuk pim wel wiipna ngönte ök maan akun nentepar nent ëa

(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

[32] Pël mëak kan yesem Yesuuk wet rëak
Yerusalemë kanöökol yesën sa. Pël yeem
pöl ko wesak yesën pit yaan sa. Pël ëak
ënëm imaurekaan kas kön wial sa. Pël
yaëën pim ru 12 pöröen pëlëër wa top
elmëak omnant pim naë oröpnaatön war
wesak epël ök mëëa. [33] "Kat wieë. Tiar
peene Yerusalem kakë yewais. Pörek sëën
Omën Këëp ne omnaröak kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröa
naë neulëën pit ngön yaatak ne wel wi-
imëak neak ngönën köpëlöröa naë wes
nemëën [34] pitök ökre was neak waasöp ngës
nenak pës nemöak këra yetaprak nemöön
wel wiak akun nentepar nent won sëën
kaalak wal ëëmaap."

Semsre Son piarpim kaö sak öpënëak kimang mëëauta ngönte

(Matiu 20:20-28)

[35] Sepetii ruaar, Semsre Son, piarip Yesuu
naë së epël mëëa. "Rë yanuulaup, tenip
omën nenten kimang niaan nimpëak kent
kön yawi." [36] Maan, "Tol elniimëak yak?"
mëak pëël mëëa. [37] Pël maan piarip epël
mëëa. "Ni kat wiin wë ënëmak nim weëre
kosang ierre kasiröök tenip nim kopirarë,
namp yaapkëël namp katnëël, wel aisëeë
ngarangk öpenaat." [38] Pël maan Yesuuk
epël mëëa. "Arpim yenëak pöta songönte
arip köpël wë. Ne kelöntak i kakam yaaut
yen pöl këlangön kësang kat wiimaap. Pöt
arip pangk ëënëëwaar ma? Ën omnaröak
i yanimë pöl këlangön kësang kat newi-
ipnaap. Pöt arip pangk ëënëëwaar ma?"
[39] Maan epël mëëa. "Yok pangk pël ëë-
naawaar." Maan Yesuuk epël mëëa. "Nem
i kakam numa pöt arip yaap nënëëwaar.
Ën i nemëëpna pöt yaap pël ëënëëwaar.
[40] Pël ëënëëtak nem kopirarë yaapkëëlaan
katnëël wel aisapnaata ngönte nook naëng-
gan. Pël ëëpënëak yaö mëëauröakëër wel
aisapnaat." [41] Pël yaëën ru munt 10 pörö kat
wiak Semsre Son piaripön kön wiin utpet
ëa. [42] Pël yaëën Yesuuk wa top elmëak epël
ök mëëa. "Yang nantë omp akörö pitëm
omnarö nga ëak ngarangk yaalmë. Pël
yeem pitëm ikanöök ngarangk narö moul-
mëën pitta tapël omnarö ngarangk yaalmë.
[43] Arim naë pël oröpan. Arëkaan namp
kaö sak öpënëak pöt ar pouröa inëën elniip.
[44] Ën arëkaan namp arim wotöök sëpënëak
pöt pi kot panë sak ar pouröa inëën panë
elniip. [45] Pi nem yeë epël ëëp. Omën Këëp

ne arök inëën elnëënëak neiraan. Nemtok
inëën yaat mënak omën pouröa kangiir
nem wëwëet këëpöt wes nimpëak irëaup."

Yesuuk Yeriko kak omën namp it nga mowesa
(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Yesure ruurö kak së oröak ka pö il
wesak yesën pitëm ënëm omën kësang
sa. Pël yaëën omën il tëa omnant won
namp kan ëöök wel aisëak wëa, yapinte Pa-
timias Timiasë ruup, 47 puuk, "Yesu Nasaret
kakaanëp yes," yemaan kat wiak ngës rëak
ngön ë olëak epël mëëa. "Yesu Tewitë ëap,
ni neen yaköm kön newi." 48 Pël yemaan
omnaröak leng ëëpën mëak nga yemaan
pi kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak
epël mëëa. "Ni Tewitë ëapök neen yaköm
kön newi." 49 Ngön yemaan Yesu kat wiak
kamtaöök leng ëak taueë epël mëëa. "Maan
waisëp." Pël maan omnaröak it il tëaupön
epël mëëa. "Ngön yeniaarek kosang sak wal
ëak wais." 50 Pël maan pi ngön pöt kat wiak
tapëtakëër pim kelte er olëak wal ëak Yesuu
naë sa. 51 Së oröön epël mëak pëël mëëa.
"Tol elniimëak yaan?" Maan it il tëaupök
epël mëëa. "Aköp, ni aan ne it nga sum."
52 Maan Yesuuk epël ök mëëa. "Nimtë kön
wi kosang yewesautak ompyaö yesënrek
së." Pël yemaan tapëtakëër itöörar nga
sëën Yesuu ënëm sa.

11

Yesu pi pol tongkiipök Yerusalem kak së oröa
(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19)

1 Pörekaan yesem Yerusalem kak te-
manöm wesak Olip rosiraöök Petepasiire
Petani ka pöteparë së oröak Yesuuk ru
naar wes mëak 2 epël mëëa. "Arip ka
ëngköök së oröak tapëtakëër itaangkën pol
tongki ru namp omnaröa wel naisaanëp wii
ngan ë ulmëën öpna pipop wilak mësak
waisën. 3 Yawilën omën nampök aripön,
'Oröp ëënëak yeë?' pël yeniaan pöt epël
man. 'Aköpök epopön ya. Teënt kaalak wes
mëën waisëpnaat.' " 4 Pël maan ruaar piarip
së pol tongki ruup ka kanrak temanöm wii
të ulmëën wëën koirak wila. 5 Yawilën omën
pörek wëauröak itenak epël mëëa "Aë, arip
tol ëënëak yawil?" 6 Pël yemaan Yesuu
ngön mëëa pöt ök maan kat wia. 7 Pël
ëën Yesuu naë mësak së pitëm ulpëënörö
përëak rangk wiin Yesu wel aisëa. 8 Pël ëën
omën selap pitëm ulpëënöt përëak kam-
taöök mourö yesën naröak ya lupöök së
kewisat ilak këëmre kewis elmë sa. 9 Pël ëak
omën selap, narö wetëëre narö ënëm, pël
yeem ngön ëak epël maö sa.
"Yowe.
Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya
mepa.
10 Tiarim ëap Tewit pim wa ngaöök mëa pöta
ököt oröopënëak yaë.
Pötaan ërëpsawi ëëpa.
Anutu ngaarëk wëaup, yowe."
11 Pël elmë Yerusalem kak së oröak Yesu
pi ngönën tup kaöeta kakaati së ilëak om-
nant itenak ëwat sak yanget wiap yoolaan
pim ru 12 pörö koirak Petani kakë sa.

Yesuuk kemmentën nga maan umön rëa
(Matiu 21:18-19)

12 Ëlpamök Petani kakaan wal ëak yesem
Yesu këën elmëa. 13 Pël ëën kamaarekaan
itaangkën kem nement ëp wileëa. Pël ëën
uta wesak naë së ap wesa. Ulöp yauta
akunet temanöm nasën yak ëpöt pëën wëa.
14 Pël ëën itenak epël mëëa. "Niikaan
ulöpörö utön omnarö kaalak nanën panë
ëëpnaat." Pël yemaan ngön pöt pim ruurö
kat wia.

Yesuuk ngönën tup kaöeten muumöngk mëëa
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Son 2:13-22)

15 Pël ëak Yerusalem kak së oröak Yesu
pi ngönën tup kaöeta kakaati së itaangkën
omnarö omnant ngawi yeem wëën itenak
pit waö ë momëak omën mon ngawingawi
yaauröa urötere omën int ekörö menak
sum yewauröa uröt kaip ti moolëa. 16 Pël
elmëak ngönën tup kaöetak omën ke pilöt
wak sëpanëak nga mëëa. 17 Pël elmëak
epël mëëa. "Ngönën pepeweri Anutuuk
epël ëa. 'Nem tup pipten yang ël epotë
omnaröa kimang yenëa kaat pël apnaat.'
Ar pipël yaëën këkain yaauröa kaata ök
yes." 18 Pël yaëën kiri ar yaaö kaöaröere
ngön kosangötë ngarangkörö pit itenak,
"Tol ëak mëngkën won sëpën?" pël mëak
neneren mëëa. Pël ëak, "Omën pourö pim
ngönëntaan yaan sak yaaurö," pël mëak kas
ëën sëp wesa. 19 Pël ëak wiap kan Yesure
ruurö pit ka kësangö sëp wesak sa.

Kemmenti umön rëauta songönte ök mëëa
(Matiu 21:20-22)

20 Ëlpamök kemmenti wëa pörek kaalak
së itaangkën këra pöment umön rëak wëa,

misënötëaan ëpötë pout. [21] Pël ëën Pita
itenak ngön mëëa pöt kön wiak epël mëëa.
"Aköp itan. Këra kem nim umön rapënëak
mëan pöment umön rëak wëëp." [22] Pël
maan Yesuuk epël mëëa. "Ar Anutuun kön
wi kosang weseim ön. [23] Ne yaap niamaan.
Nampök tomön epöön, 'Tiak i kaöökël së
orö,' pël yamëem kön selap ëak yok pangk
pël ëëpën ma won pël kön nawiin pim ök
mëëa pöt kë oröopnaat pël kön wi kosang
wasëpna pöt kë oröopnaat. [24] Pötaanök
ök niamaan. Ar omën nentaan kön wiak
Anutuun kimang manë pöt, 'Yok wa,' pël
weseë kön kosang yawiin orö nirëëpnaat.
[25] Kimang manëak omën nampë saunat arim
naë wiaan pöt won wes moolan. Pël yaëën
arim Pep kutömweri wë pöpök arimot tapël
ent ë nuulapnaat. [26] [Ën ar omnaröa saunat
won wes nemoolan ëënë pöt Pep kutömw-
eri wë pöpök arimot nemoolaan ëëpnaat.]"

Yesure wotöökörö neneren morök elmëa
(Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8)

[27] Yesure ruurö pit kaalak Yerusalem
kak së oröak Yesu ngönën tup kaöeta
kakaati së wëën kiri ar yaaö kaöaröere ngön
kosangötë ngarangkörö ere kaöarö pit pim
naë së oröak [28] epël mëak pëël mëëa. "Nim
eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak
ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?" [29] Maan
Yesuuk kaalak epël mëëa. "Ne ngön kopët
nent pëël niamaan. Ar këët ök neaan pöt ne
talëpë këmtak omnant yeëan pöt niamaan.
[30] Sonë i mëeima pöt talëpök maan eima?
Anutuuk ma pimtok kön wiak eima? Aan
kat wiim." [31] Pël maan pitëmënt neneren
epël mëëa. "Tiar tol mapen? 'Anutuuk,'
pël mapenaatep pi epël niepan. 'Tol ëënak
Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?'
[32] Ën, 'Son pimtok,' pël mapenaatak pöteta
omën pourö Sonön tektek ngön yaaö omën
këëp pël yamëëa pötaan kas ëa." [33] Pël mëak
Yesuun kangiir epël mëëa. "Ten köpël,"
maan Yesuuk epël mëëa. "Nookta ne talëpë
këmtak yeëan pöt ök neniangan."

12

Wain ya ngarangk utpetaröa watepang
ngönte
(Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)

[1] Yesu pi watepang ngönöt apënëak ngës
rëak nent epël mëëa. "Omën namp wain
ya newer ngëntak ëm ök rëak wain ulöpörö
wamp olapna yang öngöpö tëak ngarangk
ëëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya
omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang
wali nerek së wakaima. [2] Pël ëak wë kë
yaaröa akunet temanöm sëën inëën ru
namp ulöp narö öpënëak ngarangk moul-
mëauröa naë wes mëën së oröön [3] tang
möak waö elmëën elek kaalak sa. [4] Sëën
ya pepapök kaalak inëën ru muntap wes
mëën sëën kepönöök möak utpet mowesa.
[5] Pël ëën pi kaalak muntap wes mëën së
oröön mëna. Pël ëën kaalak muntarö wes
mëën së oröön ngarangköröak nga elmëak
narö tang möak narö mëna. [6] Pël ëën pimtë
ru ulööpök kopëtap pimëntring wëaup pim
ngönte ngaarëk öpnaat wesak wes mëa.
[7] Pël ëën ngarangkörö piin itenak pitëmënt
neneren epël mëëa. 'Omën epöp pim
pepapë mor kolut pout öpnaap. Pötaanök
mëmpa. Pël ëën yaat tiarimëën sëpnaan.'
[8] Pël mëak mënak pim sokur ya lupöökaan
wilëngkëël moolëa." [9] Pël mëak Yesuuk
epël mëëa. "Yaaweri pepapök ngarangkörö
tol elmëëpën? Pi oröak ngarangk pörö
mënak pim ya lupöök ngarangk ompyaö
narö moulmëëpnaat. [10] Ngönën pepeweri
ngön epël wia pöt sangk kelak kat nawiin
yaaurö ma?

'Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut
Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes
yewesir.

[11] Anutu pimtok pël yaalmëën itaangkën
ompyaö panë yaë.' "

[12] Yesu pi pël maan wotöökörö pit wa-
tepang ngön pöt kat wiak pi pitëmëën ko
wesak ya pël wesak wali öpënëak kön wia.
Pël ëautak omnaröen kas ëën sëp wesak sa.

Yesuun takis yemengkautaan morök elmëa
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

[13] Yuta omën wotöökörö ak Parisiire Erotë
omën narö Yesuun morök elmëëpënëak
wes mëa. [14] Pël ëën pit Yesuu naë së
oröak epël mëëa. "Rë yanuulaup, ten nim
songönte ëwat wë. Ni ngön kaar naën, yaap
panëët yaaup. Ni isaare irëa pouröen om-
nant möongkraar kangk naalmëën yaaup,
omën ompyaut pëën Anutuuk ök niiaut
omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Pö-
taanök ni aan kat wiin. Sisa takis monat
yemangk pöt pangk yeë ma won? [15] Sisa
pöp takis mampen ma Anutu pimënt mam-
pen?" Pël yemaan Yesu pi pitëm morök
yaalmëa pöten itenak epël mëëa. "Ar
tol ëënak morök yaalnë? Mon kël nent
neneë." [16] Pël maan nent mangkën pëël

mëëa. “Könre yapin epot talëpëët?” Maan
pit epël mëëa. “Sisaëët.” 17 Pël maan
puuk epël mëëa. “Sisaën yaö ëa pipot Sisa
mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu
mampun.” Pël maan pit yaan sa.

Weletakaan wal yaauta ngönte
(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Pit yesën Satusi ngönën omën narö
Yesuu naë sa. Pit weletakaan wal yaaö
pöt won wia pël yaaurö. Pit së oröak epël
mëak pëël mëëa. 19 “Rë yanuulaup, Moses
pi tiarimëën ngön kosang nent epël retëng
ëaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë
wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp
wak wë rungaap oröön pöt pim nanëpë
yaö sëpnaat.’ 20 Pël ëën omën nanang
narö 7 ëak wakaima. Pël ëaurö nanëp
öng namp wak ru won wë wel wia. 21 Pël
ëën nang pim rakëp öng tapöp wak ru
won wë wel wia. Pël ëën ënëmak nang
3 pöpök öng tapöp wak ru won tapël wë
wel wia. 22 Pël ëaap omën 7 eporö pit
öng kopët tapöp wak ru won wë wel wiin
ënëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia.
23 Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp
wauröep wë wal ëëpna akunaöök talëpë
öng sëpën?” 24 Pël maan Yesuuk pitën
epël mëëa. “Ar ngönënre Anutuu weëre
kosangöön ëngk ma e weseë irikor ngön
yak. 25 Weletakaan wal ëënë akunaöök ar
omnarö öngre omp naëngan. Kutöm en-
selöröa ök tek önëërö. 26 Ën weletakaan wal
yaauta ngön pöt, Moses pi këra kotumen-
tëk es wëlëng yokotön itenak sëën Anutuu
ngön ök mëëa pöt ar sangk kelak kat nawiin
yaaurö ma? Ngön pöt epët. ‘Ne, Apramre
Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ 27 Anutu pi
wel wiauröaap won, öp wëauröa Anutu. Ar
irikor ngön yak.”

Yesuun ngön kosang kaöeten pëël mëëa
(Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Pit Yesuring neneren ngön kaip tik-
tik maim wëën ngön kosangötë ngarangk
namp naë së kat wiin Yesu pi këëkë wesak
kaip ti yemaan kat wiak epël mëak pëël
mëëa. “Ngön kosang taltak kaöet?” 29 Maan
Yesuuk epël mëëa. “Ngön kosang kaöet
epël wia. ‘Israel omnarö, ar kat wieë. Anutu
tiarim Aköp, pi kopëtap Omp Ak Këëp.
30 Pötaan nim lupmerre könöpre kön yaw-
iautere wëëre kosang pipot nem Omp Ak,
Anutuun muumöngk wasën wiaap.’ 31 Pöta
kar nent epël wia. ‘Nimtëën lup sant yaën
tapël nim karipön elmëëm.’ Ngön kosang
piptepar kaöetepar, muntat il yewas.” 32 Pël
maan ngön kosangötë ngarangkëpök epël
ök mëëa. “Rë yanuulaup, ni ngönte aan
kat wiin kë panë yes. Anutu pi yaap Omp
Ak kë kopëtap. Pim ök namp naön. 33 Pël
ëak piin lupre kön yawiaare weëre kosangöt
muumöngk pëël elmëëre ën nimtëën yaën
tapël nim karipëën lup sant elmëëmëët
piptak Anutuun kiri ke nentere nent ar
yaaö pöt il yewas.” 34 Pël maan Yesu kat
wiin omnamp kön tektekring yemaan kat
wiak epël mëëa. “Ni Anutuu wa ngaöök
nimëëpna pöta temanöm yesën.” Pël maan
akun pötak omnarö Yesuun pëël map-
naaten kas ëën sëp wesa.

Yesu pimtok Kristoon pëël mëëa
(Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Yesu pi ngönën tup kaöetak ngönën
ök yamëem epël mëak pëël mëëa. “Ngön
kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Kristo
pi Tewitë ëap pël aim? 36 Ngëëngk Pulöök
Tewitën maan epël ëa.
‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.
“Ni wais nem yaapkëëtak öm.
Pël ëaan nimëën kööre tok yaaö piporö
nook nim weëre kosangöökë karök
moulmëëmaat.” ’
37 Tewit pimtok piin, ‘Nem Aköp,’ pël
mëëaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?”
Pël yemaan omën ngönën tup kaöetak
wëaurö kat wiin misëng pan ëa.

Yesuuk ngön kosangötë ngarangköröaan pepanöm mëëa
(Matiu 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47)

38 Yesu pi ngön ök maö yesem yal
menak epël mëëa. “Ar ngön kosangötë
ngarangköröa utpetatön ngarangk këëkë
ëën. Pit ulpëën waliit mëak wa topöök
omnarö koirak ërëpsawi ngön mapnaaten
kent yaaurö. 39 Pël ëak ngönën tupötëëre
këëre imën akunatë itëkëël omën kaöaröa
urötë wel aisapnaaten kent yaaurö. 40 Pit
pël yeem öng kapirörröa omnant pout
pitëmëën weimeë morök elmëak omnaröak
pitën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang
wali yamëëaurö. Omën ke pilörö pit kangiir
akunetak könömësangöt koirëpnaat.”

Öng kapir omnant wonöpë ngönte
(Luk 21:1-4)

41 Yesu pi ngönën tupta kakaati mon
yawia urta ngësngësöök wel aisëeë itenaan

omnarö mon yawia. Pël yaëën omën mon
kësang wieëa selap së mon kësangöt wia.
42 Pël yaëën öng kapir omnant won namp
pi mon kot köp möa nentepar wia. 43 Pël
yaëën Yesuuk pim ruuröen ngön mëak
epël ök mëëa. "Öng kapir omnant won
epopë mon yawi eptak omën muntaröaat il
yewas. 44 Omën monaringörö pit ëlöt wiaan
kopëtetepar yawi. Ën öng kapir epop pi
omnant wonöpök pim wieëaut wiak won
pan wesak wë."

13

Yesu pi ngönën tup kaöet utpet sëpnaata ngönte ök mëëa

(Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu ngönën tuptakaan oröak yesën
pim ru nampök epël ök mëëa. "Elei,
ru yanuulaup itan. Ngönën tup epët
kël kosangötök taë panë wesak ök rëaap.
Ompyaö pan." 2 Maan Yesuuk epël mëëa.
"Peene itaangkën kësangpel ök rëaan ite-
nak yaan pippel epël wi naöpan. Ënëmak
ngaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö
naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sëp-
naat."

Këlangön akunet oröopnaata ngönte

(Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Ngönën tup pöt nal komuntakël wiaan
Yesu Olip tomök së wëën Pitaare Sems,
Sonre Entru pit së Yesuun pëëntak epël
mëak pëël mëëa. 4 "Omën nim yaan pöt
akun taltak oröopën? Akun pöt temanön
yesën oröpöt oröön ten itenak ëwat sën?"
5 Pël maan Yesuuk ngës rëak epël mëëa.
"Ar omnaröak lupöt wa irikor elniipanëën
këëkë ngarangk ëën. 6 Naröak wais nem
yapintakël, 'Ne Kristo,' pël niak omën selap
pitëm lup wa irikor elmëëpnaat. 7 Ar nga
yapinte kat wiak kas ëëngan. Akun kaöaö
ngolöp yaëën omën pipot wet rëak oröop-
naat. 8 Omën kur nementëkaanöröak kur
nementekël nga ëëpnaat. Ën yang omp ak
nampë omnaröak munt nampë omnaröaan
nga ëëpnaat. Pël yaëën moupötta tapël we
naöökël së möak naöökël pël ëëpnaat. Pël
yaëën kaömp ngöntök kësangpel oröop-
naat. Pipot öng nampë ru wilëpënëak lel
yailën këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

9 "Ar omnaröen ngarangk këëkë ëën. Pit
ar kaöaröa naë niulëën pitök maan ngönën
tupötë pës nimöopnaat pötaanök. Ar nem
ruurö pël weseë pitök ar yang ngarangkre
omën omp ak naröa naë ngön yaatak ni-
ulëëpnaat. Pël ëën pitëm ëöetak nem
ngönte tekeri wesak manëët. 10 Akun pöt
teënt pet nairpan. Wet rëak ngön ompyaut
yang ël epotë pangk ë pet irëpënëak ëaut.
11 Pötaanök ngön yaatak yanuulëën ngön
tol nant man pël ëak kön selap ëënganok.
Akun pötak Anutuuk arim lupötë anëët
ök niapna pipot an. Pël ëën anë pöt
arim ngönöt pël naëpan, Ngëëngk Pulöökë
ngönöt pël ëëpnaat. 12 Omën naar nanëpök
nangapëën kup mowiin mëmpnaat. Pepa-
pökta ruupëën kup mowiin mëmpnaat.
Ën koröngre ruuröak ëlre pepaarëën kup
mowiin mëmpnaat. 13 Ar nem ru sak wë
pötaan omën pourö ya sangën ëën kööre
tok elniipnaat. Pël ëëpnaatak omën weë
sak wëak wel wiipnaarö Anutuuk kama öp-
naat."

Omën utpet panëët omnant utpet yewesauta ngönte

(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 "Ënëmak omën utpet panëët omnant
utpet yewesaut wiaapanëak nga ëaurek
wiaan itaampunëët." (Ar ngön epët sangk
kelënëërö pöten këëkë kön wiaan.) "Pël
yaëën Yutia yangerak wëaurö kas rosir-
aöökël sën. 15 Pël yeem ka tomök öpnaapök
kaata kakaati së omnant öpan. 16 Ën yaak
öpnaapta kak së ulpëënre omnant öpan.
17 Elei, akun pötak ru kepringre ru kapa
yemenaurö tol ëëpën? 18 Ar omën kas
yaaö pipot kopi akunetak oröopanëën Anu-
tuun kimang man. Akun pötak ar yok
pangk kas nasëngan pötaanök. 19 Akun
pötak këlangön kaö panë kat wiinëët. Ke
pil nent Anutuu kutömre yang ket ëau-
rekaan yewaisem e wë eptak naaröön ëaut.
Ënëmeta naaröön ëëpnaat. 20 Aköp pi akun
pöt mënt wasëpënëak kön wia. Pi pël
naën ëa talte omën pourö kö sën. Omën
yaö wesauröaan akun pipët mënt wasëp-
naat. 21-22 Akun pötak kaar omën selap
oröak naröak pitëmtën, 'Ne Kristo,' pël
yaan naröak, 'Ne tektek ngön yaaö om-
namp,' pël niaapnaat. Pit omnarö morök
elniin pitëm ënëm ëënëak retëng weëre
kosangringöt ëëpnaat. Yaap, pit omën
Anutuu yaö wesauröeta morök elniak pël
ëëpnaat. Pötaanök nampök, 'Kristo e oröak
wë,' pël yeniaan nampök, 'Kristo ëngkrek
oröak wë,' pël yeniaan pöt kat mowiingan.
23 Ne omën pöt naaröön wiaan ök yeniak.

Pötaanök ënëmak yaaröön ëngk ma e wasnganok."

Omën Këëpë oröönaata ngönte
(Matiu 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 "Akun pötak omnarö këlangön kat wi
pet yairën këtëp röök ulöpnaat. Pël ëën
ngoonöpta ngaap yesën 25 ariat kutömw-
eriaan tiak yengentiin kutömweri omën
weëre kosangringöt këlok sëpnaat. 26 Pël
yaëën Omën Këëp ne weëre kosangre iere
kasir nemotring kutöm kepilötë yaaröön
itaampnaat. 27 Pël ëën nem enselörö wes
mëën së nem omën yaö wesaurö yang
we naöökaan naöök, oorekaan öngkrek,
kutömre yang kauteparëëlaan wa top
elmëëpnen ëa."

Këra wasmentë ngönte
(Matiu 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 "Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë.
Këra pöment ëp kërë sak wil yewatën ite-
nak kopi akunet temanöm yes pël yewas.
29 Pöta ök omën yeniak epot yaaröön itenak
pöt, 'Pim waisëpna akunet temanöm sëën
waisëpënëak yaë,' pël wasënëët. 30 Ne yaap
niamaan. Omën e wë epörö wel wi won
nasën wiaan omën yeniak epot oröönaat.
31 Kutömre yang eptepar won sëpnaatepar.
Ën nem ngön epët won nasëpan."

Omën Këëpë akunet köpël wë pöta ngönte
(Matiu 24:36-44; Luk 17:26-30, 34-36)

32 "Omnarö ar omën pötë oröönaa akun
kë panëëten ëwat naön. Ën ensel kutömw-
eri wëauröere Anutuu Ruup neenta ëwat
naön. Pep pimtokëër ëwat wë. 33 Ar
nem waisuma akuneten köpël wë. Pö-
taan ngarangk ëak ngaire wa kom ëeim ön.
34 Omën namp ka wauret wiaan yang wali
nerek sëpënëak pim inëënörö ngarangk
moulmëak neenem ya ngönöt mëak kaata
ngarangkëp ngai ëëpënëak mapnaat. 35 Pöta
ök arimtë wëwëat ngarangk këëkë ëeim ön.
Ka pepap pi wiap kanök ma röök lupöök ma
röökre ëlpamën yaëën ma wangam kanök
oröönën pöten köpël wë pötaan ngarangk
ëeim ön. 36 Ar om ka ureim wëën teënt
wais oröön yaan sënganëën. 37 Ngön epët ar
omën pouröen ök yeniak. Ngarangk këëkë
ëeim ön."

14

Yesu mëmpënëak kup wia
(Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Son 11:45-53)

1 Kaömp yis namëënöt yenaare Anutuu
mait elmëa akunetepar temanöm sëpënëak
yaëën kët nentepar wiaan kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö
Yesu ëlëëp wak mëmpënëak ngön ë kopëta
wesa. 2 Pël yeem epël mëëa. "Omnarö pit
tiarring nga elpanok akun kësangtak pël
naëngan."

Öng nampök Yesu i köp nga kampët lë momëa
(Matiu 26:6-13; Son 12:1-8)

3 Yesu pi Petani kak Saimon kësë ëaup
pim kaatak së ilëak wëa. Pël ëak kaömp
yenem wëën öng nampök i köp nga kamp
ompyaö sum kësangring nent kep ompyau-
taring wak së rëak kepönöök pout lë
momëa. 4 Pël yaalmëën omën pörek wëau-
röakaan naröak neneren këëpöt ngön epël
mëëa. "Omën sum kësangringët oröp ëën
utpet yewas? 5 I kamp ompyaö piptak mon
300 kina il wesak koirën omën omnant
wonörö mangkën pangk ëëpnaatep." Pël
mëak öng pöpön ngön kosang mëëa. 6 Pël
yemaan Yesuuk epël mëëa. "Pël mangan.
Ar tol ëënak maan pi ya këlangön kön yawi.
Pi neen ompyaö pan yaalnë. 7 Omnant
wonörö pit akun wali arring wëën sant
elmëënëak pöt yok pangk pël elmëënëët.
Ne pöt, arim naë akun wali naön ëëmaap.
8 Öngöp pi pim elnëëpnaal yaalnë. Ne
teënt wel wiin yang kel neweerëpnaat. Pö-
taan tiarim yeë pöl nem koröpöön kan
yaö yaalmë. 9 Ne yaap niamaan. Ngön
ompyaut yang ëlötë aö sëën pangk ëëpnaal
öng epopë nem koröpöön kan yaö yaalmë
epta ngönteta aö sëën pangk ëëpnaat."

Yutasök Yesuun kup mowiipënëak mëëa
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Akun pötak Yesuu ru 12 pöröakaan
namp yapinte Yutas Keriot kakaanëp puuk
kiri ar yaaö kaöaröa naë së piin kup mowi-
ipënëak war wesak ök mëëa. 11 Pël ëën pit
kat wiak ya kë sak sum mampënëak mëëa.
Pël maan pi Yesuun kup mowiipënëak kan
ap weseima.

Yesure ruurö mait kaömp na
(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Son 13:21-30)

12 Kaömp peret yis namëënöt yena akun
ngëëngktak Anutuu mait elmëautaan kiri
sëpsëporö yamöa akunet temanöm yesën
Yesuu ruuröak piin epël mëak pëël mëëa.

"Ka taltak së Anutuu mait elmëa akunetak
kaömp nëmpenaat ar ëak kopëta wasënëak
kent kön yawiin?" 13 Pël maan ru naarën
epël mëak wes mëa. "Arip kak së oröak
omën namp i kepit wak wëën koirak pöt
pim ënëm sën. 14 Pël ëak kaatak yeilaan pöt
ilëak ka pepapön epël ök man. 'Rë yanuu-
laupök, "Nem ruuröaring ka taltak Anutuu
mait elmëauten kön wiinaan kaömp nën,"
pël ya,' pël man. 15 Pël ök maan ka kaö
ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö
wesauten pet elniin pötak tiarimëën kaömp
ar ëak kopëta wasën." 16 Pël maan ruaar kak
së oröak mëëaul ëak mait kaömpöt ar ëak
kopëta wesa.
17 Wiap kan Yesu pi ru 12 pöröaring ka
pötak së ilëa. 18 Pël ëak kaömp yenem
Yesuuk epël ök mëëa. "Ne yaap niamaan.
Arëkaan nampök neen kup mowiipnaat.
Neering kaömp yenem wë eporö arëkaan."
19 Maan ruurö pit ngës rëak pöppöp epël
mëak pëël mëëa. "Aköp, nook ma?" "Aköp,
nook ma?" pël maö sa. 20 Pël maan mëëa.
"Ru 12 arëkaan namp neering kaömp peret
iistak wariak mangkën yen epopök. 21 Omën
Këëp ne ngönëntak nemëën ëa kan pöök
së wel wiimaap. Ën nemëën kup mowiipna
pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim
ëlëpök nawilën ëanëën ompyaö ëan tapön."

Kë mena
(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 Pit kaömp yenem Yesuuk kaömp nent
wak Anutuun yowe mëak pel menak epël
mëëa. "Epët nem mësëpëtak wa neë."
23 Pël mëak wain kelön nent wak Anutuun
yowe mëak mangkën pourö na. 24 Yenën
mëëa. "Epët nem iit. Arimëën il yoolaan
Anutuuk sulöp ngolöpët taë yewas. 25 Ne
yaap niamaan. Yangerak eprek wain iit
peene nëën pet yair. Arring kaalak nanën
wë ënëmak akun kaöaöök Anutuu naë wain
i maim nent nëmpenen ëa."

Yesu pi Pitaë yak mowasëpnaaten ök mëëa
(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Son 13:36-38)

26 Pit kaömp na pet irak ngönën tan
nent mëak kakaan oröak Olip tomökël sa.
27 Kan kourak yesem Yesuuk epël mëëa.
"Peene eptak ar pourö ne sëp newesak kas
sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön
nent epël wia. 'Ne sëpsëp ngarangkëp
mëngkën sëpsëpörö repak sëpnaat.' 28 Ne
yaap wel wiin weletakaan wal ë neulëën
wet rëak Kalili yangerak së wëën ar ënëm
waisënëët." 29 Pël maan Pitaak epël mëëa.
"Eporö sëp niwesak kas sëpën koröp. Ne
pöt, pël naëngan pan." 30 Pël maan Yesuuk
epël mëëa. "Ne yaap niamaan. Peene röök
eptak kokor ngön nentepar naën wiaan
ni akun nentepar nent yak newasumëët."
31 Maan Pitaak epël mëëa. "Nimënt yan-
imëngkem ne nempënëak yaan pöteta yak
naniwasën ëëmaap." Maan ru pim karurö
kaamök ëak tapël mëëa.

Yesu pi Kesemani ngësöök Anutuun ök mëëa
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Pörekaan yesem yang lup nenta yap-
inte Kesemani pörek së oröak Yesuuk ru-
uröen epël mëëa. "Ar eprek wëën ne
ëngkrek së Anutuun kimang memaan."
33 Pël mëak Pitaare Semsre Sonringörö
koirak sa. Yesem ngës rëak ya këlangön kön
wiak ya ngës pan ëa. 34 Pël yeem epël mëëa.
"Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yan-
gap yaë. Pötaanök kosang newesak neering
itiit öpa." 35 Pël mëak kot nent ëngkël së
ë kosaö yangerak wesirak këlangön akunet
Pepapök kat wiin pël naën ëëpnaat ëën
pöt mop mowiipënëak kimang mëëa. 36 Pël
yeem epël mëëa. "Pep ni omnant poprak
naën yaaup. Pötaanök ni kön wiin pangk
ëën pöt këlangön nem naë oröpënëak yaë
epot mop wasum. Nem könöök won, nim
könöökë wiaul ëëm." 37 Pël më pet irak
kaalak së itaangkën ka uraan Pitaan epël
mëëa. "Saimon, ni tol ëënak ka uraan? Kot
nent neering itiit naöngan ma? 38 Moröktak
wiap sënganëën lup itiit wë Anutuun ki-
mang maë. Arim lupöt kengkën yeëe-
tak koröpöt könöm yaalni." 39 Pël mëak
kaalak së kimang mëëa tapët kaalak mëëa.
40 Kimang më pet irak kaalak së itaangkën
ka ureëa. Pit ka urakaim olëak wal ëën
pangk naën ëën ngön nent nemaan ëa. 41 Pël
ëën kaalak së kimang mëak waisën akun
nentepar nent sëën epël mëëa. "Ar om ka
könkön ureim wë ma? Peene epët nemëën
kup mowiipna akunet temanöm yes. Omën
Këëp nemëën kup mowiak omën utpetaröa
moresi neulëëpnaat. 42 Wal ëën sëpa. Omën
nemëën kup mowiipnaap e yaarö."

Yesu wali wa
(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Son 18:2-12)

43 Yesu pi pël yamëem wëën pim ru 12
pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring

omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere
ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö
maan inre tang wak së oröa. 44 Yutas
Yesuun kup mowiipna pöp wet rëak pitën
epël mëëa. “Ar ëwat sënëën tot numaatak
pël yaëën tapöp wesak wali wak taintaë
wesak wak sën.” 45 Pël mëak pi teëntom
Yesuu naë së, “O Aköp,” pël mëak tot
na. 46 Pël yaalmëën itenak wak kosang
wesa. 47 Pël yaëën ru piiring wëauröakaan
nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri
ar yaaö wotöököpë inëën ru namp möak
pim katëëp per olëa. 48 Pël yaëën Yesuuk
epël mëëa. “Ar neen ngaap wesak ne wali
neönëak inre tang wak yewais ma? 49 Ne
kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring
wëaup. Pël ëën ar akun pötë neneön ëaurö.
Pël ëaap epël yaalnëën ngönën pepeweri
nemëën retëng ëa pöt kosang yes.” 50 Pël
yemaan pim ruurö sëp mowesak kas sa.

51 Pël yaëën yokot ulwas namp poë ko-
röpö pëën ureëaup pim ënëm yesën 52 wali
wëën poë koröpö wil menak kas pöömpö sa.

Yesu kiri yaaö wotöököpë kaatakël mësak sa

(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Son 18:13-14, 19-24)

53 Pit Yesu mësak kiri ar yaaö wotöököpë
naë së wëën kiri ar yaaö kaöaröere ngön
kosangötë ngarangköröere kaöarö wa top
ëa. 54 Pël ëën Pita pi ënëmënëm sa. Pël
ëak kiri ar yaaö wotöököpë ka tomök oröak
ëmöökë kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë
pöt itaampënëak ngai omnaröa tekrak wel
aisëak es mor yesa. 55 Pël ëën kiri ar yaaö
kaöaröaere kansol pourö Yesu mëmpnaan
omën naröak kaar rëak pim utpet ëautön
mapënëak ap wesa. 56 Pël yeem omën selap
pan pimëën kaar maan pitëm ngön pöt
mëngkre mëngk naën ëa. 57 Pël yaëën omën
naarök kaar epël mëëa. 58 “Ten epël aan kat
wiaut. ‘Ne ngëëngk tup omën moresök ök
rëa epët tööl olëak kët nentepar nent omën
moresök ök nerapanë nent ök remaat.’ ”
59 Pöteta aan mëngkre mëngk naën ëa. 60 Pël
ëën kiri ar yaaö wotöököpök pitëm tekrak
wal ëak Yesuun epël ök mëëa. “Pitëm
nimëën ngön ya epëten tol yewasën? Ni
kangiir nent naëngan ma?” 61 Pël maan
Yesu pi nerek wak nemaan wëën kiri ar
yaaö wotöököpök epël mëak pëël mëëa. “Ni
Kristo Yaya Yemak pöpë Ruup ma?” 62 Pël
maan Yesuuk kangiir epël mëëa. “Nimtë
yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat
wieë. Ënëmak Omën Këëp ne Anutu weëre
kosangëp pim yaapkëël wel aisëak kutöm
kepilötë yewaisën it nengempun sa.” 63 Pël
maan kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan
ëën pimtë ulpëënëp keli yoolëem pim om-
naröen epël ök mëëa. “Tol ëën omën
munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak
ap weseim öpen? 64 Pi Anutu il yemowasem
utpet wesak yaan ar yok kat wia. Ar tol
yak?” Pël maan epël mëëa. “Pi utpet
yaarek wel wiip.” 65 Pël mëak naröak ngës
rëak waasöp ngës menak itöörarë ngep
elmëëë möak, “Talëpök yanimö?” pël mëak
polisörö mangkën pitök wak möa.

Pitaak Yesuun yak wesa

(Matiu 26:67-75; Luk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27)

66 Pita pi ka tomök ëmöökë kakaati wëën
kiri ar yaaö wotöököpë inëën koont nam-
pök së 67 itaangkën Pita es mor yesën ite-
nak epël mëëa. “Namp, ni Yesu Nasaret
kakaanëpring wëaup.” 68 Pël maan pi yak
wesak epël mëëa. “Ne nim yaan pipten
ëngk ma e yewas.” Pël mëak ëm kanrak
yaaröön kokor ngön ëa. 69 Pël ëën inëën
koontup piin itenak kaalak omën naë wëau-
röen epël mëëa. “Yaap, pitëkaan omën
namp epop.” 70 Pël maan pi kaalak yak
wesa. Pël ëak akun kot nent wë olëak
omën pim naë wëauröak epël mëëa. “Ni
yaap pitëm toktakaanëp, Kalili omnamp.”
71 Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak
ngön köntak epël mëëa. “Ne Anutuu ëöetak
omën arim yak pipopön köpëlëp.” 72 Pël
yemaan kokor ngön aan nentepar ëa. Pël
ëën Yesuuk ngön epël mëëa pöt kön wia.
Kokor akun nentepar ngön naën wiaan
akun nentepar nent yak newasumëëp mëëa
pöten kön wiak yaköm ëën ing kaö ëa.

15

Yesu Pailatë naë wak sa

(Matiu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Son 18:28-38)

1 Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere
ngön kosangötë ngarangköröere kaöaröere
kansol pourö wa top ëak Yesuu mëmp-
naata ngönte kosang wesa. Pël ëak wii
tëak naröak mësak së Pailatë naë moulmëa.
2 Pël ëën Pailatök epël mëak pëël mëëa.
“Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?”
Maan “Yok yaan pi tapët,” pël mëëa. 3 Pël

yemaan kiri ar yaaö kaöarö pit ngön kësang
panë kosang wesak ök mëëa. 4 Pël yaëën
Pailat pi Yesuun epël mëak pëël mëëa. "Pit
nimëën ngön könöm wesak yaan tol ëënak
kat wieëak nerek naën yaën?" 5 Pël maan
Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëën
Pailat pi yaan sa.

Pailatök Yesu mëmpënëak mëëa
(Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Son 18:39–19:16)

6 Krismaki poutë akun kësang pötak yang
ngarangkëp pi omnaröak omën namp wii
kaatakaan wes mëëpënëak maan pöt wes
më pël yeëa. 7 Akun pötak omën namp wii
kaatak wëa yapinte Parapas. Puuk omën
muntaröa wotöök wëak nga yaalem namp
mëna. Pël ëën pötaan wii kaatak ulmëa.
8 Pël ëën omën selap pit Pailatë naë së
wa rongan ëak krismaki poutë yaalmëaul
elmëëpënëak ök mëëa. 9 Pël ëën Pailatök
epël ök mëëa. "Yuta omnarö arim omp
aköp mait elmëak wes nimëëmaan. Kat
wiin pangk yaë ma?" 10 Yuta omën kaöarö
Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak
moulmëa pöt pi ëwat wëak pël mëëa. 11 Pël
maan kiri ar yaaö kaöaröak omnaröen
Parapas Yesuu urtak wilak wes mëëpnaan
mapënëak këk mëëa. 12 Pël yaëën Pailatök
kaalak epël mëak pëël mëëa. "Pël ë kosang
yewas pöt arim omp ak pël yemak pöp tol
ëëm?" 13 Maan elek wiak mëëa. "Pi këra
yetaprak wel wiip." 14 Maan epël mëëa.
"Omën epop utpet oröp nent ëa?" Maan
rangkrangk ngön ë olëak epël mëëa. "Këra
yetaprak wel wiip." 15 Pël maan Pailat
pi pitëm kentöt pet irëpnaak yak Parapas
wes mëa. Ën Yesuun pöt maan pol ko-
röp wapötringöök momöak këra yetaprak
mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

Ngaaröak Yesuun ököökre waswas elmëa
(Matiu 27:27-31; Son 19:2-3)

16 Pël ëën ngaarö pit Yesu mësak oröak
së yang ngarangkëpë ka kaö nerak ulmëak
maan nga omën pourö pim naë wa ron-
gan ëa. 17 Pël ëak ngaaröa ulpëën köp
möa namp momëak wii öng oröauuk ul
ket ëa nent kepönöök mowaëa. 18 Pël
elmëak rar rë mowesirak epël mëëa. "Yowe,
Yuta omnaröa omp aköp." 19 Pël mëak
kalaö naööring kepönöök momöak waasöp
ngës menak rar rë mowesirak ngëëngk
yemowesaul ököök elmëa. 20 Ököökre
waswas pël elmëak ulpëën köp möaup
pëëak kaalak pimtëëp më moulmëak këra
yetaprak mööpënëak mësak sa.

Yesu këra yetaprak möa
(Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Son 19:17-27)

21 Kamtaöök yesem omën namp koira
yapinte Saimon, Sairini kakaanëp, Alesan-
taare Rupas piarpim pepap. Pi yaakaan
yewaisën koirak këk maan Yesuu këra
yetapër waalën sa. 22 Yesem yang lup nenta
yapinta Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos
pötak, së oröa. 23 Pël ëak wain iitaring
i kön kat yokola nent irikor ëak nëm-
pënëak mangkën kaaö ëa. 24 Pël ëën pit
këra yetaprak möak pim ulpëënre poë ko-
röpöt narö nant öpënëak ngasamtak wia.
25 Pit këtëp kot nent luptakël yaaprën 9
kilok pötak möa. 26 Pël ëak pim kepön
löötak epël retëng ëa. "Epop Yuta om-
naröa omën omp aköp." 27 Pël ëak ngaare
këkain omën naar, namp yaapkëël namp
katnëël, mö ulmëa. 28 [Pël ëën ngönëntak
epël ëa pöt kë oröa. "Omën utpet yaau-
röa rongantak ulmëaup."] 29 Pël ëën om-
narö sak waisak yeem piin sömre ëlakëër
kepön keke elmëak epël mëëa. "Aë, ni,
'Anutuu ngëëngk tupët tööl olëak kaalak
akun nentepar nent ök remaap,' pël ëauppe
30 nimtë koröpö kaamök ëëm. Ni yaap
Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ëak
ira." 31 Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere
ngön kosangötë ngarangkörö pit tapël ökre
was elmëak neneren epël mëëa. "Pi omën
muntarö kaamök yaaupök pimtëën poprak
yaë. 32 Pi Kristo, Israel omnarö tiarim omën
omp aköp pöt këra yetaprakaan ent ëak
irap. Pël ëën tiar itenak piin kön wi kosang
wasëpenaan." Pël yemaan omën ngësngës
mö ulmëa pöaarta tapël utpet wesak mëëa.

Yesu wel wia
(Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Son 19:28-30)

33 Këtëp luptak 12 kilok pötak wëën
yanget koö olëak wieë së 3 kilok ëa. 34 Pël
ëën 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan
Yesu pi ngön ëak epël mëëa. "Eloi, eloi,
lama sapaktani?" Pöt tiarim ngöntak epël.
"Nem Anutu, nem Anutu, ni tol ëënak ne
sëp yenewasën?" 35 Pël yemaan omën pörek
taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëëa. "E
kat wieë. Eliaan merëk yemaap." 36 Pël yaan
omën namp pöömpö së i kaö kel newer
wain i som yaautak wariak këkalëp kautak
wa tëak Yesu nëmpënëak yemangkem epël

mëëa. “Kora. Elia pi wais kaamök elmëëpën
ma won pöten iteempa.” 37 Pël yemaan Yesu
pi merëk kaö mëak wel wia.
38 Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë ko-
röp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan
luptak keliak nempelnempel ëa. 39 Pël
ën ngaaröa wotöököp Yesu pim koëël tau
wëaup pi itaangkën Yesu wel wiin epël ëa.
“Omën epop yaap Anutuu Ruup.”
40 Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan
pim ënëm yesem kaömpre omnant kaamök
elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. Öng
pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria
Matala kakaanëpre Maria muntap Sems
kotupre Yose pöaarë ëlëpre Salomi pörö.
41 Pit Kalili yangerakaan Yesuu ënëm inëën
elmë imaurö. Pitëmënt pëën won, öng
munt naröeta Yesuring së Yerusalem kak
wakaima.

Yesu yang kel weera
(Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Son 19:38-42)

42 Kë yesa akun ngëëngkët ëlpamökëën
wiaan omnant kön yaaö akuneta wiap
kanök Yosep Arimatia kakaanëp sa. 43 Pi
kansolöröa wotöök wë Anutuu wa ngaöök
nimëëpnaaten kent kön wieimaup. Puuk
kas kön nawiin Pailatë naë së Yesuu
sokuren ök mëëa. 44 Pël ën Pailat pi teënt
wel wia pöten yaan sak nga omnaröa
wotöököpön yas maan sën pëël mëëa.
45 Pël ën nga omnaröa wotöököpök “Teënt
wel wia,” pël maan kat wiak Yosepön sokur
öpnaaten kuure mak mëëa. 46 Pël maan
Yosep pi së poë koröp kölam naö sum ëak së
Yesuu sokur yetaprakaan ent ëak poë koröp
pöök kör koëak wak së pimtën wesak kël
öngöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip
tiak kanrak il wari ulmëa. 47 Pël yaën Maria
Matala kakaanëpre Maria Yoseë ëlëp piarip
itena.

16

Yesu wal ëa
(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Son 20:1-10)

1 Kë yesa akunet pet irën Maria Matala
kakaanëpre Maria Semsë ëlëpre Salomiir-
ingörö pit Yesuu sokurak kolap köp nga
kamp ompyaut wa mëëpënëak sum ëak
kopëta wesa. 2 Pël ëak Sante ëlpam yewalën
oröak kan kourak yesën këtëp apra. 3 Pël
ën yangaö temanöm yewasem neneren
epël mëëa. “Yangaöökë kanrakaan këlö
talëpök wa pëlëër niwiipën?” 4 Pël mëak
itaangkën kël kësang pö wa pëlëër wieëa.
5 Pël ëaan yangaöök ilëak itaangkën omp
ulwas namp ulpëën kölam waliip mëaup
yaapkëël wel aisëaan itenak yaan sa. 6 Pël
yaën epël mëëa. “Yaan sëngan. Ar
Yesu Nasaret kakaanëp yetaprak möaupön
itaampunëak waisan. Pi eprek won wia.
Yok wal ëa. Ur koseten iteneë. 7 Ar së pim
ruuröere Pitaan ök man. ‘Pi Kalili yanger-
akël arimëën wet rëak sëpënëak ök niiaup.
Pörek së itaampun.’ ” 8 Pël maan öngörö kas
utpet ëak reireë urö yangaöökaan oröak kas
pöömpö sa. Pël ëak kas panë ën omnaröen
ök nemaan ëa.

Yesuuk Maria Matala kakaanëp ëö pet elmëa
(Matiu 28:9-10; Son 20:11-18)

9 [Yesu pi Santeetak ëlpam yewalën wal
ëak wet rëak Maria Matala kakaanëp ngaan
urmer 7 ëak waö ë momëa pöp ëö pet
elmëa. 10 Pël ën së piiring wëaö muntarö
ingre ya ilak aim wën ök mëëa. 11 Pël ën
Yesu pi wal ëak wën öngöp itena ngön
pöten kat wiin kë won ëa.

Yesuuk ru naarën ëö pet elmëa
(Luk 24:13-35)

12 Akun nentak ingre mor sauröakaan
omën naar kak nerekë sëpënëak yesën kan
kourak möönre koröp maim wak ëö pet
elmëa. 13 Pël elmën piarip së ru muntaröen
ök maan kat wiin tapël kë won ëa.

Yesuuk ru 11 pöröen ëö pet elmëa
(Matiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Son 20:19-23)

14 Ënëmak ru 11 pörö wa top ëak kaömp
neim wën ëö pet elmëa. Pël ëak wal ëak
wën itenauröak ök maan pitëm lupöt il
wariak wën kön wi kosang nemowasën
ëa pötaan kos elmëa. 15 Pël elmëak epël
ök mëëa. “Ar yang ël epotë yesem om-
naröa wëaul ngön ompyaut ök man. 16 Kön
wi kosang yewesautaring i mëëpnaap pi
kutömweri yaö sëpnaap. Kön wi kosang
yewesaut wonöp pi pöt es parëaöökën yaö
sëpnaap. 17 Kön wi kosang yewesautar-
ing öpnaarö nook weëre kosang mangkën
retëng ke nentere nent epël ëëpnaarö.
Nem yapintak urmerarö waö ë momëëp-
naat. Ngön köngköm ngolöpöök apnaat.
18 Kamalörö moröak mësël ëëpnaat. I nak
wel yawiaut nën utpet nemowaspan. Yau-
man yaauröa rangk pitëm moröt mowiin
ompyaö sëpnaat.”

Yesu kutömweri isa
(Luk 24:50-53; Ngön 1:9-11)

[19] Aköp Yesu pi ngön pipël ök më pet
irën Anutuuk wak kutömweri isa. Pörek së
pim yaapkëëtakël wel aisëak wë. [20] Pël ëën
pit kaare yang ël epotë pim ngönte aö sa.
Pël yaëën Aköpök kaamök elmëak retëng
nentere nent yaalmëem pim ngön yaaö pöt
yaap pël pet elmëa.]

Luk

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë
ënëmak Luk puuk Yesuu ngön ompyaö
epët retëng ëa. Luk pi ngaan root yaatak
wakaimaupök Pool kaamök elmëa. Pi Yuta
omën wonöp, köpël omnaröakaanëpök
Krik omnaröaan retëng ëa. Krik omnarö
pöt, wotpil yaauten kön wiin ompyaö
yaaurö yak pi Yesuun wotpil yaapöp pöta
ngönte retëng ë mena. Pi omnaröen
Yesuuk yaköm yaalni pöt pet elmëa. Luk
pi Ngön Yaaö Omnaröa Ya Mëmpeimauta
Ngönteta retëng ëa.

Pöt epël wia.
Son i yamëaupre Yesuu wilauta ngönte *1:1–2:52*
Son i yamëaupë ya mënaut *3:1-20*
Yesu i momëën morök elmëaut *3:21–4:13*
Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *4:14–9:50*
Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *9:51–19:27*
Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *19:28–23:56*
Yesuu wal ëak kutömweri isaut *24:1-53*

Luk puuk Tiopilas pöpëën pep epwer retëng ëa

1 O omën kaöap Tiopilas, tenim tekrakaan
omën selap pöröak Anutuuk elmëën tenim
naë omnant oröa pötön ökre was retëng
ëaut. 2 Pit omën wet rëak omnant oröön
itena pöröa këmötëaan ngön kat wiak
retëng ëaut. 3 Pël yaëën nem itena pöröen
pëël mëak songönöt këëkë kat wiaut. Pö-
taanök wotpil wesak nimëën ë yaningk. 4 Ni
kat wiak wet rëak omën muntaröak ök ni-
aan kat wian epot yaap tapöt pël wasumëak
retëng ë yaningk.

Ensel nampök Sonë wilëpnaaten Sakara-iaan ök mëëa

5 Erot pim Yuta omnarö ngarangk ëak
wëa akun pötak kiri ar yaaö omën namp
wëa yapinte Sekaraia pöp Eron pim kur-
mentëkaanöröa naëaan Apaisa pim tok-
takaanëp. Ën pim öngöp Elisapet piita Eron
tapöpë kurmentëkaanëp. 6 Piarip Anutuu
ëöetak wotpil wë pim ngön kosang pout
ngar weim wakaima. 7 Pël ëak Elisapet pi ru
köpëlëp yak piarip ru won wë ulöp sa.

8 Sekaraiaare kiri ar yaaö pim karurö
pit Anutuu ngönën tup kaöetak së ilëak
Anutuu ëöetak neenem yaat mëmpö yesem
9 Sekaraia puuk ka ngerö ngëëngktak së köp
nga kaampöt kiri ar ëak koulöp wes mëëpë-
nak pitëm yaaul wël ëlmëën sa. 10 Pël yaëën
akun pötak omën yaap sa pörö pit tomök
wa top kësang ëak Anutuun kimang maim
wëa. 11 Pël ëën Sekaraia pi itena pöt Aköpë
ensel namp köp nga kaampöt kiri ar yaaö
pöta weë yaapkëöökël tauaan itenak 12 kas
kaö ëak reëreë ura. 13 Pël yaëën enselëpök
epël mëëa. “Sekaraia, ni kas ëëngan. Anutu
pi nim kimang ngönte kat wia. Pötaanök
nim öngöp Elisapet pi nim yokot namp
wilëpnaat. Pël ëën pim yapinte Son pël
mam. 14 Pël ëak ni ya kë sak ërëpërëp yaëën
omnaröeta pim oröopna pötaan ërëpërëp
ëëpnaat. 15 Pi Aköpë ëöetak kaö sak wë wain
iire i nga muntat nanëmpan. Pim ëlëpë
yaatak wëën Ngëëngk Pulö pim lupmeri
peö ëëpnaap. 16 Puuk Israel omën selap
pan lup kaip motiin Anutu pitëm Aköpë
naë rë olapnaat. 17 Pi Eliaë ëa pöl weëre
kosang wak Aköpë wotöök rapnaap. Puuk
peparöa könöt kaip motiin rungaaröaring
lup yal mampnaat. Pël ëën omën ngön
wa olëolë yaauröeta tapël elmëën wotpil
wëauröa könöt kat mowiipnaat. Pël elmëën
omën pörö Aköpë waisëpnaataan ko ëak
öpnaat.” 18 Pël maan Sekaraia pi enselëpön
epël mëëa. “Ten öngöp pouwaar ulöpaar.
Pötaanök nim ngönta këët oröopnaalën
kön nawiin yeë.” 19 Pël maan enselëpök
kangiir epël mëëa. “Ne Kepriel, Anutuu
ëöetak wë piin inëën elmëeim wëaup. Pim-
tok ngön ompyaö epët ök niamëak wes
nemëën waisaup. 20 Pël ëën ni kat wiak kön
wi kosang newasën yaën. Pötaanök ngön
won sak wëën nem ngön yeniak pipot kë
oröönak kaalak ngön amëët.”

21 Sekaraia pi ka ngerö ngëëngktak akun
wali wëën omnarö kor wë kön selap ëa.
22 Pël ëeim wëën ënëmak kakaatiaan oröak
ngönaak mapënëak poprak ëa. Pël ëën
omnarö pit epël kön wia. “Pi ka ngëëngkta
kakaati omën it ngolöp nent itena koröp.”
Pël ëën pi ngön apënëak pomp ëak more-
siarëring ök elmëa.

23 Ënëmak Sekaraia pim ngönën tup kaöe-
tak ya yamëngka akunet pet irën kaalak
kakë sa. 24 Pël ëën ënëmak Elisapet ru
kepring sa. Pël ëak ëlëëpëlëëp ëeim wëën
ngoon mor nas won sa. Pël ëën epël mëëa.
25 “Aköp pi kaamök elnëak omnaröa ëöe-
tak nem ëöempel won newesak rungaap

yenangk.”

Ensel nampök Yesu wilëpnaaten Mariaan ök mëëa

26 Elisapet pöp ru iirak ëaan ngoon mor
nas nasiaan namp won sëën Anutuuk ensel
Kepriel pöp wes mëën Kalili yangerak ka
naö yapinte Nasaret pörekë sa. 27 Pörek
öng ulwas namp wëa yapinte Maria pi omp
namp Yosep piin yaö elmëën wëa. Yosep
pi Tewit pim kööröp. 28 Pël ëën Kepriel
pi Maria pim naë së epël mëëa. “Yowe,
Aköp pi nimëën ya ërëp ëak niiring wë.”
29 Pël maan Maria pi kat wiak ya ngës ëën
epël kön wia. “Tol ëënak yoöre ërëp epël
yenëa?” pël kön wia. 30 Pël ëën enselëpök
epël ök mëëa. “Maria, ni kas ëëngan. Anutu
pi nimëën ya ërëp yaë. 31 Nim yokot kepring
sak wilumë pipop yapinte Yesu pël mam.
32 Puuk omën kaö sak öpnaap. Pël ëën om-
naröak piin yaya mëak Anutu kaö panëëpë
Ruup pël mapnaap. Pël ëën Anutuuk pim
kööröp Tewit pim ëaul yangerakë omnaröa
kaö wes moulmëëpnaap. 33 Pi Yakopë ëere
köröörö ngarangk ëak wakaim öpnaap. Pël
ëën pim wa ngaöök nimëëpna pöt won
nasëpan.” 34 Pël maan Maria enselëpön
epël mëëa. “Tol ëak pël ëëm? Ne omp
wonöppe.” 35 Maan enselëpök kangiir epël
mëëa. “Ngëëngk Puloök nim naë wais
Anutu ngaarëkëp pim weëre kosangët nim
rangk niwiin kaamök elniipnaat. Pël ëën
nim ru wilumë ngëëngk pöpön omnaröak
Anutuu Ruup pël apnaat. 36 Kat wi. Nim
karip Elisapet pi ulöp saupök ru kepring wë.
Ngaan, ‘Pi ru nawilpanëëp,’ pël aimautak
peene pöt pi ru kepring wëën ngoon mor
nas nasiaan namp ëak yes. 37 Anutu pi
omën nant ëëpënëak poprak naën yaaup.”
38 Pël maan Mariaak kangiir epël mëëa. “Ne
Anutuu inëën koontup. Pötaanök yaan pil
elnëëp.” Pël maan enselëp pi sëp wesak sa.

Maria pi Elisapeten itaampö sa

39 Maria pi akun tapëtakëër wal ëak Yutia
rosir omnaröa kak nerekël sa. 40 Pël ëak
Sekaraia pim kaata kakaati së ilëak Elisape-
ten yoöre ërëp mëëa. 41 Pël yemaan Elisapet
pi Mariaë yoöre ërëp pöt kat yawiin ru
Elisapet pim yaatak wëaö pöp elel ëa. Pël
ëën Ngëëngk Pulö Elisapet piik ilëak peö
ëa. 42 Pël ëën ngön ëak Mariaan epël mëëa.
“O öng epop, ni öng muntaröa ök won.
Anutu pi niin ompyaö yaalni. Ën nim ru
wilumë pöpta ompyaö elmëëpnaat. 43 Ne
ompyaö talëpëën nem Aköpë ëlëpök nem
naë yewaisën? 44 Yoöre ërëp ngön neaan
kat yawiin nem yaatak wëaupta kat wiak
ërëpsawi ëak elel yaë. 45 Ni Aköpë ngön
ök niia pöt kë rapna pöten kön wi kosang
yewasën. Pötaan ërëpsawiaring ömëëp.”

Mariaak ërëpsawi ngön mëëa

46 Pël maan Maria pi epël mëëa.
“Nem lupmerök Aköpë yapinte wak yawis.
47 Ën nem könöpök Anutu ne utpetetakaan
yeneö pötaan ërëpsawi yaalmë.
48 Pi ne pim inëën koont pasip sant yaalnë.
Pötaanök omën peene wë eporöere ënëm
oröopnaarö pitök neen, ‘Anutuuk
ompyaö yaalmë,’ pël apnaat.
49 Anutu weëre kosangëp puuk retëng epët
yaalnë.
Pötaan pim yapinte ngëëngk wia.
50 Pi omën pim iri wëaurö sant yaalmëaup.
Omnaröa öpnaal sant pöt pangk ëak wiaap-
naat.
51 Pim moresök ya kosang mënak
omën pitëmtëën wak isak yaaurö wa
moolaan yes.
52 Pi yang omp ak weëröeta wa moolëak
omën yapin wonörö pitëm yapinöt wak isak
yema.
53 Pi omën ngöntök yaaö omnant wonörö
ulöl wes yemangk.
Ën ulöpre moupring wëaurö ngöntök
yemowas.
54-55 Pi tiarim ëaröen Apramre pim ruure
ëarö kaamök elniipënëak kosang
wesak ök mëëa.
Pötaanök pi pim ngön kosang wesa pöten
kön wiak Israel pim ya omnarö
kaamök elnieim wë.”
56 Maria pi Elisapetring wëën ngoon naar
namp ëak won sëën kaalak pim kakë sa.

Elisapetök Son wila

57 Elisapet pim akunet temanöm sëën
yokot namp wila. 58 Pël ëën omën kaköröere
nanangarö pit Aköpë sant elmëa pöt kat
wiak piiring top ëak ërëpsawi ëa.
59 Wë akun 7 ëak won sëën 8 pötak
pit yokotup Anutuun yaö wesak pim ko-
röp kaut ilëpënëak wa top ëa. Pël ëak
pit Sekaraia pim pepapë yapin ngamp
mapënëak mëëa. 60 Pël maan ëlëpök ke urak
epël mëëa. “Won, tiar pim yapinte Son pël
mepa.” 61 Pël maan pit epël mëëa. “Nim
nanang nampë yapinte pil won wia.” 62 Pël
mëak pepapön mor ök elmëak yapin talte

mapën pöten pëël mëëa. 63 Pël ëën pi kël
wësap naöön kimang elmëën wa mangkën
puuk, "Yapinte Son," pël retëng ëën pit
yaan sa. 64 Pël ëën tapëtakëër pim këmët
kengkën sëën ngönte orö rëën Anutuun
yaya mëëa. 65 Pël ëën kak pörek wëaurö
pit yaan sak pöta ngönte ka poutë ök maö
yesem Yutia yangerak rosiratë ka wieëa
pötëëta ök aö sëën pangk ë pet ira. 66 Pël
ëën omën pöt kat wia pörö om ngön pöt
kön wieim wë Aköpök weëre kosang mena
pël wesak epël mëëa. "Yokotup kaö sak tol
ëëpën?"

Sekaraiaak tektek ngön mëak Aköpön yaya mëëa

67 Ngëëngk Pulö Sonë pepap Sekaraia
pim lupmeri peö elmëën tektek ngön epël
mëëa.
68 "Tiar Aköp, Israel omnaröa Anutu pim
yapinte wak isak mapa.
Puuk tiar kaamök elniak utpetetakaan ent
ë yanuulë.
69 Pim inëën ruup Tewit pim kurmentëkaan
namp tiar utpetetakaan niöpënëak
omën weëre kosangring pöp tau yaulmë.
70 Omën pöpön ngaanëër pim tektek ngön
yaaö ngëëngkröen ök maan pitëm
këmötëaan epël aimaut.
71 Aköpök tiarim kööre tokörëere këëpöt
yaniwesaurö pitëm naëaan ent ë
nuulëëpnaat.
72 Pi ngaanëër ngön ngëëngk kosang wes
mena pöten kön wieë
tiarim ëarö lup sant elmëeima.
73 Pim ngön kosang wes mena pöt tiarim
kröööp Apramön epël mëëa.
74-75 'Ne ar neen akun poutë ompyaöre wotpil
wë kas naën inëën elnëënëën
arim kööre tokörëa naëaan kama niömaat.'
76 Ën yokot epop, ni wet rëak Aköpëën kan
ngësum.
Pël ëëmë pötak omnaröak niin, 'Anutu
Ngaarëkëp pim tektek ngön yaaup,'
pël niapnaat.
77 Ni Anutuuk pitëm utpetatë kangut kërë
moolëak utpetetakaan öpnaat pël
ök maan kat wiipnaat.
78 Anutu pi tiarimëën sant yaaup.
Pötaan pël elniipnaat.
Pi kutömweriaan namp tiarim naë wes
mëën puuk këtëpë yema pöl ëwa
elniipnaat.
79 Pël ëën omën koutak wëauröere wel wi-
ipënëak yaaurö
ëwa elniak mayaap kanöök niulëën öpe-
naat."
80 Ënëmak yokot Son pöp kaö sëëre könö
kaö së pël ë. Pël ëak yang omën wonrek
së wakaim wiak pim ya mëmpna akunet te-
manöm sëën Israel omnaröa naë orö tekeri
sa.

2

Yesu wila
(Matiu 1:18-25)

1 Akun pötak Rom yang omp ak Sisa Okas-
tas puuk omën pim iri wëauröa yapinöt
öpënëak ngön kosang wia. 2 Ya pöt ngaan
namëngkënte, Sairinias pim Siria yangerak
yang ngarangk ëak wëaö akun pötak ngës
rëa. 3 Pël ëën omën pourö pit yapin wi-
ipënëak pitëm ka songönötë sa.
4 Yesën Yosep pi Tewit pim kröööpök
Kalili yangerak Nasaret pörek wëa. Pö-
taanök Yutia yangerak Tewit pim kak Pe-
telem pörekë sa. 5 Sëpënëak pim öng yaup
Maria pöpta yapin wiipënëak koirak piarip
pouwaar sa. Maria pöp ru kepringëp. 6 Pël
ëak wëën Maria pim ru wilëpna akunet
temanöm sa. 7 Pël ëën pim yokot wetkaalëp
wila. Pël ëak poë kröp kautak kör koëak
pol purmakaöröa kaömp umweri öngpök
mowiin wieëa. Su kaat omën peö ëa. Pö-
taanök ur ap wesak purmakaö kaatak së
wëa.

Enselöröak pol sëpsëp ngarangkröen ök mëëa

8 Petelem kak pörekë naë omën narö
pitëm pol sëpsëpörö rö kan koinë ngarangk
eim wëa. 9 Pël ëën Aköpë ensel namp
pitëm naë së oröön Aköpë ëwaöök pitëk
ëwa elmëën kas kaö ëa. 10 Pël yaëën en-
selëpök epël mëëa. "Ar kas ëëngan. Kat
wieë. Ne arimëën ping ngön ompyaut wak
yewais. Yang poutë omnarö kat wiak ërëp-
sawi ëënëët. 11 Peene öng nampök Tewitë
kak eprek rungaap yawil pipop ar omën
pourö utpetetakaan niöpnaap. Pi Aköp
Kristo, Anutuuk Yaö Mëëaup. 12 Itenak yaap
ëa wasënëëtaan wetete niamaan. Poë ko-
röpöök kör koëak pol purmakaöröa kaömp
umweri wiaan itaampunëët." 13 Pël maö-
taring ensel muntarö kësang pan tapët pöt
pitëm karipë naë oröak Anutuun yaya mëak
epël mëëa.
14 "Anutu Ngaarëkëp pim yapinte wak isëp.
Omen pim lup sant elmëaurö pitëm naë
mayaap wiaap."

Pol sëpsëp ngarangkörö Yesuun itena

15 Enselörö pit kaalak kaip tiak kutömweri
sëën sëpsëp ngarangkörö pit neneren epël
mëëa. “Tiar Petelem kak së oröak Aköpë
ök yenia pipten iteempa.” 16 Pël mëak
pit teëntom pan së Mariaare Yosep koirak
itaangkën öngaap poë koröpö kör koëak pol
purmakaöröa umweri wiaan itena. 17 Pël
ëak yokot pöpëën ngön ök maan kat wia
pöt ök mëëa. 18 Pël ëën omën pörek wëa
pörö pourö pit sëpsëp ngarangköröa ngön
ök mëëa pöt kat wiak yaan sa. 19 Ën Maria
pöt ngön pöt kat wiak pim lupmeri wa
wiak om kön wieima. 20 Pël ëën pol sëpsëp
ngarangkörö pit kaalak yesem enselëpök
rungaapëën ök mëëa pöl itaampööre kat wi
ëa pötëën Anutuun yaya maima.

Yesuun yapin mëëa

21 Yesu wilën wieë akun 7 ëak won sëën
8 pötak pit pim koröp kaut ilak yapinte
Yesu mëëa. Yapin pöt pi yaatak won wiaan
enselëpök ök mëëaut.

Simionre Ana piarpim ngönte

22 Mariaare ruup piarip kak wë piarpim
iirëpna akunet temanöm yesën Moses
pim ngön kosangöt ngar wak Yosepring
Yerusalem kak së yokotup Aköpëën yaö
mowasëpënëak wak sa. 23 Pöt Aköpë ngön
kosang epël wia pöt ngar wak pël ëa.
“Yokot wetkaalörö wilën pöt Aköpëën
yaö mowasën.” 24 Pël ëak piarip Aköpë
ngön kosangöt ngar wak Aköpëën yaö
mowasëpnaataan int ek naar kiri ar
ëëpënëak wak sa.
25 Yerusalem kak omën namp wakaima
yapinte Simion. Pi omën wotpil
ngönënringëpök omën Israel omnarö
utpetetakaan moöpna pöpön kor wëën
Ngëëngk Pulö piiring wakaima. 26 Ngëëngk
Pulöök ngaan piin epël ök mëëa. “Ni wel
nawiin om wëën Aköpë Yaö Mëëaup, Kristo,
oröön itenakök wel wiimëët.” 27 Omën pöp
Ngëëngk Pulöök elmëën Anutuu ngönën
tup kaöetak së wëa. Pël ëën Yosepre Maria
piarip rungaap wak ngön kosangta wieëaul
elmëëpënëak ngönën tupta kakaati sa. 28 Pël
ëën Simion pi Yesu wak kapariak epël mëak
Anutuun yaya mëëa.

29 “Aköp nim neaan pöt yok kë yaarö.
Pötaanök nuuk aan ne ya kë sak wë wel
wiimaan.
30 Nem itöök nim omën ten utpetetakaan
niöpënëak yaan pöpön ityaangk.
31 Aköp ni omën pouröak piin itaampunëak
ko ë ninaup. 32 Puuk kopël omnaröa
lupöt ëwa yaalmë.
Ën Israel nim omnarö tenim yapinte wak
yawis.”

33 Yokotupön pël yemaan ëlre pepaar pi-
arip kat wiin pölöppölöp ëa. 34 Pël ëën
Simion pi welaköt elmëak yokotupë ëlëp
Mariaan epël mëëa. “Yokot epopë naë
Israel omnarö pit komre kap ëëpnaap. Pël
ëak narö pim naëaan kawi ngentiipnaat. Ën
narö pim naë tauak kosang sëpnaat. Puuk
sowi mowiin omnarö pimëën ngön utpet
apnaat. 35 Pit pël yemaan pitëm kön ëlëëpöt
yoolök wasëpnaat. Pël yaëën nimëntta ya
këlangön ëak yaköm kön wiimëët.”

36 Tektek ngön yaaö öng namp wëa yap-
inte Ana. Pi Panuel pim koontup, Asa
pim kurmentëkaanëp. Pim öng ulwasöök
omp wak wëën krismaki 7 ëak sëën 37 wel
wiin öng tek wakaima. Pim krismakiat 84.
Öng ulöp pöp pi akun poutë ngönën tup
kaöet sëp newasën këtëkre rö kan poutë
Anutuun yak kë ngës olëak wë kimang
maim wakaima. 38 Öng pöp pi akun pötak
pitëm naë së Anutuun yokotupëën yaya
mëak Yuta omën Anutuuk pit utpetetakaan
moöpënëak kor wakaimauröen yokotupë
ngönte ök mëëa.

Yosep Mariaare Yesu mësak Nasaret kakë sa

39 Yosepre Maria piarip Aköpë ngön
kosangta wieëa pöl omnant pout ë pet
irak kaalak Kalili yangerak Nasaret kakë sa.
40 Pël ëak yokotup kaö sak weëre kosang wak
ëwat kaöempelring wëën Anutu pimëën ya
kë sa.

Yesu kotupök Anutuu ngönën tup kaöetakë sa

41 Yesuu ëlre pepaar piarip Anutuu mait
elmëa akun poutë Yerusalem kak seim
yeëa. 42 Pötaanök piarpim yaaul Yesu kris-
makiat 12 ëak won saupök mësak pit pourö
sa. 43 Pël ëak wë ngëëngk akunet pet irën
kaalak kakë sëpënëak yokotup Yerusalem
kak om wëën piarip pöten köpël yak sa.
44 Pël ëak yesem yokotup omën karuröar-
ing yes wesak kët pöt seim wiap kan pi-
arpim kar pöröa naë ap wesa. 45 Pël ëak
pitëm naë ap wes pet irak kaalak Yerusalem
kak ap wasëpënëak sa. 46 Pël ëak ap we-
seim wëën akun nentepar nent ëak won
sa. Pël ëën ënëmak ngönën tup kaöeta

kakaati së itaangkën pörek rë yemoulauröa
tekrak wel aisëeë pitëm ngönöt kat wiak
songönötön pëël maim wëa. 47 Pël ëën omën
pim ngön kat wia pörö pit pim ngön kaip
ti mampööre ëwat yaautaan itenak yaan
sa. 48 Pël ëën pim ëlre pepaar piin itenak
yaan sak ëlëpök epël mëëa. "Yokot epop,
tol ëënak tenipön epël yaalniin? Ten pep
yaköm ë sak niin ap wasö imep." 49 Pël
maan kangiir epël mëëa. "Oröpmorëënök
neen ap wasö im? Arip köpël ma? Ne nem
Pepapë kaatak wëep." 50 Pël maan piarip
ngön pöt kat wiak ëngk ma e wesa. 51 Pël
ëën ëlre pepaarring pit kaalak Nasaret kak
së wë piarpim ngön ngar weim wakaima.
Ën ëlëp pöt pi omën itenak kat wia pöt pim
lupmeri wa wiak kön wieima. 52 Pël ëën Yesu
pi wë kaö sak pim ëwatte ompyaö ëa. Pël
ëën Anuture omnarö piin itaangkën pangk
ëa.

3

Son i yamëaup pim yaat ngës rëa
(Matiu 3:1-12; Maak 1:1-8; Son 1:19-28)

1-2 Son, Sekaraiaë ruup, pi yang omën
wonrek wëën Anutuuk ya ngön mëëa. Akun
pötak omën eporöak yang ngarangk eim
wëën Anutuuk pël mëëa. Rom omp ak
Taipirias Sisa pi Rom yang pör ngarangk
ëak wëën krismaki 15 ëak won sa. Akun pö-
tak Pontias Pailat pi Yutia yanger ngarangk
ëeëa. Ën Erot pi Kalili yangera kaö sak
wëën pim nangap Pilip pi Ituriaare Trekon-
aitas yangera kaö sak ngarangk ëa. Ën
Laisenias pi Apilini yanger ngarangk ëeëa.
Ën Anasre Kaiapas piarip kiri ar yaauröa
wotöök wëa. Akun pötak Anutuuk Sonön
ya ngön mëëa. 3 Pël ëën pi i Yotanë we
naöökaan naöök yesem Anutuuk omnaröa
saunatë kangut ent ë moolapnaataan lup
kaip tiin i momëëpënëak ök maima. 4 Pöta
ngönte tektek ngön yaaup Aisaia puuk epël
ngönëntak retëng ëa pöt Son pim naë kë
oröa.

"Yang pultakaan omën nampök epël ya.
'Aköpëën kanö wotpil weseë.
Ngësak ompyaö panë weseë.
5 I kön pipotta yang rë ngep ëeë.
Pël ëak rosir kotre kaö pipotta pout
mëngkën iri rëëp.
Kan pek wia pipotta wotpil weseë.
Pël ëak kamtaöök kël wia pipotta wa
moolëak won weseë.
6 Pël ëën omën pourö Anutuuk utpete-
takaan yaniö pöten itaampenaan.' "

7 Omën kësang Sonök i momëëpënëak
pim naë sëën epël mëëa. "Kamalöröa
morök yaalni pöl ar yaaurö. Ar kön wiin
nem naë waisën i nimëëma pöt Anutuuk
nga elniipënëak ya pöt naalniipan. 8 Ar
lup kaip tiak wëwë pötakël önë pötakëër
omnaröak arën itaangkën lup kaip tian pël
ëëpnaat. Arimtë könöök epël angan. 'Ten
Apramë köröörö,' pël angan. Ar kön wi
kosang newasën wë, 'Ten Apramë köröörö,'
pël anë pöt pangk naën. Ne niamaan kat
wieë. Anutu pi apënëak pöt yok pangk aan
kël epotök Apramë körö koröp oröopnaat.
9 Anutuuk iner këra songöntak wia. Këra
nement ulöp ompyaö nautön ëëpna pöt ku
tiak es marën kotöpnaat."

10 Pi pël maan pit piin pëël mëëa. "Elei,
ten tol ëën?" 11 Pël maan puuk kangiir epël
mëëa. "Omën namp pim ulpëën naar wiaan
pöt omën wonöp namp mamp. Ën namp
kaömpöt selap wiaan pöt tapël muntap
nant mamp."

12 Takis yewa omën naröeta i mëëpënëak
sa. Pël ëak pi ngön pöt maan kat wiak epël
mëëa. "Rë yanuulaup, ten tol ëën?" 13 Maan
puuk epël mëëa. "Ar omnaröa naëaan takis
önëak pöt ngarangköröa niia pil pëën ön.
Arök arimëën kaut önganok." 14 Pël maan
nga omën naröeta kaalak pëël mëëa. "Ën
ten tol ëën?" Pël maan puuk epël mëëa.
"Arta omnarö mööre kaar ëak sumat wë
pël ëënganok. Ar arimtë ya yamëngkauta
sumat pëën weë. Muntat önëak kent ëën-
gan."

15 Son pi pël maan omnarö pit ërëpërëp
ëak pimëën kön selap ëak epël mëëa. "Epop
Yaö Mëëaup Kristo tapöp koröp." 16 Pël yaan
pit pouröen epël ök mëëa. "Omën nem
ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak
nemët il wasëpnaap. Ne utpet epopök pim
ing korötepar wii nemowilnganëëp. Ne i
yaaptaring i yanimë. Puuk pöt ar Ngëëngk
Pulö nimëën esuwesi ök arim utpetat kotak
won sëpnaat. 17 Pi pim kat yaurautaring
wais kat ur rongan ëak kaömp ompyaut
wa pim kaömp kaatak wiipnaat. Pël ëak
unönre söksök pöt wa top ëak es kosang-
wesi moolaan kot sëpnaat."

Erotök Son wii kaatak moulmëa

18 Son pi ngön pöt ök mëak wa korkor
ngön munt nantre ngön ompyaut om-
naröen ök mëëa. 19 Pël ëak yang ngarangk

kaöap Erot pi utpet nant yaaupök pim
nanëpë öngöpta wa ëp ëa pötaan ngön
kosang mëëa. 20 Pël ëa pöta rangk saun kaö
panëët Son wii kaatak moulmëa.

Yesu i mëa
(Matiu 3:13-17; Maak 1:9-11)

21 Son pi wii kaatak nemoulmëën wiaan
omnarö i momëak Yesuta i momëa. Pël ëën
pi Anutuun kimang yemaan kutömwer këm
nga ëën 22 Ngëëngk Pulö int ekëpë ök sak
Yesuu rangk irëa. Pël yaëën kutömweriaan
ngön nent epël mëëa. "Ni nem Ruup. Ne
niin ya kë sak kent pan yaalni."

Yesuu ëere kööörö
(Matiu 1:1-17)

23 Yesu pi pim krismaki 30 ëak won sëën
pim yaat ngës rëa. Pël yaëën omnaröak piin
kön wiin Yosepë ruup pël ëa.
Yosep pöp Ilai pim ruup.
24 Ilai pöp Matat pim ruup.
Matat pöp Liwai pim ruup.
Liwai pöp Melkai pim ruup.
Melkai pöp Sanai pim ruup.
Sanai pöp Yosep pim ruup.
25 Yosep pöp Matataias pim ruup.
Matataias pöp Emos pim ruup.
Emos pöp Neam pim ruup.
Neam pöp Eslai pim ruup.
Eslai pöp Nakai pim ruup.
26 Nakai pöp Meat pim ruup.
Meat pöp Matataias pim ruup.
Matataias pöp Semen pim ruup.
Semen pöp Sosek pim ruup.
Sosek pöp Sota pim ruup.
27 Sota pöp Soanan pim ruup.
Soanan pöp Resa pim ruup.
Resa pöp Serapapel pim ruup.
Serapapel pöp Sialtiel pim ruup.
Sialtiel pöp Nerai pim ruup.
28 Nerai pöp Melkai pim ruup.
Melkai pöp Etai pim ruup.
Etai pöp Kosam pim ruup.
Kosam pöp Elmatam pim ruup.
Elmatam pöp Er pim ruup.
29 Er pöp Yosua pim ruup.
Yosua pöp Eliesa pim ruup.
Eliesa pöp Sorim pim ruup.
Sorim pöp Matat pim ruup.
Matat pöp Liwai pim ruup.
30 Liwai pöp Simion pim ruup.
Simion pöp Yuta pim ruup.
Yuta pöp Yosep pim ruup.
Yosep pöp Sonam pim ruup.
Sonam pöp Elaiakim pim ruup.
31 Elaiakim pöp Melia pim ruup.
Melia pöp Mena pim ruup.
Mena pöp Matata pim ruup.
Matata pöp Netan pim ruup.
Netan pöp Tewit pim ruup.
32 Tewit pöp Sesi pim ruup.
Sesi pöp Opet pim ruup.
Opet pöp Poas pim ruup.
Poas pöp Salmon pim ruup.
Salmon pöp Nason pim ruup.
33 Nason pöp Aminatap pim ruup.
Aminatap pöp Atmin pim ruup.
Atmin pöp Anai pim ruup.
Anai pöp Esron pim ruup.
Esron pöp Peres pim ruup.
Peres pöp Yuta pim ruup.
34 Yuta pöp Yakop pim ruup.
Yakop pöp Aisak pim ruup.
Aisak pöp Apram pim ruup.
Apram pöp Tera pim ruup.
Tera pöp Neo pim ruup.
35 Neo pöp Serak pim ruup.
Serak pöp Reu pim ruup.
Reu pöp Pelek pim ruup.
Pelek pöp Epe pim ruup.
Epe pöp Sela pim ruup.
36 Sela pöp Kenan pim ruup.
Kenan pöp Apaksat pim ruup.
Apaksat pöp Sem pim ruup.
Sem pöp Noa pim ruup.
Noa pöp Lamek pim ruup.
37 Lamek pöp Metusala pim ruup.
Metusala pöp Inok pim ruup.
Inok pöp Saret pim ruup.
Saret pöp Malalel pim ruup.
Malalel pöp Kenan pim ruup.
38 Kenan pöp Inos pim ruup.
Inos pöp Set pim ruup.
Set pöp Atam pim ruup.
Atam pöp Anutu pim ruup.

4

Setenök Yesu morök elmëa
(Matiu 4:1-11; Maak 1:12-13)

1 Yesu pi Ngëëngk Pulöök pim lupmeri
peö ëak mësak Yotan imer sëp wesak yang
omën wonrekë sa. 2 Pël ëak wë kët 40
ëak won sëën Seten pim naë së oröak
morök elmëa. Akun pötak pi kaömp won
pan ëa. Pël ëën akun pöt won sëën
këën wel wia. 3 Pël yaëën Setenök epël
mëëa. "Ni Anutuu Ruup. Pötaanök kël
epotön maan kaömp sëën në." 4 Pël maan
Yesuuk kangiir epël mëëa. "Ngönëntak
epël wia. 'Kaömp pöt pëënök omnaröa
wëwëet nanimpan.' " 5 Pël maan Seten pi
Yesu mësak rosir naöök is moulmëak tapë-
takëër yangerakë omën poutön pet elmëak
6 epël mëëa. "Yang epotë omën nantre

nant pötë weëre kosang nem naë wiaan
namp ngarangk elmëëpnaataan mempëak
pöt mempaat. Pötaanök ni ngarangk
ëëmëëtaan nimpëak yeë. 7 Pötaanök ni nem
iri ilëak yaya neamë pöt omën epot pout
nimëën sëpnaat." 8 Maan Yesuuk kangiir
epël mëëa. "Ngönëntak epël wia. 'Aköp
Anutuun yaya mam. Pimënt kopëtapön
inëën elmëëm.' " 9 Pël maan Seten pi kaalak
Yesu mësak Yerusalem kak së ngönën tup
kaöeta möröök moulmëak epël mëëa. "Ni
Anutuu Ruup. Pötaanök eprekaan öngkrek
sörok ola. 10 Pöta ngönte ngönëntak epël
wia. 'Anutu pi pim enselöröen maan ni
ngarangk elniipnaat.' 11 Ën ngönën nen-
teta epël wia. 'Këlötök nim ingesi niwal-
panëën pitök morötök akaak elniipnaat.' "
12 Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa.
"Ngönën nenteta epël wia. 'Aköp Anutuun
kaamök elniipnaaten ököök elmëëngan.' "
13 Pël maan Seten pi morök ke nentere nent
elmë pet irak akun nentakëën wesak sa.

Yesu pi Kalili yangerak pim yaat ngës rëa
(Matiu 4:12-17; Maak 1:14-15)

14 Yesu pi Pulöök weëre kosang kaamök
elmëën Kalili yangerakël kaalak sa. Pël ëën
pim ëa pöta ngönte yang pörek sa pet ira.
15 Pël ëën ngönën tupötë ngönën ök yemaan
omën pourö pim yapinte ngar wa.

Nasaret omnarö Yesu kaseng mena
(Matiu 13:53-58; Maak 6:1-6)

16 Yesu pi Nasaret kak pim kotuuk
wakaimaurekë sa. Pël ëak pim yaaul kë
yesa akun ngëëngktak ngönën tuptak së
ngönënte sangk kelëpënëak wal ëa. 17 Pël
ëën nampök Aisaia pim ngönën pepewer
mangkën wilak epël retëng ëaö pöt koira.
18 "Aköpë Pulö neering wë.
Pim ngön ompyaut omën omnant
wonöröen ök mamëak yenëa.
Pi ngön epël ök mamëak wes nemëën
waisaut. 'Ar wii kaatak wëaurö,
nook wil niulëën kan sënëët.
Ën ar it ngaap wëaurö, nook ompyaö ni-
wasën nga sënëët.'
Pi këlangön kat wieim wëaurö pitëm
këlangön yemengkauröa naëaan
wil moulmëën sëpënëak wes
nemëaut.
19 Pi Aköpë omnarö utpetetakaan moöpëna
akunet temanöm yes pötenta ök
mamëak wes nemëaut."

20 Yesu pi ngön lup pöt sangk kelak
pepewer kaalak koö möak ya omnamp
menak wel aisëa. Pël ëën omën ngönën
tup pötak wëa pörö pourö piin it kos
elmëëëa. 21 Pël ëën ngës rëak epël ök
mëëa. "Ngönën lup sangk kelën kat yawi
pipët peene kë yaarö." 22 Pël maan pit
piin kön wiin isën kön selap ëak pim këm-
takaan ngön ompyaut oröa pöten yaan sak
neneren epël mëëa. "E, tiar piin ëwat wëep.
Pi Yosepë ruuppe." 23 Pël maan Yesuuk
kangiir epël mëëa. "Tiar akun poutë,
'Rotap nimtë yaumantë won wasum,' pël
yaaurö. Pöta ök arök neen, 'Pi yaap ma
kaar ya,' pöt itaampunëak waswas ngön
pöt an koröp. Pël neak arök kaalak, 'Nim
Kapaneam kak ya mëngkën kat wian pöt
nimtë wëaö eprekta pël namëngkan ma?'
pël an koröp." 24 Pël mëak epël mëëa. "Ne
yaap niamaan. Tektek ngön yaaö nam-
pök ngönte aan pimtë ka songöntakörö kat
nawiin yaaurö. 25 Ne yaap niamaan kat
wieë. Arim köröörö tektek ngön yaaup
Elia pim ngönten kat nawiin ëën Anutuuk
maan kopi nepelën wiaan krismaki 3 ngoon
6 ëak won sëën kaömp ngöntök kësang
pan yang poutë wiakaima. Akun pötak
öng kapir kësang Israel yangerak wë kaömp
ngöntök wakaima. 26 Pël yaëën Anutuuk Elia
pitëm naë wes namëën, Saiton yangerak
Sarepat kak öng kapir kopët namp wëa
pöpë ngësël wes momëën sa. 27 Pöta ök, tek-
tek ngön yaaup Ilaisaë wakaima akunetak
Israel omnaröa naë omën selap kësë ëak
wakaima. Omën pörö pitëm naëaan namp
ompyaö nemowasën won. Neaman Siria
yangerakaanëp pi kopëtapökëër ompyaö
mowesa."

28 Pël maan omën ngönën tupta kakaati
wëaurö pit ngön pöt kat wiak ya sangën
pan ëa. 29 Pël ëën wal ëak Yesu moröak
kaöökë wilëngkëël sa. Pitëm ka pö tomönta
rangk wieëa. Pötaanök pit pi wak parëaöök
moolapënëak sa. 30 Pël ëën Yesu pi pitëm
teköök ilëak kö sak sa.

Yesuuk urmer namp waö ë momëa
(Maak 1:21-28)

31 Yesu pi Kalili yangerak ka naöökë yap-
inte Kapaneam pörek së kët kë yesa akun
ngëëngktak omnaröen ngönën ök mëëa.
32 Pël ëën pit kat wiin pi pepapök öng-
pököt wa kotiak yemaan kat wiak yaan sa.
33 Pël ëën ngönën tup pöta kakaati omën

urmerap pim lupmeri wëaö namp puuk
Yesuun ngön ëak epël mëëa. 34 "Elei, Yesu
Nasaretaanëp. Ni ten tol elniim? Ni utpet
niwasumëak waisan koröp. Ne niin ëwat
wë. Ni Anutuu naëaan Omën Ngëëngkëp."
35 Pël maan Yesuuk urmer pöpön ngön
kosang mëak epël mëëa. "Ni ngön angan.
Omën pipop sëp mowesak oröak së." Pël
maan urmer pöp utpet nemowasën, om
oröak sëpënëak pi kutpat ë omnaröa teköök
moolëak oröak sa. 36 Pël ëën pit yaan panë
sak neneren epël mëëa. "Elei, ngön epët
tol nent? Pi weëre kosangring urmeraröen
ngön maan kat wiak oröak kas yesëp." 37 Pël
mëak pit pöta ngönte aö sëën yang pörek
ka wieëa pötë sa pet ira.

Yesuuk Pitaë lëlamöp ompyaö mowesa
(Matiu 8:14-15; Maak 1:29-31)

38 Yesu pi ngönën tuptakaan oröak Sai-
monë kaata kakaati sa. Pël ëak itaangkën
Saimonë öng lëlamöp yauman koröp es
nga kaö nent yeem wieëa. Pël yaëën pit
puuk kaamök elmëëpënëak mëëa. 39 Pël ëën
Yesu pi öng yauman wieëaupë naë së taueë
yaumanten nga mëëa. Pël ëën öngöp pi
tapëtakëër koröp es nga pöt won sëën wal
ëak kaömp ar ë mena.

Yesuuk omën selap ompyaö mowesa
(Matiu 8:16-17; Maak 1:32-34)

40 Kët yeilaan omnarö pitëm kar yauman
ke nentere nent yaaurö mësak pim naë sëën
pim moresiar pitëm rangk mowiak yau-
manöt ompyaö mowesa. 41 Pël yaëën urmer-
arö pit omën naröakaan oröak yesem ngön
ëak epël mëëa. "Ni Anutuu Ruup." Pöt
pit pi Kristo, Yaö Mëëaup, pöten ëwat wëa.
Pötaanök pim songönten ök mapanëak nga
mëëa.

Yesu pi ka nantë ya mëmpö sa
(Maak 1:35-39)

42 Ëlpam walën Yesu pi kaöökaan oröak
yang lup omën won nentak së wëën om-
narö pit ap wasö së koirak pi sëpanëak
mëëa. 43 Pël ëën Yesu pi epël mëëa. "Ne
Anutuu omnarö wa ngaöök nimëëpna ngön
ompyaö pöt ök niamëak wes nemëaup. Pö-
taanök omën ka muntatëëröenta ök maö
sum." 44 Pël mëak Yuta omnaröa ngönën
tup wieëa pötë ngönën ök maima.

5

Yesuuk maan Pita i kaö imënörö kësang pan wa
(Matiu 4:18-22; Maak 1:16-20)

1 Akun nentak Yesu pi Kenesaret i kaöökë
pisöök wëën omën kësang pan pit Anutuu
ngönte kat wiipënëak së wa rongan ëak pi
kör mokoëa. 2 Pël ëën i pisöök pörek wang
kot naöörar wieëa. Pepaar pöt wi ulmëak
së iiröt iireim wëa. 3 Pël ëën Yesu pi Saimon
pimöökë ngaarëk isak Saimonön kot nent
mök ë i kaöökël mëëpënëak mëak pöök wel
aisëak wë omnaröen ngönën ök mëëa.

4 Pël ë pet irak Saimonön wangaö kaalak
i kaöökël mök ë mëak iiröt olëak i kaö
imën narö waulöpënëak mëëa. 5 Pël maan
Saimonök kangiir epël mëëa. "Kaöap, ten
röök epöök weë ngentiak pël ëeim imën
namp naön ëautep nim ngöntak kaalak
olamaan." 6 Pël mëak pit iiröt olaan imën
kësang pan ilëak peö ëën iiröt ilëpënëak ëa.
7 Pël ëën pit pitëm karurö wang muntaöök
wëauröen kaamök elmëëpënëak moresring
waiseë elmëën së kaamök ëak wangaöörarë
wiin könöm menak i kaöök ilapënëak ëa.
8 Pël ëën Saimon Pita pi pöten itenak Yesuu
ingrak tok oriak epël mëëa. "O Aköp, ne
utpetapök sëp newesak së." 9 Pöt piire
omën pörek wëa pörö pit imën kësang
pan wa pöten yaan sak pël mëëa. 10 Pël
maan Sepeti pim ruaar Semsre Son, Sai-
mon pim karaar, piaripta tapël yaan sa.
Pël ëën Yesuuk Saimonön epël mëëa. "Ni
kas ëëngan. Ënëmak nim i kaö imënörö
yewan pi tapël omnaröeta ömëët." 11 Pël
maan pit wangaöörar weruak së i pisöök
më ulmëak pitëm omnant pout sasa sëp
mowesak Yesuu ënëm elmëa.

Yesuuk omën kësë ëa namp ompyaö mowesa
(Matiu 8:1-4; Maak 1:40-45)

12 Yesu pi kak nerek së wëën omën namp
pim koröp pou kësë ëaup Yesuun itenak
pim naë së tok oriak ë koset yangerak
elak wë epël mëak kimang mëëa. "Aköp,
ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk
ompyaö newasumëët." 13 Maan Yesuuk
moresiar pim rangk mowiak, "Pël ëëmëak
yeëerek, ompyaö së," pël maan tapëtakëër
pim kësëat won sa. 14 Pël ëën Yesuuk ngön
kosang mëak epël mëëa. "Epël yaalni epëta
ngönte omnaröen ök manganok om el we-
sak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet

elmë. Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt
ëwat sëpnaan Moses pim ngön kosangta
wia pöl kiri ar ëëm." [15] Pël maan Yesu
pim elmëa pöta ngönte ka poutë kat wi pet
irak omën kësang pan pim ngön kat wiire
yaumanöt won wasö pël ëëpënëak pim naë
së oröa. [16] Pël yaëën pi yang omën wonrekël
së Anutuun kimang mëëa.

Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö mowesa
(Matiu 9:1-8; Maak 2:1-12)

[17] Kët nentak Yesu pi omnaröen ngönën
ök maim wëën ka poutë Kalili yanger-
akaanre Yutia yangerakaanre Yerusalem
kakaan omën ngön kosangötë ngarangk
naröere Parisi ngönën omën narö pitta
pörek wel aisëak wëën Aköpë weëre
kosangöök Yesu kaamök elmëën yauman
omnarö ompyaö mowesa. [18] Pël yaëën
omën narö omën kosat kël wa namp urweri
wiak wak naë së kakaati ilëak Yesuu naë
mowiipënëak itaangkën omën kësang pan
peö ëak wëa. [19] Pël ëën pit yaumanëp
wak kakaati sëpënëak omnaröaan kan
pomp ëak kamöröökë ngaarëk is kamörö
kan wesak omën pöp urtaring wes mëën
yangerak omnaröa tekrak Yesuu naë
ngemëa. [20] Pël ëën Yesu pi pitëm kön
wi kosang yewesautön itenak epël mëëa.
"Ngöntöp, ne yok nim saunatë kangut ent
ë yanuulak." [21] Pël yemaan omën ngön
kosangötë ngarangkörö ere Parisi omnarö
neneren epël mëëa. "Omën epop pim
oröptak Anutu wa iri yemowas? Omën
nampök yok pangk omën muntapë saunatë
kangut ent ë nemoolangan. Ya pöt Anutu
pimtëëtep." [22] Pël yaan Yesu pi pitëm
lupötön itenak epël mëëa. "Ar tol ëënak
kön pil yawi? [23] Nem omnampön, 'Nim
saunatë kangut ent ë yanuulak,' ngön
pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön
pöta këët tekeri nasën ëën nem ngön
pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën
nem omnampön, 'Wal ëak së,' ngön pël
yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta
këët tekeri sëën nem ngön pöt yaap ma
kaar pël wasënëët. [24] Pötaanök ar ne kaar
omën wonöp Omën Këëp e yangerak wë
weëre kosang wak saunatë kangut ent
ë yemoolak pöten ëwat sënëën epël ök
yemaan iteneë." Pël mëak kosat kël wa
pöpön epël mëëa. "Ne epël niamaan kat
wi. Ni wal ë korumönte wak nim kaatakë
së." [25] Pël maan tapëtakëër pitëm itöök wal
ë pim korumönte wak pim kaatakë yesem
Anutuun yaya mëëa. [26] Pël ëën omën pourö
itenak yaan panë sak Anutuun ping wesak
epël mëëa. "Peene ten omën it ngolöp
nenten ityaangk."

Yesuuk Liwaiën yas mëëa
(Matiu 9:9-13; Maak 2:13-17)

[27] Yesu pi kaatakaan oröak yesem takis
yewa omën namp yapinte Liwai pöp pim
takis yewa kaatak wëën itenak epël mëëa.
"Ni nem ënëm elnë." [28] Pël maan Liwai pi
wal ëak pim omnant pout sëp wesak Yesuu
ënëm sa.
[29] Liwai pi Yesuun sis nëmpënëak kaömp
ar ëak takis yewa pim kar naröere omën
munt naröen maan pim kaatak së pi-
aripring kaömp na. [30] Pël ëën Parisi om-
naröere pitëm ëwat omnarö pit Yesuu ru-
uröen epël ök mëëa. "Ar tol ëënak omën
takis yewauröere saun omnaröaring iire
kaömp ngawi yen?" [31] Pël maan Yesu
kangiir epël mëëa. "Omën yauman wonörö
rota ngësë nasën. Yaumanringöröakëër
rotaaröa ngësë sa yaë. [32] Ne omën pitëmtën
kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip
tiipnaan memëak newaisën. Won, ne omën
pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas
pörö ngön ök maan lup kaip tiipënëak
waisaup."

Ngës olëak wëauta ngönte
(Matiu 9:14-17; Maak 2:18-22)

[33] Yesuuk pël maan pit kangiir epël mëëa.
"Sonë ruurö pit Anutuun yak kaömp ngës
olëak wë kët poutë Anutuun kimang më
yaë. Ën Parisi tenim ruuröeta tapël ë
yaë. Ën nim ruurö pöt kaömp nëëre i
në pël ëeim." [34] Maan Yesuuk pitëm pim
karuröaan kaaö ngön mëëa pöten kat wiak
kangiir epël mëëa. "Ar yok pangk omën
namp öng öpënëak yeem pim karuaröar-
ing wëën pöt karuröen, 'Kaömp ngës olëak
weë,' pël maan pit kat wiipën ma? Won
pan. [35] Peene wë omën öng öpna pöp pim
karuröaring akun wali naön ëëpnaat. Pi
peene wëën ënëmak omën naröak pi wak
kama ulmëën akun pötakökëër pim karurö
yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat." Pöl
pit ne kama neöpna pötakökëër nëm ruurö
neen yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat.
[36] Yesu pi watepang ngön pil mëak kaalak
munt nent epël mëëa. "Omën namp
pim ulpëën ngolöpöpökaan lup nent ilak

ngaanëpök wiak korir namëëpan. Pël
ëëpna pöt ulpëën ngolöpöp utpet wasën
ngolöp pöp köpöpring ngöntre kar naën
ëëpnaat. 37 Ën omën namp i kep pol koröp-
werring ket ëa ngaan pötak wain i ngolöpët
kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt
wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il
ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëën pol ko-
röpwerta utpet ëëpnaat. 38 Pötaanök wain
i ngolöpët kep ngolöptak lë mëëpna pö-
tak pangk ëëpnaat. 39 Omën namp wain
i ngaante yenaupök ngolöpta songönte
köpël ëak nanën ëëpnaat. Pël ëëpnaatak
ngaante ëwat wë pöt pëën kent ëak nëmp-
naat." Yesuu pël mëëa pöta songönte epët.
Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön
ngolöpöt pangk irikor naëpan pötenök ya.

6

Kë yesa akun ngëëngkta ngönte
(Matiu 12:1-8; Maak 2:23-28)

1 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesure
pim ruurö pit rais ya neweri lup sa. Pël
ëak ruurö pit ulöp narö töak söngsöng ëak
na. 2 Pël yaëën Parisi naröak pitën epël
mëëa. "Kë yesa akun ngëëngktak arim ya
yamëngk pipotön pepanöm wia. Tol ëënak
yeë?" 3 Maan Yesuuk kangiir epël mëëa.
"Ar Tewitre pim omnaröa këën wë ëa pöt
sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? 4 Tewit
pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së
kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar
yaauröakëër nëmpnaan omën pasurö nëm-
panëak nga yaaut wak pimënt nak pim
omnarö karut mangkën na. Pöt ar sangk
kelak kat nawiin yaaurö ma?" 5 Pël mëak
epël mëëa. "Omën Këëp ne kë yesa akun
ngëëngk pöta pepap."

Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesuuk omën namp ompyaö mowesa
(Matiu 12:9-14; Maak 3:1-6)

6 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesu pi
kaalak ngönën tupta kakaati së omnaröen
ngönën ök yamëem pörek omën namp pim
mor yaapkëës kël waup wëën itena. 7 Pël
ëën ngön kosangötë ngarangköröere Parisi
ngönën omnaröak Yesuuk akun ngëëngk-
tak ompyaö wasën pöt ngön yaatak ul-
mëëpënëak ngai yeem wëa. 8 Pël ëën pim-
tok pitëm lupötë itenak omën mores kël
wa pöpön epël mëëa. "Ni wal ëak wais
omnaröa itëkëël tau." Pël maan omën pöp
wal ëak së pörek taua. 9 Pël ëën Yesuuk epël
mëëa. "Ne arën pëlpël niamaan. Tiar yok
pangk kë yesa akun ngëëngktak omnarö
ompyaö elmëëpen ma utpet elmëëpen?
Yauman omnarö ompyaö mowasëpen ma
mëmpen?" 10 Pël mëak pitën nga it nalnal
elmë pet irak omën pöpön epël mëëa. "Nim
mores el më." Maan omnamp pi pël ëën
mores kosang sa. 11 Pël ëën pit ya këlangön
utpet ëën pitëmënt wa top ëak neneren
epël mëëa. "Tiar Yesu epop tol elmëëpen?"
pël mëëa.

Yesuuk pim ngön yaaö omën 12 pörö il ulmëa
(Matiu 10:1-4; Maak 3:13-19)

12 Akun pötak Yesu pi Anutuun ök
mapënëak rosir naöökël sa. Pël ëak röök
pötak ök maim wëën ëwa tëa. 13 Pël ëën
ëlpam walën pim ruurröen yas maan sëën
pi pitëm naëaan omën 12 ëak il moulmëak
pitëm yapinten pim ngönte yaaö omnarö
pël mëëa. 14 Nampë yapinte Saimon pöpön
Yesuuk yapinte Pita pël mëëa. Ën namp
Entru pöp Saimon pim nangap. Ën naröa
yapinöt Semsre Son, Patolomiuure 15 Matiu,
Tomasre Sems Alpiasë ruupre Saimon Selot
pël yamëëa pöp, 16 Yutas Sems pim ruupre
Yutas muntap Keriot kakaanëp, ënëmak
Yesuun kup mowiipnaap.

Omën selap pan wëën Yesuuk ya mëna
(Matiu 4:23-25)

17 Yesu pitring rosiraöökaan ëëtöök
së oröak pim ruurö selap pan pitring
tauaan omën selap Yutia yangerakaanre
Yerusalem kakaanre i kaö ëöök Taiaare
Saiton ka pöteparëaan narö pit pourö
wa top ëa. 18 Omën pörö pit Yesuuk
ngönën ök maan kat wiire pitëm yaumanöt
won wasö pël ëëpënëak sa. Pël ëën
Yesuuk omën urmerarö pitëk wëauröeta
ompyaö mowesa. 19 Pël ëën omën pourö
pit itaangkën weëre kosangö pim naëaan
sëën ompyaö sëpën seëa pöt itenak pitta
ompyaö sëpënëak kent ëën piik morring
ngëën elmëëpënëak ök ëa.

Ërëpsawiaring wëautere yaköm ë sak wëauta ngönte
(Matiu 5:1-12)

20 Yesu pi pim ruurröen iteneë epël mëëa.
"Omnant wonörö ar Anutuuk wa ngaöök
yanimë. Pötaanök ërëpërëp ëënëët.
21 "Omën peene këën ëeim wëaurö ar ënë-
mak kep ëënëët. Pötaan ërëpërëp ëënëët.

“Omën peene ingre këlël aim wëaurö
ar ënëmak söm anëët. Pötaan ërëpërëp
ëënëët.
22 “Ënëmak omnarö pit arën Omën Këëp
nemorö pël niak nga elniak kasëng ni-
mampnaat. Pël ëak ngön utpet niak arim
yapinöt utpet pan wesak niapnaat. Pël ëën
ar pöten ërëpërëp ëënëët. 23 Ngaan pitëm
ëarö tektek ngön yaauröen pil elmëaurö.
Pötaanök pit ar pël yaalniin pöt, ‘Ënëmak
kutömweriaan kangut kësang önaat,’ pël
weseë ya kë sak ërëpërëpring tan urön.
24 “Ën monere urömaringörö ar omnant
weimaurö, yakömpe. Ar kutömweri kaalak
munt nant naöngan.
25 “Kaömp nak kepring wakaimaurö,
yakömpe. Ar këën eim önëët.
“Söm aim wakaimaurö, yakömpe. Ar
ingre ya ilak aim önëët.
26 “Omën peene omnaröak arim yap-
inöt ping wesak yaaurö, yakömpe. Ngaan
arim ëaröak tektek ngön kaarkaar yaau-
röen tapël elmëa.”

Kööre tokörö lup sant yaalmëauta ngönte
(Matiu 5:38-48)

27 “Nem ngönte kat yawiaurö arën ök
niamaan. Arimëën kööre tok yaalni-
aurö lup sant elmëën. Utpet yaalniaurö
ompyaö elmëën. 28 Omën ar utpet ni-
wasëpënëak ngön yaaurö Anutuuk ompyaö
mowasëpnaan kimang man. Ën arimëën
ökre was yaalniauröaan Anutuun kimang
man. 29 Omën nampök kerëm nentak yan-
imöön pöt nenteta nimööpnaan mowa-
sum. Ulpëën rangkëp yeön pöt iriipön
nga elmëënganok. 30 Namp niin omën
nantön kimang niaan mamp. Nampök
niikaan wa ëp ëën kaalak nimpënëak ke
urak manganok. 31 Ar omnaröak omnant
elniipënëak kent kön yawi pipël arökta
pitëmëën elmëën.
32 “Arim kar lup sant yaalniaurö kangiir
lup sant elmëënë pöt pangk naëpan. Omën
saunaringörö pitta lup sant tapël elmë
yaë. 33 Ën omën ompyaö yaalniaurö kangiir
ompyaö elmëënë pöt pangk naëpan. Omën
saunaringörö pitta ompyaö tapël elmë yaë.
34 Ën ar omnarö kangut nimpënaak pël
wesak omnant mampunë pöt pangk naë-
pan. Omën saunaringörö pitta omnarö
kangiir tapël mampënaak pël wesak om-
nant men yaë. 35 Ar pöt, arimëën kööre
tok yaalniaurö lup sant elmëak ompyaö
elmëën. Ar omnarö omën kangutëën kön
wiak mengkanok. Pël ëënë pötak kangut
kaö pan wak Anutu Ngaarëkëpë ru sënëët.
Pöt pi omën pimëën yowe nemaan yaaöre
utpet yaalmëa pöröaan kësangën yaaup.
Ar Anutuu ru sënë pötaan pim ök tapël
omnarö elmëën. 36 Arim pepapök yaköm
yaalni tapël arta yaköm elmëën.”

Ngön ë pet yairauröa yaë pöta ngönte
(Matiu 7:1-5)

37 “Ar omnarö kom ëak ngön ë pet
yairaupë yaë pöl ëënganok. Pël ëënë pöt
Anutuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl naal-
niipan. Ar omnarö ngön ë pet yairaupë yaë
pöl könöm mangkanok. Pël ëënë pöt Anu-
tuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl könöm
naningkën ëëpnaat. Ar omnaröa saunatë
kangut kërë moolan. Pël ëënë pöt Anutuuk
arimotë kangut kërë nuulapnaat. 38 Ar om-
narö kësangën yaalmëën Anutuuk ar tapël
elniipnaat. Pöt arim ëënë pöt il wesak
kësang panë wesak wa top elniipnaat. Pöta
ök omnaröen elmëënë pöt Anutuukta ar
elniipnaat.”
39 Pël mëak Yesu pi yal menak watepang
ngön nent epël mëëa. “Omën it il tëa naar
piarip yok pangk nampnamp mësak sëpën
ma? Won, pël naëpan. Piarip pouwaar kanö
wiaan saarëak së parë oröopnaat. 40 Runga
pep kaatak nampök pim pepap il newaspan.
Pi omnant ëwat sa pet irak pim pepapë ök
sëpnaat. 41 Ni tol ëënak nim karipë itöök
ulöl kotten iteneëak nimtëöökë këra elten
kön nawiin yaën? 42 Nimtëöök om wiaan
ni tol ëak karipön epël maan pangk ëëpën?
‘Ngöntöp, ni kat newiin ne nim itöök ulöl
wia pipët niömaan.’ Kaar omnamp, ni
nimtë itöök këra elte wia pipët wakök nim
karipë itöök ulöl wia pipët wëën pangk
ëëpnaat.”

Këraatë songönte
(Matiu 7:16-20; 12:33-35)

43 “Këra ompyaumentëk ulöp utpetarö
nautpan. Ën këra utpetementëk ulöp
ompyaurö nautpan. 44 Këraamenti
songönte ulöpöröak war yewas. Wëleri
ëër nautpan. Ën rakësaöök kasu nautpan.
45 Omën ompyaup pi pim lupmeri kön
ompyaut wieëa. Pötaanök omnant ompyaö
yaë. Ën omën utpetap pim lupmeri kön
utpetat wieëa. Pötaanök pi utpetat yaë.

Omën namp ke nentere nent pim lupmeri
peö ëak wë pöt këmtak war yewas.”

Ka ök yarëauta songön nentepar wia
(Matiu 7:24-27)

46 “Oröp ëën, ‘Tenim Aköp,’ pël yeneemak
nem ngönte kat nawiin ëeim? 47 Omën nem
naë wais ngönte kat wiak nem këm ngön
ngar öpna pipopön omën eptak ök ëën ar
ëwat sënëën. 48 Omën pipop pi omën ka weit
ök rëaupë ököp. Omën pöp pi pim kaat
ök rëëpënëak wap waliit ilak pongön tëak
wes mëën ngemaan yang menak taintaë
wesa. Pël ëën kopi akunaöök i nga urak
tööl noolaan ëa. Pöt omën pöp pi taintaë
pan wesak ök rëa. Pötaanök kosang ëa.
49 Ën omën nem ngönte kat wiak ngar naön
ëëpna pipopön omën kaat mangkimangki
ök rëa pöpëël ök ëëmaan. Omën pöp pi
ka wapöt taë newasën ëa. Pötaanök kopi
akunaöök i nga urak tööl olaan yangerak
ngentiak utpet pan ëa.”

7

Yesuuk Rom nga omnaröa wotöököpë in-
ëënëp ompyaö mowesa
(Matiu 8:5-13)

1 Yesu pi ngön pöt omnaröen ök më
pet irak Kapaneam kak së oröa. 2 Pörek
Rom nga omnaröa wotöök nampë inëën
namp yauman kaö pan yeem wel wiipënëak
ëa. Wotöököp piin kent yaaup. 3 Pël ëën
wotöököp pi Yesu pim yaauten kat wiak
Yuta kaö narö pi koirak waisën pim inëën
ruup ompyaö mowasëpënëak wes momëa.
4 Pël ëën pit Yesuu naë së oröak kosang
wesak epël mëëa. “Omën pöp ompyaö
yaaup. Pötaanök ni kaamök elmë. 5 Pi tiar
Yuta omnarö lup sant elniak tiarim ngönën
tupët ök rëaup.” 6 Pël maan Yesu pitring së
kaata temanöm yesën nga wotöököp pim
kar narö epël ök mapënëak wes mëën sa.
“Aköp mosëp. Ne ompyaup talte ni nem
kaatak waisum? 7 Ne nemtëën kön wiin
pangk naën ëën nim ngësël waisumataan
pomp yeë. Pötaanök ni om pirek wë këm
pëëntak aan nem inëën ruup ompyaö sëp.
8 Ne omën isauröa ikanöök inëën yaaup.
Ën nem iri nga omnarö wë. Pötaanök
nook nampön, ‘Së,’ maan sëpnaat, nampön,
‘Wais,’ maan waisëpnaat, ën nampön, ‘Pël
ë,’ maan pël ëëpnaat. Pötaanök nim naë
weëre kosang wieëaup pöten ne kön wiin ni
maan nem inëën ruup yok pangk ompyaö
sëpnaat.” 9 Pël maan Yesu pi kat wiak yaan
sak kaip ti omën pim ënëm yesa pöröen
epël mëëa. “Ne ök niamaan. Israel omnarö
arim naë kön wi kosang yewesa epël nent
nokoirën ë yeë.” 10 Pël maan nga wotöököpë
karurö pit kaalak kaatak së itaangkën inëën
ruup ompyaö sak wëa.

Yesuuk yokot namp weletakaan wal ë moul-
mëa

11 Wë akun nentak Yesu pi ka nenta yap-
inte Nain pörekë yesën pim ruuröaring
omën kësang pan piiring sa. 12 Pël ëën kak
temanöm yesën öng kapir namp pim yokot
kopëtap wëa pël ëeëaup wel wiin yang kel
weerëpënëak omën pourö wak kakaan kan
kourak koira. 13 Pël ëak Yesu pi öng pöpön
itenak yaköm ëën epël mëëa. “Ing angan.”
14 Pël mëak naë së umkekët mor wëën wak
sa pörö leng ëak tauaan epël mëëa. “Yokot
epop, ni wal ëëmëak yeniak.” 15 Pël ök maan
welap wal ëak ngön ëa. Pël ëën Yesuuk pim
ëlëpring öpënëak mëëa. 16 Pël ëën omnarö
pöten itenak kas ëën Anutuun yaya mëak
epël mëëa. “Tektek ngön yaaö kaö namp
peene tiarim tekrak yaarö.” Pël yemaan
naröak epël mëëa. “Anutu pim omnarö
kaamök elniipënëak yewais.” 17 Pël ëën Yesu
pim ëa pöta ngönte Yutia yang pour pangk
ëën yang naë wieëa pötë sa.

Sonök Yesuu ngësë ru naar wes mëa
(Matiu 11:2-19)

18 Sonë ruurö pit Sonön Yesuu ëa pöta
ngönte ök mëëa. 19 Pël maan Son pi ru
naar ngön maan sëën Aköpön epël pëlpël
mapënënëak wes mëa. “Waisëpënëak aan
kor wakaimaup ni tapöp ma muntapön kor
ön?” 20 Pël mëak wes mëën omën pöaar
Yesuu naë së oröak epël mëëa. “Son i
yamëaup puuk niin epël pëël nianëak wes
yanimë. ‘Waisëpënëak aan kor wakaimaup
ni tapöp ma muntapön kor ön?’ ”

21 Akun pötak Yesu pi omën yauman ke
nentere nent yaaurö ompyaö mowasööre
omën urmeraröaring wëaurö urmerarö
waö ë momëëre omën it il tëaurö it nganga
mowasö pël ëeim wëa. 22 Pël ëën omën
pöaar së ök maan Yesuuk kangiir epël
mëëa. “Arip së Sonön omnant arpim
itaampööre kat wi yeë epotön ök man. It
ngaapörö it nganga së, ing il tëaurö ompyaö
sak kan ë, kësë ëaurö ompyaö së, katun
yaaurö kat nganga së, welarö wal ë ulmë,
ngöntök yaaurö ngön ompyaut ök maan kat

wi, pël yeë epotön ök man. [23] Omën namp
nemëën yak pim kön wi kosang yewesaut
irikor naën yaë pipop ërëpërëp ëëpnaap.”
[24] Pël maan omën Sonë wes mëa pöaar
yesën Yesuuk omnaröen Sonë songönte
epël mëëa. “Ar ngaan yang omën wonrek
kalaö naö kent möön sak waisak yaëën
itaampunëak saurö ma? Won, Son pi
pöta ök won. [25] Ma omën ulpëën ke
nalëp mëaö nampön itaampunëak saurö
ma? Won, omën ulpëën ke nalörö mëa
pörö omnant kësangring omën omp aköröa
ka ompyautë wë. Son pi ulpëën ke nalörö
namëënëp. [26] Ma ar omën ke tolëëlëpön
itaampunëak saurö? Ar tektek ngön yaaö
nampön itaampunëak saurö ma? Ar yok
pël ëan. Ne ök niamaan. Pi tektek ngön
yaaö tapöpök pim ya yamëngka pötök tek-
tek ngön yaaö muntaröa ya yamëngkaut
il yemowas. [27] Omën pöpëënök ngönëntak
epël retëng ëa.
‘Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes
mëën nimëën wet rapnaat.
Puuk nim kanö ningësëpnaat.’
[28] Ne ök niamaan. Son puuk yangerakë
omën pourö il yemowas. Pël ëaap omën
Anutuuk wa ngaöök yamë pöröak pi il
yemowas. Pitëm naëaan koturöakta pi
il yemowas.” [29] Omën yaapöröere takis
yewaurö pit makre ku mëak epël mëëa.
“Mak, Anutu pi ompyaö yaaup.” Pöt
Sonök wet rëak pit i momëa. Pötaanök
pël mëëa. [30] Ën Parisi ngönën omnaröere
ngön kosangötë ngarangkörö pit Sonök
i momëëpnaaten kaaö yeem Anutuu kan
ompyaö pet yaalmë pö kasëng mena.
[31] Pit pël yaëën Yesuuk epël mëëa. “Ne
ar akun eptak wëauröen oröp nentak ök
elniim? Ar talöröa ökörö? [32] Ar rungaaröa
ökörö. Rungaarö pit ka tomök ngasam
yeem neneren epël yema.
‘Ten intö tang yamöön ar tan naurön yeë.
Ten ingre tan yaan ar ingre ya ilak naën
yeë.’
[33] Ar tapël yaaurö. Son i yamëaup pi wais
wain i nanën wë akun nantë kaömp ngës
olëak wëën ar piin, ‘Pi urmerapring wë,’
pël aiman. [34] Ën peene Omën Këëp ne wais
iire kaömp yenën ar epël aim. ‘Iteneë.
Omën epop wain iire kaömp kaö yenëp.
Pi takis yewaöre saun omnaröa karip,’ pël
aim. [35] Pël ëaap Anutu pim ëwat pöt arim
naë wieëanëën ar tenip sant elnian tapön.”

Öng utpet nampök Yesuu ingesiarë i köp nga kamp nent lë momëa

[36] Parisi ngönën omën nampök Yesu piir-
ing kaömp nëmpënëak yas maan pim kaata
kakaati së kaömp yenem wëa. [37] Pël ëën
kak pörek öng utpet namp Yesu Parisi om-
nampë kaatak kaömp yenem wë pöt kat
wiak i köp nga kamp nent kep ompyau-
taring wak sa. [38] Pël ëak Yesuu kasngaël
së pim ingrak taueë ing ëa. Pël ëën ing
lelapöt pim ingesiarë ngentiin pim kepön
ëptak kol mowesak ingesiar tot nak i köp
nga kamp pöt lë momëa. [39] Pël yaëën Parisi
omën Yesuun yas mëëa pöp itenak kön epël
wia. “Pi tektek ngön yaaö namp ëanëën
öng epopë songönten ëwat ëan tapön. Öng
epop saun öngöp.” [40] Pël kön yawiin Yesu
pim kön pöt itenak epël mëëa. “Saimon,
ne ngön nent ök niamaan kat wi.” Maan
Saimonök epël mëëa. “Rë yanuulaup, ök
a.” [41] Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Omën
naar piarpim sum kangit wiaapnaat. Namp
500 kina, namp 50 kina. [42] Piarip sum pöt
kangiir mampënaat pangk naën ëa. Pël ëen
mon pepap piarpim kangiir mampëna pöt
sëp mowesa. Ni kön wiin omën pöaarëkaan
talëpök mon pepapön lup sant elmëëpën?”
[43] Pëël maan Saimonök epël mëëa. “Ne
omën sum kangit selap sëp mowesa pöpön
kön yawi.” Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Ni
pangk yaan.” [44] Pël mëak kaip ti öngöpön
itneë Saimonön epël mëëa. “Ni öng epopön
itenaan ma? Ne nim kaatak waisën ni
ingesiar iirömaan iit nenangkën. Pël ëën
öng epop pim ing lelaptak nem ingesiar i
neirak kepön ëptak kol yewas. [45] Ne waisën
ni sant elnëak tot nenenën ëaup. Pël ëën
öng epopök nem ingesiar tot yen. [46] Ni
nem kepön ëptak iit wa nenemëën yaëën
öng epopök ingesiarë i köp nga kampët wa
yenemë. [47] Pötaanök öng epopë lup sant
kësang yaalnë pöta songönte ök niamaan.
Pim utpetat kësang pan pötë kangut kërë
moolëaut. Namp pi nook pim saun kotta
kangit kërë moolema pöt pim lup santeta
kot tapël elnëëpnaat.” [48] Pël mëak Yesu pi
öngöpön epël mëëa. “Nim saunatë kangut
kërë niolëaut.” [49] Pël yemaan omën piiring
kaömp neim wëaurö pit kön epël wesa.
“Saunatë kangut yakërë epop pi omën ke
tolëëlëp?” [50] Pël ëën Yesuuk öngöpön epël
mëëa. “Nimtë neen kön wi kosang yewe-
sautak utpetetakaan yaniö. Pötaanök ya kë

sak së öm."

8

Öng narö Yesuu ënëm sa

1 Akun kot nent won sëën rangkël Yesu pi
ka kotre kaö poutë ngön ompyaut ök mëak
Anutuuk wa ngaöök nimëëpna pöta ngönte
ök maö yesën pim ru 12 pöröeta piiring
sa. 2 Pël yaëën öng narö Yesuu ngaanëër
urmerarö pitëkaan waö ë mëëre yauman
ompyaö mowasö ëa pörö pitta Yesuring
sa. Namp Maria Matala kakaanëp urmerarö
7 ëak waö ë momëa pöp. 3 Namp Soana
ngarangk namp Susa Erotë kaatak wëaup
pim öngöp. Ën namp Susana piporöere
öng munt narö pit Yesuring yesem Yesure
ruurö sumre omnant kaamök elmë sa.

Omnant öpöt yaak yoolëauta ngönte
(Matiu 13:1-9; Maak 4:1-9)

4 Ka poutëaan omën selap pan së wa top
ën Yesuuk watepang ngön nent epël ök
mëëa. 5 "Omën nampök pim yaak omnant
öpöt olëa. Pël ën nant kamtaöök ngentiin
omnaröak kan së waisö yeem ing mësak
pötöp rep olaan intöröak wa na. 6 Ën nant
këlöökë ngaarëk ngentia. Pël ëaut oröak
yang kolapët won ën umön rëa. 7 Ën nant
nönötë öngpök olëa. Pël ën nönöt oröak
ngep ën sësë ëa. 8 Ën nantökëër yang
kolaptak olëa. Pël ën pötökëër aprak kë
kësang pan, kengk nemorëët 100, nemorëët
100 pël uta." Yesu pi pël mëak ngön ëak
epël mëëa. "Katringëpök ngön epët kat
wiip."

Yesu pim watepang mëëauta songönte
(Matiu 13:10-17; Maak 4:10-12)

9 Pël maan ruuröak Yesu pim watepang
ngön pöta songönten pëël mëëa. 10 Pëël
maan Yesuuk epël mëëa. "Anutu pimtok
wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp pöta
songönte arënökëër pet yaalni. Ën omën
muntarö pit pöta songönte kat wiipanëak
watepang ngön ök yak. Pit Anutuu naë
rë olaan pitëm saunatë kangut këre ola-
pan itöök itaampënaatak këëten yok pangk
itnaampan ma katëëpök kat wiipnaatak
songönten këëkë kön nawiipan."

Omnant öpötëën watepang ngön ëa pöta
songönte
(Matiu 13:18-23; Maak 4:13-20)

11 "Watepang ngön niak pöta këët epët.
Anutu pim ngöntak omnant öpöt yoolak
pötë ök yaë. 12 Omnant öpöt kamtaöök
ngentia pötë ökörö, omën narö ngönën
kat wiak Anutuun kön wi kosang wasën
utpetetakaan moöpanëak Setenök pitëm
lupötëaan wa yemoola. 13 Ën öpöt këlöökë
rangk ngentia pötë ökörö, omën narö
ngönte kat wiak ërëpsawi ëak öpnaat.
Pitëm lupötë misën il natëën. Pötaanök
akun kot nent kön wi kosang wesak wëën
morökot oröön wil këlok ëëpnaat. 14 Ën öpöt
nönötë öngpök ngentia pötë ökörö, omën
narö ngönën kat wiipnaatak wë koröpöökë
omnantön kön selap ëëre monere urömen
kentre kaur ëëre omën munt nantön war
ë pël yaëën pötök ngep elmëën ngönën
këët mos ëëpnaat. 15 Ën öpöt yang ko-
laptak ngentia pötë ökörö pit ngönën kat
wiak lupöt ompyaö wesak wak wëën pitëm
wëwëatë kë ompyaut koirëpnaarö."

Esuwes mangiak ëlëëp yawiauta ngönte
(Maak 4:21-25)

16 "Omnarö esuwes mangiak kapita öng-
pök mëëre urta ikanöök wi pël naëngan.
Ngaarëk wesirën ëwa ëaan omën kakaati
waisëpnaarö ëwa pöön itaampnaat. 17 Omën
ëlëëp wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri
sëpnaat. Ën ngep ën wia pipot wiakaim
wi naöpanëët. Ënëmak wëlël ën omnarö
itaampnaat. 18 Ar nem ngönöt këëkë we-
sak kat wieë. Omën namp Anutuuk ngön
ompyaö lup nant mangkën ompyaö wesak
öpna pöp muntat kësang wesak mampnaat.
Ën namp naön wë wak wë wes öpna pöt wa
ëp ëëpnaat."

Yesure ëlre nang pitëm ngönte
(Matiu 12:46-50; Maak 3:31-35)

19 Akun nentak Yesuu ëlre nang pit
Yesuun itaampënëak sa. Pël ën omnarö
kësang pan peö ën pit om pëlëër wëa. 20 Pël
ën omën nampök epël mëëa. "Nim ëlre
nang niin itaampënëak wais tomök wë."
21 Maan kangiir epël mëëa. "Omën Anutuu
ngönöt kat wiak ënëm yaë piporö nem ëlre
nangarö pël yaë."

Yesuuk kent kaöaöön nga maan leng ëa
(Matiu 8:23-27; Maak 4:35-41)

22 Kët nentak Yesure pim ruurö pit wang
naöök ilëak pitën epël mëëa. "Tiar i kaö
olëak ëngk komuntakël sëpa." Pël mëak sa.
23 Yesem Yesu pi itkaan ën ka ura. Pël ën
kent nempel möön i kaö maat wangaöök
ilaan utpet ëak i kaöök ilapënëak ëa. 24 Pël

ëën pit Yesuu naë së it moilak epël mëëa.
"Rë yanuulaup, tiar kö sëpenëak yeë." Pël
maan pi wal ëak kentööre kaö maatön nga
maan kentö leng ëën kaö maat wiap sa.
25 Pël ëën pitën epël mëëa. "Ar oröpmorëën
neen kön wi kosang nenewasën yeë?" Pël
maan pit yaan sak kas ëak neneren epël
mëëa. "Omën epop tal namp apen? Puuk
kentre kaö ma pöteparën nga maan pim
ngönte ngar yeöp."

Yesuuk omën kaökaö yaaö nampökaan urmerarö waö ë mëa

(Matiu 8:28-34; Maak 5:1-20)

26 I kaö oläak së Kalili ëngk komuntakël
Kekesa yangerak së oröa. 27 Pël ëak
pörek wangaö leng ë ulmëak wëën ka
pöökaan omën namp pitëm naë sa. Omën
pöp pim lupmeri urmerarö wëën akun
wali yool wakaimaup. Akun wali urmer
pörö omën pöpök taintaë wakaima. Pël
ëaan omnaröak kët poutë ngarangk këëkë
elmëëimeë wii weitring wii motëëima. Pël
ëaap omën pöp pi wii pötta wil moolaima.
Pël ëak urmer pöröak omnamp mësak
omën wonrekë seima. Pi kakaati ka
naurönöp, omën yangaöök pëën wëaup.
28 Omën pöpök Yesuun itenak merëk mëak
pim ingesiarë së ngentiak epël mëëa. "Yesu
ni Anutu Ngaarëk panëëpë Ruup. Ni ne tol
elnëëm? Ne këlangön nangkanëak kimang
yeniak." 29 Pöt Yesuuk urmeraröen ngön ök
maan orööpënëak yeem urmeraröak ngön
pil mëëa. 30 Pël ëën Yesuuk pim yapinten
pëël maan epël mëëa. "Nem yapinte Se-
lap." Pöt urmer selap piik ilëak wakaima
pötaanök. 31 Pël ëën urmer pöröak Yesuun
ngön ëak epël kimang mëëa. "Ni ten es
parëaöökël waö ë nimëëngan." 32 Yang
pörek tangitak pol narö kësang lupönöök
wëa. Pël ëën urmerarö pit es pariaöökël së-
panëak kas ëën Yesuun ke urak epël kimang
mëëa. "Ni ten om wes nimëën polöröa
öngpök ilenaan sën." Pël maan Yesuuk
kuure mak mëëa. 33 Pël ëën urmerarö pit
omën pöpökaan oröak së polöröak ilëa. Pël
ëën polörö pöömpö së parëaöök oröak së i
kaöök ilëak i nak wel wia.

34 Pël ëën pol ngarangkörö pit itenak
kas së ngön pöt ök maan kaare yang
pörekë omën wëaurö pangk ë pet ira.
35 Pël ëën omnarö pit pöten itaampënëak
Yesuu naë së itaangkën omën urmerarö
piikaan oröak sa pöp könö koirak poë koröp
urak Yesuu naë wel aisëaan pit itenak kas
ëa. 36 Pël ëën omën pöten itena pöröak
Yesuu omën urmerarö lupmeri wakaimaup
ompyaö mowesa pöta ngönte omnaröen ök
mëëa. 37 Pël ëën Kekesa yang pörekë omën
pörö pim ëa pöten kas ëën Yesu pi pitëm
yanger sëp wesak sëpënëak maan kaalak
wangaöök ilëa. 38 Pël yaëën omën urmer-
arö piikaan waö ë momëa pöpök Yesuring
sëpënëak ke urak kimang mëëa. Pël ëën
Yesuuk kaalak wes mëak epël mëëa. 39 "Nim
kak së omnaröen Anutuu nim naë retëng
kaö elniak sant yaniwas pipta ngönte ök
mam." Pël maan omën pöp pim kak së
omën pörek wëaurö en Yesuuk pim elmëa
pöt pout ök maima.

Yesuuk öng namp ompyaö mowesak Sairasë koontup weletekaan wal ë moulmëa

(Matiu 9:18-26; Maak 5:21-43)

40 Omnarö pit Yesu kaalak sëpënëak
yaëën kor wëën së oröön omën pourö wa
top ëak ërëpsawi elmëa. 41 Pël ëën ngönën
tupta ngarangk namp Sairas pi Yesuu naë së
pim ingrak tok oriak kosang wesak kimang
epël mëëa. "Ni nem kaatak wais," pël mëëa.
42 Omën pöp pim koont kopëtap krismaki
12 ëak saup wëa pöp yauman kaö pan wel
wiipënëak yeëa.

Yesu piiring yesën öngre omp kësang
pan pi il mowaria. 43 Pël ëën pitëm tekrak
öng namp öng yauman ëeim wëën kris-
maki 12 ëak saup wëa. Pël yaëën ro-
taaröakta kaamök elmëën pangk naën ëa.
44 Öng pöp Yesuu kasngaë së pim mores
ulpëënëpök mësël elmëën tapëtakëër won
sa. 45 Pël yaëën Yesu kat men ëak pëël
mëëa. "Talëpök mësël yaalnë?" Pël
maan pit wonwon yemaan Pitaak epël
mëëa. "Kaöap, omnarö tetang menak wëep
naröak mësël yaalniip oröpmorëën yaan?"
46 Maan Yesuuk epël mëëa. "Won, omën
nampök mësël elnëën nem weëre kosang
nant piik yesën kat men yeë." 47 Pël maan
öngpöp pi itaangkën pim songönte tek-
eri yewasën reireë urak Yesuu naë së pim
ingrak tok oriak omnaröa itöök pim yau-
manta songöntere mësël ëlmëak teëntom
ompyaö sa pöta ngönte war wesak ök mëëa.
48 Pël ëën Yesuuk epël mëëa. "Koontup aë,
nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö
yesën. Pötaanök ya kë sak öm."

49 Pi pël yamëem taprek om wëën
omën namp ngarangkëpë kaatakaan së
ngarangkëpön epël mëëa. "Nim koontup

wel wiaarek këpök rë yanuulaup koirak
waisngan." 50 Pël maan Yesu pi ngön pöt
kat wiak kangiir ngarangkëpön epël mëëa.
"Ni kon selap ëënganëp om kön wi kosang
newas. Pël ëën nim koontup ompyaö
sëpnaan." 51 Pël mëak kaatak së oröak omën
muntaröen kakaati sëpanëak nga mëak
Pitaare Sonre Semsre koontupë ëlre pepaar
pitëmënt piiring koontupë wieëaurekë sa.
52 Pël ëak öngre ompörö koontupëën ingre
ya ilak kësang yaan Yesuuk epël mëëa. "Ar
ing angan. Koontup pi wel nawiin om ka
ura." 53 Pël maan pit wel yaap wiaup pël kön
wiak söm ëa. 54 Pël yaëën Yesu pi koontupë
moresi wak epël mëëa. "Koontup aë, ni
wal ë." 55 Maan pim könöp kaalak së ilaan
tapëtakëër teëntom wal ëa. Pël ëën kaömp
mampënëak ök mëëa. 56 Pël ëën ëlre pepaar
pöten itenak yaan panë sa. Pël yaëën
Yesuuk omën oröa pöta ngönte omnaröen
mepanëak nga mëëa.

9

Yesuuk pim ru 12 pöröen ya ngön mëëa
(Matiu 10:5-15; Maak 6:7-13)

1 Yesu pim ru 12 pöröen yas maan sëën
urmerarö waö ë momëëre yauman yaaurö
ompyaö mowasö pël ëëpënëak weëre
kosang mena. 2 Pël ëak Anutuuk wa ngaöök
nimëak wë pël maöre yaumanörö ompyaö
mowasö pël ëëpënëak pit wes momëa. 3 Wes
momëëpënëak yeem epël ngan rë mena.
"Ar kan kourakë omnant wak sënganok.
Sungkörere kërre kaömpre monere pötring
ulpëën naar wak sënganok. 4 Kak nerek së
oröak ka ilanë piptak pëën wë olëak sën.
5 Nerek së oröön pit ka naningkën ëën pöt
ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre
ulölöt kërë ka pöök moolan." 6 Pël maan
sa. Pël ëak ka poutë yesem ngönën ök maö
yauman omnarö ompyaö mowasö pël ë sa.

Erot pi Yesuu ngönte kat wia
(Matiu 14:1-2; Maak 6:14-29)

7 Omën omp ak Erot pi Yesuu omnant
yaaö pötön kat wiak ëngk ma e wesa. Pöt
omën naröak Yesuun Sonök weletakaan
wal ëak wë yaë pël mëëa pötaanök. 8 Ën
naröak tapël, "Eliaak oröak yaë koröp,"
yemaan naröak, "Tektek ngön yaaö ngaan
wakaimauröakaan nampök wal ëak yaë ko-
röp," pël mëëa. 9 Pël yemaan Erot pi epël
mëëa. "Son pöp nook maan ngernger
ilauppe. Talëpök yaauten ne kat yawi?" Pël
mëak Yesuun itaampënëak kent elmëa.

Yesuuk omp 5000 ëak kaömp mena
(Matiu 14:13-21; Maak 6:30-44; Son 6:1-13)

10 Yesuu ngön yaaö pim wes mëa pörö
pit ya nga im olëak kaalak sa. Pël ëak
pitëm ya mëmpööre omnant ë ima pötön
ök mëëa. Pël ëën pit koirak kak pörek sëp
wesak ka nenta yapinte Pesaita pörek së
pitëmënt öpënëak sa. 11 Pël ëën omnarö
pöten kat wiak kaalak pim ënëm së oröön
Yesu pitën itenak ngöntre kar elmëak Anu-
tuuk wa ngaöök nimëak wë pöta ngönte
ök mëak yaumanringörö ompyaö mowesa.
12 Pël ëeim wëën wiap kanök këtëp yeilaan
ru 12 pörö pim naë së epël mëëa. "Tiar
omën wonrek wë. Pötaanök ni omnaröen
maan repak yang eprek ka wieëautë së
kaare kaömp koirëp." 13 Pël maan Yesuuk
epël mëëa. "Arök kaömp meneë." Maan
pit epël mëëa. "Tenim naë kaömp selap
won, kaömp mor nas ën i kaö imën kopët
naar pël ëak wia. Ma ten kak së omën
selap eporöa kaömp nant sum ëënëak yaan
ma?" 14 Ompörö selap pan 5000. Pötaanök
pël mëëa. Pël maan Yesuuk pitën epël ök
mëëa. "Ar omnaröen ök maan pit kom
ëak rongan 50 50 pël wel aisap." 15 Pël
maan ruurö pit pël elmëën omën pourö
wel aisëa. 16 Pël ëën Yesu pi kaömp mor
nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil
iteneë Anutuun yowe mëak pelak omnarö
kom ë mampënëak ruurö mena. 17 Pël ëën
omën pourö nak kep ëak kaut olaan ruurö
wak kër 12 pötë waulön peö ëa.

Pitaak Yesuun Kristo mëëa
(Matiu 16:13-19; Maak 8:27-29)

18 Akun nentak Yesu pi pimtë ruuröaring
pëën wë kimang ya mëna. Pël ëak pitën
epël mëak pëël mëëa. "Omnarö neen talëp
aim?" 19 Pël maan pit kangiir epël mëëa.
"Naröak niin, 'Son i yamëaup,' pël aim. Ën
naröak pöt, 'Elia,' pël yaan naröak, 'Tektek
ngön yaaö ngaan wakaimauröakaan nam-
pök wal ëa,' pël aim." 20 Maan Yesuuk epël
mëëa. "Ën arimtok pöt talëp aim?" Pël
maan Pitaak kangiir epël mëëa. "Ni Kristo,
Anutuuk Yaö Niiaup."

Yesu pi pimtë wel wiak wal ëëpna ngönte ök mëëa
(Matiu 16:20-28; Maak 8:30–9:1)

21 Pël maan Yesuuk pitën Pitaë ngön mëëa
pöt omnaröen ök mepanëak nga mëëa.

22 Pël mëak yal menak epël mëëa. “Omën
Këëp ne wë ënëmak këëmre këlangön
kësang kat wiire ngarangkre kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö
pit kasëng nemenak nemëngkën wel wiak
akun nentepar nent kaalak wal ëëmaap.”
23 Pël mëak omën pouröen nent epël
mëëa. “Namp pi nem ënëm elnëëpënëak
pöt pimtë könöökë kentöt këëpöt weseë,
‘Ne Yesu pimëën wel wiima pöt pangk
ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër kët
poutë waalak nem ënëm ëëp. 24 Namp pim
wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet
kö sëpnaat. Ën namp nemëën yak wëwëet
këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö
orö morëëpnaat. 25 Ën namp yangerakë om-
nant pout kent ëak weim wëën pötök pim
wëwë ompyaut utpet mowasën won sëën
omën pötök tolëël kaamök elmëëpën? Pël
naëpan. 26 Namp pi nemëntre nem ngönën-
taan omnaröa ëöetak ëö ëëpna pöp ënëmak
Omën Këëp ne nem Pepapre ngëëngk en-
selöröaring pitëm ëwaat nem rangk elaan
nem kutöm ëwaöring oröak piin kaaö
elmëëmaap. 27 Ne yaap niamaan. E taua
eporö arëkaan narö wel nawiin om wëën
Anutuu wa ngaöök nimëëpna pöt yaaröön
itaampun sa.”

Yesu pi möönre koröp maim wa
(Matiu 17:1-13; Maak 9:2-13)

28 Yesu pi ngön pöt mëak wë kët 8 ëak
won sëën Pitaare Sonre Semsre pël ëak pit
koirak Anutuun ök mapënëak rosir naöökë
sa. 29 Pël ëak ök yemaan ë kosaö maim
koröp oröön ulpëënëpta kölam panë tëën
ëwa elmëa. 30 Pël ëën omën naar oröak
piiring ngönngön ëa yapintepar Mosesre
Elia. 31 Piarip kutöm ëwaöring oröak wë
Yesu pi Anutuu yaö mëëa pöl Yerusalem
kak së wel wiipna pöta ngönte piiring aim
32 wëën Pitaare karaar pit kakom pan yaëë-
nak ke urak it nganga sak itaangkën Yesuu
ëwaö wiaan omën pöaar piiring tauaan
itena. 33 Pël ëën piarip Yesu wil moulmëak
sëpënëak yaëën Pita pi köpël yak Yesuun
köntak epël mëëa. “Kaöap, ten eprek wëën
ompyaö yaë. Pötaanök ten ka kot nentepar
nent ëak ök renaan, nent nimëën, nent
Mosesëën, nent Eliaëën ëak.” 34 Pël yemaan
tapët pöt uröam nempel iri kaka elmëën
pit kas ëa. 35 Pël ëën uröam pömpelë öng-
pökaan ngön epël oröa. “Epop nem Ruup,
piin yaö mëëaup. Pötaanök ar pim ngönte
kat wiin.” 36 Pël ëën pit ngön pöt kat wieë
itaangkën Yesu pimënt tauaan itena. Pël
ëak pit omnant pitëm itaampööre kat wi ëa
pöt tapëtakëër omnaröen ök nemaan om
yak wesak wakaima.

Yesuuk yokot namp urmerap piik wëën waö
ë momëa
(Matiu 17:14-21; Maak 9:14-29)

37 Ëlpam walën rosiraöökaan ngemaan
omën kësang pan Yesu kan kourak koira.
38 Pël ëak omën pöröa tekrakaan nampök
epël mëëa. “Rë yanuulaup, ni nem yoko-
tupön iteempëëk yak kosang wesak ki-
mang yeniak. Pi kopëtapök yaë pötaanök.
39 Urmerapök pi taintaë wak wëën këlël aim
wë. Pël ëak pöpök pi kutpat ë moolaan
ngentiak ing elre mor el ëak wieë kepeep
yangësem wiaakë yaë. Pël ëën këlangön
panë yemengkem wil nemoulmëën yaëën
40 nim ruuröak waö ë momëëpënëak kosang
wesak kimang maan pitök waö ëën pangk
naën ëaut.” 41 Pël maan Yesuuk epël mëëa.
“O kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar
lup kosarö. Ar neen kön wi kosang ne-
newasën yeem kön wiin akun tolëël arring
wë arim könömöt weim öm? Nim yokotup
nem naë wak wais.” 42 Maan yokotup wak
yesën urmer pöpök kutpat ë moolaan ngen-
tiak ing elre mor el ëak wiaan Yesuuk
urmerapön ngön kosang mëak yokotup
ompyaö mowesak pim pepap kaalak mena.
43 Pël ëën omnarö Anutuu weëre kosang
pöten itenak yaan sa.

Yesu pi kaalak pim wel wiipnaata ngönte ök
mëëa
(Matiu 17:22-23; Maak 9:30-32)

Pit Yesuu ëa pöten om kön wieim wëën
Yesuuk pim ruuröen yas mëak epël mëëa.
44 “Ar ngön epël këëkë kat wieë. Om-
naröak Omën Këëp ne ngaaröa moresi
neulëëpna akunet temanöm yes.” 45 Yesuuk
pit ngön pöta songönten kön wiipanëak
ëlëëp mowesa. Pël ëën pit ngön pöt kat
wiak ëngk ma e ëën pëël mapënëak ëak kas
ëën sëp wesa.

Kaö sak wëauta ngönte
(Matiu 18:1-5; Maak 9:33-37)

46 Ruurö pit, “Tiarim naëaan talëpök kaö
sak wë,” pël mëak pitëmënt ngön nga ela.
47 Pël yaëën Yesu pi pitëm kön pöten itenak
runga kot namp wak pim naë tau ulmëak
48 pitën epël mëëa. “Omën namp nemëën
yak runga kot ke epëlëp ompyaö elmëëpna

pipop ne elnëëpnaat. Ne elnëëpna pipop
nem wes nemëaup elmëëpnaat. Arim
tekrakaan namp, ‘Ne irëak wë,’ pël apna
pipop pi isak öpnaap.”

Omën namp arim yaaut utpet newasën
ëëpna pipop arim karip
(Maak 9:38-40)

49 Pël maan Sonök epël mëëa. “Kaöap,
ten itaangkën omën namp nim yapintak
urmerarö waö ë yamëën itenaut. Pël
ëaupök omën pöp tiarim ënëm naën yaë.
Pël ëën tenök pël ëëpanëak kan mowari-
aut.” 50 Pël maan Yesuuk piin epël mëëa.
“Ar kan mowariingan. Omën namp arim
yaat komun naurön ëëpna pipop arim
karip.”

Sameria omnaröak Yesu ka nemangkën ëa

51 Yesu pi Anutuuk pi koirak kutömweri
sëpna pöt temanöm yesën kosang weseëak
Yerusalem kakë sëpënëak mëëa. 52 Pël ëak
omën narö wes mëën wet rëak së Sameria
yangerak ka naöök së oröak Yesuun kaare
omnant kopëta wasëpënëak mëëa. 53 Pël
maan omën pörö pit Yesu Yerusalem kakë
sëpnaat ëwat wë yak pi sant nemowasën
ëa. 54 Pël ëën Yesuu ruaar Sonre Sems piarip
pöten itenak epël mëëa. “Aköp, tenip maan
kutömweriaan esuwes irë pit kotöpën ma?”
55 Maan kaip ti nga mëëa. 56 Pël ëak pit kak
nerekë sa.

Yesuu ënëm ëëpenaata ngönte
(Matiu 8:19-22)

57 Yesën kan kourak omën nampök epël
mëëa. “Nim yasumëëtë ne ënëm elni-
imaap.” 58 Maan Yesuuk epël mëëa. “Kent
tokörö pit pitëm ka yauraut wia. Ën intörö
pitta pitëm ka ëpöt wia. Pël ëaap Omën
Këëp nem ka uröma kaat won.” 59 Pël
mëak Yesuuk omën nampön epël mëëa.
“Ni nem ënëm ë.” Pël maan kangiir epël
mëëa. “Aköp, ni yok pangk kat newiin
wet rëak së nem pepap yang kel weerum.”
60 Maan Yesuuk epël mëëa. “Sëp was. Omën
nem ngönte ngaarëk naön yaaö pöröak yok
pangk wel pitëm karurö yang kel weerëp-
naat. Ën ni pöt së Anutuuk wa ngaöök
nimëak wë pöta ngönte ök ma.” 61 Pël maan
omën munt nampök epël mëëa. “Aköp, ne
nim ënëm elniimaaten kent yaë. Pël ëaap
ni kat wiin wet rëak kak së nem karurö mor
menak waisum.” 62 Maan Yesuuk epël mëëa.
“Omën namp pi Anutuu yaatak wë wëwë
ngaanten yaköm ëëpna pöpök Anutu pim
wa ngaöök mëak wëaö pöta yaat yok pangk
namëmpan.”

10

Yesuuk omën 70 ëak ngönën yaatak wes
mëa

1 Ënëmak Aköp pi omën munt 70 ëak
kom ë ulmëak pim ënëm sëpnaal ka kotre
kaö poutë naar kak nerekëën naar kak
nerekëën pëlpël ëak wet rëak wes mëën
sa. 2 Wes mëëpënëak yeem epël mëëa. “Ya
lupöök kaömp kë kësang pan köp sak wë.
Pël ëaap ya omnaar kopët. Pötaanök ar
yesem pöt ya Pepapön kimang man. Pël ëën
puuk ya omën munt narö koirak wes mëën
këët wa rongan ëëpnaan. 3 Seë. Yesem epël
kön wieë. Pol sëpsëp ruurö kent tokörö a
öngpök wë pöl nook ar omnaröa öngpök
wes nimëën së önëën yeë. 4 Pötaanök mon-
ere kërre ing körre pöt wak sënganok. It
wompwomp ëënganëën kan kourak yesem
omnarö koirak ngönaak manganok. 5 Ar
ka nentak së ilanë piptak wet rëak epël
man. ‘Anutuuk öngre omp ka eptakörö
mayaap elniip.’ 6 Pël ëën ka pötak omën
mayaap namp wëa pöt arim mayaap ök
mëëa pöt pim naë oröopnaat. Won ëën
pöt arim mayaap pöt arimtë ngësël kaip
tiak waisëpnaat. 7 Ya omnarö pit pitëm ya
yamëngkauta kangiir omnant yok pangk
yeö. Pötaanök ar ya omnarö arim ka
önë pötak pëën wëën kaömpre iire pöt
pit ningkën pöt yok pangk nën. Pël ëak
ar ka paspas ëënganok. 8 Kak nerek së
oröön sant niwesak kaömp ningkën pöt
nën. 9 Pël ëak kak pörekë yauman omnarö
ompyaö mowesak, ‘Anutuuk wa ngaöök
nimëëpënëak yaë,’ pël man. 10 Ën ar kak
nerek së oröön pit sant naalniin ëën pöt
ar ka tomök së taueë epël man. 11 ‘Ar kön
wiak “Ten utpet yeë,” pël wasënëëk yak
arim ka epöökaan yangre ulöl tenim ingötë
el menaut kaalak kërë arimtëën yanuulak.
Pötaanök ar këëkë kön wieë. Anutuuk
wa ngaöök nimëëpnaaten kaaö yeë.’ 12 Ne
niamaan kat wieë. Ngaanëër Sotom kakörö
pit utpet ëeima. Pötaan akun kaöaöök
Anutuuk Sotom kakaanörö pitëm utpetatë
kangut mampnaat. Ën ka ke pilötë pörö
utpet pan ëën Sotom omnaröa kangut kaö
wesak mampnaat.”

Yesuuk ka nantë omën lup kaip natiin ëauröaan yaköm ngön mëëa

(Matiu 11:20-24)

13 "Yakömpe, Korasin omnaröen.
Yakömpe, Pesaita omnaröen. Nem retëng
weëre kosangöt arim naë elnia pöl Taiaare
Saiton omnaröen elmëanëën pit ngaanëër
pitëm lupöt kaip tiak ulpëënre poë koröp
sinöt ëak ka kosöt kolak pitëm koröpöök wa
mëan tapön. 14 Pötaanök wë ënëmak akun
kaöaöök Anutuuk Taiaare Saiton omnarö
pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën
ar pöt utpet pan ëën pitëm kangut kaö
wesak nimpnaat. 15 Ën Kapaneam omnarö,
ar kutömweriil isën ma? Won, ar es
parëaöök ngemanëët." 16 Pël mëak Yesuuk
pim ruuröen epël mëëa. "Arim ngönöt kat
wiipna piporö nem ngönte kat wiipnaat.
Ar kasëng nimampna piporö ne kasëng
nemampnaat. Ne kasëng nemampna
piporö wes nemëaupta kasëng mampnaat."

Ya omën 70 pörö kaalak waisa

17 Omën 70 pörö ya nga im oläak kaalak
ërëpsawiaring së oröak Yesuun epël mëëa.
"Aköp, ten nim yapintak urmerarö waö
elmëën tenim ngönöt kat yawi." 18 Maan
epël mëëa. "Ne itaangkën Seten pim weëre
kosang won sëën pi kent tangaarötë yaë pöl
kutömweriaan wais yengenti. Pötaanök ar
peene urmerarö waö yaalmë. 19 Kat wieë.
Ne yok weëre kosang ninaut. Pötaanök ar
kamalre körngap pörö ing mësaan kööre
toköp Seten pim weëre kosang pötak ar
il naniwaspan ma këëre nga nentak ut-
pet naniwaspan. 20 Ar pöt, urmerarö arim
ngönöt kat wia pötaan ërëpsawi ëëngan.
Won, ar Anutuuk arim yapinöt kutömweri
wa yawi pötaanökëër ërëpsawi ëeë."

Yesu pi ërëpsawi ëak pim Pepapön yaya mëëa

(Matiu 11:25-27; 13:16-17)

21 Akun pötak Ngëëngk Pulöök Yesu
kaamök elmëën ërëpërëp kësang ëak
Pepapön epël mëëa. "O Pep, ni kutömre
yang poutë Pepap. Niin yowe yeniak. Ni
omën ëwatöröaan nim ngönënte ëlëëp
yaalmëaup. Ën kön nawiin yaauröaan
pet yaalmëaup. Mak, Pep nim kentöök
pël yaaup." 22 Pël mëak omën pouröen
epël mëëa. "Pepak omnant pout ne
nenaut. Pötaanök omnarö ne Anutuu
Ruupë songönten köpël wë, Pepakëër ëwat
wë. Ën Pepenta tapël wia. Omnarö piin
köpël wë, Ruupökëër ëwat wë. Pötaanök
Ruupök omën nampön Pepapë songönten
ök maan yok pangk ëwat sëpnaat."

23 Pël mëak Yesu pi kaip tiak ruurö
pitëmtën epël mëëa. "Omën it ngolöpöt
arim ityaangk epötön ërëpërëp ëënëët.
24 Ne ök niamaan. Ngaan tektek ngön
yaaöre yang omp akörö kësang pit omën
epotön itaampënëak ëak itnaangkën ëau-
tak ar peene ityaangk. Kat wiipënëak ëak
kat nawiin ëautak peene kat yawi."

Sameria omën nampök pim kööre toköp ngarangk elmëa

25 Omën ngön kosangöt ëwat nampök
Yesuun morök elmëëpënëak epël mëëa.
"Rë yanuulaup, ne tol ëak wëwë kosangta
yaö sum?" 26 Maan Yesuuk kangiir epël
mëëa. "Ngön kosangöt pepeweri tolëël
wiaan sangk kel yaaup?" 27 Pël maan omën
pöpök epël mëëa. "Anutu pi nim Aköp.
Ni piin lup sant elmëak nim lupmerre
könre weëre kosangre kön yawiaare pipot
pout pimëën pëël elmëak nimtëën lup sant
yaën tapël nim karipön elmëëm pël wiaap."
28 Maan Yesuuk epël ök mëëa. "Yok pangk
yaan. Pël ëëmë pötak wëwë kosangta yaö
sumëët."

29 Pël maan omën pöp pi pimtën wak
isëpënëak Yesuun epël mëëa. "Ën nem
karip talëp?" 30 Maan Yesuuk watepang
ngön nent epël ök mëëa. "Yuta omën namp
Yerusalem kakaan Yeriko kakë sëpënëak
yesën këkain yaaö naröak kamtaöök koirak
mën oläak pim ulpëënre omnant wak sëën
wel wiipënak eim wieëa. 31 Pël ëën kët
pötak kiri ar yaaö namp kan tapöök së
itaangkën wiaan keker elmëak sa. 32 Pël ëën
Liwai ngönën omën kiri ar yaaö kaata inëën
namp kan tapöök së oröak itenak keker
elmëak sa. 33 Pël ëën Sameria omën namp
Yuta omnaröa kööre toköröa naëaanëp pi
kan tapöök së oröak omën pöpön itenak
yaköm pan ëa. 34 Pël ëën naë së mën ilautë
kolapötre wain iit wa momëa. Pël ëak
kör mokoëak wa pim pol tongkiipë rangk
ulmëak mësak së su ka nentak moulmëak
ngarangk yeem ka ura. 35 Pël ëak wangam
kanök sëpënëak sum 2 kina pöt su ka
pöta pepap menak epël mëëa. 'Ni omën
epop ompyaö wesak ngarangk ëëm. Nim
sum nant pimëën won wesan ëën pöt nem
kaalak waisumaatak kangit nimpaat.' "

36 Yesuuk watepang ngön pöt më pet
irak ngön kosangöt ëwat pöpön epël mëëa.

"Omën naar namp pöröakaan talëpökëër
omën këkainöröak mëna pöpë karip yaë?"
37 Pël maan omën pöpök mëëa. "Mënaup
sant mowesa pöp." Maan Yesuuk kangiir
epël mëëa. Niinta së tapël ëëm."

Mataare Maria piarpim ngönte

38 Yesure pim ruurö pit së kak nerek
oröön öng nampë yapinte Mata puuk Yesu
pim kaatak koirak së ulmëak sant mowesa.
39 Pël ëën Mataë nang namp wëa yapinte
Maria pöpök Yesuu naë së pim ingrak wel
aisëak wë ngönën yaan kat wia. 40 Pël
ëën Mata pimënt kaömp kësang ar yeem
pangk naën ëën kön selap ëak Yesuu naë së
epël mëëa. "Aköp, nem nangap pi ne wil
neulëak sëën nemënt kaömp ar yeë. Pöten
ni kön wiin yok pangk yaë ma? Ni maan
ne kaamök elnëëp." 41 Pël maan Yesuuk piin
epël mëëa. "Mata, Mata, ni kaömp kësang
ar ëëmëëtaan kön selap ëak ya ngës yaën.
42 Pël ëaap ar omën kopët nent ëënë pöt
pangk. Maria pi omën kopët ompyaö tapët
yaë. Pötaanök sëp waspanok mangan."

11

Kimang yamëëauta ngönte
(Matiu 6:9-15; 7:7-11)

1 Akun nentak Yesu pi nal së Anutuun
ök maima. Pël ëak pet irën ruuröakaan
nampök epël mëëa. "Aköp, Son pi pim ru-
uröen Anutuun ök mapënëak rë mouleima
pöl nuuk ten nent rë nuul." 2 Maan Yesuuk
epël ök mëëa. "Ar Anutuun ök manëak pöt
epël man:
'Pep, nim yapinte ngëëngk wiaap.
Ni wais wa ngaöök nimë.
3 Këtpoutë tenim kaömpöt nimp.
4 Tenim saunatë kangut kërë nuula.
Tenök omnaröa saun tenimëën yaalni pötë
kangut tapël kërë yemoolak pö-
taanök.
Moröktak nuulëënganok,' "
5 Pël mëak Yesuuk kaalak yal menak pim
ruuröen epël mëëa. "Arim naëaan nam-
pök röök ulöpöök së pim karip ka uraan it
moilak epël mapnaat. 'Ngöntöp, ni kaömp
nemesiar nemes ëak nan. 6 Nem kar namp
kan im wais nem naë oröön kaömp mem-
paat won.' 7 Pël maan ka pepap pi wal
ëak epël mapnaat. 'Ni tol ëën ka uraan it
yeneilën? Kaat kan wariaan rungaaröeta ka
uraap. Yok pangk kaömp naningkan sa.' "
8 Pël mëak Yesuuk yal menak epël mëëa. "Ka
pepap tol ëëpën? Ne niamaan kat wieë. Pi
'Nem ngöntöpök ya,' pël wesak nemampan.
Om pim ke urak mapna pötaan omnant
pim mapna pöt mampnaat. 9 Pöta nokoliit
niamaan. Kimang maim oläak omën këët
önëët. Ngaöl ëeim së këët koirënëët. Kan-
wer körangkörang maimën të niwiipnaat.
10 Anutuun kimang yamëëauröak omnant
yeö. Ngaöl yaaurö Anutuu naëaan këët
yokoir. Kanweri körangkörang yamëëau-
röaan Anutuuk të yemowi. 11 Arim naëaan
namp pim ruupök animauten maan kamal
utpet namp wa mampën ma? 12 Ma kokor
ngeepön maan körngap namp wa mampën
ma? Won. 13 Ar omën utpetaröak arim run-
gaarö omën ompyaut men yeë pöl arim Pep
kutömweri wëaup puuk il niwesak Ngëëngk
Pulöön piin kimang maan nimpnaat."

Omën naröak, "Pielsepul pöpök Yesu
kaamök ëën ya yamëngk," pël mëëa
(Matiu 12:22-30; Maak 3:20-27)

14 Yesuuk omën urmerapök elmëën ngön
naën wëaö namp waö ë momëën oröak
sëën ngön yaap yaan omnarö itenak yaan
sa. 15 Pël yaëën naröak epël mëëa. "Pi
urmeraröa kaöap Pielsepul puuk kaamök
elmëën urmerarö waö ë yemomë," pël
mëëa. 16 Pël yaëën naröak Anutu piiring wë
ma won pöten itaampënëak kutöm retëng
nent ëëpën mëak morök elmëa. 17 Pël yaëën
pi pitëm lupötë itenak mëëa. "Yang nerakë
omnarö pitëm naë nga oröön nga elak kom
ëak wëën weëre kosangring naön ëëpnaat.
Ën ka naöök wëaurö pit tapël kom elmëën
repak sëën ka kosaö wiaapnaat. 18 Pöta
ök Setenë omnarö pit kom ëak pitëmënt
nga elëpna pöt tol ëak pim yaat kosang
sëpën? Ar neen, 'Pielsepulök kaamök
elmëën urmerarö waö ë yamë,' pël yak.
Arim ngön pöt yaap ëanëën nemorö waö
ë mëan tapön. 19 'Pielsepul puuk kaamök
elmëën urmerarö waö ë yamë,' pël aim.
Pötaanök arim ngön pipët yaap yeëanëën
arim ruurö pitta Pielsepul kaamök elmëën
urmerarö waö ë mëan tapön. Pötaanök
arim ruurö pitëmtok arim ngön pöt kaar
ëan pöt tekeri yewas. 20 Ne Anutu weëre
kosangöök urmerarö waö yeë. Pötaanök
Anutuu wa ngaöök yanimë pöt arim naë
yaarö. 21 Omën nga namp, Seten, pim raëëp
wak tupre ka pimtak ngarangk ëak öpna pöt
pim omnant muumöngk wiaapnaat. 22 Pël
ëaap omën nga munt namp weëre kosan-
gringëp nook wais il mowesak raare inre

tang pim kosang wesak weëa pöt wa ëp ëak
pim omnant pout kom ëak omën muntarö
mempaat. 23 Namp ne sant naalnëën yaë
pipop kööre tok yaalnë. Namp neering
pol sëpsëpörö wa top naën yaë pipop pi
sëpsëpörö rep yamë."

Urmerap kaalak waisëpna pöta ngönte
(Matiu 12:43-45)

24 Pël mëak Yesuuk pitën watepang ngön
nent epël ök mëëa. "Urmer namp omën
nampökaan oröak së kosangöök wë urre
korumön ap wesak epël kön wia. 'Nem
ka ngaan wakaim olëak waisautakë kaalak
sumaan.' 25 Pël kön wiak së itaangkën
ka tapët koore katëp ëak ë rangi ulmëën
kos wieëa. 26 Pël ëën pi kaalak së urmer
muntarö 7 ëak koirak waisa. Pörö pim ök
won, utpet panëërö koirak wais ka kopët
taptak wëa. Pël ëën omën pöp pi ngaan
utpet kot nent wakaimaupök ënëm sasa
utpet pan sa. Pöta ök namp pim lupmeri ne
won kos wiaapna pöt pi ënëmak utpet pan
ëëpnaat."

Ërëpsawiaring wëauta ngönte

27 Yesu pi pël yemaan öng nampök om-
naröa tekrakaan ngön ëak epël mëëa. "Ni-
wilak kapa nina pöpön kön wiin ërëpsawi
yaë." 28 Maan Yesuuk epël mëëa. "Pipët
yaap yaan. Nook pöt, Anutuu ngönte kat
wiak wak wë piporöen kön wiin ërëpsaw-
iaring yaë."

Omën naröak Yesu ya retëng nant mëm-
pënëak mëëa
(Matiu 12:38-42; Maak 8:12)

29 Omën kësang pan pim naë së wa
top yaëën pi pitën epël mëëa. "Omën
peene akun eptak wë eporö ar utpetarö.
Ar ya retëngöt yamëngka pöten ke urak
yenëak. Pötaanök ne ya retëng nent naëngan, ngaan Sona pim elmëa pöta ököt pëën
pet elniin itaampunëët. 30 Sona pim naë
omën oröa pipët Niniwa kak wëauröaan
Anutuuk pitën retëng pipët pet elmëa.
Pipta ököt Omën Këëp nem elnëëpna pipët
akun eptak wë eporö arën retëng pet el-
niimaat. 31 Ënëmak Anutuu omën kom
elniipna akunetak öng ak namp yang we
naöökël wakaimaup pi wal ëak arim kön
wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat.
Pöt öng pöp yang kaö pantakaan Solomonë
naë wais pim ëwat kësangöt kat wiipënëak
waisaup pötaanök. Pël ëaap omën peene
wë epop nook Solomon il yemowasetak ar
nem ngönöt kat nawiin yeë. 32 Ënëmak Anu-
tuu omën kom elniipna akunetak Niniwa
kakaanörö pit wal ëak peene wë eporö arim
utpetat tekeri wasëpnaat. Pöt Niniwa om-
narö pit Sonaak ngönën ök maan kat wiak
lup kaip tiaurö pötaanök. Pël ëaap omën
peene wë epop nook Sona il yemowasetak
ar nem ngönöt kat nawiin yeë."

Tiarim lupötë ëwa wiaap
(Matiu 5:15; 6:22-23)

33 "Ar esuwes mangiak karök wiire kapita
öngpök më pël naëngan. Ngaarëk wesirën
ëwa ëaan omën kakaati waisëpnaarö ëwa
pöön itaampnaat. 34 It pipöörar arim ko-
röpöökë rampewes. Arim itöök omnant
itenak kön ompyaut yawiin pöt arim lupötë
rampewesi yaë pöl ëwa ompyaö ëaapnaat.
Ën arim itöök omnant itenak kön utpetat
yawiin pöt arim lupötë koö olëaapnaat.
35 Pötaanök arim lupötë ëwa wia pipët koö
olapanëën ngarangk këëkë ëën. 36 Pël ëën
arim lupötë kout won, ëwaat pëën wiaan
pötak esuwesi yaë pöl ëwa elniaan önëët."

Yesuuk Parisi omnaröere ngön kosangötë
ngarangkörö pitëm utpet yaaut war wesa
(Matiu 23:1-36; Maak 12:38-40; Luk 20:45-47)

37 Yesu pi ngön pöt më pet irak wëën
Parisi ngönën omën nampök kaömp nëm-
pënëak yas maan pim kaatak së ilëak wel
aisëa. 38 Pël ëën omën pöp itaangkën Yesu
Yuta omnaröa yaaul kaömp akunetak i
nairën ëa pöten kön wiin pangk naën ëa.
39 Pël yaëën Yesuuk itenak epël ök mëëa.
"Ar Parisi omnarö kelönre söwarre pöt kas-
ngaëël pëën i yairem öngpök i nairën ëën
kewil wia pöl ar koröpöök ompyaö wasën
arim lupötë pöt kainre utpet yaaut peö ëak
wë. 40 Kaökaurö aë. Anutu omnantë koröpöt
ket ëaup pi lupötta ket naën ëa ma? Ar
pöt, arim koröp pëën kölam wasënëak kent
yeëetak Anutu pöt, tiarim lupötta kölam
sëpenëak kent yaë. 41 Ar arim lupötëaan
kësangën yaat mëmpunë pötak arim lupötë
kout won sëpnaat.

42 "O Parisi omnarö, yakömpe. Arim
naë könöm nant oröopnaat. Ar ëwamre
kaëkoöre këënre pöt wa top ëak moresiar
wesak nokoliil nent Anutuun yaö yaalmë.
Ar omën pas pöt yeemak nokoliil omën
ompyaut ëëre Anutuun lup sant elmë pöt
naën yeë. Poutepar ëënë pötaar ompyaö.
43 O Parisi omnarö, yakömpe. Arim naë
könöm nant oröopnaat. Ar ngönën tupötë

kakaati së omnaröa itëkëël wel aisanëëten
kent yaaurö. Pël ëak omnarö wa ron-
ganöök koirak ërëpsawi ngön niapnaaten
kent yaaurö. 44 O yakömpe. Arim naë
könöm nant orööpnaat. Ar omnarö yan-
gaöökë ongpök weera pöta ök. Pël ëaan
omnarö utpet wia pöten köpëlëk roro sak
waisak yaë."

45 Yesu pi ngön pöt maan ngön kosangötë
ngarangk nampök epël mëëa. "Rë yanuu-
laup, nim ngön pipët tenta yaniö." 46 Maan
Yesuuk kangiir epël mëëa. "O ngön
kosangötë ngarangkörö, yakömpe. Arta
arim naë könöm nant orööpnaat. Ar
ngön kosang nant pit ngar öpënëak arim
könöökaan mangkën pit ngar öpënëak
këlangön kat yawiin arimënt kaamök naën
yeë. 47 Yakömpe. Arim ëaröak tektek ngön
yaaurö mënaut. Pël ëën arök pitëm yangaö
wa ngolöp wesak ë yemorangi. 48 Pël yeem
arim ëaröa eima pötön kön wiin ompyaut
yaë. Pitök tektek ngön yaaurö mëngkën
wel wia. Ën arök yangaö ë yemorangi.
49 Pötaanök Anutu ëwatëpök epël ëaut. 'Ne
tektek ngön yaauröere nem ngön yaaö om-
narö pitëm naë wes mëën narö këlangön
kat mowiire narö mëmpö pël ëëpnaat.' 50 Ar
arim ëaröa eima pötön kön wiin ompyaut
yaë. Pötaanök omën ngaan tektek ngön
yaaurö mëmpö waiseima pöröa saunatë
könömët akun eptak wë eporö ar önëët.
51 Ngaanëër arim ë nampök ngës rëak Apel
mënak mëmpö mëmpö ë wais Sekaraia pi
kiri ar yaaö kaata kakaati mënaut. Pö-
taanök ne niamaan kat wieë. Mëneima pöta
könöm pöt peene ar akun eptak wë eporöa
naë pet irëpnaat. 52 O ngön kosangötë
ngangkörö, yakömpe. Arim naë könöm
nant orööpnaat. Ar ngönën kat yawiauröa
kanö il yemowariaurö. Arimëntta kan pöök
nasën wë omnarö sëpanëak kan yemowari-
aurö."

53 Ngön pöt mëak yesën ngön kosangötë
ngarangköröere Parisi ngönën omnarö
ngës rëak pim ököök ë yesem morök elmë
sa. 54 Pël yeem pim këmtakaan ngön nent
kat wiin korar aan pöt pötak utöpënëak
ngarangk këëkë pan ëa.

12

Kaarötön ngarangk ëëpenaata ngönte
(Matiu 10:26-27)

1 Omën selap pan Yesuu naë wa top ëak
teptep ëak naröa ingötë rangk naröaat
mësëak wëa. Pël ëën Yesuuk pim ru-
uröen wet rëak epël mëëa. "Parisi om-
narö pit kaar yaaurö. Yis kaömp peret ket
yaaö pöt korupaë kas möautë öngpök ëlëëp
repak yes pöl pitëm kaar yaaö pöt repak
yes. Pötaanök arim naë repak waispanëën
ngarangk këëkë ëën. 2 Omën ngep ëën
wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak
wëlël ëën omnarö itaampnaat. Ën ëlëëp wia
pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat.
3 Pötaanök arim koutak ngön yak pipot om-
narö pit ëwaatak kat wiipnaat. Ën arim
kaata kakaati ngön laöök yak pipot ënëmak
omnaröa tekrak wë kaö wesak orööpnaat."

Omën kopët nampönökëër kas elmëëpa
(Matiu 10:28-31)

4 "Ngöntörö, ne niamaan. Ar koröpö
pëën nimëmpnaaröen kas ëëngan. Pit
pël ëak rangkël munt nant naalniipan.
5 Ën arim kas ëënë pöpön nook ök nia-
maan. Ar Anutu nimënak ënëmak kaalak
es parëaöök wa nuulapna pöpönökëër kas
ëën. 6 Omnarö tiar int sëpër mor nas pörö
2 toea pötak sum ëëpenaatak Anutu pi int
kot ke pëlöröenta kat nokolön yaaup. 7 Ën
omnarö ar pöt, arim kepön ëpötönta ëwat
wëaup. Pötaanök ar kas ëëngan. Anu-
tuuk kön wiin arök int koturöa sum pöt il
mowasën arën kat nokolön yaaup."

Yesuu yapinte apenaata ngönte
(Matiu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 "Ne niamaan kat wieë. Namp pi
omnaröa ëöetak, 'Ne Yesuu ënëm yeë,'
pël apna pöp Omën Këëp nookta kangiir
Anutuu enselöröa ëöetak, 'Pi nemop,' pël
amaat. 9 Ën namp pi omnaröa ëöetak
neen yak newasëpna pöp nookta Anu-
tuu enselöröa ëöetak piin yak mowasö-
maap. 10 Namp pi Omën Këëp neen
utpet wesak apna pöp pim saun pöta
kangit Anutuuk kërë moolapnaat. Ën
namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak
tapël mapna pöp pim sauneta kangit ent
ë nemoolapan. 11 Ën omnaröak ngönën
ngarangköröere yang ngarangköröa naë
mës nuwak së ngön yaatak niulëëpënëak
yaëën pöt ngön nokoliit tolël menet ëak
kön selap ëënganok. 12 Akun pötak ngön anë
pöt Ngëëngk Pulöök tekeri wes nimpnaat."

Mon omën kaökaupë ngönte

13 Omnarö pitëm tekrakaan nampök
Yesuun epël mëëa. “Rë yanuulaup, nem
nanëp pi tenpim pepapë mor kolöt pimënt
wak wë. Pötaan ni ök ma. Pël ëën nent kom
ëak ne nampnaan.” 14 Maan Yesuuk epël
mëëa. “Talëpök ne arim ngön ë pet iröore
omnant kom ë pël ëëmëak yaö neea? Pël
naëngan.” 15 Pël mëak yal menak pitën epël
mëëa. “Ar ngarangk ëën. Ar omnantëën
kentre kaur ëënganok. Omnarö pitëm
omën kësang wa pipotök wëwëet koir
nemangkën yaaut.” 16 Pël mëak watepang
ngön nent epël mëëa. “Omp ak namp
pim yaak kaömp kësang pan oröa. 17 Pël
ëën pi epël kön wia. ‘Ne kaömp kaat
wonöp. Oröptak kaömp epot wa wiim?
18 Ne epël ëëm. Kaömp kaat töölak kaö
wes ök rëak nem kaömpre omnant pout wa
wiimaan. 19 Pël ëak epël kön wiimaat. Peene
akun eptak nem kaömpre omnant kësang
pan wia. Pötaanök akun wali wak wë në
pël ëeimeë ërëpsawaring kë seim ömaat.’
20 Pël maan Anutuuk epël mëëa. ‘Kaökaup,
ni röök eptakëër wel wiimëëp. Talëpök
kopëta wes wian pöt öpën?’ ” Pël mëak
Yesuuk ngön kaut epël mëëa. 21 “Omën
narö Anutuu naëaan ulöpre moup pöt
pitëm lupötë won wiaan yangaakë omnant
ulöpre moupring öpna pörö omën pöpë ök
sëpnaat.”

Koröpöökë omnantëën kön selap naën ëëpa
(Matiu 6:25-34)

22 Pël mëak Yesuuk pim ruuröen epël
mëëa. “Pötaanök ne niamaan. Ar
arim wëwëetaan kön selap ëak epël
anganok. ‘Tiar kaömp tarëkaan öpen?’
Ën koröpöönta kön selap ëak epël angan.
‘Oröpötök kör koëpen?’ 23 Kaömp pöt këët
won, wëwëetakëër këët. Ën ulpëënre poë
koröp pöt këët won, koröpöökëër këö. 24 Ar
intöröen kön wieë. Pit kaömpöt ngëntöore
wa peram wi pël naën yaauröak Anutuuk
kaömp koir mangkën neim wë. Omnarö
arök intörö il yewas. Pötaanök pi ngarangk
elniipnaat. 25 Ma arim naëaan nampök
weëre kosang wia pöt yok pangk pimtë
wëwëeten kön selap ëak kot nent wali
wasëpën sa ma? Won. 26 Arök kot ke pëlöt
naënöröak tol ëënak omën muntatëën kön
selap yeë? 27 Ar polpol puutön kön wieë.
Pit pitëm ulpëënre poë koröpötëën waur
naën yaë. Pël yaëëtak ne niamaan. Omp
ak Solomon pi omnant kësang wieëaupök ë
rangiak wakaima. Pël ëaap pim ë rangiatök
polpol pu pötëët il nemowasën. 28 Këra pu
ompyaut ya lupöök peene yaarö, ëlpamök
tiak es marën won sëpnaat pël yewas
pipotta Anutuuk maan ompyaut yaarö.
Kön wi kosang panë newasënörö ar pöt,
Anutuuk koröpöökë kaamököt nin yaë.
29 Pötaanök ar iire kaömp nënë pötön kön
selap ëëngan. 30 Yangerak köpël omnarö
pit omën pipotëën kön kësang wia. Pël
ëaap arim Pepap ar wëwë koirënëën iire
kaömp nënë pöten kön wia. Pötaanök
omën pötëën kön selap ëëngan. 31 Ar pöt,
Anutuuk wa ngaöök nimëëpnaataan weë
ngentiin. Pël ëën puuk omën pipotta koir
nimpnaat.”

Kutömweri omën ompyaut wa top ëëpe-
naata ngönte
(Matiu 6:19-21)

32 “Sëpsëp rongan kot epët ar kas ëëngan.
Pep pi ar wa ngaöök nimëëpënëak kön
wiin pangk yaë. 33 Arim omnant pout sum
ëak mon kangiir önë pöt wonörö meneë.
Pël ëak ar mon weë panëët wak wëën ut-
pet nasëpanëët. Titi tëëre kain wë pël
naëpanëët. Mon pöt arimëën kutömw-
eri wiaapnaat pötaanök. 34 Arim omën
ompyaut wia pörekël könötta wiaapnaat.”

Lup itit öpenaata ngönte

35 “Ar poë koröp mënt wes urak es rangiak
kopëta weseë. 36 Ar pël ëak inëën omën
narö pitëm kaöap wa topöökaan wais kan-
wer körang elmëën të mowiipënëak kor
wakaima pöta ök ëeë. 37 Pël ëën inëën
ruurö ka naurön wiaan wais itaangkën pöt
pit ërëpsawi ëëpnaat. Ne yaap niamaan.
Kaöap pi poë koröp mënt wes urak urötë
wa moulmëak kaömp nëmpnaataan inëën
elmëëpnaat. 38 Ën pi röök lupöök ma ël-
pam walëpënëak yaëën pit ka naurön wëën
wais itaangkën pöt pit ërëpsawi ëëpnaat.
39 Ar epël kön wieë. Ka pepap pi kainëpë
waisëpna akuneten ëwat wëanëën pi itit
wë ngarangk ëën kainëp kaat pör menak
neilaan ëan tapön. 40 Omën Këëp nem
waisuma akunetak ar kön nenewiin wëën
pipël ëëm sa. Pötaanök ko ëak ön.”

Inëën ru ompyaupre utpetapë ngönte
(Matiu 24:45-51)

41 Yesu pi ngön pöt maan Pitaak epël
mëëa. “Aköp, ni watepang ngön pipët ten-
imëntëën ma ten omën pouröaan yaan?”
42 Pël maan Aköpök epël mëëa. “Ar in-
ëën ru ompyaupë ök sën. Inëën ru namp

kön ompyaö wieë ya ompyaö yamëngkën
kaöapök pim karurö ngarangk ëeë aku-
natë kaömp mampënëak moulmëak sa.
43 Ënëmak inëën ruup kaöapë ök mëak
sa pöl ëeim wëën kaöap wais itaangkën
pöt pi ërëpsawi ëëpnaat. 44 Ne yaap nia-
maan. Kaöap pi pim omnant pout ngarangk
ëëpënëak moulmëëpnaat. 45 Ën inëën ru
pöp pi, 'Nem kaöap pi teënt newaispan,'
pël weseë inëën koont yokot muntarö tang
mö kaömpre i ngaat nak kön irikor ëeim
wë 46 pim kaöapë waisëpna akuneten kön
nawiin öpna pötak kaöap kaalak waisëpna
pöt pi yokot pöp möak utpet wesak omën
ngön wa yoolëauröa naë moulmëëpnaat.
47 "Inëën ru namp pim kaöapë këm ngön-
ten ëwat wëak kangk naën kat koko öpna
pöp kaöapök pës kaö panë mööpnaat.
48 Ën ru namp kaöapë këm ngönten köpël
wë omnant pës mööpna salöt ëëpna pöp
kaöapök pës kaö namöön ëëpnaat. Pö-
taanök nem kaalak waisuma pötak ko ëak
ön. Namp pi omnant kësang mampnaap
këët kësang tapël koirën pangk ëëpnaat.
Ën namp pi ya kaö tapël menaupök kosang
ngentiak ya kaö mëmpna pöp kësang tapël
koirën pangk ëëpnaat."

Yesu pi omnarö kom elniin kööre tok
ëëpenëak irëaup
(Matiu 10:34-36)

49 "Ne esuwes marën ulölöt yokot pöta
ök ar omnarö kom elniimëak yangerak
waisaup. Pötaanök esuwes teëntom wëlëng
kotöpnaaten kent yaë. 50 Ne këlangön kat
wiimëak ëautak pël naën wë. Pötaan ya
ngësring wë pet irumaaten kent yaalnë.
51 Arök ne yangerakë ngaat won wasumëak
waisan wasngan. Ne omnarö kom elniin
kööre tok ëënëak waisaup. 52 Pötaanök
peene ngës rëak ka nentak omën mor
nas önëërö ar kom elniin naar namp ëak
nal naar nal pël ëak neneraan kööre tok
ëënëët. 53 Epël ëënëët. Pepapök ruupön
kööre tok yeëa. Ruupök pepapön kööre
tok yeëa. Ëlëpök korömpëën kööre tok
yeëa. Korömpök ëlëpëën tapël yeëa. Pël
yaëën öng lëlamringaarta nampnampön
kööre tok ëëpnaat."

Omën orööpnaatön ëwat sëpenaata ngönte
(Matiu 16:2-3; Maak 8:11-13)

54 Yesuuk pël mëak omën pouröen epël
mëëa. "Ar uröam yewariin itenak, 'Kopi
waisëpënëak yaë,' pël yaan yok wais yaë.
55 Ën yanget ompyaö ëak yesën itenak,
'Kët mapnaan yaë,' pël yaan yok kët më
yaë. 56 Kaar omnarö, ar mopöök uröamre
kepilötön itenak ëwat yaauröak tol ëën
akun wë eptak Anutu pim yaauta songön-
ten köpël yeë?"

Omën nimëën ngön apnaapring ngönte
wotpil wasum
(Matiu 5:25-26)

57 "Tol ëënak utpetre ompyaö pötepar
kom naën yeë? 58 Ni ngön yaatak
sumëak yeem pöt wet rëak niiring ngön
wieëaupring ë kopëta wasum. Ni pël naën
së niiring ngön wieëaupök ë pet yairaupë
naë niulëën puuk ë pet irak polisöröa
naë niulëën pitök wii kaatak niulëëpan.
59 Ne niamaan kat wi. Ni pörek wë teënt
naarööngan. Nim karipë kangut pout pet
ir oläkök oröömëëp."

13

Omnarö lup kaip natiin ëëpena pöt kö sëpe-
naat

1 Akun pötak omën naröak Yesuu
naë së epël mëëa. "Kalili yangerakaan
omën narö ngaan animaö iit Anutuu
kiri ëëpënëak yaëën Pailatök maan pim
ngaaröak mëngkën wel wia." 2 Maan
Yesuuk kangiir epël mëëa. "Ar epël
kön wiingan. 'Pitëm saunat Kalili omën
muntaröaat il yemowasën yak mëngkën
wel wia,' pël wasnganok. 3 Won, arta lup
kaip natiin ëënë pöt tapël wel wiinëët. 4 Ën
ngaan Yerusalem kak Siloam ka waliimpel
töölak omën 18 ëak ngep ëën wel wia
pöröeta pitëm saunat Yerusalem omën
muntaröaat il yemowasënak ëa wasngan.
5 Won, arta lup kaip natiin ëënë pöt tapël
wel wiinëët."

Këra ulöp nautön yaauta watepang ngönte

6 Yesu pi ngön pöt mëak watepang ngön
nent epël mëëa. "Omën namp pim ya
lupöök kem nement ngëntën wëa. Pël ëën
ënëmak ulöpörö tööpënëak së itaangkën
won wieëa. 7 Pël ëën inëën yaaupön epël ök
mëëa. 'Krismaki nentepar nent pötë öng-
pök këra epment töömëak wais itaangkën
won yaë. Pi köpök yang kolapöt yen. Pö-
taanök ni ku ti ola,' pël mëëa. 8 Pël maan
inëën ruupök epël mëëa. 'Pël ëënganëp om
öp. Pël ëën krismaki kopët epëta öngpök
nook songöntak yang inin ëak pol yaat köm

lëëmaat. 9 Pël ëën krismaki ootak utöpna
pöt yok pangk. Nautön ëëpna pöt ku ti-
imëët.' "

Yesuuk kë yesa akun ngëëngk nentak öng namp ompyaö wesa

10 Yesu pi kë yesa akun ngëëngk nentak
ngönën tup nentak së omnaröen ngönën
ök mëëa. 11 Pël yaëën omnaröa tekrak öng
namp urmerap piik wëën yauman sësë eim
wëën krismaki 18 ëak won saup wëa. Öng
pöp kasngelö pak ëak wë wotpil tau naön
yaaup. 12 Pël ëën Yesuuk öng pöpön ngön
mëak epël mëëa. "Öng epop, nook nim yau-
mante wa yoolak." 13 Pël mëak moresiar pim
rangk mowiin tapëtakëër wotpil sak Anu-
tuun yaya mëëa. 14 Pël yaëën ngönën tup
pöta ngarangkëp Yesuuk akun ngëëngktak
ompyaö yemowasën itenak ya sangën ëën
omnaröen epël mëëa. "Kët 6 pipot ya aku-
nat. Pötaanök ar ompyaö niwasëpënëak
pöt akun pipotë waisën. Ën akun ngëëngk-
tak pipotëën waisngan." 15 Pël maan
Yesuuk kangiir epël mëëa. "Kaar omnarö
ar, akun ngëëngkötë ar pol purmakaöre
tongkiiröa kaatak së kan të mowiak mësak
sëën i na yaë. Ar kön wiin arim ani-
maurö pël yaalmëem ya yamëngk pipët
ompyaut pël yewas. 16 Pël ëaap öng epop
pöt tiar Yuta omnaröa kar namp Apramë
ëapök Setenök krismaki 18 pötë öngpök
wii motëak wakaima. Pötaanök nook akun
ngëëngktak wil yemoulmëep pangk naën
yaë ma?" 17 Pël maan pimëën kööre tok
yaaurö pit ëö sa. Ën omën ëlörö pöt pim ya
ompyaö yamëngka pötëën ërëpërëp ëa.

Këra lëlëpre yis pöteparë ngönte
(Matiu 13:31-33; Maak 4:30-32)

18 Yesu pi yal menak epël mëëa. "Anutuu
wa ngaöök yanimë pöt tolëëlte? Ne oröp
nantë ök ëëm? 19 Pipët këra lëlëp nampë
ököt. Omën nampök lëlëp pöp pim yaak
së ngëntën oröak kaö sak wëën intörö wais
morötë ngentiak ka ëp yawi."

20 Pël mëak munt nent epël mëëa. "Anu-
tuu wa ngaöök yanimë pöten oröptak ök
ëëm? 21 Pöt yis pöta ököt. Öng nampök yis
pöt korupaë kas möautring wa irikor ëën
pötak ekek sëpnaat."

Kan koturakë ngönte
(Matiu 7:13-14, 21-23)

22 Yesu pi Yerusalemë sëpënëak yesem
ka kotre kaö poutë ngönën ök maö sa.
23 Pël yaëën omën nampök pëël mëak epël
mëëa. "Aköp, Anutu pi omën kopët namp-
namp utpetetakaan öpën sa ma?" Maan
Yesuuk pitën epël mëëa. 24 "Ar kan kotu-
rak ilëak wëwë kosangta kanöök sënëëtaan
weë panë ngentiin. Ne niamaan. Omën
selap pan kan pörak ilapënëak weë ngen-
tiipnaatak pourö neilapan. 25 Ka pepap pi
pim kaat kan wariak öpnaat. Pël ëën ar
tomökël wë pomp ëak taueë körang elmëak
epël manëët. 'Aköp, tenimëën kan të niwi.'
Pël maan puuk epël niapnaat. 'Ne arën
köpël. Ar tarëkaanörö?' 26 Pël niaan ar
epël manëët. 'Ten niiring kaömpre i ngawi
naut. Ni tenim kak wais rë nuuleimënte.'
27 Pël maan puuk epël niapnaat. 'Ne arën
köpël. Ar tarëkaanörö? Utpet omnarö,
ar mop newiak kama seë,' pël niapnaat.
28 Pël ëën ar itaangkën Apramre Aisakre
Yakopre tektek ngön yaaurö pit Anutuu
naë wëën itaampunëët. Ën ar pöt kaaö
yaaurö. Pötaanök tomökël wë ingre ya
ilak aimeë kë pötöppötöp aim önëët. 29 Pël
ëën omën yang we naöökaan naöök, këtëp
yengampiaulaanre yeilëaulaan pourö wais
Anutuu naë wel aisëeë kaömp neim öpnaat.
30 Kat wieë. Tiar yang omnaröa naëaan kot
narö kutömweri së kaö sëpnaat. Ën kangiir
kaö narö kot sëpnaat."

Yesuuk Yerusalem omnaröen yaköm ngön mëëa
(Matiu 23:37-39)

31 Akun taptak Parisi omën narö së
Yesuun epël mëëa. "Yang omp ak Erot
pi ni nimpënëak ya. Pötaanök ni eprek
sëp wesak nal së." 32 Maan Yesuuk epël
mëëa. "Ar kaalak së kent tok utpet pöpön
epël man. 'Yesuuk pimtën epël ya. Pi
akun eptak omën urmerarö wëaurö waö ë
momëak yauman omnarö ompyaö mowe-
sak akun kot nent won sëën pet irëpnaap
pël ya,' pöt man. 33 Peeneere ëlpamök
yesem muntetak Yerusalem kak oröömaap.
Pöt tol ëënak? Tektek ngön yaaö namp
Yerusalem kak naaröön wiaan namëngkën
ëëpnaat." 34 Pël mëak pimtëën epël mëëa.
"O Yerusalem omnarö, Yerusalem omnarö,
yaköm. Ar tektek ngön yaaurö mëmpööre
ngönën omën arim ngësë wes nimëaurö kël
mö wel wi pël yaaurö. Kët ël epotë ne kokor
ëlëpë ruurö wereweriarë öngpök wa mëak
ngarangk yaalmë pöl ar wa rongan ëak
ngarangk elniimëak kent kön wiak pël yaal-
niin ar kaaö elnëeimaurö. 35 Pötaanök ne

sëp niwasën ngarangk won önëët. Ne yaap
niamaan kat wieë. Ar it nenengaangkën
wakaim akun kaöaöök neen kaalak itenak
epël neanëët. 'Aköpök wes nimëën yewais
epopön yaya mepa.' "

14

Yesuuk omën namp kë yesa akun ngëëngk nentak ompyaö mowesa

1 Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesu pi
Parisi omën kaö nampë kaatak së kaömp
yenën omnarö pit iteneëa. 2 Pël yaëën
omën koröpö pön mena namp pim naë wëa.
3 Pël ëën Yesuuk itenak ngön kosangötë
ngarangköröere Parisi omnaröen epël
mëak pëël mëëa. "Tiar yok pangk akun
ngëëngktak yauman omnarö ompyaö
mowasëpen ma won?" 4 Pël maan pit om
ngön won sak wëën omën pöp moröak
ompyaö mowesak wes mëën sa. 5 Pël ëën
pitën epël mëëa. "Arim naëaan namp akun
ngëëngktak pim rungaap ma pol namp
yang öngöpöök ilëaan sëp wasëpën ma yok
pangk akun ngëëngk taptak öpën?" 6 Pël
maan pit kangiir mapënaat ap wesak sëp
wesa.

Omnarö irëak öpenaat

7 Yesuuk omën kaömp nëmpënëak së wëa
narö itkëël wel aisapënëak yaëën itenak
watepang ngön nent epël mëëa. 8 "Ni omën
nampë këëre imëntak yas niaan së pöt
itkëël wel aisanganok. Pël ëëmë pöt omën
yapinring namp ni il niwasëpna pöp waisën
pöt 9 omën yas niia pöpök epël niapnaat. 'Ni
itkëël ur epët omën epop man.' Pël niaan ëö
kaö sak kasngaëël së ömëët. 10 Ën nampök
pim këëre imën nentak yas niaan së pöt
kasngaëël pan wel aisam. Pël ëën këëre
imën pepapök wais itenak epël niapnaat.
'Ngöntöp, ni itkëël wais wel aisa.' Pël niaan
ni omën muntaröa ëöetak itkëël wëën niin
kön wiin isëpnaat. 11 Namp pi pimtën kön
wiin isëpna pöp Anutuuk wak irapnaat. Ën
namp pimtën kön wiin irapna pöp Anutuuk
wak isëpnaat."

Këëre imën nëmpënëak yas mëëauta ngönte

12 Pël mëak omën yas mëëa pöpön epël
mëëa. "Ni këëre imën numëak nim ngöntre
kar, sasre nanre nim kak omën mon wieëa
piporöen yas manganok. Ni pitën mamë
pöt pitök kangiir niin yas niak kangut
nimpnaat. 13 Pötaanök pël ëënganëp. Ni
këëre imën ar ëak pöt omën omnant won,
ingre mor il tëaare it il tëa piporöen yas
mam. 14 Omën ke pilöröakëër kangut nan-
impan. Pötaanök ni ërëpsawi ëëmëët. Om
wiaan wë ënëmak omën ompyauröa wele-
takaan wal ëëpna akunetak Anutuuk nim
kangut nimpnaat."

Këëre imën kaö ëauta watepang ngönte (Matiu 22:1-10)

15 Yesu pi pël maan kaömp yenaurö pit
kat wiak pitëm naëaan nampök epël mëëa.
"Omën Anutuuk wa ngaöök mëaan piir-
ing kaömp nëmpna pörö ërëpsawi ëëp-
naarö." 16 Pël maan Yesuuk ngönaak nent
piin epël ök mëëa. "Omën nampök këëre
imën kaö nent nëmpënëak omën kësang
pan yas mëëa. 17 Pël ëak nëmpëna akunet
temanöm sëën pim inëën ruup wes mëën
së yas mëëauröen epël mëëa. 'Yok waiseë.
Omnant pout yok wa kön ë pet iraut.' 18 Pël
maan pit pourö omën pasutëël utak om
öpënëak nampök epël mëëa. 'Ne yang nent
sum ëaut yak pötak wer yeneön sumaan
yeë. Pötaanök nemop newaisngan sa.' 19 Pël
yemaan nampökta tapël mëëa. 'Ne pol pur-
makaö moresiar ya kaamök elnëëpënëak
waut yak së ya ökre was ë pet ëëmaan
yeë. Pötaanök nemop ne newaisngan sa.'
20 Yemaan nampök epël mëëa. 'Ne peene
tapët öng waup. Pötaan newaisngan sa.'
21 Pël maan inëën ruup së pim kaöapön
ök mëëa. Pël ëën kaöap pi kat wiak ya
këlangön ëën inëënëpön epël mëak kaalak
wes mëa. 'Ni teënt së kaatë omën omnant
won ingre mor il tëaare it il tëa piporö
pourö koirak nem kaatakë waisum.' 22 Pël
maan inëën ruup pim mëëa pöl ëak së
kaöapön epël mëëa. 'Kaöap, nim aan pöl
ëautep omnarö pangk naën ur nant om
wiaap.' 23 Maan kaöapök kaalak epël mëëa.
'Ni kan kaö poutë së pël ëak wilëngkë kaatë
së öngpök ilëak omën pouröen këkre tö
mëak koirak wais ulmëën nem kaat peö ëëp.
24 Ne niamaan kat wi. Omën wet rëak nem
yas mëëa piporö nem kaömp pöt nanëm-
pan pan.' " Yesu pi watepang ngön pipët
yamëem yas maan pim naë sëpnaaten kaaö
yaaurö kutömweri piiring kaömp nanën
ëëpën pël mëëa.

Yesuu ënëm ëëpenaata ngönte (Matiu 10:37-38; 5:13; Maak 9:50)

25 Omën kësang pan Yesuring sa. Pël
ëën pi kaip ti pitën itneë epël mëëa.

26 “Omën namp nem ënëm ëëpënëak pim
ëlre pep, öngre ru, sasre nan pimoröen
kent ëak neen kaaö elnëëpna pipop ma
pimtë koröpöökë wëwëeteta kasëng ne-
mangkën ëëpna pipop nem ruup pël nasë-
pan. 27 Pötaanök omën namp pi, ‘Ne Yesu
pimëën wel wiima pöt pangk ëëmaap,’ pël
wesak pim këra yetapër wak ënëm naal-
nëën ëëpna pipop nem ruup pël nasë-
pan. 28 Arim naëaan namp pim ka kaö
nent ök rapën pël kön wiak pöt wet rëak
monet ka pöt pangk ëëpën ma won pöten
sangk kelëpnaat. 29 Ën pël naënrek köntak
wap wesirak mormor ë yesem luptak së
pangk naën ëën sëp mowasën om wiaan pöt
omnaröak itenak ökre was epël mapnaat.
30 ‘Omën epop pi kaat ök rapënëak ngës
rëaupök pet nairën ëa.’ 31 Ën yang omp
ak namp pi yang omp ak munt nampring
nga elëpënëak wet rëak pimëntë nga om-
naröa saarëët sangk kelën pimtëët 10,000,
ën muntapëët 20,000. Pël ëën pimënt
kön wiipnaat. Pi yok pangk muntapring
nga elëpën ma won pöten kön wiipnaat.
32 Pël ëak pi kön wiin pangk naën ëën pöt
pim kööre toköp kamaarek wëën omën
narö wes mëën së ngön ëak nga pöt wiap
wasëpnaat. 33 Pötaanök arim naëaan omën
namp pi pim omnant pout kasëng ne-
mangkënëpök nem ru nasëpan.
34 “Tomun pöt omën ompyaut. Pël
ëautak pim misëngö won sak wiaan
tiar tol ëak kaalak misëng wasën pangk
ëëpën? Pël naëngan. 35 Tomun ke pëltak
ya lupöök olaöre purmakaö yaatring
irikor ë pël naëngan om moolapenaat.
Katëëpringëpök ngön epët kat wiip.” Pöta
ök tapël narö yaap Yesu pim ënëm naën
ëëpna pöt Anutuuk wa moolapnaat.

15

Sëpsëp kö saupë watepang ngönte
(Matiu 18:12-14)

1 Akun nentak omën takis yewaare utpet
yaaö munt narö Yesuuk ngönën ök yemaan
kat wiipënëak pim naë sa. 2 Pël yaëën Parisi
omnaröere ngön kosangötë ngarangkörö
pit Yesuun yak këëpöt ngön mëak epël
mëëa. “Omën epop omën utpet yaaurö
ngöntre kar elmëak kaömp ngawi yen.”
3 Pël yemaan Yesu pimënt kat wiak wa-
tepang ngön nent epël mëëa. 4 “Ar nampë
pol sëpsëpörö 100 ëak wëauröak kopët
namp kö sëpnaat. Pël ëën sëpsëpöröa
pepap pi 99 pörö we naöökël kaömp neim
wëën pi we naöökël kö sa pöpön ngaöl ë së
koirëpnaat. 5 Pël ëak ya kë sak wa kuröpweri
waalak 6 kak së oröak karuröen ngön ëak
epël ök mapnaat. ‘Nem sëpsëp epop kö
sëën ngaöl ë së koirak yewais. Pötaanök
ërëpsawi ëëpa.’ 7 Ne ök niamaan kat wieë.
Pöta ök omën wotpil 99 pörö lup kaip ti-
ipënëak kön nawiin yaaurö omën kutömw-
eri wëaurö pitëmëën ërëpsawi kotkot yaë.
Ën utpet kopët epop lup kaip yati pötaan
kutömweri wëaurö ërëpsawi kaö yaë.”

Mon kö sauta watepang ngönte

8 “Öng namp pi mon 1 kina wak wëën
10 toea nent kangk ngentiin pöt pi kalaö
rangiak kakaati katëp ilak këëkë panë ap
wesak koirëpnaat. 9 Pël ëak pim karuröen
epël mapnaat. ‘Nem 10 toea irikor ëën
ap weseim pöt peene yokoir. Pötaanök
ërëpsawi ëëpa.’ 10 Ne ök niamaan kat iweë.
Pöta ök omën utpet kopëtap lup kaip tiin
Anutuu enselörö ërëpsawi yaë.”

Yokot pim pepap sëp wesak maimerekë saupë watepang ngönte

11 Yesu pi pël mëak munt nent epël mëëa.
“Omën namp pim yokot naar wëa. 12 Wë
yokot ënëmapök pepapön epël mëëa. ‘Nim
monere uröm tenpimëën yaö ëan pöt kom
ëak nemëën ëaut nan.’ Pël maan pepapök
pim omnant pout kom ëak yokotaar mena.
13 Pël ëën akun kot nent wë yokot ënëmap
pi pimot wak yang wali nerekël sa. Pörek së
wë omnantëën kentre kaur ëak pim monat
pout won wes olëa. 14 Pël ëak omnant pout
won wesak wëën ënëmak yang pörek këën
kësang nempel oröa. Pël ëën pi ngöntök
panë ëën 15 yang pörek omën nampë naë së
wëën omën pöpök pim polöröa ngarangk
moulmëën wakaima. 16 Pël ëak polöröa
kaömp karut mangkën nak kep ëëpën we-
sak itaangkën pötta nemangkën ëa. 17 Pël
ëën pi kön tektek sak epël kön wia. ‘Nem
pepapë inëën ruurö kaömp kësang pan
neim wëën ne eprek wë këënëën wel wi-
imëak yeë. 18 Pötaanök nem pepapë ngësë
kaalak sumaat. Së oröak epël memaat.
“Pep, ne Anuture niire ëak utpet elni-
aut. 19 Pötaanök peene pöt nim ru panëëp
pël neangan. Om nim inëën ru newasën
ömaat.” ’ 20 Pël wesak wal ëak pim
pepapë ngësël sa. Seim së kak temanöm
yesën pepap itenak ya utpet ëën naë së

kapariak tot na. 21 Pël ëën ruupök epël
mëëa. ‘Pep, ne Anuture niire ëak utpet
elniaut. Pötaanök peene pöt nim ru panëëp
pël neangan.’ 22 Pël maan pepapök pim
inëën ruuröen epël mëëa. ‘Ar teëntom nem
ulpëën wali ompyaup momëak mor ëngö
wak wais moresi momëak ing körtepar wak
wais ingesiarë momëak pël ëeë. 23 Pël ëak
purmakaö ru ompyaö mësëpringëp möeë.
Pël ëën ar ëak yenem ërëpsawi ëëpenaan.
24 Nem ruup wel wia wesaupök kaalak waisa.
Irikor ëaupök kaalak orö yarë.’ Pël mëak pit
ërëpsawi ëa.
25 “Wëën yokot kaöap pi yaak wakaim
olëak kaalak wais kaat temanöm yewasem
kat wiin intö ngönre tanre pöt yeëa. 26 Pël
ëën inëën ru nampön maan sëën, ‘Tol
ëënak ya?’ pël mëak pëël mëëa. 27 Pël
maan puuk epël mëëa. ‘Nim nangap kaalak
waisa. Pi irikor ëak saupök kaalak wais
oröa. Pötaanök arpim pepapök maan pur-
makaö ru ompyaö mësëpringëp möak ar
ëak yen.’ 28 Pël maan pi kölöp ëak kakaati
sëpnaaten kaaö ëa. Pël ëën pepapök wais
wiap wesak ngön ök mëëa. 29 Pël ëën pi
kangiir epël mëëa. ‘Kat wi. Ne kris-
maki selap pan nim naë pas ya mëneimeë
nim ngön nent wa noolaan ëaut. Pël
ëën ni pol meme ru namp nem karuröar-
ing ërëpsawi ëëmaan nenangkën ëaupök
30 nim ru pipmor pi öng paspas yaau-
röaan nim omnant pout won wes olëak
kaalak waisën ni pimëënokëër purmakaö
ru ompyaö mësëpringëp yamöön.’ 31 Pël
maan pepapök epël mëëa. ‘Yokot epop,
ni kët ël epotë tepër wëaup. Pötaanök
nem omnant epot pout nimot. 32 Ën nim
nang epop wel wia wesaupök kaalak waisa.
Irikor ëaupök kaalak orö yarë. Pötaanök
tiar pimëën ërëpsawi ëën pangk yaë.’ ”

16

Ngarangk utpetapë watepang ngönte

1 Yesuuk pim ruuröen ngönaak nent epël
ök mëëa. “Omën omp ak namp pim
inëën ru omnant ngarangk yaaö namp
wëa. Pël ëën wë akun nentak omnaröak
omp aköpön epël mëëa. ‘Nim omnant
ngarangk yaaup pi nimot köntak pentak
yaë,’ pël mëëa. 2 Pël maan kat wiak om-
nant ngarangk yaaupön yas mëak epël
mëëa. ‘Ni tol yaëën omnarö nimëën yaan
kat yawi? Pöta songönte iteempaan nem
omnant nim ngarangk yaën pötë pepewer
wak wais nan. Ke pilëpök nem omnant
ngarangk naëngan.’ 3 Pël maan inëën
ru omnant ngarangk yaaup pim könöök
epël wesa. ‘Nem kaöapök nem omnant
ngarangk yaauten nga neak wes nemëën
tol ëëm? Ne yang kelumaata weëre kosang
won. Ën sumatön kimang memaatenta ëö
yaë. 4 Peenök nem ëëmaaten kön yokoir.
Pël ëëma pötak nem kaöapök wes nemëën
pöt kaamök elmëëmaaröa naë sëën sant el-
nëëpnaat.’ 5 Pël kön wiak omën pim kaöapë
naë kangut wieëauröen ngön maan pöppöp
waisa. Pël ëën wet rëak waisaupön pëël
mëëa. ‘Nem kaöapë kangut nim naë tolëël
wia?’ 6 Maan pi epël mëëa. ‘Kolap tram
100,’ pël mëëa. Pël maan ngarangkëpök
pep nent menak epël mëëa. ‘Nim pep eptak
100 pöt kërëak 50 retëng ë.’ 7 Pël mëak
nampön pëël mëëa. ‘Nim naë nem kaöapë
kangut tolëël wia?’ Pël maan puuk epël
mëëa. ‘Rais kër 100,’ pël mëëa. Pël maan
pep nent menak epël mëëa. ‘Ni eptak 100
pöt kërëak 80 retëng ë,’ pël mëëa. 8 Pël
ëën kaöap pi ngarangk utpet pöpë ëwat ëa
pöten itenak piin ping wesak mëëa. Pöt tol
ëënak? Omën yangerakë omnantön kentre
kaur yaaurö pit pitëm omnant ngarangk
ëëpënëak pitëm ëwat pöt omën Anutuu
ëwaatak wë pöröa ëwatöt il yewas.

9 “‘Pötaanök ne niamaan. Ar tapël monere
uröm omën pasut omnarö menak ngön-
tre kar rëak önë pötak omën pas pöt pet
irën Anutuuk yas niaan wëwë kosangta
kaatak së önëët. 10 Ën namp pi omën pasut
ompyaö wesak ngarangk ëëpna pöp omën
ompyautta tapël ompyaö wesak ngarangk
ëëpnaat. Ën namp omën pasut ompyaö
wesak ngarangk naën ëëpna pöp omën
ompyautta tapël ompyaö wesak ngarangk
naën ëëpnaat. 11 Ar yangerakë monere
uröm pasut ompyaö wesak ngarangk naën
yaëën talëpök omën këët arök ngarangk
ëënëën nimpën? 12 Ar omnaröaat yaam nin-
aut ompyaö wesak ngarangk naën yaëën
Anutuu yaö niia pöt naningkën ëëpnaat.
13 Inëën ru kopëtapök kaö naarë inëën naë-
pan. Pi nampön kaaö yaalmëem nam-
pön ngöntre kar elmëëpnaat. Won ëën
pöt, nampë naë rë olëak wë namp kasëng
mampnaat. Pötaanök arta tapël Anu-
tuu yaatere monere uröma yaat mëngkre
mëngk namëngkan.”

Yesuuk Parisi omnaröen pepanöm mëëa
(Matiu 11:12-13; 5:31-32; Maak 10:11-12)

14 Yesu pi ngön pöt maan Parisi omnarö pit monere urömen kent yaaurö yak
kat wiak ökre was mëëa. 15 Pël yemaan
Yesuuk epël mëëa. "Arimtok arimtën
omnaröa itöök ping wesak yaaurö. Pël
ëaap Anutuuk arim lupötë ityaangk. Om-
naröak ompyaut pël yewas pipot Anutuuk
itaangkën kömkëënring yaë.
16 "Moses pim ngön kosangötre tektek
ngönöt im wais Son pim naë oröak pet
ira. Ën Sonë naëaan wais peene wë epëtak
pöt Anutu pim wa ngaöök nimëak wë pöta
ngön ompyaut yaan omën pourö kat wiak
pötak ilapënëak weë yengenti. 17 Wë ënë-
mak kutömre yang epraar won sëpënëak
pöt yok pangk won sëpnaat. Ën ngön
kosang pöt nent won nasëpan, pout om
wiaapnaat.
18 "Omp namp pi pim öngöp wes mëak
munt namp öpna pöp pi öngre omp wëwëet
kom ëak saun koirëpnaat. Ën namp pi munt
nampë öng wes mëaup öpna pöp pi öngre
omp wëwëet kom ëak saun koirëpnaat."

Mon omnampre Lasaras piarpim ngönte

19 "Mon omën namp wakaima. Pël ëaup
pi akun poutë ulpëën retëngretëng ëa
ompyaut mëak wë kaömp ompyaut neim
wakaima. 20 Pël ëën omën elek yaaö namp
wëa yapinte Lasaras. Pöp koröp pouuk ëm-
pöl pep saup pi mon omnampë kaata kanra
naë wëën 21 mon omën pöp kaömp yenën
lupöt ngentiin wa nëmpënëak kön wieim
wëaakë yeëa. Pël yaëën kentöröak wais pim
ëmpölöt öngör neim yeëa. 22 Pël ëën wë
elek yaaö omën pöp wel wiin enselöröak
koirak së Apramë naë moulmëa. Pël ëën wë
mon omën pöpta wel wiin yang kel weera.
23 Pël ëën pi es parëaöök së wë këlangön kaö
kat yawiem ool itaangkën Apram maimerek
wëën Lasaras pim naë wëa. 24 Pël ëën mon
omën pöpök Apramön ngön ëak epël mëëa.
'Pep, ni neen yaköm kön wiak Lasaras wes
mëën wais pim mor wotö iitak wariak nem
yangapöök wa nemëën kot nent ëp sëp.
Ne esuwesi öngpök wë këlangön kaö kat
yawi.' 25 Pël maan Apramök epël mëëa.
'Nem ruup, ni kön wi. Ni ngaan yangerak
wë omën ompyaut ëeim wëën Lasaras pi
pöt utpetat pëën eima. Pötaanök peene
pöt pi kak eprek wais ya kë sak wëën
ni kangiir këlangön kat yawiin. 26 Pël
ëaap Anutuuk tiarim tekrak parë naö wiau
wia. Pötaanök eprekaanörö pipël yeiraan
pirekaanörö epël yaaprën pël naëngan.'
27 Pël maan mon omnampök epël mëëa.
'Pep, ne kosang wesak ök yeniak. Ni Lasaras
wes mëën nemoröa naë sëp. 28 Nem nan-
garö mor nas wë. Pötaanök Lasaras pi së
pitta eprek wais këlangön kat wiipanëën
nga map.' 29 Pël maan Apramök epël mëëa.
'Won. Pit Mosesre tektek ngön yaauröa
ngön pitëm naë wia pipot kat wiip.' 30 Maan
mon omnampök epël mëëa. 'Apram nem
pepap, pöt pangk naëpan. Omën wel wiaö
nampök weletakaan wal ëak së ngön ök
mapna pöt pit kat wiak lup kaip tiipnaat.'
31 Pël maan Apramök kaalak epël ök mëëa.
'Pit Mosesre tektek ngön yaauröa ngönöt
wa olapna pöt weletakaanëpök wal ëak së
mapna pöteta wa olapnaat.'"

17

Utpetatök kön wi kosang yewesaut utpet yewas
(Matiu 18:6-7, 21-22; Maak 9:42)

1 Yesuuk pim ruuröen ngön nent epël
ök mëëa. "Morök ke nentere nent oröön
omnarö saun koirëpnaat. Pël ëaap omën
morök elmëën omnarö saun koirëpna pöp
tol ëëpën? Yaköm. 2 Omën ke pilëpök runga
kotup morök elmëën saun koirpanëën ar
kël kaöaö wii ngan ëak omën pöpë mesetak
öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel
wiipna pöt ompyaö. 3 Ar ngarangk këëkë
ëën. Arim kar namp saun yokoirën pöt nga
man. Pël ëën pi lup kaip tiin pöt saun pöta
kangit ent ë moolan. 4 Pël ëën arim kar
namp pi kët kopët nenta öngpök akun 7 ëak
utpet elniak akun 7 tapël arim naë wais, 'Ne
lup kaip yati,' pël niaan pöt ar pim saun
pötë kangut ent ë moolan."

Kön wi kosang yewesauta ngönte

5 Yesuu ngön yaaö omnarö pit Yesuun
epël mëak kimang mëëa. "Ni tenim kön
wi kosang yewesaut kaö wes nin." 6 Pël
maan Yesuuk epël mëëa. "Ar kön wi kosang
yewesa kot panë nent wieëan talte këra kaö
epmentën, 'Ni kaam tiak i kaöökë öngpök
së orö,' pël maan yok pangk kat wiak pël
ëëpën."

Inëën yaauta ngönte

7 "Arim tekrakaan nampë inëën ruupök
ya lupöök së yang mëmpën ma polörö
ngarangk ëëpën pël ëeim olëak yewaisën

yok pangk epël mam ma? ‘Ni kakaati wais
kaömp numëën,’ pël mam ma? 8 Pël naë-
pan. Pi epël mapnaat. ‘Ni nem kaömpöt
ar elnëëm. Pël ëak poë koröpö mënt wes
urak kaömpre iit wak waisën numaan. Pël
ëën ënëmak nimtëët ar ëak numëën.’ 9 Pi
inëën ruup pim ngan rë menaul ëa pötaan
yowe mapën ma? Yok pangk pël naëpan.
10 Pötaanök arim naë tapël ëëpnaat. Anutuu
ya ngön niiaut ë pet irak pöt epël an. ‘Ten
inëën ru katkoko yaaurö. Ya ngön niiaut
pëën yaaurö,’ pël an.”

Yesuuk omën kësë ëa moresiar pörö ompyaö mowesa

11 Yesu Yerusalem kakë sëpënëak Kalili
yanger nal, Sameria yanger nal pël ëaan
teköök sa. 12 Pël ëak së kak nerek oröön
omën kësë ëa narö moresiar pörö pit
kamtaöök së koirak pëlëër taueë 13 ngön
ëak epël mëëa. “Yesu, Kaöap, ni tenën
yaköm kön wi.” 14 Pël maan pi pitën epël
mëëa. “Ar së kiri ar yaauröen arim ko-
röpöt pet elmëën pit ar ompyaö san pël
apnaat.” Pël maan yesem koröpöt ompyaö
sa. 15 Pël ëën pitëkaan kopët namp pi
pim koröpöön itaangkën ompyaö sa. Pël
ëën kaalak së ngön ë olëak Anutuun yaya
mëëa. 16 Pël ëak Yesuu ingesiarë së tok oriak
ë koset yangaak wesirak wë yowe mëëa.
Omën pöp Sameria yangerakaanëp. 17 Pël
ëën Yesuuk epël mëëa. “Omën moresiar
ompyaö sauröep 9 pörö tarëk wë? 18 Pit kaip
tiak së Anutuun yoöre ërëp mapnaaten kön
nawiin. Katkoko ëak sëën Sameria yanger-
akaan omën maim epop pimënt waisa.”
19 Pël mëak omën pöpön epël mëëa. “Nimtë
kön wi kosang yewesautak ompyaö yesën-
rek wal ëak së.”

Anutuuk wa ngaöök nimëëpnaata ngönte (Matiu 24:23-28, 37-41)

20 Parisi ngönën omnaröak Yesuun,
“Anutu taan wa ngaöök nimëëpën?” pël
mëak pëël mëëa. Maan Yesuuk kangiir
epël mëëa. “Anutuu wa ngaöök nimëëpna
pöt yoolök pël yaalniin itnaangkan. 21 Kat
wieë. Anutu pi peene arim tekrak wë wa
ngaöök yanimë. Pël yaëën naröak, ‘Anutuu
wa ngaöök yanimë pöt e yaarö,’ pël yaan
naröak, ‘O ëngk yaarö,’ pël naëpan.”

22 Pël mëak ruuröen epël mëëa. “Wë
ënëm akun nent temanöm sëën ar këlëlre
ngön epël anëët. ‘Omën Këëp yaaröön
ten itaampun,’ pël anëëtak yok pangk
itnaangkan. 23 Pël yaëën akun pötak
naröak, ‘Eprek yaaröörek iteneë,’ pël yeni-
aan naröak, ‘Ëngkrek yaaröörek iteneë,’ pël
yeniaan kat wiak pitëm ënëm ëënganok.
24 Kent tangarët kopëter tar elmëën yang
poutë ëwa ë pet yair. Pipta ök Omën
Këëp nem waisuma akunetak pël ëëm sa.
25 Pötaanök omën peene wë eporö kasëng
nangkën këëmre këlangön kësang kat wi-
imaat. 26 Noaë akunetak omnaröa ëa pöl
Omën Këëp nem waisuma akunetak tapël
ëëpnaat. 27 Pit iire kaömp në, öngre omp
ë, pël ëeim Anutu kasëng menak wëën Noa
wangaöök yeilaan i ngaampel oröön omën
pourö i nak won sa. 28 Lot pim naëëta
tapël ëaut. Omnarö iire kaömp në, omnant
sumre kap ë, ëmre ya ë, ka ök raö, pël ëeim
Anutu kasëng menak wëa. 29 Pël ëën Lot pi
Sotom kak sëp wesak yesën akun tapëtak
kutömweriaan esutre kël es ngaat kopiitë
yepel pöl ëën omën pourö won sa. 30 Pöta
ök omnarö tapël eim wëën Omën Këëp nem
tekeri suma akunetak tapël ëëpën sa.

31 “Akun pötak omën ka tomök öpnaapök
kakaati së pim omnant öpan. Ën yaak
öpnaapta tapël kaalak kakë sëpan. 32 Ar
Lot pim öngöp Anutuu ngön wa olëak wel
wia pöten kön wieë. 33 Omën namp pi pim
wëwëet keimön ëëpna pöt pim wëwëet kö
sëpnaat. Ën namp pim wëwëet këëpöt
wasën pöt orö moreëpnaat. 34 Ne niamaan
kat wieë. Akun pötak omën naar rö kan
ur kopëtetak ka uraan namp yeweem namp
sëp wasumaat. 35 Öng naarta kaömp koröp
yokoëem wëën namp yeweem namp sëp
wasumaat. 36 Ën omp naar ya lupöök wëën
namp yeweem namp sëp wasumaat.” 37 Pël
maan ruuröak epël mëak pëël mëëa. “Tarëk
pël ëëpën?” Maan Yesuuk omën piin kön
wi kosang newasën yaauröa këlangön kat
wiipnaataan kön wiak watepang ngön nent
epël mëëa. “Omnantë söp kampaöök wer
moön tuparö wa top yaë.”

18

Öngöp ngön ë pet yairaupön kimang mëëauta ngönte

1 Yesuuk pim ruuröen kaaö köpël kimang
maim öpënëak watepang ngön nent epël
mëëa. 2 “Kak nerek ngön ë pet yaira namp
wëa. Omën pöp pi Anuture omën pouröen
kas naën yaaup. 3 Kak taprek öng kapir
namp wëaup pi kët poutë omën pöpë naë
së, ‘Nemëën kööre tokopëën ngön yaatak

kaamök elnëëm,’ pël më yeëa. [4] Pël ëeimën
omën pöp pim lupmeri epël kön wia. ‘Ne
Anuture omën pouröen kas naën yaauppe.
[5] Öng kapir epop ke urak neaim. Pötaanök
kaalak wais neaan kaaö kön wiingönëën
kaamök elmëëmaat.’ ”
[6] Yesu pi ngön pöt mëak kaalak epël
mëëa. “Ar ngön ë pet yaira utpetapë ngön
ök yeniak epëten kön wieë. [7] Ën Anutuun
tol yewes? Omën pimëën yaö wesaurö kët
kanaan rö kanë piin kimang maim wëën
kaamök naalmëëpan ma? Ma kat wiak
kat nawiin koröp oröak öpën ma? Pël
naëpan. [8] Ne niamaan. Pi teënt kaamök
elmëëpnaap. Omën Këëp nem waisuma
akun pötak yangerakë omnaröa naë kön wi
kosang yewesaut koirum ma won?”

Parisi omnampre takis yewaö omnampë watepang ngönte

[9] Omën narö pitëmtok pitëmtën kön
wiin wotpilörö pël kön wieë muntaröen
wak irëak ya pöröaan Yesuuk watepang
ngön nent epël mëëa. [10] “Omën naar pi-
arip ngönën tup kaöetak së Anutuun ök
mapënëak sa. Namp Parisi ngönën omën
namp, namp takis yewa namp. [11] Pël
ëak Parisi omnampök taueë pimtën weseë
epël mëëa. ‘O Anutu, ne omën naröa
ök wonöp. Pötaanök niin yowe yeniak.
Pit këkain ëëre omën utpet nant ë, öngre
omp wëwëet utpet wasö pël yaaurö. Ne
pitëm ök wonöp. Pël ëak omën takis yewa
epopë ök wonöp. [12] Pël ëak sant poutë
akun nentepar pöteparë kaömp ngës oläak
wëaakë yaaup. Pël yeë omnant koirak
pöt wa top ëak moresiar wesak nokoliil
nent nimëën yaö yaalniaup.’ [13] Pël yemaan
takis yewa pöp pëlëër taueë kutömweriil
itaampnaaten ëö ëën tok oriak epël mëëa.
‘O Anutu, ne saun omnamp. Pötaan yaköm
kön newi.’ [14] Kat wieë. Takis yewaup
pi Anutuuk pim saunatë kangut won wes
moolëak piin, ‘Omën wotpilëp,’ pël maan
kaalak pim kaatakë sa. Ën Parisi pöp pim
saunatë kangut om wiaan sa. Omën namp
pimtok pimtën wak isak apna pöp Anutuuk
wak irapnaap. Ën namp pimtën kön wiin
irapna pöp Anutuuk wak isak mapnaap.”

Yesuuk runga koturö welaköt elmëa (Matiu 19:13-15; Maak 10:13-16)

[15] Omnarö pit pitëm runga koturö Yesuuk
pim mores pitëm rangk mowiak welaköt
elmëëpënëak wak yesën pim ruuröak pitën
nga mëëa. [16] Pël ëën Yesuuk rungaaröen
ngön mëak pim ruuröen epël mëëa. “Nga
mangan. Wes mëën nem naë waisëp. Ke
pilörö Anutuuk wa ngaöök mëëpënëak yaö
yema pötaanök. [17] Ne yaap niamaan. Namp
runga kot eporöa Anutuun kön wi kosang
yewesa pöl naën ëëpna pöt Anutuu wa
ngaöök yamëautak yok pangk neilaan ëëp-
naat.”

Ngarangk monere urömaringëpë ngönte (Matiu 19:16-30; Maak 10:17-31)

[18] Ngarangk nampök Yesuun pëlpël mëak
epël mëëa. “Rë yanuula ompyaup, ne tol
ëak wëwë kosangta yaö sum?” [19] Maan
Yesuuk epël mëëa. “Tol ëënak neen,
‘Ompyaup,’ pël yenëaan? Anutu kopë-
tapökëër ompyaup. [20] Ni ngön kosangöt
epël kat yawiaup. ‘Ni öngre omp wëwëet
kom ëënganok. Ni omën mëngkanok. Ni
këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar
manganok. Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar
öm.’ ” [21] Maan ngarangkëpök epël mëëa.
“Nem kotuukaan pipot ë waiseimaut.” [22] Pël
maan Yesu pi ngön pöt kat wiak epël mëëa.
“Kopët nent wia pöt ëëm. Ni së nim omnant
menak sumat wak omën omnant wonörö
këëpöt wes man. Pël ëën kutömweri om-
nant kosangöt orö nirëëpnaan. Pël ëak wais
nem ënëm elnë.” [23] Pël maan omën pöp pi
monere uröm kaö panë wieëaup yak ngön
pöt kat wiak ya utpet ëa. [24] Pël yaëën Yesu
itenak epël mëëa. “Omën monere uröm
kaö wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamë pö-
tak ilapënëak pomp ë yaë. [25] Pol kamel
namp wap poë koröp korir yamë pöökë
kanöök ilapna pöt kengkën. Ën omën
monere uröm kësang wieëauröak Anutuu
wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm
panëët.” [26] Pël maan omën ngön pöt kat wia
pöröak epël mëëa. “Omën ke pilörö Anutuu
wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt
omën tolëëlëpök wëwë kosangët öpën?”
[27] Maan Yesuuk epël mëëa. “Omnaröak
omnant pangk naën ëënë pipot Anutuuk
yok pangk ëëpnaat.” [28] Pël maan Pitaak
epël mëëa. “Kat wi. Ten omnant pout sëp
wesak nim ënëm elniaut.” [29] Maan Yesuuk
kangiir epël mëëa. “Ne yaap niamaan.
Namp pi Anutu wa ngaöök yamëauta yaat
mëmpënëak pim kaare öngre ru, sasre nan,
ëlre pep pörö sëp wasëpna pöt [30] pi peene
akun epöök kangut selap wak wë ënëm
akunaöök wëwë kosangët öpnaap.”

Yesuuk pimtë wel wiak wal ëëpnaaten ök maan akun nentepar nent ëa

(Matiu 20:17-19; Maak 10:32-34)

31 Yesu pi pim ruurö wa top elmëak epël mëëa. "Kat wieë. Tiar Yerusalem kakë
yewais. Pël ëën Omën Këëp nemëën tektek
ngön yaauröak ngön epël retëng ëa pöt kë
rapnaat. 32 Pit ne newak ngönën köpëlöröa
moresi neulëën pitök ökre was neak utpet
newesak waasöp ngës nampnaat. 33 Pël ëak
pës nemöak mën wel newiin akun nentepar
nent yangaöök wieë kaalak wal ëëmaap."
34 Pël maan ngön pöta songönte ilëëp ilaan
pit ëngk ma e wesak ëwat nasën ëa.

Yesuuk omën it il tëa namp ompyaö mowesa

(Matiu 20:29-34; Maak 10:46-52)

35 Yesu pi yesem Yeriko kak temanöm së
itaangkën omën it il tëa namp kan ëöök
wel aisëeë monatön kimang maim wëa.
36 Pël ëak pi kat wiin omnarö yesem yaan
omën muntaröen epël mëëa. "Pit tol yaë?"
37 Maan pitök epël mëëa. "Yesu Nasaretëpök
yewais." 38 Pël maan pi ngön ëak epël
mëëa. "Yesu, Tewitë ëap, ni neen yaköm
kön newi." 39 Pël yemaan omën wet rëak
yesauröak leng ëëpën mëak nga yemaan
pöten kat nemowiin ke urak kaalak ngön
ëak epël mëëa. "Ni Tewitë ëapök, neen
yaköm kön newi." 40 Pël maan Yesu pi
leng ëak kamtaöök taprek taueë epël mëëa.
"Nem ngësël wak waiseë." Maan mësak
sëën piin epël mëak pëël mëëa. 41 "Nook
ni tol elniimëak yaan?" Maan puuk epël
mëëa. "Aköp, ni aan ne it nga sum." 42 Pël
maan Yesuuk epël mëëa. "It nga së. Nimtë
neen kön wi kosang yewesautak ompyaö
yesën." 43 Pël yemaan tapëtakëër itöörar
nga sëën Yesuu ënëm yesem Anutuun yaya
mëëa. Pël yaëën omën pörek wëaurö pöten
itenak pitta Anutuun yaya mëëa.

19

Sakias pim ngönte

1 Yesu pi Yeriko kak së oröak el we-
sak sëpënëak yaëën 2 kak pörekaan omën
takis yewauröa ngarangk namp wëa yap-
inte Sakias. Pöp pi mon kaö wieëaup.
3 Pi Yesuu möönre koröp itaampënëak kent
elmëa. Pël ëaap pi omën mëntëp yak
omën muntaröak il mowariin pomp ëak it-
naangkën ëa. 4 Pël ëak wet rëak pöömpö së,
"Eprek yewaisën itaampaatak," pël wesak
këra nementë ngaarëk isa. 5 Pël ëën Yesuuk
pörek së oröak ngaarëk itenak epël mëëa.
"Sakias, teënt ira. Ne peene nim kaatak
wais ömaat." 6 Pël maan pi ya kë sak këraa-
mentëkaan irë ngentiak Yesu koirak pim
kaatakë sa. 7 Pël yaëën omën pörek wëaurö
pit pöten itenak kaaö mëak epël mëëa. "Pi
tol ëënak saun omnampë naë së ilëak wë,"
pël mëëa. 8 Pël ëën Sakias pi Yesuu naë
taueë epël mëëa. "Kaöap, ni kat wi. Nem
omnant kom ëak tok nentepar wesak nent
omën omnant wonörö mempaat. Pël ëak
omnaröen morök elmëak monat waut pötë
kangiir peene nook il wesak maim oorek
mempaan." 9 Pël maan Yesuuk epël mëëa.
"Omën epop niinta Apram pim köröop yak
Apram pim ök Anutuun kön wi kosang
yewasën. Pötaanök niire nim kaatakörö
Anutuuk utpetetakaan yaniö. 10 Ne Omën
Këëpök omën epopë ök Anutuu naëaan kö
saurö wa rongan ëak ompyaö mowasumëak
waisaup."

Inëën ru moresiar mon wa pöta watepang ngönte

(Matiu 25:14-30)

11 Yesu pi ngön pöt ök maan omnaröak
kön epël wia. "Pi Yerusalem kak temanöm
yewasën Anutu peene wa ngaöök nimëëp-
naan yaë," kön pël yewasën Yesuuk itenak
yal menak watepang ngön nent epël mëëa.
12 "Omp kaö namp yang wali nerak sëën omp
ak wes moulmëën wë kaalak waisëpënëak
sa. 13 Pi sëpënëak yeem pim inëën ru more-
siar pöröen yas maan waisën mon 20 kina,
20 kina pël pangkpangk menak epël mëëa.
'Ar mon epot wak ya mënak kaö wes wiak
wëën waisumaat.' 14 Pël mëak yesën pim
kaatak narö kaaö ëak piin epël mapënëak
omën narö pim ënëm wes mëëa. 'Ten nuuk
omp ak sak ngarangk elniimëëten kaaö.'
15 Pël maan pi së wëën pit pi omp ak wes
moulmëën wakaim olëak kaalak waisa. Pël
ëak inëën ru mon menak sa pöröen ngön
ëak epël mëëa. 'Ar nem mon ninak san
pötök ya mëngkën muntat tolëël koirak wë
pöten itaampaan.' 16 Pël maan nampök wet
rëak wais epël mëëa. 'Kaöap, ne nim mon
20 kina nangkën pötak nook ya mëngkën
200 kina pël oröa.' 17 Pël maan epël mëëa.
'Inëën ru ompyaup, ni ya ompyaö mënan.
Ni omën pasut ompyaö wesak ngarangk
ëan. Pötaanök nook ka moresiar pötë
ngarangk niulëëmaan.' 18 Pël ëën inëën ru
munt nampök wais epël mëëa. 'Kaöap, ne

nim mon 20 kina nangkën pötak nook ya
mëngkën 100 kina pël oröa.' [19] Maan omp
aköpök epël mëëa. 'Nook, ni ka mor nas
pötë ngarangk niulëëmaan.' [20] Pël maan
inëën ru munt nampök wais epël mëëa.
'Kaöap, nim mon 20 kina nangkën pöt e
wia. Ne poë koröp kautak kör koë wiak
wakaimaut e wia. [21] Ne niin itaangkën
ni nga yaaup yak muntaröa naëaan om-
nant yewaup. Ni omnant omën muntaröak
ngëntën yewetaup. Pötaanök niin kas ëak
kö sëpanëak poë koröp kautak kör koë wiak
wakaimaut.' [22] Maan omp aköpök epël ök
mëëa. 'Ni inëën ru utpetap. Nimtë ngön
yaan taptak nimënt utpet ëaup pël yeniak.
Ni neen, "Nga yaaup yak muntaröa naëaan
omnant wëëre omnant omën muntaröak
ngëntën watö pël yaaup," pël yenëaan pöt
yaap. [23] Ni nem songönte pipël ëwat wëak
tol ëënak nem monet mon kaatak nawiin
ëaup? Pël ëanëën ne wais kangitaring wan
tapön.' [24] Pël mëak omën pörek wëauröen
epël mëëa. 'Ar mon 20 kina epët piikaan
wa ëp ëak 200 kina wa epop meneë.' [25] Pël
maan pit epël mëëa. 'Kaöap, pi yok 200 kina
waap.' [26] Maan puuk epël mëëa. 'Ne nia-
maan kat wieë. Namp pi omnant menaut
ngarangk ëak wëën pöt munt nant erën wes
mempaat. Ën namp pi menaut ngarangk
naën tapët wak wëën pöt wa ëp ëën om
pas öpnaat. [27] Peene pöt, nem kööre tokörö
nook pitëm omp ak sumaaten kaaö ëa pörö
mësak wais nem itöök mëngkën wel wiip.' "

Yesu pi pol tongkiipë rangk wel aisëak Yerusalem kakë sa

(Matiu 21:1-11; Maak 11:1-11; Son 12:12-19)

[28] Yesu pi ngön pöt më pet irak Yerusalem
kakël ko wesak wet rëak isa. [29] Pël ëak yesem
Olip tomök is oröak Petepasiire Petani ka
pöteparë temanöm yesem ru naarën epël
mëak wet rëak wes momëa. [30] "Arip ka
ëngköök së oröak öngpök së itaangkën pol
tongki ru namp omnaröa wel naisaanëp wii
ngan ë ulmëën öpna pipop wilak mësak
waisën. [31] Arip së pël yaëën omën nampök
aripön, 'Oröp ëënëak yawil?' pëël yeniaan
pöt epël man. 'Aköpök epopön ya.' " [32] Pël
maan piarip së itaangkën Yesuu mëëa pöl
ëëëa. [33] Pël ëën itenak yawilën tongkiipë
peparöak itenak epël mëëa. "Arip oröp
ëënëak yawil?" [34] Maan piaripök mëëa.
"Aköpök epopön yaanak yeë." [35] Pël mëak
Yesuu naë mësak së tongkiipë rangk pitëm
ulpëënöt përë mourak Yesu wa ngaarëk
moulmëa. [36] Pël ëën wel aisëak yesën
ulpëënöt përëak kamtaöök mourö sa. [37] Pël
ëën Olip tomökaan ngemë Yerusalem kak
temanöm yewasën omën pimëën saö ron-
gan pötak wëauröak pim ya it ngolöpöt
yaaö pötëën ngön ëak epël maö Anutuun
yoöre ërëp mëëa.

[38] "Yowe.

Omën omp aköp Aköpë këm ngöntak
yewais epopön yaya mepa.

Kutömweri mayaap wiaap.

Anutu Ngaarëkëp pim yapinte wak isak
mepa."

[39] Ëlak wiak pël yemaan Parisi omën narö
pitëm öngpök wëauröak Yesuun epël mëëa.
"Rë yanuulaup, nim ruuröen pël epan ma."
[40] Pël maan Yesuuk mëëa. "Ne niamaan kat
wieë. Pit yaya yenëa pöt ompyaö ya. Leng
ëëpna pöt kël epotök yaya neapnaat."

Yesuuk Yerusalem omnaröaan ing ëa

[41] Yesu pi pël mëak yesem Yerusalem
kaöökë tomök së oröak kakën itenak yaköm
ëën ing yeem epël mëëa. [42] "Yerusalem
wëaurö, ar peene eptakëër mayaap önë
kanöön ëwat wë talte yok pangk ön. Pël
ëaap kan pö ëlëëp wia. Pötaanök it-
naangkën yeë. [43] Kat wieë. Wë akun nentak
arim kööre tokörëak wais taap elniak ëm
ket ëak kaö poutë il niwariipnaat. [44] Pël
ëak ariméntre arim ruurö pourö won ni-
wesak arim kaat töölak wapötta ti olaan
ur kosat wiaapnaat. Pöt tol ëënak? Anu-
tuuk kaamök elniipënëak wes nemëën arim
ngësë yewaisën köpël ëak kaaö ëan. Pö-
taanök pël elniipnaat."

Yesu ngönën tup kaöetakaan omën narö waö ë momëa

(Matiu 21:12-17; Maak 11:15-19; Son 2:13-22)

[45] Yesu pi ngön pöt më pet irak ngönën
tup kaöeta kakaati së itaangkën omnarö
omnant ngawi yeem wëën itenak pit waö ë
yemomëem epël mëëa. [46] "Ngönën pepew-
eri Anutuuk epël ëa. 'Nem ka pipët kimang
yenëa kaat pël ëëpnaat.' Ar pipël yaëën
këkain yaauröa kaata ök yes." [47] Pël ëak
pi akun poutë ngönën tup kaöetak së om-
naröen ngönën ök maim wëën kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere
omën kaöarö pit mëmpënëak kanten ngaöl
ëa. [48] Omën pourö pim ngönëntaan pim naë
rë olëak wëën sëp wesa.

20

Yesure ngarangkörö neneren pëël elmëa
(Matiu 21:23-27; Maak 11:27-33)

1 Këët nentak Yesu pi ngönën tup kaöe-
tak së omnaröen ngönën ök maim wëën
kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë
ngarangkörö ëere kaöarö pit së epël mëëa.
2 "Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm
ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?"
3 Pël maan Yesuuk kangiir pitën epël mëëa.
"Nookta arën kangiir nent pëël niamaatak
ök nean. 4 Sonë i mëeima pöt talëpök
maan eima. Anutuuk ma pimtok kön wiak
eima?" 5 Pël maan pitëmënt neneren epël
mëëa. "Tiar tol mapen? 'Anutuuk,' pël
mepenaatep pi epël niepan. 'Tol ëënak
Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?'
6 Ën, 'Son pimtok,' pël mepenaatep omnarö
pit Sonön. 'Pi tektek ngön yaaö namp,' pël
weseë kël nimööpan." 7 Pël mëak Yesuun
kangiir epël mëëa. "Sonë i mëeima pöta
songönten ten köpël." 8 Pël maan Yesuuk
epël mëëa. "Nookta ne talëpë këmtak
yeëan pöt neniangan."

Wain ya ngarangk utpetaröa watepang ngönte
(Matiu 21:33-46; Maak 12:1-12)

9 Yesu pi ngön pöt ök mëak watepang
ngön nent omnaröen epël mëëa. "Omën
namp wain ya newer ngënta. Pël ëak
ya omnarö ngarangk ëëpënëak moulmëak
pimënt yang wali nerek së wakaima. 10 Pël
ëak wë kë yaaröa akunet temanöm sëën
ngarangk moulmëauröak ulöp narö tö
mampënëak inëën ru namp wes mëën sa.
Së oröön pit möak waö elmëën elek kaalak
sa. 11 Pël ëën pepapök kaalak munt namp
wes mëën sëën pöpta möak utpet mowesak
waö elmëën elek tapël sa. 12 Pël ëën pepapök
kaalak wa ngolöp wesak wes mëën sëën
pöpta këlangön kat mowiak ke ur mëën
elek sa. 13 Pël ëën ya pepap pi epël wesa.
'Ne tol ëëmete? Nem ru ulöpöököp wes
mëëmaan. Pit yok pangk pim ngönte kat
wiak ngar öpën koröpok.' 14 Pël ëak wes
mëën sëën yaakë ngarangkörö piin itenak
pitëmënt neneren epël mëëa. 'Omën epop
pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pö-
taanök mëmpa. Pël ëën yaat tiarimëën sëp-
naan.' 15 Pël mëak pit wain yaaweriaan wa
wilëngkël moolëak mëna." Yesu ngön pöt
mëak epël pëël mëëa. "Yaaweri pepapök
ngarangkörö ëen tol elmëëpën? 16 Pi wais
ya ngarangk pörö mënak pim ya lupöök
ngarangk ompyaö narö moulmëëpnaat."
Pël maan pit ngön pöt kat wiak epël mëëa.
"Won. Pël ëëpan." 17 Pël yaan Yesu pi pitën
iteneë epël mëëa. "Ngönën pepeweri ngön
nemëën epël wia pöt tol nentaanök?
'Wap omën ka ök yarëauröak wël ë
moolëaut
Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes
yewesir.'
18 Omën namp wap epëtak söë urak kawi
ngentiipnaap pi koröp ilak utpet ëëpnaap.
Ën wapëtak pim rangk ngentiipna pöt
omën pöp ilak unön ëak utpet panë sëp-
naap."

Yesuun Sisa takis yemengkauten pëël mëëa
(Matiu 22:15-22; Maak 12:13-17)

19 Pël maan ngön kosangötë
ngarangkörö ëere kiri ar yaaö kaöarö pit
Yesu pim wain ya ngarangk utpetaröaan
watepang ngön mëëa pöt pitëmël ko wesak
yemaan kat wiak mor öpënëak ëakök
omnaröen kas ëën sëp wesa. 20 Pël ëak Yesu
moröak Rom yang ngarangkëpë moresi
moulmëëpënëak it wawaö ëeim wëa. Pël
ëeë omën narö wes mëën Yesuu naë së
ngönën kat yawia koröp oröak wë ngön
nent maan pöt öpnaat weseë Yesuun morök
elmëak epël mëëa. 21 "Rë yanuulaup, ten
niin ëwat wë. Ni ngön wotpil yaaup,
omnaröenta wotpil wesak ök yeniiaup. Ni
omën isaare irëaurö omnant möongkraar
kangk naalmëën yaaup, omën ompyaut
pëën Anutuuk ök niiaut omën pourö yaap
wesak rë yanuulaup. 22 Pötaanök ni kön
wiin Rom omp aköp Sisa takis mampen
ma Anutu pimënt mampen?" 23 Pël maan
pitëm morök yaalmëa pöten itenak epël
mëëa. 24 "Mon kël nent koirak neneë. Könre
yapin epot talëpëët?" Pël maan pit epël
mëëa. "Sisaëët." 25 Pël maan puuk epël
mëëa. "Omnant Sisaën yaö ëa pipot Sisa
mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu
mampun." 26 Pël maan omnaröa itöök pi
aan wali öpna nent nokoirën ëa. Pël ëak pit
kaip ti mangkën kat wiak yaan sak këm ur
wariak wëa.

Weletakaan wal yaauten Yesuun pëël mëëa
(Matiu 22:23-33; Maak 12:18-27)

27 Akun nentak Satusi ngönën omën narö
Yesuu naë sa. Omën pörö weletakaan wal
yaaö pöt won wia pël yaaurö. 28 Pit së
Yesuun epël mëëa. "Rë yanuulaup, Moses

pi tiarimëën ngön kosang nent epël retëng
ëaap. ‘Omën namp öng wak ru won wë
wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng
pöp wak wë ru oröön pöt pim nanëpë yaö
sëpnaat.’ 29 Pël wiaap omën nanang narö 7
ëak wakaima. Pël ëaurö nanëp öng namp
wak ru won wë wel wia. 30 Pël ëën nang
pim rakëp öng tapöp wak wë wel wia. 31 Pël
ëën ënëmak nang 3 pöpök öng tapöp wak
ru won tapël wë wel wia. Pël ëaap omën
7 eporö pit öng kopët tapöp wak ru won
wë wel wia. 32 Pël ëën ënëmak pitëm öng
kapirëpta tapël wel wia. 33 Pötaanök omën
7 piporö öng kopët tapöp wauröep wë wal
ëëpna akunaöök talëpë öng sëpën?”

34 Maan Yesuuk kangiir epël mëëa.
“Peene yangerak wë epöök öngre omp
yeë. 35 Ën wë ënëm akun kaöaök Anutuuk
kat mowiin wëwë kosangtak weletakaan
wal ë rëëpnaarö pit yok pangk öngre omp
naëpan. 36 Anutuuk pit weletakaan wal
ë moulmëëpnaat. Pötaanök pit pim ru
sak enselöröa ök wë kaalak wel nawiipan.
37 Weletakaan wal ëëpena pöta ngönte
Mosesök ngönën pepeweri retëng ëaut.
Këra kotumentëk es wëlëng koteima pöta
ngöntak Anutuuk piin epël mëëa. ‘Ne
Apramre Aisakre Yakopre pörö pitëm
Anutu.’ 38 Omën wel wia pourö Anutuuk
wëwëetaring wë pël wesa. Pötaanök Anutu
pi wel wiauröaap won. Pi omën öp wëauröa
Anutu.” 39 Pël maan ngön kosangötë
ngarangk naröak, “Rë yanuulaup, ni aan
ompyaö yes,” pël mëëa. 40 Pit kaalak pëël
mapnaaten kas ëën sëp wesak pipët pëën
mëëa.

Yesuuk Kristo pötaan Parisi omnaröen pëël mëëa
(Matiu 22:41-46; Maak 12:35-37)

41 Pël ëën Yesu pi epël mëak pëël mëëa.
“Tol ëënak, ‘Kristo, Yaö Mëëaupön pi
Tewitë köröop’ pël aim? 42 Tewit pimtok
Sam pep pöweri tan nent epël ëa.
‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.
“Ni wais nem yaapkëëtakël öm.
43 Pël ëaan nimëën kööre tok yaaö piporö
nook maan nim weëre kosangöökë
karök moulmëëmaat.” ’
44 Tewit pimtok piin, ‘Nem Aköp,’ pël
mëëaupök tol ëënak Tewitë ëap pël yaë?”

Ngön kosangötë ngarangköröa ngönte
(Matiu 23:1-36; Maak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Pël mëak Yesu pi omnaröa ëöetak
pim ruuröen ngön epël ök mëëa. 46 “Ar
ngön kosangötë ngarangköröa utpetatön
ngarangk ëën. Pit ulpëën waliit mëak wa
topöök koirak ërëpsawi mapnaaten kent
yaaurö. Pël ëak ngönën tupötëëre këëre
imën akunatë omën kaöaröa urötë wel
aisapnaaten kent yaaurö. 47 Pit pël yeem
öng kapiröröa omnant pout pitëmëën
weimeë morök elmëak omnaröak pitën
kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali
yamëëaurö. Omën ke pilörö pit wë kangiir
akunetak könöm kësangöt koirëpnaat.”

21

Öng kapir nampë Anutuun kiri wiauta ngönte
(Maak 12:41-44)

1 Yesu pi ngönën tup kaöetak wë we riak
itaangkën omën monaringörö pit Anutuun
monat kiri yawia. 2 Pël yaëën Yesu pi
itaangkën öng kapir omnant won nampta
pim mon kot köp möa nentepar wia. 3 Pël
yaëën Yesuuk itenak epël mëëa. “Ne
yaap niamaan. Öng kapir omnant won
epopë mon yawi epëtak omën muntaröaat
il yemowas. 4 Omën monaringörö pit ëlöt
wiaan kopëtetepar yawi. Ën öng kapir epop
pi omnant wonöpök pim wieëaut wiak won
pan wesak wë.”

Yesuuk ngönën tup kaöet utpet sëpnaata ngönte ök mëëa
(Matiu 24:1-2; Maak 13:1-2)

5 Yesu pim ru narö pit ngönën tup kaöe-
tak këlöt retëng ke nalre nal ëak ök rëeëa
pötön itenak aöre mon Anutuun kiri mowia
pötë ngönöt aö pël ëeim wëën Yesuuk
epël mëëa. 6 “Wë akun nent temanöm
sëën omën ityaangk epot epël wi naöpan.
Ënëmak ngaaröak wais tööl olaan kël naö
naöökë rangk wi naöpan, utpet panë sëp-
naat.”

Yesuuk könöm nentere nent orööpnaat pël mëëa
(Matiu 24:3-14; Maak 13:3-13)

7 Pël maan pit epël mëak pëël mëëa.
“Rë yanuulaup, nim yaan pöt akun taltak
orööpën? Akun pöt temanöm yesën oröpöt
oröön ten itenak ëwat sën?” 8 Pël maan
Yesuuk epël mëëa. “Ar omnaröak lup wa
irikor elniipanëën këëkë ngarangk ëën. Pit
morök elniak naröak nem yapintak wais,
‘Ne Kristo,’ pël aöre naröak, ‘Kristo pim

oröopna akunet yok temanöm yes,' pël
yeniaan pitëm ënëm elmëënganok. 9 Ar
nga yapinte kat wiak kas ëëngan. Akun
kaöaö ngolöp yaëën omën pipot wet rëak
oröopnaat."
10 Pël mëak yal menak epël mëëa. "Omën
kur nementëkaanöröak kur nementëkël
nga ëëpnaat. Ën yang omp ak nampë om-
naröak nampëëröaan nga ëëpnaat. 11 Pël
yaëën moup kësang pan yangerak mööp-
naat. Pël ëak yang we nantë këënre yauman
kaöat oröopnaat. Pël yaëën mopöök oorek
omën retëng ke nentere nent yaaröön ar
kas ëënëët. 12 Omën pöt naaröön wiaan pit
wet rëak wa niulëak këlangön kat niwiip-
naat. Pël ëak ngön kaatë së niulëak wii
kaatë niulëëpnaat. Pël ëak omën omp akre
yang ngarangköröa naë niulëëpnaat. Ar
nem yapinte wak wë pötaanök pël elniip-
naat. 13 Akun pötak ar nem songönten ök
manëët. 14 Ar epël kön kosang wiaan. Ar
wa nanuulëën wiaan tol man pël ëak kön
selap ëënganok. 15 Nemtok arim këmötë
ngön anëëtë wetetöt nimpaat. Pël ëak
ompyaö elniin kööre tokörö arim ngönöt
wak irëak ke ur noolepan. 16 Arim ëlre pep,
sasre nan, ngöntre kar, pöröak arim kööre
tokörëen kup mowiin arim tekrakaan narö
nimpënaat. 17 Pël ëak nem yapinte wak wë
pötaan omën pourö ya sangën ëak kööre
tok elniipnaat. 18 Nook ngarangk elniak
wëën ar kö nasëngan pan, arim ngan ëp
naööta mop nerapan. 19 Weëre kosangring
wakaim olëak wëwë kosangët önëët."

Yesuuk Yerusalem kaö utpet ëëpnaata ngönte ök mëëa

(Matiu 24:15-21; Maak 13:14-19)

20 "Ar itaangkën ngaarö Yerusalem kaö
taap yawiin pöt ka töölak utpet wasëpna
akunet temanöm yes pël wasënëët. 21 Pël
ëak Yutia yangerak wëaurö ar kas rosir-
aöökël sën. Yerusalem kak wëaurö ar
kaö sëp wasën. Ën yang nantë wëaurö
ka kaöaöökël sëngan. 22 Ngönëntak retëng
ëa pöt kë rapnaan Anutuuk akun pip-
tak kangut wes mëën oröopnaat. 23 Elei,
öng ru kepringöröere ru kapa yemenaurö,
tol ëënëërö? Akun pötak Anutuuk om-
naröen ya sangën elmëën yangerakë om-
narö këlangön kaö panë kat wiipnaat.
24 Ngaaröak narö öp wesir olapnaat, narö
moröak wii tëak wak pitëm kaatë së inëën
wesak ulmëak öpnaat. Pël ëak ngönën
köpëlörö pit Yerusalem kaö utpet weseim
wëën Anutu pimtë akun mampna pötak
sëak pet irëpnaat."

Omën Këëp oröopnaata ngönte

(Matiu 24:29-31; Maak 13:24-27)

25 "Këtre ngoonre ari pötë omën it
köpëlöt yaaröön yangerak i kaö maat
kësangöt yamöön omnarö kas kaö ëëpnaat.
26 Pël yaëën kutömwer ëtëp ëën ariat
tiak yesën omnarö yangerak omnant
oröopna pötaan kor wë kas kaö panë ëak
it köpköp tiak së wiaapnaat. 27 Pël yaëën
Omën Këëp ne nem weëre kosangre iere
kasir nemotring kutöm kepiltak yaaröön
itaampnaat. 28 Omën ke pöt yaaröön,
'Anutuuk niöpna akunet temanöm yes,' pël
wesak wal ë taueë we riak itaampun."

Këra nantön itenak akunet ëwat yes pöta watepang ngönte

(Matiu 24:32-35; Maak 13:28-31)

29 Pël mëak watepang ngön nent epël
mëëa. "Ar këra wasre munt nantön itenak
wa weswes ë yeë. 30 Ar itaangkën kërë sak
wil yewatën itenak kopi akunet temanöm
yes pël yewas. 31 Pöta ök omën yeniak
epot yaaröön itenak pöt, 'Anutu wa ngaöök
nimëëpënëak yaë,' pël wasën. 32 Ne yaap
niamaan. Omën e wë eporö wel wi won
nasën wiaan omën yeniak epot oröopnaat.
33 Kutömre yang eptepar won sëpnaatepar.
Ën nem ngön epët won nasëpan."

Pim ruuröen wa korkor ngön ök mëëa

34 "Ar iire kaömp na olëolë imeë yanger-
akë omnantëën kön selap pötëën lupre
kön arimot wes mëak wëën akun kaöaö
kalaapöökë yaë pöl teënt pan niöpanëën
ngarangk këëkë ëeimeëak ön. 35 Akun kaö
pöt yang ël epotë wë eporö ar pouröa naë
orö nirëëpnaat. 36 Pötaanök ar kët el epotë
ngaire wa kom eimeë Anutuun kimang
ngaangan maim ön. Pël ëën omën könöm
oröopënëak yeniak pöt yaaröön Anutuuk
weëre kosang ningkën ing mës ngep ëak
Omën Këëp nem ëöetak tauanëët."

37 Akun poutë Yesu pi këtëkötë ngönën
tup kaöetak omnaröen ngönën ök maim
olëak pöt rö kanötë Olip tomöntak së ka ur
pël ëeima. 38 Pël ëën omnarö pit ngönën kat
wiipënëak wangam kan röökëërötë ngönën
tup kaöetak pim naë seima.

22

Yutasök Yesuun kup mowiipënëak kosang wes mena

(Matiu 26:1-5, 14-16; Maak 14:1-2, 10-11; Son 11:45-53)

1 Kaömp peret yis namëënöt yena akun
ngëëngkët pitök Anutuuk mait elmëaut
pël yamëëa pöt temanöm sa. 2 Pël yaëën
kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë
ngarangkörö pit omnaröen kas ëën Yesu
ëlëëp mëmpëna kanten ap weseima. 3 Pël
yaëën Seten pi Yutas Keriot kakaanëp pim
lupmeri ilëa. Pöp Yesuu ru 12 pöröakaanëp.
4 Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere ngönën
tup kaöeta polisöröa naë së Yesuun kup
mowiak pitëm moresi ulmëëpnaata ngönte
pitring ëa. 5 Pël ëën pit ërëpërëp ëak mon
mampnaata ngönte ë kopëta wesa. 6 Pël ëën
Yutas pi makre ku mëak ngës rëak akun
nentak omnarö Yesu ent ë mëën pimënt
wëën kup mowiipna kan ap weseima.

Ru naar mait elmëa akun ngëëngktakëën kaömp kopëta wesa

(Matiu 26:17-25; Maak 14:12-21; Son 13:21-30)

7 Kaömp peret yis namëënöt yena akun
ngëëngktak Anutuu mait elmëautaan kiri
sëpsëpörö yamöa akunet temanöm sa. 8 Pël
ëën Yesuuk Pitaare Sonön epël mëak wes
mëëa. "Arip së mait elmëauten kön wi-
ipenaan kaömpöt kopëta wes wiin. Pël ëën
ten waisën nëmpenaan." 9 Pël maan piarip
epël mëëa. "Ka taltak kopëta wes wiinëak
kent kön yawiin?" 10 Maan puuk kangiir
epël mëëa. "Kat wieë. Arip kak së oröak
itaangkën omën namp i kepit wak wëën
koirak pöt pim ënëm së ka ilapnaatak ilan.
11 Pël ëak ka pepapön epël man. 'Rë yanuu-
laupök, "Ne nem ruuröaring ka taltak Anu-
tuuk mait elmëauten kön wiinaan kaömp
nën?" pël ya,' pël man. 12 Pël ök maan ka kaö
ngaarëk nent urre korumön ëak ompyaö
wesauten pet elniin pötak kaömp ar ëak
kopëta wasën." 13 Pël maan piarip së mëëaul
ëak mait kaömpöt ar ëak kopëta wesa.

Mait kaömp nak kë mena

(Matiu 26:26-30; Maak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

14 Nëmpna akunetak Yesure pim ngön
yaaö omnarö pit kakaati së kaömp yenau-
tak wel aisëak wëa. 15 Pël ëak Yesuuk epël
ök mëëa. "Nem këlangön kat wiima akunet
temanöm yenewas. Pötaanök wet rëak
mait kaömp epët arring ngawi numaataan
kent pan yaalnë. 16 Ne yaap niamaan kat
wieë. Ne mait kaömp epët kaalak nanën wë
Anutuu wa ngaöök nimëëpnaatak kaömp
pöta këët tekeri sëën numaat." 17 Pël mëak
wain kelön nent wak Anutuun yowe mëak
epël mëëa. "Ar epët wak ngawi neë. 18 Ne
niamaan. Yangerak eprek wain iit peene
nëën pet yair. Arring kaalak nanën wë
ënëmak Anutuuk wa ngaöök nimëak wëën
piiring nëmpenen ëa." 19 Pël mëak kaömpöt
wak Anutuun yowe mëak pelak epël mëak
mena. "Epët nem mësëpët. Ar kaamök
elniipnaan këëröt wes nimpaat. Pötaanök
nënëël neen kön wieim ön." 20 Kaömp pöt
nëën wain kelönte wak tapël ëak epël mëak
mena. "Wain i epët sulöp ngolöpta nem iit.
Wain i epëtak ne wel yawiem nem iit olama
pötaan Anutuu omnaröaring sulöp ngolöp
pöt kosang yewas pöt pet yaalni. 21 Iteneë.
Omën kup newiak kööre tokörö moresi
neulëëpnaap neering kaömp ngawi yen.
22 Omën Këëp ne pöp nem Pepapë kan yaö
neeaöök së wel wiimaap. Ën nemëën kup
mowiipna pöp, elei, pi kangut kësang pan
öpnaap." 23 Pël maan ngön yaaö omnarö
pit, "Talëpök ëëpnaaten ya," mëak neneren
pëël mëëa.

Ruurö pit pitëm naëaan talëpök isëpën pötaan ngön nga ela

24 Ruurö pit, "Talëpök tiarim naëaan
isak wë," pël mëak ngön nga ela. 25 Pël
yaëën Yesuuk epël mëëa. "Yang omp
akörö pit omën pitëm iri wëaurö ngarangk
elmëeimeë pitök kangiir pitëmëën ping
wesak, 'Kaamök yaaurö,' pël mapënëak
kent yaaurö. 26 Ar pël ëënganok. Ar
pöt, kaöaröak koturöa ök sak ön. Ën
wotöököröak inëën yaauröa ök sak ön. 27 Ma
ar aë. Talëpök isa? Wel aisëeë kaömp
yen pöpök ma ar ëak korak wais yemangk
pöpökëër isa? Wel aisëeë kaömp yen
pöpökëër. Pël ëaap ne pöt, arim tekrak wë
inëën yaauröa ök koröp oröak wëaup.
28 "Akun poutë këëmre këlangön pöt nem
naë yaaröön ar sëp nenewasën yaaurö.
29 Nem Pepapök ar wa ngaöök nimëëmëak
wes nemëaut nook ar tapël wa ngaöök
momëënëak yeniak. 30 Ne wa ngaöök
nimëak wëën ar neering këëre kaömp
ngawi neimeë omp aköröa urötë wel aisëeë
Israel kur 12 pötëaanöröa ngönte ë pet
irënëët."

Yesuuk Pitaë piin yak mowasëpnaaten ök mëëa
(Matiu 26:31-35; Maak 14:27-31; Son 13:36-38)

31 "Saimon, Saimon kat wi. Seten pi
raisatë koröp koëak wël yeë pöl ar morök
elniipënëak ya. 32 Pël ëën nook nim kön wi
kosang yewesaut won sëpanëak kaamök el-
niak Anutuun kimang mëëaut. Pötaanök ni
ënëmak kaalak kaip tiak pöt nim karurö taë
mowasum." 33 Pël maan Pitaak epël mëëa.
"Aköp, ni weletak ma wii kaatak yesën
pöt ne tepër sëpëaap." 34 Maan Yesuuk
kangiir epël mëëa. "Pita ne niamaan kat
wi. Ni peene röök epëtak kokor ngön naën
wiaan akun nentepar nent ëak neen won-
won mamëëp."

Kërre monere öpre pötön mëëa

35 Pël mëak pim ruuröen epël mëëa.
"Ngaan ne ar wes yanimëem, 'Monere kërre
ing körre pöt wak sëngan,' pël niiaut. Pël
ëa akun pötak omën nantön elek ëaurö
ma won?" Pël maan pit, "Won," mëëa.
36 Pël maan kaalak epël mëëa. "Peene pöt
nga akunaö yaaröön namp monet wiaan
pöt pangk waap. Ën namp kërëëp wiaan
pöt yok pangk wetaap. Ën namp öpwer
won ëën pöt ulpëën rangkëpërë omnamp
mangkën öpwer kangiir mamp. 37 Ne nia-
maan kat wieë. Ngönën pepeweri ngön
epël ëa pöt nem naë kë oröönaan yaë. 'Pit
pi utpetap wesak utpetaröa öngpök moul-
mëaup.' Ngön nemëën retëng ëa pipot kë
oröönaat." 38 Maan ruuröak epël mëëa.
"Kaöap, ni itan. Ten öp neweriar wia."
Pël maan Yesuuk epël mëëa. "Ngönte sëp
weseë."

Yesuuk Kesemani ngësöök së kimang maima
(Matiu 26:36-46; Maak 14:32-42)

39 Pël mëak wë olëak kakaan oröak pim
ë yaaul Olip tomöntakël yesën ruurö ënëm
sa. 40 Pël ëak së oröön Yesuuk ruuröen
epël mëëa. "Ar moröktak wiap sënganëën
kimang maë."

41 Pël mëak këlötë mööna yaë pöl ëak
së rar rë wesirak Anutuun kimang epël
mëëa. 42 "Pep ni kat wiin pangk ëën pöt
këlangön nem naë oröönënëak yaë epot
keker elnëëp. Nem könöök won, nim ken-
töökë wiaul ëëm." 43 Pël yemaan kutömw-
eriaan ensel namp irë pim naë oröak
kosang mowesa. 44 Pël ëën Yesu pi lupmer
këlangönring wë ke urak kimang yemaan
köömöt omën iitë ök sak oröak yangaak il
ngentia.

45 Kimang më pet irak wal ëak së pim
ruuröen itaangkën pit piin yaköm pan ëën
ka uraan 46 epël mëëa. "Ar tol ëënak ka
ureim? Moröktak wiap sënganëën wal ëak
Anutuun kimang maë."

Yesu kööre tokörö a moresi moulmëa
(Matiu 26:47-56; Maak 14:43-50; Son 18:3-12)

47 Pël yamëem wëën omën kësang pan
pim naë oröa. Pël ëak pim ru 12 pöröakaan
namp Yutas pöp Yesu tot nëmpënëak pim
naë sa. 48 Pël ëën Yesuuk epël mëëa. "Yutas,
ni Omën Këëp neen kup mowiin nempëna
pötaan tot yenenën ma?" 49 Pël ëën pim
ruurö pit omën oröönënëak yaaö pöten
itenak piin epël mëëa. "Aköp, ten öp möön
ma?" 50 Pël mëak pitëm naëaan nampök
kiri ar yaaö wotöökëpë inëën ru namp
möak pim kat yaapkëëp per olëa. 51 Pël
ëën Yesuuk itenak epël mëëa. "Ar sëp we-
seë." Pël mëak omën pöpë katëëp moröak
ompyaö mowesa. 52 Pël ëak Yesu kiri ar yaaö
kaöaröere ngönën tup kaöeta polisöröere
kaöarö pi öpënëak sa pöröen itenak epël
mëëa. "Ar neen ngaap wesak wali neönëak
inre tang wak yewais ma? 53 Ne kët ël epotë
ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëën
ar akun pötë neneön ëaurö. Pël ëaap peene
akun epët arim akunet. Akun eptak kouta
weëre kosangët tekeri yaarö."

Pitaak Yesuun wonwon mëëa.
(Matiu 26:57-58, 69-75; Maak 14:53-54, 66-72; Son 18:12-18, 25-27)

54 Pël maan pit Yesu wali wak kiri ar yaaö
wotöökëpë kaatakë sa. Pël ëën Pita pi
ënëmënëm sa. 55 Pël ëak itaangkën ngaarö
ëmöökë kakaati së ilëak ka tomök es merak
mor yesem wëën Pita pi pitëm tekrak së wel
aisëa. 56 Pël ëak es ëwaöök wel aisëaan inëën
koont nampök piin itneë epël mëëa. "Omën
epopta Yesuring wëaup." 57 Pël maan Pitaak
wonwon mëak epël mëëa. "Koont epop, ne
piin köpëlëp." 58 Pël mëak kot nent wëwë
yaëën kaalak omën nampök piin itenak
epël mëëa. "Niinta pitëkaan nampok." Pël
maan Pitaak epël mëëa. "Omp epop, ne
wonöp." 59 Pël mëak wë ngöpngöp yaëën
kaalak omën munt nampök kosang we-
sak mëëa. "Yaap, omën epopta Yesuring
wëaup. Pi Kalili omnamp." 60 Maan Pitaak
mëëa. "Omp epop, ne nim ngön yaan
pipten ëngk ma e yewas." Pël maötaring

kokor ngön ëa. 61 Pël ëën Aköp kaip ti
Pitaan itena. Pël ëën Pita pi Aköpë ngön
epël mëëa pöten kön wia. “Ni peene röök
epëtak kokor ngön naën wiaan akun nen-
tepar nent ëak neen wonwon mamëëp.”
62 Ngön pël mëëa pöten kön wiak ya ilak
sëën tomökël së ing kaö pan ëa.

Ngaaröak Yesuun ökre was mëak tang momöa
(Matiu 26:67-68; Maak 14:65)

63 Yesuu ngarangk wëaurö pit piin ökre
was mëak tang momöa. 64 Pël ëak itöörarë
poë koröpöök kör mokoëak epël mëëa. “Ni
tektek ngön yaauppe. Talëpök yanimö?”
65 Pël mëak ngön utpetat kësang mëëa.

*Yesu kansolöröa naë moulmëak ngön ya
mëna*
*(Matiu 26:59-66; Maak 14:55-64; Son 18:19-
24)*

66 Ëlpam walën omën kaöarö, kiri ar yaaö
kaöaröere ngön kosangötë ngarangkörö,
wa top ëak wë maan Yesu mësak pitëm naë
sëën epël mëëa. 67 “Ni tenën ök nia. Ni
Yaö Niiaup Kristo tapöp ma?” Pël maan
Yesuuk epël mëëa. “Ne niamaatep ar kat
wiak wa yaap newasngan. 68 Ën nookta pëël
niaan yok pangk ök nenëangan. 69 Peene pöt
Omën Këëp ne Anutu weëre kosangëp pim
yaapkëël wel aisëaama akunet temanöm
yes.” 70 Maan pit pouröak epël mëëa. “Ni
Anutuu Ruup ma?” Pël maan kangiir epël
mëëa. “Yok yak pil.” 71 Pël maan pit epël
mëëa. “Oröpmorëën ngön ya mëmpen?
Pimtë këmtakaan yok aan kat yawi.”

23

*Pit Yesu Pailatë naë së ulmëak ngön ya
mëna*
*(Matiu 27:1-2, 11-14; Maak 15:1-5; Son 18:28-
38)*

1 Omën pourö wal ëak Yesu mësak Rom
yang ngarangkëp Pailatë naë sa. 2 Pël ëak
Pailatën ngës rëak epël mëëa. “Tenim
itöök omën epmor ten omën pourö morök
elnieimeë pi omp ak Sisa takis mangkanëak
nga niaimeë pimtok pimtën, ‘Ne Kristo Yaö
Neeaup,’ pël aöre ‘Ne omën omp aköp,’
pël yaaumor.” 3 Pël maan Pailat pi Yesuun
pëël mëak epël mëëa. “Ni Yuta omnaröa
omën omp aköp ma?” Maan kangiir epël
mëëa. “Yok yaan pi tapët.” 4 Pël maan
Pailat pi kiri ar yaaö kaöaröere omnaröen
epël mëëa. “Ne omën epopë saun nent
nokoirën.” 5 Maan pit kosang wesak ke urak
epël mëëa. “Pi omnaröen ngön ök mëak lup
es nga mowasën Yutia yang pourak akak
yes. Pi Kalili yangerak ngës rëak pël ë
waisaumorök eprekta tapël yaë.”

Pit Yesu Erotë naë së ulmëak ngön ya mëna

6 Pël maan Pailat pi pöten kat wiak pitën
epël mëëa. “Omën epop Kalili yanger-
akaanëp ma?” 7 Maan pit kangiir mëëa.
Pël ëën Pailat pi omën omp ak Erot pim
yang ngarangk ëëëaurekaanëpök ëa pël we-
sak akun pötak Erot piita Yerusalem kak
wëën yak Yesu wes mëën pim ngësël sa.
8 Pël ëën Erot pi Yesuun itenak ërëpërëp
ëa. Pöt pi Yesuu yaautön kat yawiem
itaampënëak kent kön yawia. Pël ëak pim
itöök retëng nent ëën itaampën pël wesak
ërëpërëp ëa. 9 Pël ëak Yesuun pëël ke
nentere nent yemaan Yesu pi ngön kangut
nemaan ëa. 10 Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere
ngön kosangötë ngarangkörö pit pim naë
së tauak kosang wesak pi utpet ëa pöt
mëëa. 11 Pël ëën Erotre pim ngaarö pit
piin ököök elmëak ökre was mëëa. Pël
ëak ulpëën wali retëngretëng ëa ompyaö
namp wa momëak kaalak wes mëën Pailatë
ngësë sa. 12 Erotre Pailat piarip ngaan pöt
nampnampön kööre tok yaauwaarök akun
pötak ngöntre kar ëa.

*Pailat pi Yesu këra yetaprak mööpënëak kat
mowia*
*(Matiu 27:15-26; Maak 15:6-15; Son 18:39–
19:16)*

13 Pailatök maan kiri ar yaaö kaöaröere
ngarangkörö ere omën muntarö wa top ëa.
14 Pël ëën epël mëëa. “Ar omën epopön,
‘Pi omnarö wa irikor yaalmëaup,’ pël aö
nem naë wak waisan. Pël ëën nook pim
songönte tekeri wasëpënëak arim ëöetak
pëël mëëaut. Pël ëautak ne piin kat wiin
pim utpet yaëën arim ngön yaatak moul-
mëan pöt nokoirën yeë. 15 Erotta tapël ëak
kaalak wes mëën waisa. Kat wieë. Omën
epop pi utpet tiarim mëmpena nent naën.
16 Pötaanök ne maan ngaaröak om tang
pëën möak wes mëëpnaat.”

17 [Krismaki poutë Anutuu mait elmëa
akun ngëëngktak Pailatök omën namp wes
më yeëa.] 18 Pël maan pit omën pourö ëlak
wiak epël mëëa. “Pipmor mëngkën wel
wiip. Parapasökëër wes nimë.” 19 Parapas
pöp kak wë omën naröaring nga yaalem
namp mëngkën wii kaatak ulmëaup.

20 Pël maan Pailatök kaalak epël mëëa.
"Ne Yesu wil momëëmaat." 21 Maan pit
ngön ëak epël mëëa. "Këra yetaprak möön
wel wiip. Këra yetaprak möön wel wiip."
22 Pël maan Pailat pi akun nentepar nent
pötak epël mëëa. "Omën epop pi utpet oröp
nent ëa? Ne itaangkën pi mëmpena nent
naën. Pötaanök ne maan ngaaröak tang
pëën möak wii kaatakaan wes mëëpnaat."
23 Pël maan pit ke ur olëak ngön ëak, "Pi
këra yetaprak möön wel wiip," pël mëak
ngön kaëpre ngön ëak Pailatë ngönte wa
irikor ë olëa. 24 Pël ëën Pailat pi pitëm ngön
mëëa pöt kat wiak möön wel wiipënëak
mëëa. 25 Pël ëak pitëm këk mëëa pötaan
omnamp mëngkën wii kaatak ulmëaö pöp
wil moulmëak Yesu pitëm kentöök möön
wel wiipënëak pëël elmëa.

Yesu këra yetaprak möa

(Matiu 27:32-44; Maak 15:21-32; Son 19:17-27)

26 Pit Yesu mësak yesem kamtaöök omën
namp yapinte Saimon, Sairini kakaanëp,
pi yaakaan yewaisën koirak wali wak këra
yetapër mangkën waalak Yesuu ënëm sa.
27 Pël ëën omën selap ënëm yesem öng
narö Yesuun ingre tanëër sa. 28 Pël ë
yesën Yesu kaip ti epël mëëa. "Yerusalem
öngörö, ar neen ing angan. Ariméntre
arim ruuröaanökëër ing aë. 29 Kat wieë.
Ënëmak akun nent temanöm sëën epël
anëët. 'O, öng ru köpëlörö. Pit ru wilöore
kapa mampö pël naën yaaurö. Pötaanök
pitökëër ërëpërëp yaë,' pël anëët. 30 Akun
pötak rosir kaöatön, 'Pelak ngep elnieë,'
pël mëak kotutön, 'Kör elnieë,' pël manëët.
31 Këra iiringöt es yemarën pangk naën yaë
pöta ök ne omën ompyaö yaaup wel newi-
inë pöt pangk naën yaëëtak ar wel newi-
inëak kent yeë. Pötaanök këra umönöt es
marën pangk yaë pöta ök ar utpet yaauröak
wel wiinëët."

32 Pit omën utpet yaaö naarta Yesuring
mööpënëak mësak sa. 33 Pël ëak yang
lup nent yapinte "Kepön Kos" pël yamëëa
pörek së oröak pi këra yetaprak momöa.
Pël ëak utpet omën naarta, namp yaap-
këël namp katnëël, mö ulmëa. 34 Pël ëën
Yesu pi epël mëak kimang mëëa. "Pep,
pitëm yaalnë epot köpël wë yaalnë. Pö-
taan pitëm saun epotë kangut won mowas."
Pël yemaan ngaarö pit pim ulpëënre poë
koröpöt wak ngasamtak wiak talëpök öpën
pöten itena. 35 Pël yaëën omnarö itenaan
omën kaöarö pit epël mëak ökre was mëëa.
"Pi omën muntarö kaamök yaaupök peene
pimtok pimënt kaamök ëëp. Pi Kristo,
Anutuu Yaö Mëëaup pöt pël ëëp." 36 Pël
yemaan ngaaröakta ökre was mëak naë së
wain i somit menak epël mëëa. 37 "Ni yaap
Yuta omnaröa omën omp aköp pöt nimtok
nimënt kaamök ë." 38 Pël mëak pim kepön
löötak epël retëng ë ulmëa. "Omën epop
Yuta omnaröa omën omp aköp."

39 Pël yaëën utpet omën naar piiring
möa pöaar nampök utpet wesak epël mëëa.
"Nim ök pilëpta Kristo ma? Ni yaap
pöp pöt nimënt kaamök yeem tenipta pël
elni." 40 Pël yemaan ngöntöpök nga mëak
epël mëëa. "Nim këlangön kat yawiin
tapël yaëëp ni Anutuun kas naën yaan
ma? 41 Tepër pöt, tepërim saunatë kangiir
ompyaö yaalni. Ën omën epop pöt, saun
wonöp." 42 Pël mëak Yesuun epël mëëa.
"Yesu nim omp ak sak waisumëëtak neen
kön wiim." 43 Pël maan Yesuuk epël mëëa.
"Ne yaap niamaan. Peene tapëtakëër ni
neering ngës ompyauuk ömëët."

Yesu wel wia

(Matiu 27:45-56; Maak 15:33-41; Son 19:28-30)

44 Këtëp luptak 12 kilok pötak wëën kët
itte utpet ëën yanget koö olëak wieë së
wiap kan 3 kilok oröa. 45 Pël yaëën ngönën
tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök
uteëaumpel luptak keliak nempelnempel
ëak sa. 46 Pël ëën Yesu pi ngön ëak epël
mëëa. "Pep, nem könöp nim moresi yanu-
ulë." Pël mëak yok wel wia. 47 Pël ëën
ngaaröa wotöököp pi omën oröa pötön ite-
nak Anutuun yaya mëak epël mëëa. "Omën
epop pi yaap saun wonöp." 48 Pël yaëën
omën itaampënëak së wa top ëa pörö pit
omën oröa pötön itenak yaköm kön wi kakë
sa. 49 Pël yaëën Yesu pim karuröere Kalili
yangerakaan ënëm sa pörö pit pëlëër wë
omnant oröa pötön itena.

Yesu yang kel weera

(Matiu 27:57-61; Maak 15:42-47; Son 19:38-42)

50 Omën namp yapinte Yosep pöp Yutia
yangerak 51 Arimatia kakaanëp, pi omën
ompyaup yak wotpil wë Anutuuk wa
ngaöök momëëpënëak kor wakaima. Pi
kansol wotöököröaring wëaup. Pël ëaupök
pim karurö Yesu mëmpënëak ngön yaan

pi nerek wak nemaan ëa. 52 Omën pöpök
Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa.
53 Pël ëën kat mowiin së yetaprakaan ent
ëak poë koröp kölam ompyaö naöök kör
koëak kël öngöp naö omnarö wa wiipënëak
tëau wieëa pörekël wak sa. Kël öngöp pö
omën namp wa nawiinö. 54 Pöt kë yesa akun
ngëëngkët ëlpamök wiaan omnant kön ëa.
55 Pël ëën öng Kalili yangerakaan Yesuring
saurö pit Yosepë ënëm së omën yangaöön
itena. Pël ëak Yosep pi sokur tolëël yawi
pöten itena. 56 Pël ëak kaalak kak së kolap
köp nga kamp ompyaut Yesuu sokurak wa
mëëpnaan wak sëpënëak kopëta wes wiak
akun ngëëngktak ngön kosangta wieëaul
koröp kë sa.

24

Yesu kaalak wal ëa
(Matiu 28:1-10; Maak 16:1-8; Son 20:1-10)

1 Sante wangam kan röökëër pan öngörö
kolap köp nga kamp kopëta wes wia pöt
wak yangaöökë sa. 2 Së oröak itaangkën kël
kësang kan wari ulmëaumpel wa olaan kan
të wieëa. 3 Pël ëën pit kël öngöpöökë kakaati
së itaangkën Yesuu sokur won wieëa. 4 Pël
ëën ap wesak ëngk ma e wasö yaëën omën
naar ulpëën kölam panëëpëaar mëauwaar
piarpim naë oröak taua. 5 Pël ëën öngörö
itenak kas ëën tok oriak yangaakël itenaan
omën pöaarök epël mëëa. "Ar oröp ëënak
öp wëaupön welaaröa naë ap yewas? 6 Pi
eprek won. Yok wal ëa. Ar pim ngaan Kalili
yangerak wë ngön epël ök niiaö pöten kön
wieë. 7 Pi epël niiaup. 'Omën Këëp ne saun
omnaröa naë neulëën pitök këra yetaprak
nemöön wel wiak kët nentepar nent yan-
gaöök wieë kaalak wal ëëmaap,' pël ni-
iaup." 8 Pël maan öngörö Yesuu ngaan ngön
ök mëëa pöten kön wiak 9 yangaöökaan
kaalak kak së Yesuu ru 11 pöröere omën
muntaröen pitëm omën itaampööre kat wi
ëa pötön ök mëëa. 10 Öng pörö Maria Matala
kakaanëpre Soanaare Maria Semsë ëlëpre
öng munt naröere pël ëak öng pöröak
së Yesuu ngön yaaö omnaröen ök mëëa.
11 Pël ëën pit ngön pöt kat wiak, "Öngre
yokot ngön ya," pël mëak wa yaap newasën
ëa. 12 Pël ëak Pita pi wal ëak pöömpö së
yangaöök oröak tok oriak kël öngöpöök
itaangkën poë koröp kör koëau pëën wiaan
itena. Pël ëak omën oröa pöten kön selap ë
kakë sa.

Omën naar Emeasë kanöök Yesuun itena
(Maak 16:12-13)

13 Kët tapëtak Yesuu ingre mor
sauröakaan naar Emeas kakë sëpënëak
sa. Ka pö Yerusalem kak naë 11 kilomita
pöta ök wieëa. 14 Omën pöaar kamtaöök
yesem omnant oröa pötë ngönöt aö yesa.
15 Pël yaëën Yesu pimënt piarpim naë
oröak piaripring sa. 16 Pël ëën omën pöaar
itenak Yesuun pi newasën ëa. 17 Pël ëën
pëël mëak epël mëëa. "Oröp nantëën
nampnampön maö im?" Pël maan piarip
leng ëak tok orieë yaköm ë sak ëa. 18 Pël
ëak namp Kliopas puuk epël mëëa. "Elei,
ka ël epotëaan omën pourö Yerusalem
kak wëëp ni kopëtapökëër omën pörek
oröauten köpël wëën ma?" 19 Pël maan
Yesuuk piaripön pëël mëak epël mëëa.
"Pöt tol ëa?" Pël maan piarip kangiir epël
mëëa. "Yesu Nasaret kakaanëpë elmëa
pöten yak. Pi tektek ngön yaaö namp,
Anuture omnaröa ëöetak ngön kosang
aöre ya weëre kosangringöt mëmpö pël
yaaupök 20 kiri ar yaaö kaöaröere tiarim
ngarangköröak Rom yang ngarangkëpë
naë wes mëën puuk mëmpënëak maan
këra yetaprak möaup. 21 Ten pöt, puuk
Israel omnarö tiar utpetetakaan niöpnaat
pël weseëan pöt pitök möön wel wia pöta
ngöntere kët nentepar nent ëën munt nant
oröa pötë ngönöt yak. 22 Tenim naëaan
öng naröak Santeetak röökëër yangaöök
së itenak wais ök niaan yaan saut. 23 Pit së
sokuren ap wesak wais epël niiaut. 'Ten
së itaangkën ensel naarök, "Yesu pöp öp
sak wë," pël yenia.' 24 Pël niaan tenim
naëaan omën naar piaripta së yangaöök
itaangkën öngöröa aan kat wia tapël itena.
Pël ëaap pimtën itnaangkën ëa." 25 Pël
maan Yesuuk kangiir epël mëëa. "Arip kön
won pan. Arip oröp ëënak tektek ngön
yaaö omnaröa ngön retëng ëautön kön wi
kosang newasën yeë? 26 Kristo Yaö Mëëaup
pi këlangön kat wiak kaalak pim ëwaare
weëre kosang pimot öpna pöten arip köpël
ma?" 27 Pël mëak Moses pim ngön ëa pötak
ngës rëak tektek ngön yaauröak ngönën
pepatë pimëën ngön ëa pöt pout ök mëëa.

28 Piaripring kak së oröak el wesak
sëpënëak yaëën piarip epël mëëa. 29 "Këtëp
ilaan koö olapënëak yaëërek tenipring
öpa." Pël maan piaripring kakaati sa. 30 Pël
ëak wë kaömp nëmpënëak wel aisëeë puuk
kaömpöt wak Anutuun yowe mëak pelak

piarip mena. [31] Pël yaëën piarip pörekök
kön tektek sak iten sokola. Pël ëën pi ëlëëp
ilëa. [32] Pël ëën piarpimënt nampnampön
epël mëëa. "Tepër kamtaöök yewaisem
pi ngönën pepatëaan ngön songönöt ök
niaan kat wiak ya kë saut." [33] Pël mëak
akun tapëtakëër wal ëak kaalak Yerusalem
kakël sa. Pël ëak pörek së itaangkën ru 11
pöröaring piarpim karurö wëën itena. [34] Pël
ëën pitök epël mëëa. "Yaap pan, Aköp wal
ëak wë Saimonön ë pet elmëën itena." [35] Pël
maan piaripök piarpim kamtaöök yesën
ëa pöta ngönte ök mëak kak së kaömpöt
yepelën piarpim piin këëkë itena pöta
ngönteta ök mëëa.

Yesuu ruurö pit piin itena
(Matiu 28:16-20; Maak 16:14-18; Son 20:19-23)

[36] Pit ngön pöt aim wëën Yesu pimënt
pitëm tekrak orö rëak epël mëëa. "Arim
lupötë mayaap wiaap," pël mëëa. [37] Pël ëën
pit yaan sak, "Yesuu könöpök yaë," wesak
kas ëa. [38] Pël ëën pi epël mëëa. "Ar oröp
ëën yaan utpet sak kön selap yeë? [39] Nemënt
tapöpök wë. Ar nem ingre morötön iteneë.
Pël ëak morö pat ëak këëkë it nengëneë.
Ne koröpre mësëpring wë. Kön pörö epël
wonörö." [40] Pël mëak pim ingre moröt pet
elmëa. [41] Pël ëën pit ya kë sak pim ngönte
kat wiak kön wi kosang newasën om yaan
sak yeem wëën epël mëak pëël mëëa. "Arim
kaömp nant eprek wia ma?" [42] Pël maan pit
i kaö imën kota kaö nent mangkën [43] wak
pitëm itöök na.

[44] Na pet irak epël mëëa. "Ne arring
wë epël niaimaut. 'Ngaanëër Mosesë ngön
kosangötre tektek ngön yaauröa pepatë
ngön wia pipotre tan pep Sam pöweri
nemëën ngön ëa pipot pout kë rapënaat,'
pël niiaut." [45] Pël mëak pimtok ngönën
pepeweri ngön wia pöt ök maan kat wiak
pitëm lupöt kan tëa. [46] Pël ëën Yesuuk
epël ök mëëa. "Ngönën pepeweri epël
wia. 'Yaö Mëëaup, Kristo, pi këlangön kat
wiak wel wiak akun nentepar nent pël wieë
kaalak yangaöökaan wal ëëpnaap. [47] Pël
ëën omnarö lup kaip tiin pitëm utpetat
kërë moolapëna pöt pim yapintak ök maan
Yerusalem kak ngës rëak aö yesem yang
poutë së pet irëpnaat,' ëaut. [48] Pötaanök
arim itenan puot tekeri wesak ök man.
[49] Kat wieë. Nem Pepapök ngaan omnant
arimëën yaö niia pöt nook wes nimëëmaat.
Pötaanök ar om kak eprek wëën kutömwe-
riaan weëre kosang pöt arim naë irapnaat."

Yesu kutömweri isa
(Maak 16:19-20; Ngön 1:9-12)

[50] Pël mëak pit mësak Petani kak naë
së oröak pim moresiar ngaarëk weë pit
welaköt elmëa. [51] Pël yeem wil moulmëak
kutömweri isa. [52] Pël ëën pit piin yaya
mëak ërëpsawi kaö ë kaalak Yerusalem kak
së [53] wë kët ël epotë ngönën tup kaöetak
wakaimeë Anutuun yaya maim wakaima.

Son

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 60 pöta ök won sëën Sonök Yesuu ngön ompyaö epët retëng ëa. Son pi Yesuu ru 12 pöröakaanëpök omën pouröaan ëa. Pim ngön pöt, omnarö Yesuun kön wi kosang wesak wëwë kosangët öpenëak retëng ëa. Pötaanök Yesuu ya mëna pöta ngönte naën, pim ök mëëa pöta ngönte ëa. Pöt epël wia.

Yesu pi Anutuu Këmët *1:1-18*
Son i yamëaupre Yesuu ru wetëërö *1:19-51*
Yesuu ya mënaut *2:1–12:5*
Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *13:1–19:20*
Yesuu wal ëak ëö pet elmëaut *20:1–21:25*

Këm Ngönte wëwëetaringtak omën sak oröa

1 Ngaan panëër kutömre yang won wiaan
Këm Ngön pi wakaima. Këm Ngön pi Anu-
turing wakaima. Këm Ngön pi Anutu tapöp.
2 Ngaan panëër pi Anuturing wë. 3 Piaripök
ël epot pout ket ëauwaar. Omën nant kan
naöökëlaan naaröön. Won, Anutu puuk
Këm Ngön piin maan omën ël epot pout
ket ëa. 4 Pël ëak pimënt wëwë pepap pël
saarëën pim wëwë pötak omnarö piin kön
wiipenëak ëwa elnia. 5 Ëwa pepap pi ëwa
elnieim wë. Pötaanök koutak ëwaat ngep
naalmëëpan.
6 Omën namp Anutuuk wes mëën oröa
yapinte Son. 7 Pi ëwa pöta ngönte om-
naröen ök maan ëwa pepapön kön wi
kosang wasëpënëak oröa. 8 Son pi pöp
ëwa wonöp pi om ëwa pepapë ngönte ök
apënëak oröa. 9 Ëwa pep kë pöp pi oröak
yangerakë omën pourö ëwa elnia, wë epop.
10 Anutu puuk Këm Ngön piin maan
puuk yangerakë omënere omnant ket
ëaup pitring wëënak pit piin ëwat nasën
wakaima. 11 Pi pimtë yang songöntak
oröak wëënak omnarö pit piin ngöntre
kar naalmëën ëa. 12 Ën omën ngöntre kar
elmëak piin kön wi kosang wesaurö tiar
Yesuuk pimëën yaö niwasën wë Anutuu
koröngre ru seim wë. 13 Tiar omnaröa yaaul
Anutuu koröngre ru sak naön. Ëlre peparö
pitëm kentöök ma könöök pël naën. Anutu
puuk elniin pim koröngre ru seim wë.
14 Këm Ngön pi omën orö rëak tenim
tekrak wëën ten pim ë rangiatön
iteneimaut. Pi komre kolap elnieimeë ngön
këët pëën ök niaimaup. Ten pim ë rangiat
iteneimaö pöt Anutuuk pim ru kopëtap
mena.
15 Son i yamëaup pi ru pöpë songönten
war wesak ök mëak epël mëëa. "Omën
epopön ne ngaan arën epël ök niiaut.
'Omën nem ënëm yewais pöp puukëër
kaöap. Ne naaröön wiaan pi wakaimaup.' "
16 Pi komre kolap pepap yak tiar pourö pim
naëlaan komre kolap kësangën yaalniin
nganngan weim wë. 17 Pöt tol ëënak? Anu-
tuuk tiarimëën tektek ngönöt pëën Moses
pim moresi mowiin nina. Pël ëautak Yesu
Kristo puuk komre kolap niwesak ngön këët
tekeri wes nina. 18 Omën nampök Anutuun
itnaangkëntak pim Ruup pimtokëër Pepa-
pring wëaup. Pötaanök Pepapë songönte
war wesak tiarën ök yenia.

Son i yamëaupök war wesak mëëa
(Matiu 3:1-12; Maak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Yuta ngarangk Yerusalem kak wëaurö
pit Anutuun kiri ar yaaö naröere Liwai
ngönën omën narö Sonë naë wes mëën
së epël pëlpël mëëa. "Ni talëp?" 20 Pël
maan Son pi ngep naën war wesak epël
ök mëëa. "Ne Yaö Mëëaup, Kristo won."
21 Pël maan pit piin kaalak epël pëlpël mëëa.
"Ën ni Anutuu tektek ngön yaaö omnamp
Elia ma?" Pël maan pi wonwon mëëa. Pël
maan pit kaalak epël pëlpël mëëa. "Ma ni
Anutuu tektek ngön yaaö omnamp tenim
kor wakaima pöp ma?" Pël maan pi kaalak
wonwon mëëa. 22 Pël maan pit epël mëëa.
"Ën ni talëp? Tenim wes nimëauröen së ök
menaan. Nim songönten ök nia. Nimtok
nimtëën talëp yamëëaup?" 23 Pël maan Son
puuk epël mëëa.
"Ne yang pultak wë ngön ëak epël yaaup.
'Aköpëën kanö ngëseë.'
Ngaanëër Anutuu tektek ngön yaaö om-
namp Aisaia pim tektek ngön ëa pöt nem
naë kë yaarö." 24 Pël maan omën wes mëau-
röa naëaan Parisi ngönën omën narö pit
piin epël pëlpël mëëa. 25 "Ni Kristo won,
ma ni Elia won ma ni Anutuu tektek ngön
yaaö omnamp tenim kor wakaima pöp won
ëën pöt ni tol ëënak omnarö i yamëaup?"
26 Pël maan Son pi epël mëëa. "Ne omnarö i
yaaptaring yamëaup. Ën omën namp arim
tekrak wëën itnaangkën wë. 27 Ne utpet

epopök yok pangk pim ing korötepar wii
nemowilngan."
[28] Yotan i pouuk Petani kak Son pim om-
narö i mëa lup pötak ngön pöt oröa.

Yesu Anutuu Sëpsëp Ruup

[29] Ëlpamök Son pi itna pöt Yesu yewaisën
itenak epël mëëa. "Iteneë. Ëngkop Anutuu
Sëpsëp Ruup. Kiri ar yaaurö sëpsëp ruurö
Anutuuk omnaröa ketöt won wasëpënëak
pit kiri ar ë yaë ök tapël Anutuuk tiar
omnaröa ketöt puuk won niwasëpënëak
wes mëën oröaup. [30] Omën pipopönök ne
ngaan epël niiaut. 'Omën nem ënëm yewais
pöp puukëër kaöap. Ne naaröön wiaan pi
wakaimaup.' [31] Neměntta piin köpëlëp. Pël
ëautak ar Israel omnarö piin ëwat sënëak
i yanimë." [32-33] Pël niak Son pi epël yenia.
"Neenta köpël wëënak Anutuu omnarö i
momëëmëak neeaupök epël neeaut. 'Ni
omën namp i yemomëën Ngëëngk Pulö
irë rangk ngentiak öpna puopök omnarö
Ngëëngk Pulö momëëmpnaap.' Pël neaan
ne itaangkën Ngëëngk Pulö int ekëpë ök sak
kutömweriaan irë pim rangk ngentiak wëa.
[34] Ne pöten itenak war wes niamaan. Yaap,
epop Anutuu Ruup."

Yesuuk ru kong nent koira

[35] Ëlpamök Son pim ru naarring wë
[36] itaangkën Yesu kan yesën epël ök yenia.
"Iteneë. Ëngkop Anutuu Sëpsëp Ruup."
[37] Pël niaan tenip kat wiak Yesuu ënëm saut.
[38] Pël ëën Yesu kaip ti itaangkën tenip pim
ënëm yesën itenak epël pëlpël yenia. "Arip
oröp wë yewais?" Pël niaan tenip epël
pëël mëëaut. "Rë yanuulaup, ni ka taltak
wëaup?" [39] Pël maan Yesuuk tenipön epël
yenia. "Arip wais iteneë." Pël niaan tenip
piiring së ka wëauten itenak kët taptak
piiring wë ka uraut. Tenip wiap kan 4 kilok
saut pötaanök.
[40] Yokot Son pim ngönte kat wiak neering
Yesuu ënëm sa pöpë yapinte Entru, Saimon
Pita pim nangap. [41] Pi teëntom së pim
nanëp Saimon koirak epël ök mëëa. "Tenip
Anutuu Yaö Mëëaup Kristo koirak itenaut."
[42] Pël mëak Entruuk Saimon koirak Yesuu
naë waisa. Pël ëën Yesuuk Saimon piin
itenak epël mëëa. "Ni Saimon, Sonë ruup.
Ne nim yapinte Sipas yeniak." Yapin Sipas
pötere Pita pötepar tiarim ngöntak kël.

Yesuuk Pilipre Nataniel koira

[43] Ëlpamök Yesu pi Kalili yangerakë
sëpënëak kön wia. Pël ëak itaangkën
Pilip wëën epël ök mëëa. "Ni nem
ruuröaring wë." [44] Pilip pi Entruure Pita
piarpim ka songönte Pesaita pörekaanëp.
[45] Pilip pi së Nataniel koirak epël ök mëëa.
"Ngaanëër Anutuuk ngön kosangöt Moses
mangkën retëng ëëre tektek ngön yaauröa
retëng ë pël ëaut kat wieim pöp ten
koiraut. Pöp Yesu Yosep pim ruup Nasaret
kakaanëp." [46] Pël maan Nataniel pi epël
mëëa. "Omën ompyaup ke pëlëp Nasaret
kakaan naarööpanpe." Pël maan Pilipök
epël mëëa. "Wais itaampëën." [47] Pël mëak
Pilip Nataniel koirak Yesu pim naë waisën
itenak pim songönten epël yenia. "Omën
yewais ëngköp pi yaap Israel omën yaapöp.
Pi morököt wonöp." [48] Pël yeniaan Nataniel
pi Yesuun epël yema. "Ni tol ëak nem
songönten ëwat wëën?" Pël maan Yesuuk
epël yema. "Pilipök ngön neniaan wiaan
ni kem songöntak wëën itenaut." [49] Pël
maan Nataniel kangiir epël mëëaut. "O
rë yanuulaup. Ni Anutuu Ruup. Ni Israel
omnaröa omën omp aköp." [50] Maan Yesuuk
kangiir epël ök yema. "Kem songöntak
wëën nem itnak niiaö kot taptaan kön
wi kosang yenewasën. Pötaanök ënëmak
omën kaöat oröön itaampëët." [51] Pël mëak
Yesuuk kaalak rangk epël yema. "Ne
yaap pan niamaan. Ënëmak ar itaangkën
kutömwer kan tëën Anutuu enselörö Omën
Këëp nem naë isak yeiraan itaampunëët."

2

Yesuuk maan i yaaptak wain i sa

[1] Kët nentepar won sëën Kena kak Kalili
yangerak omën namp öng mor mampënëak
yaëën Yesu pim ëlëp omën pöpë kaatak
wëa. [2] Pël ëën Yesure pim ruurö ten këëre
imën nënëak tenën yas niia. [3] Pël ëën së wë
wain iit won sëën Yesu pim ëlëpök piin epël
ök yema. "Pitëm wain iit kos sa." [4] Pël maan
Yesuuk epël yema. "Öng epop, ni nem ëëma
pöten kön selap ëëngan. Nem songönte
tekeri wasuma akunet naën." [5] Pël maan
ëlëpök inëënöröen epël ök yema. "Omën
nant ëënëak niaan pöt ënëm elmëën."
[6] Yuta omnarö tenim ngönënta wieëaul
kaömp nënëak pöt mor i yairaut. Pötaanök
ka pötak yang kap 6 ëak wieëa. Kap nent
peö ëaan pöt 20 ma 30 kalen i ke pël wiaap-
naat. [7] Pël ëën Yesu pi inëënöröen epël
ök mëëa. "Ar i kolak lë mëën peö ëëp."
Pël maan pit kolak wais mëak peö panë ë
ulmëa. [8] Pël ëën Yesu pi epël ök mëëa. "Ar

nant kap pötëaan lë mëak wak së këëre
imën ngarangkëp meneë." Pël maan pit ko-
lak lë mëak wak së mangkën [9] i yaaptak wain
i sa pöten kön nawiin ëa. Inëënörö i kolak
së mena pörö pitökëër ëwat wëa. Pël ëën
ngarangkëp pi omp öng koira pöpön ngön
mëak epël mëëa. [10] "Omnaröa yaaul wain
i ompyaut mangkën omën pourö nëmpë-
naatep tol ëënak ompyaut om wiaan wain
i pasit wet rëak ningkën nak kep ëak wëë-
nak ënëmak wain i misëng wesaut ëlëëp
ngep ëak wakaimaut wak yaën? Talëp pël
yeëa?" [11] Yesu pim retëng nentere nent
ëëpna ngës rëak Kena Kalili yangerak pim
weëre kosang pet elniipënëak retëng pipët
ëën itenak ten pim ruurö weëre kosangö
pim naë wia pël kön wi kosang wesaut.

[12] Ënëmak Yesuu ëlre nangre ruurö pël
ëak ten Kapaneam kak së oröaut. Pörek së
akun wali naön.

*Yesuuk ngönën tup kaötak omnarö sum
ëeim wëën waö ë mëa*

*(Matiu 21:12-13; Maak 11:15-19; Luk 19:45-
46)*

[13] Anutuu mait elmëa akun ngëëngkët
temanöm yesën ten Yesuring Yerusalem
kakë saut. [14] Pël ëak pörek së Anu-
tuu ngönën tup kaötak ilëak Yesu pi
itaangkën omnarö ka lup nentak wë pol
purimakaöre sëpsëpre intre pörö sum ë ën
monat ngawingawi ë pël ëeim wëa. [15] Pël
ëën Yesu pi itenak wii koö nenges wak
omënere pol purimakaöre sëpsëp pörek
wëaurö waö ë mëak mon ngawingawi yaau-
röa monat wak kömen moolëak urötta
kaip ti yemoola. [16] Pël ëak intörö wak
ngawingawi ëeim wëauröen epël yema.
"Piporö wak kama seë. Nem Pepapë tup
ngëëngk epët uröm kaatë ök wasngan."
[17] Pël yemaan pim ruurö ten ngönën pepe-
weri ngön epël retëng ëa pöten kön wiaut.
"Ne nim kaat ompyaö wiaapnaataan weë
yengenti." [18] Yesu pit waö ë momëën
ngönënë kaöaröak epël yema. "Nim ten
waö yaalniin pöta songönte pet elniimëën
retëng weë nent pet elniin itaampun." [19] Pël
maan Yesuuk kangiir epël yema. "Ar tup
epët tööl olaan pöt nook kaalak akun nen-
tepar nent ök rëëmaat." [20] Pël maan pit epël
yema. "Akun selap pan krismaki 46 ke pël
ök rëautep. Nuuk yok pangk akun nentepar
nent kaalak ök ram ma?" [21] Yesu pim ngön
mëëa pöt ngönën tupten nemaan, pimtë
koröpöön yema. [22] Pël ëautak wë ënëmak
weletakaan wal ë moulmëa akun pötak pim
ruurö ten pim ngaanëër ngön ök niia pöten
kön wiaut. Pël ëak ten ngönën pepeweri
wieëa pötere Yesuu ök niia pöteparën kön
wi kosang wesaut.

Yesu pi omën pouröa songönöt ëwatëp

[23] Anutuu mait elmëa akun ngëëngktak
Yesu Yerusalem kak wëën omën selap pim
retëng weëre kosangring yaaö pötön itenak
piin kön wi kosang yemowas. [24] Pël ëën Yesu
pi pitëm songönten ëwat wëa. Pötaanök
pitëm piin kön wi kosang yemowas pöten
yaap newasën yaë. [25] Pël ëën nantön köpël
naënëp yak omnaröak ök nemaan wiaan
pimtok pitëm lupötë iten pet ira.

3

Yesu pi Nikotimasring ngönngön ëa

[1] Omën namp wëa yapinte Nikotimas, pi
Parisi ngönën omën, Yuta omnaröa kaö
namp. [2] Pi röök nentak Yesuu naë së
epël mëëa. "Rë yanuulaup, niin ten ëwat
wë. Anutuuk ni ten rë niulömëak wes
nimëaup. Anutu omën nampë naë won
wiaan yok pangk nim yaën epël retëng it
ngolöp nent naëpan." [3] Pël maan Yesuuk
kangiir epël ök mëëa. "Ne yaap pan
niamaan. Namp pi ngolöp wesak yaw-
ilën wëwë kosangtak öpna pöp Anutuuk
wa ngaöök mëëpnaap. Pël naënëpök yok
pangk naëpan." [4] Pël maan Nikotimas pi
epël mëëa. "Tol ëak omën namp pi kaö
saupök ngolöp wesak wilëpën? Ma kot sak
kaalak ëlëpë lupmeri ilaan ngolöp wesak
wilëpën ma?" [5] Pël maan Yesuuk kangiir
epël mëëa. "Yaap pan niamaan. Namp pi
iitere Pulöök elmëën ngolöp wesak yawilën
wëwë kosangtak naön ëëpna pöp Anutuuk
wa ngaöök namëëpan. [6] Omën kepëtakaan
wilëpna pöp omën möönre koröp pëën wak
öpnaat. Ën Pulöök elmëën ngolöp wesak
wilën wëwë kosangtak öpna pöp Pulöökë
weëre kosang wak öpnaap. [7] Ni nem ngolöp
wesak wilën wëwë kosangtak ön pël ök
yeniak pötaan yaan sak ëëngan. [8] Kentö pi
pimtë yamöaul yamö. Pël ëak omnant pout
ëtëp ë yesën nga ngönpel pëën kat yawiin.
Ën songönte tarëkaan oröak yewais ma
tarëk së pet yair pöt ni köpël wëën. Omën
Pulöök elmëën ngolöp wesak wilën wëwë
kosangtak öpnaarö pit tapël ëëpnaarö. Ni

Pulöökë yaë pöten köpël wëën pötaanök.”
9 Pël maan Nikotimas kangiir epël mëëa.
“Pöt tol ëak pël ëëpën?” 10 Pël maan Yesuuk
epël mëëa. “Ni Israel omnaröa rë yanuula
kaö nampök tol ëënak köpël yaën? 11 Ne
yaap pan niamaan. Omnant tenim itenak
kat wiak pël yaautön yeniak. Ök yeniaan
ar kasëng yemengkaurö. 12 Ne yangerakë
omnantëël niaanakta ar kön wi kosang
newasën yeë. Pötaanök kutömweriil ko
wesak niamaatep ar pötön köök kön wi
kosang newasën ëën sa. 13 Arëkaan namp
kutömweri nawisën Omën Këëp nemtokëër
kutömweriaan yangerakël irëaup. 14 Ngaan
Moses puuk yang pultak kamal könöp ket
ëak këraarak möak wesir ulmëa pöta ök
Omën Këëp ne tapël elnëëpnaat. 15 Pël ëën
neen kön wi kosang newasëpnaarö wëwë
kosangtak öpnaarö. 16 Anutu pi yangerak
omnarö lup sant elniak pim Ru kopëtap
wes nemëën irëaut. Pötaanök narö ar neen
kön wi kosang newasënëërö kö nasëngan,
wëwë kosangtak önëërö. 17 Ruup ne ngön
ë pet yairauröa yaë pöl elniimëak won,
omnarö utpetetakaan kama niömëak Anu-
tuuk wes nemëën irëaut. 18 Pötaanök namp
pi kön wi kosang newasëpnaap pi ngön
ya nampan. Ën namp pi kön wi kosang
nenewasën ëëpna pöp pi kö sëpënëak ngön
ë pet irën wë. Pöt tol ëënak? Anutuu Ru
kopëtap neen kön wi kosang nenewasën
ëa pötaanök. 19 Ngön ya mëmpna pöta
songönte epël. Yesu pi ëwa pepap yangerak
oröak wëënak omnarö pit pim ëwa pöten
itaampnaaten kaaö ëën kouten kent ëa.
Pöt pitëm wëwëet utpet pötaanök ëwaaten
kaaö ëa. 20 Omën utpetat yaaurö pit ëwaaten
kaaö yaë. Pit pitëm yaaut tekeri sëpan
pötaan kas ëak ëwaatak naaröön yaë. 21 Ën
namp pi këët ngar öpna pöp ëwa pöt te-
manöm wasëpnaap. Pël ëën pim omnant
yaaut Anutu pim ngönta ököök ima pöta
songönte tekeri sëpnaat.”

Sonök Yesuu songönte war wesak ök mëëa

22 Pël mëak Yesu pi pim ruurö tenring
Yutia yangerakël saut. Pörek së wë omnarö
i momëaut. 23 Inon kak, Selim kak naë pörek
i kësang wieëa. Pötaanök omnarö sëën Son
piita i momëeim wëa. 24 Akun pötak Erot pi
Son wii kaatak nemoulmëën wiaan pël ëa.
25 Pörek Sonë ru naröere Yuta omën
namp pitëm i yamëa pötaan neneren ngön
nga ela. 26 Pël ëak pit Sonë naë së piin epël
ök mëëa. “Rë yanuulaup, ni omën namp
ngaantak Yotan i pouuk niiring wë pim
songönte war wesak ök mëëan pöpön kön
wiaan ma? Omën pöpök omën i yemomëën
omën pourö pim ngësël sa pet yair.” 27 Pël
maan Sonök kangiir epël mëëa. “Pi yok
pangk yaë. Anutuuk omën namp omnant
ëëpënëak weëre kosang nemangkën wiaan
pimtok yok pangk naëpan. 28 Arimtokëër
ëwat wë. Ne ngaan epël niiaut. ‘Ne Yaö
Mëëaup, Kristo won. Pi tapöpëën wet rëak
wes nemëaup.’ 29 Omën namp pim öng yaup
koirën pöt öngöp pimtë naë së öpnaat. Pël
ëën ompöpë karip pi naë wë pim ngöntöpë
ngönte kat wiak ërëpërëp ëëpnaat. Pöta
ök omnarö Yesuu naë yesën itenak nem
lupmer ërëpsawi kaö yeë. 30 Puukëër isëp.
Ne irem.”
31 Omën ngaarëkaan irëaup pi omnant
pout il niwesaup. Omën yangerakaan
oröaup pi yangerakaanëp. Pi yanger-
akë omën epotëël ngön apnaat. Omën
kutömweriaan irëaup pi omën epot pout
il niwesaup. 32 Pi pim omnant itaampööre
kat wi ëautön ök yeniaanak omën naröak
kat wiak kön wi kosang newasën yeë.
33 Omën namp pi kat wiak kosang wasëp-
naap Anutuu ngönte këët pöt pet yaalmë.
34 Anutu pim wes mëën waisa pipop pim
Pulö mangkën peö ëaup. Pötaanök pi Anu-
tuu ngön këët ya. 35 Anutu pi pim Ruup lup
sant elmëak ngarangk elniipënëak omnant
pout pim moresi mowia. 36 Pötaanök namp
pi Ruupön kön wi kosang wasëpna pöp
wëwë kosangtak wakaim öpnaap. Namp pi
Ruupë këm ngönta ënëm naën ëëpna pöp
pi wëwëet naön ëëpnaap. Anutu pim ya
këlangönte pim rangk wiakaim wiaapnaat.

4

Yesu pi Sameria öngöpring ngönaak ëa

1 Akun pötak Parisi ngönën omnarö pit
ngön nent epël kat wia. “Yesu pi omnarö
kësang pan i momëën pim ënëm yesën
Sonë ruurö il yemowas,” pël kat wia. 2 Pöt
Yesu pi won, pim ruurö tenimënt omnarö
i momëeimaut. 3 Pël ëën Yesu pi ngön pöt
kat wiak ten Yutia yangerakaan kaip tiak
kaalak Kalili yangerakël saut. 4 Tenim kan
sa pö Sameria yangerak oröak seëau. 5 Pöök
yesem Sameria yangerak ka naö Saika pël
yamëëa pöök së oröaut. Ka pö Yakop pim
ruup Yosep pim yang mena pöra naë wieëa.

6 Ka pöökë naë Yakop pim i öngöp ngaanëër
tëau wieëa. Ten kan im Yesu koröpön ëën
itaangkën këtëp luptak wëën i öngöp pöökë
pourak wel aisëak kë yes.

7-8 Kë yesem wëën pim ruurö ten ka pöökë
omnaröa ngësë kaömp sum ëënëak saut.
Pël ëën pimënt wëën Sameria kak pörekaan
öng namp i kolöpënëak sa. Së pim naë
oröa. Pël ëën pi öng pöpön iit nëmpënëak
kimang mëëa. 9 Pël maan öngöpök epël
mëëa. "Ni Yuta omnampök yaanëp ne
Sameria öngöppe. Tol ëënak neen i kimang
yenëaan?" Pim mëëa pöt Yuta omnaröere
Sameria omnarö pit omnant ngawi naën
yeëa. Pötaanök mëëa. 10 Pël maan Yesuuk
epël ök mëëa. "Ni Anutuu omën ompyaut
nimpna pöten ëwat wë omën niin i ki-
mang yeniak epop neen ëwat wëën talte
neen kimang neaan nook i omnaröa kol
mangkën nak wëwë kosangta yaö sëpna pöt
nimp." 11 Pël maan öngöpök epël mëëa.
"Omën kaöap, ni i kepit wonöpök ëaanëp
öngöp epö wali panëööp nim i won nasën
yaaut yaan pipët tarëkaan öm? 12 Tenim
ëap Yakop puuk i öngöp epö tëak pimëntre
pim ruuröere pim pol sëpsëpre purimakaö
pörö neimau. Nuuk Yakop il mowesak i
won nasën yaaut koiröm ma?" 13 Pël maan
Yesuuk kangiir epël mëëa. "Omën i öngöp
epöökaan yena piporö pourö kaalak iiten
ëëpnaarö. 14 Ën omën nook iit ningkën
nënëërö kaalak iiten naëngan. I kölokötа
olaim wë pöl arim lupötë wieë pötë men-
men eim wëën ar wëwë kosangtak önëërö."
15 Pël maan öngöpök epël mëëa. "Omën
kaöap, i nim yaan pit nan. Pël ëën ne i
pipët nak kaalak iiten naën ëëmaan. Pël ëak
eprek wais yokola pöt sëp wasumaan."

16 Maan Yesuuk epël mëëa. "Ni së nim
ompöp koirak epël waiseë." 17 Pël maan
öngöpök epël mëëa. "Ne omp wonöp,"
maan Yesuuk epël mëëa. "Nim omp wonöp
yaan pipët yaap. 18 Ngaan ni omp mor
nas waup. Pël ëaupök peene omp namp
niiring wë pipop nim omp yaapöp won.
Nim ngön yaan pit yaap." 19 Pël maan
öngöpök epël mëëa. "Ne peene niin ëwat
yes. Ni Anutuu tektek ngön yaaö namp.
20 Tenim ëarö pit rosir epöök wais Anutuun
yaya maimaurö. Ën ar Yuta omnaröak pöt
epël yak. 'Omnaröa yaya mapena pörek
Yerusalem kak.' " 21 Pël maan Yesuuk epël
mëëa. "Öng epop, ni nem ngönte kat wiak
kosang was. Akun nent oröopën sa. Pël
ëak tiar rosir epöök wais nem Pepapön
yaya nemangan. Ën Yerusalem kak sëeta
yaya nemangan. 22 Ar omën arim köpëlötön
yaya yamëëaurö. Ën ten Yuta omnarö pöt
tenim ëwatötön yaya yamëëaurö. Pöt tol
ëënak? Anutu pim omnarö utpetetakaan
kama yewa ya pöt ten Yuta omnaröa naë
oröa pötaanök. 23 Akun nent temanöm
sëpnaat ëa pöt yok oröa. Pël ëën omnarö
piin yaap yaya yamëëaö pörö nem Pepapön
pitëm lupötök yaap yaya mapnaat. Nem
Pepap pi omën ke pëlöröaan kent yaaup.
24 Anutu pi Pulö. Pötaanök omën piin yaya
yamëëaurö pit lupötök yaap yaya map."
25 Pël maan öngöpök epël mëëa. "Ne ëwat
wë. Yaö Mëëaup oröopnaap, pim yapinte
Kristo. Pim oröopna akun pötak omën epot
poutëët war wesak ök niapnaap." 26 Maan
Yesuuk epël mëëa. "Ne tapöp, niiring ngö-
naak yak epop."

27 Yesuuk pël yamëem wëën pim ru-
urö ten kaalak së oröak pim öngöpring
ngönaak yeëa pöten itenak yaan saut.
Pël ëak nampök öngöpön, "Ni oröpmor
ömëak yewaisën?" pël nemaan. Ën Yesu-
unta, "Oröp ëënak öng pipopring ngönaak
yaan?" pöt nemaan ëaut. 28 Pël ëën öng pöp
i kepit pörek wiak kak së omnaröen epël
ök mëëa. 29 "Waiseë. Itaampunëën. Omën
namp e wais wë nem ngaan ëaö pöt poutön
ök yenëa. Omën epop Anutuu Yaö Mëëaup,
Kristo koröp." 30 Pël maan pit kakaan oröak
Yesuu ngësë waisa.

31 Akun pötak Yesuu ruurö tenök piin
ke urak epël mëëaut. "Rë yanuulaup, ni
kaömp në." 32 Pël maan pi epël yenia. "Ne
nem kaömp ke nampöt wia pöten ar köpël
wë." 33 Pël niaan ten ruurö neneren epël
mëëaut. "Omën nampök kaömp nant wak
wais mena koröp." 34 Pël yemaan Yesuuk
epël yenia. "Nem kaömpöt epël. Nem
wes nemëaupë ngönte ngaarëk wak pim
ya ngön ëaut mëmpa pötak nem kaömpöt
yaë. 35 Ar këëre kaömp önëak epël aim.
'Ngoon kong nent won sëën këëre kaömp
köp sëënak öpen,' pël aim. Pël ëautak
ne arën ök niamaan. Omnaröen iteneë.
Arim këëre kaömp yewaul arök pit nemëën
neweë. Nem omën nemëën öma akunet
temanöm sa. 36 Ya omën namp këët yeön
ya pepap pi sumat yemangk. Ök tapël
ya omën namp nemëën wë pöp pi kangit

mempaat. Pël ëën pim öpna pörö pit wëwë
kosangtak öpnaat. Pötaanök omën yangën-
taupre yewaup piarip pouwaar ërëpsawi ë
yaë. 37 Pötaanök ngaanëër omën namp pim
ngön epël ëa pöt yaapët. 'Omën namp
pi ya ngëntën nampök këët yeö.' 38 Ne
arim ngaan ya mënak nangëntënrekëlök
om këët önëëtaan wes yanimë. Ya pöt
naröak mënak ngëntën kë oröaut. Ar om
pep sak këët önëët."
39 Akun pötak Sameria omën kësang ka
pöök wëaurö pit öng pöpë ngönte kat wiak
Yesuun kön wi kosang wesa. Pöt öng pöp
epël mëëa. "Pi nem ngaan ëaö pöt poutön
ök yenëa." 40 Pël ëën Sameria omnarö pim
naë wais pitring öpënëak yema. Pël ëën
pi akun nentepar pitring wakaimaut. 41 Pël
ëën omën selap pimtë këmtakaan ngön kat
wiak piin kön wi kosang wesak 42 öngöpön
epël mëëa. "Ten nim ngön pëënte kat
wiak omën epopön kön wi kosang newasën.
Tenimtokta pim ngönte kat wiak epël kön
yawi. 'Omën epopök yangerakë omnarö
utpetetakaan kama niöpnaap,' pöt peene
kön yawi."

Yesuuk yang ngarangkëpë ya omnamp pim yokotup ompyaö mowesa

43 Akun nentepar won sëën ten Kalili
yangerakël saut. 44 Pöt Yesu pimtok
pimtëën wet rëak tekeri wesak epël ök
ëa. "Tektek ngön yaaö namp pimtë kaare
yangerak wëën omnaröak pi kaö nasën
wë wesak piin yaya nemaan ë yaë." 45 Pël
ëak Kalili yangerak së oröaut. Pël ëën
Kalili omnarö pit Yesu piin itenak ërëpsawi
yaë. Pöt wet rëak pit pourö Yerusalem kak
Anutuu mait elmëa akun ngëëngktak wëën
pi ya yamëngkën itena. Pötaanök pi sëën
ngöntre kar yaalmë.
46 Ten Kena kak Kalili yangerak së oröaut.
Pörek pimtë ngaan maan i yaaptak wain i sa
pörek. Pël ëën kak pörekë naë Kapaneam
kak pörek yang ngarangkëp pim ya omën
nampë yokotup yauman wieëa. 47 Pël ëën
pöp pi Yesu pim Yutia yanger sëp wesak
Kalili yangerak së yaarö pöt kat wiak pim
naë wais oröak epël kimang yema. "Nem
yokotup yauman kaö panë yeem wel wi-
ipënëak yaë. Pötaanök ni tepër së nem
yokotup ompyaö wasumëak yewais." 48 Pël
maan Yesuuk epël yema. "Ar retëng it
köpëlöt arim itöök pet naalniin ëën pöt kön
wi kosang newasën ëënëërö." 49 Pël maan
omën pöpök epël yema. "Kaöap, teënt pan
sëpa, nem yokotup wel wiipanok." 50 Pël
maan Yesuuk epël yema. "Ni së, nim
yokotup öp wëërek." Pël maan omnamp
Yesuu ngönte wa yaap wesak kaalak kakë
yes. 51 Pël ëak pi kan kourak yesën pim
inëën ruurö së koirak epël ök mëëa. "Nim
yokotup yok öp sak wë." 52 Pël maan pi pitën
akun taltak ompyaö sa pöten pëlpël maan
pit epël mëëa. "Kusi, kët luptak wëën pim
koröp es nga pöt won sa." 53 Pël maan pepap
pi pimënt epël kön wia. "Akun taptak
Yesuuk neen, 'Nim yokotup yok öp öpnaap,'
pël neeautep." Pël ëak piire pimorö Yesuun
kön wi kosang wesa.
54 Yesu pi Yutia yangerakaan Kalili
yangerak së oröak retëng weëre kosang
pipët kaalak ëën nentepar pël saut.

5

Yesuuk Petesta i kaöök omën namp ompyaö mowesa

1 Wë akun nentak Yuta omnarö pitëm
akun ngëëngk nent temanöm sëën ten Yesu
piiring Yerusalem kakë saut. 2 Yerusalem
kak naë sëpsëpöröa ka kanra ëöök i kaö
nent Yuta ngöntak Petesta pël yamëëaut
wieëa, pöta ëöök kët kosöp ka mor nas
wieëa. 3 Ka pötë omën yauman ke nentere
nent yaaurö, it ngaap saare ing il tëaöre
omën kël wëëre pël ëaurö wë i kaö ëtëp
elmëëpënëak kor wakaima. 4 Akun nantë
Aköp pim ensel namp wes mëën wais i kaö
ëtëp elmëën ëtëp yaëën omën wet rëak
ilapna pöp pim yaumante won sëpnaat.
5 Pël ë yaaurek omën namp kët kosöp ka
nentak wieëa. Pi yauman eim wëën akun
wali pan krismaki 38 pël won saup wieëa.
6 Yesu pi omën pöp ka uraan itenak akun
wali yauman eimaup pöten ëwat wë om-
nampön epël yema. "Nim yaumante won
sëpënëak kent saan ma?" 7 Pël maan yau-
man omnampök epël yema. "Kaöap, i kaö
ëtëp yaëënaar omën namp wa neulëpnaap
won. Nemtok sumaat pangk naën ëak il-
amëak yaëën wet rëak saupök il yenewas."
8 Pël maan Yesuuk epël yema. "Ni wal ë
tauak nim korumönte wak kan së." 9 Pël
maan tapëtakëër ompyaö sak pim urte wak
kan yes.
Yesu pim omnamp ompyaö mowesa
akun pöt kë yesa akunetak ëa. 10 Pötaan
Yuta omën kaöaröak omën ompyaö

mowesa pöpön epël mëëa. “Peene akun
epët kë yesa akunet. Nim korumönte ömë
pötaan nga wia.” 11 Pël maan omën ompyaö
sa pöpök pitën epël mëëa. “Omën nem
ompyaö newesaupök nem korumönte wak
sum pël neeautep.” 12 Pël maan pit epël pëël
mëëa. “Omën talëpök nim korumönte wak
sum pël yenia?” 13 Pël maan omën ompyaö
sa pöp omën tok kësang ëaan Yesu omën
pöröak irikor ëak yesën köpël ëak ëngk ma
e wesa.

14 Ënëmak Yesu pi Anutuu ngönën tup
kaöetak së omën pöp koirak epël yema. “Ni
ompyaö saupök kaalak utpetat ëënganok.
Pël ëëmë pöt omën könöm nant nim yau-
mante il niwasëpna pöt nim naë oröö-
naat.” 15 Pël maan omën ompyaö mowesa
pöp Yuta kaöaröa naë së epël mëëa. “Omën
ne ompyaö newesa pöp Yesuuk ëa.” 16 Pël
maan Yuta kaöarö pit pöten kat wiak
kë yesa akunetak Yesuuk omnamp këëkë
mowesa pötaanök pörek ngës rëak kööre
tok elmëak mëmpënëak kent wia. 17 Pël ëën
Yesuuk kangiir epël mëëa. “Nem Pepap
pi akun poutë ya yamëngkaup. Pötaanök
ne ök tapël yeë.” 18 Pël maan Yuta kaöarö
pit akun pötak Yesu mëmpënëak nga kup
ria. Pöt pi pitëm ngön kosang wiaut ilap
riak kë yesautak ëa pötaanök. Pi Anutu
pim Pep panëëp yamëem Anutuu ök sak
pimtëën omnaröen pet elmëa. Pötaanök
pit pouteparëën pi mëmpënëak ngön ë
kosang wesa.

Yesuuk pi ya weëre kosangöt wak wë pël ök mëëa

19 Yesu pi kangiir yema. “Ne yaap pan
niamaan. Ruup ne nemtë könöök omën
nant naëngan. Nem Pepap yamëngkën
iteempa pöt mëmpaat. Pötaanök omnant
nem yeë epot nem Pepap yaëënak ök yeë.
20 Nem Pepap ne pim Ruupön kent ëak
pimtë omnant yamëngka pout neen pet
elnëeim wë. Pël ëak kaalak munt kësang
nant pet elnëën pöt epot il wesak mëmpa
pötön ar yaan sënëët. 21 Nem Pepap pi
omën wel wiaurö wal ë moulmëak wëwë
yemengkaupök tapël Ruup neenta nem
kentöök omën narö wëwë yemengkaup.
22 Nem Pepap pi omnarö ngön yaatak kom
naalmëën yaaup. Ngön ya yamëngka
pöt pout ne nenaut. 23 Pötaanök omën
narö Pepen yaya mapnaarö, ök tapël Ruup
neenta yaya neapnaat. Ën omën Ruup neen
yaya nenëaan ëëpnaarö pit Pep nem wes
nemëaup piinta yaya nemaan ëëpnaat.

24 “Ne yaap pan arën niamaan. Omën
namp nem ngönte kat wiak nem wes
nemëaup piin kön wi kosang wasëpnaap pi
wëwë kosangtak öpnaap. Ne pi ngön yaatak
naulmëëngan. Pi yok wel yawiaurek sëp
wesak peene wëwë kosangtak wë. 25 Ne yaap
pan arën niamaan. Akun oröö pënëak ëa
pöt yaarö. Pötaanök omën wëwë kosang-
tak naön lup wel wiaurö pit peene Anu-
tuu Ruup nem ngönte kat wiipnaat. Pël
ëak këëkë kat wiipna pörö wëwëeta öng-
pök ilapnaan. 26 Nem Pepap pi wëwëeta
songönte. Pötaanök pi pim Ruup ne elnëën
neenta wëwëeta songön saup. 27 Ne Omën
Këëp. Pötaanök ar omnarö ngön ya mënak
kom elniimëak weëre kosang nenaup. 28 Ar
epëten yaan sak ëëngan. Akunet temanöm
yesën omën wel yangaöök wieëaö pourö
nem ngönte kat wiak 29 wal ëëpnaat. Omën
ompyaö ëaurö pit wal ëak wëwëetak öp-
naan. Ën omën utpetatringörö pit wal ëak
nem naë ngön ya mëmpnaat.”

Naröak Yesuu songönte war wesak ök mëëa

30 Pël mëak Yesu pi kaalak epël yema.
“Ne omën nant nemtë könöök naëngan.
Nem Pepapök ëëmëak neea pöl ne om-
narö ngön ya yemomëngk. Nem ngön ya
yamëngk pöt wotpil panë yeë. Pöt ne
nemtë könöök naën, wes nemëaup pim
könöök yeë. 31 Nem ngön ök yeniak epot
nemtë könöökaan nemtok nga ilak yeniak
talte ar kat wiak yaap ma kaar wasënëët.
32 Nem Pepapök nem songönte aan yaap
ëëpnaat. 33 Ar ngaan omën narö Sonë
naë wes mëën pëël maan puuk nem ya
yamëngkautaan ngön këët ök mëëa. 34 Nem
Pepapök nem songönte ök yaaup yak omën
nampök nem songönte ök apëna pötaan
ne kön selap naën. Pël yeëetak ar neen
kön wi kosang wasën Anutuuk ar utpetatë
öngpökaan niöpënëak Sonë nemëën ök niia
pöt kön wiinëak ök yeniak. 35 Son pi kalaötë
rangiak ëwa yeë pöl omnarö ar ëwa elniin
akun kot nent ëwa pöön ërëpsawi ëan. 36 Ar
nem songönte ëwat sënëak omën munt
nantök pet yaalni. Omën weëre kosang pöt
Sonë neekël utak niia pöt il yewas. Omën
epot pout mëmpö së mën pet irumëak
Pepak neeaut. Pötaanök nem ya yamëngk
epot pimtok omnaröen nem songönte pet
yaalni. Pël ëën ar itenak neen, ‘Pi Pepapök

wes mëën irëa,' pöt kön wiinëët. 37 Pep, nem
wes nemëaup, pimtok nem songönte tekeri
wes nina. Ar pim këmtakaan ngön kot nent
kat wiire ë kos iteempö pël naënörö. 38 Pël
ëak pim ngönte arim naë wi naön. Pöt ar
Pepak wes mëaup nemëën kön wi kosang
newasën yeë. 39 Ar wëwë kosangtak önëak
ngönën pepeweri ngön wia pipot pout
sangk kelak kat yawiaurö. Ngön pipotök
nem songönte war wes yaningk. 40 Pël
yaëënak arökëër nem naë wais wëwëet önë
pötaan kaaö yeë. 41 Ne omnaröak yaya neap-
nakök naën. 42 Ën arën ne ëwat wë. Arim
lupöt Anutuun rë noolaan wë. 43 Nemtok
nem könöök newaisën. Nem Pepapök wes
nemëën waisën ar ne sant newesak nem
ngönte ngar naön yeë. Ën omën namp
pim könöök waisëpna pöpökëër ar pi sant
mowesak pim ngönte kat wiinëët. 44 Ar
arimtok arimtëën neneraan yaya aimeë
Anutu kopëtapök yaya niapnaaten kaaö
yaauröak tol ëak Anutuun kön wi kosang
wasën? 45 Arök nook Pepa naë arimëën
ngön ya mëmpaat wasngan. Moses pim
ngön kosang retëng ëaut wia pipotök ar
ngön yaatak niulëëpnaat. Moses pim ngön
kosang retëng ëa pötök, 'Tiar kaamök el-
niipnaat,' pël yewas. Pël naëpan. 46 Moses
pim ngön retëng ëa pipot nemëën retëng
ëaut. Pötaanök ar pim ngön pout kat wiak
kosang wesan talte nemotta tapël kat wiak
kosang wasën. 47 Ar pim ngön retëng ëa pöt
kat wiak kosang newasën ëauröep tol ëak
nemotta kosang wasën?"

6

Yesuuk omën 5000 pörö kaömp mena
(Matiu 14:13-21; Maak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1-4 Yesu pi ngön pit më pet irak wë
Anutuu mait elmëa akun ngëëngk pöt te-
manöm yesën, Kalili i kaö yapin nent
Taipirias pöökë we naöökël saut. Pël ëën
omën selap pan pi yauman omnarö ompyaö
yemowasën itenaurö yak pim ënëm waisa.
Pël ëën ten Yesu pim ruuröaring rosir
naöök is wel aisëak 5 itaangkën omën
kësang pan yewaisën Yesuuk Pilipön epël
yema. "Omën selap eporö kaömp tarëkaan
wak mangkën pangk ëëpën?" 6 Pöt pimënt
pöp pim ëëpnaat kön wieëak Pilipön ököök
mëëa. 7 Pël maan Pilipök epël yema. "Tiar
yok pangk mon kësang 200 kina pöta kön
kaömp sum ëak mempenaatep pöteta om-
narö pangk naëpan sa." 8 Pël maan Yesuu
ru namp Entru, Saimon Pita pim nangapök
Yesuun epël yema. 9 "Yokot omp ulwas
namp e wë epop pim naë kaömp kotut
mor nas ën i kaö imën kot naar pël ëaap
epteparök tiar omën selap eporö pangk
naëpan sa." 10 Pël maan Yesu itna pöt
nön kësang naö wieëa. Pël ëën ten pim
ruuröen epël yenia. "Ar omnaröen wel
aisapën maë." Pël niaan omnaröen maan
wel aisëa. Omp pörö kësang pan 5000.
11 Pël ëën Yesuuk kaömp pöt wak Anutuun
yowe mëak mampö së pet irak kaalak i kaö
imënaar wak tapël ëak mangkën pangk ëa.
12 Pël ëën pit na pet irën Yesu pi ten pim
ruuröen epël yenia. "Ar kaömp yenem kaö
olëa epot wieë utpet ëëpanok wa top ëeë."
13 Pël niaan ten kaömp mor nas pöteparë
kaut wa top ëak kër 12 pötë waulön peö
ëaut.

14 Omnarö pit pim retëng ëa pöten itenak
epël yema. "Omën epop Anutuu tektek
ngön yaaö kaöap tiarim kor wakaima pöp
yangerak oröökpnaat pël aan kat wia tapöp."
15 Pël mëak pit Yesu moröak pitëm kaö was
ulmëëpënëak yaëën pimënt itenak kaalak
rosiraöökë sa.

Yesu i kaöökë roro sa
(Matiu 14:22-23; Maak 6:45-52)

16 Wiap kan kët yeilaan Yesuu ruurö ten
i kaö ëöökël ngemëaut. 17 Pël ëak pörek
oröak wëën Yesu newaisën wiaan koö olaan
ruurö tenimënt wangaöök ilëak Kapaneam
kakël saut. 18 Pël ëak yesën kent kësangpel
yamöön kaö maat kësang panë yamöa. 19 Pël
ëën ten kaö ma ilë luptak 7 ma 8 kilomita
pöta ök yesem itaangkën Yesu pi i kaöökë
roro wangaöökë naë yewaisën ten itenak
kas ëaut. 20 Pël ëën Yesuuk epël yenia.
"Nemtok yeëerek kas ëëngan," pël yenia.
21 Pël ëën ten pi wangaöök wa moulmëënëak
yaëën tapëtakëër tenimtë san pörek yaarö.

Omnarö Yesu koirëpënëak ap wesa

22 Ëlpamök omnarö i kaöökë ëngk ko-
muntakël wëën sa pörö pit wal ë Yesuun
ap wesak epël mëëa. "Kusi rö kan wang
kopëtaö wiaan iteengk pöök Yesu om wëën
pim ruurö pitëmënt saut." 23 Pël yamëem
wëën Taipirias kakëlaan wang nant kusiitak
Yesu pim kaömp Anutuun yowe mëak om-
narö mangkën na pörek së oröa. 24 Pël ëën
omën Yesu pim kaömp mangkën na pörö

pit itaangkën Yesure pim ruurö ten pitëm
naë won. Pël ëën wang nantë ilëak Yesuun
ap wasö Kapaneam kakë waisa.

Yesu pi wëwë koirëpena pöta kaömpët

25 Pörek wais i kaöökë ëngk komuntak
Yesu koirak epël yema. "Rë yanuulaup, ni
taan epël waisaup?" 26 Pël maan Yesu pi
kangiir epël yema. "Ne yaap pan niamaan.
Ar nem retëng weëre kosangring pet elniin
itenan pötaan won, om kaömpöt ningkën
nëën kep elnia pötaan pëën neen ap wasö
waisan. 27 Ar kaömp lëngë sasa yangerakë
epëtaan pëën ya kaö mëngkanok. Kaömp
munt arim nak wëwë kosangtak önë pötaan
weë ngentiak ya mëmpun. Kaömp pöt
Omën Këëp nook ar nimpaat. Pöt nem
Pepap Anutu puuk ne wëwë kosangët nim-
pëak yaaö neeaö pöt tekeri wesa. Pötaanök
nook ningkën nak wëwë kosangtak önëët."
28 Pël maan pit epël yema. "Ten tol ëak
Anutu pim yaat mëmpun?" 29 Pël yemaan
Yesuuk kangiir pitën epël yema. "Anutu
pim yaat mëmpunëak pöt pim wes mëën
waisaup neen kön wi kosang wasënëët."
30 Pël maan pit kangiir ngön epël yema. "Ni
retëng talte yaëën ten itenak nim ngönte
kön wi kosang niwasën? Ma ni ya oröpët
mëmpëëp? 31 Tiarim ëarö yang pultak imeë
kaömp mana pëënë neima. Pöt ngönën-
tak epël retëng ëa. 'Pi pit nëmpënëak
kutömweriaan kaömp meneima.' " 32 Pël
mëak Yesu pi kaalak epël yema. "Ne yaap
pan niamaan. Moses pi kutöm kaömpöt
nemangkën eima. Nem Pepapök kutöm
kaömp yaapöt yaningk. 33 Kaömp Anutu
pim yaningk epët kutömweriaan irëaut.
Pötaan omën pourö nak wëwë koirënëak
irëaut." 34 Pël maan pit epël yema. "Kaöap,
ni kaömp epët kët poutë ten nineim öm."

35 Pël maan Yesuuk kangiir epël yema.
"Nemënt tapöpök arim wëwë koirënë pöta
kaömpët. Pötaanök omën namp nem naë
waisëpnaap pi kaalak këën naëpan. Ën
namp pi neen kön wi kosang newasëpna
pöp pi iitenta naëpanëëp. 36 Ne arën epël
niiaut. Ar nem yaautön iteneëak kön wi
kosang nenewasën yeë. 37 Omën pourö
Pepak nem ngësël waisënëak niiaurö nem
ngësë waisënëët. Pël ëën nem naë waisën
nook yok pangk ke nanuurngan. Won pan.
38 Ne nemtë könöök ya mëmpëak kutömw-
eriaan neiraan. Nem wes nemëaup pim
könöök ya mëmpëak yangerak wes nemëën
irëaut. 39 Pötaanök omën wes nemëaupë
kentöök epël ya. Omën nemëën nenaö
pörö namp il nanimëëngan, won. Akun
kaöaöök nenaul wal ë niulëëmaat. 40 Nem
Pepapë kentöök epël ya. Omën narö it
këëkë nengënak ne Anutuu Ruup pöt kön
wi kosang newasënëërö ar wëwë kosangtak
önëërö. Pël ëën akun kaöaöök nook ar wal
ë niulëëmaat."

41 Yesu pi pimtok pimtëën, "Ne kaömp
tapët kutömweriaan irëaup," wet rëak pël
mëëa. Pötaanök Yuta omnarö pit piin ya
sangën ëak pimëën kaaö ngön mëëa. 42 Pit
neneren epël mëëa. "Omën epop Yesu,
Yosepë ruuppe. Tiar pim ëlre pepaarën
ëwat wëep. Pi tol ëënak, 'Ne kutömweriaan
irëaup,' pël ya?" 43 Pël yemaan Yesuuk
epël yema. "Arimënt neneren kaaö ngön
mangan. 44 Omën namp pi pim könöök
nem ngësë newaispan. Nem Pepapök
mök ë momëënak nem ngësë waisëpnaat.
Pël ëën nook akun kaöaöök wal ë moul-
mëën wëwëetak öpnaat. 45 Anutuu tek-
tek ngön yaaurö pitök nem ngësël waisëp-
naaröaan wesak ngön nent ngönëntak epël
retëng ëaut. 'Anutu pi omën pourö rë
niulöpnaat.' Pël ëën omën narö Pepa
ngönte kat wiak ëwat sënë pörö nem naë
waisënëët. 46 Arim naëaan nampök nem
Pepapön itnaangkënörö. Anutuuk wes
nemëaup nookëër nem Pepapön itenaup.
47 Ne yaap pan niamaan. Namp pi neen kön
wi kosang newasëpnaap pi wëwë kosangtak
öpnaap. 48 Nemënt kopët tapöpök arim
wëwë koirënë pöta kaömpët. 49 Ngaanëër
arim ëarö pit yang pultak kaömp mana
pëënöt neimeë ulöp sak wel wi saurö.
50 Ën kutömweriaan kaömp nak kö nasën-
ganëët nem naë epët. 51 Wëwë kosangta
kaömp epët kutömweriaan irëaut. Pö-
taanök narö ar kaömp pöt nënë pörö wëwë
koirënëët. Nem kaömp ar nimpa pöt
nemtë mësëpët yangerakë omnarö wëwë
koirënëëtaan nimpaat."

52 Pël maan Yuta omnarö pit pitëmënt
neneren epël mëak ngön nga yaal. "Omën
epop pi tol ëak pim mësëpët tiar ningkën
nëmpenëak ya?" 53 Pël yemaan Yesuuk
kangiir epël yema. "Ne yaap pan niamaan.
Ar Omën Këëp nem mësëpët nëëre nem
iit në pël naën ëënë pöt wëwëetak naön
ëënëët. 54 Omën nem iire mësëp nënë
pörö ar wëwë kosangtak wëën ënëm akun
kaöaöök wal ë niulëëmaarö. 55 Pöt tol ëënak
wasnganok. Yangerakë kaömp pöt kaömp

pasut. Ën nem mësëp epët kaömp panëët,
i epët i kë panëët. 56 Pötaanök omën narö
ar nem iire mësëp pöt në seim önë pörö
ar neering wëën ne arring wakaim ömaat.
57 Nem Pep wëwë pepapök wes nemëën
irëaut. Pötaanök ne pim wëwëetakël
wëaup. Ök tapël omën ne neneim önëërö ar
nem wëwëetakël wakaim önëët. 58 Kaömp
kutömweriaan irëa epët arim ëaröa ngaan
yang pultak neimeë ulöp sak wel wieima
pötaat won. Omën narö kaömp epët nënë
pörö akun wali pan wëwëetaring wakaim
önëët."

59 Yesu pi Kapaneam kak wë Yuta om-
naröa ngönën tupta kakaati ngön pipot ök
mëak rë mouleima.

Wëwë kosangtak öpena ngönte Yesuu naë wia

60 Pël maan Yesuu ënëm yaaö narö pit
ngön pipot kat wiak neneren epël yema.
"Ngön epot könöm yesëp. Talëp kat wi-
ipën?" 61 Pitëmënt neneren kaaö ngön
yemaan Yesu pimtë könöök itenak epël
yema. "Ar ngön pipot kat wiin utpet yaë
ma? 62 Ma ar itenaan Omën Këëp ne nem
ka songöntakë kaalak isën pöt tol ëënëërö?
63 Pulöök tiar wëwëat yaningk. Omnaröa
weëre kosangöök yok pangk pël naëpan.
Nem ngön ök yeniak epot kat wiak kosang
wasën Pulöök arring wëën wëwëetaring
önëët. 64 Pël ëënëëtak arim tekrakaan omën
narö pit kön wi kosang newasën eim." Pël
mëëa pöt Yesu pi omën pimëën kön wi
kosang newasën ëëpnaaröere ën pimëën
kup mowiipna pöpön wet rëak ëwat wëa.
65 Pël mëak yal menak epël yema. "Songön
pi taptaanök epël niiaut. 'Omën narö nem
Pepapök kan mowasëpnaarö pitëmënt nem
ngësël waisëpnaat,' pël niiaut."

66 Yesu ngön pötaan pim ënëm yaaö narö
selap pit pi sëp mowesak sa, piiring kaal
wak naën. 67 Pël ëën Yesuuk ten pim ru 12
pöröen epël pëël yenia. "Arta sëp newesak
sën ma?" 68 Pël niaan Saimon Pita puuk
epël yema. "Aköp ten talëpë ngësë sën?
Ten nimtë ngöntakaan wëwë kosangët yeö.
69 Pël niaimeë ten niin kön wi kosang wesak
ni Anutu pim omën ngëëngkëp pël yani-
was." 70 Pël maan Yesuuk kangiir epël yenia.
"Ne ar yokot 12 ëak wa niulëaut. Tol ëënak
arim naëaan namp Setenë ënëm yeë?" 71 Pël
niia pöt pi Yutas, Saimon Keriot kakaanëp
pim yokotup piinök niia. Pi Yesu pim ru 12
pörö tenëkaan namp pi pöpök wë ënëmak
Yesuun kup mowiipnaap.

7

Yesuu nangarö pit piin kön wi kosang newasën ëa

1 Wë ënëmak Yesu pi kaalak Yutia yanger-
akël sëpnaaten kaaö ëën Kalili yangerakël
sa. Pöt Yuta ngarangköröak pi mëmpënëak
nga wëën kat wiak nasën ëa. 2 Yuta om-
narö akun ngëëngk nent wiire këra ëp
ka yaaö akun nent temanöm yesën 3 pim
nangaröak epël ök yema. "Ni kak eprek
sëp wesak Yutia yangerakël së. Pël ëak
retëng nant yaëën nim ruurö itaampnaan.
4 Omën namp pi pim yaautön omnarö ite-
nak kent ëëpënëak pöt ëlëëp naën yaaup.
Ni retëng weëre kosangringöt yaaup. Pö-
taanök pitëm tekrak së wë yoolök pël yaëën
omën pourö it ningampnaan." 5 Pim nan-
garö pitta piin kön wi kosang nemowasën.
Pötaan pël yema. 6 Pël maan Yesuuk
kangiir epël yema. "Arimtokëër akun pa-
sutë ëënëët. Ën ne pöt nem ya yamëngkaut
pet elmëëma akun pöt ngolöp yaë. 7 Omën
ngönën wonörö pit arimëën yok pangk
kööre tok naalniipan. Pit nemëënökëër
kööre tok yaalnëaurö. Pöt nook pitëm
utpet yaaut war wesak yemak. Pötaanök
nemëën kööre tok elnë yaë. 8 Pötaanök
arökëër tiarim akun ngëëngk pipten itaam-
punëën seë. Ën ne pöt nem ya yamëngkaut
pet elmëëma akunet ngolöp yaëërek peene
nasëngan." 9 Pël mëak Yesu pi Kalili
yangerak om wakaima.

Yesu pi akun ngëëngktak Yerusalem kakë sa

10 Wëën nangarö wet rëak wa topöök së
wëën ënëmak sa. Omnarö itaampanëak
ëlëëp sa. 11 Pël ëën Yuta ngarangkörö
pit wa topöökë öngpök ap wasën won
ëën epël mëëa. "Omën pöp tarëk wë?"
12 Pël yemaan omnarö pit pimëën ngön
laaök neneren naröak, "Ompyaö yaaup,"
pël yemaan naröak, "Won, pi omnarö lup
wa irikor yaalmëaup," pël mëëa. 13 Pöt pit
Yuta kaöaröen kas ëën ngaarëk wesak naën
ëlëëp pitëmënt pël ëa.

14 Akun ngëëngk pöta luptak Yesu pi
Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së
omnaröen ngönën ök yema. 15 Pël ëën
Yuta ngarangkörö pit yaan sak epël
mëëa. "Omën epop tiarim pep kaatak

neilaanëppe. Pi tol ëak pepeweriaan
ngönën songön ëwat sak ök ya?" [16] Pël maan
Yesuuk kangiir epël yema. "Nem ngön
arën ök yeniak epot nemtëët won. Anutuu
ngönötök ök yeniak puuk ne wes nemëën
waisaut. [17] Pötaanök narö ar Anutuu këm
ngönta ënëm ëënë pörö nem ngön ök yak
epotë songönöt ëwat sënëët. Pël ëak ar
nemtok rëak yeëan ma Anutuuk ök neaan
yeëan pöt ëwat sënëët. [18] Omën namp pimtë
könöökaan apna pöp pimtok pimtëën
koröp ngar wak apnaat. Ën omën namp
pi pim wes mëaupë yayaat oröópënëak
ya mëmpëna pöpön korar won, wotpil
yaë pël mapnaat. [19] Ngaanëër Moses puuk
ngön kosang retëng ëaut wiaan ngar naön
yaaurö. Tol ëënak ne nempunëak yeë?"
[20] Pël maan omnaröak kangiir epël yema.
"Urmerap nim lupmeri ilëak wëën kaökaö
saup. Talëpök ni nimpënëak yaë?" [21] Pël
maan Yesu pi epël yema. "Ne kë yesa akun
ngëëngktak retëng weëre kosang kopëtet
ëën ar yaan sak yeë. [22] Moses puuk arim
yokoturöa koröp kaut ilënëak niia pipët
yaap Mosesök nga ilak neniaan. Ngaanëër
arim ëaröak ngës rëaut. Pël ëautak Moses
puuk rangk niaan kë yesaö akunatë arim
yokoturöa koröp kaut ileim yeë. [23] Ar Moses
pim ngön kosangöt ilap ringanëak kön
wieimeë arim yokoturö kë yesa akunatë
pitëm koröp kaut il yeë. Pël yaauröak
oröp ëën kë yesa akunetak nook omën
yauman wiakaima namp ompyaö yemowas
pötaan nemëën ya sangën yeë? [24] Ar itöök
itneë ngön köntak angan. Omnant ompyaö
wesak kön wi sokolak wotpil kanöökël ë pël
ëeë."

Omnaröak Yesuun, "Pi Kristo ma?" pël mëëa

[25] Yerusalem kakaan omën naröak epël
yema. "Omën mëmpënëak aim pöp e tapöp.
[26] Iteneë. Pi yoolök wë ngön ök yeniaan
omën kaöaröak pit ke urak nemaan yaëëp.
Ma pit kön wiin pi Anutuu Yaö Mëëaup,
Kristo tapöp yaë ma? [27] Pël ëaap tiar pim ka
songönten ëwat wë. Pi Anutuu Yaö Mëëaup
Kristo ëanëën tiar pim ka songönten köpël
ëan tapön." [28] Pël maan Yesu pi ngönën
tup kaöetak ngönën ök yamëem ngön ëak
epël yema. "Ar yaap neen ëwat wë, nem
ka songöntenta ëwat wë ma? Ar pël naën
yeëetak ne nem könöök newaisënëp. Nem
Pepapök wes nemëën waisaup. Pi këëp.
Ar piin köpël wë. [29] Ën ne piin ëwat wë.
Pöt ne ngaan piiring wakaimaupök puuk
wes nemëën waisaup." [30] Pël maan pit wii
motëëpënëak kön wiin mor könöm ëa. Pöt
pim mëngkën wel wiipna akunet temanöm
nasën ngolöp yaëën yak mor könöm ëën
sëp wesa. [31] Pël ëën omën selap piin kön wi
kosang wesak epël mëëa. "Omën epop Anu-
tuu Yaö Mëëaup, Kristo tapöp koröp. Omën
munt nampök ënëm oröak pim retëng yaë
epot il nemowaspan sa."

Polisörö Yesu wali öpënëak sa

[32] Omnarö ngön laaök pël yemaan Parisi
ngönën omnarö kat wiak kiri ar yaaö
kaöaröen ök maan polis narö Yesu wak wii
tëëpënëak wes mëën sa. [33] Pël ëën Yesuuk
epël yema. "Akun kot nent ne arring wë
olëak kaalak nem wes nemëën waisaupë
ngësë sumaap. [34] Pël ëën arök yok pangk
ngaöl ë wais ne koirak itnaangkan. Ma
nem öma pörekta ar pangk newaisngan."
[35] Pël maan Yuta kaöarö pitëmënt neneren
epël mëëa. "Pi talël sëën tiar ngaöl ëëpe-
naaten ya? Ma tiarim kar Krik omnaröar-
ing wëaurö pitëm naë së Krik omnarö rë
moulöpënëak ya ma? [36] Pi, 'Ngaöl elnëënëë-
tak yok pangk koirak itnaangkan,' pël niak
kaalak, 'Nem së öma pörek ar yok pangk
newaisngan,' pël yenia epëtep, tol ëënak
yenia?"

Yesu pi wëwë kosangta i kölokët yaningk

[37] Yuta omnarö pitëm akun ngëëngkët
wieë pet irëpënëak temanöm yesën akun
nent ngëëngk wesak wa top kaö yeëa. Akun
pötak Yesu pitëm tekrak wal ë ngön ëak
epël yema. "Omën namp iiten ëën pöt
wais nem naëaan iit nëmpnaat. [38] Anutuu
ngönëntak wia pöl, 'Omën narö neen kön
wi kosang newasëpnaarö i yaapötë kölok
olaim wë pöl pitëkaan wëwë kosangët
oröeim öpnaat.'" [39] Yesu pim ngön mëëa
pipët Pulöön kön wieëak mëëa. Pi Pul pö
omën piin kön wi kosang wasëpna pöröaan
wes mëën pitëk ilapnaat weseëak mëëa.
Akun pötak Yesu pi pim ë rangi urtak naw-
isën wiaan Pulö neiraan. Pötaanök mëëa.

Omnarö kom ëak tok nentepar sa

[40] Pël maan omën narö pöten kat wiak
epël mëëa. "Omën epop pi yaap Anutu pim
tektek ngön yaaup tiarim kor wakaim pöp."
[41] Pël yemaan naröak epël mëëa. "Epop
Yaö Mëëaup, Kristo tapöp." Pël maan
naröak epël mëëa. "Kristo puuk pöt Kalili

yangerakaan newaispan. 42 Ngönëntak epël
wia. ‘Kristo pöp Tewit pim kurmen-
tëkaan oröönaap. Pötaanök Tewit pim
wakaimaurek Petelem pörek oröönaat,’
pël ëaut.” 43 Pël maan omnarö pit komkap
ëën tok nentepar sa. 44 Pël ëak naröak Yesu
wii motëëpënëak kön wiin mor könöm ëën
sëp wesa.

Omën kaöaröak Yesuun kön wi kosang newasën ëa

45 Polisörö pit kaalak së Parisi ngönën
omnaröere kiri ar yaaö kaöaröa naë oröön,
“Ar tol ëënak pi koirak newaisën yeë?” pël
mëëa. 46 Pël maan polisörö pit kangiir epël
mëëa. “Ngaan omën epopë ngön ya epël
naënte.” 47 Pël maan Parisi ngönën omnarö
pit epël mëëa. “Pi arënta morök elnia ma?
48 Ten Parisiire ngönënë kaöarö nampökta
piin kön wi kosang yemowas ma? Won.
49 Omën ngön kosang wiaut köpël piporö
Yesuuk morök elmëën piin kön wi kosang
wesa pörö pit Anutuuk kangut elmëën kö
sëpnaarö.” 50 Pël maan pitëm kar namp
Nikotimas ngaan Yesuu naë sa pöpök pitën
epël mëëa. 51 “Ma tiarim ngön kosang nen-
tak omnarö pas ngön yaatak ulmëëpen pël
wia ma? Won. Pötaanök tiar pim songön-
ten kat wiakök omën pipot elmëëpenaat.”
52 Pël maan pitök kangiir epël mëëa. “Niinta
Kalili omën namp ma? Ngönëntak ngön
wia pipot këëkë sangk kelak ëwat së. Anu-
tuu tektek ngön yaaö namp Kalili yangerak
naaröönpanpe.”

8

Öng utpet yaaö nampë ngönte

1 [Omën pourö pitëm kaatë repak sëën
Yesu pimënt Olip tomökël saut. 2 Pël ëak
pörekaan ëlpamök röökëër kaalak ngönën
tup kaöetakë saut. Pël ëën omën pourö pim
ngësë waisën pi wel aisëak pitën ngönën ök
yema. 3 Pël yaëën ngönënë ngarangkörö ere
Parisi ngönën omnarö pit öng namp om-
pringëpök omp këkainëpring yaëën itenak
mësak Yesuu naë wais pitëm tekrak tau
moulmëak epël yema. 4 “Rë yanuulaup,
öng epop ompringëpök omp maimapring
yaëën itena. 5 Pël ëautep Moses pim ngön
kosangtak pöt öng ke pëlörö kël mö wel
wiipënëak ëautep ni tol amte?” 6 Pitëm
mëëa pöt pit pi morök elmëën ngön nent
maan ngön yaatak moulmëëpënëak kön
wiak yema. Pël ëën Yesu pi wel aisëak
mor wotöök yangerak retëng yaë. 7 Pël
yaëën pit piin pëël mëak rangkëër yaëën
wal ë tauak epël yema. “Arim tekrakaan
namp saun wonöp wë pöt puuk wet rëak kël
mööp.” 8 Pël mëak pi kaalak wel aisëak mor
wotöök yangerak retëng yaë. 9 Pël yaëën pit
ngön pöt kat wiak ngarangkörö wot raan
omën pourö pöp pöp oröak yesem won sa.
Pël ëën Yesu pimënt wëën öngöp pim naë
taueëa. 10 Pël ëën Yesu pi we riak öngöpön
itenak epël pëël yema. “Öng epop, omën ni
mës niwak waisaurö pit tarëk wë? Ma pit
nampök ni këlangön yaatak niulëëpënëak
ngön ë pet nairën ëëpën ma?” 11 Pël maan
öngöpök epël yema. “Kaöap, omën nampök
yok pangk pël naalnëëpan.” Pël maan Yesu
kangiir epël yema. “Nookta yok pangk ni
këlangön yaatak nanuulëëngan. Pötaanök
ni së wë kaalak utpetat ëënganok.”]

Yesuuk yang omnarö ëwa yaalni

12 Yesu pi omën ngönën tup kaöetak
wëauröen kaalak epël ök yema. “Ne ar
yangerakë omnaröaan es ëwa yaalniaup.
Pötaanök namp pi nem ënëm elnëëpna pöp
koutak kan sak waisak naëpan. Pi ëwaatak
ëwa elmëaan wëwëetak öpnaat.” 13 Pël
maan Parisi ngönën omnarö pit kangiir
epël yema. “Nimtok nimtë songönte war
wesak aan kat wiak yaap newasën yeë.”
14 Maan Yesuuk epël yema. “Omën namp
pimtok pimtë songönte yaan pöt ar pi
yaap ya pël newasngan pöt yaap. Pël
ëaatak nemtok nemtë songönte ök yak epët
yaap. Ne nemtë kak waisaurekën ëwat
wë. Ën kaalak suma pörekënta ëwat wë.
Pël ëaap ar nem kakën köpël wë. Ën ne
talël sumaap pötenta ar köpël wë. 15 Ar
pöt yangerakë wëwëetakël kön wieë om-
narö ngön yaatak yaalmëaurö. Ne pöt
arim yeë pöl ngön yaatak naniulëënganëëp.
16 Nook omnarö komkap ëëmëak pël ëëma
pöt yaapët. Pöt nemënt won, nem Pep
wes nemëaup tenip pouwaarök pël ëënaat.
17 Tiarim ngön kosangtak epël retëng ëaut
wia. ‘Omën naar piarip ngön kopët nent,
pouwaarök apna pöt yaap pël wasëpe-
naat.’ 18 Nemtok nemtë songönte ök yeni-
aan Pep wes nemëaup puukta kaamök ëak
ök yenia.” 19 Pël maan pit epël yema. “Nim
pepap tarëk wë?” Pël maan Yesuuk kangiir
epël yema. “Ar neen köpël wë. Pötaan nem
Pepapönta köpël wë. Neen ëwat sanëën
nem Pepapönta ëwat san tapön.”

[20] Yesu pi ngönën tup kaöeta ka kaö mon
kiri yawiaurek wë omnaröen ngön pipot
pout ök maimaut. Pël ëa akun pötak
omnarö pit pi wii nemotëën yaë. Pöt
pim mëngkën wel wiipna akunet temanöm
nasën pötaanök.

Yesuuk, "Ar nem së öma pörek newais-
ngan," pël mëëa

[21] Yesu pi ngön wet rëak ök mëëa tapët
ngolöp wesak epël ök yema. "Ne ar sëp ni-
wesak sëën neen ap wasö wais itnaangkan.
Arim saunatring wë wel wiinëët. Pël ëënë
pötak nem së öma pörek newaisngan."
[22] Pël maan Yuta kaöarö pit neneren epël
mëëa. "Pi tol ëëpënëak, 'Nem ömaarek ar
newaisngan,' pël ya? Ma pimtok pimënt
ënën ëak wel wiipënëak ya ma?" [23] Pël
yemaan Yesuuk kangiir epël ök yema. "Ar
yangerakaanörö. Ën ne ngaarëkaanëp. Ar
yang eprekaanörö. Ën ne eprekaan wonöp.
[24] Pötaanök ne epël niiaut. 'Ar arim sauna-
tring wë wel wiinëët.' Ën arën nemtë
songönte ök niak pöten kön wi kosang ne-
newasën ëënë pötak arim saunatring wë
wel wiinëët." [25] Pël maan pit epël yema.
"Ni talëp?" maan Yesuuk epël yema. "Ne
tapöp ngaan nem songönte ök niaim tapöp.
[26] Ne arim omnant yeë pötë ngönöt selap
wia. Pël ëak ök niak arim yaaut ngön ya
nimpaat. Pël ëëmaatak omën nem wes
nemëaupë yaaut yaap yaaup. Pim neeautök
ar yangerak omnaröen tekeri wesak ök ni-
aim." [27] Pël maan pit pim Pepap Anutuun
mëëa pöten kön tektek nasën ëa. [28] Pël
ëën Yesuuk epël ök yema. "Ar ënëmak
ne Omën Këëp wak ngaarëk nemöönë pö-
takök nem songönte ök niak pöten kön wi
kosang newasënëët. Pël ëak pörekök ne
nemtë könöök omnant naën nem Pepapök
ök neeautök iman pöten ëwat sënëët. [29] Pep
wes nemëën waisaup pi neering wë. Pi ne
wil nenemëënëp kët epotë nem omnant yeë
epot pim kentöök yeë." [30] Pël yemaan omën
selap pan pim ngön pöt kat wiak piin kön
wi kosang mowesa.

Ngön këëtak söë niwasëpnaat

[31] Yesu pi Yuta omën piin kön wi kosang
wesa pöröen epël yema. "Ar nem ngönte
kat wiak kosang yenewas pöt nem ënëm
panë yaalnë. [32] Pötaanök ar ngön këët
kat wiak ëwat sënë pötak ngön epëtak söë
niwasën utpetatë inëën naëngan." [33] Pël
maan pit ngön kangit epël yema. "Ten
Apram pim ëarö. Ten omën naröak pitëm
inëën naniwasënöröep. Tol ëënak, 'Ar söë
sënëët,' pël yeniaan?" [34] Pël maan Yesuuk
kangiir pitën epël yema. "Ne yaap pan ök
niamaan. Omën narö utpetat yaë piporö
pit utpetatë inëën yaë. [35] Inëën ruup pi
inëën yaalmëaupë kaatak sasa naön yaaup.
Ën ru panëëpökëër pim pepapë kaatak sasa
wëaup. [36] Pötaanök narö ar Anutuu Ruup
nook söë yaniwas eporö ar söë pëën önëët.
[37] Ar Apramë ëarö pöt ne ëwat wë. Pël ëaap
nem ngönte arim lupötë wi naön. Pötaanök
ar ne nempunëak aim. [38] Ne nem Pepapë
naëaan omnant itenak ëwat saut arën ök
yeniaan, arta arim pepapë ök niiaut pël
yeë."

Yesuuk, "Arim pepap Seten," pël mëëa

[39] Pël maan pitök kangiir, "Ten Apramë
ruure ëarö," maan Yesuuk epël yema. "Ar
yaap Apram pim ruure ëarö talte pim om-
nant eima pöl ëën. [40] Ne Anutuu naëaan
ngön kë kat wiaut ök niaan ar peene ne
nempunëak aim. Apram pi ngaan omën
ke pil nent naën eimaup. [41] Ar arim
pepapë ëaut yeë," maan pitök kangiir epël
yema. "Ten kain ru wonörö. Tenim Pep
kopëtap Anutu." [42] Pël maan Yesuuk epël
yema. "Anutu pöp yaap arim Pepap talte
ar ne ompyaö elnëën. Pöt tol ëënak?
Ne Anutu piiring wakaim wiak waisaut.
Nemtë könöök newaisën. Won. Anu-
tuuk wes nemëën waisaut. [43] Ar tol ëënak
nem ök yeniak pötön kön nawiin yeë? Ar
nem ngönte kat wiinëëtaan kaaö yeë pöta
songönte epël wia. [44] Arim pepap Seten.
Pötaanök ar pim kentöökë ënëm yeë. Pi
ngaanëër omën mëneimaupök om pël ëeim
wë. Ngön këët pim naë won. Pötaanök
ngön kë yaapët sasa sëp wesak wë. Pi
kaar pepap yak kaar yaaup. Pötaanök pim
könöökaan kaar aim wë. [45] Ën ne pöt, ngön
kë yaapöt ök yeniaanak ar kön wi kosang
newasën ëeim. [46] Ar nampök nem saun
nent nokoirngan. Ne omën ke pëlëpök
ngön yaap këët ök yeniaan tol ëënak kön
wi kosang newasën yeë? [47] Anutuu ruurö
pit pim ngönöt kat yawiaurö. Ar pöt Anu-
tuu ruurö won. Pötaanök pim ngönöt kat
nawiin yeë."

Yesuuk, "Ne Apram naaröön wiaan
wakaimaup," pël mëëa

48 Pël maan Yuta omnarö kangiir epël
yema. “Ten niin, ‘Sameria omën urmerap
pim lupmeri ilaan kaökaö saup,’ pël aim
yaaut yaap aiman.” 49 Pël yemaan Yesuuk
kangiir epël yema. “Urmerap nem lup-
meri won. Ne nem Pepapön wak isak
yaan ar koröp kolak neaim. 50 Ne nemtën
wak isak naën. Neen wak isak apna pöp
omën namp wë. Pöp Anutu pi tiar wak
kom elniipnaap. 51 Ne yaap pan niamaan.
Omën namp nem ngön epët ngaarëk öpna
pöp pi wel sasa nawiipan.” 52 Pël maan
Yuta omnaröak epël yema. “Ten niin ëwat
yes. Urmerap niik isak wë. Apram wel
wiaup. Ën tektek ngön yaaö omnaröeta wel
wiaut. Pël ëautep ni epël yaanëp. ‘Omën
namp nem ngönta ë pël ëëpna pöp pi wel
sasa nawiipan.’ 53 Pël ëautep nuuk Apram
tiarim ëap il mowasumëak yaan ma? Pi
wel wiaup. Ën tektek ngön yaauröeta wel
wiautep. Nuukëër talëpë ök sak ömëak
yaan?” 54 Pël maan Yesuuk kangiir epël
yema. “Nemtok nemtëën wak isak ama
pöt pangk naëpan. Nem Pepapök neen
wak isak yaaup. Arök, ‘Pi tiarim Anutu
pël yemak pöp,’ pël yaatak neen wak isak
naën yeë. 55 Pël ëaap ar piin köpël wëën
nookëër ëwat wë. Ën nook arën ne piin
köpël pël niamaatep arim yeë pöl kaar
niangan. Ne piin ëwatëp. Pötaanök pim
ngönte ngaar wak ënëm yaaup. 56 Tiarim
ëap Apram pi nem yangerak oröömaaten
ëwat sak ërëpre sawi ëa. Anutuuk elmëën
pim könöök itenak ya kë sa.” 57 Pël maan
pitök kangiir epël yema. “Nim krismakiat
50 naën wiaap. Ni yaap Apramön itenaup
ma?” 58 Maan Yesuuk epël yema. “Ne
yaap pan niamaan. Ne ngaanëër Apram
naaröön wiaan wakaimaup.” 59 Pël maan kël
korak möopënëak yaëën Yesu ngönën tupta
kakaati ëlëëp ilëak oröak saut.

9

Yesu omën it il tëaö namp ompyaö mowesa

1 Yesure pim ruurö ten kan yesem
itaangkën omën namp it il tëaup wëën
itenaut. Omën pöp pim pëlëp ëlëpök
wilaup wëa. 2 Pël ëën ten Yesuu ruuröak
Yesuun epël pëël mëëaut. “Rë yanuulaup,
talëpë saunetak omën epop it il tëaup
ëlëpökaan oröa? Pimtë saunetak ma pim
ëlre pepaarë saunetak epël ëa?” 3 Pël
maan Yesuuk kangiir epël yenia. “Pimtë
saunetakre ëlre pepaarë saunetak won.
Omën epët Anutuu ya yamëngkauta këët
war wasëpënëak omën epop epël oröa.
4 Pötaanök këtëp wë epëtakëër Anutu nem
wes nemëën waisaup pim yaat mëmpa. Koö
olapnaan yaëërek koutak omën nampök
ya nent namëngkan. 5 Nem yangerak öma
pötak ar omnarö ëwat sënëën nem es
ëwaöök ëwa elniaapnaat.”

6 Yesu pi pël niak waasöpët ngësak yange-
taring ngawi sak omën pöpë itöörarë wa
yemomë. 7 Pël ëak epël yema. “Ni Siloam
i kaöök së nim itöörar iiröm.” Siloam pöt
tiarim ngöntak, “Wes mëën sa,” pël yak
pöt. Pël maan së iirën it nga ngënak kaalak
waisa. 8 Pël ëën omën pim kaköröere ka
nantëaan piin ëwatörö, ngaan omnaröen
sum kimang yemaan itenauröak pitëmënt
neneren epël mëëa. “Omën epop ngaan wel
aisëeë omnaröen sum kimang yeniauppe.”
9 Pël yemaan naröak mëëa. “Mak, omën
epop tapöp.” Pël maan naröak epël mëëa.
“Won, omën munt tapöpë ök nampök wë.”
Pël yemaan omën pöp pimënt kat wiak
mëëa. “Ne tapöp.” 10 Pël maan pit epël
mëëa. “Ni tol ëak itöörar ompyaö saup?”
11 Pël maan puuk kangiir epël mëëa. “Omën
pitëm Yesu pël aim pöpök pim waasöptar-
ing yanget ngawi sak itöörarë wa nemëak
epël neea. ‘Ni Siloam i kaöök së iiröm,’ pël
neaan së iiran pötak nem itöörar ompyaö
sak omnantön ityaangk.” 12 Pël maan pit
epël mëëa. “Omën pöp tarëk wë?” Pël
maan pi, “Ne köpël,” pël mëëa.

13 Pël maan Yuta omnarö pit omën
it il tëak wakaima pöp mësak Parisi
ngönën omnaröa naë sa. 14 Akun Yesuu
yanget kaplak ngawi sak omnampë itöörar
ompyaö mowesa pöt Yuta omnaröa kë yesa
akun ngëëngk nentakök ëa. 15 Pötaan Parisi
omnarö pit pëël mëak epël mëëa. “Tol
ëak nim itöörar ompyaö saup?” Pël maan
itöörar ompyaö sa pöpök epël mëëa. “Puuk
yanget waasöptaring kaplak ngawi sak
itöörarë wa nemëën iirën it nga yangëngk.”
16 Pël maan Parisi omën naröak epël mëëa.
“Omën epop akun ngëëngkët kë sëpënëak
ngön kosang wiaut yailën yak ten Anutuuk
wes mëën newaisënëp pöt ëwat yes.” Pël
maan naröak epël mëëa. “Tol ëak omën
saunaringëpök retëng ke epël ëëpën?”
Pitëmënt neneren pël mëak pitëm wëwëet
kom ëa. 17 Pël ëak pit kaalak omën it il
tëa pöpön epël mëëa. “Omën nim itöörar
ompyaö niwesa pöpön talëp yemaan?” Pël

maan epël mëëa. “Pi tektek ngön yaaö
omën namp.”
18 Yuta kaöaröak omën pöp it il tëak
wakaimaupök it nga ngëna pöten kön
wi kosang wasëpnaaten kaaö ëën ëlre
pepaarën yas mëëa. 19 Pël ëak epël mëëa.
“Epop arpim ruup ma? Ëlëpë yaatakaan
it ngaap oröaup ma? Yak tol ëakök peene
it nga yangëngk?” 20 Pël maan ëlre pepaar
kangiir epël mëëa. “Epop tenpim ruup
pöt ëwat wë, ëlëpök it ngaapöp wilaup.
21 Pël ëaupök peene tol ëak it nga yangëngk
pöten tenip köpël. Talëpök itöörar ngaul
moulmëa wes pötenta tenip köpël. Ar
pimtën pëël maë. Pi kaö saupok pimtok
pimtë songönten ök niapnaan.” 22 Ëlre
pepaar piarip Yuta kaöaröen kas ëënak pël
mëëa. Pöt Yuta kaöarö ngön epël kosang
wia. Omën nampök Yesuun pi Kristo,
Anutuu Yaö Mëëaup pël war wesak apna
pöp ngönën tuptakaan yaya mepanëën waö
ë mëëpnaat. 23 Pël wieëa pötaanök ëlre
pepaar piarip epël mëëa. “Pi kaö saupök
arimtok pëël maë.”
24 Pël maan pit kaalak omën ngaan it
il tëak wakaima pöpön ngön maan akun
nentepar sa. Pël ëak epël mëëa. “Ni Anutuu
ëöetak yaap am. Ten omën pipopön ëwat
wë. Pi saun omnamp.” 25 Pël maan pi
kangiir epël mëëa. “Pi saunaringëp ma
won pöt ne köpël. Ën ne omën kopët nen-
tenökëër kön wia. Ne ngaan itöörar ngaap
wakaimaup. Pël ëautak peenökëër it nga
yangëngk.” 26 Pël maan pit epël mëëa. “Pi
tol elnia? Tol ëak itöörar ompyaö niwesa?”
27 Pël maan pi kangiir pitën epël mëëa. “Ar
tol ëënak ök yeniaan kat wiinëëten kaaö
yeë? Kaalak tol ëak niaanak kat wiin? Ma
arta pim ënëm ëën ma?” 28 Pël maan pit piin
utpet wesak epël mëëa. “Nimtokëër omën
pömorë ënëm yaaumoröp. Ten pörö Moses
pim ngön wia pöta ënëm yaaurö. 29 Ten
pörö Anutuuk Mosesën ngön ök mëëa pöt
ëwatörö. Ën omën pipmorön ten köpëlëp.
Talëlaan oröa?” 30 Pël maan omën pöpök
kangiir epël mëëa. “Elei, omën epët pi-
ita ke nalte. Ar köpël, pi talëlaan waisa
wes. Pël ëaupök nem itöörar ompyaö
newesaut. 31 Tiar ëwat wë. Anutu pi saun
omnaröa ngönöt kat nemowiin yaaup. Ën
omën namp Anutuun yaya maimeë pim
könöökë ënëm yaaupök më yaë pötak pim
ngönte kat mowi yaë. 32 Ngaanëër öng
nampök ru it il tëa namp wilën omën nam-
pök itöörar ompyaö mowesa pël aan kat
nawiin ëaut. 33 Anutuuk omën epop wes
nemomëën ëanëën retëng ke epëlte naën
ëan tapön.” 34 Pël maan pitök kangiir epël
mëëa. “Nim ëlëpë yaatak saunaring wëën
pötaring wil niulëën wakaimaumor. Nuuk
yok pangk ten ngönen rë niulömëak yaan
ma?” Pël mëak waö ë mëa.

Yesuun kön wi kosang newasën yaaurö pit lupmeri it ngaap sak wë

35 Yesu pitëm pimëën pël elmëa ngön pöt
kat wiak omën pöp koirak epël yema. “Ni
Omën Këëpön kön wi kosang yewasën ma?”
36 Pël maan omën pöpök epël yema. “Kaöap,
Omën Kë pöp talëp? Ni ök nea. Pël ëën
ne kön wi kosang wasumaan.” 37 Pël maan
Yesuuk epël yema. “Ni yok piin itenaup
pöp peene niiring ngönngön yaë epop.”
38 Pël maan omën pöpök epël yema. “Aköp,
ne kön wi kosang yaniwas.” Pël mëak pi
rar rë wesirak Yesuun yaya yema. 39 Pël
yaëën Yesuuk epël yema. “Ne yangerakë
omnarö ar kom elniimëak waisaup. Pö-
taanök omën it ngaap pël yewesaurö pit
it nga ngëmpnaat. Ën omën pitëmtok
pitëmtën it nga yangënaurö pël yewesaurö
pit kangiir ngaap sëpnaat.” 40 Pël yemaan
Parisi ngönën omën narö pim naë wëaurö
pit ngön pöt kat wiak Yesuun epël yema.
“Nuuk tenën, ‘Arta it ngaapörö’ pël yeniaan
ma?” 41 Pël maan Yesuuk epël yema. “Arim
itöt ngaap talte saunatë kangut won ön.
Ar it ngaarö pël yaaurö. Pötaanök arim
saunatë kangut wiaan ön.”

10

Sëpsëp ëmöökë watepang ngönte

1 Yesu pi watepang ngön nent epël yema.
“Ne yaap pan niamaan kat wieë. Omën
namp sëpsëp ëmöök ëm kanërak neilaan
maimerek ngaar kaö möak wel rëak öng-
pök yes pipop pi koröp kosangëp omnant
këkain yewaup. 2 Ën ëm kanërak yeila
pöpökëër sëpsëpöröa ngarangkëp. 3 Pi sëën
kanweri ngarangkëpök kan të mowiin ilap-
naat. Pël ëak yapin maan kat wiin mësak
oröopnaat. 4 Pimorö mësak orö ulmëak
pimënt wet rapnaat. Pël ëën sëpsëpörö
pit ngön kat yawiaurö. Pötaanök pimtë
ngönte kat wiak ënëm sëpnaat. 5 Pit omën
maimapë ënëm nasëpan. Won, pit piin
kas ëëpnaat. Pöt tol ëënak? Pit omën

maimaröa ngönötön köpël ëak pötaan kas
ëëpnaat."
[6] Yesu pi watepang ngön pöt maan pit
pim ngön pitën mëëa pöta songönte ëngk
ma e wesa.

Yesu pi sëpsëp ngarangk ompyaup

[7] Pël yaëën Yesuuk kaalak epël yema.
"Ne yaap pan niamaan. Nemënt tapöp
sëpsëpöröa kanwer. [8] Tektek omën
kaarkaarörö, nem wet rëak waisa piporö,
omnant këkain yaaurö. Pötaanök
sëpsëpörö pitëm ngönöt köpël ëak kat
nemowiin eima. [9] Nemënt tapöpök kanwer.
Pötaanök omën namp nem naë wais oröak
kakaati ilapna pöp Anutuuk utpetetakaan
kama moöpnaap. Pël ëën pi ilëak oröak
ëeimeë kaömp neim öpnaap. [10] Kain omën
pöp pas newaispan. Pi sëpsëpörö kain
wak mënak utpet wasëpnaap. Ën ne pöp
ar omnarö nem naëaan wëwëet önëak
waisaut. Pötaanök ërëpsawiaring wëwëe-
tak önëët. [11] Ne sëpsëpöröa ngarangk
ompyaup. Pötaanök sëpsëp ngarangk
ompyaup pim wëwëet sëpsëpöröaan
këëpöt wes mampnaat. [12] Omën sëpsëp
pep panëëp won, sumetaan pëën ngarangk
yaaup pi kent tokörö yewaisën itenak
sëpsëpörö moolëak kas sëën mënak rep
mëëpnaat. [13] Pöt pi sëpsëpöröaan kön selap
naën, sumetaan pëën yeëa pötaanök. [14-15] Ne
sëpsëpöröa ngarangk ompyaup. Pötaanök
nem Pepap pi neen ëwat wëën ne piin
ëwat wë. Ök tapël ne nem sëpsëpörö arën
ëwat wëën ar neen ëwat wë. Pötaanök
nem wëwëet arimëën këëpöt wes nimpaat.
[16] Ën nem sëpsëp munt naröeta wë. Pörö
ëm epöök wonörö. Pötaanök ne pöröeta
koirumaap. Pël ëën pit nem ngönte kat
wiak tok kopët nent ëën ngarangk kopëtap
nemënt pötaan nemtok ngarangk ëëmaan.
[17] Nem wëwëet pitëmëën sëp wesak kaalak
ömaat. Pötaanök nem Pepap ne lup sant
yaalnë. [18] Omën nampök elnëën pangk
wel nawiingan. Won. Pöt nemtë könöök
wëwëet sëp wasumaat. Ne nem wëwëet
sëp wasuma pöta weëre kosangët pangk
wia. Ën kaalak öma pöta weëre kosang
pöteta pangk wia. Ne pël ëëmëak Pepak
ngan rë nenaut."
[19] Yesu pi pël maan Yuta omnarö ngön
pöt kat wiak kaalak kom ëak tok nentepar
sa. [20] Pël ëak naröak epël mëëa. "Urmerap
pim lupmeri ilëak wëën kaökaö yaë. Tol
ëënak ar pim ngönöt kat mowieim?" [21] Pël
maan naröak epël mëëa. "Ngön epët
omën urmerapring wëaupë ngönte won.
Urmerapring wëaupök yok pangk omën it
il tëaurö ompyaö mowasëpën ma?"

Yuta omnarö Yesuun kööre tok elmëa

[22] Yuta omnaröa Yerusalem ngönën tup
kaöeta kan tëa akunet temanöm sëën pöt
ngëëngk wesak kë sa yeëa pöt kopiirir
akunetak temanöm sa. [23] Pël ëën Yesu
pi ngönën tup kaö pöta kaö nera yapinte
Solomon pöta kakaati yesën, [24] Yuta om-
narö pit wais pi tekrak ulmëak taueë epël
yema. "Ni tol ëënak nim songönte wa
ngep yaëën ten kön selap yeë? Ni yaap
Kristo, Anutuu Yaö Niiaup pöt tenën war
wesak ök nia." [25] Pël maan Yesuuk pitën
kangiir epël yema. "Ne yok ök niiautak
ar kön wi kosang nenewasën yeë. Nem
ya yamëngk epot pout nem Pepapë këm
ngöntak yeë epotök ne Anutuu Yaö Neeaup
pöt tekeri yenewas. [26] Pël yeëetak ar nem
sëpsëp toktakaanörö won. Pötaanök ar
kön wi kosang nenewasën yeë. [27] Ën nem
sëpsëpörö nem ngön kat yawiaurö. Pël ëën
ne pitën ëwat wëën nem ënëm yaaurö. [28] Pël
ëën nook wëwë kosangët koir mangkën
wakaim öpnaarö. Pit kö nasëpan. Won
pan. Omën nampökta nem moresiaan wa
ëp naëpan. [29] Nem Pepapök pit nemëën
nenaurö. Pi weëre kosang panëëp omën ël
pout il wesaup. Pötaanök omën nampök
Pepa moresiaan wa ëp naëpan. [30] Neere nem
Pepap tenip kopëtap."
[31] Pël maan Yuta omnarö pit kaalak këlöt
wak pi mööpënëak yaë. [32] Pël yaëën Yesuuk
epël yema. "Ne ya ompyaö epot pout Pepa
naëaanötök pet elniautep, tol nentaanök
ar kël nemöönëak yeë?" [33] Pël maan Yuta
omnarö pit nerak wak epël yema. "Ten
ya ompyaö pöt nentaan kön wiakök ni
kël nimöönëak naën. Ni omën yaapöpök
Anutuun ökre was aimeë nimtën Anutu
pël aimën. Pötaanök kël nimöönëak yeë."
[34] Pël maan Yesuuk epël yema. "Arim
ngönën pepeweri Anutuuk maan retëng
ëaut omën pim ya yamëngkauröaan epël
wia. 'Ar Anutu nem ökörö.' [35] Omën pörö
pit ngaan Anutuu ngönte pitëm naë sëën
pitën Anutuu urtak wë mëëa ngönën ngön
epët kaëngk naën yaë. [36] Pël ëautak ne pöt,
Pep pimtok neen yaö neak wes nemëënak
yangerak irëaut. Pötaanök epël yak. 'Ne
Anutuu Ruup,' pël yakap tol ëënak arök, 'Ni

Anutuun ökre was yaan,' pël neaim? 37 Nem
Pepapë yaat namëngkën yeë pöt ar neen
kön wi kosang nenewasën ëënëët. 38 Ar nem
ngönten kön wi kosang nenewasën yeë.
Pël yeëetak ne nem Pepapë yaat yamëngk
epot pöt Pep neering wëën ne Peparing wë
pöt këëkë ëwat sënëën nem ya yamëngk
epotön itenak neen kön wi kosang wasën."
39 Pël maan pit kaalak wali öpënëak ëak mor
könöm ëën yes.
40 Ten Yesuring kaalak së Yotan olëak
ëngk komuntakël Sonë ngaan omnarö i
momëeima pörek së wakaimaut. 41 Pörek
wëën omën selap pim naë wais oröak wë
neneren epël yema. "Yaap, Son pi ya retëng
nent naën ëaut. Ën Son pim omën epopön
ngön aim pöt nent kaar won." 42 Pël mëak
omën pörek wëa pörö narö piin kön wi
kosang yewas.

11

Lasaras wel wia

1 Petani kak omën namp wëa yapinte
Lasaras pi pörek yauman wieëa. Pim sasaar
Mataare Maria piaripta kak taprekaar.
2 Ngaan Maria pöpök i köp nga kampët
Aköpë ingesiarë lë momëak pim kepön ëp-
taring kol mowesaup. Pim nangap Lasaras
pi yauman yeëa. 3 Pël ëën sasaarök Yesuu
ngësël ngön epël wes mëa. "O Aköp, nim
kent yaën pöp yauman yaë." 4 Pël maan
Yesu pi ngön pöt kat wiak tenën epël yenia.
"Yauman pipët pi wel wiipënëak naën. Pip-
tak omnarö Anutuun yaya maimeë pim
Ruup neenta yaya neanëët."
5 Yesu pi Mataare Mariaare Lasaras-
ringöröen kent yeëa. 6 Pël yaaup yak
Lasarasë yauman yaaut kat wiak pim kak
wëaurek wëën akun nentepar sa. 7 Pël ëën
ten pim ruuröen epël yenia. "Tiar kaalak
Yutia yangerakë sëpa." 8 Pël niaan ten
epël mëëaut. "Rë yanuulaup, peene tapët
Yuta kaöaröak kël nimööpënëak ëautep ni
kaalak tapël sëpenëak yaan ma?" 9 Pël maan
Yesuuk epël yenia. "Kët nenta öngpök
aöa 12 ëak wia. Pötaanök yanget ëwa
wiaan omën namp këtëk kan yesem kawi
nengentiipan. 10 Ën omën namp rö kan
yesem ëwaat won pötaan kawi ngentiip-
naat." 11 Pi ngön pöt niak kaalak ënëm
tenën epël yenia. "Tiarim ngöntöp Lasaras
pi ka uraarek së it moilmaan." 12 Pël niaan
ten epël mëëaut. "Aköp, pi ka urak pöt
ompyaö sëpnaat." 13 Yesu pi Lasaras wel
wiauten yeniaanak tenök pöt ka yaap uraan
yenia wesan. 14 Pël yeëan pöt Yesu pi war
wesak epël yenia. "Lasaras wel wia. 15 Ne
wet rëak pim naë nasën ëaut. Ën wel wiak
wiaanak neen kön wi kosang newasëëë-
taan së ya momëmpaat. Pötaanök arim kön
wi kosang wasëneëtaan ërëpërëp yeë. Yok
peenök pim naë sëpa." 16 Pël niaan Tomas,
yapin nent Ruprup Ëak Wilaup, puuk ten
pim karuröen epël yenia. "Sëpa, tiarta
piiring erën ëak wel wiipenaan."

Yesu pi weletakaan wal yaautere wëwëeta pepap

17 Pël niak ten Yesuring së oröak Lasaras
yangaöök kët kong nent wieëa pöt ëwat
saut. 18 Petani kak pörek Yerusalem kak
naë 3 kilomita pöta ök wieëa. 19 Pötaanök
Yuta omën narö selap pan Mataare Mari-
aan yaare sër mapënëak së wëa. 20 Pël ëën
Mata pi Yesu yesën kat wiak koirëpënëak
kamtaöök tenim naë waisa. Pël ëën Maria
pi om kak wëa. 21 Pël ëën Mata pi wais
ten nikoirak Yesuun epël yema. "Aköp,
ni eprek wëanëën nem nangap wel nawiin
ëan tapön. 22 Pël ëaap ne niin ëwat wë.
Peenta ni Anutuun omën nantön kimang
maan pöt yok pangk nimpnaat." 23 Pël maan
Yesuuk epël yema. "Nim nangap kaalak
wal ëëpnaap." 24 Pël maan Mataak epël
yema. "Pim akun kaöaöök ten omën pourö
wal ëëna pötak wal ëëpna pöten ne yok
ëwat wë." 25 Pël maan Yesuuk epël yema.
"Weletakaan wal yaautere wëwëeta pepap
nemënt tapöp. Omën namp neen kön wi
kosang newasëpna pöp pi wel sasa nawi-
ipan. Om wakaim öpnaat. 26 Pötaanök omën
narö nem naëaan wëwëet wak neen kön wi
kosang newasëpna pörö wel nawiipanëërö.
Pit om wakaim öpnaarö. Ni pöten kön
wi kosang yewasën ma won?" 27 Pël maan
Mataak Yesuun epël yema. "Mak Aköp, ne
niin kön wi kosang yeniwas. Ni Anutuu
Ruup, pim tenën Yaö Niiaup Kristo, ngaan
Anutuuk yangaak oröömëëp pël ëaup."

Yesu pi ing ëa

28 Mata pi Yesuun pël mëak së pim nan-
gap Mariaan ngön laaök epël mëëa. "Rë
yanuulaup pi wais wë niin ya." 29 Pël maan
Maria pi kat wiak teënt wal ëak Yesuu ngësë
waisa. 30 Yesu pi kakë nasën, Mataë koira
pörek om wëa. 31 Pël ëën Maria pi teënt
oröak yewaisën Yuta omën piaripön yaare

sër mapnak së piarpim kaatak wëaurö pit
itaangkën Maria pi teënt wal ëak yaaröön
yangaöök së ing apënëak yes wesak pit pim
ënëm waisa. 32 Pël ëën Maria pi tenim
naë wais oröak Yesuun itenak pim naë
iri wel aisëak piin epël yema. "Aköp, ni
eprek wëanëën nem nangap wel nawiin
ëan tapön." 33 Pël mëak ing yemaan Yuta
omën pim ënëm waisaö pöröeta top ëak ing
ya. Pël ëën Yesu pi pöten itenak ya ilak
sa. 34 Pël ëak epël yema. "Ar pim sokur
tarëk weeraurö?" Pël maan pit piin epël
yema. "Aköp, së itaampa." 35 Pël maan
Yesu pi ing ya. 36 Pël yaëën Yuta omnarö pit
neneren epël yema. "Iteneë. Omën epop
pimëën kent pan kön wieëaap." 37 Yemaan
naröak epël yema. "Omën epop pi it il
tëaup ompyaö mowesauppe. Pi kaamök
elmëanëën Lasaras wel nawiin ëan tapön."

Yesu pi Lasaras wal ë moulmëa

38 Yesu pi kaalak ya ilak sëën yangaöök së
oröa. Omën pöp kël öngöpöök wi ulmëak
kël saulöp naöök ur wari ulmëeëa. 39 Pël
ëaan Yesuuk epël yema. "Ar kël epö wa
pëlëër wieë." Pël maan omën wel wiaupë
sasëp Mata puuk epël yema. "Aköp, pi wel
wiin wieë akun kong nent saup yak kamp
utpet yaë." 40 Pël maan Yesuuk piin epël
yema. "Tol ëënak yaan? Ne wet rëak epël
niakat. 'Ni kön wi kosang wasumë pötak
Anutuu weëre kosangët oröön itaampëët,'
pël niakat." 41 Pël maan pit këlö wa pëlëër
wiin Yesu pi ngaarëkël iteneë epël yema.
"Pep, ne niin yowe yeniak. Ne kimang
niaan kat yawiaup. 42 Ne niin ëwat. Ni
kët poutë nem kimang ngönöt kat yawiaup.
Ën om omën e taua eporöaan kön wiak
pit nuuk ne wes nemëën waisan pöt kön
wi kosang wasëpna pötaanök epël yeniak."
43 Pël mëak pi ngön ëak epël yema. "Lasaras,
ni wal ëak orö." 44 Pël maan omën welap
wal ëak oröa. Ingre moresiarë wii tëautre
ën kepönöök poë koröp kör koëaöre pöt om
ëaul ëaan. Pël ëën Yesuuk omnaröen epël
yema. "Wil moulmëeë. Pël ëën sëpnaan."

Kaöaröak Yesu mëmpënëak kup ria
(Matiu 26:1-5; Maak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Yuta omën selap Mariaaring wais
wëaurö pit Yesuu ëa pöten itenak narö piin
kön wi kosang wesa. 46 Pël ëën naröak së
Parisi ngönën omnaröen Yesuu ëa pöten ök
mëëa. 47 Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere Parisi
omnarö pit kansolörö wa top ë ulmëak
epël mëëa. "Omën Yesu pömor retëng it
ngolöpöt yaëëp tol elmëëpen? 48 Pi om pël
ëeim wëën tiar kat koko öpena pöt omën
pourö pim naë së rë olëak piin kön wi
kosang wasëpnaat. Pël ëën Rom ngaarö
wais tiarim omnaröere ngönën tup kaöere
pöt utpet niwasëpnaat."

49 Pël yaan pitëm kar namp yapinte Ka-
iapas pöp krismaki pötak kiri ar yaauröa
wotöök wëaup puuk epël mëëa. "Ar kön
won pan. 50 Epël kön wieë. Yuta omën
pourö kö sënganëën kopëtapök wel wiipna
pöt ompyaut." 51 Pim ngön mëëa pipët
pimtë könöök won, pi krismaki pötak kiri
ar yaauröa wotöök wë yak Yesu kopëtapök
Yuta omnaröaan wel wiipna pöten war we-
sak mëëa. 52 Pël ëaup Yesu pi Yuta om-
narö tenimtëën won, Anutuuk pim omnarö
yang ël epotë wë eporö rongan kopëtet ë
niulëëpënëak pël ëaup. Pöt Kaiapas pi kön
nawiin wë ëa.

53 Pël maan pit kët pötak Yesu mëmpna
ngönte ngës rëa. 54 Pël yaëën Yesu pi Yuta
omnaröa itöök sak waisak naën. Kak pörek
sëp mowesak yang omën wonra kautakël
kak nerekë yapinte Iprem pörek së ten pim
ruuröaring wakaimaut.

55 Yuta omnaröa Anutuu mait elmëa akun
ngëëngkët temanöm yesën ka kotutëaan
omnarö lup kölam tëëpënëak wet rëak
Yerusalem kakë sa, pitëm ngön kosangta
wieëaul. 56 Pël ëën pit ngönën tup kaöeta
kakaati së Yesuun ap wesak pitëmënt
neneren epël mëëa. "Ar tol yewas? Pi
akun ngëëngk eptak newaisën ëëpën ko-
röp." 57 Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere
Parisi ngönën omnarö pit ngön kosang epël
wia. "Omën namp pim wëaurekën ëwat wë
pöt ök aan wali öpenaan."

12

Mariaak Yesuu ingesiarë i köp kaampët lë
momëa
(Matiu 26:6-13; Maak 14:3-9)

1 Anutuu mait elmëa akunet temanöm
sëpënëak ngolöp yaëën kët 6 ëak wiaan
ten Yesuring Petani kak së oröaut. Kak
pörek Lasaras Yesuuk weletakaan wal ë
moulmëaup pim kak. 2 Pël ëën omën pörek
wëaurö pit Yesuring kaömp ngawi nëm-
pënëak kaömp ar ëa. Pël ëak Mata pi
kaömp yokorön Lasaras pi omën Yesuring
wel aisëeë kaömp yena pöröaring wëa. 3 Pël
ëën Maria pi i köp nga kamp sum kësang

yaaö kep kot nent wak Yesuu ingesiarë lë
momëak pim kepön ëptaring kol yemowas.
Pël ëën i pöta kamppel ka pöt ur wariak
wieëa. 4 Pël ëën Yesuu ruurö tenim naëaan
namp, Yutas Keriot kakaanëp, Yesuun kup
mowiipnaap puuk epël ya. 5 "Tiar tol ëënak
i köp nga kamp epët omnarö menak 300
kina wak omnant wonörö mempen naën?"
6 Pi omën omnant wonöröaan kön nawiin
wë mëëa. Pi mon kërëëp ngarangk ëeë
kain yaaup yakök pël ëëpënëak mëëa. 7 Pël
yemaan Yesu pi epël yema. "Pël mangan. Pi
epët nem yangerak neweerëpna akunetaan
peram wiak wakaimautak yaalnë. 8 Omën
ngöntök yaaö piporö arring akun wali öp-
naaröak ar ënëmak yok pangk ompyaö
elmëënëët. Ën ne pöt, arring akun wali
naön ëëmaap yak pim ompyaö yaalnë epët
yok pangk yaalnë."

Kiri ar yaaö kaöarö Lasaras mëmpënëak kup ria

9 Yuta omën selap pan Yesu Petani kak
wë pöt kak wiak waisa. Pit Yesu pimtën
itaampënëak won, Lasaras Yesuuk wele-
takaan wal ë moulmëa pöpönta itaam-
pënëak waisa. 10 Pël ëën kiri ar yaaö kaöarö
pit Lasaras piita Yesuring mëmpënëak kup
ria. 11 Pöt Yuta omën selap pan Lasarasë ëa
pötaan kiri ar yaaö kaöarö kasëng menak
Yesuun kön wi kosang wesa pötaanök.

Yesu pi pol tongkiipök Yerusalem kakë sa
(Matiu 21:1-11; Maak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Ëlpamök omën rongan kësang Anutuu
mait elmëa akun ngëëngktak wa top ëak
wëa pörö Yesu Yerusalem kak waisëpnaan
yaë pöt kat wia. 13 Pël ëak pit ërëpërëp yeem
këëmre kewis wak kamtaöök koirëpënëak
yewaisem ngön ëak epël ya.
"Yowe.
Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya
mepa.
Pi Israel omnaröa omp aköp."
14 Pël yemaan Yesu pi pol tongki ru namp
koirak rangk wel aisëa. Pöt ngönën pepew-
eri wieëa pöl ëa.
15 "Saion kak wëaurö ar kas ëëngan.
Arim omën omp aköp arim naë yewais.
Pi pol tongki ruupë rangk wel aisëak
yewais."
16 Pël elmëauta songön pöt pim ruurö ten
akun pötak kön nawiin ëaut. Ënëmak pi
kutömweri is ë rangiat wak wëënak ten
epël kön wiaut. "Ngaan pimëën ngönën
pepeweri wia pöt kë rapënëak omnaröak
pimëën pël elmëa," pöt kön wiaut. 17 Ngaan
omën Yesuuk Lasarasën ngön mëak wele-
takaan wal ë yemoulmëën itena pöröak
Yesu pim ëa pöten ök maima. 18 Pël
ëën omën kësang pan pim retëng ëa pöt
kat wiak pi koirëpënëak kamtaöök waisa.
19 Pël ëën Parisi ngönën omnarö pitëmënt
neneren epël mëëa. "Ar iteneë. Omën
pourö pim naë së rë olëak wë. Tiar yok
pangk naënganpe."

Krik omën naröak Yesuun itaampënëak mëëa

20 Yuta omnarö akun ngëëngktak
Yerusalem kak së Anutuun yaya mapënëak
yesën Krik omën narö pitring sa. 21 Pël
ëak omën pörö pit Pilip, Kalili yangerak
Pesaita kakaanëp, pim naë wais epël
mëëa. "Ngöntöp, ten Yesuun itaampunëak
yewais." 22 Pël maan Pilip pi së Entruun
mëak piarip së Yesuun ök mëëa. 23 Pël ëën
Yesuuk kangiir epël ök mëëa. "Omën Këëp
nem kutömweri is ë rangiat öma akunet
temanöm yes. 24 Ne yaap pan niamaan.
Korupaë öpö yangerak nangëntën ngaarëk
wiaapna pöt kopët tapö om wiaapnaat. Ën
yangerak ngëntëpna pötak rëngap yaaröön
ëlëp moö sëën kaalak kë selap utöpnaat.
25 Ök tapël namp pi pimtë möönre koröpöön
kent ëëpna pöp kö sëpnaat. Ën namp e
yangerak wë pi nemëën yak pim möönre
koröpö këëpöt wasëpna pöp wëwë kosang
koir mangkën wakaim öpnaat. 26 Pötaanök
omën namp nem inëën elnëëpënëak pöt
nem ngönte kat wiak ënëm ëëp. Pël ëak
nem kak öma pörek nem inëën ru sak
öpnaap. Pël ëën nem inëën elnëëpna pöp
nem Pepapök ping mowasëpnaat."

Yesu pimtë wel wiipnaataan ök mëëa

27 Yesuuk pël niak kaalak epël yenia.
"Nem lupmer könöm yaëëp tol am? Ma
epël mem ma? 'Pep, nem naë oröpënëak
yaë epët wa ap was,' pël mam ma? Pël
mema pöt pangk naëpan. Könöm orö
nerëëpënëak waisaut. 28 Pötaanök Pep, ni
nim yapinte kaö was." Yesu pi pël yemaan
kutömweriaan ngön nent epël irëa. "Ne
nem yapinte kaö wesaut. Pötaanök kaalak
kaö wasumaan." 29 Pël ëën omën piiring
taueëaurö pit ngön pöt kat wiak naröak
epël yema. "Tangre kaö yera." Pël yemaan
naröak epël yema. "Ensel nampök piin
ngön yema." 30 Pël yaan Yesuuk nerek wak

epël yema. “Ngön pipët nemëën naën.
Ar kaamök elniipënëak yaarö. 31 Peene
Anutuuk omën ngönën wonörö këlangön
yaatak niulëak yangerakë kaöap, Seten, pi il
mowasëpnaat. 32 Pöt omnarö pit ne yanger-
akaan wak ngaarëk këraarak nemöönak
yang ël epotë omnarö pourö wa nem naë
niulëëmaat.” 33 Pim ngön mëëa pöt pimtë
wel wiipnaaten mëëa. 34 Pël ëën omën
piiring wëaurö pit epël yema. “Ten ngön
kosangtak epël kat wi yeë. ‘Yaö Mëëaup,
Kristo pi akun wali wakaim öpnaap.’ Pël
wiaap tol ëënak ni epël yaan? ‘Omnarö
pit Omën Këëp wa ngaarëk mööpnaat,’ pël
yaan. Omën Kë pöp talëp?” 35 Pël maan Yesu
pi pitën epël yema. “Nem es ëwa epö arim
naë akun kot nent wiaapnaat. Pötaanök ar
ëwa elniipnaatak koutak ngep elniipanok
sak waiseë. Pöt omën namp koutak yesem
pöt, pim sëpna kön wiaul nasën ëëpnaat.
36 Pötaanök ëwa elnia epöökëër pöten kön
wi kosang weseë. Pël ëënë pötak ar ëwa
pepap nem ingre mor sënëët.”

Yuta omnarö Yesuun kön wi kosang newasën ëa

Yesu pi pël më pet irak së ëlëëp ilaan pit
itnaangkën ëa. 37 Pit ngaanëër pitëm itöök
Yesu pim retëng selap pan yaëënak piin kön
wi kosang nemowasën eima. 38 Pöt Aisaia
pim tektek ngönte epël retëng ëa pöt kë
oröa.

“Aköp, omnaröa naëaan nampök tenim
ngönte kön wi kosang newasën yaë.
Ën Aköp, ni ya yamëngkem nim weëre
kosangö pet elmëën nampökta
pöten itenak kön nawiin yaë.”

39 Pël ëak pitëm Yesuun kön wi kosang
newasën ëa pöta songönte Aisaia puuk
ngön nent epël ëa.

40 “Pitëm itöök itaampööre lupmeri kön wi
pël ëak
Anutuu naë rë olaan ompyaö mowaspanëak
Anutuuk pit it ngaap mowesak lupöt këlötë
ök wes moulmëaurö.”

41 Aisaia pi Yesuu kutöm ë rangiatön itneëak
ngön pipot wet rëak ëaut. 42 Pël ëaut omën
kaö narö selap pit Yesuun kön wi kosang
weseëak war wasëpnaatep Parisi omnaröak
ngönën keimön elmëëpanëak kas ëën yak
wesak wakaima. 43 Pit Anutuuk pitëm yap-
inte wak isëpnaaten kent panë naën. Om-
narö pitëmtok pitëmtë yapinte wak isak
mapna pötenök kent pan ëa.

Yesuu ngöntak omnarö kom elniipnaat

44 Yesu pi ngön ëak epël yema. “Omën
namp pi neen kön wi kosang newasëpna
pöp nemtën pëën naëpan. Pep wes nemëën
waisaup piinta kön wi kosang wasëpnaat.
45 Ën namp neen itnengempëna pöp Pep
wes nemëën waisaup piinta itaampnaat.
46 Ne ëwa pepap yak omën neen kön wi
kosang yenewesaurö koutak önganëak ëwa
elniimëak yangerak irëaut. 47 Pötaanök
omën namp nem ngönte kat wiak ngaar
naön ëëpna pöp ne këlangön yaatak
moulmëëmëak ngön ë pet nairën ëëmaap.
Ne omnarö këlangön yaatak moulmëëmëak
neiraan, utpetetakaan kama moömëak
irëaup. 48 Omën namp ne kasëng nemenak
nem ngönten kaaö ëëpna pöp ngön ë pet
yairauröa ök pi kom elmëëpnaap. Pöt
nem ngön wet rëak ök yeniak epotök
akun kaöaöök ngön ë pet yairauröa yaë
pöl ëëpnaat. 49 Nem ngön aim epot nemtë
könöökaan naën. Won, Pep wes nemëaup
puuk ök neeautök pim neeaul war wesak ök
niaim. 50 Pël ëak ne ëwat wë. Ar nem Pepapë
ngön ngaar önë pöt wëwë kosangët koir
nimpnaat. Pötaanök nem ngön ök niaim
epot pim ngan rë nenautök ök niaim.”

13

Yesuuk pim ruuröa ingöt i moira

1 Anutuu mait elmëa akun ngëëngkët te-
manöm yesën Yesu pimtë ëëpnaaten epël
kön wia. “Ne yanger sëp wesak nem Pepapë
ngësë suma akunet temanöm yes,” pël kön
wiak omën pimorö yangerak wëaurö lup
sant elnieima. Pim lup sant elnieima pöt
om wiaan wel wiipnaat.

2 Wiap kanök ten kaömp neim wëën
Setenök Yutas Keriot kakaanëp, Saimonë
ruup, pim lupmeri ilaan Yesu kööre tokörö a
moresi moulmëëpënëak kön wia. 3 Ën Yesu
pi pöt epël kön wia. “Ne nem Pepapë
naëaan irëaup kaalak pim ngësë sumaap.
Pötaanök pi nook omnant pout ngarangk
ëëmëak rë nemëa.” 4 Pël kön wiak kaömpöt
sëp wesak wal ë ulpëën rangkëp përë wiak
poë koröp sak kol yewas pöp nent wa ura.
5 Pël ëak Yesuuk iit söwarweri lë wiak ngës
rëak ruuröa ingöt i yaniir. Pël ëak poë
koröp pötaring kol niwesaut. 6 Pël ë Saimon
Pitaë naë sëën epël yema. “Aköp, nuuk
nem ingesiar yok pangk i neneirngan.” 7 Pël
maan Yesuuk epël yema. “Nem yeë epëten

ni köpël wëën. Ënëmak ëwat sumëët." 8 Pël
maan Pitaak epël yema. "Nuuk yok pangk
nem ingesiar i neneirngan pan." Pël maan
Yesuuk kangiir epël yema. "Nook i naniir
ëëma pöt ni neering naöngan." 9 Pël maan
Saimon Pitaak epël yema. "Aköp, ingesiar
pëën i neirnganëp, morre kepönre pötta
i neir." 10 Pël maan Yesuuk kangiir epël
yema. "Omën namp koröp pou iirëpna
pöp pi ënëm kaalak irëpnaataan ya kaö
namëngkën ëëpnaat. Om ingesiar pëën
kaalak iirëpnaat. Pël ëaap ar kölam tëau-
röak pourö kölam pëën naön." 11 Pim pël
niia pöt piin kup mowiipnaap tenring wëën
itneëak epël yenia. "Ar pourö kölam pëën
naön."

12 Yesu pi ten pim ruuröa ingöt iir pet
irak pim ulpëën waliip wa mëak kaalak
tenim naë wel aisëak epël yenia. "Ar
nem yaalni epëta songönten ëwat wë ma?
13 Ar neen, 'Aköp, tenim rë yanuulaup,' pël
neaim pöt yaap, ne arim pöp. 14 Pötaanök
ne arim Aköp, rë yanuulaupök arim ingöt
iir yanuulë epël arök arim karuröa ingöt
i moirën. 15 Arim ëënëël nook peene pet
yaalni. Pötaanök nem yaalni epët arök
yal menak nem yeë epël ëën. 16 Ne yaap
pan niamaan. Inëën yaaö nampök pim
ngarangkëp il nemowaspan. Ma omën ya
nga wes mëën sa nampökta pim wes mëaup
il nemowaspan. 17 Ar pipët ëwat wë. Pöta ök
ëënë pötak ërëpsawiaring eim önëët. 18 Ne
ngön epët ar pouröaan neniaan. Omën
nemëën wesa pöröen ne ëwat wë. Pël ëaap
omën epot ngönën pepeweri ngön wia pöt
kë rap. Pöt ngönën pepeweri epël wia.
'Omën neering kaömp yen epopök neen
utpet pan elnëëpënëak yaë.' 19 Omën pöt
naaröön wiaan wet rëak ök yeniak. Pötaan
ënëmak oröön pöt epël kön wiinëët. 'Pi
yaap Kristo pim ök niia tapöt,' pël kön
wiinëët. 20 Ne yaap pan niamaan. Omën
namp nem ya ngan rë menak arim naë wes
yanimë epop sant mowasënë pöt ne tapël
sant newasënëët. Ën ar ne sant elnëënë pöt
nem wes nemëaup tapël sant elmëënëët."

Yesu pi Yutasë pimëën kup mowiipnaaten war wesak mëëa

(Matiu 26:20-25; Maak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Yesu pi pël niak ulöp es mokotön epël
yenia. "Ne yaap pan niamaan. Arim
naëaan namp ngaaröa naë së nemëën kup
mowiipnaat." 22 Pël niaan ruurö ten it
neneren ëak talëpön ya pël kön wiak ëngk
ma e wesaut. 23 Pël ëak ruuröa naëaan
ne Yesu pi neen kent yaaup yak pim naë
wëën, 24 Saimon Pita puuk kepönööring,
"Tol?" elnëak, "Talëpön yaarek pëël maan
ök niap," pël yaalnë. 25 Pël elnëën ne
Yesuu ngësël ko wiak epël mëëaut. "Aköp,
talëpön yaan?" 26 Pël maan Yesuuk epël
yenëa. "Kaömp kaut iistak mëak mempa
pipopön yeniak." Pël neak kaömp kaut
iistak mëak Yutas, Saimon Keriot kakaanëp
pim ruup, yemangk. 27 Pël ëën Yutas kaömp
pöt nëën Seten pim lupmeri ilëa. Pël ëën
Yesuuk epël yema. "Omën nim ëëmëak
yaën pipët teënt ëëm." 28 Pël ök yemaan ten
piiring wëa pörö kat wiak këëkë kön nawiin
ëaut. 29 Pël ëak ten naröak epël kön wiaut.
"Yutas pi tiarim mon kërëëp wieëaupok
akun ngëëngktakëën omën nant wë wes
yamë ma ngöntök yaaurö omën nant mam-
pënëak wes yemomë," pël wesaut.

30 Yutas pi kaömp kaö pöt wa nak tapë-
takëër kakaatiaan oröak rö kan koutak sa.

Kan ngolöpö

31 Yutas pi oröak yesën Yesuuk epël yenia.
"Peene Omën Këëp nem yapin pingët tek-
eri yaaröön nook Anutuu yapin pingëteta
tekeri wes yamë. 32 Omën Këëp ne Anutuu
weëre kosangöt tekeri yewas. Pötaanök
Anutuuk Omën Këëp nem weëre kosangöt
tekeri wasëpnaat. Akun wali nasën wiaan
pël ëëpnaat. 33 Nem ruurö, ne akun kot
nent arring wë olëak sëën ar neen ap
wasënëët. Pötaanök Yuta omnaröen mëëa
tapët arënta yeniak. Nem së öma pörek
ar peene yok pangk newaisngan. 34 Ne kan
ngolöpö epël koir yaningk. Ar neneren
lup sant ëeim ön. Nem ar lup sant el-
nieimaa pöl arta arimtok neneraan lup
sant ëeim ön. 35 Pël ëënë pöt omnaröak
arën itaangkën nem ruurö pël koröp oröö-
pnaat."

Yesuuk Pitaë yak mowasëpnaat war wes mëëa

(Matiu 26:31-35; Maak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Pël yeniaan Saimon Pitaak epël yema.
"Aköp, ni talël sum?" Pël maan Yesuuk
kangiir epël yema. "Nem së öma pörek
yok pangk peene newaisngan. Ënëmak
waisumëët." 37 Pël maan Pitaak epël yema.
"Aköp, tol ëënak nim ënëm newaisën ëëm?

Ne nimëën wel wiimëak pöt yok pangk wel
wiimaat." [38] Pël maan Yesuuk kangiir epël
yema. "Ni nim wëwëet nemëën këëpöt
wasumëëp ma? Ne yaap pan niamaan.
Kokor ngön naën wiaan ni akun nentepar
nent yak newasumëët."

14

Yesu pi tiarim Pepa ngësë sëpena kanö

[1] Yesuuk kaalak yal menak epël yenia. "Ar
ya ngës ëëngan. Anutuun kön wi kosang
wesak neenta kön wi kosang newasën. [2] Pöt
tol ëënak? Nem Pepapë kak kaat kësang
wia. Pötaanök ne wet rëak pörek së
arimëën ur nant kopëta wes ulmëëmaan.
Pël naën wieëanëën ne wet rëak ngön pipët
arën ök neniaan ëan tapön. [3] Pël ëa pö-
taanök ne pörek së arim uröt kopëta wes ul-
mëak ar neering önëën kaalak wais nikoiru-
maat. [4] Ën nem kan suma pöön ar ëwat
wë." [5] Pël niaan Tomasök epël yema. "Aköp,
nim kan sumë pöön ten köpël. Tol ëak
ëwat sën?" [6] Pël maan Yesuuk epël yema.
"Kan pö nemënt tapöp. Ne ngön këëtere
wëwëeta pepap. Kan maim naöök së Pepa
naë naaröongan. Nemënt kan kopët tapö.
[7] Ar wet rëak neen yaap ëwat sanëën nem
Pepapönta ëwat san tapön. Peenök ar piin
itenak ëwat yes pël kön wiinëët."

[8] Pël maan Pilipök epël yema. "Aköp, ni
Pepen pet elniimë pötak ten yok pangk ëë-
naat." [9] Pël maan Yesuuk epël yema. "Pilip,
ne akun wali pan arring wakaimauppe. Ni
neen ëwat nasën ma? Omën neen ityaangk
pöp nem Pepapönta ityaangk. Oröp ëënak
ni epël yaan? 'Ni Pepen pet elni,' pël yaan.
[10] Ni, 'Ne Pepaaring wëën Pep pi neering
wë,' nem yak pöt kön wi kosang nenewasën
imaup ma? Nem ngön arën ök yeniak epot
nemtë könöökaan nga ilak ök neniaan. Pep
pi neering wë pimtok pim yaat yamëngk.
[11] Ar ne Peparing wëën Pep pi neering wë
nem ök yeniak epot kat wiak kosang weseë.
Pël naën ëak pöt nem ya yamëngk epotön
itenak kön wi kosang neweseë. [12] Ne yaap
pan niamaan. Omën namp neen kön wi
kosang newasëpna pöp puuk yok pangk
nem ya yamëngk epot mëmpnaat. Pël ëak
kaö panë wesak mëmpö yesem pim ya pö-
tak nemët il newasëpnaat. Ne Pepa ngësë
sumen ëa pötaan pël ëëpën sa. [13] Pël ëën ar
nem yapintakël kimang neanë pöt Anutuu
Ruup nook nem Pepapë weëre kosangöt
tekeri wesak yok pangk nimpaat. [14] Ar nem
yapintak neen omën nant ëëmëak kimang
neaan pöt pangk ëëmaat."

Yesuuk Ngëëngk Pulö wes mëëpënëak ök mëëa

[15] "Ar ne lup sant elnëënë pötak nem ök
yeniak pöl ëënëët. [16] Pël ëak ne Pepen
kimang maan puuk Ël Kaamök munt namp
arimëën wes mëëpnaat. Pël ëën akun wali
arring wakaim öpnaat. [17] Ngëëngk Pul pö
ngön këët tekeri yewesa pöta Pulö omën
ngönën wonöröak itaampööre ëwat së pël
naën yaau. Pötaanök pit sant mowesak
naön ëëpnaat. Pi peene arring wë arim
lupötë wakaim öpnaap. Pötaanök ar piin
ëwat wë. [18] Ne ar sëp niwasën ru wamir sak
naöngan. Arim ngësë kaalak waisumaap.
[19] Akun kot nent wia pöt pet irën omën
ngönën wonöröak neen itnaangkën ëëpën
sa. Ën ar pöt neen itaampunëët. Ne öp
wëaup. Pötaanök arta öp önëët. [20] Akun
pötakök ne Peparing wakaiman, ar neer-
ing wëën ne arring wakaiman pöten ëwat
sënëët. [21] Omën namp nem këm ngönte
ngaar wak öpna pöp pi lup sant elnëëp-
naap. Ën namp lup sant elnëëpna pöp nem
Pepapök pi lup sant elmëëpnaat. Nookta
tapël lup sant elmëak nem songönte tekeri
wesak pet elmëën itaampnaap."

[22] Yesu pi pël maan Yutas, Keriot
kakaanëp won, pim ngampupök epël yema.
"Aköp, ni tol ëënak nim songönte tenimtën
tekeri wes niak omën ngönën wonöröaanta
pël naalmëën ëëmëak yaan?" [23] Pël maan
Yesuuk kangiir epël yema. "Omën namp ne
lup sant elnëëpna pöp pi nem ngönta ënëm
ëëpnaap. Pël ëën nem Pepapök pi lup sant
elmëën tenip pim naë së piiring önaat. [24] Ën
namp pi ne lup sant naalnëën ëëpna pöp
nem ngönötë ënëm naën ëëpnaap. Ngön
arim e kat yawi epot nemtëët won. Pep nem
wes nemëaupök nangkën wak waisaut.

[25] "Nemënt arring wë ngön epot pout
ök yeniak. [26] Ënëmak arim Ël Kaamököp,
Ngëëngk Pulö, Pepak nem yapintakël wes
mëëpna pöök ar rë niulak arim könöt wa
ngolöpngolöp niwasëpnaat. Pël ëën ar
nem ök niaimaö pöt poutön kön wiinëët.
[27] Ne ar sëp niwasumëak nem mayaapët
ningkën arring wiaapnaat. Nem pöt om-
naröa mayaap pöta ök wontak yaningk. Ar
ya ngës ëak kas ëëngan. [28] Ar ngön epël
ök niaan kat wiaurö. 'Ne kamaarek së

rëak kaalak waisumaat,' pël niiaut. Pep pi
kaöap ne il newesaup. Pötaanök ar yaap
neen lup sant elnëan talte nem Pepa ngësë
suma pöten ërëpërëp ëën. [29] Këët naaröön
wiaan wet rëak ök yeniak. Pötaan ënëmak
oröön itenak ar kön wi kosang newasënëët.
[30] Yangerakë kaöap Seten pi waisëpënëak
kan ko yaë. Pötaanök ne arën ngön wali
neniaan ëëm sa. Pi wais ne il nenewaspan.
[31] Yangerakë omën ngönën wonörö nem
Pepapön lup sant yaalmëa pöten itenak
kön wiipënëak pim ngön ök neeautë ënëm
yaaup. Yok, wal ëak sëpa."

15

Yesu pi wain ëlweë

[1] Yesu pi ten pim ruuröen ök niak kaalak
watepang ngön nent epël ök yenia. "Ne
wain këwei ököp. Ën nem Pepap pi wain
ya ngësëp. [2] Nem lööre morötë nautön
ëëpna pöt ngësëpök oröak il moolapnaat.
Ën mor nant utöpna pöt pi mënt il moolëak
ompyaö mowasën selap utöpnaat. [3] Ar pöt,
nem ngön ök niaan kat wian pötak ompyaö
niwesa. [4] Pötaanök nem arring eim öma pöl
ar neering eim ön. Wain mor nemor ëlwei
yal naën pëlëër wë yok pangk nautpan.
Ök tapël, arta neering naön ëënë pöt kë
won ëënëët. [5] Ne wain songönte. Ar nem
moröt. Pötaanök namp neering wëën ne
piiring ömaap pim këët selap uteim öpnaat.
Ën ar ne sëp newesak wë arimënt omnant
pangk naëngan. [6] Pötaanök neering naön
ëëpna pöp ngësëpök wain morötë yaë pöl
il moolaan wa top ëak esuwesi yemar pöl
elmëëpnaat. [7] Ar neering wë nem ngönte
kat wieim önë pöt ar omën nenten kimang
neaan yok pangk nineim ömaat. [8] Pötaanök
ar kë selap yautön nem ruurö pöt tekeri
yesën önë pöt nem Pepapë weëre kosangöt
oröön omnarö itaampnaat. [9] Nem Pepapök
ne lup sant elnëeim wë pöl nook ar lup
sant yaalni. Pötaanök ar nem lup sant
pöta öngpök ön. [10] Ar nem këm ngönta
ënëm eim önë pötak nem lup sant pöta
öngpök wakaim önëët. Neenta tapël nem
Pepapë ngön ngaar weimeë pim lup sant
pöta öngpök wëaup.
[11] "Ne ngön pipot nem ya ërëpërëp pöt
arim naë oröak peö ëak wiaapënëak ök
yeniak. [12] Ne ngön epël niiaut. 'Nem
lup sant elnieima pöl ar nener lup sant
elmëeim ön,' pël niiaut. [13] Omën namp
pim karuröaan wel wiipna pöpön, 'Lup sant
panë yaë,' pël mepenaat. [14] Ar nem yeniak
pöl ëënë pötak nook itaangkën nem ngön-
törö pël koröp oröopnaat. [15] Inëën yaaup
pi pim ngarangkëpë omnant yaauten köpël
wë. Pötaanök nook arën, 'Inëënörö,' pël
naniwasën yeë. Nem Pepapë naëaan ngön
kat wiaut ök niaimaut. Pötaanök ne arën,
'Nem ngöntörö,' pël yaniwas. [16] Arök ne
arimëën kom ë neneulëën ëaurö. Nookëër
ar këët selap uteim önëak yaatak kom ë ni-
ulëaut. Pël ëën arim kë pöt oröak wiaan ar
nem yapintak Pepen omën nantön kimang
manë pöt yok pangk nimpnaat. [17] Ne arën
kosang wesak epël yeniak. Ar neneraan lup
sant ëeim ön."

Ngönën wonöröak Yesuu ruurö kööre tok elniipnaat

[18] "Ngönën wonöröak kööre tok yaal-
niin pöt, 'Pit wet rëak Aköpön kööre tok
elmëaurö yak tenënta tapël yaalni,' pël
wasën. [19] Ar yaap ngönën wonöröa rongan-
tak wëan talte pitëm karurö pël wesak kent
elniipën. Ar pitëm toktak wonörö. Nook
pitëm naëaan kama niön pitëm wëwëet sëp
wesaurö. Pötaan kööre tok yaalni. [20] Arën
nem ngön epël niak pöten kön wiaan.
'Inëën yaaö nampök pim ngarangkëp il
nemowaspan.' Pit neen kööre tok elnëaut.
Pötaan arënta tapël elniipnaat. Pit nem
ngönta ënëm yeëa talte arimteta kat wiak
ënëm ëëpën. [21] Pël ëëpnaatak pit Pep ne wes
nemëaup piin köpël ëak kasëng mena. Pö-
taanök ar nemorö pël wesak kööre tok elni-
ipnaat. [22] Ne yaap pitëm naë oröak ngön ök
nemaan ëan talte pitëm saun pötë kangut
tekeri nasën ëëpën. Pël ëëpnaatak ök maan
kat wiak kaaö ëaurö. Pötaan saunat wiaap-
naat. [23] Omën neen kööre tok yaalnë piporö
nem Pepapönta kööre tok yaalmë. [24] Ne ya
ke nentere nent omën ngaanöröa naënöt
pitëm tekrak mëneimaut. Pël naën ëan
talte saunatë kangut pitëm naë naaröön
ëëpën. Pël ëëpnaatak pit nem ya mëna
pötön itenak ten Pep pouwaarën kööre tok
yaalni. [25] Pël yaë pötak ngönën pepeweri
ngaan ngön kosang nent epël ëa pöt kë
yaarö. 'Pit pas neen kööre tok elnëaut.'
[26] Ël Kaamököp nook nem Pepapë naëaan
wes mëën arim ngësë waisëpnaat. Pöp
ngön këët tekeri yewesa pöta Pulö Pepa-
pring wëaupök wais nem ngönöt war wesak
ök niapnaat. [27] Pël ëën pöt arta ngaanëër
nem ya ngës rëaurekaan akun wali neering

wakaimaurö. Pötaan nem songönte arökta
tekeri wesak ök anëët."

16

1 Yesu pi ten pim ruuröen kaalak epël
ök yenia. "Ar kön wi kosang yewesaut
sëp wasnganok pël niiaut. 2 Pit ar pitëm
ngönën tupötëaan waö ë nimëëpnaat. Pël
ëak kaalak akun nent oröön pit ar mën
wel yaniwiem Anutuun kaamök yaalmë pël
kaar wasëpnaat. 3 Pit neen köpëlre Pepenta
köpël. Pötaanök pël elniipnaat. 4 Naaröön
wiaan ök yeniak. Pötaanök ënëmak oröön
pöt epël wasënëët. 'Pim ngaan ök niia
pötak yaarö,' pël wasënëët."

Ngëëngk Pulöökë ya yamëngkaut

"Ne ngaan arëring wë yak ngön pipot ök
neniaan ëaut. 5 Pël ëautak peene pöt nem
wes nemëaupë ngësë sumëak yaëën arim
naëaan nampök neen, 'Ni talël sum?' pël
nenëaan yeë. 6 Ne sëën omën oröopnaaten
ök niak pötaan ya ngës yeë. 7 Pötaanök
ne yaap niamaan. Ne ar sëp niwesak sëën
arim naë omën ompyaut oröopnaat. Ne
nasën ëëma pöt Ël Kaamököp arim naë
newaispan. Ën nem suma pötak nook
wes mëën irapnaat. 8 Pi irapna pötak
ngönën wonörö saunaring wëanre wotpil
sak wëan pöta songönte tekeri wes menak
ngön ya yamëngkauta songönteta tekeri
wes mampnaat. 9 Saunaring wëa pöta
songönte eptakël tekeri wasëpnaat. Neen
kön wi kosang nenewasën yaaurö pötakël
tekeri wasëpnaat. 10 Ën wotpil sak wëa
pöta songönte eptakël tekeri wasëpnaat.
Ne nem yaat pet irak Pepa ngësë sëën ar
kaalak itnaangkën ëënëët pötakël tekeri
wasëpnaat. 11 Ën ngön ya yamëngkauta
songönte eptakël tekeri wasëpnaat. Anu-
tuuk yangerakë kaöap Seten pi këlangön
yaatak ulmëëpënëak ngön ë pet irak wë pöl
pit tapël elmëëpnaat pötakël tekeri wasëp-
naat.
12 "Ngön kësang wiaap ök niamaatep
peene tapëtakëër ar yok pangk ënëm naën
ëënëën sa. 13 Ngön këët tekeri yewesa pöta
Pulö irëak ngön këëta songönte pet elniin
ëwat sënëët. Pël yeem pim könöökaan
rëak nant neniapan. Pepa naëaan kat wiaul
war wesak omën ënëm oröopnaatönta ök
niapnaat. 14 Pi nem ngönre omnant wak
ök yeniaan nem yayaat oröopnaat. 15 Pepa
omën pout nemot. Pötaanök, 'Pi nem
ngönre omnant wak tekeri wes nimpnaat,'
pël niiaut."

Yesu pi sak kaalak waisëpnaap

16 "Akun kot nent won sëën ar neen it-
naangkan. Kaalak akun kot nent tapël
won sëën waisën itaampunëët." 17 Pël ni-
aan ruurö tenimtok tenimënt neneren epël
mëëaut. "Pi tol ëënak epël ya? 'Akun kot
nent won sëën ar neen itnaangkan. Kaalak
akun kot nent tapël won sëën waisën itaam-
punëët,' pël yaap. Pël niak kaalak, 'Pepa
ngësë sumaat,' pël yaap. 18 'Akun kot nent,'
pël ya pöt tol nenten ya? Tiar pöta
songönten köpël yeë." 19 Pël mëak ten
Yesuun pëël menëak yaëën pimtok itenak
epël yenia. " 'Akun kot nent won sëën ar
neen itnaangkan. Kaalak akun kot nent
tapël won sëën waisën itaampunëët,' ar
nem pël niak pötaan pëël neanëak yeë ma?
20 Ne yaap pan niamaan. Ar ingre ya ilak
kaö panë anëët. Pël yaëën omën ngönën
wonörö pit ërëpsawi ëëpnaat. Arim lupöt
ya ngës ëënëët. Pël ëënëëtak pötak kaip
tiin ërëpsawi koirënëët. 21 Öng namp pi ru
wilëpënëak lel yailën këlangön kat wiipna
akunet temanöm yesën ya ngës ëëpnaat.
Pël ëën ruup oröön pöt ya ngës pöt won
sëën rungaap oröa pötaan ya ërëpërëp kön
wi yaë. 22 Pöta ök ar peene ya ngësring
wë. Pël yeëetak ne kaalak arën itaangkën
ënëmak ar ërëpsawiaring önëët. Pël ëën
omën nampök arim ërëpsawi pöt wa ëp
naalniipan. 23 Akun pötak arök neen omën
nentaan pëël nenëangan. Ne yaap pan
niamaan. Ar nem yapintak Pepen omën
nentaan manë pöt yok pangk nimpnaat.
24 Ar ngaan omën nent önëëtaan nem yapin-
tak kimang nemaanörö. Pötaanök kimang
maan ningkën arim naë ërëpsawi kësang
pan oröak wiaapnaat."

Yesu pi yangerakë omën utpetat il wesa

25 "Ne wet rëak arën watepang ngön ni-
iaut. Ën ënëm pöt kaalak watepang nenian-
gan. Nem Pepapë songönte tekeri wesak ök
niamaat. 26 Akun pötak arimtok nem yapin-
tak Pepen kimang manëët. Nook arimëën
kimang mema pöt neniaan yeë. 27 Ar ne lup
sant elnëak Pepa naëaan waisaup pöt kön
wi kosang yenewes. Pötaan Pepak ar lup
sant yaalni. 28 Ne ngaan Peparing wakaim
olëak pi moulmëak e yangerakë waisaup.

Pël ëak peene wakaim olëak yanger sëp
wesak kaalak Pepa ngësë sumaat.”
29 Pël niaan ruurö ten epël yemak. “Peene
pöt watepang neniaan, tekeri wesak ök
yeniaan. 30 Ten peene niin ëwat yes. Om-
naröak pëlpël neniaan wiaan nim könöök
war wesak yaaup. Ni omën poutön ëwatëp.
Pötaanök ten peene ni Anutuu naëaan
irëaup pöt kön wi kosang yewas.”
31 Pël maan Yesuuk kangiir epël yenia.
“Yaap, peenök kön wi kosang yewas ma?
32 Kat wieë. Akun orööpnaat pël niak pöt
yok oröa. Pël ëën ar repak arim kaatë
sënëak noolëak sëën nemënt ömaat. Pël ëë-
maatak nemënt won. Nem Pepap pi neer-
ing wë. 33 Ar neering wëën arim naë mayaap
oröak wiaapënëak niiaut. Ar yangerak wë
këlangön kat wiinëët. Pël ëënëëtak yanger-
akë omën utpetat nook il yemowas. Pël
yaëën arim lupöt kosang sak ön.”

17

*Yesu pim ruurö tiarimëën kaamök elni-
ipënëak kimang mëëa*

1 Yesu tenën pël niak we riak kutömw-
eriil iteneë epël yema. “Pep, akunet yok
oröa. Pötaanök nook nim yapin pingët
tekeri wes mempaat, nuuk nim Ruup nem
yapin pingët tekeri wes man. 2 Nuuk omën
nem naë wa neulëaurö wëwë kosangët koir
mampëak ne yangerak omnaröa ngarangk
wes neulëaup. 3 Wëwë kosangta songönte
epël. Pit ni Anutu këëp niin ëwat wë
nim wes nemëaup, Yesu Kristo, neenta
ëwat öpna pötak wëwë kosangët pitëm naë
orö rëëpnaat. 4 Ne nim ya ngön neaan
pöt mënak pet irumëak yeë. Pël yeem
yangerak nim yapin pingët tekeri wes ye-
mangk. 5 O Pep, ngaan kutömre yang
naaröön wiaan ne nim naë wë kutöm ë
rangiatring wakaimaut. Pötaanök kaalak
peene ë rangi tapët nan.
6 “Ne yangerakë omën nim ne nenan
pöröen nim songönte ök maimaut. Omën
nimëën yaö wesak nem naë wa neulëa
pörö nim ngönta ënëm yaë. 7 Pël ëak
omën ne nenan pöt pout nim naëaanöt
pöt pit ëwat yes. 8 Ngön pout ne nenan
pöt nook pit mangkën yeö. Pël ëak ne
nim naëaan waisan pöt pit ëwat sak nuuk
ne wes nemëan pötenta kön wi kosang
yewas. 9 Ne pitëmëën kimang yeniak. Omën
ngönën wonöröaan won, omën nim ne ne-
nan pöröaan kimang yeniak. Ni pit nimëën
yaö wesaurö pötaanök. 10 Omën nim pi-
porö tepërimorö. Nem eporö tepërimorö.
Pit nem weëre kosangö pet yaalmëën nem
yapin pingët orö yarë. 11 Pit pöt yanger-
akë wëwëet om yal menak öpnaarö. Ën
nem yangerakë wëwëet pet yair. Pël
ëak ne nim naë waisumaan yeë. Pep,
ni ngëëngkëp, nim weëre kosang nenan
pötring nuuk ngarangk elmëëm. Pël ëën
muumöngk öpnaan. Pël ëak tepërim lup
kopëtemer sak wë pöl pitta tapël ëak öp-
naat. 12 Ne pitring wë nim weëre kosang ne-
nan pötring ngarangk elmëën muumöngk
wakaimaut. Ne ngarangk yaalmëën namp
kö nasën. Nim ngönëntak ëan pöt kë
rapënëak kopët namp kö sëpënëak yaö ëan
pöpökëër kö sa. 13 Ne peene nim ngësë
aprumëak yeë. Pötaanök nem ërëpsawiet
pitëm lupötë oröak ulöl sak wiaapnaataan
yangerak wë ök yeniak. 14 Ne nim ngönöt ök
më pet irën omën ngönën wonörö pit kööre
tok yaalmë. Pöt ne omën ngönën wonörö
pitëm yaaul naën ök tapël pitta omën
ngönën wonörö pitëm yaaul naën. Pö-
taanök kööre tok yaalmë. 15 Ne pit yanger-
akaan ömëak kimang neniaan. Omën ut-
petapë moresiaan ent ë moulmëëmëak ki-
mang yeniak. 16 Ne omën ngönën wonörö
pitëm yaaul naën, ök tapël pitta omën
ngönën wonörö pitëm yaaul naën. 17 Nim
ngön këëtak kom elmëën nimëën yaö sak
öpnaan. Nim ngön pöt këët. 18 Nuuk neen
ya ngön neak yangerak omnaröa ngësë
wes nemëën pöl nook pit ya ngön mëak
omnaröa ngësë wes yemomë. 19 Nuuk pit
ngön këëtak kom elmëën nimëën yaö sak
öpënëak nook nem wëwëet pitëmëën yaö
yemowas.
20 “Ne pitëmëën pëën kimang neniaan.
Omën pitëm ngön kat wiak neen kön
wi kosang wasëpna pöröaanta yeniak.
21 Ne omën eporö pourö lup kopëtemer
sak öpna pötaan kimang yeniak. Pep,
ni neering wëën nem niiring wë pöl pit
tepërring öpënëak kimang yeniak. Pël
ëën ngönën wonörö pit pöten itenak
nuuk ne wes nemëën waisan pöt kön
wi kosang wasëpënëak pötenta kimang
yeniak. 22 Pit tepërim lup koptemer sak
wë epël pitta tapël sak öpënëak ë rangiat
nim ne nangkën pöt nook pit yemangk.
23 Pit lup kopëtemer panë sak öpnaataan
ni neering wëën ne pitring wë. Pël ëën

omën ngönën wonörö pit pöten itenak
nuuk ne wes nemëën waisan pöten kön
wiak nuuk ne lup sant yaalnëën pöl pit lup
sant yaalmë pötenta kön wiipnaat. [24] Pep,
omën nim ne nangkën pörö nem kutöm
ë rangiat itaampnaan nem ömaarek ten
pourö önëak kimang yeniak. Nem kutöm ë
rangi pöt ni ngaanëër kutömre yang won
wiaan ne lup sant elnëak nenaup. [25] O Pep
wotpilëp, omën ngönën wonörö pit niin
köpël wëën nookëër niin ëwat wë. Ën
omën nem naë wë eporö pit nuuk ne wes
nemëën waisan pöten ëwat wë. [26] Ne nim
songönte tekeri wes menaut. Pël ëak tekeri
wes meneim ömaat. Pël ëën ne lup sant
yaalnëën pöl pitta tapël elmëën. Pël ëën ne
pitring ömaan."

18

Yesu Kesemani wëën ngaaröak wali wa
(Matiu 26:47-56; Maak 14:43-50; Luk 22:47-53)

[1] Yesu pi kimang ngön pet irak pim ruurö
ten koirak i Kitron pömer oläak ëngk ko-
muntakël Olip ya newer wieëa pörekë saut.
[2] Pörek së wëën Yutas ngaaröen kup mowi-
ipnaap pi Olip ngës pöön ëwatëp yak Yesure
ruurö ten ngës pöök kët poutë pörek wa top
ë yaaut yak. [3] Pörek së wëën Yutas pi Rom
nga naröere kiri ar yaaö kaöaröere Parisi
ngönën omnaröa naëaan polis narö koirak
nga ë omnant wak es mangiak waisa. [4] Pël
ëën Yesu pi omnant elmëëpna pötön ëwat
wëak kepöngk wiak naë së epël pëël yema.
"Aë, ar talëpön ap weseim?" [5] Pël maan
epël yema. "Ten Yesu Nasaret kakaanëp
koirënëak yewais." Pël maan Yesuuk epël
yema. "Ne tapöp." Pël mëak itaangkën
Yutas ngaaröen kup yemowiem pit pourö
wëa. [6] Pël ëën pit pim, "Ne tapöp," pël mëëa
pötaan kasngaë kan së yangaak yengenti.
[7] Pël ëën kaalak rangk pëël yema. "Aë,
ar talëpön ap weseim?" Pël maan epël
yema. "Yesu Nasaret kakaanëpön." [8] Pël
maan Yesuuk epël yema. "Ne tapöp ni-
akat. Ar nemtën ap yewas pöt omën eporö
om wes momëën sëp." [9] Pi pim wet rëak
Anutuun, "Omën nim ne nenan pörö namp
ap naön," pël mëëa pöt kë rapënëak ngön
pipët mëëa. [10] Pël yemaan Saimon Pita pi
öpwer wëaup yak yepatuukaan përäk kiri
ar yaaö wotöököpë inëën ru namp yapinte
Malkas pöp möak pim kat yaapkëëp per
oläa. [11] Pël ëën Yesuuk Pitaan epël yema.
"Öpwer kaalak yepatuuk më. Këlangön
Pepak yenangk epot sëp newasngan."

Pit Yesu wak Anasë naë sa

[12] Pël maan ngaaröere pitëm wotöököpre
polisörö pit Yesu wali wak wii tëa. [13] Pël ëak
pit pi wak wet rëak Anasë naë sa. Pöt Ka-
iapas pi akun pötak kiri ar yaauröa wotöök
wëaup Anasë koontup wak wëa. [14] Kaiapas
pöp wetkaal Yuta omnaröen, "Omën pourö
kö sënganëën kopëtapök wel wiipna pöt
ompyaut," pël mëëa pöp.

Pitaak Yesuun yak mowesa
(Matiu 26:69-70; Maak 14:66-68; Luk 22:55-57)

[15] Ten Saimon Pita pit Yesu wak yesën
ënëm saut. Pël ëak kiri ar yaaö wotöököp pi
neen ëwatëp yak nemënt Yesuu ënëm kiri
ar yaaö wotöököpë ëmöökë öngpök ilëaut.
[16] Ën Pita pi om ëm ngësöök taueëa. Pël ëën
kiri ar yaaö wotöököpë ëwatëp nook kaalak
ka tomök orö öng ëm kanëra ngarangk wëa
pöpön mëak Pita koirak öngpök saut. [17] Pël
ëën öng ëm kanëra ngarangk pöpök Pitaan
epël yema. "Yesuu ruuröakaan namp ni
koröp." Pël maan Pitaak, "Ne won," pël
yema. [18] Pël mëak polisre inëën yaaurö
tomök ëp ëën es merak taueë mor yesa
pöröa naë së es mor yes.

Kiri ar yaaö wotöököpök Yesuun pëël mëëa
(Matiu 26:59-66; Maak 14:55-64; Luk 22:66-71)

[19] Kiri ar yaauröa wotöököpök Yesuun
pim ruuröen pëël mëak omnaröen ngönën
ök yamëëa pötenta pëël mëëa. [20] Pëël maan
kangiir epël mëëa. "Ne omnaröa ëöetak
ngön ök yamëëaup. Yuta omnaröa ngönën
tupötëëre ngönën tup kaöetak wa top ëak
wëën ök yamëëaup. Ëlëëp naën. [21] Tol
ëën neen pëël yenëaan? Nem ngön ök
yamëëauröen pëël ma. Pit nem yamëëa pöt
ëwat wëërek kat mowi." [22] Pël yemaan polis
namp pim naë taueëaupök Yesu mor kaë
momöak epël mëëa. "Ni wotöököpön pil
mangan." [23] Pël maan Yesuuk epël mëëa.
"Ne ngön utpet yak pöt utpet pöt war
wesak aan ten kat wiinaatep. Yaap yakap
oröp ëënak pas yenemöön?" [24] Pël maan
pim moresiarë wii motëa pöt om ëaul ëaan
Anasök wes momëën kiri ar yaaö wotöököp,
Kaiapas, pim ngësë sa.

Pitaak kaalak Yesuun yak mowesa
(Matiu 26:71-75; Maak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Saimon Pita pi es mor yesem tauaan
piiring wëa pöröak epël yema. "Niinta pim
ru namp koröpok." Pël maan pi yak wesak,
"Ne won," pël yema. 26 Pël maan kiri ar
yaaö wotöököpë inëën ru namp Pitaë öp
möak katëëp per olëa pöpë karipök epël
yema. "Yaap, ne itaangkën Olip yaöök
piiring wëën itenaut koröp." 27 Pël maan
Pitaak epël yema. "Ne won." Pël yemaan
kokor namp ngön ya.

Pit Yesu wak Pailatë naë sa
(Matiu 27:1-2, 11-14; Maak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Pit wangam kan röökëër Yesu Kaiapasë
naëaan mësak Rom yang ngarangkëpë ka
kaöetakë mësak yes. Pël ëak pitëmënt
pörö yang ngarangkëpë kaatak lup kewil
ëëpanëak kakaati neilan ëa. Pöt tol ëënak?
Pit lup kewil ëak pöt Anutuu mait elmëa
akun ngëëngktak kaömp nanën ëëpën sa
pötaanök. 29 Pël wesak om tomök tauaan
Pailat pi pitëm naë së epël pëël yema. "Ar
oröpmor ëën omën epop ngön yaatak ul-
mëënëak mësak yewais?" 30 Pël maan pit
epël yema. "Pi utpet naën ëanëën ten pas
mësak newaisën ëan tapön."
31 Pël maan Pailatök epël yema. "Arim-
tok mësak së ngön yaatak ulmëak arim
ngön kosangta wieëaul elmëeë." Pël maan
Yuta omnaröak epël yema. "Ar Rom om-
narö arim ngön kosangtak tenim naë omën
yamëngkautaan nga wia." 32 Yuta omnarö
pit pël yemaan ngaan Yesu pimtok pim këra
yetaprak möön wel wiipnaat ngön pël mëëa
pöt kë oröa. 33 Pël maan Pailat pi kaalak
kakaati ilë wë Yesuun ngön maan sëën epël
mëëa. "Ni Yuta omnaröa omën omp aköp
ma?" 34 Maan Yesuuk epël mëëa. "Ngön pit
nimtok kön wiak yaan ma omën naröak ök
niaan yaan?" 35 Pël maan Pailatök kangiir
epël mëëa. "E, ne Yuta omnamp ma? Nimtë
omnaröere kiri ar yaaö kaöaröak nem naë
mësak wais yanuulëëp. Ni tolël ëaup?"
36 Pël maan Yesuuk kangiir epël mëëa.
"Nem omnarö wa ngaöök yamëa pöt
yangerakaan wonte. Pël ëeëanëën nem
ruuröak nga elmëën Yuta omnaröak ne
neneön ëan tapön. Nem omnarö wa
ngaöök yamëa pöt yangerakaan wonte."
37 Pël maan Pailatök epël mëëa. "Ën ni
omën omp ak namp ma?" maan Yesuuk
epël mëëa. "Nim neen omp ak namp pël
yenëaan pipët yaap. Ne ngön këët tekeri
wasumëak yangerak wes nemëën nem
ëlëpök newilaup. Pötaanök namp pi ngön
këëta ënëm ëëpna pöp nem këm ngönte kat
wiipnaap." 38 Pël maan Pailatök epël mëëa.
"Ngön kë pöt tol nent?"

Pailatök Yesu këra yetaprak mööpënëak mëëa
(Matiu 27:15-31; Maak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pël mëak kaalak tomökël orö epël yema.
"Nem piin nga elmëëma utpet nent pim
naëlaan nokoirën. 39 Arim yeë pöl ne Anu-
tuu mait elmëa ngëëngk akunetak omën
namp wii kaatakaan öpënëak wes nimë
yeë. Pötaanök ne ar Yuta omnaröa omën
omp aköp wes nimëën sëpën ma?" 40 Pël
maan pit ngön ë olëak epël yema. "Pipmor
won. Ni Parapasökëër wes nimë," pël yema.
Parapas pöp pi omnarö mënak pitëmot kain
yewaup.

19

1 Pailatök pim ngaaröen maan Yesu pol
koröp wapötringöök momöa. 2 Pël ëak
ngaaröak ökre was mëak wii këmampön
ulte ket ëak kepönöök mowaëak ngaaröa
ulpëën köp möa namp wa momëa. 3 Pël
elmëak naë së epël mëëa. "Yowe, Yuta
omnaröa omën omp aköp," pël mëak mor
kaë momöa. 4 Pël yaëën Pailat pi kakaatiaan
orö Yuta omnaröen epël yema. "Iteneë. Ne
piikaan nga elmëëma utpet nent nokoirën.
Pötaan arimëntta ëwat sënëak wes yan-
imë." 5 Pël mëak Yesu pi këmampön ulre
ulpëën pötring mësak tomök orö ulmëak
epël yema. "Omën epopön iteneë." 6 Pël
maan kiri ar yaaö kaöaröere polisörö iteneë
ëlak wiak epël yema. "Këra yetaprak
möön wel wiip. Këra yetaprak möön
wel wiip." Pël yemaan Pailat pi epël
yema. "Piikaan nga elmëëma utpet nent
nokoirën. Pötaanök arimtok wak këra
yetaprak momöeë." 7 Pël maan Yuta om-
naröak epël yema. "Pimtok pimtën, 'Ne
Anutuu Ruup,' pël yamëem Anutuu yap-
inte wa ngep yaë. Pötaanök tenim ngön
kosangtak, 'Pi wel wiip,' pël ya." 8 Pël
yemaan Pailat pi ngön pöt kat wiak kas pan
ëa. 9 Pël ëak kaalak Yesu mësak pim ka
kaöeta kakaati ilë epël mëëa. "Ni tarëkaan
oröaup?" Pël maan Yesuuk kangiir nemaan
ëa. 10 Pël ëën Pailatök epël mëëa. "Töl

ëënak neen ngön nenëaan yaën? Ne wil
niulëëmaare këra yetaprak nimööma poutë
weëre kosangët pangk ëaap. Ni pöten
köpël ma?" 11 Pël maan Yesuuk kangiir epël
mëëa. "Anutuuk weëre kosang naningkën
ëanëën neen ngep ëak nenëaan ëan tapön.
Pötaanök omën ne newak nim ngësë wes
nemëa pöpë saunetak nimët il yewas."
12 Pël maan Pailat pi ngön pöt kat wiak
wes momëëpënëak yemaan Yuta omnaröak
ngön ëak epël yema. "Ni omën pipmor
wes mëëmë pöt Rom omën omp ak kaöap
Sisa ngöntre kar naalmëën ëëmëët. Omën
namp pi pimtok pimtën omën omp aköp
apna pöp pi Sisa piin kööre tok elmëëp-
naat." 13 Pël maan Pailat pi ngön pöt kat
wiak Yesu mësak tomököl orö ngön ë pet
yaira urtak wel aisëa. Ur pöta yapinte
Kël Purpurwer. Pöwer Yuta ngöntak Kap-
ata pël yamëëa. 14 Akun pöt Anutuu mait
elmëa akun ngëëngktakëën omnant wa kön
yaaö këttak yak këtëp luptak wëën Pailatök
Yuta omnaröen epël yema. "Arim omën
omp aköpön iteneë." 15 Pël maan pit ngön
ëak epël yema. "Pi wel wiip, wel wiip.
Këra yetaprak möön wel wiip." Pël maan
Pailatök epël yema. "E, arim omën omp
aköp këra yetaprak möömëak yak ma?"
Pël maan kiri ar yaaö kaöaröak epël yema.
"Ten omën omp ak munt nampta won, Sisa
kopëtap." 16 Pël maan Pailat pi ngön pöt
kat wiak Yesu këra yetaprak mööpënëak
ngaaröa naë wes yemomë.

Yesu këra yetaprak möa
(Matiu 27:32-44; Maak 15:21-32; Luk 23:26-43)

17 Ngaarö pit Yesu pimtë këra yetapër
menak waalën kakaan mësak yang lup
nenta yapinte Kepön Kos, Yuta ngöntak
Kolkota, pörekë yes. 18 Pörek së Yesu këra
yetaprak mö yemoulmë. Yesu tekrak, ën
omën naar, namp we naöök ë yaulmë.
19 Pël ëën Pailatök ngön nent epël retëng
ëak këra yetaprak wi yaulmë. "Yesu,
Nasaret kakaanëp, Yuta omnaröa omën
omp aköp." 20 Yesu yetaprak möa yang
lup pöt Yerusalem kak naë yak Yuta om-
narö kamtaöök kaal wak yeem sangk kel
yeëa. Retëng pöt Pailatök Yuta ngöntakre
Rom ngöntakre Krik ngöntak poutë wi ul-
mëaut. 21 Pël ëën Yuta omnaröa kiri ar yaaö
kaöaröak Pailatën epël yema. "Ni, 'Yuta
omnaröa omën omp aköp,' pël retëng ëën-
ganëp. Epël ë. 'Puuk, "Ne Yuta omnaröa
omën omp aköp," pël yaaupok,' pël retëng
ë." 22 Pël maan Pailatök epël yema. "Yok
retëng ëanrek epël wiaap," pël yema.
23 Ngaarö pit Yesu yetaprak mö ulmëak
pim ulpëënre poë koröpöt kom ëak kong
nent wesak neenemot ëa. Pël ëak pit pim
ulpëën waliip omnaröa ket yeem ilak korir
namëënëp wa. 24 Pël ëak pit neneren epël ök
mëëa. "Tiar epop kelinganëp. Om ngasam-
tak wiak talëpök öpën pöten itaampa." Pit
pël ëën ngönëntak epël ëa pöt kë oröa.
"Pit nem ulpëënre poë koröpöt kom ëak
wak ngasamtak wiak
talëpök nem ulpëën waliip öpën pöten
itena."
Pël wia pötak ngaarö pit pël ëa.
25 Yesuu këra yetapra ingtak öng epël ëak
taueëa. Yesu ëlëpre ëlëpë nangapre Maria,
Klopasë öngöpre Maria Matala kakaanëp
pël ëak taueëa. 26 Pël ëën Yesu pi itaangkën
pim ëlëpre ne pim ru kent yaaup, tenip pim
naë tauaan ëlëpön epël yema. "Ma, epop
nim ruup." 27 Pël mëak neen epël yenëa.
"Epop nim ëlëp." Pël neaan akun pötak
ne Maria mësak nem kaatak së ulmëak
ngarangk elmëeimaut.

Yesu wel wia
(Matiu 27:45-56; Maak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Pël mëak Yesu pi pim yaat pet yair pël
kön wiak ngönëntak wia pöt kë rapënëak
epël ya. "Ne iiten yaë." 29 Pël yaan pit i kaö
kel newer wak wain i som kep nent peö ëak
wieëa pötak wariak këkalëp naö yapinte
isop pöök wa tëak këmtak yemowas. 30 Pël
ëën Yesu i pöt nak epël ya. "Yok pet yair."
Pël ëak kepönö töak ngemaan pim könöp
oröön wel yawi.

Nga omën nampök Yesuu kalapmorök ingëp wesira

31 Anutuu mait elmëa akun ngëëngk-
takëën Yuta omnarö pit omnant wa kön
yeëa. Pötaanök pit omën sokur akun
ngëëngktak këra yetaprak möaurö ngaarëk
utaapnaaten kaaö ëën së Pailatën epël
mëëa. "Ten yok pangk së ing kilöt rë
moutak sokur ent ë wiin ma?" 32 Pël maan
Pailatök ngaarö wes mëën së omën Yesuu
naë möa pöaarë ing kiltepar rë yemout.
33 Pël ëak Yesuun itaangkën pi yok wel wia
ëën ing kiltepar nemoraan yaë. 34 Pël ëautak

nga omën kopët nampök ingëper kalap-
morök wesirën iire ërët yaarö. 35 Omën
pöt yaëën itenaup nook arta kön wi kosang
wasënëak ngön yaap ök yeniak. Ne ëwat
wë ngön yaap yeniak. Pötaanök ar kön
wi kosang wasën. 36 Ngönëntak epël wia
pöt kë rapënëak oröa. "Pit pim kos naö
mö narëëpan." 37 Ën ngönëntak ngön munt
nent epël ëa. "Omnaröak pitëm ingëp moëa
pöpön itaampnaan."

Yesu weera
(Matiu 27:57-61; Maak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Yesu wel wiin Arimatia kakaan
omën namp Yosep ngaan Yesuu ru sak
wakaimaupök Yuta omën kaöaröen kas ëën
ëlëëp wëaupök Pailatë naë së Yesuu sokur
ent ëëpënëak ök mëëa. Pël ëën Pailat pi
kuure mak maan së sokur ent ëa. 39 Pël ëën
Nikotimas ngaan röök nentak Yesuu naë sa
pöp pi kolap köp nga kamp yaaö kep nent
pim könömët 45 kilokram pöta ökät wak
sa. 40 Pël ëën piarip Yuta omnaröa welarö
weerëpënëak yaaul kolap köp nga kamp
yaaö pöt wa momëak poë koröpöök kör
koëa. 41 Yesuu yetaprak möa yang lup pöta
nokoliil ngës naö wieëa. Ngës pöök omën
sokut wak së wiipënëak yaö ëa kël öngöp
naö wieëa. Pö omën namp nawiinö. 42 Pöt
Anutuu mait elmëa akun ngëëngktakëën
Yuta omnarö pit omnant kön yaëën kël
öngöp pö naë wiaan yak piarip Yesuu sokur
wak së weera.

20

Yesu weletakaan wal ëa
(Matiu 28:1-8; Maak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Santeetak röökëër Maria Matala
kakaanëp koutaring omën yangaöökë
sa. Pël ëak së itaangkën kël ur wari
ulmëaumpel wa olaan kan të wieëa. 2 Pël
ëën pi itenak pöömpö wais ten Saimon
Pitaë naë oröak epël yenia. "Pit tiarim
omp aköp wak së tarëk wia wes? Ten
köpël." 3 Pël niaan ten Pita kaatakaan oröak
omën yangaöökë saut. 4 Pël ëak kan kourak
yesem nook Pita ënëm rë moolëak ne wet
rëak omën yangaöök së oröaut. 5 Pël ëak
ne öngpök neilaan. Om tok ori öngpök
itaangkën Yesuu poë koröp pëënö wieëa.
6 Pël ëak wëën Saimon Pita pi nem ënëm
wais omën yangaöökë öngpök së itaangkën
poë koröpö wieëa. 7 Pël ëën itaangkën poë
koröp Yesuu kepönöök kör koëauta wieëa.
Pö muntaöring erën ëak wi naön. Ponspons
ëau pëlëër wieëa. 8 Pël ëën wet rëak së
oröaup nookta öngpök së itenak kön wi
kosang wesaut. 9 Pël ëa akun pötak Anutuuk
ngönëntak, "Pi weletakaan wal ëëpnaap,"
pël ëa pöt kön nawiin ëaut. 10 Pël ëak tenip
kaalak kakël saut.

Yesu pi Maria Matala kakaanëp ëö pet elmëa
(Matiu 28:9-10; Maak 16:9-11)

11 Maria pi omën yangaöök om wë ing
aim wiak kël öngöpöök tok oriak itena.
12 Pël ëak itaangkën ensel naar ulpëën kola-
maar mëëauwaar kël öngöpöökë kakaati
Yesuu urtak, namp ingesiarë urtak namp
kepönöökë urtak ëak wel aisaëeëa. 13 Pël
ëeëaurekaan epël mëëa. "Öng epop, ni tol
ëënak ing yaan?" Pël maan epël mëëa.
"Omnaröak nem Aköpë sokur wa pi nerek
wia. Ën ngaöl yeëep pit korak tarëk wia
wes? Ne pöten köpël." 14 Pël mëak kaip ti
itaangkën Yesu taueëa. Pël ëën Maria pi
itenak, "Epop Yesu," pël newasën ëa. 15 Pël
ëën Yesuuk epël mëëa. "Öng epop, ni tol
ëënak ing yaan? Talëpön ap yewasën?"
Pël maan Maria pi ngës pöökë pepapök ya
wesak epël mëëa. "Kaöap, nuuk pim sokur
wak së nerek wiaup pöt wiaurekën ök nea.
Pël ëën ne së ömaan." 16 Maan Yesuuk
epël mëëa. "Maria." Pël maan Maria
pi kaip tiak Yuta ngöntak, "Raponai," pël
mëëa, pöt tiarim ngöntak, Rë yanuulaup.
17 Pël maan Yesuuk epël mëëa. "Ni ne wali
neöngan. Ne nem Pepapë ngësë nawisën
wë. Pël ëaarek ni së nem karuröen epël
ök mam. 'Ne Anutu nem Pepapë ngësë
isumaap. Nem Pep pöp arim Pepap. Ën
nem Anutu pöp tapël arim Anutu.' " 18 Pël
maan Maria Matala kakaanëp pi wais ten
Yesuu ruuröen epël yenia. "Ne omp aköpön
itenaut." Pël niak Yesu ngön piin mëëa pöt
tenën ök niiaut.

Yesu pim ruurö ëö pet elmëa
(Matiu 28:16-20; Maak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Yesuu ruurö ten Sante rö kan Yuta om-
naröen kas ëën ka kan wari ulmëak kakaati
wëën Yesu pi wais tenim tekrak taueë epël
yenia. "Arim naë mayaap wiaap." 20 Pël
niak pim kalapre morre pöt pet elniin piin
itenak ya kë saut. 21 Pël yaëën Yesuuk kaalak
epël yenia. "Arim naë mayaap wiaap.
Pepak ne wes nemëën waisaut, nook tapël

ar wes yanimë." [22] Pi pël niak pul mën
nimëak epël yenia. "Ar Ngëëngk Pulö weë.
[23] Pël ëak omnaröa saunat kërë moolaan
won sëpnaat. Ën nemokërëën ëën pöt om
wiaapnaat."

Yesuuk Tomas ëö pet elmëa

[24] Yesu ten pim ru pöröen ëö pet el-
nia akun pötak tenim kar namp yapinte
Tomas yapin nent Ruprup Ëak Wilaup, pi
won. [25] Pël ëën tenök piin epël ök mëëaut.
"Ten Aköpön itenaut." Pël maan Tomas
pi epël yenia. "Nemtok nem itöörarök
pim moresiarë wap sëëteparën itaampööre
mor wotööring morö itaampööre ën kalap-
morök ingëp ëa seltak mores wesir itaampö
pël naën ëëma pöt yaap newasngan."

[26] Wë sant nent won sëën Santeetak
Yesuu ruurö ten Tomasring kaalak kakaati
wa top ëak ka kan wari ulmëak wëën Yesu
pi kaalak wais tenim tekrak taueë epël
yenia. "Arim naë mayaap wiaap." [27] Pël
niak Tomasën epël yema. "Nim mor wotö
nem moresi wiak itan. Pël ëak mores nem
kalapmorök ingëp ëa seltak wesir. Pël ëak
kön selap ëënganëp kön wi kosang newa-
sum." [28] Pël maan Tomasök epël yema. "Ni
nem Aköp. Ni nem Anutu." [29] Pël maan
Yesuuk epël yema. "Ni neen itenakök kön
wi kosang yenewasën ma? Omën neen it-
naangkënöröak kön wi kosang newasëpna
pörö ërëpërëp ëëpnaarö."

Son pim pep epwer retëng ëauta songönte

[30] Yesu pi tenim itöök retëng selap pan
imaut. Pël ëa pöt ne pout pep epweri
retëng naën. [31] Ne pi Anutuu Yaö Mëëaup,
Kristo, Anutuu Ruup pöt ar kön wi kosang
weseimeë pim naëaan wëwë kosangët
koirënëëk yak kopët eptepar retëng yeë.

21

Ru 7 pörö i kaöök wëën Yesu ëö pet elmëa

[1] Wë akun nentak Yesuu ruurö Taipirias i
kaöök së wëën Yesu tenim naë oröa. Ten
ru eporö, [2] Saimon Pitaare Tomas yapin
nent Ruprup Ëak Wilaup, Nataniel Kena kak
Kalili yangerakaanëpre Sepeti pim ruaarre
ten Yesuu ru munt naar pël ëak wëën oröa.
[3] Wë Saimon Pita pi epël yenia. "Ne i kaöök
imën nga ë sumaan." Pël niaan ten epël
mëëaut. "Tiar pourö sëpenaan." Pël mëak
tenta wangaöök ilëak ten pourö së röök
pötak animaö namp naön ëaut.

[4] Ten i kaöök së wëën ëwa tëak kët
mapënëak yaëën itaangkën Yesu pi i pisöök
taueëa. Pël ëën ten itenak piin Yesu pël
newasën ëaut. [5] Pël yaëën Yesuuk epël
yenia. "Nem ruurö ar imën namp koran we-
setak?" Pël niaan ten epël mëëaut. "Won
pan." [6] Pël maan pi epël yenia. "Ar wan-
gaöökë ë yaapkëëlöök olaë. Pël ëak narö
korönëën." Pel niaan ten iirëëp kaöökë
öngpök olaan imënörö kësang pan ilëak
peö ëak wëën werunëak poprak ëaut. [7] Pël
ën nook Pitaan epël mëëaut. "Ëngkop
Omp Aköppe." Pël maan Saimon Pita
pim ulpëënëp përë wiak ya yamëngkem
wëaurekaan Omp Aköpë yapinte kat wiak
ulpëënëp wa mëak i kaöök sörok yoola.
[8] Pël yaëën ten wangaöökë ngaarëk së imën
iirëëp weru wiaut. Pöt i pisö wali won, kot
nent temanön, 100 mita pöta ök.

[9] I pisöök së el ulmëak itaangkën es newes
meraan imënre kaömp nant ar ëeëa. [10] Pël
ën Yesuuk epël yenia. "Ar arim imën
peene wan pöröakaan narö wak waiseë."
[11] Pël niaan Saimon Pita pi wangaöökë
ngaarëk is iirëëp weru i pisöökël yawi.
Pël ëak itaangkën imënörö peö pan ëeëa.
Pitëm saareet 153 pöt selap pan iirëëp
ilëpna saltak nailën ëaut. [12] Pël ëaan Yesuuk
ten së kaömp nën yenia. Pël ëën ten pourö,
"Epop Omp Aköp," pël wesak tenëkaan
nampök Yesuun, "Ni talëp?" pël nemaan
ëaut. [13] Pël ëën Yesuuk wais kaömpöt kom
ë ninak imënöröeta tapël yaë.

[14] Yesu pi weletakaan wal ë wë tenim naë
orö nirëën nentepar nent ëa pöt pipët.

Yesuuk Pitaan sëpsëpörö ngarangk ëëpna pötaan akun nentepar nent ök mëëa

[15] Ten kaömp na pet irak Yesuuk Saimon
Pitaan epël yema. "Saimon, Sonë ruup,
nim neen lup sant yaalnëën pöt eporöaat il
yemowasën ma won?" Pël maan Pitaak epël
yema. "Omp Aköp, yaap ni ëwat wëën. Ne
lup sant yaalni." Pël maan Yesuuk kangiir
epël yema. "Ni nem sëpsëp ruurö ngarangk
ëeim öm." [16] Pël mëak Yesuuk kaalak akun
nentak epël yema. "Saimon, Sonë ruup, ni
neen lup sant yaalnëën ma?" Maan Pitaak
epël yema. "Aköp, yaap ni ëwat wëën. Ne
lup sant yaalni." Pël maan Yesuuk epël
yema. "Ni nem sëpsëpörö ngarangk ëeim
öm." [17] Pël mëak kaalak akun munt nentak
epël yema. "Saimon, Sonë ruup, ni neen lup
sant yaalnëën ma?" Pël maan Pita pi Yesu

pim akun nentepar nent, “Ni neen lup sant
yaalnëën ma?” pëël mëëa pötaan ya ngës
ëak epël yema. “Aköp, ni omën poutön
ëwat yaaup. Nem niin lup sant yaalni
pötenta ëwat wëën.” Pël maan Yesuuk
epël yema. “Ni nem sëpsëpörö ngarangk
ëeim öm. [18] Ne yaap pan niamaan. Ni
ngaan ulwas wë kan nim kent kön wiautëël
sumëak nimtok nim yepatu urak seimaup.
Wë ulöp sumë pötak nim moresiar elmëak
wëën maim nampök wii nitëak nim kaaö
ëëmë pöl mës nuwak sëpnaat.” [19] Yesu pi
ngön pipët Pitaë wel wiipna akunetak Anu-
tuu yapinte wak isëpnaat pötakëlök mëëa.
Pël mëak kaalak epël yema. “Nem ënëm
ëëm.”

Yesuu ru kent yaaup, Son, pim ngönte

[20] Yesure Pita piarip yesem Pita pi kaip
ti itaangkën ne piarpim ënëm yesan. Ne
ngaan kaömp naö akunetak Yesuu naë wel
aisëeë piin epël mëëaut. “Aköp, talëpök
niin kup mowiipën?” [21] Pël ëën Pitaak neen
itenak Yesuun nemëën epël yema. “Omp
epop tolël ëëpën?” [22] Pël maan Yesuuk
kangiir epël yema. “Nem kentöök pi om
wëën ne kaalak waisuma pöt nemtëët. Ën
ni nem ënëm ëëm.” [23] Pël maan pit repak së
pitëm karuröen epël mëëa. “Omën pöp wel
nawiin ëëpën ya,” pël mëëa. Pël ëaap Yesu
pi pöt, wel nawiin ëëma pöten nemaan. Pi
om epël mëëa. “Nem kentöök pi om wëën
ne kaalak waisuma pöt nemtëët.”

[24] Yesu pi neenök ngön pipot ëa. Ne
tapöpök ngön epot retëng ë yaningk. Epot
pout yaapöt. Nem karuröeta nem epotön
yaap ya pël yewas.

[25] Yesu ya ke nentere nent mëneimaut
kësang wiaap. Ne kön wiin pöt pout pepatë
wiipena pöt selap pan ëëpnaat.

Ngön Yaaö Omnarö

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 33 pöta ök won sëën Luk puuk Ngön Yaaö Omnaröa Ya Mëmpeimauta Ngön epët retëng ëa. Pi wet rëak Yesuu ngön ompyaut retëng ëak kaalak epët ëa. Ngön epët, Ngëëngk Pulöök kaamök elmëën Yesuu ruuröak ngön ompyaut Yerusalem kak ngës rëak ök mëak Yutiaare Sameria yang pötë ök maö sa. Pël ëak yang nantë ök maö së pet ira. Pitaë ya mënauta ngönte Sowi 1-12 wia, ën Poolëët Sowi 13-28 wia.

Pöt epël wia.

Ngönën ya mëmpënëak kopëta wesaut *1:1-26*
Yerusalem kak ngönën ya mënaut *2:1–8:3*
Yutiaare Sameria pötë ngönën ya mënaut *8:4–12:25*
Poolë ngönën ya mënaut *13:1–28:31*
1. Pim ngës rëak ya mënaut *13:1–14:28*
2. Yerusalem kak ngönënë wa top kësangpel *15:1-35*
3. Pim ënëm ya mënaut *15:36–18:22*
4. Pim ënëm panë ya mënaut *18:23–21:16*
5. Pim wii kaatak ulmëaut *21:17–28:31*

Yesu pi Ngëëngk Pulö wes mëëpënëak kup mowia

1 O Tiopilas,
Ne peene kaalak pep epwer retëng ë yaningk. Nem ngaantak ngön retëng ë nina pötön ni ëwat wëën pöt Yesu pim ya mëmpööre ngönën aö pël ima pötë ngönöt akun pim yaat ngës rëa 2 pörekaan mëmpö yesem Pepapë akun mowia pöt temanöm sëën pepapök koirak kutömweri isa. Pël ëën akun pötak Yesu pi weletakaan wal ëak kutömweri nawisën wëën Ngëëngk Pulöök kaamök elmëën puuk pim ngön yaaö omën wet rëak yaö elmëaö pöröen pitëm ya mëmpnaata ngönöt ök maima. 3 Pël ëak kët akun selap 40 ruuröa naë ëö pet elmëeim wakaima. Pöt pit piin itenak pi yok yaap wal ëak wëa wesak kön wi kosang mowasëpna yak pël ëak pi wet rëak ruuröen Anutuu songönöt ök maima. Puuk omën pourö wa ngaaök nimëak wë. 4 Pël ëën akun nentak Yesuu ngön yaaö omnarö pit wa top ëak wëën Yesu pi pitën ngön kosang wesak epël ök mëëa. "Ar teëntom Yerusalem kak sëp wasnganok. Ar eprek om kor ön. Pël ëën nem Pepapök Ngëëngk Pulö nimpënëak neen ök neaan nem arën ök niia pö nimpnaat. 5 Ngaan ök niak pöt omën eptaanök ngaan Son pi i yaaptak öngre ompörö i momëa. Ën kot nent wë pöt nem Pepapök Ngëëngk Pulöök i ket ëak nimëëpnaat."

Yesu kutömweri isa
(Maak 16:19-20; Luk 24:50-53)

6 Akun nentak kaalak Yesu pim ngön yaaö omnarö pit Yesuring Olip tomök së wë ruurö pit epël pëlpël mëëa. "Aköp aë, tiarim ëaröa ngaanëër eima pöl ni yok pangk aan Israel omnarö tiarimtok tiarimënt nener ngarangk ëëpen ma won?" 7 Pël maan pi kangiir epël ök mëëa. "Iteneë. Nem Pepap pimtok akun nenten yaö wasën wia pötakök omën puot oröopnaat. Yaö ëa pötakök omën pöt oröopna akun pöten ar ëwat nasëngan. 8 Pël ëënëëtak ar epël kön wiaan. Pi weëre kosang kësang ar nimpënaat, akun Ngëëngk Pulö arim ngësë waisëpna pötak. Pël ëën ar nem ngönta omnarö pël sak wë nem songönte tekeri wesak Yerusalem omnaröen ök mëak aö aö ë yesem Yutia omën muntaröen ök mëak om aö yesem Sameria omnaröen ök mëak aö yesem kaare yang nantë së pet irëp. Pël ëën omën pourö neen ëwat sëpnaan." 9 Akun pötak Yesu pi ngön epot ök më pet yairën Anutuuk koirak kutömweri isa. Pël ëën ruurö pit mopöök iteneim wëën kepëltak is ilëak kö sak sa. 10 Pi sëën pit ngaarëkël om iteneim wëën tapëtakëër omën naar pitëm naë oröak taueëa, ulpëën kölam panëëwaar mëauwaar pöaarök pitën epël ök mëëa. 11 "Kalili omnarö, ar oröpmorëën mopöökël we riak itnakaim? Yesu pi Anutuuk koirak o kutömweri yawis. Pi peene ar itenaan yawis pi tapël kaalak irapnaap."

Yutasë urtakëp koir ulmëa

12 Yesu pim ngön yaaö omnarö pit Olip tomökaan kaalak Yerusalem kakë sa. Tomökaan kakë saö pöt wali won, om wan kilomita pöta ök. 13 Pël ëak Yerusalem kaökë öngpök së oröak el wesak ka wet rëak pitëm së wakaim wiak sa pötak së ilëa. Pël ëak ka kaö ngaarëkël wieëa pörek së wel aisëak wakaima. Pit omën eporö, Pitaare Son, Semsre Entru, Pilipre Tomas, Patolomiuure Matiu, Sems muntap Alpias pim ruup, piire Saimon pi ngaan Rom kamanëp sëp mowasëpënëak aima omën tok pötakaanëp, piire Yutas muntap Sems

muntapë ruup. [14] Pit omën piporö öng
naröaring pit pourö wa top ëak wëa. Maria
Yesu pim ëlëp, piire pim yokoturö pit pourö
wë Anutuun ök maima.
[15] Akun nentak Yesuu ru 120 pörö kaalak
wa top ëak wë Pita pi pitëm tekrak wal ë
tauak epël ök mëëa. [16] "Nemorö, Ngëëngk
Pulöök ngaanëër elmëën omën omp ak
Tewit puuk ngönën pepeweri ngön nent
retëng ëaö pöt peene kë oröa. Pi Yutas
pöp omën Yesu moröpnaarö mësak kan pet
elmëën Yesu moröaup piinök ëa. Pöt Yutas
pi kawi ngentiin muntap pim urtak sëpna
pötenök ëa. [17] Tiar ëwat wë. Yesu pi Yutas
tenring öpënëak mëëaup. Pël ëën Yutas
pi tenring ya waup." [18] Pi pël ëak Yesuun
kup mowia utpet pöta sumet waup. Pël
ëak pi sum pötaring yang lup nent sum ëa
pöt, kawi ngentiak yaat pör menak oröa.
[19] Pël ëën Yerusalem kakë omën pourö pit
ngön pöt wak wë yok wel wia wesa. Pël ëak
pit yang pöta yapinte Akeltama pël mëëa.
Yapin pöta songönte pöt epël, Omën Iita
yanget. [20] "Tewit pi tan pep Sam pöweri
Yutas pimëën epël retëng ëa.

'Pim kaat om pas wiaap.
Omën namp pötak öpan.'

Ën Sam pöweri tan munt nentak epël ëa.

'Omën muntapök pim urtak sak pim ya
mëna pöt kaalak mëmp.'

[21-22] Pötaanök tiar omën munt namp pim
urtak koir ulmëëpenaan, Yesu pim ngön
yaaö omnarö 11 tenim naë. Pël ëën puuk
Aköp Yesu weletakaan kaalak wal ëa pöt
apnaap. Pötaanök tiar omën namp tiarimtë
naëlaan koirëpenaan. Pi ngaan pan tiar-
ring wëën Sonök Yotanëk Yesu i yemomëën
itenaupök om wë yewaisem wëën Anutuuk
Yesu koirak mopöök kutömweri yawisën
itenaö pöpök."
[23] Pita pi ngön pël ök maan pit omën naar
tekeri wesa. Nampë yapinte Yosep, om-
naröak Pasap pël yamëëa pöp, pim yapin
munt nent Sastas pël yamëëaup. Ën nampë
yapinte Mataias. [24] Pöaar wël ë ulmëak
Aköpön epël ök mëëa. "O Aköp, ni omën
pouröa lupötön ëwatëp. Pötaanök niin
pëlpël yeniak. Omën epaarë naëaan namp
ma nampök ya epët wak Yesu pim ngön
yaaö omnamp pël sëpnaap? [25] Pël ëak puuk
Yutas pim ya sëp wesa epët mëmpnaan.
Pi pöt yok sa, Aköpë pimëën kaare yang
yaö elmëaö pörekë." [26] Pël mëak talëpök
isëpënëak itena pöt Mataiasök isa. Pël ëën
pit pi il moulmëën Yesu pim ngön yaaö 11
pitring wakaima.

2

Ngëëngk Pulö irëa

[1] Yuta omnaröa akun ngëëngk kësang
nent yapinte Pentikos pël ya pötak Yesuu
ingre mor saurö pit ka nentak wa top ëak
wëa. [2] Akun pötak pit kakaati wëën omën
nempel mopöökaan uure kapkapëër kent
ket ëak teëntom irë pitëm wëa ka pötak
ilëak pangk ëak wieëa. [3] Pël yaëën pit
itaangkën omën pitëm tekrak oröa pöt es
wilëngre yangap pötë ök sak kom kap ëak
omnaröa rangk ngentia. [4] Pël ëak Ngëëngk
Pulö Yesuu ingre mor saurö pitëm lupötë
ilëak peö ëak pit weëre kosang kësang
kaamök elmëën ngës rëak ka nantëëröa
kakë ngönötring ngön ök aima.
[5] Akun pötak Yuta omën ka waliitëaanörö
Yerusalem kak së peö ëak wëa. Pit
ngönëntaan kent ëak pitëm kaat sëp wesak
së wëa. [6] Pël ëak wë pit u pömpelën
kat wiak naë së ityeengka pöt Yesu
pim ruurö pit omën sa pöröa ngönötë
ngönën ök maan kat wiak yaan sa. [7] Pël
ëak epël mëëa. "Elei, omën ngön ya
eporö pit pourö Kalili omnaröep. [8] Pit
tol ëakök aan tiar neenem ngönötë kat
yawi? [9-11] Tiarim kakë ngön ke nentere
nent kësang wia. Pël ëaatak tiar ka poutë
ngönötëël ya kësangöt Anutu pim weëre
kosangööring yamëngkauten kat yawi.
Itneë. Tiar narö Patia yangrakaanörö,
narö Mitia yangrakaanörö, narö Ilam
yangrakaanörö, narö Mesopotemia yan-
grakaanörö, narö Yutia yangrakaanörö,
narö Kapatosia yangrakaanörö, narö
Pontas yangrakaanörö, narö Esia yan-
grakaanörö, narö Prisia yangrakaanörö,
narö Pampilia yangrakaanörö, narö Isëp
yangrakaanörö, narö Lipia yangerak Sairini
kak naëaanörö. Tiarim naëaan, narö Rom
kakaanörö, Yuta yaapöröere köpël Yuta
panëëröa öngpök ilëaurö. Ën tiarim naëaan
naröeta Krit kustaakaanörö, narö Arepia
yangrakaanörö. Yaap pan, tiarim kakë
ngönöt selap wiaatak yok pangk tiarimtë
ngönötë Anutu pim weëre kosangring ya
yamëngka pöta ngönte ök niaan kat yawi."
[12] Pël mëak pit yaan sak kön selap ëak
neneren epël maima. "Elei, pit tol ëak
epël ya?" [13] Pël yemaan naröak ökre wasiin

wesak epël mëëa. “Pit wain i ngaat nak kön
irikor ëak ya.”

Pitaak omnaröen ngönën ök mëëa

14 Pitëmënt pël aö yesën Pita pi Yesuu
ngön yaaö omnarö 11 pitëm naëaan wal ë
tauak maap ngön ëak epël mëëa. “Yuta
omnarö, ar tenim karuröere Yerusalem kak
wëaurö, ar këëkë wesak kat wieë. Pël ëën
omën e yaarö epëta ngönte ök niamaan.
15 Arim naëaan naröak ten i nak kön irikor
ëak wë yak pël aim. Pöt won. Peene
wangam kan ngolöp 9 kilok yaë. Talëp
epëtak i nak kön irikor yeëa? 16 Epët Anutu
pim ngaanëër tektek omnamp Soel piin
epël ök maan retëng ëa.
17 ‘Anutuuk epël ya. Ënëm pan yangaakë
wëwëet won wasuma akunetak
nem Pulö wes mëën irëak yang poutë om-
narö pangk elniipnaat.
Pël ëën arim koont yokoturö pit nem ngön
pöt war wesak apnaat.
Ën omp ulwas narö pit pöt, nook wangar ke
pëlöt rë moolamaat.
Ën omp ulöpörö pitta nook wangar rë
moolamaat.
18 Yaap, akun pötak nem Pulö wes mëën
iraan
inëën öngre ompörö pitök nem ngön
ompyaut war wesak ök apnaat.
19-20 Pël ëën akun pötak elmëën mopöök
retëng kësang orööpnaat.
Këtëp röök wiipnaat.
Ën ngoonöp pöt, i möak omën iitë yaarö ke
pöl koröp orööpnaat.
Pël ëën yangrakta tapël yaaröön ar yaan sak
ëënëët.
Es koulöpre es yaapre omën i ököt orööp-
naat.
Omën pipot wet rëak orööpnaat.
Pël ëën Aköp nem akun kaöet orööpnaat.
21 Pël ëën omën namp pi neen merëk neaan
pöt ne pi kama ömaat.’

22 Soel Anutu pim tektek ngön yaaup
puuk ngön lup pöt retëng ëa. Pël ëën
ënëmak Pita puuk muntat kaalak yal menak
epël ök mëëa. “Israel omnarö, ar këëkë
wesak kat wiaan. Ne peene Yesu Nasaret
kakaanëp piin ök niamaan. Anutu puuk
omën pipop weëre kosang retëng ke nam-
pre nampöt tiarim it köpëlöt pet elni-
ipënëak wes nimëaup. Anutu puuk weëre
kosang pöt mangkën wak irëa pöt arim
naë oröa. Pël ëaut ar yok ëwat wë. 23 Ën
ngaanëër Anutu puuk Yesu pimëën kön wia
pölök arök omën utpet ngaarö pitëm naë
wes mëën pitök këra yetaprak möa. 24 Pël
ëën Anutu puuk weletakaan wal ë moul-
mëa. Weleta këlangön ke nentere nent kat
wia pötë öngpökaan ent ë moulmëa. Pi
weletak kosang sak wii naön ëa. 25 Iteneë.
Omën omp aköp Tewit pi ngaanëër pan
wetete ngön nent Yesu pim naë omën
orööpna pötaan retëng ëa.
‘Ne itaangkën Aköp pi neering wëaup.
Pi nem naë pan wë.
Pël ëën ne omën nantön kas naëngan.
26 Pötaanök nem lupmer ërëpsawi panë yeë.
Pël ëak ërëpsawi tan yamëem nem koröpw-
erta omën ompyaut orööpnaataan
kor wë.
27 Oröpmorëënök? Ni ne sëp newasën we-
laaröa wii kaatak öma saltak wal ë
neulëan.
Ni nim ya omën ompyaup welaaröa kaöök
wieë söp ëëmëak nenëaan ëan.
28 Ni yok wet rëak wëwë ngolöp ompyaut
öma pöta kanö pet elnëaup.
Pël ëak akun poutë neering wëën ne ërëp-
sawi om eim ömaap.’ ”

29 Pita puuk Tewitë retëng ëa pöt ök më
pet irak yal menak epël mëëa. “O karurö, ne
ngön epët tekeri wesak ök niamaan, omën
omp aköp Tewit pim ngönte. Ngaan panëër
pi wel wiin yang kel weerauppe. Pël ëaup
pim yanget Yerusalem kak eprek e wiaan
iteneim wë epët. 30 Tewit pi Anutuu tektek
ngön yaaö omnamp Anutuuk piin kosang
wesak epël ök mëëa. ‘Nim ëaröa naëaan
nampök nimtë ök omën omp ak sëpnaat.’
31 Tewit pi Anutu pim omnant ëëpna pötön
pi wet rëak ëwat sa. Pël ëak Anutuuk Kristo
Yaö Mëëaup welaaröa naëaan wal ëëpnaap
pöteta ök mëëa. Pël ëak pi epël ök mëëa.
‘Anutu pi omën pöp sëp mowasën
welaaröa wii kaatak wieë söp naëpanëëp.’
32 Omën pöp Yesu Anutuuk welaaröa naëaan
wal ë moulmëën ten itenakök pöta ngönte
arën ök niaim. 33 Pël ëaup pi Anutu pim
pepapök yok pim yaapkëëtakël moulmëën
weëre kosang kësang wak wë. Pël ëën Pepa-
pök ngaanëër kup mowia pöl Ngëëngk Pulö
mena. Pël ëautak omnant arim itaampööre
kat wi pël yeë epot Yesu pim Ngëëngk Pul
ten ninaö pö. 34 Pël ëaap tiar ëwat wëep.
Tewit pi pimtëënök ngön epot naën. Pi
kutömweri nasënëpök om ngön epot epël
ëa.
‘Anutu puuk nem Aköpön epël ya.
Ni wais nem yaapkëëtakël öm.

35 Pël ëeë neen kor wëën pöt omën nimëën
kööre tok yaaö piporö nook maan
nim weëre kosangöökë karök ilap-
naat.'
36 Pötaanök Israel omnarö ar epël kön wieë.
Yesu epop arök këra yetaprak möan pöp
Anutu puuk kaö wes moulmëën pi tiarim
Kristo pim Yaö Mëëaup pël sak wë."

Omën selap pan lup kaip tiin i momëa

37 Pita pi pël maan omnarö pit pöt kat
wiak pitëm lupöt könöm ëa. Pël ëën narö
pit Pitaan pëël mëëa. Ën narö pit ngön yaaö
omën muntaröen pëlpël mëak epël mëëa.
"Karurö, ten tol ëën?" 38 Pël maan Pita
pi pitën epël ök mëëa. "Ar neenem utpet
yaaut kasëng mampun. Pël ëën Anutuuk
arim ketöt ent elniin ar Yesu Kristo pim
ru ulöpökörö pël sak önë pötaan ten ar i
nimëënaan. Ar pël ëak wëën Ngëëngk Pulö
nimpnaat. 39 Pöt oröpmoreënök? Anutu
pim ngön kosang wesa pöt epël wia. 'Ne
omën epot ningkën pöt ariméntre arim
koröngre ruuröere ën omën yang ël epotë
wëaurö pourö pangk elniipnaat.' Omën
epot Aköp tiarim Anutu puuk omën pourö
yas niaan pim naë sëpenaarö tiar nimp-
naat."
40 Pita pi ngön pöt ök më pet irak kaalak
ngön nant kosang wesak epël ök mëëa.
"Omën utpet yaauröaring ar pourö kö sën-
ganëën." 41 Pël maan omën kësang pan pit
ngön pöt kat wiak kön wi kosang wesa. Pël
ën Yesu pim ngön yaaö omnarö pitök i
momëa. Akun pötak omën i momëa kësang
pan, 3000 pörö, pit Aköpök wet rëak kön wi
kosang yewesa pöröaring erën ë moulmëa.
42 Omën pël ëa pörö pit Yesu pim ngön yaaö
omnarö pitök omnant rë moulöpna pötaan
kent pan ëeima. Pit pël ëak wa top ëak
kaömp ngawi neimeë Anutuun yaya maöre
kimang maö pël eima.

Ingre mor saurö ompyaö wakaima

43 Anutu puuk kaamök elmëën pim ngön
yaaö omnarö weëre kosang ke nentere nent
yaëën omnarö pöten itenak yaan seima.
44 Pël ën omën wet rëak Yesuun kön wi
kosang wesa pörö pit lup kopëtemer sak
wë pitëm omnant neenemot wieëa pöt sëp
wesak ngawingawi ëeim wakaima. 45 Pël
ëak akun nantë pit pitëm yangre omën
nantë sumat wak pöt kaömp sum ëak omën
ngöntök yaaurö meneima. 46 Pël eimeë
akun poutë pit Anutu pim ngönën tuptak
wa top ëak pitëm kaatë kaömp ngawi në
pël eimeë ërëpsawi yaautaring wakaima.
Pël ëak pit lup kopëtemer sak wë kaömp
ngawi neimeë, Anutuun yaya maima. 47 Pël
ën Yerusalem kak omën wëaurö pit pitëm
wëwë pöten itaangkën ompyaö pan ëa.
Pël ën kët poutë Aköpök omën muntarö
koirak kön wi kosang yewesa pöröaring yal
men moulmëa.

3

Omën ing il tëaup ompyaö mowesa

1 Kët nentak wiap kan 3 kilok Yuta om-
naröa Anutuun kimang yamëëa akun pötak
Pitaare Son piarip Anutu pim ngönën tup
kaötakë sa. 2 Pël ëak itaangkën ngönën
tup kaötak ka kanër pitök ka kan ompyaur
pël yamëëa pöra naë omën namp ing il
tëaup wëa ngaanëër ëlëpë yaatakaan pël
ëaup wilaup pi pimtok kan sak waisak pël
naën yaaup. Pi akun poutë omnaröak wak
së moulmë pël yeëa. Pël ën omnarö Anutu
pim ngönën tuptak ilëak yaaröön sumatön
kimang maim yeëa. 3 Pël ëaö pöpök Pitaare
Son piarip Anutu pin ngönën tup kaötak
ilapënëak yaëën sum kot nent mampënëak
mëëa. 4 Pël ën piarip pörek tauak omën
pöpön it kökö ngëneë Pitaak epël mëëa. "Ni
tenipön itan." 5 Pël maan pi omnant mam-
pënëak ya wesak piaripön itena. 6 Pël ën
Pita puuk epël mëëa. "Yaköm, ne kot nim
nimpaat won. Pël ëaatak ne omën maim
nent wa pötaar ni nimpaan. Yesu Kristo
Nasaret kakaanëp pim weëre kosangöök ök
niamaan. Wal ëak kan së." 7 Pël mëak
Pita puuk mor yaapkëësi moröak kaamök
elmëak wal elmëën tapëtakëër pim ingesiar
el mö rëën kosat kosang sa. 8 Pël ëak
ingesiar ompyaö sëën pi sörok olëak tauak
kan ing ëa. Pël ëak piaripring Anutu pim
ngönën tup kaötak ilëak kaalak kan ing
ëak sörok olëak Anutuun yowe mëëa. 9 Pël
ën omën Anutu pim ngönën tup kaöeta
kakaati wëaurö pit itena pöt pi kan ing ë
Anutuun yaya yamëëa. 10 Pël ën pit itenak
epël mëëa. "E, omën epop pi Anutu pim
ngönën tup kaöeta ka kan yapinte ompyaur
pörek wë sum kimang yaaup," pël mëëa.
Pël mëak pit omën pöpön itenak pim naë
oröa pöten yaan sa.

Pitaak Anutuu ngönën tup kaötak ngönën ök mëëa

[11] Omën pöp pi Pitaare Son ent ë moulmëak sëpnaaten kaaö ëa. Pël ëak pi piaripring mor yal ëak Anutu pim ngönën tup kaöetak purpur omnarö pitëm ëapë yapin ngamp Solomon pël yamëëauweri wëën omnarö pit yaan sak së pitëm naë wa top ëa. [12] Pël ëën Pita pi pitën itenak epël mëëa. "O Israel nem karurö, ar epëten yaan sak ëëngan. Tenip tenpimtë weëre kosang nentak omën epët naën. Arök tenpim ngönën wak wëaö pötaan omën epop ompyaö sa wesak tenipön itaangkan. Won. [13] Omën epët Anutu pimtok yaë. Anutu, pöp pi tiarim ëarö Apramre Aisakre Yakop pitëm yaya maima pöp, tiarim Anutu, puuk pim inëënëp, Yesu, pim weëre kosangöt tiarën pet yaalni. Pöp ngaan arök kaöaröa naë wes momëënak pimëën ngön ya mënaup. Pël ëak Rom yang ngarangkëp Pailat pi mangkën puuk kan wes momëëpënëak ëa pöt [14] arök kosang ngentiak omën wotpil ompyaö pöp kasëng menaurö. Mak, ar ke urak Pailatën maan Yesu pim urötak omën yamëngkaup wii kaatakaan kan wes mëën sa. [15] Pël ëën arim ngöntaan pitök tiarim omën wëwë ompyaut yaningkaup mëna. Pël ëaupök Anutu puuk weletakaan wal ë moulmëën wëwëetaring wëën tenip itenaut. Pötaanök pöta ngönte ök aim wë. [16] Tenip Yesuun kön wi kosang yewasën pim weëre kosangööring omën epop ompyaö yemowas. Yaap, Yesu pi tenip piin kön wi kosang wasënëak kaamök elnia pötak omën epop arim itöök ompyaö sak wë.

[17] "Ngöntre karurö, ne arën ëwat wë. Arre arim kaöaröak Yesuun utpet elmëaurö. Pël ëautak ar pim songönte ëwat nasën wë yak pël elmëaurö. [18] Pël ëaap Anutu pim ngaanëër tektek ngön yaaö pöröen ök maan tekeri wesa pöt kë oröa. Pi ngaan epël mëëa. 'Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup pi këlangön kaö pan kat wiipnaap.' [19] Pël mëëa pötaanök ar arim lupöt kaip tiak Anutu pim ë pël elmëën. Pël ëën arim saunat won niwasëpnaan. [20] Pël ëak wë ënëmak Anutu puuk ulöpre moup elniak arim lupöt weëre kosang niwasëpnaan. Pël ëak kaalak Yesu Anutu puuk tiarim kama niöpënëak Yaö Mëëaö pöp arim naë wes mëëpnaan. [21] Pël ëëpnaatak pi kutömweri om wë Anutu pim ngolöp ngolöp wasëpna akun mowia pöten kor wë. Pël ëëpënëak ngaanëër Anutuuk tektek ngön yaaö omën ngëëngköröen ök maan tekeri wesa. [22] Pöt Moses puuk nant epël ëa. 'Anutu, tiarim Aköp, puuk tektek ngön yaaö namp wes mëën waisëpnaat. Pöp arimtë naëaan namp. Pël ëën Anutu pi neen yaö elnëa ke pëlëp. Ar pim ngön apna pipöt pout ngar ön. [23] Ën omën Anutu pim tektek ngön yaaö omnampë ngön kat nawiin ëëpna pörö Anutu pim omnaröaring naöpan. Pit kö sëpnaat.' [24] Moses puuk ngön pël retëng ëa. Pël ëën Anutu pim tektek ngön yaaö omën muntarö Samuelre pim kasngaël pöröen ngön ök maan tekeri wesa pöt peene tiarim tekrak yaarö. [25] Ngön epot Anutu puuk tektek ngön yaaö omnaröen maan pitök pitëm këmötëaan ngaanëër retëng ëën wiakaimautök peene tiarim naë këët yaarö. Tol ëënak wasngan. Ar pitëm kurmentëkaanörö. Pötaanök ngön kosang wia epët Anutu puuk arim ëaröaan ëaö epët ar pouröaan yes. Kat wieë. Anutu puuk Apramön epël ök mëëa. 'Ne nim ëere köröörö ulöpre moup elmëën yangerak omën pourö pangk ë pet irëpnaat.' [26] Pël ëak Anutu pi pim Inëënëpön yaö mëak wes mëën wet rëak arim ngësë waisa. Pi ulöpre moup elniin arim utpet yaaut sëp wasënëak waisa."

4

Pit Pitaare Son ngön yaatak moulmëa

[1] Pitaare Son piarip omnaröen ngön ök maim wëën kiri ar yaauröere Anutu pim ngönën tup kaöeta polisöröa ngarangkëpre Satusi ngönën omnarö piarpim naë sa. [2] Pit së kat wiin piarip Yesu pim wel wiak weletakaan wal ëa pöta ngönte ök mëak tiarta wel wiak tapël wal ëëpenaarö omnaröen pël ök maim wëën pit së kat wiak piarpimëën ya sangën kön wia. [3] Pël ëak këtëp irë ilapënëak yaëën yak om moröak ëlpamök ngön ya mëmpënëak wii kaatak moulmëa. [4] Ën piarpim ngön ök maima omën pöröa naëaan omën kësang pan saareet 5000 pörö Yesuun kön wi kosang wesa.

[5] Ëlpamök ngönënë ngarangköröere kaöaröere ngön kosangötë ngarangk yaaurö pit pourö Yerusalem kak wa top ëa. [6] Anas kiri ar yaauröa wotöököp piire Kaiapas, Sonre Alesantaare Anas pim kurmentëkaanörö pit pourö wa top ëak wëa. [7] Pël ëak wa top pötak Pitaare Son piarip pitëm tekrak tau moulmëak pëlpël mëëa. "Arip talëpön maan pimtok pimtë weëre kosang ningkënak omnamp ompyaö

wesauwaar? Ma talëpë yapinte mëak
ompyaö wesauwaar?”
8 Pit pëël maan Pita pi Ngëëngk Pulö pim
lupmeri peö ëën epël ök mëëa. “Omën
kaöere ngarangkörö, 9 ar tenpim omnamp
ngaanëër ing il tëaup ompyaö mowesan
pöten pëlpël yeniak. 10 Pötaanök arën ök
niaan Israel omnarö ar pourö ëwat seë.
Yesu Kristo Nasaret kakaanëp pim weëre
kosangöök omën arim tekrak taua epop
ompyaö sak wë. Arök Yesu Kristo pöp
këra yetaprak möön wel wiaupök Anutuuk
weletakaan wal ë moulmëa. 11 Ngönëntak
ngön nent epël wia.
‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut
Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes
yewesir.’
Wap pöta yapinte Yesu. 12 Pi tapöpök tiar
niwak wëwë ompyautak niulëëpnaap. Yang
epera rangk omën wë eporö tiarim naëaan
nampök tiar niwak wëwë ompyautak ni-
ulëëpna pöten yaö neniaan. Yesu pimënt
kopët tapöp.”
13 Pël maan ngönën ngarangkörö pit yaan
panë sa. Pöt Pitaare Son piarip kaö wonaar.
Pël ëak piarip ëwat kaatak neilaanaarök
wa top kaöetak ngön apnaaten kas köpël
weëre kosangring ök mëëa. Pël ëën pit
piaripön epël wesa. “Piarip Yesuring wë
weëre kosang epël wa,” pël wesa. 14 Pël
ëak pit itaangkën omën ingesiar ompyaö
mowesa pöp piarpim naë yaap tauaan ite-
nak ngön kangiir mapnaat pangk naën
ëën sëp wesa. 15 Pël ëak omën kaöarö
pitëmënt ngönaak apënëak piarip ka ngerö
nentakël wes momëa. 16 Pël ëakök pitëmënt
ngön epël ë kopëta wesa. “Tiar omën
epaar tol elmëëpen? Omën Yerusalem
kak wëa pörö pit epël kön wia. ‘Omën
weëre kosang epët omnarö yok pangk
naënganëët. Retëng piarpim yaë epët tiar
yak newasngan.’ Ngarangkörö tiar piarpim
ëa pöt kaar newasngan. 17 Kopëtet om ulöl
sak sëpan pötaanök tiar ngön ë kosang
wasën piarip kaalak Yesu pim ngönte naën
ëëpnaan.”
18 Pël mëak pit kaalak piaripön yas maan
koirak së tau moulmëak Yesu pim ngönte
omën muntaröen ök mapanëak nga mëëa.
19 Pël maan Pitaare Son piarip taueë Pitaak
ngön kangit epël mëëa. “Arimtok omën
eptepar kom ëak iteneë. Kan taltakëër
ompyaut? Ten arim ënëm ëën ma Anutu
pim ënëm ëën? Pël ëautak ten Anutuu
ënëm ëëna pöt arim ënëm naëngan. 20 Tenip
yok pangk pim ngönte anaaten kaaö naën-
gan. Omnant Yesu pim yaëën tenpim ite-
nak kat wiak pël ëaö pipot tenip yok pangk
ngep naëngan.” 21-22 Omën Anutuuk pim
ingesiar ompyaö mowesa pöp pim kris-
makiat omën naar ulpëën il wesaup pöp
pi ulwas wonöp. Pël ëën omnarö pit Anu-
tuuk omën pöp ompyaö mowesa pötaan
Anutuun yaya mëëa. Pötaanök ngönënë
kansolörö pitök piarip këlangön kat mowi-
ipënëak itaangkën kan won ëën ap wesak
piarip kaalak omnaröen ngön ök mepanëak
nga mëak wes mëën sa.

Ingre mor saurö pit ngönën ök apnaataan weëre kosang öpënëak Anutuun kimang mëëa

23 Pitaare Son piarip wes mëën kaalak
piarpimoröa naë së kiri ar yaaö kaöaröere
ngönënë ngarangköröa ngön mëëaö pöt
ök mëëa. 24 Pël ëën kat wiak pit pourö
kön kopëtaö wesak Anutuun epël ök mëëa.
“Nuukëër kaöap, ni kutömwer ket ëak pöw-
eri omnant mowian. Pël ëak yanger ket
ëak pörak omnant moulmëan. I kaö ket
ëak i kaöökë omnant moulmëan. 25 Ni
ngaan panëër Ngëëngk Pulö elmëën tenim
ëap omën omp aköp Tewit nim inëën
ngaanëpön maan ngön nent epël retëng ëa.
‘Tol ëënak köpëlörö neen ya sangën ëa?
Ën tol ëënak omnarö nemëën kup riipënëak
ëa?
26 Yang omp aköröere wotöökörö ne Aköpre
nem Yaö Mëëaup nga elniipënëak
wa rongan ëa.’
27 Ngön pöta këët peene e yaarö. Pöt
oröpmorëën? Yerusalem ka kaö eprek
omën omp aköp Erot piire Pontias Pailatre
köpël omnarö pit Israel omën kaöaröar-
ing wa top ëak Yesuun nga elmëëpënëak
ëa. Pi nim Inëën ompyaup ni ngaan ya
yaö mëëaup. 28 Pit wa top ëak omnant
orööpënëak ngaan nim kopëta wes menan
pöpön nga kupre wap wieima. Pël ëeim
wëën omnant orööpënëak ëan pöt nimtë
weëre kosangöök elmëën oröa. 29 Pötaanök
ten peene ni tenim Aköpön kimang yeniak.
Omnarö pit nga kup yari pötaanök ni
ten nim inëënörö kaamök elniaan kas
köpël nim ngön ompyaut war wesak ök
menaan. 30 Ni kaamök elniaan yauman
omnarö ompyaö mowesak weëre kosang it
ngolöp ke nampöt nim inëën ru ngëëngkëp
Yesu pim weëre kosangöök mëmpunaan.”

31 Pit Anutuun ngön pil ök maö së pet
yairën ka pitëm wëa pöt moup ket ëak
möa. Pël ëën Ngëëngk Pulö pitëm lupötë
ilëak peö ëën pit Anutuu ngönte kas köpël
omnaröen ngës rëak ök maö sa.

Ingre mor saurö pit lup kopëtemer sak wakaima

32 Akun pötak omën Yesuun kön wi
kosang wesa pörö pit lup kopëtemer sak
pitëm naëaan nampök epot nemtëët pöt
naën. Won. Pitëm omnant pout ngawi wiak
wakaima. 33 Pël ëak Yesuu ngön yaaö om-
narö weëre kosang kësang wak pitëm Aköp
Yesu weletakaan wal ëa pöten omnaröen ök
maan Anutuuk omën piin kön wi kosang
wesa pörö komre kolap kaö elmëën pit
ompyaö wakaima. 34-35 Pël wakaimeë pitëm
tekrakaan nampök omën nentaan ngöntök
naën. Pit tol ëakök pël eima wasngan.
Pitëm naëaan nampök kaare yangatë sumat
wak pöt Yesu pim ngön yaaö omnarö pitëm
naë wak së mangkën kom ëak ngöntök
yaaurö meneima.
36 Akun pötak omën namp pim yapinte
Yosep pi pitring wakaima. Omën pöpön
Yesu pim ngön yaaö omnarö pitök pim
yapin nent Panapas pël maima. Yapin pöta
songönte Omnarö Lup Ketumön Yemowe-
saup. Pi Yuta omnamp Liwai pim kurmen-
tëkaanëp Saipras kustak wilaup. 37 Omën
pöp pim yang lup nent omnarö menak
sumat wak ngön yaaö omnaröa naë së kom
ë mampënëak mena.

5

Ananaiasre Sapaira

1 Panapas pi pël ëa. Ën omën pöröa
naë öngre omp naar wëa. Ompöpë yap-
inte Ananaias. Ën öngöpë yapinte Sapaira.
Ananaias puuk pim yang lup nent omnarö
menak sumat wa. 2 Pël ëak kaö nent yoolök
wasëpënëak kaö nent ëlëëp wia. Pël ëën
pim öngöp piita ëlëëp wia pöten kön wiin
ompyaö ëa. Pël ëën pi sum kaö nent wak
së ngön yaaö omnarö menak, e tapët pël
mëëa. 3 Pël ëën Pitaak piin epël ök mëëa.
"Ananaias, Seten puuk nim lupmer ut-
pet panë niwasën Ngëëngk Pulöön morök
elmëëmëak nim yangeta sumat wak kaö
nent ëlëëp wian. 4 Ni wet rëak yanget sum
naën wieëa akun pötak yang pöt nimtëët
pël wieëa. Ën ënëmak ni yang pöt omnarö
menak sumat ningkën wan pöt nimtëët.
Oröpmorëënök ni sum kaö nent ëlëëp wiak
ngön kaar ëaup? Nim ngön kaar pipët
ten omnaröen pëën nenian, Anutuun kaar
yemaan." 5-6 Pël maan Ananaias pi ngön
pöt kat wiak wel wiak së ngentia. Pël ëën
yokoturö pit kat wiak së pim sokur poë
koröpöök kör koëak wak së yang kel weera.
Pël ëën omnarö pit ngön pöt kat wiak kas
kaö panë ëa.

7 Kot nent wë ngöpngöp ëak 3 aöa pël
won yesën pim öngöp Sapaira pim ompöp
wel wia pöten kat nawiin yak Pita pim
kaata kakaati së ilëa. 8 Pël ëën Pita pi epël
pëlpël mëëa. "Arip yangeta sumet epët
pëën wauwaar ma?" Pël maan öngöpök
epël mëëa. "Yok nim wan pi tapëtep."
9 Pël maan Pita puuk epël mëëa. "Aripök
Aköpë Pulöön morök elmëënë pöten kön
wiin kengkën sa ma? Kat wiaam. Omën
nim ompöp yang kel weeraurö pit ka kan-
rak pi yawir niinta niöpnaat." 10 Pël maan
tapëtakëër öngöpta wel wia. Pël ëën yoko-
turö pit kaalak wak së pim ompöpë naë
moweera. 11 Pël ëën Yesuu ingre mor
sauröere omën muntarö ngön pöt kat wia
pörö pourö kas kësang panë ëa.

Retëng it köpëlöt mëna

12 Akun pötak Yesu pim ngön yaaö
omnarö pit weëre kosang it ngolöpöt
kësang omnaröaan elmëa. Pël ëën omën
Yesuun kön wi kosang wesa pörö pit
Anutuu ngönën tup kaöetak purpur
omnarö pitëm ëapë yapin ngamp Solomon
pël yamëëauweri wa top ëak Anutuun ök
maim wakaima. 13 Pitëmënt pëën pël ëeim
wëën omën muntarö pitëm wëwëatön
itenak pit ompyaö wëaurö pël yamëëaurö
yak pitring öpnaaten kas ëeima. 14 Pël
ëaatak omën kësang pan Aköpön kön wi
kosang wesak pim ingre moröröaring yal
mena. 15 Pël ëën Yesuu ngön yaaö omnarö
pit pitëm yaat om mëmpö yesën omnarö pit
pitëm yauman omnarö wak së kamtaöökë
kan ëöök urötring wi moulmëa pöt pit
epël mëakök ëa. "Pita pi kamtaöök yesem
pim moresök moröpnaat. Ën nent pöt pi
yesën pöt pim könöpök pitëm rangk ilap
riak sëën ompyaö sëpnaat." Pit pël mëak
wak së mowieima. 16 Pël ëën Yerusalem kak
we naöökaan naöökë ka pötëaan yauman
omnaröere omën pitëm lupötë urmerarö
wëaurö pourö wak së Yesu pim ngön yaaö

omnarö pitëm naë oröön waö ë momëak ompyaö mowesa.

Ensel nampök ngön yaaö omnarö wii kaatakaan ent ë moulmëa

17 Ënëmak kiri ar yaaurö pitëm wotöököpre omën piiring wëaurö pitëm yapinte Satusi, pit Yesuu pim ngön yaaö omnaröa yaaö pötön itenak war kön wiak ya sangën ëën utpet mowasëpënëak kön wia. 18 Pël ëak së ngön yaaö omnarö wak wii kaatak moulmëën utpet yaauröaring wëa. 19 Pël ëën rö kan Anutuu ensel nampök wii kaata kanwer të mowiak ngön yaaö omnarö wël ëak mësak orö epël ök mëëa. 20 "Ar Anutu pim ngönën tup kaöetak së wëwë ngolöpta ngönte omnaröen ök man." 21 Pël maan pit ngön pöt ngar wak wëën këtëp ngampi yoolaan ngönën tup kaöetak ilëak ngës rëak omnarö rë moula.

Pit pël ëeim wëën kiri ar yaauröa wotöököpre pim omnarö pit Yuta omën kaöaröen yas maan ngönënë kansolörö wa top ëa. Pël ëak wii kaata kaöapë ngësël ngön wes mëa, Yesu pim ngön yaaö omnarö wii kaatakaan koirak waisëpënëak. 22 Pël ëaatak ngönënë polisörö pit wii kaata kakaati së itaangkën Yesu pim ngön yaaö omnarö pit won wieëa. Pël ëën pit kaalak ngönënë ngarangkörö naë së pitën ök mëëa. 23 "Ten wii kaatak së itaangkën kan ngarangkörö wëën ka kanötta om wari seëa. Pël ëaan ten koirënëak kakaati së itaangkën won wieëa." 24 Pël maan ngönën tup kaöeta polisöröa kaöapre kiri ar yaauröa wotöököp pöt kat wiak kön selap wiak neneren epël mëëa. "Pitëm yaë pipëtakaan oröpöt oröpënëak yaë?" 25 Pël aö yeem wëën omën namp pitëm wa topöök së epël ök mëëa. "Kat wieë. Arim omën wii kaatak ulmëan pörö pit ngönën tup kaöeta kakaati së omnaröen ngönën ök maim wë." 26 Pël maan polis ngarangkëpre pim koturö pit së Yesuu ngön yaaö omnarö koirak sa. Pit koirak yewaisem tang nemomöön, omnaröak pit kël momööpanëak kas ëa.

Ngön yaaö omnarö pit ngönënë kansolöröen kas naën, ngön ök mëëa

27 Pit Yesu pim ngön yaaö omnarö koirak kakaati së ngönënë kansolöröa naë tau moulmëën tauaan kiri ar yaauröa wotöököpök pitën epël pëël mëëa. 28 "Ten arën Yesuu ngönte anëëtaan nga nenian ëan ma? Ma arök kön wiin pöt omën pasit yaë ma? Yerusalem omnaröen ngön pöt ök maan pitök tenën Yesu möan pël apna pöten ar kent yeë." 29 Pël maan Pitaare karurö pit kangiir epël mëëa. "Ten yok pangk ar yang omnaröa ngönte ngar naöngan. Ngön Anutu pim ök niia pöta ënëm ëënaat. 30 Arök Yesu këra yetaprak möön wel wia. Pël ëaupök tiarim ëere köröörö Anutu puuk weletakaan wal ë moulmëa. 31 Pël ëak Anutuuk koirak së pimtë naë ulmëën pim yaapkëëtakël wë. Pël ëën Anutu puuk kaö wes moulmëën tiarim kepönöök wë kaamök elniak Israelörö tiarim kanöökël pourö wa nuulëën utpetat kasëng mampunëën. Pël ëën Anutuuk arim utpetat wa moolapnaat. 32 Ngön pöt tenök ök yeniaan Ngëëngk Pulöökta omën pötön war wesak yenia. Anutuuk omën pim ngönte kat yawiaurö ten Pulö yaningk."

Kameliel pi ngönënë kansolöröen ngön yaaö omnarö kön wialök elmëëpënëak mëëa

33 Ngönënë ngarangkörö ngön pöt kat wiak ya sangën ëën Yesuu ngön yaaö omnarö mëmpënëak ëa. 34 Pël yaëën Parisi omën kaö namp Moses pim ngön ë kosang wesaut rë yemoulaup pi pitëm tekrak wëa, pim yapinte Kameliel. Pit omën pöpön kön wiin ompyaö yaaup. Puuk ngönënë ngarangkörö tekrakaan wal ëak Yesuu ngön yaaö omnarö ka kaö nerakël wes momëën sa. 35 Pël ëën pitën epël ök mëëa. "Israel omën nem karurö, tiar omën eporö omën nant elmëëpenëak pöt kön wialök elmëëpenaan. 36 Kat wieë. Ngaan panëër won, peen peen omën namp wakaima yapinte Tiutas. Pimtok pimtën kön wiin, 'Ne omën kaöap,' pël wesak omnaröen maan omën kësang 400 ke pël ëak yang ngarangkëpön nga elmëëpënëak sa. Pël ëën narö pitök pi mëngkën pim iri wëaurö pit pim ngön pöt sëp wesak repak sa. 37 Pël ëën kaalak Yutas Kalili omnamp puuk omën muntarö wak Rom yang ngarangkëpëën nga elmëa. Pël ëa akun pötak yang ngarangkëp pi ka poutë omnaröa yapinöt wë yesën ngaarö pitök pöpta mëna. Pël ëën pim iri wëauröeta pim ngönte sëp wesak repak sa. 38 Pël ëaut pötaanök Yesuu ngön yaaö eporöen tiar mop mowiak itöök elmëaapa. Pitëm ngön epot omën pëënök

yeëa pöt won sëpnaat. 39 Ën omën puot Anu-
tuuk kaamök elmëën pim weëre kosangöök
yeëa pöt tiarök yok pangk il nemowasngan.
Pötaanök mowëën it mongënaapa. Tiar pël
yeem Anutu pimtën nga elmëënganok."

Ngön yaaö omnarö Yesuu yapintaan ëö sëpna pöten ërëpërëp ëa

40 Pël maan ngönënë kansolörö pit
Kameliel pim wes mëën sëpënëak ëa pöt
ngar wa. Pël ëak pit Yesuu ngön yaaö
omnarö koirëpënëak maan koirak sëën
ngönën ngarangköröak polisöröen maan
pës möön epël mëëa. "Ar kaalak Yesu
pim ngönte omnaröen ök manganok."
Pël mëak wes mëën sa. 41 Pël ëak Yesuu
ngön yaaö omnarö pit wa toptakaan oröak
yesem ërëpsawi ëa. Pöt Anutuuk pitëm ya
mëna pöten itaangkën yok pangk ëën pit
Yesuu ngöntaan yok ëö mongawisëpnaat
pël wesa. 42 Pël ëak kët ël epotë pit ka
yaapötëëre Anutuu ngönën tup kaöetak
së omnaröen Yesu Anutu pim Yaö Mëëaup
ngön ompyaö pöt ök maima.

6

Pit omën 7 ëak ngön yaaö omnarö kaamök ëëpënëak moulmëa

1 Akun pötak Yuta omën narö Yesuu in-
gre mor saurö selap sak wë tok nentepar
pitëm tekrak kom kap oröa. Pöt Krik ngön
yaauröak Yuta ngön yaauröen kaaö ngön
mëak epël mëëa. "Kët poutë omën omnant
ngöntök yaaurö kaömp yemangkem ar Krik
ngön yaauröa öng kapirörö ompyaö wesak
nemangkën ë yeë." 2 Pël ëën Yesu pim ngön
yaaö omnarö 12 pöröak Yesuu ingre mor
sauröen yas maan së wa top ëën epël ök
mëëa. "Kat wieë. Kaömpre monat kom
yaaö ngön pötak tenim ya mëmpuna kanöt
il yeniwari pipët pangk naën yaë. Tenim
ya kë pöt Anutu pim ngönte omnaröen
ök nianëak ëaut. 3 Karurö, ar peene arim
naëaan omën 7 ëak kom ë moulmëën pitök
omnant kom ëëpëna ya pöt ngarangk ëëp.
Pit omën Ngëëngk Pulö pitëm lupötë wieëa
könringöröak moulmëën. 4 Pël ëën tenim-
tokëër kët ël epotë Anutuun ök maimeë
pim ngönte tekeri wesak ök niaim önaan."
5 Pël maan omën pourö ngön pöten kent
ëak omën eporö ulmëa. Wet rëak Stiwen
omën pöp pi Anutuun kön wi kosang pan
yewesaup Ngëëngk Pulö pim lupmeri peö
ëaö pöp moulmëa. Pël ëak namp Pilip,
namp Prokoras, namp Naikena, namp Tai-
mon, namp Pamenas, namp Nikolas Antiok
kakaanëp, pi köpël omnamp ngës rëak Is-
rael omnaröa ngönën wak wëaö pöt yaaup.
Pël ëak Yesuun kön wi kosang wesaup. Pit
omën piporö moulmëa. 6 Pël ëak pit Yesu
pim ngön yaaö omnaröa naë moulmëën
pitëmëën Anutuun ök mëak pitëm moröt
kepönötë mowiak welaköt elmëa.
7 Anutu pim ngönte ulöl sëën Yerusalem
kak omën wëaurö pitëm naëaan selap pan
Yesu pim ru sa. Pël ëën kiri ar yaauröa
naëaan selap pitta Yesuun kön wi kosang
wesa.

Yuta omnarö pit Stiwen wali wa

8 Stiwen pi Anutuuk komre kolap elmëak
ngönënë weëre kosang ke nentere nent
kaamök elmëën retëng weëre kosang om-
naröa yok pangk naënganëët omnaröa
tekrak mëneima. 9 Pël yaëën omën narö
Stiwen pim yaaö pötön kaaö ëeima. Omën
pörö pit tok nentak wë Yuta omnaröa
ngönën tup nent, yapinte wii natëënöröa
ka pötak wa top ëeima. Omën pörö pit
Alesentriaare Sairini kakaanörö. Ën narö
Silisiaare Esia yangrakaanörö. Pit së wa
top ëak Stiwenring ngön nga ela. 10 Pël
ëaap Pulöök kaamök elmëaan yak pitök pi
il nemowasën ëa. 11 Pël ëën pit omën naröak
Stiwen pimëën ngön möongk rëak mapëna
yak sum elmëën pitök ngön möongk rëak
epël mëëa. "Pi Moses tiarim ëapre Anutuun
pim këmtakaan utpet wesak yaan ten kat
wiaut." 12 Pël maan omën pörö pit omën
yaapöröere ngönënë ngarangköröere ngön
kosangötë ngarangkörö pit es nga mowe-
sak Stiwenë naë së moröak wais ngönënë
kansolöröa tekrak tau moulmëa. 13 Pël ëak
omën ngön kaar apnaaröeta piiring tau
moulmëën kaar epël mëëa. "Omën epop
pi akun poutë Anutuu ngönën tup ngëëngk
epëtere Mosesë ngön kosangötön utpet we-
sak yaaup. 14 Ten kat wiin pi epël ya. 'Yesu
Nasaret kakaan pipopök ngönën tup epët
töol komun ëak Mosesë ngaantak tiarim
ëarö ngön mena pötë urtaköt wiipnaat.' "
15 Pël maan ngönën ngarangk kaöarö pourö
pit Stiwen pim ë kosaöön it kökö mongnaan
ëwa panë tëak enselöröa ë kos koröp oröa.

7

Stiwen pi ngönënë kansolöröen ngön ök mëëa

1 Pël ëën kiri ar yaauröa wotöököpök
Stiwenën epël pëlpël mëëa. “Ngön e ya
epët kaar ma yaap?” 2 Pël maan pi kangiir
epël ök mëëa. “Nem pepere karurö, ar
nem ngön epët kat wieë. Anutu, ëwa
pepap, pi ngaanëër tiarim ëap Apram pi
Mesopotemia yangerak om wëënaar Anutu
pi pim naë oröak epël ök mëëa. 3 ‘Ni nim
omënere kaare yanger sëp wesak nem yang
pet elniima pörek së öm.’ 4 Pël maan pi
Kaltia yang pör sëp mowesak ka kaö naö
Aran pörek së wëën pim pepap wel wia. Pël
ën ënëmak Anutu puuk wes mëën kaalak
yang Israel omnarö tiarim wë eprekël
waisa. 5 Pël ëaap Anutu pi yang lup nent
pimtëën panë wesak, ‘Epët nemët,’ pël apna
nent wël ë nemangkën ëa. Won pan. Anutu
pöp om epël kosang wes ök mëëa. ‘Ënëmak
yang epër nimpaat. Pël ëën nim ruure ëarö
oröak pep sak öpnaat.’ Pël mëëaö akun
pötak Apram pim öngöp ru nawilën ëa. 6 Pël
ëën Anutuuk kaalak ngön munt nent epël
ök mëëa. ‘Nim ruure ëarö yang maim nerek
së wëën omën pörek wëauröak ngarangk
elmëën ya pas mëneim sum won öpnaat.
Pël ëën pörekörö pitök këlangön ya pas
mangkën krismaki 400 pil wakaimpënaat.
7 Pël ëën ënëmak nook omën pit këlangön
kat mowiipna pipörö ngön ya mëmpaat.
Pël ëën ënëmak nim ruure ëarö pit yang
pör sëp wesak yang eprek wais wë neen
yaya neaimpënaat.’ 8 Pël mëak Anutuuk
Apramre ëaröaan pim ngön kosang wes
mëëa pöt pet elmëëpënëak Apramön pim
ruure ëaröa koröp kaut ilëpënëak ök mëëa.
Pël ëën omnaröak koröp kaut ila pöten ite-
nak Anutu pim Apramön ngön kosang wes
mëëa pöten kön wiipnaan. Pël ëën wëak
pim öngöp yokot namp wila yapinte Aisak
wë akun 7 ëak won sëën 8 pötak koröp kaut
ila. Pël ëën Aisak puuk wë pim ruup Yakop
wilak tapël elmëa. Pël ëën Yakop puukta
wë pim ruurö 12 pörö tapël elmëa. Pël ëën
pöröak wë 12 tapël ëak pitëm naëaan Israel
omnarö tiarim kur 12 ëak oröa.

9 “Yakopë ruurö pit omp kaö sak wë
Yosepëën këëpöt kön mowia. Pël ëak pi
omën narö mës menak sumat öpënëak kön
wiak mangkën pit koirak Isëp yangrakë sa.
Pi pörek së inëën ru sak wë waur eima, sum
won. Pël ëën Anutuuk pi sëp nemowasën,
10 könöm nant pim naë yaaröön Anutu puuk
ngarangk elmëeima. Pël ëak Anutuuk pi ël
kaamök elmëak kön tektek kaö mangkën
Pero Isëp yang omën omp aköp pim naë
wëën piin itaangkën ompyaö ëën kaö wes
moulmëën puuk Isëp yang ngarangkëpë
yaat ngarangk ëa. Pël ëak wë Pero pim
kaata yaat pour pi ngarangk ëak wakaima.
11 Pël ëën wë ngöntök kësang nempel Isëpre
Kanan yangrak oröak wiaan omnarö kaöm-
pëën utpet ë yesën Israel tiarim ëaröeta
tapël ëa. 12 Pël yeem Yakop pi kat wia pöt
Isëp yangrak omnaröak wet rëak akun pö-
taan kaömpöt wa kön wiaut wia. Pël maan
pi ngön pöt kat wiak tiarim ëarö pim ruurö
ngës rëak wes mëën Isëp yangrak së kaömp
wak waisa. 13 Pël ëak wais wë akun nentak
kaalak sa. Së oröön Yosepök nanöröen epël
ök mëëa. ‘Ne arim nangap Yosep.’ Pël
yemaanak Pero piita Yosepë nanöröen ëwat
sa. 14 Pël ëën Yosepök nanöröen epël ök
mëëa. ‘Ar së tiarim pepap Yakopön maan
wais eprek Isëp tiarim karuröaring öpe-
naan.’ Yakopë omën kurmentëkaan pörö
75. 15 Yakopre pim kuröökaan pörö Isëp
yangrak së wë ulöp sak we pöök wel wia.
16 Pël ëën ënëmak pit pouröa kosat wak së
omën yangaöökë wieëaurek Sekem pörek
weera. Yang pör ngaanëër Apram puuk
Emo pim omnaröa naëaan sum ëa.

17 “Israel omnarö pit Isëp yangerak wë
ulöl sa. Pël ëën Anutu pim Apramön yang
yaö mëëa pörekë sëpënëak Isëp yanger sëp
wasëpna akun mena pöt temanöm sa. 18 Pël
ëa akun pötak Isëp omën omp ak munt
namp oröa, pöp Yosepön köpëlëp. 19 Omën
pöpök Israel tiarim ëere köröörröen morök
elmëak epël maima. ‘Ar ru wilak pöt
wak së pëlëër mowiin. Pël ëën wel wiip-
naan.’ 20 Pël maan akun pötak Moses pi pim
ëlëpök wilak itaangkën pim möönre koröp
ompyaö ëën itenak ëlëpök ngarangk ëak
kapa yemangkën ngoon naar namp won sa.
21 Pël ëën ëlëp pi yang ngarangkëpë ngönte
ngar wak Moses wak së pëlëër mowia. Pël
ëën yang ngarangkëpë koontupök së koirak
pim ru ket ëak ngarangk elmëeima. 22 Pël
eim wëën Moses pi kaö sak wë Isëp omën
kaöaröa naëaan kön tektek wak kaö panë
sa. Pël ëak pi ya kësangöt wak ngön weëre
kosangringöt pitën ök maima.

23 “Wë ënëmak krismaki 40 ëak won
sëën Israel omën pim karurö kaamök
elmëëpënëak kön wia. 24 Pël ëak pi yesem
itna pöt Isëp omën nampök Israel omën
namp möa. Pël ëën pi pim karip kaamök
ëak Isëp omnampë utpet elmëa pöta

kangiir Isëp omnamp mëna. [25] Pël ëa pöten
Moses pi epël kön wia. 'Nem omnarö
pit neen epël kön wiipnaat. "Anutuuk pi
kaamök elmëën tiar Israel omnarö Isëp
yangrakaan nikoirëpënëak yaö mëëaup,"
pël kön wiipnaat.' Pël ëa pöt pit pël kön
nawiin ëa.

[26] "Ka urak wangam kanök Israel omën
naar nga yaalën pi ngeröök yaalmëem epël
mëëa. 'Arpimënt tapaarök yeëerek nga
elngan.' [27] Pël maan omën ngöntöp ngep
ëak yamöa pöpök Moses mök ë moolëak
epël mëëa. 'Talëpök ni tenim kaö sak
wë ngön ë pet irumëak niia? [28] Ma nim
peen kusi Isëp omnamp mënan pöl kaalak
neenta nemëmpëak yaan ma?' [29] Pël maan
Moses pi ngön pöt kat wiak yang pör sëp
wesak Mitian yangerak kas së wakaim wë
öng namp wak yokot naar wila.

[30] "Moses pi yang pörek wëën krismaki
40 ëak won sëën akun nentak yang pultak
Sinai tomök ikanöök këra kot nementëk es
wëlëng yokota. Pël ëën Anutu pi enselëpë
ök sak es wëlëngöökë öngpök wëën [31] Moses
pi pöten itenak yaan sak itaampënëak naë
yesën Aköpök epël ök mëëa. [32] 'Ne nim ëarö
Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.' Pël
maan Moses pi yaan sak reireë urak kaalak
itaampnaaten kas ëa. [33] Pël yaëën Aköpök
epël ök mëëa. 'Ne ngëëngkëp yang eprek
wë. Pötaan yang nim tauaan pipët welakët
yak kan wariaarek nim ing korötepar përë
ola. [34] Ne itaangkën Isëp omnaröak nem
omnarö utpet moweseim wë. Pël ëën ne
kat wiin pit ya utpetaring wë neen merëk
neaim wë. Pötaanök ne pitëm könömöt ent
ë moolamëak yewais. Wal ë. Wes nimëën
Isëp yangerakë sumëën.' "

[35] Stiwen puuk kaalak epël ök mëëa.
"Moses pi ngaanëër Israel omnarö pitök
pim ngönte wa moolëak epël mëëa.
'Talëpök ni tenim kaö sak wë ngön ë pet
irumëak niia?' pël mëëa. Pöt pit omën
pöp Anutuuk Israel omnarö pit ngarangk
ëak këëmre këlangönë öngpökaan ent ë
moulmëëpënëak yaö maan wëën enselëpök
këra kotumentëk es wëlëngöökaan ök
mëëa pöten pit köpël pötaanök. [36] Pël
ëak Moses puuk omën pörö mësak yesem
Isëp yangerakaan i kaö Köp Möauukaan
yang pultakë pötë yesem retëng ke nampöt
mëneim wëën krismaki 40 ëak won sa. [37] Pël
ëak Moses puuk Israel omën pimoröen epël
ök mëëa. 'Anutu tiarim Aköp puuk tektek
ngön yaaö namp wes mëën waisëpnaat.
Pöp arimtë naëaan namp. Pël ëën Anutu pi
neen yaö elnëa ke pëlëp,' pël mëëa. [38] Moses
pi tapöp ngaan yang pultak omnaröaring
wa top ëak wakaima. Pi akun pötak tiarim
ëaröaring wëën ensel Sinai tomök ngön ök
mëëa pöp piarip pouwaar wëa. Pël ëeëak
Moses pi Anutu pim naëaan pim ngön lëngë
nasëpanë pöt wak tiarimëën mena. [39] Pël
ëënak tiarim ëarö pit Moses pim ngön pipët
wa olëak kaalak Isëp yangerakël sëpënëak
ëa. [40] Pël ëak pit Moses pim nanëp Eron
pim naë së oröak epël mëëa. 'Moses pi tiar
Isëp yangerakaan mësak wais eprek niulëak
pi talël sa wes? Ten köpël yaëërek nuuk
omën kön nent ket ë nin pötak tenim omp
ak sak wotöök rëak mës niwak sëpnaan.'
[41] Pël mëak akun pötak purimakaö ru kön
namp ket ëak animaö narö möak kön kaar
pöpëën kiri ar ë mowiak pitëmtë omën ket
ëaö pötaan ërëpsawi elmëeima. [42] Pël eim
wëën Anutuuk mopöök omnant wia epot
këtre ngoonre ari puotön yaya mapënëak
pit kasëng momena. Omën pipot Anutu
pim tektek ngön yaaö omën nampök epël
retëng ëa.

'Israel omnarö ar yang pultak imeë kris-
maki 40 ëak sa.
Akun pötak animaö kiri ar ëeiman.
Pël ëan pöt nemëën won.
[43] Ar wet rëak omnant arimtë ket ëautön
yaya maimaurö.
Pël ëak ar omp ak kaarëp Molok pim poë
koröp ngönën tup kaarkaarte tiak
wak
pötaring omp ak kaarëp Repan pim ari
könte wak sa pël eimaurö.
Pötaanök peene nook ar kama niwak
wes nimëën maimerek Papilon
yangrakë sënëën.'

[44] "Tiarim ëarö pit yang pultak wakaima
akun pötak poë koröp ka nent Anutu pi
pitring wë pöta ökre waste tiak wak ima.
Ka pöt Anutu pimtok Mosesën ök rapnaal
pet elmëën ök rëak wak ima. [45] Pël ëën ënë-
mak tiarim ëaröak poë koröp ka pöt pitëm
peparöa naëaan wak Yosuaaring imeë yang
munt ner Anutuu omën yang pörek wëaurö
waö ë momëa pörek së oröa. Pël ëaut
poë koröp ka pöt om wiakaim wiaan yang
omën omp aköp Tewit pi oröa. [46] Pël ëën
Tewit pim wëwëeten Anutu kent elmëa. Pël
ëën Tewit pi Anutuun epël kimang mëëa.
'Ne yok pangk ni, nem ëap Yakop pim

Anutu, nimëën ngönën tup ompyaö nent
ök ram ma?' [47] Pël mëëautak omën omp
aköp Solomon, Tewit pim ruup, puuk ka
pöt ök rëa. [48] Pël ëaap Anutu O Ngaarëkëp
pi ka omën moresök ök yera epotë pëën
naöpanëpön tektek ngön yaaö omnampök
pël ëa.
[49] 'Aköp pi epël ëa. Ne kaöap kutömweri wë
omën pout ngarangk ëak wëaup.
Ën yang pipër nem weëre kosangöökë iri
wia.
Pötaanök arök yok pangk ka nent nem wel
aisëeë kë sumaan ök nenerangan sa.
[50] Iteneë. Nemtok nem omën ket ëaö epot
pout il wesak wë.' "
[51] Stiwen puuk kaalak kansolöröen epël
ök mëëa. "Arim lupötë wa olëere kön
utpet pötök peö ëak wë köpël omën ket
ëak Anutuu ngönte kat nawiin yaaurö. Ar
kët ël epotë Ngëëngk Pulöökë ngönötta wa
olaim wëaurö. Tiarim ëarö pit pim ngönöt
wa olaimaurö. Arta tapël yeë. [52] Yaap,
tiarim ëarö pit Anutu pim tektek ngön
yaaö omnarö pitëm naëaan namp öp sa
wasngan. Pourö utpet mowesa. Pit omën
wotpil waisëpnaapön tektek ngöntak war
wesak ëaö pörö pourö mënak won wesaurö.
Pël ëauröak peene arökta omën wotpil
tapöp ngaaröa naë wes mëën mëna. [53] Tiar
tapöröak Anutuu naëaan ngön ë kosang
wesa pöt öpenëak enselöröak tiarim ëaröen
ök mëëautak arta ngön pötë ënëm naën
yeë."

Pit Stiwen kël möön wel wia

[54] Stiwen pi pël maan ngönënë kansolörö
pit ngön pöt kat wiak ya sangën ëën kë
ruru kön wia. [55] Pël ëën Ngëëngk Pulö pim
lupmeri ilëak peö ëa. Pël ëën pi we riak
itena pöt Anutuu naë ëwa kësangpel ëaan
Yesu Anutu pim yaapkëëtak tauaan itena.
[56] Pël ëak Stiwen pi pitën epël ök mëëa.
"Kat wieë. Ne peene itaangkën kutömwer
kan tëën Omën Këëp pi Anutu pim yaap-
këël tauaan ityaangk." [57] Pël yemaan kan-
solörö pit Stiwen pi Anutuu yapinte ngep
yaë wesak kat wiipanëak kat ur wariak
ngön kaëpre ngön ëak wal ëak së moröak
[58] weruak Yerusalem ka pöökë wilëngkëël
koliil së olëak kël momöa. Pël ëak omën
pimëën ngön aima pöröak pitëm ulpëënöt
përöak omp ulwas nampë yapinte Sool pim
naë rongan ë ulmëa. [59] Pit pi kël yemomöön
Stiwen pi kimang ngöntak Aköpön epël ök
mëëa. "O nem Aköp Yesu, ni nem könöp
kama neö." [60] Pël mëak rar rë wesirak
ngön ëak epël mëëa. "Aköp, ni omën utpet
yaalnë eporö kangit mangkan." Pi ngön pil
ök më pet irak wel wia.

8

*Sool pi Yesuu ingre mor saurö utpet mowe-
seima*

[1-2] Sool pi Stiwen mëngkën ya kë sa. Pël
ëën omën ngönën kat wiaurö pitök pim
sokut wak së yang kel weera. Pël ëak
pit ingre ya ilak aima. Pël ëa akun pö-
tak Yerusalem kak omën wëa pöröak ngës
rëak Yesuu ingre mor saurö mëmpö waö
ëak rep momëën Yutia yangrakaan Sameria
yangrakë sa. Pël ëën Yesu pim ngön yaaö
omnarö pitëmënt Yerusalem kak wakaima.
[3] Pël ëaan Sool pöpök Yesu pim ingre mor
sa pörö utpet mowesak pitëm kaatë kakaati
ilëak öngre omp pourö moröak wii tëak wak
së wii kaatak ulmëa.

Pit Sameria kak ngön ompyaut ök mëëa

[4] Yesu pim ingre mor rep momëën saö
pörö pit neenem yesautë pim ngönte ulöl
wesak ök maö sa. [5] Pël ë yesën Pilip pi
Sameria kak së omnaröen Kristo Anutuu
Yaö Mëëaup pim ngönte ök mëëa. [6] Pël
yemaan omën kaö pan pim naë wa top ëak
retëng omnaröa it köpëlöt ëaö pötön itenak
pim ngönöt këëkë pan kat wieima. [7] Pël
yaëën omën selap urmerarö pitëm lupötë
wëa pörö waö ë mëën merëkre ngönëër
oröak sa. Pël yaëën omën kosat kël waare
kan utpet yaaö pourö ompyaö panë sa. [8] Pël
ëën omën Sameria kak wëaö pörö Pilip pim
ëa pöten itenak ërëpsawi kaö pan ëa.
[9] Akun pötak kak taprek omën namp wëa
pim yapinte Saimon pi kempre pölang pöt
ëwat panëëp. Pël ëën Sameria kak pörekë
omnarö pit pim yaaö pöten yaan sa. Omën
pöp omnaröen pi pitëm kaöap pël maim
yeëa. [10] Pël ëën kak pörekë omën kotre kaö
pourö pit pim ngön mëëaö pöten këëkë pan
kat wiak epël maima. "Omën epop pi weëre
kosang kaö pan wak Anutuu naëaan irëa."
[11] Yaap, pit akun wali pim yaaö pötön itenak
yaan sak pim ngön yaaut këëkë kat wieima.
[12] Pël eim wëënak Pilip pi waisak Anutu pi
omnarö wa ngaöök nimëak wë pöpë ngön
ompyaö pötre Yesu Kristo Anutu pim Yaö
Mëëaup pim ngön ompyaö pöteta ök maan
omën narö piin kön wi kosang wasën Pilip
pi omën pörö i momëa. [13] Pël ëën Saimon

piita Yesuun kön wi kosang wasën Pilipök
i momëën Pilipring wakaima. Pël ëak pi
Pilipë retëng kësang ke nalöt yaaö pötön
itenak yaan sa.
14 Yesu pim ngön yaaö omnarö pit
Yerusalem kak wë Sameria omnarö Anutuu
ngönte wak wëa pöt kat wiak Pitaare
Son wes mëën itaampö sa. 15-17 Pël ëak
pitëm naë së oröak itaangkën pit Aköp
Yesu pim ru ulöpöökörö pël sak wëa
pötaan i momëën wëa. Pël ëaap itaangkën
Ngëëngk Pulö pitëm naë neiraan wieëa.
Pël ëën Pitaare Son piaripök Ngëëngk
Pulö pitëm lupötë ilapna pötaan kimang
mëak piarpim moresiar pitëm kepönötë
rangk mowiin Ngëëngk Pulö pitëm lupötë
ilëa. 18 Pël ëën Saimon pi Yesu pim ngön
yaaö omnaarë moresiar omnaröa kepönötë
yemowiin Ngëëngk Pulö pitëm lupötë ilëa
pöten itenak pi weëre kosang pöt piarpim
naëaan sum ëëpënëak kimang mëëa.
19 "Arpim weëre kosang wa pipët nampun.
Pël ëën nookta omnaröa kepönötë nem
moresiar mowiin Ngëëngk Pulö pitëm
lupötë ilapnaan." 20 Pël maan Pita pi epël
mëëa. "Ni korar pan yaanëp. Nim sum
pötak yok pangk Anutuu naëaan Pulö sum
ëëm wesak yaan. Pötaanök nim sumetaring
utpet kak sumëët. 21 Anutu pi nim lupmeri
itaangkën yok pangk naën. Pötaanök ni
tenring ya epëtak naön ëëm sa. 22-23 Yaap,
ne niin ëwat wë. Nim lupmer warre
kaur pömpelök peö ëak wiaan utpetatök
par elniak wë. Pötaanök ni pipot kasëng
menak Aköpön kimang maan puuk nim
utpetatë saunat lupmeri wia pipot won
niwasëpnaan." 24 Pël maan Saimon pi
piaripön epël mëëa. "Arip nemëën Aköpön
kimang maë. Pël ëën omnant nim yenëaan
pöt nem naë kaalak naaröön ëëpnaan."
25 Pitaare Son piarip ngön weëre kosan-
gringöt pël ök mëak Yesuu naëaan ngön
kat wia pöt ök mëak Yerusalem kakë sa.
Yesem Sameria yangera öngpök ka wieëa
pötë ngön ompyaut ök maö sa.

Pilipök Itiopia omnampön ngön ompyaut ök mëëa

26 Ënëmak Aköpë ensel nampök së
Pilipön epël ök mëëa. "Wal ëak ëngkël së
Yerusalemëlaan kan Kasa kakël sa pipöök
sum." Kan pö yang pultak yesau. 27-28 Pël
maan Pilip pi wal ëak sa. Yesem itaangkën
omën kaö namp Itiopia yangerakaanëp
piita kan tapöök yesa. Omën pöp Itiopia
yangerak öng aköp yapinte Kantesi pim
kaatere ya omnaröa ngarangkëp, pi
Yerusalem kak së Anutuun yaya mëak kakë
sëpënëak kar pol osöröak weruak yaaö
naöök wel aisëak yesem Aisaia Anutuu
tektek ngön yaaup pim pep retëng ëauwer
sangk kelö yesa. 29 Pël yaëën Anutuu Pulöök
Pilipön epël ök mëëa. "Ni kar osöröa
weruak yes ëngköökë naë së." 30 Pël maan
Pilip teëntom së itaangkën omën pöp
Aisaia pim pep ngaan retëng ëa pöwer
sangk kelö yesa. Pël ëën pi omën pöpön
pëël mëëa. "Ni ngön sangk yaalën pita
songönten ëwat wëën ma won?" 31 Pël
maan pi kangiir epël ök mëëa. "Omën
nampök pet naalnëën ëëpna pöt ne tol ëak
ëwat sum? Pötaanök ni nem naë wais wel
aisëak ök nea." 32 Pël maan Pilip pi karöökë
ngaarëk is wel aisëak omën pöpë ngönën
pepeweriaan sangk kelö yesa pöten kat wia.
Pöt epël.

"Omnaröa sëpsëpörö mööpënëak wak yes
pöl elmëa.
Sëpsëp ruuröa ëpöt ilëpënëak yaëën këlël
naën yaë pöl ngön won sak wëa.
33 Omnarö pit pi ngep ëak utpet elmëak
ngön yaat wotpil wesak namëngkën
ëa.
Pit pim wëwëet won pan wes moolaan pim
yangerakë wëwëet won sa.
Omnarö pitök pim ru wilëpnaaröen it-
naampan."

34 Omën kaö pöpök Pilipön epël pëlpël
mëëa. "Omën epop ngön epot pimtëën
ya ma omën nampëën ya?" 35 Pël maan
Pilipök ngön kangit ök mëëa. Pi ngës
rëak Anutu pim ngönën pepeweriaan omën
kaöap pim sangk kela pöt war wesak Yesu
pim songönte pim ngön ompyaö pöt ök
mëëa. 36 Pël ëak kamtaöök om yesem omën
kaö pöpök i kaö naöön itenak Pilipön epël
ök mëëa. "Itan. I kaö nent ëngk wiaap. Ni
yok pangk ne i nemëëm ma won?" 37 [Pël
maan Pilip pi epël mëëa. "Nim lupmerök
Yesuun kön wi kosang wasën pöt ne yok
pangk i nimëëmaat." Pël maan pi epël
mëëa. "Ne Yesu Kristoon pi Anutuu ruup
pöt kön wi kosang yewas."] 38 Pël mëak
pi karaö leng ëëpën maan leng ë ulmëën
piarip i kaöötak ngemë Pilipök i momëa.
39 Pël ëak piarip i kaötakaan yaaprën Aköpë
Pulöök Pilip kama wak yang maimerekël sa.

Pël ëën omën kaöap pi Pilipön itnaangkën
ëak pim sëpënëak sa pöl yesem ërëpërëp
kaö ë sa. 40 Ën Pilip pi itaangkën pi Astot
kak wëa. Pël ëak Astot il mowesak kan
yesem kamtaöök ka wieëa pötë Anutuu
ngön ompyaut ök maö yesem Sisaria kak së
oröa.

9

Sool pi lup kaip tiak ingre mor sa
(Ngön 22:6-16; 26:12-18)

1 Sool pi Aköp Yesu pim ingre mor saurö
mëmpënëak ngön kosang wia. Pël ëak pi
kiri ar yaauröa wotöököpë naë së 2 pep nant
Yuta omnaröa ngönën tupötë ngarangk
Tamaskas kak wëauröaan retëng ëëpënëak
maan pël ëak Sool mena. Pep pötë ngön
epël retëng ëa. Sool pi omën öngre omp
Yesuu ingre mor saurö koirak wii tëak
Yerusalem kakë wak sëpënëak wiak mena.
3 Pël ëën Sool pi sa. Seim Tamaskas kak
temanöm yewasën kutömweriaan ëwa naö
teënt pan irë piik ela. 4 Pël ëën pi yangerak
së ngentiak kat wiin ngön nent epël mëëa.
"Sool, Sool, ni tol ëënak ne utpet newe-
seimën?" 5 Pël maan pi kangiir epël mëëa.
"Aköp ni talëp?" Pël maan pi epël ök
mëëa. "Ne Yesu. Ni kët ël epotë ne utpet
neweseimën. 6 Wal ëak Tamaskas kak së
orö. Pël ëën omën nampök nim omën
ëëmë pöt ök niapnaat." 7 Pël yemaan omën
Soolring kan pöök yesaö pörö pit yaan sak
ngön wonök taueë pit ngön yamëëa pöt
yok kat wieëak omën ngön pöt yaaö pöpön
itnaangkën. 8 Pël ëën Sool pi yangerakaan
wal ëak it ngaulak omnantön itaampënëak
ëa pöt pangk naën. Pël ëën omnaröak mor
yal ëak Tamaskas kak së moulmëa. 9 Pël
ëën akun nentepar nent om it ngaap sak
wakaima. Pël yeem iire kaömpre omnant
nanën.

10 Tamaskas kak pörek Yesuu ingre mor
saö namp wëa yapinte Ananaias. Pi wan-
garötë yemangk ke pël ëak itaangkën Aköp
pim naë së ëö pet elmëak epël ök mëëa.
"Ananaias." Pël maan pi kangiir epël
mëëa. "Aköp, ne e wëep." 11 Pël maan
Aköpök piin epël mëëa. "Ni wal ëak kan
naö yapinte Wotpil kan pöök së Yutas
pim kaatak oröak pitën epël pëlpël mam.
'Omën namp Tasas kakaanëp yapinte Sool
pi wë ma?' 12 Omën pöp pi wangarötë
yemangk ke pël ëak itaangkën omën namp
pim yapinte Ananaias pöpök së pim more-
siar kepönöök mowiin pim itöörar kaalak
ompyaö sa pël itena." 13 Pël maan Ananaias
pi kangiir epël mëëa. "Aköp, omnaröak
omën pipopön aan kat wiaut. Pi nim om-
narö Yerusalem kak wëaurö utpet yemowe-
saup. 14 Pël yaaupök kiri ar yaauröa kaöarö
pitök maan pi omën niin yaya yeniiaurö
wii tëëpënëak Tamaskas kakë waisa." 15 Pël
maan Aköpök epël mëëa. "Ni pim ngësë
së. Omën puop pi nem ngönte wak köpël
omënere yang omp aköröere Israel omnarö
arën ök niapënëak yaö mëëaut. 16 Pötaanök
nemtok pim ënëmak nem ngönte aö yesën
këëmre këlangön orö morëëpna pötönta ök
memaat." 17 Pël maan Ananaias pi së ka pö-
tak ilëak pim moresiar Sool pim kepönöök
mowiak epël mëëa. "Sool, nem karip, Aköp
Yesu kamtaöök koirak ngön ök niia pöpök
nook nim itöörar nganga sëën Ngëëngk
Pulö nim lupmeri ilëak peö ëëpënëak wes
nemëën yewais." 18 Pël maötaring omën
pim itöörarë pe ëëëa pömpel ilak ungkön it
nganga sa. Pël ëak wal ë tauaan Ananaias
puuk i momëa. 19 Pël ëënak Sool pi kaömp
nak weëre kosang wa.

Sool pi Tamaskas kak ngönën ök mëëa

20 Sool pi Yesuu ingre mor saurö
Tamaskas kak wëaö pöröaring akun
nentepar ma nentepar nent wë teëntom
Yuta omnaröa ngönën ka wieëautë ilëak
Yesuu songönte war wesak omnaröen epël
ök mëëa. "Yesu pi Anutu Ruup." 21 Pël
maan omnarö pit kat wiak yaan sak epël
mëëa. "Elei, omën epop pi Yerusalem
kak omën Yesuun yaya yamëëauröaan
nga yaaupök kaalak eprek wais tapël ëak
wii tëak wak kiri ar yaaö kaöaröa ngësë
sëpënëak waisaupök tolël ëak epël ëa?"
pël mëëa. 22 Pël ëaap Sool pi weëre kosang
pan wesak Yesu pi Kristo Anutu pim Yaö
Mëëaup pöta ngönte ök maan Yuta omën
Tamaskas kak wëaurö pit ngön kangit
mapnaat won ëa.

23 Wë akun wali yesën Yuta omën
ngönënë ngarangkörö pit wa top ëak Sool
mëmpënëak ngön ëa. 24 Pöt pi kat wiak
wëën omnarö pit Tamaskas ka pöök kël
ëmöökë ëm kanrak kët kanaan rö kanë
Sool mëmpënëak nga wieima. 25 Pit pël
ëaan röök lupöök omën pim karuröak Sool
mësak së kolöm ëp kër naëëpök waulak
ëm kë kanöök wii ngan ëak wilëngkëël wes
momëën ngemë ngentiak oröak sa.

Sool Yerusalem kak wakaima

26 Yerusalem kak së Yesuu ruuröaring yal
mampënëak ëën pit pim Yesuu ru sak wëa
pöten kaar yema wesak pit piin kas elmëa.
27 Pël ëën Panapas pi Sool koirak Yesuu ngön
yaaö omnaröa naë sa. Pël ëak Panapas
puuk Sool pim kamtaöök yesem Aköpön
itaangkën ngön ök maan Tamaskas kak së
kas köpël omnaröen Yesuu ngönte ök mëëa
pöten Yesuu ngön yaaö omnaröen ök mëëa.
28 Pël ëën Sool pi pitring wë Yerusalem kak
we naöökaan naöök kas naën Yesuu ngönte
ök maima. 29 Pël eimeë Sool pi Yuta omën
Krik ngön yaauröaring ya mëmpööre ngön
nga elö pël eim wëën pit kangiir pi mëm-
pënëak nga kup rieima. 30 Pël yaëën pim
ingre moröröak kat wiak Sool koirak Sisaria
kak së wes mëën Tasas pim kakë sa.
31 Akun pötak Yutiaare Kaliliire Sameria
yang pötë omën Yesuu ingre mor saurö
pitëm naë mayaap oröak wiakaima. Pël
ëaan pit Aköpë ikanöök wëën Ngëëngk
Pulöök kaamök elmëën weëre kosang wak
ulöl sak wakaima.

Pita pi Inias ompyaö mowesa

32 Pita pi yang poutë Anutuu ingre mor
sauröa wëwëatön wa kom ë sak waisak
eima. Akun nentak pi Anutuu omnarö Lita
kak wëaurö pitëm naë së oröa. 33 Pël ëak
itaangkën omën namp ingre mor kël waup
yapinte Inias pöp wëa. Pi urtak pëën ka
urakaimën krismaki 8 ëak won saup. 34 Pël
ëën Pita puuk piin epël ök mëëa. "Inias,
Yesu Kristo ompyaö yaniwas. Pötaan wal
ëak nim urre korumön ompyaö was." Pël
maan tapëtakëër wal ëa. 35 Pël yaëën Litaare
Seron ka pötepare omën pörö pit pöpön
itenak lup kaip tiak Aköpë ë pël ëa.

Pitaak Tapita öp wes moulmëa

36 Kak nerekë yapinte Yopa pörek Yesuu
ingre mor sa öng namp wëa yapinte Tapita,
Krik ngöntak Tokas pël yamëëa. Öng pöp pi
kët poutë omnaröaan ompyaö elmëëimeë
pit omnant ngöntök yaëën pöt kaamök
elmëeim wëaup. 37 Pël ëak akun pötak öng
pöp pi yauman nent koirak wel wia. Pël
ëën öngörö pit sokur i moirak wak së ka
ngerö ngaarëk nentak së mowia. 38 Yopa
kak pörek Lita kak naë wieëa. Pötaan Yesuu
ingre mor saurö pit Pita Lita kak wë pöten
kat wiak omën naar wes mëën së epël mëëa.
"Ni tiarip koirak teënt sëpa." 39 Pël maan
Pita pi wal ëak piaripring sa. Pël ëak ka
tomök oröön mësak ka kaö ngaarëktakël
isa. Pël ëën öng kapiröröak Pita tekrak
ulmëak elre waar ë poë koröpre ulpëën
Tokas pim öp wë korir mëak pit menautön
pet elmëa. 40 Pël ëën Pita pi öngörö waö
ë tomökël momëën yaröön rar rë wesirak
Anutuun kimang mëëa. Pël ëak sokura
ngësël kaip tiak epël ök mëëa. "Tapita,
wal ë." Pël maan öngöp it ngaulak Pitaan
itenak wal ë wel aisëa. 41 Pël ëën Pita puuk
moresi moröak wal ë tau moulmëak öng
kapiröröere Anutu pim omën muntaröen
ök maan ilaan Tapita mës mena. 42 Pël ëën
Pita pim ëa pöta ngönte ulöl sak sëën omën
munt narö kësang pan Yopa kak wëaurö
Aköpön kön wi kosang wesa. 43 Pël ëa
akun pötak Pita pi Yopa kak pörek omën
pol koröpöt ket ëëpënëak kopëta yewesa
nampë yapinte Saimon pöpring akun wali
wakaima.

10

Ensel nampök Koniliasën ngön ök mëëa

1 Sisaria kak omën namp wëa pim yap-
inte Konilias pi Rom nga omën 100 pöröa
wotöököp. Nga omën pörö pit Itali yanger-
akaan waisa. 2 Omën pöp pi ngönënringëp
yak pit öngre ruurö Anutuun yaya maim
wëaup. Pël ëeimeë omën pöp Yuta omnarö
omnantëën ngöntök yaëën kaamök ëak
Anutuun ök yamëëaup. 3 Kët nentak wiap
kan 3 kilok pötak pi wangarötë yemangk
ke pël ëak itaangkën Anutuu ensel nampök
së piin epël mëëa. "Konilias." 4 Pël maan
pi enselëpön itenak kas ëak pëlpël mëëa.
"E Aköp tol ë?" Pël maan enselëpök epël
mëëa. "Anutu pi nim kimang ngönöt kat
wiak nim omën ngöntök yaaurö kaamök
yaalmëan pöten itaangkën ompyaö ëën
puuk kangut nimpnaat. 5 Pötaanök ni peene
omën narö wes mëën Yopa kak së omën
namp yapinte Saimon, yapin nent Pita,
pöp koirak waisëp. 6 Omën pöp pi Saimon
yapin ngampup pol koröpöt ket ëëpënëak
kopëta yewesaup pim kaatak wë. Ka pöt
i kaö ëöökël wia pipët." 7 Pël mëak sëën
Konilias pi pim inëën ru naarre nga omën
ngönënring namp piiring wëaup pöröen
ngön maan sëën, 8 Konilias pi pitën en-
selëpë ngön ök mëëa pöt pout ök mëak wes
mëën Yopaë sa.

Pita pi wangarötë yemangk pöl ëa

9 Omën pörö së ka urak ëlpamök kan
kourak yesem së Yopa kak temanöm oröak
itna pöt këtëp luptak wëën Pita pi Anutuun
ngön mapënëak ka kaö kë yesaur ngaarëkël
wieëa pörekël isa. 10 Pël ëak pi këën pan ëën
kaömp nëmpënëak yeëa. Pël ëën pit kaömp
kopëta yewasën Pita pi kor wë wangarötë
yemangk ke pël ëak itaangkën, 11 kutömwer
kan tëën omën nempel poë koröp kaöatë
ök nempel irëa. Kaut kong nent ulöp urak
wes mëën yangerak irëa. 12 Pömpelë öngpök
animaö ke nampre namp intre imën, kamal
pörö wëa. 13 Pël ëën Pita pi ngön nent epël
kat wia. "Pita, ni wal ë narö möak ar ëak
në." 14 Pël maan Pita pi epël mëëa. "Aköp,
ne yok pangk pël naëngan. Omën epot
Yuta omnarö tenim naë nga pan wia. Pël
ëën ne ngaanta nanën yaaup." 15 Pël maan
ngön tapët kaalak rangk mëëa. "Anutu pim
kaömp numëak nimpëna pipotön nuuk nga
wia pël angan." 16 Omën pöt akun nentepar
nent oröak teënt kaalak kutömweri isa.

17 Isën Pita pi wel aisëak pim wangarëta
ök itena pöta songönten kön wieim wëën
Koniliasë naëaan sa pörö pit Saimon pim
kaaten pëël maan omnaröak pet elmëën ka
pöta ëmöökë ëm kanrak së taueë, 18 epël
pëlpël mëëa. "Omën namp yapinte Saimon,
yapin nent Pita, pöp eprek wë ma?" 19 Pël
maan Pita pi omën pim naë oröa pöten
kön ya mëneim wëën Ngëëngk Pulöök epël
mëëa. "Kat wi. Omën naar namp ëak ni
nikoirëpënëak waisaurö e wë. 20 Pötaanök
wal ëak orö pit koirak pitring së. Nem-
tok wes mëën yewaisrek kön selap ëën-
gan." 21 Pël maan Pita pi oröak ngemë
pitën epël mëëa. "Arim ap weseiman pöp
ne epop. Ar tol ëënak yewais?" 22 Pël
maan pit kangiir epël mëëa. "Rom nga
omnaröa wotöököp yapinte Konilias puuk
ten nim ngësë wes nimëën yewais. Omën
pöp pi ompyaö panëëp Anutuun yaya maim
wëaup. Pël ëën Yuta omnarö pit pim
wëwëeten itaangkën ompyaö yaaup yak
Anutuu ensel nampök ni koirak pim naë
sëën nim këmtakaan ngön kat wiipënëak
mëëa." 23 Pël maan Pita pi omën pörö koirak
së piiring ka ura.

Ëlpamök Pitaare omën Yopa kakaan
Yesuu ingre mor saurö pit kopëta wesak
pitring sa. 24 Pël ëak pit yesem kan kourak
së ka nent ura. Wangam kan yesem Sis-
aria kak së oröa. Pël ëën Konilias pi
pim nanang karuröen ök mëak wa top ëak
Pitaan kangk eim wëa. 25 Pël ëën Pita pi
së oröak kakaati ilapënëak yaëën Konilias
pi koirak ngëëngk mowesak rar rë mowe-
sira. 26 Pël ëën Pitaak Koniliasën epël ök
mëëa. "Wal ë. Ne ngëëngkëp won, omën
nim karip." 27 Pël mëak piarip ngönngön
aö kakaati ilë itaangkën omën kësang pan
wa top ëak wëën Pita puuk pitën epël
mëëa. 28 "Ar ten Yuta omnaröa songönten
ëwat wë. Ten omën muntaröaring omnant
ngawi ëënganëak kan waria. Pël ëautak
Anutuuk ne arim naë waisumaaten ngel
könöm ëënganëak wangarëtak ök neak pet
yaalnë. 29 Pötaanök ne arim ngönte kat wiak
wa nanuulaan ngar wak yewais. Pötaanök
ne pëlpël niamaan. Oröp ëënak neen ngön
neeaurö?"

30 Pël maan Konilias pi kangiir epël ök
mëëa. "Ne omën it ngolöp nenten itenak
wëën kët akun nentepar nent yes. Pël
ëënak niin yas niiaut. Pöt epël. Ne wiap
kanök 3 kilok pötak Anutuun kimang maim
wëën akun tapëtakëër omën poë koröp
kölam panëö wetaö namp nem naë oröak
epël ök neeaut. 31 'Konilias, Anutu pi nim ki-
mang ngönöt kat wiak nim omën ngöntök
yaaurö kaamök yaalmëan pöten itaangkën
ompyaö ëën puuk ni kangut nimpnaat.
32 Pötaanök ni peene omën narö wes mëën
Yopa kak së omën namp, yapinte Saimon
yapin nent Pita, pöp koirak waisëp. Omën
pöp pi Saimon yapin ngampup pol koröpöt
ket ëëpënëak kopëta yewesaup pim kaatak
wë. Ka pöt i kaö ëöökël wia pipët.' 33 Pël
neaan ne nim ngësë teëntom ngön wes
nimëaut. Pël ëën ni ompyaö ëak tenim naë
wais oröön ya kë yes. Pötaanök ten Anutuu
ëöetak wais wa top ëak wë. Aköp pi ngön
tol nent ök niamëak niia?"

Pita pi Konilias pim kaataköröen ngönën ök mëëa

34 Pël maan Pita pi ngës rëak epël ök
mëëa. "Yaap pan. Anutu pi omnarö
möongkraar kangk naalmëën yaaup. 35 Pi
yok pangk omën ke nampre namp, ngön
nerre ner pimëën yaya maö ompyaö
elmëeim wëaö piporöaan kent yaaup.
36 Anutu pim Israel omnarö tenën ngön ök
niiaö pöten ar ëwat wë. Pi Yesu Kristo pim
ngön ompyaut war wesak ök niia. Pi omën
pouröa Aköp pël sak wëën tiar Anutuuk
yal mangkën lup kopëtemer sak öpenaat.
37 Ar Son pim omnarö i momëën omën
ompyaut oröa pöten ëwat wë. Pöt Kalili

yangerak oröak Yuta yang poutë ulöl sak
sa. 38 Ar yok ëwat wë. Anutu pi Yesu Kristo
Nasaret kakaanëp yaö mëak pim Ngëëngk
Pulö elmëën weëre kosang kaamök elmëën
pi yang poutë ya ompyaö mëmpö yesem
Setenë omën utpet mowesaö pörö ompyaö
moweseima. 39 Pël ëën ten pim ngön
yaaö omnarö pim Yerusalemre Yuta yang
poutë ëa pöt pout iteneim wëën pit pi
këra yetaprak momöön wel wia. 40 Pël ëën
yangaöök wieë kët nentepar nent won sëën
Anutuuk wal ë moulmëën omën naröen
ëö pet elmëa. 41 Pël ëaup pi Yuta omën
pouröa ëöetak naröön. Ten Anutu pim
ngönte anëak yaö niiaurö tenimtokëër
piin itenaut. Pi weletakaan wal ëën ten
piiring iire kaömp ngawi naut. 42 Pël yeem
tenën pim ngön ompyaut omnaröen ök
maö yesem Anutuuk omën öpre wel pourö
pim naë ngön ë pet irëpnaat pöta ngönte
omnaröen ök menëak niiaut. 43 Anutu pim
tektek ngön yaaö omnaröak epël ëa. 'Omën
namp pi Yesuun kön wi kosang wasëpna
pöp pim utpetat Anutuuk Yesuu weëre
kosangöök ent ë moolapnaat.' "

Ngëëngk Pulö köpël omnaröa naë irëa

44 Pita pi ngön pöt ök maim wëën
Ngëëngk Pulö omën pim ngön kat wieim
wëaö pöröa naë irëa. 45-46 Pël ëën omën
pörek wëa pörö pit omën muntaröa kakë
ngönötë aö Anutuun yaya maima. Pël
ëën Yuta omën Yesuu ingre mor saurö
Yopa kakaan Pitaaring sa pörö pit Anutuuk
Ngëëngk Pulö köpël omnarö ulöl wes mena
pöten itenak yaan sa. Pël ëën Pitaak epël
ök mëëa. 47 "Ngëëngk Pulö ngaan tiarim naë
irëa pöl peene pitëm naë yeira. Pötaanök
tol ëën tiar i nemomëën ëëpen?" 48 Pël
mëak Pitaak pit Yesu pim ru ulöpöökörö
pël sak wëa pötaan i momëëpënëak maan
pël ëa. Pël ëak pit Pita pitring wëwë yeem
moulmëak sëpënëak mëëa.

11

Pita pi Yerusalem kak ingre mor sauröen ngön ök mëëa

1 Yesuu ngön yaaö omnaröere ingre mor
sa Yutia yangerak wëauröak köpël omën
narö pitta Anutuu ngönte wa kosang wesa
pël aan kat wiak wëën, Pita pi Yerusalem
kakë sa. 2 Pël ëën akun pötak Yesuun kön wi
kosang wesa narö ngön ë kosang wesautak
Anutuun yaö ëak koröp kaut ila pöröak piin
epël mëëa. 3 "Ni tol ëënak Anutuun yaö
ëak koröp kaut nailënöröa naë së pitring
kaömpre omnant ngawi yaën?" 4 Pël maan
Pita pi omnant pim naë oröa pötön ök
mëëa.

5 "Ne Yopa kak wë Anutuun ök yemaan
wangarötë yemangk ke pël ëak itaangkën
omën nempel poë koröp kaöatë ök nem-
pel irëa. Kaut kong nent ulöp urak wes
mëën kutömweriaan irë nem naë ngen-
tia. 6 Pël ëën ne öngpök itaangkën ani-
maö ke nampre namp kosangöökaan kakë,
kamalre int pourö omën pömpelë öng-
pök wëa. 7 Pël ëën ngön nent epël yaan
kat yawi. 'Pita, ni wal ë narö möak në.'
8 Pël neaan ne epël yemak. 'Aköp, ne pël
naëngan. Omën epot Yuta omnarö tenim
naë nga pan wia. Pël ëën ne ngaanta
nanënëp.' 9 Pël maan ngön tapët kaalak
rangk kutömweriaan epël yenëa. 'Anutu
pim kaömp numëak nimpëna pipotön nuuk
nga wia pël angan.' 10 Omën pöt akun nen-
tepar nent oröak kaalak sasa kutömweri
isa. 11 Pël ëën akun tapëtak omën naar
namp ëak ka nem wëauta ka kauni wais
taueëa. Omën pörö pit Sisaria kakaan omën
nampök ne koirak sënëak wes mëën waisa.
12 Pël ëën Pulöök neen epël ök yenëa. 'Ni
omën eporöaring sum. Köpëlöröak ya we-
sak kön selap ëënganok.' Pël neaan ne
omën tiarim kar ingre mor sa 6 ëak neering
e taua eporöaring së Konilias pim kaatak
oröak kakaati ilëaut. 13 Pël ëën ensel namp
pim kaata kakaati tauaan itaangkën ngön
ök mëëa pöt tenën ök yenia. Enselëpök
Koniliasën epël ök mëëa. 'Ni peene omën
narö wes mëën Yopa kak së Saimon, yapin
nent Pita, pöp koirak waisëp. 14 Pël ëën
omën pöpök wais Anutuuk kama niön niire
nim kaatakörö ompyaö sënë pöta ngönte
ök niapnaat.' 15 Konilias pi enselëpë ngön
ök mëëa pöt ök yenia. Pël ëënak ne ngës
rëak ök yemaan Ngëëngk Pulö ngaan tiarim
naë irëa pöl pitëm naë yeira. 16 Pël ëën
ne Aköp pim ngaan ngön ëa pöten kön
yawi. 'Son pi i yaaptak omnarö i momëa.
Ën ënëmak nem Pepapök Ngëëngk Pulöök
i ket ëak ar nimëëpnaat.' 17 Pël ëaut yak
Anutuuk akun tiarim Aköp Yesu Kristo
piin kön wi kosang wesa pötak tiarim naë
kësangën porpor elniaut ök tapël peene
pit kësangën yaalmëën nook tol ëën Anu-
tuun kan mowariim?" 18 Pita pi pël maan
pit ngön pöt kat wiak pitëm nga ëa pöt

sëp wesak Anutuun yaya mëak epël mëëa.
"Anutuuk pit wetete mowasën köpël omnaröeta pitëm utpetat kasëng menak wëwë ngolöpta kanöök yes."

Antiok kak ngönën oröa

19 Stiwen wel wiin ngönënë ngaaröak
Yesu pim ruurö këëmre këlangön ke nen-
tere nent wa menak rep momëën narö
Pinisia yangerakël yesën, narö Saipras kus-
takël yesën, narö Antiok kakël yesën, pël
ëa. Pël ëak pit pötë së wë Yuta omnaröen
pëën ngönën ök maima. 20 Ën omën narö
Saipras kustakaanre Sairini yangerakëlaan
Antiok kakël sa pöröak kopëlöröenta Aköp
Yesu pim ngön ompyaut ök maima. 21 Pël
ëën Aköpök omën pim ngön ompyaut
ök maima pöröak weëre kosang mangkën
omën kësang pan piin kön wi kosang wesak
pim naë rë olëa. 22 Pël ëën Yesuu ingre
mor Yerusalem kak wëaurö pit ngön pöt
kat wiak Panapas Antiok kakë wes mëën
sa. 23 Së oröak Anutu pim omnarö ompyaö
elmëa pöten itenak ërëpsawi ëak Aköpë naë
rë olëak öpënëak kosang wesak ök maima.
24 Panapas pi omën ompyaup, kön wi kosang
yewesautere Ngëëngk Pulö pim lupmeri
peö ëeëaup. Pötaanök omën kësang pan
Aköpë ingre mor sa. 25 Pël ëën Panapas pi
Sool koirëpënëak Tasas kakë sa. 26 Pël ëak
koirak kaalak Antiok kakë sa. Pël ëak pi-
arip pörek Yesuu ingre mor sauröaring wë
krismaki kopët nenta öngpök omën kësang
pan rë mouleima. Pël ëën Antiok kak omën
wëa pöröak ngës rëak Yesuu ingre mor saö
pöröen yapinte Kristoëërö pël maima.

27 Akun pötak Anutuu tektek ngön yaaö
narö Yerusalem kakaan Antiok kakë sa.
28 Pël ëaö pöröa tekrakaan omën namp Aka-
pas pi Pulöök elmëën ënëmak yang poutë
ngöntök kësangpel orööpna pöta ngönte
pitëm tekrak wal ë tauak tekeri wesak ök
mëëa. Pël ëën ënëmak Klotias Rom omën
omp aköp pim wëa akunetak ngöntök pöm-
pel oröa. 29 Pël ëën Yesuu ingre mor saurö
pit neenem sumatëaan kaut ingre mor sa
pitëm karurö Yutia yangerak wëa pörö
kaamök elmëëpënëak ngön kopëta wesa.
30 Pël ëak sum pöt Panapasre Sool mangkën
wak Yerusalem kak së Yesuu ingre mor
sauröa wotöökörö mena.

12

Erot puuk Sems mënak Pita wii kaatak ulmëa

1 Akun pötak yang omp aköp Erot
pi Yesuu ingre mor sa narö utpet
mowasëpënëak ngës rëa. 2 Pël ëak maan
Sems Son pim nanëp öp wesirën wel wia.
3 Pël ëën pi Yuta omnaröen itaangkën
pit pöten kent ëa. Pël ëën kaalak maan
Pita wali wak wii tëa. Pël ëa akun pötak
kaömp peret yis namëënöt yena akun
ngëëngkët wia. 4 Pël ëa akun tapëtak pit
Pita moröak wii kaatak moulmëën wëën
nga omën 16 pöröak akun nentak kong
nent pöröak ngarangk yeem kaalak akun
nentak kong nent pöröak së ngarangk
yeem pël eima. Anutuu mait elmëa akunet
pet irënak Erot pi omnaröa itöök ngön
yaatak moulmëëpënëak ëa. 5 Pël ëën
pit Pita wii kaatak moulmëak ngarangk
pan ëaap Yesuu ingre mor saurö pitök
Anutuun kaamök elmëëpënëak kosang
wesak kimang maima.

Ensel nampök Pita wii kaatakaan ent ë moulmëa

6 Erot pi ëlpamök Pita ngön yaatak moul-
mëëpnaat yak nga omën naar, namp mor
nasring wii motëa, namp nasring motëa.
Pël ëën rö kan Pita piarpim tekrak ka uraan
nga muntarö ka kanrak ngarangk wëa. 7 Pël
ëaan tapëtakëër Aköpë ensel namp oröön
wii kaata kakaati ëwa kësang ëa. Pël ëën
enselëpök kuröpweri moröak yaan mowe-
sak epël ök mëëa. "Ni teënt wal ë." Pël
yemaan pim moresiarë wii tëa pöngesiar
wilak yangaak ngentia. 8 Pël ëën enselëpök
epël ök mëëa. "Nim poë koröpö taë wes
urak ing körötepar wa më." Pël maan Pita
pi pël yaëën enselëpök kaalak ök mëëa.
"Nim ulpëënëp wa mëak nem ënëm wais."
9 Pël maan Pita pim ënëm oröak wë enselëpë
elmëa pöten yaap yeë pël newasën, wangar
yemangk pël wesa. 10 Pël ëak ngarangk ron-
gan nent il wesak së kaalak rongan munt
nent il wesak së ka kan aini kosangpelök
warieëa pömpel pimënt om tëak yesën itnal
oröak sa. Ka kan pömpel Yerusalem kakël
ko wesak wieëa. Pël ëak piarip kamtaöök
yesem enselëp pi tapëtakëër irikor ëak kö
sa. 11 Pël ëën Pita kön tektek sak epël ëa. "Ne
peenök kön tektek sak kön yawi. Aköp pi
pim ensel namp wes mëën wais ne Erot pim

moresiaanre Yuta omnarö pitëm omnant
elnëëpënëak ëaö pötëëlaan ent ë yeneulë."
12 Pi kön tektek sa pet irak Maria, Son
yapin nent Maak, pim ëlëpë kaatakë sa.
Ka pötak omën kësang pan wa top ëak
Anutuun kimang maim wëa. 13 Pël ëën
Pita pi ka pöta kanrak së körang körang
yaalmëën inëën koont namp yapinte Rota
pi kanwer motëëpënëak wal ëak orö, 14 kat
wia pöt Pitaë ngön köngkömö ëa. Pël ëën
pi ërëpërëp pan ëak teëntom kakaati ilë
wëauröen, "Pita e ka kanrak taua," pël
mëëa. 15 Pël maan pit epël mëëa. "Ni kaökaö
yaan ma?" Pël maan pi ke urak, "Yaap, e
wë," pël maan pit epël mëëa. "Pipop pim
enselëpön yaan." 16 Pit pël aim wëën Pita
pöp om ka kanwer körang körang maim
tauaan orö kanwer të mowiak itena pöt Pita
ëën yaan kaö sa. 17 Pël ëën Pita pi pit ngön
ngaarëk wesak apanëak moresring angan
elmëak Aköpë wii kaatakaan mësak së wes
momëa pöten ök mëëa. Pël mëak epël
mëëa. "Ar Semsre pim karuröen ök man."
Pël mëak Pita pi oröak we naöökël sa.
18 Ëlpam walën ngaarö pit yaan kaö sak
Pita talël sa pël mëak ap wesa. 19 Pël ëën
Erot pi omën narö wes mëën Pitaan ap wes
pet ira. Pël ëën pi nga omën wii kaatak
ngarangk wëaurö koirak omën pöten pëël
maan ök nemaan ëa. Pël ëën Erot pi pit
mëmpënëak mëëa. Pël ëak Yutia yanger-
akaan Sisaria kakël së wakaima.

Erot wel wia

20 Erot pi Taiaare Saiton omnaröaan nga
elmëeim wëën pit pöta ngönte piiring
apënëak wa top ë së wet rëak Erot pim kaata
ngarangkëp Plastas pim naë oröa. Pël ëak
piin ngöntre kar elmëak Erot pim kööre tok
wieëa pöt won wasëpënëak ök mëëa. Pöt
tol ëënak? Pit omën omp aköp Erot pim
yangerakaan kaömp sum yeëa pötaanök.
21 Pël ëak Erot pi omnarö akun mena. Pël
ëak wë akun pöt temanöm sëën pi ë rangiak
pim omp ak urtak wel aisëeë ngön kësang
pan ök mëëa. 22 Pël yemaan omnarö pit ëlak
wiak epël mëëa. "Omën epop omën ngön
won, Anutuu apna pöl ya." 23 Pël yemaan
Erot pi ngön pöt kat wiak pimtëën kön wiin
isën Anutuu yapinte wa ngep ëa. Pötaanök
tapëtakëër Anutuu ensel nampök elmëën
pim yaatak iwalörö ka ëak mën ilën wel wia.
24 Anutuu ngönte kaö sak ka poutë sa.
25 Pël ëa pötak Panapasre Sool piarpim
yaat pet irak Son, yapin nent Maak, pöp
koirak pit pourö Yerusalemaan Antiok kakë
sa.

13

Soolre Panapas ngönën yaatak wes mëa

1 Antiok kak Yesuu ingre mor sauröa
tekrak tektek ngön yaaöre rë yemoula narö
wakaima. Pitëm yapinöt epot. Pana-
pasre Simion yapin nent Koröp Koup, pi-
ire Lusias Sairini yangrakaanëp, Maneyen
Erot yang omp aköp piiring piarip piarip
yaaupre Soolre piporö wakaima. 2 Pël ëak
ingre mor saurö pit akun nentak Anu-
tuun yaya mapënëak kaömp ngës olëak
wëën Ngëëngk Pulöök epël ök mëëa. "Ar
Panapasre Sool piarip nem ya mëmpënëak
mëëaö pöt menak wes momëeë." 3 Pël
maan pit kaömp ngës olëak om wë Anutuun
kimang mëak pitëm moröt piarpim rangk
mowiak welaköt elmëak wes mëën sa.

Soolre Panapas Saipras kustak ngön ompyaut ök maima

4 Ngëëngk Pulöök wes momëën piarip
Son, yapin nent Maak, pöp ya kaamök
elmëëpënëak koirak piaripring yesem Selu-
sia kak së oröak i kaö wangaöök ilëak së
Saipras kustak oröa. 5 Pël ëak wangaöökaan
ngentiak pit Salamis kak Yuta omnaröa
ngönën tupötë Anutuu ngön ompyaut ök
maima. 6 Pël ëak pit kus pötak ya mëmpö
wirö wa pak ëak yesem Pepos kak së
oröak itaangkën Yuta omën namp kak
pörek pölangre këap ke nentere nent yaaup
wëa yapinte Payesu. Omën pöpök om-
naröen, "Ne Anutuu tektek ngön yaaup,"
pël kaar maima. 7 Omën pöp pi kus pö-
takë Rom yang ngarangkëp Sesias yapin
nent Polas piiring ngönt rëak wëa. Yang
ngarangk pöp pi ëwat panëëp. Pötaanök
Panapasre Sool piarpim këmtakaan Anu-
tuu ngönte kat wiipënëak yas mëëautak
8 pölangre këap omën pöp Krik ngöntak Eli-
mas pël yamëëaup pöpök yang ngarangkëp
pi Yesuu ngön ompyaut kat wiipanëak pi-
aripön nga mëëa. 9 Pël ëën Sool yapin nent
Pool pim lupmeri Ngëëngk Pulö peö ëak
wëën Elimas pöpön nga iteneë epël mëëa.
10 "Setenë ruup, ni omnant ompyautëën
kööre tok yaaup. Ni kaarötëën wot kaö
sak wë saun koireim wëaup. Ni Anutu
pim ngön yaapöt wak kaip tiktik ëak nimtë
könöökaan kaaröt yaaup. 11 Pötaanök peene
Anutu pim weëre kosangta songönte nim

naë oröön ni itöörar ngaap sak akun nantë
ëwaaten itnaangkën ëëmëët.” Pël yemaan
tapëtakëër kepil koutë ök nempel itöörarë
kaka elmëën pi talëpök mor yal ëak kan pet
elmëëpënëak eim wakaima. 12 Pël ëën omën
pöten itenak yang ngarangkëp pi Yesuun
kön wi kosang wesa. Pël ëën piarip Aköpë
ngönte ök yemaan kat wiak yaan sa.

Poolre Panapas Antiok kak Pisitia yangerak ngönën ök mëëa

13 Poolre karurö pit Pepos kakaan wan-
gaöök ilëak Peka kak Pampilia yangerakël
së wangaöökaan ngentiak Son Maak sëp
wesak kaalak Yerusalem kakë sa. 14 Pël
ëën pitëmënt Peka kak sëp wesak Antiok
munterek Pisitia yangerak së oröa. Pël
ëak pit kë yesa akunetak Yuta omnaröa
ngönën tuptak ilëak wel aisëa. 15 Pël ëën
omnarö Moses pim ngön kosangötre tektek
ngön yaauröa ngönöt ngönën pepeweri wia
pöt nent sangk kelën kat wia. Pël ëak
ngönën tup ngarangköröak Poolre Pana-
pas piarpim ngësël ngön epël wes mëa.
“Karaar, arip ngön ompyaö ten lup taë
niwesak ök nianë nent wiaan pöt peene ök
niaan kat wiinaan.” 16 Pël maan Pool pi wal
ëak moresring angan elmëak ngës rëak epël
ök mëëa.

“Ar Israel omnaröere köpël omën
ngönën kat wiaurö, ar kat wieë. 17 Ngaan
panëër ten Israelöröa Anutu puuk tenim
ëere köröörröen yaö elmëën pit akun wali
Isëp yangerak yaam wëën Anutuuk kaamök
elmëën ulöl panë sa. Pël ëaan Anutu pim
weëre kosangöök elmëën pit yang pör
sëp wesa. 18 Pël ëën Anutu pi pitëm yang
pultak eima pötaan könömët wak wëën
krismaki 40 ëak won sa. 19 Pël ëën ënëmak
yang 7 pötë omën Kanan yangerak wëaurö
Anutuuk won wes moolëak pitëm yanger
Israel omnarö mangkën pit krismaki 450
pël wakaima. 20 Wë ënëmak Israel ngarangk
narö moulmëën wë wë ë yesem Samuel
tektek omën pöp oröa. 21 Akun pötak pitëm
naë omën omp ak namp orööpënëak maan
Anutuuk Pensaminë kurtakaan Kis pim
ruup, Sool pöp tekeri wes mangkën pöpök
Israel omnarö ngarangk ëak wëën krismaki
40 ëak won sa. 22 Pël ëën Anutu puuk Sool
wa moolëak Tewit urtak moulmëa. Pël ëak
Anutu pi Tewit pimëën epël mëëa. ‘Ne Sesi
pim ruup Tewit pim wëwëeten itaangkën
ompyaö ëën kent yaalmë. Pötaanök nem ya
ngön mema pöt mëmpnaat,’ pël mëëa. 23 Pël
ëautak Anutuuk Tewit pim ëere köröörröa
naëlaan Israel omnarö tenim ompyaö
niwasëpna namp orööpënëak yaö ëa pötak
Anutuuk maan Yesu oröa. 24 Yesu naaröön
wiaan Sonök Israel omnarö pitëm utpetat
kasëng mangkën i momëëpënëak mëëa.
25 Pël ëak Son pi pim ya pet irëpna akunet
temanöm yesën omnaröen epël ök mëëa.
‘Ar neen tol weseim? Ne Anutuu kama
niöpënëak Yaö Mëëaö pöp wasngan. Ar kat
wieë. Omën namp nem ënëm yewais pöp
pi omën kësangëp. Ne utpet epopök yok
pangk pim ing körötepar wii nemowilngan.
Omën pöp arim kor wakaima pöp.’

26 “Karurö, Apramë ëaröere köpël omën
ngönën kat wiaurö, ar kat wieë. Anu-
tuuk tiar utpetatë naëaan niöpëna pöl
pet elnia ngön pöt tiarim naë yaarö.
27 Omën Yerusalem kak wëauröere pitëm
wotöökörö pit omën pöpë songönten këëkë
kön nawiin ëa. Pël ëak pit tektek omnaröa
ngönöt pitëm kë yesaö akunatë ngönën
pepeweri sangk kelak pötë songönötta kön
nawiin wel wiipëna ngön yaatak moulmëa.
Pöt tektek omnaröak ngön pël ëëpnaat ëa
pöt kë oröa. 28 Pit Yesu pim saun nent
nokoirënrek om pas Rom yang ngarangkëp
Pailatök këk maan möön wel wiipënëak ke
urak mëëa. 29 Pit tektek ngön yaaö om-
naröa pimëën ngön ëa pöt pout elmë pet
irak këra yetaprakaan ent ëak së yangaöök
weera. 30 Pël ëën Anutuuk weletakaan wal
ë moulmëa. 31 Omën wet rëak piiring Kalili
yangerakaan Yerusalemë sa pörö pit kët
selap piin iteneima. Pël ëa omën pöröak
pöta ngönte Yuta omnaröen ök maim wë.
32-33 Pël ëënak tenök Aköpë ngön ompyaut
arën epël ök niaim. Omën pipëten Anu-
tuuk tiarim ëaröën ök mëëaut peene pitëm
ruure ëarö tiarën ök yenia. Pi Yesu wal ë
moulmëa pötak tan pep Sam pöweri tan 2
pöta lupët epël ya.

‘Ni nem Ruup.
Peene kët eptak ne nim Pepap pöt pet
yaalmë.’

34 Anutuuk pi weletakaan wal ë moulmëaup.
Pötaanök kaalak wel wiak söp naëpan.
Anutuuk pim ngönte pil ök mëëa.

‘Nem Tewiten kup mowia pöt ne wëwë
ompyaö pöt nimpaat.’

35 Pël ëën tan munt nent Tewit puuk Anu-
tuun epël mëëa.

‘Ni nim ya omën ompyaup welaaröa kaöök
wieë söp ëëpënëak nenëaan ëan.’

36 Pël retëng ëak omën omp aköp Tewit
pi Anutuuk ya ngön mëëa pöt omën pi-
moröa öngpök mëneim olëak wel wia. Pël
ëën pit pim ëere köröörö naë yang kel
weerën pim koröpö yangaöök wieë söp
ëa. 37 Ën Tewit pim mëëa pöp yangaöök
wieë söp naën Anutuuk wal ë moulmëaup.
38 Pötaanök ar këëkë ëwat seë. Ten arën epël
ök niaim. Omën pöpök arim utpetat wa
niolëaut. 39 Moses pim ngön kosang pötak
arim utpetat ent ë niolëak ar omën wotpil
pël naniwasën. Omën pöpök omën pouröa
utpetat ent ë niulaan piin kön wi kosang
mowasën puuk, 'Nem omën wotpilörö,' pël
niaim wë. 40 Pötaanök ar këëkë ngarangk
yeemak ön, tektek ngön ëa pöt arim naë
orööpanëën. Pit epël ëa.
41 'Kat wieë, ar Anutuun ökre was yaaurö.
Ar itenak yaan sak wel wiinëën.
Ne omnant arim tekrak ëëmaatep ar yok
pangk kön wi kosang newasngan.
Ën omën nampök pöten ök niaan yok pangk
yaap ya pël newasngan.' "

42 Pool pi ngönën ök mëak piar Panapas
kakaatiaan orööpënëak yaëën omnarö pit
epël mëëa. "Kaalak kë yesa akun muntetak
ngön pipot ök nian." 43 Pël mëak ngönën
tuptakaan tomökël oröa. Pël ëën Yuta
omën naröere kopël ngön kat wia narö pit
Poolre Panapas piarpim ënëm sa. Pël ëën
piarip ngönën ök mëak pitëm lupöt es nga
mowasën pit weëre kosang Anutuu ulöpre
moup pötak öpënëak mëëa.

44 Kë yesa akun muntetak ka pöökë omën
pourö Anutuu ngönte kat wiipënëak wa top
ëa. 45 Omën kësang pan së wa top ëën Yuta
omën narö pit itenak piarpimëën ya sangën
ëa. Pël ëak Pool pim ngönten wak irëak
koröp kolak mëëa. 46 Pël ëën Poolre Panapas
piarip kas köpël ngön epël mëëa. "Yaap,
tenip Anutu pim ngönte wet rëak ök ni-
iaut. Pël ëautak ar kasëng menak Anutuuk
wëwë ompyaut nimpëna pöt pangk naën
pël pet yaë. Pötaanök tenip ar sëp niwesak
köpël omnaröa ngësë sënaat. 47 Aköpök
ngönën pepeweri epël retëng ëak ten nina
pöt yaapët pötaanök.
'Nook ar köpël omnaröa es ëwaö pël wes
yanuulë.
Pötaanök ar ëwa ngön pöt yang poutë ök
më pet irën pöt Anutuuk pit kama
moöpnaat.' "

48 Pël maan köpël omnarö pit ngön pöt
kat wiak ya kë sak Anutuu ngönten ompyaö
pan pël mëëa. Pël ëën Anutuu wëwë
kosangtaan yaö elmëa pörö piin kön wi
kosang wesa. 49 Pël ëën Anutuu ngönte yang
pörek ulöl sak sa. 50 Pël ëën Yuta omën
narö pit öng kaöarö ngönën wak wëauröere
kak pörekë kaöarö es nga mowasën Poolre
Panapas utpet panë mowesak waö elmëën
pitëm yang pör sëp mowesak sa. 51 Pël
ëën piarip pitëm utpetat wieëa pötë ökre
was ëak piarpim ingesiarëaan yangre ulölöt
kërë ngep elmëak Aikoniam kakë sa. 52 Pël
ëën Yesuu ru Antiok kak wëaurö pit ërëp-
sawiaring wëën Ngëëngk Pulö pitëm lupötë
peö ëak wiakaima.

14

Poolre Panapas Aikoniam kak ya mëna

1 Poolre Panapas piarpim Antiok kak ëa
pöl kaalak Aikoniam kak pörek ëa. Piarip
Yuta omnaröa ngönën tuptak ilëak ngönën
ök maan pit piarpim ngön pöten kat wiin
ompyaö panë ëën omën kësang pan Yuta
omën naröere köpël omën narö pit Yesuun
kön wi kosang wesa. 2 Pël ëën Yuta omën
piarpim ngön wa yoolëaurö pit köpëlöröen
këk maan Yesuu ingre mor sauröen kaaöre
këëpöt elmëa. 3 Pël ëën piarip Aikoniam kak
akun wali wë Aköpë ngönte ök mapnaaten
kas naën Yesuuk weëre kosang kaamök
elmëaan retëng ke nentere nent weëre
kosang panëët mëna. Piarpim ya ke pël
mëna pötak Aköpë lup sant pömpel kësang
pan pitëm naë wia pöta ngönte yaapët pet
elmëa. 4 Pël ëa akun pötak ka pöökë omnarö
pit kom ëa. Narö Yuta omnarö pitëm ënëm
ëa. Ën narö pit Yesuu ngön yaauwaar
piarpim ënëm ëa. 5 Pël ëën Yuta omnaröere
köpëlörö pit pitëm kaöaröaring wa top ëak
Poolre Panapas utpet mowasëpënëak ngön
ëak kël möopënëak mëëa. 6 Pël ëën piarip
kat wiak kas së Likionia yangerak Listraare
Tepi ka kaö pöörarë sa. Pël ëak pöörarë naë
ka kot wieëa pötë wa pakpak ëeim wakaima.
7 Pël ëeimeë Yesuu ngön ompyaut ka pötë
ök maim wakaima.

Poolre Panapas Listraare Tepi pöörarë ya mëna

8 Listra kak pörek omp namp ingesiar
utpet ëaup wëa. Omën pöp pi ëlëpë
yaatakaan pël ëak oröaup yak kan naënëp.
9 Pi wel aisëeë Pool ngön ök yaan kat wieëa.

Pël ëën Pool pi omën pöpön itaangkën
pi Yesuuk ompyaö mowasëpnaat pöt kön
kosang wieëa. Pël ëën Pool pi it kökö
ngëneë kosang wesak epël mëëa. 10 "Ni wal
ëak nim ingesiar mëngkre mëngk mësëak
tau." Pël maan omën pöp pi teëntom wal
ëak yok kan ing yaap ëa. 11 Pël ëën Likionia
yang pörek wëaurö pit Pool pim ëaö pöten
itenak pitëm ngönrak ngön ëak epël aö
sa. "Ëlarörö pit omën möönre koröp wak
tiarim tekrak oröak wë." 12 Pël mëak pit
Panapas pöpön pitëm ëlar nampë yapinte
Sus pöpë ngamp mëëa. Pël ëak Pool pöp pi
ngön kaö yaaup pël mëak pitëm ëlar nampë
yapinte Emis pöpë ngamp mëëa. 13 Pël
ëën pitëm ëlar Sus pöpë tupët ka pöökë
wilëngkëël wieëa. Tup pöta ngarangkëpök
pol purimakaö omp narö wak këra puut
wii mëak öngö moutak ka kaö pöökë ëm
kanrak wak së omnaröaring wa top ëak
pol pörö möak piarpimëën kiri ar ëëpënëak
ëa. 14 Pël ëën Poolre Panapas piarip pöt kat
wiak pitëm elmëëpënëak ëa pöten kaaö yaë
pël pet elmëak ulpëënaar wa keliak pitëm
toköök së ngön ëak epël mëëa. 15 "Ar pël
ëëngan. Tenip omën arim karaar. Tenip
arën ngön ompyaut omën utpet pipot sëp
wasënëak ök niaim. Pël ëën ar lup kaip tiak
Anutu wëwë pepap pim naë önëak niaim.
Pi kutömre yangre i kaö epot ket ëak pötë
omën wia epot ket ëaup. 16 Yaap, omnarö
pit ngaan pitëmtë könöök omnant yaëën pi
it mongnaan ë seima. 17 Pël ëaatak pi akun
poutë ompyaö elmëeim wiak pi yaap wë pöt
pet elmëeima. Pi mopöök kopiimor elmëën
kaömp këët orööpna akunet yemangk. Pël
ëën pöt nak kep ëak wë ërëpsawi eim wë."
18 Pël mëak piarpimëën kiri ar ëëpënëak ëa
pötaan ke panë urak maan sëp wesa.

19 Yuta omën narö Antiokre Aikoniam ka
pöörarëaan së omnaröen këk maan pit Pool
kël möak wel wia wesak weruak kaöökë
wilëngkëël koliil së moolëak kaalak kakë sa.
20 Pël ëën Yesuu ingre mor saurö pit së pi
tekrak ulmëak wëën wal ëak kaalak kakë
sa. Pël ëak ëlpamök Panapas koirak Tepi
kakë sa. 21 Pël ëak piarip ngön ompyaut ök
maim wëën ka pöökë öngpök omën kësang
pan pit kat wiak Yesuu ënëm ëa. Pël ëën
piarip kaalak Listraare Aikoniam kak së
wë kaalak Antiok Pisitia yangerak wieëa
ka pötakël sa. 22 Yesem Yesuu ingre mor
sauröen ngön kosang wesak epël ök maö
sa. "Tiar Anutuuk wa ngaöök nimëëpënëak
kent yeë pöt wet rëak e wë eprek këëmre
këlangönë rangk öpenaat. Pötaanök ar
kön wi kosang yewesautak kosang sak ön."
23 Piarip ök maö yesem ka poutë ingre mor
saurö pitëm wotöökörö moulmëak piarip
kaömp ngës olëak Aköpön kimang ngöntak
mëak pitëm kön wi kosang yewesaup pim
naë wa moulmë sa.

Poolre Panapas kaalak Antiok kak Siria yangerakë sa

24 Ënëmak piarip kaalak Pisitia yangerak
së oröak yesem Pampilia yangerak së oröa.
25 Pël ëak Peka kak ngönën ök mëak Atelia
kak së oröak, 26 wangaö wak kaalak yesem
Antiok kak së oröa. Kak pörekök ingre mor
sauröak Anutuu lup sant pöta öngpök wa
moulmëak wes mëën sa. Piarip ya ngön
mëëa pöl mëmpö së pet irak kaalak së pi-
arpim ya ngön wak saö pörek së oröa. 27 Pël
ëak ingre mor saurö wa top elmëak Anu-
tuuk kaamök elmëaan piarpim ya mëmpö
ima pötë ngönötre ën köpël omnarö Anu-
tuuk kan të mowiin piin kön wi kosang wesa
pöta ngönöt ök mëëa. 28 Pël ëak piarip akun
wali pan Yesuu ruuröaring pörek wakaima.

15

Ngönënë wa top kësangpel Yerusalem kak oröa

1 Yesuu omën narö Yutia yangerakaan
së Antiok kak oröak ingre mor sauröen
epël ök maima. "Ar Moses pim ngön ë
kosang wesa pöt ngar wak arim koröp kaut
nailën ëënë pöt Anutuuk yok pangk kaalak
naniöpan." 2 Pël maan Poolre Panapas
ngön pöten kaaö ëak piarip pitëmëën ngön
kosang kaö pan ëak piaripring ngönngön
apanëak nga mëëa. Pël ëën ingre mor saurö
pit Poolre Panapas piarip omën naröar-
ing Yerusalem kak së Yesuu ngön yaau-
röere wotöökörö pitring ngön pöt wot-
pil wasëpnaan sëpënëak mëëa. 3 Pël ëak
ingre mor saurö pit wes momëën yesem
Pinisiaare Sameria yang pötë ingre mor
sa pöröen köpël omnarö Yesu pim ënëm
sa pöten ök maan pit ërëpërëp pan ëa.
4 Pël ëën pit Yerusalem kak së oröön Yesuu
ngön yaaö omnaröere wotöökörö ere Yesuu
ingre mor saö muntarö pit itenak yoöre
ërëp kaö mëëa. Pël ëën piarip Anutuuk
kaamök elmëaan piarpim ya mëmpö ima
pötë ngönöt ök mëëa. 5 Pël ëën Yesuun
kön wi kosang wesa narö Parisi pöröak wal

ëak epël mëëa. “Ar pitëm koröp kaut ilak
Anutuun yaö mowesak Moses pim ngön ë
kosang wesauta wia pöl ëëpnaan ök maë.”
6 Pël maan Yesuu ngön yaauröere
wotöökörö pit ngön pöt ëak söë
wasëpënëak wa top ëa. 7 Pël ëak pit ngön
selap aim oläak Pita pi pitëm tekrak wal ë
tauak epël ök mëëa. “Nem karurö, ar ëwat
wë. Ngaanëër Anutuuk tiar ya kom ë ninak
neen köpël omnaröen ök maan pit kat wiak
kön wi kosang wasëpënëak neeaut. 8 Anutu
tiarim lupötön ityeengkaupök tiarimëën
elnia pöl Ngëëngk Pulö köpël omnarö
mena. Pim elmëa pötak pitëmëën ya kë
sa pöt pet yaalni. 9 Pi tiarën nal elniak
pitën nal naalmëëpan. Won. Pit piin kön
wi kosang mowesa. Pötaanök pitëm lupöt
kölam mowesa. 10 Pël yaalniin oröp ëënak
ar Anutuun ököök elmëënëak yeë? Tiarim
ëaröa eima pöl tiarta Moses pim ngön
ë kosang wesa pöta ënëm naën yaaurö.
Ngön ë kosang wesa pöt tiarim kasngelötë
omën könöm nant weta pöl wetak imaut.
Pötaanök könöm tapöt kaalak Yesuu ingre
mor saurö er mowatngan. 11 Tiar epël kön
wi kosang wesaut. Aköp Yesu pim lup sant
pötak Anutu tiar niwaupök omën pöröeta
yemoö.”
12 Pita pi pël maan wa topöök wëaö pörö
ngön naën wëën Panapasre Pool piarip pi-
arpim ya mëmpö yesën Anutuuk kaamök
elmëën köpëlöröa itöök ya retëng nant
mëmpö ima pötë ngönte ök maan kat wia.
13 Pël ëak Sems pi epël mëëa. “Karurö, ar
nem ngönte kat wieë. 14 Anutu puuk wet
rëak köpël omnarö pimtëën wesak mokoira
pöta ngönte Saimon yapin nent Pita puuk
ök niaan kat yawi. 15 Anutuu këmtakaan
tektek ngön yaaurö pitëm ëa pötëët ök
yenia. Pöt epël ëa.
16 ‘Aköp pi epël ya.
“Ne ënëmak kaalak waisak
omën omp ak Tewit pim ka töölak wia pipët
köpre mor ëak
ka pöta omnant köt sa pipot ngolöp ngolöp
wesak wa wesir ulmëëmaat.
17 Pötaanök omën muntarö pit ne pitëm
Aköp neen ngaöl elnëëpnaat.
Köpël omën tapörö nemëën wesak yaö we-
saurö.”
18 Aköp ngaanëër pan ngön pöt tekeri wes
wiaupök peeneeta tapël ya.’
19 Pël yaatak ne kön epël yawi. Köpël omën
narö lup kaip tiak Anutuu ngësël ko yawi
piporö tiarök kaalak könömër nemangkan.
20 Köpëlörö pit omp ak kaarkaaröröaan ani-
maö kiri ar ëak wak në imeë, öngre omp
nga ë, animaurö iit orööpanëak nailën om
ar ëaut në, ën animauröa iit në, pël eim
wë pöt sëp wasëpnaan pep retëng ë mem-
pen. 21 Köpëlörö pit Yuta omnarö ya utpet
mowesak omën pipot ëëpan. Yuta omnarö
pit omën pipot Moses pim pepeweri retëng
ëa pötön ngaantakëër iteneë kë yesa akun
poutë ngönën tupötë së iläak sangk kelak
kat wieim wë. Pötaanök tiar kan kosang
mowariipenaan.”

Pit köpël omën ingre mor sauröa ngësël pep wes mëa

22 Pël mëak Yesuu ngön yaaö omnaröere
wotöökörö ere ingre mor saö muntarö pit
ngön kopëta wesak omën naar Poolre Pana-
pasring Antiok kakë sëpënëak yaö mëëa.
Pël ëën Yutas yapin nent Pasapasre Sailas
piarip sa. Omën pöaar ingre mor saö pöröa
wotöökaar. 23 Piarip sëpënëak yaëën pep
newer epël retëng ëak piarip mena. “Ten
Yesuu ngön yaaöre wotöök arim karurö,
tenök arimëën pep epwer retëng ë yan-
ingk. Ar köpëlöröa öngpökaan ingre mor
sak Antiok kakre Siria yangerakaan Sil-
isia yangrakë wëaurö arën yowe yeniak.
24 Tenim naëaan omën narö wais arën ngön
ke nampnampöt ök niak arim könöt wa
irikor elnia pöt yaan kat yawi. Piporö tenök
arim ngësë wes namëën. 25 Pötaanök ten wa
top ëak lup kopëtemer sak omën epaar wes
mëën arim ngësë yewais. Piarip Panapasre
Pool tiarim kar ompyauwaar piaripring wes
momëën yewais. 26 Panapasre Pool piarip
tiarim Aköp Yesu Kristo pim yaatak wë
kö sëpnaaten kön selap naën yaauwaar.
27 Yutasre Sailas pöaar arim ngësë wes mëën
yewais. Pël ëak tenim ngön pepeweri
retëng ëan pöt piarpim këmtakaanta ök
niapnaat. 28 Ten Ngëëngk Pulööring kön
kopëtaö wesak wë. Pötaanök Yuta om-
naröa yaë pöl könöm muntat naningkan.
Ar omën epotökëër eim ön. 29 Omp ak
kaarkaaröröaan kiri ar ëaut nënganok. Ar
Animauröa iit nënganok. Animaurö iit
orööpanëak nailën om ar ëaut nënganok.
Öngre omp nga ëënganok. Ar ngarangk
këëkë ëak omën pipot keker elmëeim önë
pöt ompyaö önëët. Yowe pan. Ompyaö ön.”
30 Pit pepewer pël ëak mangkën wak An-
tiok kak së oröön Yesuu ingre mor saurö

wa top ëën pep pöwer mena. 31 Pël ëën
pep pöweri ngön wieëa pöt sangk kelak pit
ngön ompyaö pöt kat wiak ërëpërëp kaö
ëa. 32 Pël ëën Yutasre Sailas piarip Anutu
pim tektek ngön yaaö omnaar pël sak wë
akun wali pan ingre mor sauröen ngönën
ök maim wë taë mowesa. 33 Piarip Antiok
kak pörek akun wali wakaim wiak sëpënëak
yaëën ingre mor sauröak kan yaö mëak wes
momëën saö pöröa ngësël sa. 34 [Pël ëautak
Sailas pi pimtë kentöök Antiok kak om
wakaima.] 35 Pël ëën Poolre Panapas Antiok
kak om wë ingre mor saö naröaring omën
muntarö rë mouleim Aköpë ngönënte ök
maim wakaima.

Poolre Panapas kom ëa

36 Wakaim wiak ënëmak Pool puuk Pana-
pasën epël ök mëëa. "Tepër kaalak ka
poutë yesem ingre mor sauröen itaampö
sëpa. Tepër ngaan pitën ngön ompyaut
ök mëëaut. Pötaan pit ompyaö wë ma
utpet wë pöten itaampëaan." 37 Pël maan
Panapas pi Son, yapin nent Maak, pöp
koirak piaripring sëpënëak maan, 38 Poolök
epël mëëa. "Omën pipop ngaan Pampilia
yangerak së ök ë nimëaup. Pötaan tepër-
ring nasëpan." 39 Pël mëak piarip ngön
nga yaalem wiak kom ëak Panapas pi Maak
koirak wangaöök Saipras kustakël sa. 40 Pël
ëën Pool pi Sailas koirak piarip sëpënëak
yaëën ingre mor saurö pitök Aköpë lup
sant pöta öngpök moulmëak wes mëën sa.
41 Siriaare Silisia yang pötë yesem ingre
morörö taë mowasö sa.

16

Timoti pi Poolre Sailasring sa

1 Poolre Sailas piarip Tepi kak së wë olëak
Listra kak së oröa. Pël ëak itaangkën omën
Yesuun kön wi kosang yewesaö namp wëa
pim yapinte Timoti. Pim ëlëp Yuta öngöp
tapël Yesuun kön wi kosang yewesaup. Ën
pim pepap pöt Krik ompöp. 2 Ingre mor sa
Listraare Aikoniam ka pöörarë wëa pöröak
Timoti piin, "Omën ompyaup," pël maima.
3 Pötaanök Pool pi Timoti piiring pim yaatak
sëpënëak kön wia. Pël ëën Yuta omën
ka pötë wë seëaurö pit Timoti pim pepap
Krik omnamp yak kön selap ëa. Pöt tol
ëënak? Pit Anutuun yaö ëak koröp kaut
nailënörö. Pötaanök Pool puuk Timoti ko-
röp kaut ila. 4 Pël ëak pit ka poutë yesem
Yerusalem kakaan Yesuu ngön yaaö om-
naröere wotöökröa ngön ëmön ë mena
pöt ingre mor sauröen ök mëak ngar weim
öpënëak mëëa. 5 Pël ëën ingre mor sauröa
kön wi kosang yewesa pöt kaö sëën kët
poutë omën muntarö yal mangkën selap sa.

Pool pi Masetonia kak wangarötë yemangk pöl ëa

6 Ngëëngk Pulöök Esia yangerak së ngön
ök mapanëak nga maan pit om yesem Prisi-
aare Kalesia yang pöraarël sa. 7 Pël ëak
pit Misia yangera kautak së oröak Pitinia
yangerakël sëpënëak yaëën Yesuu Pulöök
kan mowaria. 8 Pël ëën pit Misia pörekaan
el wesak Troas kak së oröa. 9 Pël ëak
rö kan Pool wangarötë yemangk pöl ëak
itaangkën Masetonia omën namp pim naë
wais taueë kosang wesak epël ök mëëa. "Ni
i kaö olëak Masetonia yangerak wais ten
kaamök elniim." 10 Pël yemaan Pool pi ite-
nak ten Sailasën ök niaan Anutuuk Maseto-
nia yangerak ngön ompyaut ök manëak yas
yenia pël wesak sënëak teëntom ko ëaut.

Litia pi Pilipai kak ingre mor sa

11 Ko ëak wangaöök ilëak Troas kakaan
Samotres kustak së oröak ëlpamök Niapo-
lis kak së oröak, 12 wangaöökaan ngentiak
pörekaan yangerak së Pilipai kak së oröaut.
Ka pö Rom omnaröa wëau, Masetonia yang
pörekë ka kaöaö. Pöök ten akun selap
selap wë, 13 kë yesa akunetak ka ëmöökë
ëm kanërak wele rëak imeri saut. Ten kat
wiin Yuta omnarö pit pörek Anutuun ök
yamëëa. Pël ëaut yak së itaangkën öng narö
wais wëa ëën pitring wel aisëak ngönaak
ëaut. 14 Pël ëën öng pöröa naë Tiatira
kakaan öng namp poë koröp köp möömaap
ëa ompyaut ket yeem mon yewaup yapinte
Litia pi Anutuun yaya yamëëaup. Aköpök
lupmer kaip motiin Poolë ngön ök yamëëa
pöt këëkë kat wiak kön wi kosang yewas.
15 Pël ëën piire pim kaatakörö i momëën öng
pöpök tenën epël yenia. "Ar neen kön wiin,
Aköpë ënëm yes pöt, nem kaatakë waiseë."
Pël niak ke yaurön ten pim ngönte ngar wak
piiring saut.

Pit Poolre Sailas Pilipai kak wii kaatak ulmëa

16 Akun nentak ten yang lup Yuta
omnaröa Anutuun ök yamëëautak yesem
koont urmerap pim lupmeri wëaö namp
koiraut. Urmer pöp piiring wë omën

oröönaatön ök më pël yaaup. Pël ëën
omën kësang pan pitëm naë omnant ënëm
oröönaatön puuk itenak yemaan sumat
mangkën pim ngarangk yaaurö pit mon
kësang pan weim yeëa. 17 Koont pöp tenim
ënëm yewaisem ngön ëak epël aö yewais.
"Omën eporö Anutu O Ngaarëkëpë ya
omnarö. Pitök Anutuuk kama niöpna
pöta ngönte ök niiaö yaaurö." 18 Kët ël
epotë pël aimën Pool pi kaaö ëën kaip tiak
urmerapön epël yema. "Ne Yesuu weëre
kosangööring yeniakerek koont pipop sëp
mowesak oröak së." Pël maan tapëtakëër
koontup sëp wesak oröak yes.

19 Oröak sëën koontupë ngarangkörö pit
itaangkën pitëm ngaanë mon yewa pöl
kaalak naöpanëën yeëa. Pël ëën Poolre
Sailas moröak ka tomök së kaöaröa naë
ngön yaatak yemoulmë. 20 Pël ëak ngön ë
pet yairauröen epël yema. "Iteneë. Yuta
omën epaar ieping ëak wëwë utpetat tiarim
tekrak wais yawi. 21 Pël ëak piarip tiar
Rom omnaröa ëënganëak nga wieëaut pet
elniak ënëm ëëpenëak yenia." 22 Pël maan
omën ngön pöt kat wia pörö pit pourö
el sak maan ngarangkröak ulpëënaar keli
moolëak pitëm nga omnaröen maan pës
yemomö. 23 Pël ëak utpet mowesak wii
kaatak moulmëak ka pöta ngarangkëpön
këëkë pan ngarangk ëëpënëak ök yema.
24 Pël maan wii kaata ngarangkëp kat wiak
wii kaata ka kakaati panëëtak së moulmëak
ingesiar këra uamngesiarë tep mö mowia.

25 Röök lupöök Poolre Sailas Anutuun ki-
mang mëak rangk tan yemaan wii omnarö
kat wiaan, 26 tapët pöt moup kësang nempel
möön wii kaata wapöt tiak së yengentiin
ka kanöt tëak yesën wii omnaröa morötë
wii tëa pötta wilak sa. 27 Pël ëën wii kaata
ngarangkëp pi ka ureimaurekaan wal ëak
itena pöt wii kaata kanöt të wiaan ite-
nak wii omnarö oröak kas sa pël wesak
yepatöökaan öpwer tëak pimtok pimënt
wesirëpënëak ëa. 28 Pël yaëën Poolök ngön
ëak epël mëëa. "Nimtok nimënt utpet
wasngan. Ten pourö e om wë." 29 Pël maan
wii kaata ngarangkëp pim ya omën nam-
pön maan esuwes mangkën wak pöömpö
kakaati ilëa pöt kas ëak reireë urö Poolre
Sailasë naë së ngentia. 30 Pël ëak piarip
koirak tomök orö epël ök mëëa. "O nem
kaöaar, ne tol yaal ëënak Anutu pi ne kama
neöpën?" 31 Pël maan piarip epël ök mëëa.
"Ni Aköp Yesuun kön wi kosang wasumë
pötak niire nimorö Anutuuk kama niöp-
naat." 32 Pël mëak piarip Aköpë ngönte
piire pim kaatak wëauröen ök mëëa. 33 Pël
maan röök tapëtakëër pi piarip koirak së
piarpim pës momöaut i moirën teëntom pi-
ire pimorö i momëa. 34 Pël elmëën pi piarip
koirak pim kaatak së ulmëak kaömp menak
piire pimoröa Anutuun kön wi kosang wesa
pötaan ërëpsawi kaö ëa.

35 Pël ëak wëën ëlpamök ngön ë pet
yairaurö pitök polis narö wes mëën së epël
ök mëëa. "Ni omën epaar wes momëën
sëpën pël ya." 36 Pël maan wii kaata
ngarangkëp pi ngön pöt kat wiak Poolön
epël mëëa. "Ngön ë pet yairaurö pit ne arip
wes nimëëmëak ya. Pötaanök wes nimëë-
maatak lup wiaptaring sën." 37 Pël maan
Pool pi polisöröen epël mëëa. "Tenip Rom
omën sauwaarök tenpim saun nant wiaan
pöt pit yok pangk ngön yaatak niulëak tek-
eri wasëpnaatep pit köntak tenip pouröa
ëöetak niulëak pës nimöak wii kaatak ni-
ulëaurö. Pël ëautep peenök kaalak ëlëëp
wes nimëëpënëak ëa ma? Pël naëngan pan.
Pitëmtok waisak wes nimëën oröönaat."
38 Pël maan polisörö pit piarpim ngön pöt
kat wiak së ngön ë pet yairauröen ök maan
pit kat wia pöt Rom omnaarök ëa. Pël
ëën pitëm utpet elmëa pöten kön wiak kas
ëa. 39 Pël ëak pit së yaköm köm mëak wii
kaatakaan wes mëën oröa. Pël ëën piaripön
epël ök mëëa. "Arip yok pangk ka epö sëp
wesak sën ma?" 40 Pël maan piarip wii kaat
sëp wesak Litia pim kaatak së ingre mor
sauröen itenak wa korkor ngön mëak sa.

17

Tesalonaika kak Poolre Sailas mööpënëak ëa

1 Poolre Sailas piarip së Ampipolisre
Apolonia ka pöörar il wesak Tesalonaika
kak së oröa. Kak pörek Yuta omnarö pitëm
ngönën tupët wieëa. 2 Pël ëak Pool pim
yaaul Yuta omnaröa ngönën tuptak së ilëak
ngönën pepeweri ngön wia pöt omnaröar-
ing aima. Pi kë yesa akun nentepar nent
pötë öngpök pël eima. 3 Pi Anutuu ngönta
songönte werak epël ök mëëa. "Anutuuk
Kristo pim Yaö Mëëaö pöp këlangön kat
wi yesem wel wiak kaalak wal ëëpënëak
mëëaup. Yesu nem peene ök yeniak epop pi
Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup." 4 Pël maan
pitëm naëaan omën narö pit kat wiak wa

yaap wesak Poolre Sailas piarpim ngësël rë
olëa. Pël yaëën Krik omën Anutuun yaya
maim wëaö naröere öng isa narö pitta tapël
ë̈a. 5 Pël ëën Yuta omnarö pit pöten itenak
ya sangën ëën omën utpet kan paspas eim
wëaö naröen maan pitök omën ka pöök
wëa muntarö koirak ëlakëlakëër Sesonë
kaatak së Poolre Sailas ngön yaatak moul-
mëëpënëak kaata kanöt të moolëa. 6 Pël
ëak Poolre Sailas won ëën ap wesak Sesonre
ingre mor saö narö koirak ka ngarangköröa
ngësë weruak yesem ngön ëak epël maö
sa. "Omën pöaar utpet petpet ë ka nantë
imauwaarök eprek wais oröön, 7 Sesonök
pim kaatak koirak së ulmëak wë. Omën
pöaar piarip Rom omën omp aköp Sisa
pim ngön ë kosang wesaut ilak omën omp
ak ngolöp namp yapinte Yesu pim ënëm
ëëpënëak ök aö yaauwaar." 8 Pël maan
ka ngarangköröere omnarö pit ngön pöt
kat wiak yaan kaö sa. 9 Pël ëak Sesonre
piiring wëaurö pitëm naë oröa pöt kaalak
orööpanëak pitëm naëaan sumat wak wes
mëën sa.

Poolre Sailas Peria kak ya mëna

10 Rö kan tapöök ingre mor saurö pit
Poolre Sailas wes mëën Peria kak së
oröak Yuta omnaröa ngönën tuptak së
ilëa. 11 Omën pörek wëaurö pit ngön kat
yawiaurö, Tesalonaikaaröa ök wonörö.
Pit Anutuu ngönte kat wiipënëak kent
ëak kët poutë ngön pöten yaap ma kaar
pöten itaampënëak ngönën pepat wak
iteneima. 12 Pël ëak Yuta omën naröere
Krik öng yapinring naröere omp narö
pit selap Yesuun kön wi kosang wesa.
13 Pël ëën Yuta omën Tesalonaika wëaurö
pit Pool Peria kak wë Anutuu ngönte ök
yamëem wëaut kat wiak kak pörek së piarip
utpet mowasëpënëak omnaröa könöt irikor
mowesak lupöt es nga mowesa. 14 Pël yaëën
ingre mor saurö pit Pool wes momëën i
kaöökël sa. Ën Sailasre Timoti piarip Peria
kak om wakaima. 15 Pël ëaan omën Pool
mësak saurö pit Atens kak moulmëa. Pël
ëak kaalak sëpënëak yaëën Pool pi Sailasre
Timoti pim ngësël teëntom sëpënëak maan
sa.

Pool Atens kak ngönën ök mëëa

16 Pool pi piaripön kor Atens kak wë
itaangkën kak pörek omp ak kaarörö
kësang wëën itenak pim yaat utpet pan
ë̈a. 17 Pël ëën pi Yuta omnaröa ngönën
tuptak së ilëak Yuta omnaröere köpël omën
munt Anutuun yaya yamëëa naröaring
ngönëntaan aima. Pël ëak pi kët poutë
wa top yaaurek së omën pas së wëauröen
ngönën ök maima. 18 Pël ëën Epikurianre
Stoik ëwat omën narö pit piiring ngön
nga yaalem pitëm naëaan naröak epël
mëëa. "Omën ngön paspas aö pipop pi
tol apënëak aim?" Pël yemaan naröak
epël mëëa. "Pi ka nantëëröa omp aköröa
ngön nant apënëak niaim koröp." Pool pi
Yesu weletakaan wal ë̈aup pim ngönënte
ök yemaan yak pit pël maima. 19 Pël ëak
pit Pool koirak ngön ök ëak kat yawiaö
yang lup nent yapinte Ariopakas pörek së
kaöaröa naë ulmëak epël mëëa. "Ten nim
ngön ngolöp omnaröen ök maimën piten
aan kat wiin. 20 Ten nim ngönten kat wiin
maim yaë. Pötaanök ngön pita songönte
ök aan kat wiinaan." 21 Pitëm Poolön mëëa
pöta songönte epël. Pit omën suure kak
Atens kak wëaö pörö pit akun poutë ngön
ngolöpöt ök ëak kat wieima.

22 Pit Pool Ariopakas pörek moulmëak,
pëël maan wal ëak kaöaröen epël ök mëëa.
"Atens omnarö, arim omp aköröen kosang
wesak yaya yamëëauten ne ëwat wë. 23 Ne
arim kak yesem itaangkën arim omp ak
yaya yamëëauröa kaat wia. Pël ë̈aan
itaangkën omp ak nampë könta rangk
retëng nent epël wiaan itenaut. 'Epët omp
ak tiarim köpëlëp pimët.' Pël ë̈aan itenaut.
Pötaanök arim omp ak köpël wë yaya pas
maö iman pöpë ngönte ök yenia. 24 Anutu
pi yanger ket ëak yangera rangk omnant
wia epot ket ë̈aup pi kutömre yangë Kaöap.
Pötaanök pi yok pangk ka omnaröa ök
rëautak naöpanëëp. 25 Pi nantön elek ëën
aan omën moresök yok pangk kaamök
naalmëënganëëp. Piita pimtok omnaröa
wëwë pipotre omën pout nineim wëaup.
26 Anutu pi tiarim ë kopetap ket ë̈aup. Pël
ëën piikaan ulöl sak wëën rep nimëak
kaare yang ninaup. Pimtok tiar öpenëak
yaö niak niulëaup yak tiar yanger ninak
yangerak öpena akunet ninaup. 27 Tiar
Anutuun ngaöl ë yesem koirëpenaat pël
ëëpenëak epël ket elnia. Pël ëak pi ka-
maarek naön tiar omën pouröak pangk
pangk ëak wëaup. 28 Pël ë̈a pötaanök puuk
tiarim songön ket ëak wëën tiar wëwëetar-
ing wë kan së waisö ëeim wë. Pötak arim
naëlaan ëwat omën naröak epël niaim.

'Tiarta pim ruurö,' pël niaim wë. [29] Yaap,
tiar Anutuu ruurö. Pötaanök tiar piin
kön wiin omp ak morökörö kolre siluwaare
këlötök omnaröak kön wiak moresring ket
ëak pitëmëën ngëëngk mowasö ima pötëël
kön nawiingan. [30] Yaap, ngaanëër omnarö
pit köpël wë yak omnant pipot ket ëeima.
Pël yaëën Anutu pi pitëm omën wak ima
pötön nga nemaan ëa. Ën peene akun eptak
Anutuuk yang ël epotë omën pouröen pim
ngön kosangët epël ök yenia. 'Ar arim
utpet yaaö pout kasëng menak nem naël
waiseë.' [31] Pël ëak pi yang ël epotë omën
pourö wotpil niwesak wël ëak kom elniipna
yak akun nent wia. Pi ngaanëër omën
namp tiar kom elniipënëak yaö mëëaup. Pi
pim ëëpna pöt yaapöt tiar omën pouröen
pet elniipënëak omën pöp weletakaan wal
ë moulmëa."
[32] Pël maan pit omnamp weletakaan wal
ëa pöt kat wiak naröak ökre was mëëa.
Ën naröak epël mëëa. "Ni ënëmak omën
pipëta ngönte kaalak aan ten kat wiinaan."
[33] Pël maan Pool pi pit sëp mowesak sa. [34] Pël
ëën narö Pool pim ënëm ëak Yesuun kön
wi kosang wesa. Pël ëa pörö eporö, namp
Taionisias Ariopakas kaöaröa naëaanëp, ën
öng namp yapinte Tamaris, piaripre ën
piarpim kar narö.

18

Pool pi Korin kak ya mëna

[1] Ënëmak Pool pi Atens kak sëp wesak
Korin kakë sa. [2] Pël ëak së Yuta omën
yapinte Akuila pöp koira. Pi Pontas yanger-
akaanëpök piar öngöp Prisila Itali yangerak
wë olëak ngaan ngaantakëër së wëa. Pöt
Rom omën omp aköp Klotias puuk Yuta
omën Rom kak wëaö pourö kan sëpënëak
maan sa. Pël ëauwaar piarpim naë Pool pi
sa. [3] Pi piaripring ya ngawiap yak piaripring
së wë poë koröp ka ök yarëaut ket ëeima.
[4] Pël ëeimeë Pool pi kë yesaö akunatë Yuta
omnaröa ngönën tuptak së ilëak Yutaare
Krik omnaröaring Yesuun kön wi kosang
yewesauta ngönöt aima.
[5] Pël eim wëën Sailasre Timoti Maseto-
nia yangerakaan ënëm së oröön Pool pi
pim waur muntet sëp wesak akun poutë
Yesu pi Kristo Anutu pim Yaö Mëëaup
pöta songönte kosang wesak ök maima.
[6] Pël ëën narö pit kat wiak pim ngönte wa
olëak piin utpet wesak maan pi kangiir pim
ulpëënëpökaan ulölöt keke ur moolëak epël
mëëa. "Ar kö sënë pöta songönte arimtëët,
neering ngawi won. Pötaanök ne peene ar
sëp niwesak köpël omnaröa ngësë sumaan
yeë." [7] Pël mëak Pool pi Yuta omnaröa
ngönën tupët sëp mowesak Tisias Sastas
pim kaatak së wakaima. Omën pöp pi
Anutuun yaya maim wëaup pim kaat Yuta
omnaröa ngönën tupta naë wieëa. [8] Pël
ëën Yuta omnaröa ngönën tupta wotöököp,
pim yapinte Krispas, piire pim kaatakörö
pit Aköpön kön wi kosang yewasën Korin
omën narö pitta Pool pim ngönte kat wiak
Aköpön kön wi kosang wasën i momëa.
[9] Pël ëak röök nentak Pool pi wangarötë
yemangk pöl ëën Aköpök ngön nent epël
ök mëëa. "Ni kas ëak ngönën ök yamëëaut
sëp wasnganok, om ök maim öm. [10] Ne
niiring wëën omën nampök wal ëak ni ut-
pet naniwaspan. Ne omën selap pan ka
epöök nem ënëm sëpënëak yaö mëëaup
pötaanök." [11] Pël maan Pool pi ka pöök
Anutu pim ngönte ök maim wëën ngoon 18
ëak won sa.
[12] Ënëmak Rom yang ngarangk namp, pim
yapinte Kalio, pi Krik yang pör ngarangk
ëak wëën akun pötak Yuta omnarö pit wa
top ëak Pool wali wak së ngön yaatak moul-
mëak epël ök mëëa. [13] "Omën epop Rom om-
naröa ngön kosangöt ilap riak omnaröen
Anutuun yaya mapënëak kan maimat pet
yaalmë." [14] Pël maan Pool pi ngön apënëak
yaëën Kalio pi wal ëak Yuta omnaröen epël
mëëa. "Yuta omnarö, ar kat wieë. Omën
epop Rom ngön ë kosang wesaut ilap riak
utpet nant yaëën neen neanë pöt ne yok
pangk arim ngönöt kat niwiimaat. [15] Pël ëë-
maatep ar neen ngön nentere nent, yapin
ke nentere nent arim ngönëntakël wieëaut
aim. O o, arök neen ngön ke pilöt kat
wiimaat wesaurö ma? Won pan. Arimtok
omën pita ngönte wotpil weseë." [16] Pël
mëak ngön yaatakaan waö ë momëa. [17] Pël
ëën pit tomök oröön Krik omnaröak Yuta
ngönën tupta ngarangkëp yapinte Soste-
nis, pöp moröak tang möak utpet mowasö
yesën Kalio pi om it mongneëa.

Pool pi kaalak Antiok kak Siria yangerakël sa

[18] Pool pi Yesuu ingre mor sauröaring
kët selap wë ënëmak pit sëp mowesak
Akuilaare pim öngöp Prisila pit naar namp
ëak Senkria kakël sa. Pël ëak pörek së
Anuturing ngön kosang wesaö pöta këët

pet irak pim ngan ëpët kat ë moolëa. Pël
ëak wang Siria yangerakël sëpna naöök
sa. 19 Pël ëak Epesas kak së oröak pit Yuta
omnaröa ngönën tuptak së ilëak Pool pi
pitring ngönaak wali aima. 20 Pël ëën pit
Pool akun wali pitëm naë öpënëak maan,
"Pël naëngan," mëak sëpënëak yeem epël
ök mëëa. 21 "Ënëmak Anutuuk kaalak arim
naë waisumëak neaan pöt waisumaat." Pël
mëak Akuilaare Prisila piarip kak pörek
moulmëak pit pouröen yaköm köm mëak
sa. 22 Yesem Sisaria kak së oröak Yerusalem
kak së ingre mor sauröen yoöre ërëp mëak
kaalak Antiok kakël sa. 23 Pörek së oröak
wë akun wali wali sëën Antiok kak pörek
sëp wesak ka nantë Kalesiaare Prisia yang
pöraarël yesem Yesuu ingre mor sauröen
ngönën ök mëak taë mowasö sa.

Apolos pi Epesasre Korin pöteparë ya mëna

24 Omën namp, Alesantria kakaanëp pim
yapinte Apolos, pi Epesas kak së wakaima.
Omën pöp pi omnant kësang ëwat sa pet
irak ngönën pepeweri ngön wia pöt pout
ëwatëp. 25 Omën pöp pi Aköpë elnia kan pöt
ëwat wë pöta ngönte kosang wesak yaaup.
Pël ëak pi Yesu pim songönte apënëak pöt
pout mëngkre mëngk yaaup. Pël ëaap pi
om Son pim omnarö i momëa pöten pëën
ëwat wakaima. Ën Yesuu ru ulöpöökop
pël sak wë pötaan i momëëpna pöten
köpël wëa. 26 Pi ngön pöt kosang wesak
Yuta omnaröa ngönën tuptak ök maima.
Pël ëën Akuilaare Prisila piaripök koirak
së piarpim kaatak ulmëak kan Anutuuk
tiarimëën elnia pötön ök maima. 27 Pël ëën
Apolos pi Krik yangerakë sëpënëak kent
yaë maan Epesas kak ingre mor sauröak
kaamök elmëak pep newer Yesuu ingre
mor saö Krik yangerak wëauröaan pi sant
mowasëpënëak retëng ë mena. Pël ëën
pörek së wë Anutuuk lup sant elmëën omën
piin kön wi kosang yewesaurö pit ompyaö
kaamök elmëeima. 28 Pël eimeë Yuta om-
naröa köpël waswas eim wëaut omnaröa
itöök ke ur moolëak pepeweri ngön wia
pipot Yesu Kristo Anutuu Yaö Mëëa pöp
pim ngönte këëkë wesak ök mëëa.

19

Pool pi Epesas kak ya mëna

1 Apolos pi Korin kak wëën Pool pi yang
lup nerak ya mëmpö yesem Epesas kak së
oröak itaangkën Yesu pim ënëm yaaö narö
wëa. 2 Pël ëën pitën epël pëlpël mëëa.
"Ar ngaan Yesuun kön wi kosang wasën
Anutuuk Ngëëngk Pulö nina ma won?" Pël
maan pit ngön kangit epël mëëa. "Ten
ngaan Anutuuk Ngëëngk Pulö yemengka
pipët kat nawiinörö." 3 Pël maan Pool pi
pitën epël pëlpël mëëa. "Ën ar i mëënëak
talëpë ënëm ëaurö?" Pël maan pit epël
mëëa. "Ten pörö Son pim omnaröak i
nimëak ngön niiaö pöta ënëm yaaurö."
4 Pël maan Pool pi pitën epël mëëa. "Son
pim i momëa pöt omnarö pit lup kaip tiak
pitëm utpetat kasëng mena pötaanök pël
elmëa. Pël ëak pi pitën epël ök mëëa.
'Ar nem ënëm waisëpna pöpön kön wi
kosang wasën.' Omën pöp Yesu." 5 Pël
maan pit ngön pöt kat wiin Aköp Yesu
pim ru ulöpöökörö pël sak wëa pötaan i
momëa. 6 Pël ëak Pool pi pim moresiar-
ring pitëm kepönötë mowiin Ngëëngk Pulö
pitëm rangk iraan ngön maimat aö Anutu
pim ngönöt tekeri wesak ök mëëa. 7 Omën
pörö pit 12 ëak wëa.

8 Pool pi Yuta omnaröa ngönën tuptak
ilëak pitring ngönënëën yak aöre elö eim
wëën ngoon naar namp ëak ilëa. Pi Anutu
pim tiar wa ngaöök nimëa pöt pit kat
wiipënëak kent ëa. 9 Pël ëën omën narö
pit lup kosang panë ëak kön wi kosang
newasën omnaröa ëöetak Aköpë elnia kan
pötön utpet wesak ëa. Pël ëën Pool pi
Yesuu ingre mor saurö pit koirak omën kaö
namp yapinte Tiranas pim pep kaatak së
omnaröaring ngön ngawi aima. 10 Pi pël eim
wëën krismaki nentepar pöteparë öngpök
Yuta omënre köpël omnarö pit pourö Esia
yangerak wëaurö Aköpë ngönte kat wia.

Siwa pim ruuröa ngönte

11 Anutu pi Pool weëre kosang kaamök
elmëaan retëng omnaröa it köpëlöt eima.
12 Omnarö pit poë koröp kaut Pool piik
mësël ëak wak së yauman yaaurö mësël
elmëën ompyaö sa. Ën urmerarö wëaurö
tapël ëak waö ë momë pël ëeima. 13-14 Pël
ëën Yuta omën Anutuun kiri ar yaauröa
wotöök namp pim yapinte Siwa pim ruurö 7
ëak pit kaatë sak waisö imeë omën urmer-
arö pitëm lupötë wëaurö waö ë momë pël
eima. Pël ëak pit Yesuu yapintak urmer-
aröen ököök mëak epël mëëa. "Ni urmer
utpetap, ten Yesu, Pool pim ök aö yaaup,
pim weëre kosangtak waö ë yanimë." 15 Pël
maan urmerap epël mëëa. "Ne Yesuun
ëwat wë, Poolönta ëwat wë. Pël ëaap ar
tarëkaanörö?" 16 Pël mëak omën urmerap

wëa pöpök akak sak omën ököök eima pörö
mëmpö waö elmëak poë koröp pöt keliak
moolaan koröp yoolörö kaatakaan oröak
kas sa. 17 Pël ëën Yuta omënre köpël omën
Epesas kak wëa pörö pourö omën pöta
ngönte kat wiak pit kas panë ëën Aköp Yesu
pim yapinte ngar wa. 18 Pël ëën Yesuun kön
wi kosang wesa narö së omnaröa ëöetak
pitëm ngaan utpet eima pötön war wesak
ök mëëa. 19 Pël ëak kempre këar nga yaaurö
pit pitëm kempre këar pep kësangöt wak së
omnaröa itöök war wesak es momera. Pep
pötë sumat 50,000 kina ke pëlëët. 20 Pël ëën
omën weëre kosangring pöten itenak maan
omën muntarö pitëk yal mangkën pitëm
lupötë Aköpë ngönte taë sa.

Epesas omnarö pit ngön ë olëak mëëa

21 Ënëmak Aköpë Pulöök Poolön ya ngön
maan pi Masetoniaare Krik yang pöraarëël
ya nga ë yesem kaalak Yerusalem kak
orööpënëak mëëa. Pël maan Pool pi pim
omnaröen epël mëëa. "Ne pötë sa pet
irak pöt Romëëlta sumaap." 22 Pël mëak
pi Timotiire Erastas pim kaamökaar piarip
Masetonia yangerak wes mëën yesën pi Esia
yangerak wakaima.

23 Akun pötak omën narö selap pan
Epesas kak wëaurö pit Aköpë kanöök
yesauröaan kööre tok kësang pan elmëa.
24 Pöta songönte epël oröa. Omën namp
yapinte Temitrias pi siluwaatring öng ak
nampë yapinte Atemis pim ka könöt ket
ëeima. Piire pim ya omnarö sum kësang
orööpnaak yak ket ëak wes mëeima. 25 Pël
yaaurö yak Temitrias pi pim ya omnaröere
ën pim ngönt ya tapët yamëna narö pitën
yas maan sëën epël ök mëëa. "Karurö,
ar ëwat wë. Tiarim omën eptak mon
kësang koir yaningkën ompyaö wëaut. 26 Ar
Pool piin ëwat wë. Pim yaautön tiar kat
yawiaurö. Pi Epesas kak eprekaan Esia
yangerakë omnaröen epël ök maim wëaup.
'Öngre omp ak kaarkaar omën moresök ket
ëa eporö kë wonörö.' Pool pi pël yemaan
omën kësang pim ngön pöta ënëm yaë.
27 Tiarim mon wauret utpet ëëpnaaten ne
ya ngës yaë. Pël ëën omnaröak ökre was
niapanëak. Pötaanök tiar këëkë ngarangk
naën ëëpena pöt ngön pöt kaö sak Atemis
pim yaya yamëëa kaat utpet wasëpnaat.
Pi tiarim öng ak kaöap Esia yangerakre ën
yang kaö nantë omnaröa yaya yamëëaup
pöt kön nawiipan."

28 Pël maan pit Temitrias pim ngön pöt
kat wiak ya sangën ëën ngön ëak epël
maima. "Atemis pi Epesas omnarö tiarim
kaö panëëp," pël maima. 29 Pël mëak Epesas
kak pörekaan omën kësang pan ngön pöt
maö së Masetonia yangerakaan Pool pim
ya kaamök omën naar Kaiasre Aristakas
piarip moröak wak weruak së pitëm wa
top kaöaöök moulmëa. 30 Pël ëën Pool pi
pitëm wa topöök sëpënëak yaëën Yesuu
ruurö pitök pörek sëën utpet mowaspanëak
kan mowaria. 31 Pël ëën Esia yangerakaan
yang ngarangk Pool pim ngönt naröakta pi
wa topöök sëpanëak nga mëak ngön wes
mëa. 32 Pël ëën wa topöök wëaö pörö pit kön
irikor ëak pitëm wa top ëa pöta songönten
kön nawiin, narö ngön nent aö yesën, narö
nent aö yesën pël eima. 33 Pël eim wëën
Yuta omnarö omën namp yapinte Alesanta
pöp mök ë momëën wa topöök tauaan pit
itenak wa top pöta songönte apënëak yaë
wesa. Pël ëën Alesanta pi moresring angan
elmëak wa top pöta songönte Yuta om-
naröak naënte pöt ök mapënëak ëa. 34 Pël
ëën omnarö pit itena pöt, pi Yuta omnam-
pök yeëa ëën pit këm top ëak ngön ëak epël
mëëa. "Atemis pi Epesas omnarö tiarim kaö
panëëp." Pël maim wëën aöa nentepar sa.

35 Pël ëën ka pöökë omnant komre kap
yaaupök omnaröen ngön angan pël mëak
epël mëëa. "Epesas omnarö, ar kat wieë.
Omën ka nantëërö pit Epesas omnarö tiar
öng ak kaöap, Atemis, pim yaya yamëëa
kaatere kël ngëëngk mopöökaan irëa pö
ngarangk yeë pöt pit ëwat wë. 36 Omën
nampök ngön pöt yok pangk wa noola-
pan. Pötaanök arök pas köntak ëënganëp
wiap sak weë. 37 Ar iteneë. Omën tiarim
wa topöök wak waisan epaar piarip tiarim
ngönën tuptakaan omnant kain naön. Pël
ëak tiarim öng aköpönta utpet wesak naë-
naar. 38 Pötaanök Temitriasre pim mon
waur yaaurö pit omën nampëën kööre tok
wieë pöt ngön yaaö akunetak ngön yaatak
moulmëën kat yawiaupök kat wiak wot-
pil mowasëpnaan. 39 Ën ngön nant om
wieë pöt yok pangk wa toptak ngön yaaö
akunetak ëak söë wasënëët. 40 Pötaanök
tiarim wa top epö utpet yeëerek Rom yang
ngarangköröak ngön yaatak niulëëpnen ëa.
Iteneë. Peene wa top epöök ngön kaëpre
ngön ë yoolak pötë songön nent won.
Pötaan yang ngarangkëp pëël niiaan tol
mapen?" 41 Pël mëak omnant komre kap

yaaup puuk rep momëën pitëm kaatë sa.

20

Pool pi Masetoniaare Krik yangeraarë sa

1 Ënëmak ngön kaëpre ngön pöt ë olëak
won wesak wëën Pool pi Yesuu ingre mor
sauröen yas maan së pim naë wa top
ën pepanöm ngön ök mëak yaköm köm
mëak Masetonia yangerakë sa. 2 Pël ëak pi
omën we pöökörö a naë yesem ingre mor
sauröen ngön kësang mëak lup taë mowasö
yewaisem tenim naë Krik yangerak wais
yaarö. 3 Pël ëak pörek wëën ngoon naar
namp ëak won sa. Pël ën pi ko ëak
wangaöök Siria yangerakë sëpënëak kat
wia pöt Yuta omnarö pimëën nga wia pël
maan kat wiak kaalak Masetonia yanger-
akël sëpënëak kön wia. 4 Pël ën omën ke
epëlok Timotiiring Poolë ënëm elmëa. Pe-
ria kakaan Sopata, Pirasë ruup, Tesalonaika
kakaan Aristakasre Sekantas, Tepi kakaan
Kaias, ën Esia yangerakaan Tikikasre Tropi-
mas omën piporö Timotiiring Poolë ënëm
elmëa. 5 Pël ëak pit pörö wet rëak Troas
kak së oröak tenën kor wëa. 6 Pël ën Yuta
omnaröa kaömp peret yis namëënöt yena
akun ngëëngkët won sëën Pilipai kakaan
wang naöök ilëak akun mor nas kan kourak
yesem won sëën Troas kak oröak pitring
sant kopët nent wëën won saut.

Pool pi Troas kak Yutikas öp mowesa

7 Wangam kan sënaat yak Sante wiap kan
kë nënëak wa top ëak wë Pool pi ngönën
wali pan ök maim wëën röök lup yes. 8 Ka
ngaarëk tenim wa top ëan pötak es rompeet
selap uteëa. 9 Pël ën omp ulwas namp
yapinte Yutikas pi ulöl kanöök wel aisëë
Pool ngönën ök yaan kat men ë wë ka kom
eim olëak ka sasa ura. Pël ëak ka kaö
wali pan nentepar nent ngaarëk pötakaan
kawi ngentiak së yangaak ngentiin oröak
itena pöt wel wia. 10 Pël ën Pool pi oröak
ngemë wa kapariak epël yema. "Ar kön
selap ëëngan. Pi öp wë." 11 Pël mëak Pool pi
kaalak kakaati ilëak këët pelak naut. Pël ëak
kaalak ngön kaut ök maim wëën ëwa tëën
ten saut. 12 Pël ën omnarö pit omp ulwas
pöp öp wëën mësak së pim kaatak ulmëak
pit ya kë pan sa.

Pool pi Troas kak wë olëak Mailitas kakë sa

13 Pool pi ten Asos kak së kor ön niak
wet rëak wangaöök wes nimëak pimënt
yangaak wais kak tenim wëa pörek oröaut.
14 Pël ën koirak ten pourö kaalak wan-
gaöök ilëak Mitilini kakë saut. 15 Pörekaan
yesem ëlpam walën Kaios kuste il wesak kët
kopët nent won sëën Semos kustak oröaut.
Pörekaan yesem ëlpam walën Mailitas kak
së oröaut. 16 Pël ëak Pool pi Yuta om-
naröa akun ngëëngk kësang nent yapinte
Pentikos pël ya pötak Yerusalem kak së
omnaröaring wa top ëëpënëak kön wia.
Pötaanök Esia yangerakë sëna akunet won
ën Epesas kak il wesak wangaöök el wesak
Mailitas kakë saut.

Pool pi Epesas ngarangköröen yaköm köm mëëa

17 Pool pi pörek wë ingre mor sauröa
wotöökörö pim naë wais wa top ëëpënëak
Epesas kakël ngön wes mëa. 18 Pël ën pit
naë wais oröön epël ök yema. "Karurö, ar
ëwat wë. Nem ngaan Esia yangerak wais
oröak ya ngës rëak mëmpö wais pötön ar
ëwat wë. 19 Yuta omën narö kët ël epotë
ne utpet newasëpënëak kan ëël eim wëën
ne ya këlangön pötaring wëën nemtë yap-
inte wak irëak Aköpë yaat yamëngkaup.
20 Pël yeem nem ngön ök niiaöre rë ni-
ulö pël yaautë nant ök niak nant ngep
naën ne ar kaamök elniak ompyaö sënëëk
yak wa topötëëre neenem kaatë ök niiaö
imaut. 21 Ne ngön pöt kosang wesak ar
Yuta omënere köpël omnaröen epël ni-
iaimaut. Ar utpetat kasëng menak Anutuu
naë rë olëak tiarim Aköp Yesuun kön wi
kosang wasënëak ök niiaimaut. 22 Peene
pöt ne Yerusalemë sumëak Ngëëngk Pulöök
yenëa. Pël ëaap ne pörek së oröp nent
koirum wes ne pöten köpël yaë. 23 Om
nem imautë yesën Ngëëngk Pulöök epël
neaimaut pöten ëwat wë. 'Ni wii kaatak
wa niulëak këlangön kat niwiipnaat,' pël
neeaimaut. 24 Pël ëaap ne nem koröpöön
kön selap naën. Nemëngkën wel wiima
pöteta yok pangk. Ne pöt, tiarim Aköp
Yesuuk kan yaö neea pöök ulöp ngarngar
wë mësaö yesem mës pet irumëak kent
yaë. Pël ëak Anutu pim ngön ompyaö pötak
komre kolap niweseim wë pöta ngönte kaö
wes ök amëak kön wia.

25 "Ar kat wieë. Ne ngaan arim tekötë
imeë Anutuuk wa ngaöök nimëak wë pöta
ngönte ök niiaö imaut. Ën peene pöt
ne kön wiin ar kaalak neen itnaangkan.
26-27 Pötaanök ne peene war wesak ök
niamaan. Akun poutë ne arring wë

Anutu tiarim naë ya yamëngk pöta ngönte war wesak ök niiaö imaut. Pël ëak ne pim ngönte amaataan pölöp naënëp. Pötaanök arim tekrakaan namp kö sëpna pöpë songönte nemët won. 28 Ngëëngk Pulöök ar omnarö pol sëpsëp ket ëak ngarangk elmëënëak nina piporöere arimënt ngarangk këëkë ëeim ön. Anutu pimtë Ruupë iitak omën piporö kama wak pim ingre mor wesaurö. Pötaanök ar ngarangk këëkë ëeim ön. 29 Ne ëwat wë. Ënëmak nem ent ë niulëëma akun pötak omën utpetarö arim tekrak oröak utpet niwesak kent tokoröa sëpsëpörö mëmpënëak waö yaalmë pöl elniipën sa. Pötaanök ngarangk këëkë ëeim ön. 30 Arimtë tekrakaanta narö oröak Yesuu ingre mor saurö ar pitëm ngësël sënëëk yak pitëmtë könötëaan ngön kaar rëak niapnaan yaë. 31 Pötaanök ar këëkë panë ngarangk ëak nem elnieima pöten kön wieim ön. Ne arring krismaki nentepar nent pötë öngpök kët kanaan rö kanë ngön ompyaut ök niak taë niwasö imeë akun nantë arimëën yaköm ëak ing lelaptaring kaamök elnieimaut.

32 "Peene ne ar Anutuu naë niulëak pimtok ngarangk elniipënëak piin kimang yemak. Pël ëën ar pim naëaan ngön ompyaö poutë weëre kosang pöt pim komre kolaptakaan önëët. Pim ngön pötak kosang niwasëpnaat. Pël ëën omën ompyaö Anutu pim omnaröaan yaö ëaö pöt yok pangk nimpnaat. 33 Ne monere uröm pötön kaur ëak arën kimang neniaanëp. 34 Ar ëwat wëën neenta mor epesiarring ya mënak koirak nemënt wëëre nem kaamökörö mampö pël yaaup. 35 Nem pël yeë pötak nook arën ya kosang mënak omnant koirak koröp wiap yaaurö kaamök elmëënë pöt pet elnieimaut. Tiar pël yeem pöt Aköp Yesu pim ngön epël mëëa pöten kön wiipenaat. 'Omnant yemangk pöpë ërëpsawi pötak yeö pöpë ërëpsawi pöt il wasëpnaat.' "

36 Pool pi ngön pipöt ök më pet irak ngarangköröaring rar rë wesirak Anutuun ök yema. 37-38 Pël ëak pit pim wet rëak epël mëëa pöten kön wia. "Ar neen kaalak itnaangkan," pël mëëa pöten kön wiak kapariak tot nak ingre ngön elmë mësak së wangaöök yanuulë.

21

Pool pi wangaöök Yerusalemë sa

1 Pit ent ë moulmëak wangaöök ilëak el wesak Kos kustakël saut. Pörekaan yesem ëlpam walën Ros kustak së oröaut. Pël ëak pörekaan Patara kak së oröaut. 2 Pël ëak itaangkën wang munt naö Pinisia yangerakë sëpënëak yeëa ëën pöök wamp riak saut. 3 Pël ëak yesem Saipras kuste katnëël wiaan itnal keker elmëak Siria yangerakël yesem Taia kak së leng ë ulmëak kak pörekë urömat të menaut. 4 Pël ëën pörek Yesuu ingre mor saurö koirak pitring wë sant nent won sëën Pulöök pit kaamök elmëën Pool Yerusalemë sëpanëak nga yema. 5 Pël ëën pörek wëën tenim akunet won sëën kak pörek sëp wesak yesën Yesuu ingre mor sauröere pitëm öngre ruurö ten wes nimëëpënëak kakaan weler rëak i kaö pouuk së rar rë wesirak Anutuun kimang mëëaut. 6 Pël ëak neneren yaköm köm mëak ten wangaöök wamp yariin pit kaalak kakë yes.

Akapas Sisaria kak Poolön tektek ngön mëëa

7 Wangaöök ilëak Taia kakaan yesem Tolemes kak së oröak Yesuu ingre mor sauröen yoöre ërëp mëak pitring wë ka kopët nent yaur. 8 Ëlpamök Tolemes kakaan wal ëak yesem Sisaria kak së oröak ngönën ök yamëëa namp kak pörek wëa yapinte Pilip pim kaatak së piiring wakaimaut. Omën pöp pi Yesuu ngön yaaö omnaröa ngaan omën 7 ëak ya ngön mëëaö pöröakaan namp. 9 Pöp koont kong nent wëa. Pit omp naön Anutuu tektek ngön aim wëaurö. 10 Ten Sisaria kak om wëën Yutia yangerakaan tektek ngön yaaö omën namp pim yapinte Akapas pi wais yaarö. 11 Pël ëak tenim naë wais Pool pim yepatu wak pimtë ingre moresiarë tëak epël ök ya. "Pulöök epël yenëa. 'Yepat epöökë pepap Yerusalem kak sëën Yuta omnaröak epël elmëak köpël omnarö mampnaat,' pël ya." 12 Pël aan ngön pöt kat wiak ten ka pöökë omnaröak Pool pi Yerusalemë sëpanëak nga mëëaut. 13 Pël maan Pool pi epël yenia. "Oröpmorëënök ingre yailak ëak nem lupmer wa könöm yenewas? Ne Yerusalem kak sëën wii kaatak neulëëre nemöön wel wi pël ëëma pöten kas naën. Pöt oröpmorëën? Omnarö Yesuu ngönte kat wiipënëak kent yaë." 14 Pël niiaan ten

pim könö ilak menaat pangk naën ëën epël
yemak. “Aköpë kentöökë ya pil ëëp.”
15 Akun nant won sëën Yerusalem kakë
sënëak ko ëak, 16 Sisaria kakaan Yesuu ingre
mor saö naröaring ten pourö së Saipras
kustakaan omën namp yapinte Neson pim
kaatak niulëaut. Omën pöp ngaanëër Yesuu
ënëm eim wëaup.

Pool pi Sems pim naë sa

17 Yerusalem kak së oröön Yesuu ingre
mor sauröak ërëpsawi ëak koir yanuulë.
18 Pël ëën ëlpamök Poolring Sems pim naë së
itaangkën wotöökörö piiring wëa. 19 Pël ëën
Pool pi yoöre ërëp mëak Anutuuk kaamök
elmëaan köpëlöröa öngpök ya ke nentere
nent mëmpö ima pötë ngönöt ök yema.
20 Pël ëën pit ngön pöt kat wi pet irak Anu-
tuun yaya mëak Poolön epël yema. “Karip,
ni ëwat wëën, Yuta omën kësang pan,
tausen selap narö, Yesuun kön wi kosang
wesa. Omën pörö pit Moses pim ngön ë
kosang wesauta öngpök ilëak wë. 21 Pël
ëaap omën naröak nimëën epël ya. ‘Pool pi
Yuta omën köpël omnaröa öngpök wëau-
röen Moses pim ë kosang wesa pöt ngar
wak rungaaröa koröp kaut moilööre Yuta
omnaröa kan ngaanöök së pël ëëpanëak
nga yamëëan,’ pël yaap. 22 Nim eprekë
waisauteta pit kat wiaap tiar tol ëëpen?
23 Pël ëa pötaanök ni tenim niana epël ëëm.
Tenim naëaan omën kong nent pit Anutuu
ëöetak omën nant naën ëëpënëak ngön ë
kosang wesaurö wë. 24 Pötaanök ni omën
pöröaring Anutuu ngönën tup kaöetak së
pitëm öpna pöl wë ngönënëën kölam tëak
öm. Pël ëak ni pit sum elmëën pitök
ngönënëën kölam tëak öpënëak yaaö pöl
kiri ar ëak pitëm kepön ëpöt kat ëëp-
naan. Pël ëëmë pötak omnarö pitök niin
itaangkën ten Yuta omnaröa yaaul ëan pël
niwasëpnaat. Pël ëëmë pötak pit itenak
omnaröa nimëën ngön aö ima pötön kaar
pël wasëpnaat. 25 Ën köpël omën Yesuun
kön wi kosang wësauröaan tiar ngaan ngön
epël kosang wesak pep retëng ë menaut.
‘Ar omp ak kaarkaaröröaan kiri ar ëaut
nënganok. Ar animaurö iit orööpanëak
nailën ar ëaut nënganok. Ar animauröa iit
nënganok. Ar öngre omp nga ëënganok.’ ”
26 Pël maan Pool pi omën pörö koirak ël-
pamök së Yuta omnaröa ngönënëën kölam
tëak öpënëak yaaö pöl ëa. Pël ëak pi Anutuu
ngönën tup kaöetak së kiri ar yaauröen
kët taltak omën pörö ngönënëën kölam tëa
pöta kiri wiipën pël mëëa.

Yuta omnaröak Pool Anutuu ngönën tup kaöetak moröa

27 Akun 7 kosang wesa pöt temanöm
yesën Yuta omën Esia yangerakaan naröak
Pool Anutuu ngönën tup kaöetak wëën ite-
nak omnaröen këk maan moröeë ngön ëak
epël mëëa. 28 “Israel omnarö, ten kaamök
elnieë. Omën epop kaatë yesem Israel
omënere Mosesë ngön ë kosang wesautre
Anutuu ngönën tup kaö epëten wak irëak
yaaup. Pël ëak nenteta, pi köpël omnarö
mësak Anutuu ngönën tup kaö epëtak wais
kewil elmë pël yaaup,” pël mëëa. 29 Pöt
pit ngaan Tropimas köpël omnamp Epesas
kakaanëp piiring ka pöök wëën itenak Yuta
omnaröa ngön ë kosang wesaut ilak Pool-
ring Anutuu ngönën tup kaöetak yesaup
pël wesak mëëa.
30 Pël maan omën Yerusalem kak wëa
pörö pourö lup es nga sak së wa top ëak
Pool moröak Anutuu ngönën tup kaöeta
kakaatiaan weruak tomök së moulmëak
tapëtakëër kanöt waria. 31 Pël ëak Pool
mëmpënëak omën Yerusalem kak wëaurö
pourö lup es nga sak nga yaal ngön pöt Rom
nga omnaröa wotöököpë ngësël sa. 32 Pël
ëën tapëtakëër pi nga omnaröere pitëm
ngarangkörö koirak teëntom pitëm naë sa.
Pël ëën omnarö pit piire pim nga omnaröen
itenak Pool tang mööpënëak ëaurekaan sëp
wesa. 33 Pël ëën nga omnaröa wotöökop
pi Pool pim naë së wali weë pimoröen
epël mëëa. “Omën epop wii weë naöörar
motëeë.” Pël mëak omnaröen pëël mëëa.
“Epop talëp?” 34 Pël maan omën kësang
pörek wëaurö pit ngön ëak naröak nent
aö yesën naröak nent aö yesën ngaaröa
wotöököp pi omën pöta songönten këëkë
kat nawiin ëak nga omnaröen maan Pool
mësak pitëm kaatakël sa. 35 Pël ëën Pool
pi ka pöta riringeweri së tauaan omnaröak
mëmpënëak kosang pan ëa. Pël yaëën nga
omnarö pit Pool ngar wak sa. 36 Pël ëën
omën kësang pan pitëm ënëm yesem ngön
ëak epël mëëa. “Pipop mën wel wieë,” pël
mëëa.

Pool pi pimtë songönte ök mëëa

37 Nga omnarö pit Pool pitëm kaata
kakaati wak ilapënëak yaëën Pool pi pitëm
wotöökopön epël pëël mëëa. “Ne niin ngön
nent ök niam sa ma?” maan wotöökopök

epël mëëa. “Ni Krik ngönör ëwat wëën
ma? 38 Ne kön wiin ni Isëp omnamp ngaan-
tak pi nga wak yang ngarangkëpëën nga
omën kësang pan 4000 pörö nga ë öpöt wak
yang pultak mësak saup.” 39 Pël maan Pool
pi epël mëëa. “Ne Yuta omnamp Silisia
yangerak Tasas ka kepönöökaanëp. Ne yok
pangk omnaröen ngön ök mam ma?” 40 Pël
maan wotöököp pi kuure mak maan Pool pi
riringeweri taueë moresring omnaröen an-
gan elmëën pit ngön leng ëën Yuta ngöntak
omnaröen ngön ök mëëa.

22

1 Pool pi epël ök mëëa. “Pepere kar
nemorö, ar kat wieë. Ne saun wonöp pël
niamaan.” 2 Pël maan pit kat wiaan Pool
pi pitëmtë Yuta ngöntak ök yemaan pit
ngön kaëp sëp wesak kat kökö wiaan pi epël
mëëa.
3 “Ne Yuta omën arim karip. Nem ëlëpök
Silisia yangerak Tasas kak newilaup. Pël
ëën kotuukëër Yerusalem kak e taprek
Kameliel pim pep kaatak wëën rë neulön
omën tiarim ëere köröörö a ngön ë kosang
wesa pöt pout ëwat saup. Pël ëak ar
eprekö röa yeë pöl neenta Anutuu ënëm
ëëmëak kosang ngentieimaup. 4 Ne ngaan
öngre omp Yesuu kan ngolöp epöök yaaurö
mëmpënëak utpet mowesak moröak wii
kaatak moulmëëimaup. 5 Kiri ar yaauröa
wotöököpre Yuta ngönënë kaöarö pitökta
niapnaat. Omën pörö pit ne Yesuu ruurö
wali ömëak pep newer retëng ë Yuta omën
tiarim karurö Tamaskas kak wëaurö mam-
pëak nena. Pël ëën omën pörö wali wak
waisën Yerusalem kak eprek këlangön kat
mowiipënëak saut.”

Pool pim ingre mor sa pöta songönte ök mëëa

6 “Ne seim Tamaskas kak temanöm
yewasën këtëp luptak wëën kutömweriaan
ëwa kaöempel teënt pan irë neek yaalnë.
7 Pël ëën ne yangerak së ngentiak kat wiin
ngön nent epël yenëa. ‘Sool, Sool, ni tol
ëënak ne utpet neweseimën?’ 8 Pël neaan
ne kangiir epël mëëaut. ‘Aköp, ni talëp?’
Pël maan pi epël ök yenëa. ‘Ne Yesu
Nasaret kakaanëp. Ni kët ël epotë ne utpet
neweseimën.’ 9 Pël ëën omën neering sa
pörö ëwa pëënpelën itena. Ën omnampë
neen ngön neea pöt pit kat nawiin. 10 Pël
ëën ne epël pëlpël yemak. ‘Aköp, ne peene
tol ëëm?’ Pël maan Aköpök epël yenëa.
‘Wal ëak Tamaskas kak së orö. Pël ëën omën
nampök nim ëëmëak Anutuu yaö ëa pötön
ök niapnaat.’ 11 Pël neaan ëwa pömpelök
nem itöörar ngaap wes noolaan wëën omën
neering sauröak mor yal ëak Tamaskas kak
së neulnëa.
12 “Omën namp kak pörek wëa yapinte
Ananaias, pi Moses pim ngön ë kosang
wesa pötë ënëm yaaup. Omën pöpön Yuta
omën ka pöök wëauröak pimëën kön wiin
ompyaö yeëa. 13 Omën pöpök nem naë wais
tauak neen epël yenëa. ‘Sool, nem karip, ni
peene kaalak itöörar nganga së,’ pël neaan
tapëtakëër nem itöörar nganga sak piin
itenaut. 14 Pël ëën pi epël yenëa. ‘Anutu,
tiarim ëere köröörö a yaya maimaup, pim
ëëpnaatön ëwat sumëak kom ë niulëak
pim ya omën wotpilëpön itenak pim këm-
takaan ngön kat wiimëak kom ë niulëaup.
15 Pötaanök ni Anutuu ya omën sak nim
omën itenak kat wiak pël ëan pipot omën
pouröen ök maan kat wiip. 16 Oröpmorëën
kor ëëm? Wal ë. Pël ëën i nimëën tiarim
Kaöapön merëk maan nim utpetat wa niu-
lapnaan.’ ”

Anutuuk Pool köpëlöröa ngësël wes mëa

17 “Ne kaalak Yerusalem kak wais wë Anu-
tuu ngönën tup kaötak së kimang yamëem
omnant wangartak ityaangk pöl ëaut. 18 Pël
ëak itaangkën Aköpök neen epël yenëa. ‘Ni
eprek wë nem ngönte ök amë pöt omnarö
kat wiak kosang newaspan. Pötaanök teën-
tom sëp mowesak sum.’ 19 Pël neaan ne
kangiir epël mëëaut. ‘Aköp, pit ëwat wë.
Ne ngaan ngönën tupötë së omën niin kön
wi kosang yewesaurö moröak wii kaatak
moulmëëre pës mö pël eimaut. 20 Pël ëën
Stiwen nim ngön ompyaut yaaup omën
naröak mën wel wiaut. Akun pötak ne
iteneë yok pangk yaë wesak pim momënau-
röa ulpëënöt ngarangk ëaut.’ 21 Pël maan
pi epël yenëa. ‘Ni peenëër sum. Ne kan
maim panë nerek köpël omnaröa naë wes
nimëëmaan yeë.’ ”

Rom nga omnaröa wotöököpök Pool ngarangk elmëa

22 Yuta omnarö pit kat wiaan Pool pi ngön
ök aö së köpël omnaröa ngësël sëpëna ngön
lup pöt yaan pit kaaö ëak ngön ë olëak
epël mëëa. “Mën wel wieë. Omën ke pilëp
yang eprek naöpan. Pi öp öpan.” 23 Pël
mëak pit ya sangën kaö ëak ëlak wiak pitëm
ulpëënöt ent ëak keke elmëak yangerakaan

sumplolöt wes ngaarëk momëa. 24 Pël ëën
nga omnaröa wotöököpök pim koturöen
maan pit Pool kaatak mësak së moulmëa.
Pël ëën nga omnaröa wotöököpök Yuta
omnaröa Pool pimëën ngön ë olëak aö yesa
pöta songönten kat wiipënëak pës kaö pan
momööpënëak mëëa. 25 Pël ëën pit pës
momööpënëak wii yatëën Pool pi nga om-
naröa ngarangk namp pim naë tauaan epël
ök mëëa. "Arim ngön ë kosang wesautak
ngön ë pet nairën wieë yok pangk ne Rom
omnamp pës yamöaurö ma? Oröp ëënak
ne pil elnëeim?" 26 Pël maan nga omnaröa
ngarangk pöp pi wotöököpë naë së epël
mëëa. "Ni tol elmëëmëak yaën? Omën
epop Rom omnamp tiarimënt tapöröep."
27 Pël maan nga omnaröa wotöököp pi Poolë
naë së epël mëëa. "Ni neen ök nea. Ni Rom
omnamp ma?" Pël maan Pool pi mak mëëa.
28 Pël maan wotöököpök epël mëëa. "Ne
sum kësang panë ëak Rom ka pep saup." Pël
maan Pool pi epël mëëa. "Nem ëlre pepaar
Rom kakaanaarök ne newilaup. Pötaan
neenta Rom tapöp." 29 Pël maan omën Pool
pës möak songönte kat wiipënëak yaaurö
pit teëntom pan pölöp ëak sëp mowesa.
Pël yaëën nga omnaröa wotöököp piita kat
wiin Pool pi Rom omnampök wii motëa pöt
kat wiak kas ëa.
30 Ëlpamök nga omnaröa wotöököp pi
Yuta omnaröa Poolön nga elmëa pöta
songönten kat wiipënëak wii wil moulmëak
kiri ar yaauröa wotöökörëere ngönënë
kansolörö wa top ë moulmëak Pool wii
kaatakaan pitëm tekrak mësak orö moul-
mëa.

23

Pool Yuta ngönënë kansolöröen ngön ök mëëa

1 Pool pi ngönënë kansolöröen nga iteneë
epël mëëa. "Karurö, ne Anutuu itöök
wëaup. Peene wë epëtenta kat men
ëën utpet nentaring naön." 2 Pël maan
kiri ar yaauröa wotöököp Ananaias puuk
Pool pim naë taueëauröen këm kantak
mor kaë mööpënëak këk mëëa. 3 Pël ëën
Pool pi epël mëëa. "Ni nim koröpöök
ompyaö saan lupmer pöt titi tëak utpet
ëaup Anutuuk nimööpnaap. Ni ngön ë
kosang wesauta ököök ne wotpil newa-
sumëak nimënt pöp ngön ë kosang wesa
tapët ilak nemööpënëak këk maan yen-
emö." 4 Pël maan Pool pim naë taueëa
pöröak epël mëëa. "Ni Anutu pim kiri
ar yaauröa wotöök kaöapön utpet wesak
yemaan." 5 Pël maan Poolök epël mëëa.
"Karurö, pi kiri ar yaauröa wotöököp pöt
ne köpël yak mëëan. Ne piin ëwat ëën
pël nemaan ëan tapön. Ngönëntak omën
ngarangk ke pilöröen ökre was mangan yak
nga wia pöten ne ëwat wë."
6 Pool pi ëwat wëën ngönënë kaöaröa
naëaan, narö Parisi ngönën yaaurö, narö
Satusi ngönën yaaurö pël ëwat wë pitën
epël ök mëëa. "Ne Parisi omnamp. Nem
ëarö tapörö. Ne kön wiin omnarö wele-
takaan wal ëëpnaat kön kosang wieë ök
yaautaan yak ngön yaatak yeneulë." 7 Pël
maan Parisiire Satusi omnarö pit neneren
ngön kaö mëak komkap ëa. 8 Pit epëtak
pël ëa. Satusi omnarö pit weletakaan wal
yaaöre omnarö könöpringöröere enselörö
wë pötön kon wi kosang newasën yaaurö.
Ën Parisiirö pit omën pötön kön wi kosang
yewesaurö. 9 Pötaanök pit neneren ngaare
ngön maö yesem Parisi omnaröa naëaan
ngön kosangötë ngarangk naröak wal ë
taueë ngön ëak epël mëëa. "Ten pim ut-
pet nent nokoirën. Ensel nampök ma kön
nampök piin ök maan apna pöt yok pangk."
10 Pël ëak pit ngaampel kaö wesak yaalën
nga omnaröa wotöököp pi omnarö Pool
narö nal sak weruak yesën koröp ilak wel
wiipanëak kas ëën pim nga omnaröen epël
ök mëëa. "Ar pitëm tekrak së Pool wali wak
së tiarimtë ka kaöetak ulmëeë," pël mëëa.
11 Röök pötak Aköpök Pool pim naë së
oröak epël ök mëëa. "Ni ya ngës ëëngan.
Nem ngönte Yerusalem kak eprek war we-
sak omnaröen ök yemaan tapël Rom kak së
ök mam."

Yuta omnarö Pool mëmpënëak kup ria

12-13 Ëlpamök Yuta omën selap 40 il
wesaurö wa top ëak Pool mëmpënëak
Anutuu ëöetak ngön ë kosang wesa. Pit
pi pan mëmpënëak pitëm iire kaömp ngës
olëak wet rëak pi pan mënakök ënëmak
iire kaömp nëmpënëak ngön ë kosang
wesa. 14 Pël ëak pit kiri ar yaaö kaöaröere
ngönënë wotöököröa naë së epël ök mëëa.
"Ten kaömp ngës olëak Pool mënakök
kaömp nënëak Anutuu ëöetak ngön ë
kosang wesaut. 15 Pötaanök arre ngönënë
ngarangkörö nga omnaröa wotöököpë
ngësë ngön wes mëak epël ök maë. 'Ni yok
pangk Pool tenim naë wes mëën waisëpën

sa ma? Ten pim ngön ëauta songönten
këëkë kat wiinaan.' Pël maan arim ngësë
wes mëën yewaisën kan kourak nga wiak
mëmpunaan."
16 Nga kup yariin Pool pim sasëpë ruup
kat wiak nga omnaröa kaata kakaati së
Poolön ök mëëa. 17 Ök maan Pool pi nga
omnaröa ngarangk nampön ngön maan
sëën epël mëëa. "Ni yokot epop wotöök
kaöapë naë mësak së. Pël ëën pim ngön
nent ök mapnaan." 18 Pël maan nga
omnaröa ngarangk pöp yokotup mësak
wotöök kaöapë naë së epël ök mëëa.
"Wii omnamp Pool pöpök yokot epop
nimëën ngön nent waarek mësak waisën
ök niapën pël aanak mësak yewais." 19 Pël
maan nga omnaröa wotöök kaöapök yokot
pöp moresi wak së pëlëër moulmëak pi-
arpimënt wë ëlëëp epël pëël mëëa. "Ni
ngön tol nent ök neam?" 20 Pël maan
yokot pöpök epël ök mëëa. "Yuta omën
ngönënë wotöökörö pit ngön kup riak ni
ëlpamök Pool pitëm naë wes mëën së pim
ngön ëauta songönte këëkë wesak maan
kat wiipën pël morök ya. 21 Pötaanök ni
pitëm ngönte kat mowiingan. Pit omën 40
il wesak selap pan kaömp ngës olëak Pool
mënakök iire kaömp nëmpënëak Anutuu
ëöetak ë kosang wesak Pool kan kourak
yesën nga wiak mëmpënëak nim kuure mak
mamë pötaan kor wë." 22 Pël maan nga
omnaröa wotöök kaöapök yokotupön epël
ök mëëa. "Nim ngön ök yenëaan epët
omnaröen manganok." Pël mëak wes mëën
sa.

Nga omnaröa wotöököpök Pool yang ngarangkëp Pilis pim ngësë wes mëa

23 Nga omnaröa wotöök kaöapök ngön
maan pim ngarangk naar sëën epël ök
mëëa. "Arip nga omën selap pan 200
ëak koirak kaalak omën 70 pol osöröak
yesauröere kaalak omën munt 200 ëak in-
gëpöt wak yaaurö pöröeta koirak rö kan
9 kilok pötak sënëën kopëta wasën. 24 Pël
ëak Poolëënta pol os narö koirën. Pël ëak
ar ngarangk këëkë elmë yesem Rom yang
ngarangkëp Pilis pim naë së moulmëën."
25 Pël mëak nga omnaröa wotöököpök epël
retëng ëak mena.
26 "O Pilis, Klotias Lisias nook yang
ngarangk ompyaup nimëën pep epwer
retëng ë yaningk. Yowe. 27 Yuta om-
narö pit omën pipop moröak mëmpënëak
yaëën ne kat wian pöt pi Rom omnampök
ëa. Pël ëën neere nem nga omnarö tenök
pitëm morötëaan wa ëp ëaut. 28 Pël ëak pit
songön oröptak utakök Pool mëmpënëak
yaë pöta songönte ëwat sumëak ngönënë
ngarangköröa wa toptak wak së moul-
mëaut. 29 Pël ëak ne pitëm Poolëën ngön
ëaö pöt kat wian pöt Yuta ngönënta ngön ë
kosang wesautë wieëaul ëa. Pi omën utpet
mëmpö ma wii motë pël ëëpna nent naën.
30 Pël ëën ne kat wiin omën naröak Pool
mëmpënëak nga kup riak yaë pël ök yenëa.
Pël ëën kat wiakök nim ngësë wes mëën
waisëpën yewas. Pël ëak omën pimëën
ngön apnaaröen epël ök mëëaut. 'Ar Sisaria
yang ngarangkëpë naë sëak ngön aë,' pël ök
mëëaut. Yok nem ngönte pi tapët."
31 Nga omnarö pit pitëm wotöököpë mëëa
pöl ëak Pool mësak ngarangk ë yesem
rö kan Antipatris kak së oröa. 32 Pël
ëak ëlpamök nga omën yangerak yaaurö
pit kaalak pitëm kakë yesën pol osöröak
yaaurö pitëmënt mësak Sisaria kak së oröa.
33 Pël ëak yang ngarangkëpë naë së pepewer
menak Pool moulmëa. 34 Pël ëën yang
ngarangkëp pi pep pöwer sangk kelak
Poolön epël pëël mëëa. "Ni yang lup tal-
takaanëp?" Pël maan Poolök epël mëëa.
"Ne Silisia yangerakaanëp." 35 Pël maan
epël mëëa. "Omën nimëën ngön aimaurö
pit waisënak nim ngönten kat wiimaat."
Pël mëak pim nga omnaröen Pool wak së
omën omp ak Erot pim ka ngaantak ulmëak
ngarangk ëëpënëak mëëa.

24

Yuta omnarö Poolëën ngön ya mëna

1 Wë kët mor nas won yesën kiri ar
yaauröa wotöök kaöap Ananaias piire pim
ngarangk narö ën ngön yaatak ngön apna
omën namp yapinte Tetalas pit pörö Sisaria
kak së oröak yang ngarangk kaöap Pilis
piin Poolëën ngön ya mëmpna pöta ngönöt
ök mëëa. 2 Pël ëën Pool pitëm naë wëën
yang ngarangkëp Tetalasën ngön maan wal
ë Poolë ngësël wesak epël mëëa.
"Tenim kaöap Pilis, ni ëwat kësangëp
yak yoöre ërëp nianaan. Ni kan ompyauuk
niulëak ngarangk elniaan tenim yang eprek
mayaap wiaan wakaimaut. 3 Pötaanök
ten ya ompyautaring wë niin yoöre ërëp
yeniak. 4 Ne ngön muntat yal menak niaan
wali sëpan. Pötaanök ni sant elniak tenim

ngön kot niana epët kat wi. [5] Omën eit
epmor, pi omën kööre tok koir mampö
yaaumor. Pi Yuta omën kaare yang poutë
wëauröa naë öngöpöngöp ëak nga wilö
yaaumor. Pël ëak puuk Nasaret ka pepe-
mor pël ya omën pömörë ngönnges wak
yaaö pömeriarë kaö sak wëaumor. [6] Omën
epmor pi Anutuu ngönën tup kaöet kewil
elmëëpënëak yaëënak ten waut. [Pël ëak
tenim ngön ë kosang wesauta wieëaul ngön
yaatak moulmëënëak yaëënak, [7] nga om-
naröa wotöököp Lisias puuk waisak kosang
kaö ëak tenim moresiaan wa ëp ëaumor.
[8] Pël ëak Lisias pi omën Poolön ngön apna
pörö nim naë wais ök niapënëak mëëaut.]
Pël ëën nimtok omën epmorön pëël maan
pimtok pimtë këmpelëkaan niaan kat wi-
imëën. Pi tol yaëënak ten pimëën ngön ya
mënan pöt ök niapnaat."

[9] Pël maan Yuta omnarö pitta kaamök ëak
Poolë ngësël wesak epël mëëa. "Ngön pout
yaapöt."

Pool pimtë songönte Pilisën ök mëëa

[10] Pël maan yang ngarangkëpök Poolön
moresring ni a pël elmëën Pool pi epël ök
mëëa.

"Ne niin ëwat wë. Ni yang epëra kaö sak
wëën krismaki selap saup. Pötaanök nem
ngönte niin ök niamëak ërëpsawi yeë. [11] Pöt
epël. Ne Yerusalem kak së Anutuun yaya
memëak saut. Pörek së wëën akun 12 pëën
yes. Ni pitën pëël mamë pöt pit ök niaan kat
wiak yaap ëa wasumëët. [12] Akun pötak pit
neen itenaan ne Anutuu ngönën tup kaöe-
tak omën nampring ngön nga naalëënëp.
Ne omën narö nga elëpënëak Yuta om-
naröa ngönën tupötëëre ka kaöaöökë öng-
pök wa top naalmëën ëaut. [13] Pitëm ngön
nemël wesak aö ngön ya mëmpö pël yaë
epot yaap wonötök ya. Kë nentaring aan
ni kat wiak wa yaap newasnganëëtök ya.
[14] Ën nem peene niama epët yaaptak nia-
maan yeë. Ne kan ngolöpöök yesem Anutu
tenim ëaröa yaya maimaö tapöpön yaya
yamëëaup. Pël yaëënak pitök itenak ten
kan ngolöp epöök yesauröen Yuta ngönën
ngaante utpet mowasënëak yeë wesa. Pël
ëaap ne Mosesre tektek ngön yaauröa
retëng ëaö pöt pout erën ëak itaangkën
yaap ëën kön wi kosang wesaut. [15] Ne yaap
Anutuun kön wi kosang wesak pimtën kor
wë. Ënëmak pimtok omën utpetre ompyaö
pourö weletakaan wal ë niulëëpna pöten
kor wë. Yuta omën eporöeta ten pourö pël
kön wi kosang wesa. [16] Ne akun poutë Anu-
ture omnaröa ëöetak ompyaö ömaataan
kosang ngentieim wëaup. Pötaanök nem
lupmerën kat men ëën utpetat won.

[17] "Ne Yerusalem kak nasën wëën kris-
maki selap sëën ënëmak omnarö kaamök
elmëak mon mampööre Anutuun kiri mowi
pël ëëmëak kaalak Yerusalemë saut. [18] Pël
ëak ne Anutuu ngönën tup kaöetak së
ngönënëën kölam tëak öma pöta kiri yaw-
iem wëën pit neen itenaut. Pël ëautep
omën selap neering wa top ëak wë ngön
paspas aim naön. Won. [19] Yuta omën
Esia yangerakaan waisa naröakëër pörek
wëaut. Pötaanök pit nemëën ngön apënëak
ëanëën eprek waisan tapön. [20] Pötaanök
omën eporö pitök ne utpet tol nent ëak
ngönën ngarangköröa ëöetak tauaan itena
pöt ök niap. [21] Songön kopët nent wia. Ne
ngaan pitëm tekrak taueë ngön ëak epël
mëëaut. 'Ne kön wiin omnarö weletakaan
wal ëëpnaat kön wi kosang weseë ök yaau-
taan peene ngön yaatak yeneulë.' "

[22] Pool pi pël më pet irën Pilis pi Aköpë
kan ngolöpöök yesauröa wëwëatön ëwat
panë wë Yuta omnarö kor öpënëak epël ök
mëëa. "Ënëmak nga omnaröa wotöököp
Lisias pi waisënak ne arim ngönte pet iru-
maat." [23] Pël mëak nga omnaröa ngarangk
nampön Pool wii nemotëën kakaati ul-
mëëpënëak mëëa. Pël ëak pim karurö ite-
nak omnant mampööre ngarangk elmë pël
yaëën nga mepanëak ök mëëa.

Pilis pi Pool wii kaatak krismaki nentepar moulmëa

[24] Kët akun nant won sëën Pilisre pim
öngöp yapinte Trusila Yuta omnaröa
naëaanëp piarip pouwaar sa. Pël ëak Pilis pi
ngön kat wiipënëak Poolön yas mëëa. Pël
ëën Pool pim naë së omnaröa Yesu Kristo
piin kön wi kosang yewesa pölön ök maan
kat wia. [25] Pël ëën Pool pi kaalak yal menak
omnarö wëwë wotpil öpenaatere utpet
ëënganëën ngarangk ëëpenaatre Anutuuk
ënëmak tiar ngön yaatak niulnëëpnaata
ngönte pël ëak mëëa. Pi pël maan Pilis
pi kat wiak kas ëak epël ök mëëa. "Ni së,
ënëmak mop nent oröön ngön niamaatak."
[26] Pim pël mëëa pöt, "Ne ngaak Poolön
ököök pël elmëën mon nangkën wii
kaatakaan wes momëëmakok," pël weseë
akun selap Poolön yas yemaan së piiring
ngönngön eima.

27 Ënëmak krismaki nentepar sëën Posias
Pestas puuk yangerak ngarangk ëëpënëak
Pilis pim urötak sak wëën Pilis pi sëpënëak
yeem Yuta omnarö ya kë sëpnaak yak Pool
wii kaatak om wëën sa.

25

Pool pi Sisa pim ngönte kat wiipënëak ngön ëak mëëa

1 Pestas puuk pim yanger ngarangk
ëëpënëak Sisaria kak së wëën akun
nentepar nent won sëën Yerusalemë sa.
2 Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere Yuta
ngarangkörö pim naë së Poolë ngësël wesak
epël ök mëëa. 3 "Ni tenim ngönte kat wiak
Pool pipop wes mëën Yerusalemë waisëp."
Pit kamtaöök nga wiak mëmpënëak kaar
pël mëëa. 4 Pël maan Pestas pi kangiir epël
mëëa. "Pool pi Sisaria kak wii kaatak om
wëën ne akun kot nent kaalak sumaap.
5 Pötaanök arim omën kaöarö neering
sënaat. Pël ëak së omën pöp utpet nent ëa
ëën pöt yok pangk pimëën ngön apnaat."
6 Pël mëak Pestas pi Yerusalem kak
pitring wëën kët 8 ma 10 ëak won sëën
kaalak Sisaria kakë sa. Pël ëak pi ngön
kaatak së wë Pool mësak sëpënëak mëëa.
7 Pël ëën pi së wëën omën Yerusalemaan sa
pörö pim naë taueë ngön könöm nant pim
ngësël wesak mëëa. Pël ëaap pitëm Pes-
tasën mëëa pöt pi kat wiak yaap wasëpna
nant nemaan ëa. 8 Pël ëën Pool pi pitëm
ngön pöt ilak kangiir epël mëëa. "Ne utpet
ëak Yuta omnarö tenim ngön ë kosang
wes wia pöt ilap nariin ma Anutuu ngönën
tup kaöetenta utpet nent naënëp. Pël ëak
tiarim omën omp aköp Sisaanta utpet we-
sak nemaan yaaup." 9 Pël maan Pestas pi
Yuta omnarö wiap mowesak Poolön epël
ök mëëa. "Ni yok pangk kaalak Yerusalem
kak sëën ne pörekök nim ngönte kat ni-
wiimaaten kent yaën ma?" 10 Pël maan
Pool pi epël mëëa. "Ka e nem taua epët
omën kaöap Sisa pim ngön yaaö kaat. E
tapëtakökëër nem ngönte kat wiimëët. Ni
ëwat wëën ne Yuta omnarö utpet nent
naalmëënëp. 11 Ne utpet nent yaëën pit
itenak nemëën ngön ëak nempëna pötaan
ngön won. Yok pangk nempënaat. Pël ëaap
pitëm nemëën ngön ya pipot kaar ya. Pö-
taan yang ngarangk omën nampök pitëm
moresi pas wes namëën ëëpnaat. Pötaanök
ne Rom omën omp aköp Sisa puuk ë pet
irëpënëak yak." 12 Pël maan Pestas pi pim
kaamököröaring ngön ëak Poolön epël ök
mëëa. "Ni ngön ë olëak Rom omën omp
aköp Sisa puuk nim ngönte pet irëpënëak
yaan. Pötaan ne pim ngësë wes nimëëmaan
sum."

Pestas pi Akripaan Poolön pëël mëëa

13 Ënëmak akun nant won sëën omën
omp ak namp Akripa, piire öng nangap
Penaisi, piarip Sisaria kak Pestasën yoöre
ërëp mapënëak sa. 14 Pël ëak wë akun selap
selap yesën Pestas puuk Poolë ngönte Akri-
paan epël ök mëëa. "Omën namp eprek wii
kaatak wë. Pilis pi pim ngönte ë pet nairën
ëën om wëaup. 15 Pël ëën ne Yerusalem
kak së oröön kiri ar yaaö kaöaröere Yuta
ngarangkörö pit nook pim ngönte pet ir
olëak mëmpënaan memëak ök yenëa. 16 Pël
ëën ne pitën epël ök mëëaut. 'Ten Rom
omnarö om pas könömöt omën muntarö
nemangkën yaaurö. Omën ngönte wieëaup
pimënt ngön yaatak tau moulmëën pimëën
ngön eaö pöröa ëöetak taueë ngön apnaat.
Pötaanök ten akun mangkën pim ëën pitëm
ngön yaatak moulmëa pöta songönte ök
niapnaat.' 17 Pël maan Yuta omnarö wais
wëën kau naën wangam kan tapëtakëër ne
ngön kaatak së wë pi koirak waisëpënëak
mëëaut. 18 Pël ëën wais wëën omën pimëën
ngön yaaö pörö ngön ëa. Pël ëën ne wet
rëak pi utpetat yaaup wesak pit pim utpet
ëaö nent apënëak ya wesak kat wian pöt
won. 19 Pit pitëmtë ngönën wak wëautaan
ngön iraan isën yeemak aö omën namp
yapinte Yesu pël yamëëaup wel wiaup pël
ya. Ën Poolök pöt öp wë pël ya. 20 Pël
ëën ëngk ma e wesak Poolön epël pëlpël
mëëaut. 'Ni kaalak Yerusalem kak së nim
ngönte pörek pet irum ma?' 21 Pël maan
Pool pi kaaö neak wii kaatak wë ënëmak
Rom omën omp ak Sisa pim naë së ngönte ë
pet irëpënëak yenëa. Pël ëën ne maan pi wii
kaatak om wëën nga omnarö pit ngarangk
eim wëën nem pi Sisaapë ngësë wes mëëma
pötakök pet irëpënëak mëëaut." 22 Pël maan
Akripaak Pestas piin epël ök mëëa. "Nem-
tok omën pipopë ngönte kat wiimëak yeë."
Pël maan Pestas puuk, "Ëlpamök yok pangk
kat wiimëët," pël mëëa.

23 Ëlpamök Akripaare Penaisi piarip ë
rangi kësangöt ëak omnaröa itöök wa
top kaatak yesën nga omnaröa wotöök
kaöaröere kak pörekë omën yapinringörö
pourö piaripring kakaati së wa top ëa. Pël

ëën Pestas puuk maan Pool koirak sa. 24 Pël
ëën Pestasök pitën epël mëëa. "Omën
omp ak Akripaare ar omën e wë epörö
peene kat wieë. Ar omën epopön iteneë.
Yuta omën selap pan Yerusalem kakaan
eprekë wëaurö pit pourö ne omën epop
pëël elmëën mëmpëna pötaan aim wë. 25 Pël
ëaap ne pim utpet ëa nenten kat wiin
mëmpënaata ök naën yaë. Pël ëak pimtok
neen pi Rom omën omp ak Sisa puuk pet
irëpënëak yenëa. Pötaanök wes mëën sëp-
naan yaë. 26 Pël ëak ngön këët ap wesak
omp ak kësangëpëën pep retëng ëak wes
mëëmaataan poprak yeë. Pötaanök omën
epop omp ak Akripa niméntre arim naë
tau yaulmë. Pötaanök arök pim songönte
tekeri weseë. Pël ëën pepewer retëng ëak
wes mëën sëpnaan. 27 Ne wii omën namp
wes mëëmëak pepetak pim songönte wes
mëëma pötaar yok pangk ëëpnaat. Ën pël
naën ëëma pöt pangk naën ëëpnaat."

26

Pool pim ngönte Akripaan ök mëëa

1 Akripa pi Poolön epël mëëa. "Ni nim
ngönte yok pangk a," maan Pool pim utpet
naën pöten apënëak mor ngar wesak epël
ök mëëa.
2 "Omp ak kësangëp Akripa, ne kat men
ëën ompyaö pan yaëën nim ëöetak war
wesak Yuta omnaröa nem ngësël wesak aim
pöta kangit niamaan yeë. 3 Tiar Yuta om-
naröa ngönënëën ngaal witwit ë omnant
yeë pöten ni ëwat wëën. Pötaanök ni wiap
sak kat wiaan ök niamaan.
4 "Nem kotuuk kak wëwë wakaimautre
Yerusalem kak së wakaimaö pöten Yuta
omnarö pit ëwat wë. 5 Ne ngaan pitring
wakaimaup yak neen ëwat wë. Pötaan
pitök yok pangk apënëak pöt nem pitëm
naë ngönën ya mënëimautön apnaat. Ne
ngaan Parisi omnaröaring wë pitëm yaaö
kan pöök imaup Pötak ngönën muntatë
wëwëatre yaaut il yewas. 6 Ne peene eprek
wëën pit nemëën ngön ya yenemëngk. Pöta
songönte epël. Anutu pim tiarim ëaröen
weletakaan wal ëëpenëak ngön ök mëëaö
pöt kön wi kosang wesak këët orööp-
naataan kor wëaö pötaanök ngön yaatak
yeneulë. 7 Tiarim ëarö, kur 12 pötëaan
pörö, kët kanaan rö kanë Anutuun yaya
maimeë kön wi kosang wesak omën pötön
kor wakaima tapël ne yeë. O omën omp
aköp, ne pöten kor wëaö pötaanök Yuta
omnarö pit nem ngësël wesak aö ne ngön
yaatak neulnëeim. 8 Tol ëënak ar Yuta
omnarö Anutuun kön wiin puuk yok pangk
omnarö weletakaan wal ë niulëëpna pöt
pangk naën pël weseim? Ngön pöt kaar
won.
9 "Ne ngaanëër Yesu Nasaret kakaanëp
pim yapinte wak irapënëak omnant kësang
elmëëimaut. 10 Ne Yerusalem kak ya pöt
mëngkën kiri ar yaaö kaöaröak neaan
Yesuu ingre mor saö narö selap pan wii
kaatak moulmëaup. Pël ëën ngön yaatak
wëën ne omnarö pitring kaamök ëak mëm-
pënëak maimaut. 11 Pël eimeë akun se-
lap ngönën tupötë ilëak omnarö Aköpön
utpet wesak apëna yak këlangön kësang
meneimaut. Pël ëak ya sangën pan ëën
ka kamaatëëta tapël utpet mowasumëak
seimaut."

Pool pim ingre mor sa pöta songönte ök mëëa
(Ngön 9:1-19; 22:6-16)

12 "Ne pël eim wëën kiri ar yaaö kaöaröak
Yesuu ingre mor saurö ömëak kosang
newesak pep nant nangkën wak Tamaskas
kakë saut. 13 O omën omp aköp, ne kan
kourak yesem këtëp luptak wëën itnan pöt
kutömweriaan ëwa kësang kët ëwaat il we-
saö nempel irë neere omën neering saurö
tenëk yaalni. 14 Pël ëën ten yangerak së
ngentiak wieë ne kat wiin Yuta ngöntak
ngön nent epël yenëa. 'Sool, Sool, ni tol
ëënak ne utpet neweseimën? Nim nemëën
pël eimën pitaan omën kë nga ket ëa nent
ing möak rë niwalën këëm kat yawiin,' pël
yenëa. 15 Pël neaan ne kangiir epël mëëaut.
'Aköp, ni talëp?' Pël maan Aköpök epël
yenëa. 'Ne Yesu. Ni kët ël epotë ne utpet
neweseimën. 16 Ni wal ë tau. Ne peene
ni nem inëën niwasumëak ëö pet yaalni.
Pötaanök ni nem omën pet yaalni epëtere
ënëmak pet elniima pötön omnaröen ök
mam. 17-18 Pël ëën ne Yuta omnaröere
köpël omnaröa morötëaan ent ë niulëë-
maan. Köpëlöröa ngësël wes nimëën pitëm
naë së it ngaul moulmëën kout kasëng
menak ëwaatakël ko wiak Setenë yaat sëp
wesak Anutuu ngësël rë olapnaan. Pël ëak
pit Anutuun kön wi kosang wasën pitëm ut-
petat kërë moolaan pit Anutuu yaö mowe-
sauröa ronganta öngpök ilëak öpnaat.' "

Pool pim ya mënauten Akripaan ök mëëa

19 "Omën omp ak Akripa, ne kutömweriaan omën pöt itaampööre ngön kat
wi pël ëak wa nemoolaan ëaut. 20 Wet
rëak Tamaskas kak ök mëak pörekaan
Yerusalem kak së ök mëak Yutia yangerak
ka wieëa pötë ök maö yesem köpël om-
naröenta epël ök mëëaut. 'Arim utpetat
kasëng menak Anutuu ngësël ko wiak wëën
arim omnant yaautön itaangkën lup kaip
tiauröa yaaul ëëpnaan.' 21 Nem pël ëaö pö-
taanök Yuta omnaröak ne Anutuu ngönën
tup kaöetak wëën wali newak nempënëak
ëa. 22 Pël ëaatak Anutu pi ne kaamök el-
nëaan omën isaare irëa pouröen ngönën
ök maö imeë tektek ngön yaauröere Moses
pitëm ngönötta ök maö imaupök peeneeta
e taueë ök yak. 23 Pit epël ëa. Kristo, Anutuu
Yaö Mëëaup, pi këlangön kat wieim oleëak
wel wiipënëak mëëaup. Pël ëak weletakaan
wet rëak wal ëak Yuta omënere köpël omën
pouröaan ëwa ngön pöt tekeri wes mam-
pënëak mëëaup pitëm ngön pöt kaamök
yaaup."

24 Pool pi pim utpet naën pöten pël maan
Pestas pöpök ngön ëak epël mëëa. "Pool
ni kaökaö yaën. Pep kaatë ilëak ëwat
kësangöt ömëak kön waur eimeë kön irikor
ëak kaökaö yaën." 25 Pël maan Pool pi
epël mëëa. "Ngarangkëp, ne kaökaö naën.
Yaap kön wieë yak. 26 Omën omp ak Akripa
pi omën epotön ëwat wë. Pötaanök ne
kasinkasin naën ök yak. Omën epot ëlëëp
naaröönöt. Pötaanök ne kön wiin omën
omp aköp piita itenak kat wiak ëak ëwat wë.
27 Omën omp ak Akripa, ni ngaanëër tektek
ngön yaaurö pitëm ngönöt kön wi kosang
yewasën ma? Ne ëwat wëën ni kön wi
kosang yewasën." 28 Pël maan Poolön epël
mëëa. "Ni pil neaim wë akun wali nasën
tapët ne Yesuu ënëm ëëma yangap yeë pël
yewasën ma?" 29 Pël maan Pool pi epël
mëëa. "Peen ëëmëëre ënëm ëëmë poutepar
yok pangk. Ne Anutuun epël yemak. Niire
ar omën ngön epët kat yawi eporö pourö
nem yeë epël Yesuu ënëm ëënëak yeniak.
Pöt nem wii netëën wë epël ëënëën won."

30 Pool pi pël maan omp ak Akripaare
Rom yang ngarangkëpre Penaisiire pitring
wel aisëaurö pit wal ëak, 31 repak yesem
pitëmënt neneren epël mëëa. "Omën epop
pi mëmpööre wii kaatak ulmë pël ëëpëna
pöta ök naën." 32 Pël maan Akripaak Pes-
tasën epël ök mëëa. "Omën epop pi omën
omp ak kaöap Sisa puuk pim ngönte kat
wiipënëak ngön nemaan ëën pöt nuuk yok
pangk wes momëën sëpnaat."

27

Pool wangaöök ilëak Rom kakël sa

1 Pestas pi ten wangaöök Itali yanger-
akë sënëak yenia. Pël ëën Rom omnarö
Poolre wii omën munt narö Sulias mës
yemangk. Sulias pöp Rom omën omp
ak kaöap Sisa pim nga omën 100 pöröa
wotöököp. 2 Ten wang naö Atramitiam
kakaan waisa pöök wamp riaut. Wang
pö Esia yangerak kaö yangapötë sëpnaö.
Pël ëën ten Aristakas, Masetonia yangerak
Tesalonaika kakaanëp, pi ten pourö saut.
3 Pël ëak ëlpamök Saiton kak së oröak Su-
lias pi Poolön ompyaö elmëën pim karuröa
naë së itenak kaömpre omnant yeö. 4 Pël
ëak Saiton kak sëp yewasën kent kësang-
pel weëre kosangring yamöön wangaöökë
ngarangkörö pitök wangaö wotpil wesak
we kent wonöök Saipras kustakël saut.
5 Pël ëak i kaö oleëak Silisiaare Pampilia
yangeraar ngësngës elmëak yesem Maira
kak Lisia yangerak oröak ngentiaut. 6 Pörek
nga omnarö wotöököpök wang munt naö
Alesantria kakëlaan Rom kakël sëpënëak
yaëën koirak pöök wamp riaut. 7 Pël ëak
yesën kent nga yaëën poprak ë yesem akun
nant won sëën Naitas kak temanöm wesaut.
Pël ëën kentöök kan niwariin Krit kus-
takël yesem we kent wonöökol Salmoni wot
köngkömö temanöm wesaut. 8 Pël ëak wang
ngarangkörö pit ya kësang mëngkën ten
Krit kusta ngësngësöök i kaöök yesem yang
lup nenta yapinte Kaö Yangap Ompyau pël
yamëëa naö Lasia ka kaöaöökë naë wieëa
pörek së oröaut.

9 I kaöök akun wali seimën Yuta omnaröa
Anutuuk utpetat won mowasëpënëak kön
yawia akunet won sa. Pël ëën kaö ma
nga yaaö akunet temanöm sëën wangat
sëpënëak pomp yaëën Poolök epël ök yema.
10 "Ompörö, ne kön wiin peene sëpena ep-
tak omën nant kö sëpenaan yeë. Urö-
mat pëën wasngan. Wangaö utpet ëën
omënere urömere pout i kaöök ilapenaan
yeë." 11 Pël maan nga omnaröa wotöököp
pi Poolë ngön pöt kat wiak yaap newasën
wangaöökë pepapre ngarangkëpë ngön-
tepar kat wiak yaap wesa. 12 Kaö yangap
pö kent akunaöök wangatë wiaapna urte
wonrek yak omën wangaöök wëaurö Krit

kus taptak kaö yangap munt naö yapinte
Pinis pörek së önëak ya. Pö këtëpë yeilëaul
wieëau yak kentö maap namöön yaau.

Kent kaöempel möa

13 Kaö Yangap Ompyaö pöök wëën i
kaöökaan kent ulöl kot nent yamö. Pël
ëën pit pipöök kaamök elmëën yok pangk
Pinis së oröopnaat wesa. Pël ëak wangaö
taë yewesau weruak kopël ngaarëk wiak
Krit kus pöta ngësngësöök saut. 14 Pël ëën
akun wali nasën tapët kent kësang nempel
kus pötakëlaan yamö. 15 Pël ëak kent pöök
wangaö mök ëak wak yesën ten kaalak i
kaöökël wak sënëak ök ëën pangk naën
ëën sëp mowesak wëën kentöök niwak saut.
16 Pël ëën we kent wonöök kus kot nent
yapinte Kota pötakël saut. Pël ëak ten wang
kot weruak yesaut wa kaöaöökë ngaarëk
wiinëak ya kaö mënaut. 17 Pël ëak wangaöök
waur yaaurö wa wang kaöaöökë ngaarëk
wiak wang kaöaö kelpanëak wa ngaöök
mëak wii yatë. Pël ëak pit Aprika yangerak
i kaö kep rorookël sëpanëak kas ëa. Pël ëak
poë koröpöt ent ë ulmëën kentöök niwak
saut. 18 Pël ëën ëlpamök kaö maare kent
nga kaö ëën wangaöökaan uröm nant ngës
rëak yemoola. 19 Pël ëak yesem wangam kan
muntetak pitëmtë morötring wangaöökë
omnant wa yemoola. 20 Pël ëën seimeë këtre
ngoon nampön itnaangkën kent kësangpel
möeim wëën omën pourö kö sënëak yeë
wesaut.

21 Omnarö akun wali kaömp nanën. Pël
ëën Poolök pitëm tekrak së tauak epël ök
yema. "Ompörö, ar nem ngön kat wiak
Krit kuste sëp newasën ëanëën tiar utpet
epot nokoirën ëan tapön. 22 Pötaanök ne
epël niamaan. Ar kosang seë. Tiarkaan
namp kö nasëngan. Wangaöökëër utpet
ëëpnaan yaë. 23 Ne Anutuu omnamp yak
piin yaya yamëëaup. Pötaanök peene rö
kan pim ensel nampök nem naë taueë epël
yenëa. 24 'Pool, ni kas ëëngan. Nim ngön
pet irumëën Rom omën omp ak kaöap,
Sisa, pim ëöetak taumëët. Anutu ompyaö
yaaup yak nim kimang mëëan pöt kat wiak
kaamök elniin niire omën niiring wan-
gaöök wëaurö öp sënëët.' 25 Ompörö, ne
kön wiin Anutuu oröopënëak neea pöt pout
kë oröopnaat. Pötaanök ar kosang seë.
26 Ën wang epö kentöök wak kus nentak së
moolapnaö."

27 Sant nentepar won sëën Etria i kaöök
warial yesem rö kan röök lupöök wangaöök
waur yaauröak kat men ëa pöt kus nent
temanöm yewasem ëa. 28 Pël ëën pit ökö i
kaöök olëak itna pöt 36 mita pël ëa. Ën kot
nent yesem wiak kaalak olëak itna pöt 27
mita ëa. 29 Pël ëën këlötë wieëaurek sën-
ganëak kas ëën wangaö leng ëëpënëak wan-
gaö taë yewesa kong nent wangaöökë ëlëer-
akël yoola. Pël ëak pit këlötön itaampënëak
këtëp teënt ngampiipnaataan pitëm omp
aköröen kimang mëëa. 30 Pël ëak wangaöök
waur yaaurö wangaöökaan kas sëpënëak
wang kotte wes mëën i kaöök ngemapënëak
yeem ngön kaar wangaö taë yewesa muntat
wot karerakëlaan olapën yema. 31 Pël ëën
Pool pi nga omnaröa wotöököpön epël ök
yema. "Wangaöök waur yaaö eporö pit
wangaöök naön ëëpna pöt tiar pourö kö
sëpenaat." 32 Pël maan nga omnarö wang
kotta wii ngan ëaut il mëën i kaöök yes.

33 Ëlpam walëpënëak yaëën Pool pi om-
naröen kaömp nëmpënëak yema. "Akun
wali ya ngësring imeë kaömp nanën wai-
seimën sant nentepar won yes. 34 Pötaanök
këk niamaan. Kaömp neë. Pötak kosang
niwasën öp önëët. Kat wieë. Tiar pourö
muumöngk öpenaat. Namp kot nent utpet
naëngan." 35 Pël mëak pi kaömp peret nent
wak pitëm ëöetak Anutuun yowe mëak
pelak ngës rëak yen. 36 Pël ëën pit pourö
ulöp ketumön sak kaömp yen. 37 Ten omën
wang pöök ima pörö 276. 38 Kaömp na
pet irak pit wangaö kengkën sëpëna yak
kaömp kër köpötring munt nant wa i kaöök
yemoola.

Wangaö utpet ëa

39 Ëlpam walën wangaöök waur yaaurö
pit yang lup pöten köpël yak itaangkën
kaö yangap naö i pis pëënö wieëa pöökël
wangaö ökre was leng ëëpënëak yaë. 40 Pël
ëak wii wangaö taë yewesa pöt il momëën
öngpök yes. Pël ëën pit këra wangaöökë
sëpnaal wotpil wasö yesauraar wil wiak poë
koröp wot karërak ngan ë uteëau wëlël ë
ulmëak wëën kentöök wak yesën kaö yan-
gapöökël saut. 41 Yesem wangaö kep roro
saurek së wangaöökë wot karër i pisöök
elak taë sak wëën kaö maatök kasngaëlaan
möön wangaö pötöp repa. 42 Pël ëën
nga omnarö pit wii omnarö wangaöökaan

i kaöök sörok oläak kas säpanäak mämpänäak kön wia. 43 Päl yaään ngaaröa
wotöököpök pit Poolre wii omän muntarö
mämpanäak nga yema. Päl äak ten pouröen
ngön äak epäl yenia. "Ar pourö kaö ma
yailaut äwat wä pöt wet räak i kaöök sörok
oläak seä. 44 Än muntarö ar wangaöökaan
kära luprak räaut wak pötä ngaaräk sä i
pisöök oröeä." Päl niaan namp utpet naän.
Ten pourö muumöngk sä karmak oröaut.

28

Pool pi Molta kustak wakaima

1 Karmak sä oröak kat wiin kus pöta yap-
inte Molta päl ya. 2 Kak pörekä omnaröak
ompyaö yaalni. Kopi ngäs räak yepelän
äp yaään pit es mer ulmäak niaan ten
pourö esuwesi saut. 3 Päl äak Pool es nant
yangerakaan wa mera pöt kamal namp es
nga ään öngpökaan oröak pim moresi kant
mänak wä. 4 Päl ään kak pörekä omnarö pit
Poolä moresi kamalöp mänak wään itenak
pitämänt neneren epäl määa. "Omän epop
pi omän yamängkaupök i kaöök yewaisem
wel nawiin om öp waisa. Pötaanök kan-
git orö yemorä." 5 Päl määaap Pool pöp
kamalöp pim moresiaan kärä es momerak
won koröp oröak wäaut. 6 Päl ään pit pön
mampööre wel wiak sä ngenti päl ääpänaat
wesak itenaan utpet ke päl nent pim naä
naröön äa. Päl ään pit kaip tiak neneren
epäl määa. "Omän epop älaräpön ean," päl
määa.

7 Ka pöta naä yang wieäa pör kus pöta
kaöapä yanget. Omän pöpä yapinte Paplias,
puuk ten mäs nuwak sä pim kaatak ni-
uläak ompyaö ngarangk elnieim wään kät
nentepar nent saut. 8 Päl äak pörek wään
Paplias pim pepap pi yauman koröp es
ngaare ya wiap mä päl yaään Poolök pim
naä sä Anutuun kimang mäak mores pim
rangk mowiin ompyaö yes. 9 Päl yaalmään
kus pötakä yauman omän muntarö kat
wiak waisän ompyaö yemowas. 10 Päl ään
pit ten ompyaö ngarangk elnieimän wäak
kan säna akunetak kan kourakä kaömpre
waatöt wa wangaöök niwiin wak saut.

Pool pi Rom kak sä oröa

11 Kus pötak wään ngoon naar namp äak
won saut. Päl ään kent akunaöök Alesantria
kakaan wang naö kus pötak wais wiakaima
pöök ten niwak saut. Wang pöökä wot
karärak yang omp ak nanang naarä yapin-
tepar Kastaare Polas pöaarä könaar wieäa.
12 Pöök yesem Sairakius kak sä oröak wään
kät nentepar nent yes. 13 Päl ään kak pörek
wil ulmäak wa pak äak yesem Risiam kak
sä oröak kät kopät nent wään nenta kautak
kent ulöl kot nent i kaöökaan yamö. Päl
ään akun nentepar won sään Putiolai kak
sä oröak ngentiaut. 14 Päl äak pörek Yesuu
ingre mor saö narö koirak pitring önäak
niaan sant nent wä oläak Rom kakäl saut.
15 Ten yesän Yesuu ingre mor saö Rom kak
wäaurö pit tenim yesaut kat wiak narö
kan kourak wais kaömp yewaurek Apias
kak pörek wais yanikoir. Än narö kan koö
ka nentepar nent äak wieäa pörek wais
yanikoir. Päl ään Pool pitän itenak kön
ketumön sak Anutuun yowe yema. 16 Päl
äak Rom kak sä oröön yang ngarangköröak
Pool pi ka yaaptak öpänäak maan wään
nga omän namp kät poutä ngarangk eim
wakaimaut.

Pool pi Rom kak ngön ompyaut ök maima

17 Kät nentepar nent won sään Pool pi
Yuta omän Rom kak wäauröa kaöaröen
ngön maan wais wa top ään epäl
yema. "Karurö, ne ngaan Yerusalem kak
wakaimaut. Päl äeä tiarim omnarö utpet
nent naalmään ma äaröa ngön ä kosang
wesa nent wa noolaan. Päl äautak pit
omän epätaanök ne wii kaatak neuläak
Rom yang ngarangkäpä ngäsä wes yenemä.
18 Päl ään Rom yang ngarangkäp pi nem
ngönte kat wiak itaangkän nempänaata
ök won ään wes nemääpänäak ya. 19 Päl
äaap Yuta omnarö pit pöten kaaö ään
ke urak pitämtok ngön ä pet iräpänäak
ya. Päl ään ne kan munt ääma nent won
ään ngön äak Sisa pimtok nem ngönte ä
pet iräpnaat päl määaut. Ne Yuta tiarim
karuröaan ngön amäak newaisän. 20 Pitäm
ne elnäa epäta songönte ök niamäak yas
niaanak waisan. Nem kentöök omnaröa
moresiarä wii netäa epäta songönte ar
äwat sänäak yaalnä. Pöta songönte epät.
Anutuuk omän namp tiarimään yak wes
nimääpänäak maan Israel omnaröa kor
wakaima pöpä ngön epätaanök." 21 Päl
maan pit epäl yema. "Yuta omnarö pitök
Yuta yangerakaan nimään ngön anäak pep
wes nanimään ma nampök nim ngönte
wak wais ök niaan nimään utpet wesak
naän. 22 Päl äatak omän we nantäaanöröak

waisak pit omën Yesuu ingre mor sauröen
kaaö yaë pël aim. Pötaanök ni omën Yesuu
ingre mor sauröaan tolël kön wiaan pöten
kat yaniwi."
[23] Pël mëak akun wiak omën selap pan
röökëër Pool pim kaatak wais wa top ëën
ngönën songönöt ök maim wëën këtëp
ngemë yeila. Ök maö së Anutu pim tiar
wa ngaöök nimëak wë pöta ngönte ök
yema. Pël ëak Mosesre tektek ngön yaau-
röa retëng ëa pötta ök maan pit kat wiak
pitën lupöt wal ëën Yesuun kön wi kosang
wasëpënëak ök yema. [24] Ök maan kat wiak
narö kosang yewas. Ën narö kat wi kosang
newasën yaë. [25] Pël ëak pitëmënt ngön
ngës wi yesa. Pöt Pool pi wet rëak epël
yema. "Ngëëngk Pulöök kaamök elmëën
ngaanëër tektek ngön yaaup Aisaia puuk
ngön këët tiarim ëaröen epël ök mëëa.
[26] 'Ni së omën piporöen epël ök ma.
Ar ngön pëën kat wiinëëtak songönte ëwat
nasëngan.
Pël ëak itaampunëëtak yok pangk omnan-
tön itnaangkan.
[27] Omën piporö pitëm lupöt kosang saurö,
kat il wariaurö, it mësëaurö.
Pit pël naën ëanëën itaampööre kat wiire
kön wi pël ëan tapön.
Pit pël naën ëanëën nem naë rë olaan
ompyaö mowesan tapön,
Anutuuk pël ya.'
[28] Pötaanök kat wieë. Anutuuk tiar utpete-
takaan kama yaniö ngön ompyaö pöt köpël
omnaröa ngësël yes. Pël ëën pit kat wiip-
naat." [29] [Pël maan Yuta omnarö pitëmënt
ngön nga elö yes.]
[30] Pool pi Rom kak ka nent pimtok sum
ëak wë omën pim naë yesaurö ompyaö
moweseim wëën krismaki nentepar sa. [31] Pi
Anutuuk wa ngaöök nimëa pöta ngönte
werak ök mëak Aköp Yesu Kristo, tiarimëën
Yaö Mëëaup, pim ngönteta kas köpël
omnaröen ök maim wëën nampök kan
nemowariin ëa.

Rom

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 27 pöta ök won sëën Pool pi Korin kak wë pep epwer retëng ëak öng Pipi pöp mangkën wak së Rom kakë ingre morörö mena. Rom ka pö Itali yangerakë ka kaöaö. Pool pi Rom kak së ngönën ya mënak Yesuu ingre morörö kaamök elmëëpënëak kent kön wia. Pötaanök pit ëwat sak kopëta wasëpënëak epwer retëng ë mena. Pep epwer Poolök ingre mor, Yutaare omën ngönën köpël wëaö pöröaan ëa.

Pool pi epël ëa. Omën pourö, Yutaare ngönën kopëlörö, utpetatë öngpök wë. Omën Yesuun kön wi kosang yewesauröakëër Anutuuk, "Wotpilörö," pël ya. Omën pörö Ngëëngk Pulöök utpetatë öngpökaan ent ë ulmëën Yesuuk yal mënak wëwë ngolöptak wë.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-17*
Wëwë ngaante *1:18–3:20*
Anutuuk utpetetakaan kama niöpnaata ngönte *3:21–4:25*
Kristook yal menak wëauta ngönte *5:1–8:39*
Anutuu Israel omnaröen elmëëpnaata ngönte *9:1–11:36*
Ingre moröröa wëwëeta ngönte *12:1–15:13*
Ngön mëët *15:14–16:27*

Pool pim ya mëneimauta songönte

1 Ne Pool Yesu Kristo pim ya omnampök
pep epwer retëng ë yaningk. Anutuuk neön
pim ngön yaaö omën sak wëën pi ne pim
ngön ompyaut aim ömëak neulëaup. 2 Ngön
ompyaö pipot ngaanëër Anutuuk tiarën ök
niapënëak tektek ngön yaauröen kosang
wesak ök maan ngönën pep ngëëngkweri
retëng ëaut. 3 Ngön ompyaö pöt, Anutu pim
Ruup omën sak Tewit pim kurtakaanöröa
naë oröa. 4 Pël ëak lup kölam wakaima. Pö-
taanök Anutu pim weëre kosangöök wele-
takaan wal ë moulmëak pim songönte tek-
eri wasën tiar, "Yesu Kristo pi yaap Anutuu
Ruup," pël yewas. 5 Anutuuk elmëën Yesu
Kristook komre kolap elnëak pim ngön
yaaö omën newesa. Pi omën yang kaö
poutë wëaurö pim ngön ngaarëk wak Kristo
piin ping wasënëak pël ëa. 6 Ar Rom kak
wëaurö arta Anutuuk pitring Yesu Kristo
pim omën sënëak yas niiaurö.
7 Rom omnarö ar Anutuuk lup sant el-
niak yas niaan pim omën sak wëaurö.
Ne arimëën ngön epët retëng ë yaningk.
Tiarim Pepap Anuture Aköp Yesu Kristo
piarpim komre kolapre mayaap pöt arim
naë wiaap.

Pool pi Rom omnaröen iteempënëak ëa

8 Ne wet rëak ngön epët ök niamaan
kat wieë. Arim Kristoon kön wi kosang
yewesauta ngönte yang poutë omnaröak
yaan kat yawi. Pötaanök ne arimëën Yesu
Kristoon yoöre ërëp yemaan Anutuu naë
yes. 9 Pöt Anutu nem kosang ngentiak
ënëm yeem pim Ruupë ngön ompyaut ök
yamëëaupök neen itena. Pi neen ëwat
wëën ne kët ël epotë arimëën kimang maim
wë. 10 Ne wet rëak arim naë newaisën wë
Anutuuk kön wiin ompyaö ëën kan nent
koir nangkën waisumëak kimang maim wë.
11 Nem waisumëak kent yaë pöta songönte
epël. Ne wais rë nuulön Pulöökaan kaamök
nant wak kosang sak önëak kent pan yaë.
12 Pöt nem kentöök arim kön wi kosang
yewesautak ne kaamök yaalnëën nem kön
wi kosang yewesautak ar kaamök yaalniin
pël ëak tiarim lupöt taë niwasëp.
13 Nem karurö, ar nem songönten ëngk
ma e wasnganëën kat wieë. Ne omën
maimaröa naë së ngönën ök maan Anu-
tuu naë rë olëa pöl wet rëak arim naë
wais ngönën yaata kë tapët iteempëak
kent kön wieimaut. Pël ëautak akun
poutë omën nantök kan newariin arim naë
waisumëak poprak ëeimaut. 14 Anutuuk
ngönën ya epët nenaut yak omën pourö,
kakaan kosangöökë ëwatre köpël pourö ne
yok pangk ök mam wesaut. 15 Pötaanök Rom
omnarö ngönën epët arënta ök niamaataan
ya walwal yaalnë.

Ngön ompyaö pöt Anutu pim weëre kosang-taringët

16 Yaap, ne ngön ompyauten ëö naën
yaaup. Pipët tiar omën pourö Anutuun kön
wi kosang yewasën ompyaö yaniwas. Pi wet
rëak ten Yuta omnarö pël elniak peene ar
omën muntaröeta tapël yaalni. 17 Pöt ngön
ompyautak Anutuu tiarim saun won wasën
pim ëöetak wotpil wë pöta songönte epël
pet yaalni. Tiar ngës rëak Anutuun kön
wi kosang mowasën wotpil niwasën kön
wi kosang yewesautak öpa. Pöt ngönëntak
epël wia. "Omën Anutuun kön wi kosang

mowasën wotpil mowasëpna pipop wëwë
kosangtak öpnaap.”

Omnarö pit Anutu kasëng mena

18 Anutuuk omën pi kasëng menak ut-
pet eimeë pim ngön këët ngep yaalmë pi-
poröaan kangiir pim ya sangënte kutömw-
eriaan tekeri yewas. 19 Pöta songönte
epët. Anutu pim songön nant tiarën pet
yaalni. Pötaanök pim songön tiar omnaröa
itaampena salöt tekeri niwesautak omën
utpetat yaë piporö itaampënaaten kaaö
yaëën Anutuuk kangiir ya sangën elmëeim
wë. 20 Ngaan panëër Anutu pim omnant
pout ket ëa pörekaan wais peene e wë eptak
oröa pim omnant ket ëa pötön ityaangk.
Anutu pöp omnaröa itnaangkënëp pim om-
nant ket ëa pötök pim retëngre weëre
kosang pömpel om wiakaim wiaapnaampel
pöt tekeri yewas. Pötaanök omnarö pitëm
utpetatön, “Epot utpetatok pël newasën,”
yok pangk pël naëpan. 21 Pöt tol ëën? Pit
Anutu wë pöten ëwat wëak won wiaana
ëëpna pöl Anutuun ping wesak yoöre ërëp
nemaan kön irikor selap pan eim wëën
pötök kör mokoëën koö panëëtak wëën kön
won sak wakaim. 22 Pël ëeë pitëmtën, “Ten
ëwatörö,” pël aö pitëmtën ing ti wak ya pö-
tak kaökauröa ök yes. 23 Pël ëeë Anutu, ëwa
pepap wëwëëtaringëp, piin yaya nemaan
omën kö yesaut omënere intre imënre ka-
malre pöröa könöt ket ëak pötön yaya
maim wë.

Utpet ke nentere nent eima

24 Pël yaëën Anutu pi pit kasëng mangkën
pitëm könötök kentre kaur kësang koirak
kentöröa ök eimeë pitëm möönre koröpöt
kewil ë pet yair. 25 Omën pël yaë piporö
Anutu pim ngön këët kasëng menak pöta
kangiir ngön kaarötön yaap wesak omnant
Anutu pim ket ëa pötön Anutuu urtak yaya
maim wë. Pël ëaap omnarö tiar kët ël epotë
Anutuun yaya maim öpa. Yaap.

26 Pit utpet pël yaëën Anutuuk kasëng
mangkën kentöröa ök kentre kaur utpet
panë eim wë. Öngörö pit Anutuu kan
yaö mëëaö pö sëp wesak öng muntaröaring
omën ëöaat eim wë. 27 Ën ompöröeta tapël
öngörö sëp wesak pitëm lupötë kentre kaur
pötök es ket ëak yokotön ompörö pitëmënt
pitëmënt utpet panë ëeim wë. Pël yaëën wa
irikor pöta kangut lupre koröp poutë yeö.

28 Pit pitëm könötök Anutu moröak öp-
naaten kaaö ëa. Pötaanök Anutuuk kangiir
pit wil moulmëën pitëmtë utpet pötë ënëm
eimeë omën utpet ke nentere nent om-
naröa naënganë salöt eim wë. 29 Pit omën
utpet ke nentere nent pitëm lupötë peö
ëak wia. Pit utpet ëëre korar ë, om-
nantön kentre kaur ëëre kööre tok ë pël
ëeim wë. Pit war ëëre omën mën wel
wi, ngön nga elööre kaar aan muntapëët
ëp ë, muntarö utpet mowasööre omnaröa
ngönöt kain wak kaö wasööre 30 ëöetak ökre
was aö pël ëeim wë. Pit Anutuun kööre
tok elmëëre ngön ë olëak aö, ieping ëëre
pitëmtok pitëmtën wak isak aö, utpetatëën
kan ngësööre ëlre peparöa ngön wa olaö
pël ëeim wë. 31 Pit ëwat wonörö, ngön
apnaatak pitëmtë ngön pöta ënëm naën
yaaurö. Pitëmtë karuröen kent naën eimeë
muntaröenta yaköm naën yaaurö. 32 “Omën
utpet ke pipot yaaö piporö wel wiipnaat,”
Anutu pim ngön kosang wesa pöt omën
piporö pit ngön pöt yok ëwat wë. Pël ëaap
pit köntak utpet ke pilöt yaë. Pël yeem
pitëmënt naën, omën muntaröeta tapël
yaëën pit itenak ërëpërëp ëak taë yemowas.

2

Anutuu ngön ya yamëngka pöt wotpil panëët

1 Yaap, omën ke piporö utpetarö. Pël
ëaap ar Yuta omën narö arimtok arimtën
wak isak epël kön yawi. “Eë, omën pörö ut-
pet yaëën Anutuuk kangiir könöm mampna
pöt yok pangk yaë.” Pël kön wieë arta
utpetat yaaurö. Pötaanök arim utpetatë
kangut naön ëënë pöta kan nent won. Ar
pitëm yaë pöl yaaurö. Pötaanök ar pit
utpet yaë pöt pet yaalmëem arimëntta ut-
pet yaaurö pöt pet yaalni. 2 Tiar ëwat wë.
Anutu pim ngön yaatak omën utpet ke pil
yaë piporö pitëm utpetatë kangut mampna
pöt yok pangk. 3 Ngöntörö, yaap ar pil
kön yawi. Pël ëaap arimëntta utpet tapël
yeem ar kön wiin Anutuuk arim utpetatë
kangut naningkën ëëpën ma? 4 Tol ëën?
Anutu pi ompyaö elniak akun wali kor wëën
kangit teënt naningkën yaë. Ma Anutu
pim ompyaö yaalni pöten kön wiin omën
pasit yaë ma? Anutu pi arim lup kaip
tiinëëtaan ompyaö yaalni ar pöten köpël
ma? 5 Pël ëaap ar lup kosang pan ëak kaip
natiin yeë. Ar pël ëeim wëën Anutu pim
ya sangën pöt kaö sëën pim ngön yaatak

wotpil niwasëpna akun pötak kangut nimpnaat. [6] Pöt Anutu pi omnant kom ëak
tiarim wëwëatë ökök nimpnaap. [7] Tiar narö
wëwë kosangtaring ëwaatak wëën Anutuuk
yaya niap naataan weë ngentieim öpena
piporö wëwë kosangët koir nimpnaat. [8] Ën
narö pitëmtëën kön wieë ngön këët kasëng
menak korar ëeim öpna piporö Anutuuk
ya sangën kaö pan elmëak kangut mampnaat. [9] Këlangönre könöm kësang pipot
omën utpet yaë piporö pourö pitëm naë
oröopnaat. Wet rëak Yuta omnaröa naë
yaaröön muntaröa naëta oröopnaat. [10] Ën
tiar omën ompyaö yeë pörö Anutuuk elniin
mayaaptaring ëwaatak wëën yaya niapnaat. Wet rëak Yuta omnarö pël elniak
omën muntarö tapël elmëëpnaat. [11] Anutu
pi mööngkraar kangk naën yaaup.

[12] Omën köpël wëa narö Moses pim ngön
kosangöt won wë utpet yaë piporö Anutuuk
pit pourö ngön kosangöt won om wëën
ngön ë pet irën kö sëpnaarö. Ën Yuta
omën Moses pim ngön kosangötring wë
utpet yaë piporö Anutuuk ngön kosang
pötë wieëa pöl pitëm ngönöt ë pet irën kö
sëpnaarö. [13] Pöta songönte epët. Omën
Moses pim ngön kosangöt kat pëënötë kat
yawi piporöen Anutuuk, "Wotpilörö," pël
naëpan. Ngön kosangöt kat wiak ngaarëk
yeö piporöen Anutuuk, "Omën wotpilörö,"
pël mapnaat. [14] Omën maim narö ngön
kosangöt ök nemaanöröak pitëmtë könöök
ngön kosangötë wieëaul yaë. Pël yaë piporö
ngön kosangöt won wëëtak pitëm könötök
ngön kosangöt pet yaalmë. [15] Pël yaëën
pötök ngön kosangöt pitëm retëng ëa pöt
tekeri yewas. Ën pitëm lupötökta kön ke
nentere nent ök ëën nantëën, "Pangk,"
nantëën, "Pangk naën," pël yaë. [16] Pipët
akun kaöaöökëënök pël yaë. Ënëmak Anutuuk Yesu Kristoon maan tiarim lupötë omnant ëlëëp yeë pipot pout tekeri wasëpnaat.
Nem ngön ompyautak ök ni yeë pöl ëëpnaat.

Yuta omnarö pit kön wiin ngön kosangöt yok pangk kaamök elmëëpnaat pël wesa

[17] Ar narö arimtën, "Ten Yuta omnarö,"
pël aimeë Moses pim ngön kosangöt kosang
wesak wak wëën, "Pötök ngön yaatak yok
kaamök elniipnaat," pël yewas. Pöt arimtok arimtën ping wesak pipël yeem, "Ten
Anutuu omnarö," pël yak. [18] Ar Anutu
pim kenten ëwat wë. Ngön kosangöt
rë nuulaurö. Pötaanök wotpilre korar
pöteparë songönöt ëwat wë. [19-20] Ar kön
wiin, "Ten ngön kosangötring wëën ëwat
poutë songönöt pötë öngpök wia," pël weseë, "Ten omën it ilëaurö kan pet elmëëre
koutak wëaurö ëwa elmë, kön ëngk ma
e yaaurö wetete mowasö, rungaarö rë
moulö pël yaaurö," ar pël aim. [21] Yaap,
ar omën muntaröen ngönën ök yamëem
arimtë lupötëëlta ök nemaan yaaurö. Ar
omnaröen, "Kain ëënganok," pël yaauröak arimëntta kain yaaurö. [22] "Öngre
omp wëwëat kon ëëngan," pël yamëëauröak arimtokëër öngre omp wëwëat kom
yaaurö. Pël yeem omën muntaröa ngönën
kaarötë ngëëngk yewesautön kaaö yaauröak pitëm tuptakaan kaar ngëëngk yewesa
tapöt kain yewaurö. [23] "Ten Anutuu ngön
kosangöt ngaarëk yewaurö," pël aö arimtën
wak isak yaauröak Anutuu ngön kosang
pöt ilap riak pim yapinte utpet yewasaurö.
[24] Arim yeë pipta ngönte ngönëntak epël
wia. "Arim utpet yeë pipotön omën
muntaröak itenak Anutuu yapinte utpet
wesak ya."

Koröp kaut yaila pötak Yuta omnarö kaamök naalmëën ëa

[25] Ar Anutuu ngön kosangöt ngaarëk
yewan talte arim Anutuun yaö ëak koröp
kaut yail pöt kë ëëpën. Pim ngön kosangöt
ilap yariauröak Anutuun yaö ëak koröp
kaut yail pörö omën Anutuun yaö ëak koröp kaut nailën wëaö pöröa ök wë. [26] Ën
omën Anutuun yaö ëak koröp kaut nailën
wë pim ngön kosangöt ngaarëk yeö piporö Anutuuk pitëmëën kön wiin ompyaö
sëën omën pimëën yaö ëak koröp kaut yail
pöröa ök mowasëpnaat. [27] Pël ëak omën
Anutuun yaö ëak koröp kaut nailënrek pim
ngön kosangöt ngaarëk yeö piporöak ar
Yuta omën Anutuu ngön kosangötring wë
pimëën yak koröp kaut yailerek pël weseë
ngön kosangöt ilap yari pöröen utpet yeë
pöt pet elniipnaat. [28] Pöt tol ëën? Koröpöök pëën Yuta omnaröa möönre koröp
wak wë koröp kaut ilak Anutuun yaö yewas
pöt kaar yaë. Pit koröpöt ilauröak könöt
Anutuu naë rë noolaan. Pötaanök pit Yuta
omën panëërö won. [29] Yuta omën panëërö,
Anutu pimörö, pitëm songönte epël wia.
Pit lupmerök Yuta koröp oröak wë Anutuun sak wë. Pitëm koröp kaut yail pipët
lupmeri yaat. Pipët ngön kosangtaanök

naën, Pulöökë yaat. Omën pël yaë piporö
omnaröak pëën ping wesak nemaan Anu-
tuukta ping wesak ya.

3

Wëwë utpet pötak wëwë ompyaut wak neirapan

1 Koröpöök pëën koröp kaut yaila pöt
yok pangk kë naaröopan. Pötaanök tiar
Yuta omnarö omën muntarö il mowesak
Anutuun sak wë ma won? Ma Anutuun
yaö ëak koröp kaut yaila pötakaan omën
ompyaut yaarö ma won? Pöten kön wi-
ipa. 2 Yaap, tiar Yuta omnaröak omën ke
nentere nent poutëën omën muntarö il
mowesak Anutuun sak wë. Wet rëak Anu-
tuuk pim ngönënte omën pouröa naë tekeri
wasëpenëak ningkën tiarim naë wia. 3 Pël
ëaan narö, "Tiar ngönën epta ënëm sëpe-
naat," neneraan pël maimeë ënëm nasën
yaëën ar kön wiin Anutuukta omnaröa yeë
pöl pim ngön kosang wesak nina pöt sëp
wasëpën ma? 4 Won pan. Tiar omën pourö
tiarim ngön kosang wesa pöt kaar apenaat,
Anutu pi kaar naënëp aan kosang yesaup.
Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

"Omnaröak nim ngön kosangöt kë yaarö
pöt itaampnaat.
Ën ngön ë pet yairautak ngön yaatak ni-
ulëën il mowasumëëp."

5 Ën nent epël kön wieë. Tiar utpet
yaëën Anutu akun poutë wotpil yaaup. Pö-
taanök tiarim utpet pötak Anutuu wotpil
yaaö pöt tekeri wasën pöt tol apen? "Anu-
tuuk tiarim utpetatë kangiir elniipnaatak
pi korar yaalni," yok pangk pël apen ma?
Ngön epët nem könöökaan won, omnaröa
yaautak yeniak. 6 Won pan. Anutu pi
korar elnia talte wotpil wesak tiar omnaröa
ngön ë pet nairën ëëpën. 7 Ën nenteta kön
wieë. Omën naröak epël kaar ya. "Tiarim
ngön kosang wesa pöt sëp yewasem kaar
yak. Pël yeëetak Anutu pi ngön aan kosang
yesaup. Pötaanök tiarim ngön kaar pötök
Anutuu ngön yaapöt tekeri wes yaë. Pël
ën pötök Anutuun yaya kaö panë yes.
Pël yaë pi tol ëënak tiarën, 'Saun omnarö'
pël niak utpet kangut yaningk?" pël yak.
8 Pël ëak omën naröak epël apën koröp.
"Anutuu yapinte ompyaö sëpnaan utpet
ëëpa." Omën naröak nem yapinte utpet
wasëpënëak neen köntak, "Pool pi ngön
utpet pipët ya," pël yak. Pitën ngön kaar
piptaan Anutuuk utpet kangut mampna
pöt yok pangk.

Omën wotpil namp naön, won pan

9 Pöt tolëël? Tiar Yuta omnaröak ompyaö
ëak omën muntarö il yemowas ma? Won
pan. Yutaare omën muntarö tiar pourö
utpetatë weëre kosangta öngpök wë pöta
ngönte wet rëak war wes niiaut. 10 Pöta
ngönte ngönëntak epël wia.

"Omën wotpil namp naön, won pan.
11 Omën Anutuun ëwat namp naön.
Omën nampök Anutuun ëël naën yeë.
12 Pourö Anutu kasëng menak yes.
Pël yeem pourö utpet panë sak wë.
Omën ompyaö yaaö namp naön, won ë won
pan.
13 Omën yangaöök sok ner weerak yang
ngep naën ëën kamp yaë pöl pitëm
këmötëaan ngön pipot kamp yaë.
Pit ngön kaar kësang yaaurö.
Pit kamal ngaaröa omën utpet wesak
yamëngk pöl ngön nga yaaurö.
14 Kët ël epotë omnaröen utpet panë wesak
ngön kosang yamëëaurö.
15 Nga kan kengkën eimeë omën mën wel
yawiaurö.
16 Pitëm yesautë omnarö utpet elmëëre
këlangön mampö pël yaaurö
17 Pit ngöntre karuröaring lup koptemer sak
naön.
18 Kot nent Anutuun kas naën yaaurö."
Ngön pipot ngönëntak wia.

19 Yaap, tiar ëwat wë. Ngönëntak ngön
kosang epot Anutuu ngön kosangötë öng-
pök wëaurö tiarimëën ëaut. Pötaanök
tiarim naëaan nampök, "Ne wotpilëp," pël
naëngan. Yang ël epotë omën pourö
tiar Anutuu ëöetak saunaringörö pëën wë.
20 Pöta songönte epët. Omën namp ngön
kosangötë ënëm yaëën Anutuuk, "Wot-
pilëp," pël nemapan. Ngön kosang tapötök
tiarim saunat war yewas.

Omën Kristoon kön wi kosang wasëpna pöpön Anutuuk, "Wotpilëp," pël mapnaat

21 Pël yaëëtak peene pöt, Anutuu tiarim
saunat won wasën pim ëöetak wotpil wë
pöt tekeri yewas epët Moses pim ngön
kosang pöta kanöökol won, maimaöökol
yaarö. Pöta ngönte Moses pim ngön
kosangtakre tektek ngön yaauröak wet
rëak ëaut. 22 Wotpil öpena pöt epët. Omën
namp Yesu Kristoon kön wi kosang yewas
pipopön Anutuuk, "Wotpilëp," pël yema.

Yutaare omën muntarö tiar omën pourö
piin kön wi kosang wasën pöt Anutuuk,
"Omën wotpilörö," pël niapnaat. Pöt
tiar omën kopëtarö, narö maimarö won.
23 Tiar pourö utpet ëak Anutu pim ompyaö
öpenëak niia pöl naön yaaurö. 24 Pël yaëën
Yesu Kristo pi tiarim saunat wa pötaan
Anutuuk komre kolap elniak utpetat pout
won niwesak tiarën, "Omën wotpilörö," pël
niia. Pöt pi tiarim ompyaö yaaö nenta
kangiir naalniin, yaap nina. 25 Anutuuk
Yesu pi wel wiin iit yangerak ngentiin
omën pourö piin kön wi kosang wasën
tiarim saunat won nuwesak Anutuu naë nu-
ulëëpënëak wes nimëa. Ngaan panëër Anu-
tuuk omnaröen wiapre kor elmëak pitëm
saunatë kangut teënt nemangkën ëa. Pël
ëautak peene pöt, pim wotpil yewesa pöt
pet elniipnaan Yesu tiarimëën wel wi-
ipënëak wes nimëa. 26 Pi wotpil yewesaöre
omën pourö Yesuun kön wi kosang yewas
piporöen, "Omën wotpilörö," pël yaaö pöt
peene akun epöök pet elniipënëak wes
mëa.
27 Pël ëaap tiarimtok tiarimtën ping we-
sak apen ma? Won, kan pöt il waria.
Oröptak kan pöt il yewari? Moses pim
ngön kosangötë ënëm yaaö pötak il yewari
ma? Won pan. Kön wi kosang yewesa
pötak kan pöt il yewari. 28 Pöta ngönte
tiar epël yaaurö. Omën namp kön wi
kosangtaring wë pöpön Anutuuk, "Wot-
pilëp," pël yamëëaup. Ën namp Moses pim
ngön kosangötë ënëm yaaö pöpön Anu-
tuuk, "Wotpilëp," pël nemaan yaaup. 29 Ma
Anutu pi Yuta omnarö tiarimtë Anutu ma?
Won, pi Yuta omënere omën muntaröa
Anutu. 30 Anutu kopëtap pi tiar pouröaap.
Pötaanök tiar Yuta omën koröp kaut yailau-
röak piin kön wi kosang yewas pöröen,
"Wotpilörö," pël yenia. Ën omën muntarö
koröp kaut nailënöröak kön wi kosang
yemowas pöröenta, "Wotpilörö," pël yema.
31 Pël ëën, "Kön wi kosang yewesa pötak
Moses pim ngön kosangöt wak yeira," pël
ya ma? Won, ngön pël naën. Tiar ngön
kosang tapöt ngolöp wesak taë yewas.

4

Anutuuk Apramön, "Wotpilëp," pël mëëa

1 Apram omën yaapöp, tiar Yuta omnaröa
ëap, piin tol apen? Pim ëa pöten kön wiipa.
2 Apram pi ompyaö eim wiak wotpil sanëën
yok pangk pimtën kön wiak ing ti wak ëan
tapön. Pël ëaap Anutuu ëöetak won. 3 Pöta
ngönte ngönëntak epël wia. "Apram pi
Anutuun kön wi kosang wesa. Pötaanök
Anutuuk piin kön wiin wotpil sa." 4 Pöta
songönte tiar ëwat wë. Omën namp waur
elniin omnant yemangk pötak kësangënte
pël naën, waur ëa pöta sumet pël ë yaë. 5 Ën
omën namp pimtok pimtën, "Nem ompyaö
yeë pötaan Anutuuk nemëën kön wiin wot-
pil yes," pël newasëntak, "Anutu pimtokëër
kësangën elnëak wotpil yenewas," pël kön
wiin Anutuu pim piin kön wi kosang yewas
pötaan, "Wotpilëp," pël yema. 6 Tewitökta
ngön ke pilöt ök ëa. Pi omën Anutuuk
kön wiin wotpil yes pöpön ök ëa. Anutuuk
omën pöpë ompyaö yaë pötaan won, pimtë
kësangëntaan kön wiin wotpil yes pël ök ëa.
Omën pöp ërëpsawi yaë pël ëa. Tewit pi
ngön ke pilöt epël ëa.

7 "Omën Anutuuk pitëm ketöt ent ë moolëak
saunat won wes yeemoola pörö
ërëpsawi ëëpnaarö.
8 Omën namp Kaöapök kön wiin saun won
yaë pöp ërëpsawi ëëpnaap."

9 Yuta omën Anutuun yaö ëak koröp kaut
yail pöröakëër Anutuuk tiarim saunat won
yewas pötaan ërëpsawi yeë ma? Won.
Omën muntarö koröp kaut nailënöröeta
Anutuuk pitëm saunat won yemowas pö-
taan ërëpsawi yaë. Tiar ëwat panë wë.
Anutu pi Apram pim kön wi kosang yewe-
sauten kön wiin wotpilëp pël ëa. 10 Anutuuk
akun taltak Apramön kön wiin wotpilëp pël
ëa? Koröp kaut ilak wëautak ma nailën
wëautak? Pi pël naënëpök Anutuuk piin
kön wiin wotpilëp pël ëa. 11 Apram pi koröp
kaut nailën wë Anutuun kön wi kosang
wasën Anutuuk piin kön wiin wotpilëp
pël ëa pöt pet ëëpnaan pim koröp kaut
ilëpënëak ök mëëa. Pötaanök Apram pi
omën koröp kaut nailën Anutuun kön wi
kosang wasën Anutuuk kön wiin wotpilörö
pël yaë pöröa ëap. 12 Pi tiar Yuta omën
koröp kaut yail pöröeta tiarim ëap. Tiarim
koröp kaut yail pötaan won. Tiarim ëap
Apramë koröp kaut nailën Anutuun kön wi
kosang wesa pöl yeë pötaan pi tiarim ëap.

Kön wi kosang yewas pörö Anutu pim kup wia pöta yaö yes

13 Ngaanëër pan Anutuuk Apramre pim
ëarö yang eprak pangk ëak öpenëak kup
mowia. Pöt Apram pi Moses pim ngön
kosangta ënëm yaëënak pël nemaan.
Apram pi Anutuun kön wi kosang wasën

Anutuuk kön wiin wotpilëp pël ëa pötak
pël kup mowia. 14 Omën ngön kosangta
ënëm pëën yaaurö Anutu pim yaö mëëa
pöt yewan talte Anutuun kön wi kosang
yewesaut om pas wiaapën. Pël ëën Anutu
pim kup mowia pöteta wiap sëpën. 15 Pöt
ngön kosang pötak tiar utpet yaë pöt pet
elniin saunatë kangut tiarim rangk yaarö.
Pël yaëëtak ngön kosangöt won talte tiar
ngön kosangöt yail pël naën ëëpen.

16 Anutu pi Apramre pim ëarö ënëm
orööpenaarö tiar komre kolap elniak ngön
kup niwia. Pötaanök Aköpök kup niwia pöt
öpena pörö tiar piin kön wi kosang wesak
öpenaat. Pöt omën ngön kosangtaring
wëaurö tiarimënt won, om ke tapël kön
wi kosangtaring Apramë ëa pöl yaaö pörö
pourö öpenaat. Apram pöp tiar pouröa
ëap. 17 Anutuuk Apram pimëën ngönëntak
ngön nenteta epël kup mowia. "Nook ni
omën pouröa ëap pël wes yanuulë." Ngön
pöt, Apram pi yaap Anutu pim kön wi
kosang wesa pöpë ëöetak tiarim ëap. Anutu
pöp omën wel wiauröa wëwëat yemangk.
Pimënt tapöpök omnant won wieëautön
maan yaarö.

18 Anutuuk Apramön, "Nim ëarö selap kaö
pan orööpnaat," kup mowia. Pël maan
Apram pim ru won ëën yang kaö nantë
omnaröa ëap pël sëpna pöt kön wi kosang
wesakaima. 19 Apram pim krismakiat 100
pöt temanöm yesën koröpö won sa. Ën
Seraata tapël koröp won sëën ru wilëpna
akunet pet ira. Pël ëauwaarök Apram pöp
kön tapëten ëeim wë pim kön wi kosang
yewesa pöt wiap newasën ëa. 20 Apram
pi Anutuu ngön kup mowia pöten kön se-
lap ëak kön wi kosang yewesaö pöt këlok
newasën ëa. Won, pi kön wi kosang yewe-
saut taintaë wes wak wakaima. Pël ëaö pö-
tak Anutuu yapinte wak isa. 21 Pöt, "Anutu
pim omën nant yaö neea pöt kë orööp-
naat," pël këëkë kön wiakaima pötaanök.
22 Apram pi kön wi kosang yewesautaring ke
pël wakaima. Pötaanök Anutuuk piin kön
wiin wotpilëp pël ëa. 23 Ngönëntak Anutuuk
Apramön wotpilëp pël kön wia ngön pöt
Apram pimtën naën. 24 Won, tiar pouröaan
ëa. Anutu, tiarim Kaöap Yesu weletakaan
wal ë ulmëaup, puuk piin kön wi kosang
yewesaurö tiarënta, "Wotpilörö," pël niap-
naat. 25 Anutuuk Yesu pi tiarim saunatëën
wel wiipënëak wes mëën wel wia. Pël ëën
tiar wotpil niwasëpënëak weletakaan wal ë
moulmëa.

5

Anutuuk tiarën, "Wotpilörö," pël yenia

1 Tiar Aköp Yesu Kristoon kön wi kosang
yewasën Anutuuk, "Wotpilörö," pël yenia.
Pötaanök tiarim Aköp Yesu puuk elniin
tiar Anuturing lup kopëtemer sak wë. 2 Pi
kopëtapök komre kolapring wëauta kan-
wer të niwiin peene pöta öngpök wë. Pël
yeë Anutuu ëwaataring kutömweri öpena
pöten kön wieë ërëpsawi yeë. 3 Pötaan
pëën ërëpsawi naën. Könöm nant tiarim
naë orö yaë pötëënta ërëpsawi yeë. Pöt
könöm pötök tiarim lupöt kosang niwas
yaë pötaanök. 4 Tiar lup kosang pötaring
wëën Anutuuk moröktak ök elniin kosang
wëën tiarimëën ya kë yes. Ya kë sak omën
ompyaut nimpna pöten kön wiak kor wë.
5 Tiar kor wëën kë naaröön yaëën ëö yes pël
naën. Pöt epël. Anutuuk pim Ngëëngk Pulö
tiarim lupötë wes mëën lup sant yaalni.
Pötaanök ëö naën yeë.

6 Tiar wëwë kosang öpenaata weëre
kosang pöt won wëën Anutu pimtë akun
mowia pötak Kristook Anutu kasëng
menaurö tiar utpetetakaan niöpënëak wel
wia. 7 Omën pimtok pimtën kön wiin wotpil
yaaupëën wel wiipena pöt tiarim naë pangk
won. Ën omën omnaröak kön wiin ompyaö
nampëën wel wiipena pötaar yok pangk
wel wiipen wes. 8 Pël ëaap tiar saunaring
wëën Kristo pi tiar kaamök ëak wel wia. Pël
ëa pötak Anutu pi lup sant yaalni pöt pet
yaalni. 9 Pël ëën peene Kristo tiarimëën wel
wiin pim iit il ngentiin tiarim saunat won
sëën Anutu pi tiar pouröen, "Wotpilörö,"
pël yenia. Pötaanök tiar ëwat panë wë.
Kristo pi kaamök elniin Anutuuk tiarim
utpetatë kangut naningkën ëëpnaat. 10 Tiar
Anutuun kööre tok elmëeim wëën pim
Ruup tiarimëën wel wiak wiap niwasën
Anuturing wë. Pötaanök tiar ëwat panë
wë. Peene Anuturing wë eptak pi wëwë
kosangtak wë kaamök elniaan ompyaö
panë öpenaat. 11 Pël ëën pöt pëën won.
Tiarim Aköp Yesu Kristo puuk elniin tiar
Anuturing lup kopëtemer saut. Pötaanök
pim yaalni pötaan peene eptak Anuturing
tiar pourö ërëpsawi yeë.

Atamök wel yawiaut koirën Yesuuk wëwëet koira

12 Ngaan panëër omën kopëtap Atam
puuk saun koirën saun pöt yangerak oröa.
Pël ëën saun pötaan wel yawia pöt oröa.
Pël ëën omën pourö tapël utpet ëeimeë
saun wak wel wieima. 13 Moses pim ngön
kosangöt naaröön wieëa akun pötak utpet
pöt yangerak ulöl sak wiakaima. Pël ëautak
ngön kosang pöt won wiaan Anutuuk, "Pit
nem ngön wa olëa," pël kön wiak kangut
pangk nemangkën ëa. 14 Pël ëën wel pöt
Atam pim naëaan ngës rëak oröak wiaan
wais Moses pim naë oröa. Pël ëën wel pötak
omën pourö ngep ëak wiakaima. Omën
pörö köpël wë utpet eimeë Atam pim Anu-
tuu ngön kat wiak wa olëa pöl naën ëautak
weletak pitta ngep ëa.

Atam pöp wel yawiauta wotöököp omën
ënëm orööpnaap Kristo pim ökre was
ëa. 15 Pël ëaap komre kolap pöt ngön wa
yoolëauta ök naën. Omën kopëtap Atamë
wa olëautak selap wel wian. Pël yaëën
Anutu pim komre kolap pöt, omën kopë-
tap Yesu Kristo pim kësangën elnia pötak
Atamë ngön wa olëa pöt il wesak omën
selap kiri elnia. 16 Anutuu kësangën pöt
omën kopëtap Atam pim utpet ëa pöta ök
won. Yaap, omën kopëtap Atam pi Anutuu
ngön wa olaanak Anutuuk ngön ë pet irak
omën pourö wel wiipënëak ök ëa. Pël
ëaap omën selap Anutuu ngön wa olaanak
Anutuuk kësangën elniak wotpil niwesa.
17 Omën kopëtap Atam pi ngön wa olëak
utpet sa. Pim pël ëa pötak wel pöt oröak
yang omën pourö ngep ëak wiakaima. Pël
ëautak omën kopëtap Yesu Kristo pim ëa
pöta këëtak Atam pim ngön wa olëa pöta
këët il yewas. Anutu pim komre kolapre
kësangën pötak tiar, "Omën wotpilörö," pël
yenia. Pël niaan tiar Kristooring wë kaö sak
öpenaat.

18 Pötaanök omën kopëtap Atamök Anu-
tuu ngön wa olëa pötak Anutuuk ngön ë
pet irak tiar omën pourö kö sëpenëak ök ëa.
Tapël omën kopëtap Yesu Kristook wotpil
wesak tiarimëën wel wia pötak Anutuuk
tiarën, "Omën wotpilörö," pël niak wëwë
kosangët yaningk. 19 Omën kopëtapök ngön
wa olëa pötak selap utpet san. Tapël kopë-
tapök ngön ngaarëk wa pötak selap wotpil
niwasëpnaat. 20 Pël ëën ënëmak Moses pim
ngön kosangöt oröön omnarö ngön kosang
pöt ilap riak utpet kësang panë yeë. Pël
yeëetak Anutu pim komre kolap pötak ut-
pet pöt ngep ëak ompyaö niweseim wë.
21 Këët epël orööpënëak ëa. Saun pötak wel
yawia pöt oröa tapël Anutu pim komre ko-
lap pöt Yesu Kristo pim wel wia pötaan kaö
sëpna pötak Anutuuk wotpil niwasëpënëak
ëa.

6

Tiar Kristooring wel wian

1 Yaap, Anutu pim komre kolap pötak
utpetat ngep yaë. Pötaan tolëël apen? Tiar
Anutu pim komre kolap pöt tiarim utpetat
ngep ëak tekeri sëpnaan utpet ëeim öpe-
naan apen ma? 2 Won pan. Tiarim lupötë
utpetat wel wi olëauröak tol ëën kaalak
utpet pöt yal menak öpen? 3 Tiar narö Yesu
Kristook yal mampenëak i yamë akun pötak
pim wel wia pöl tiarta piik yal menak wel
yawi. Pöten ar köpël ma? 4 I yamë piptak
Kristook yal ëak wel yawi. Pël ëën tiar
Kristooring yang kel yaniwer. Tol ëënak pël
yaë? Pep pim weëre kosang pötak Kristo
weletakaan wal ë ulmëa tapël tiarta wal ë
niulëën wëwë ngolöpta kanöök yes.

Kristooring wëwëetak öpenaat

5 Tiar Kristoë wel wia pöl wel yawi pötak
piik yal yemangk. Pötaanök tiar epël ëwat
panë wë. Anutuuk pi wal ë ulmëa pöl
tiar wal ë niulëën piik yal ëak öpenaat.
6 Pöta songönte epël kat wi yeë. Tiarim lup
ngaanöt Kristooring këra yetaprak möaut.
Pöt tiarim lupmeri utpetatë weëre kosang
wia pöt kërë olaan utpetatë inëën naën
ëëpenëak pël ëaut pötaanök. 7 Namp pi
wel wiak utpetatë iriaan ent ëaupök kaalak
utpetatë öngpök naön ëëpnaat. 8 Yaap, tiar
Kristo piiring wel wiaurö. Pötaanök kön
wi kosang panë wasën wëwëetakta piiring
wë. 9 Pöt tiar ëwat wë. Kristo pi weletakaan
wal ëaup. Pötaanök kaalak wel nawiipan.
Wel pötak yok pangk pim weëre kosangö
wak neirapan. 10 Pi utpetatë weëre kosangöt
won wes olapënëak wel wiin pangk ëa. Wel
wia pötaanök kaalak wel nawiipan. Peene
wë epët pöt Anutuun yak wë. 11 Ar tapël
arimtën kön wiin arim lupötë utpetat wel
wi olëak Yesu Kristook yal ëak Anutuun yak
wë pël ëëp.

12 Arim yang koröp lëngë sasa pipotë ken-
tre kauratë ënëm ëënganok utpetat pörek
wieë wer yanuun inëën elmëëngan. 13 Pël
ëakta arim möönre koröp pipot korarötëël
pëël elmëën utpetatëën inëën ëëpan. Ar
weletakaan wal ë nuulëaurö. Pötaanök
Anutu pim yaatak wë arim möönre koröpöt

piin yaö elmëën wotpil wëauta inëën ëëp.
14 Pöt ar Moses pim ngön kosangötë öngpök
naön Anutu pim komre kolap pötak wë.
Pötaanök kaalak utpetatön kön wiin kaö
nasën ëëpnaat.

Tiar wotpil wëauta inëën sak wë

15 Pötaanök tol ëëpen? Ngön kosangötë
öngpök naön Anutu pim komre kolap pötak
wë. Pötaanök yok pangk utpetat ëëpen ma?
Won pan. 16 Ar epël kat nawiin yaaurö ma?
Omën kaö namp arim möönre koröpöt pëël
elmëak pim këm ngönte ngaarëk wak inëën
elmëënëët. Pöta ök utpetatök arim kaö
sëën pim inëën elmëeim wiak kö sënëët.
Ën Anutu pim këm ngön ngaarëk yewautak
arim kaö sëën pöta inëën elmëënë pötak
Anutuuk, "Omën wotpilörö," pël niapnaat.
17 Ngaan utpetatök arim kaö sëën inëën
elmëeim wakaimauröak peene pöt ngönën
rë nuula pöt ngaarëk panë yeö. Pötaanök
Anutuun yaya mepa. 18 Ar utpetatë weëre
kosangtakaan ent ë nuulëën wotpil wëau-
tak kaö sëën inëën sak wë. 19 Tiar yang om-
narö pëën. Pötaanök ar ngön pipot kat wiin
omnaröa omnant yautëël ök ëak yeniak.
Ar ngaanëër arim möönre koröpöt kentre
kaurre utpet ke nentere nent pötëël pëël
elmëak pötë inëën elmëeim wakaimaurö.
Tapël peene akun eptak pöt ompyaö panë
sënëën arim möönre koröpöt wotpil wëau-
takël pëël elmëeim ön.
20 Ngaan utpetatök arim kaö sëën inëën
ëeimeë wotpil wëauta inëën naën eimaurö.
21 Pël eimeë pöta kë oröpöt koireimaurö?
Utpet eima pöten peene eptak kön wiin ëö
yes. Pöta këët wel. 22 Peene akun eptak pöt
Anutuuk utpetatë sulöptakaan wil niulëën
pim inëën sak wë. Pël yeë pöta këët arim
wëwëat ngëëngk sak ompyaö wë wëwë
kosangët wak om wakaim önëët. 23 Pöt
arim utpetatë inëën yaauta kang pöt wel
koirënëët. Ën Anutu pim kësangën yaalni
pöta këët Yesu Kristook yal menak wëwë
kosangët koirënëët.

7

Tiar wëwë ngolöptak wë

1 Karurö, ne Moses pim ngön kosangötë
öngpök wëaurö arën niamaan. Ar ngön
kosangöt kön yawiaurö epël ëwat wë.
Omën namp pi öp wë pötakëër ngön
kosangötë iri wë. 2 Pöta ngön nokoliil
nent epël wia. Öng ompringëp pim om-
pöp wel nawiin wëën ngön kosangtak piar
ompöp erën elmëaan wë. Ën wë ompöp
wel wiin pöt ngön kosang pipët pim naë
mop yemowi. 3 Pötaanök öngöp pim ompöp
öp wëën sëp wesak omp muntap koirak
piiring wëën pöt öngre omp wëwëet ut-
pet wesak saun yokoir. Ën ompöp wel
wiin pöt ngön kosang pipët pim naë mop
mowiin wë omp muntap koirak öngre omp
wëwëet utpet newasën yaë. 4 Karurö, arim
songönte tapël wia. Kristo pi pim ko-
röpö weletaan pëël elmëaup ar piik yal
ën ngön kosangtaan wel wiin pötë öng-
pökaan wil nuulëën wë. Peene pöt ar
weletakaan wal ëaup Kristo pimëën sak
wë. Pi tiar Anutuu inëën yaëën tiarim
wëwëatë këët pim yapintak sëpënëak wal
ëa. 5 Tiar lup ngaanötring wakaiman akun
pötak ngön kosangötök elniin utpetatëën
kentre kaur eimeë tiarim möönre koröpöt
saun koirën pöta ya mëneimeë weletaan
yaö ëaut. 6 Peene pöt, Kristook yal menak
ngön kosangtaan wel wian pötak ngön
kosangötë nitëën wakaima pötakaan wil
nuulëën wë. Pötaanök kaalak ngön kosang
ngaan retëng ëa pötë ënëm naën wëwë
ngolöp Ngëëngk Pulöök pet yaalni eptak
Anutuun inëën yaalmë.

Saunatök utpet niwesa

7 Pötaanök tol apen? "Ngön kosang pöt
utpetat," pël apen ma? Won pan. Ngön
kosangöt won ëën ne utpetatë songönte
ëwat nasën ëan tapön. Ngön kosang pötak
epël ya. "Ni omën muntaröa omnantön
war ëënganok," pël ya. Ën pötak pël naën
ëanëën war yaaö pöten köpël ëan tapön.
8 Ngön kosang pipët war yaaö pöten ya. Pël
ëën ne war yaaö pöten kön wiaan utpet
yaaö pötak kante koirak nem lupmerën
këk yaalmëën war nentere nent orö yen-
erë. Ngön kosangöt won ëën utpet yaaö
pöt weëre kosang won ëan tapön. 9 Ne
ngaan ngön kosangöt këëkë ëwat nasën
wë nemtën kön wiin ompyaö wakaimaup.
Ënëmak war yaauta ngön kosangët orö rëa
pötak utpetatë songönte ëwat wëën nem
lupmeri utpetat kaö sëën 10 nemtën kön
wiin, "Wel yawiauta kanöököl yes," pël
ëaut. Anutu pi ngön kosang pötak el-
nëën ompyaö ömëak ëautak pötak ne wel

yawiauta kanöökӧl wakaiman pӧt pet el-
nëaut. 11 Ne ngӧn kosang pӧten kӧn wiaan
utpet yaaӧ pӧtak kante koirak morӧk el-
nëak pipël ngӧn kosangtaan wel yawiauta
kanöökӧl neulëa. 12 Tiar epël ëwat wë. Ngӧn
kosang pӧt ngëëngkӧt, ën kom ëak nent
nent wasëneta ngëëngk, wotpil, ompyaut.
13 E tol am? Ngӧn kosang ompyaӧ pӧtak
wel yawiauta kanöökӧl neulëa pël am ma?
Won pan. Utpet yaaӧ pӧtak wel yaw-
iauta kanöökӧl neulëa. Piptak ngӧn kosang
ompyaut pet elnëak pël ëa. Omën pipët
tol ëënak ëa? Ne utpet yaauta songӧnte
tekeri yesën ëwat sak utpet yaaӧ pӧten
utpet panëët pël wasumëak ëa. Pël ëën
ngӧn kosang ompyaӧ pӧtak utpet yaaӧ pӧt
sasa utpet panëët pӧt pet yaalnë.

Saunatӧk utpet niwesa

14 Tiar ëwat wë. Ngӧn kosangӧtëël Anutu
pim Pulӧӧk pimtë kentӧӧn pet yaalni. Pël
yaëënak ne yang korӧpӧӧring utpetatë
ӧngpӧk wë pӧtë inëën yeë. 15 Ne nem
omnant yaautë songӧnten kӧpël wë. Ne
omën ompyaut ëëmëak kentre kaur yaalnë
pӧt naën yaaup. Ën utpetat ëënganëak
kaaӧ yaalnë pӧtӧkëër yaaup. 16 Nem omën
utpetat ëënganëak kaaӧ yaaut yaaӧ pӧta
ngӧnte ӧk yeniak pipët. “Ngӧn kosangӧt
ompyaut.” 17 Pӧtaanӧk nem korar yeë
epot nemtë kӧnӧӧk won, utpetatӧk nem
lupmeri wieë këk yaalnëënak yeë. 18 Ne
songӧnte epël ëwat wë. Nem lupmeri omën
ompyaut wi naӧn, nem lup ngaan pӧmeri.
Pӧtaanӧk ompyaut ëëmëak yeemak pangk
naën yaaup. 19 Ne omën ompyaut ëëmaap
pël yeemak naën yaaup. Ën omën utpetat
naën ëëmaap pël yeemak yaaup. 20 Ne ut-
petat naën ëëmaap pël aӧӧk yaaӧ pӧt nem
kӧnӧӧk won, utpetatӧk nem lupmeri wieë
këk yaalnëënak yeë.

21 Ne itaangkën omën epët nem naë
orӧ yaë. Omën ompyaut ëëmëak yeem
utpetat pëën ë yeë. 22 Yaap, nem lup-
merӧk Anutu pim ngӧn kosangӧtӧn kent
pan yaalnë. 23 Pël yaëën ne itaangkën ut-
pet ngaan nem lupmeri wiakaima pӧtӧk
nem ӧmpyaӧ ëëmëak kӧn yawi pӧtӧn kӧӧre
tok elmëak wii netëën pӧtë ӧngpӧk wë.
24 O, ne omën utpetemor. Nem korӧpӧ
weletaan yaӧ yaë eptakaan talëpӧk ent ë
neulëëpën? 25 Ne tiarim Akӧp Yesu Kristook
ent ë niulëa pӧtaan Anutuun yӧӧre ërëp
yamëëaup. Nem ӧk yeniak pipta songӧnte
pӧt epël yaë. Nemtë kӧnre lupӧtӧk pӧt
Anutuu ngӧn kosangӧtëën inëën yaëëtak
utpet ngaan nem lupmeri wiakaima pӧtëën
inëën yaë.

8

Kristook saunat ent ë nuulëak Ngëëngk Pulӧ yaningk

1 Pӧtaanӧk omën Yesu Kristooring yal
menak wëaurӧ tiarim naë utpetatë ngӧn
kangit ë pet yaira pӧt won ëëpnaat. 2 Pӧta
songӧnte epël. Ngaan ne utpet pëën
eimeë wel yawiauta kanöökӧl seimaup.
Peene pӧt, Yesu Kristooring yal menak
wë pӧtaan Pul wëwë kosangët yaningk
pӧӧk ent ë neulëën utpetatë ӧngpӧk sëëre
wel wi pël naëngan ompyaӧ eim ӧmaap.
3 Mosesë ngӧn kosang pӧtӧk ompyaӧ ni-
wasëpënëak yaëën tiarim lup ngaanӧtӧk
weëre kosangӧt wak iraan pomp ëa. Pël
ëautak Anutuuk yok pangk ëak pimtë Ruup
wes mëën tiar omën utpetaröa mӧӧnre
korӧp wak yangerak orӧa. Pël ëën Anu-
tuuk elmëën pi tiarim saunatë kangut wak
wel wia. 4 Anutuuk ngӧn kosangӧtë wotpil
wieëaut tiarim naë orӧӧpënëak pipël ëa.
Pӧt tiar lup ngaanӧtë wëwëetak naӧn wë
Ngëëngk Pulӧӧkë yaalni pӧl yeë pӧtaanӧk.
5 Omën lup ngaanӧtë wëwëetak wë piporӧ
pitëm kӧnӧt ngaan wëwë pӧtakël rë olëak
wë. Ën omën Pulӧӧkë yaalmë pӧl yaë pi-
porӧ pitëm kӧnӧt Pulӧӧkë naë rë olëak piir-
ing wë. 6 Omën kӧnӧt lup ngaanӧtë wëwëe-
takël rë olëak wë piporӧ wel wiak kӧ sëp-
naarӧ. Ën kӧnӧt Pulӧӧkë naë rë olëak wë pi-
porӧ mayaaptaring wakaim ӧpnaarӧ. 7 Pӧta
songӧnte epël. Omën kӧnӧt lup ngaanӧtë
wëwëetakël rë olëak wë piporӧ Anutuun
kӧӧre tok yaalmë. Pël yeem pit pim ngӧn
kosangӧt ngaarëk naӧn yaauröak tol ëak
pël ëëpën? 8 Omën lup ngaanӧtë wëwëetak
wë piporӧ Anutuuk pitën itaangkën pangk
naën yaë.

9 Ar pӧt, lup ngaanӧtë wëwëetakël naӧn.
Pulӧӧkë wëwëetak wë. Pël ëën Anutu
pim Pulӧ arring wë. Omën namp Kristoë
Pulӧ pim naë won ëëpna pӧp pi Kristoë
omnamp won. 10 Yaap, utpetat yaautak
arim mӧӧnre korӧpӧt wel wiipënëak yaӧ
elniaurӧ. Pël ëauröak Kristo arring wëën
yak Anutu pim arën, “Omën wotpilӧrӧ,” pël
niia pӧtaan wëwë kosangtak wë. 11 Anutu

pim Pul Yesu weletakaan wal ë moulmëa
pö arring wë. Pötaanök Anutu Yesu Kristo
weletakaan wal ë moulmëa pöpök elmëën
pim Pul arring wë pöök arim möönre koröp
kö sëpënëak yaö yaalni pipot wal ë niulëën
önëët.

Ngëëngk Pulöök Anutuu ru yaniwas

12 Karurö, Anutu pim tiarimëën elnia
pötaan kangit elmëëpenëak pöt yok
pangk lup ngaanötë wëwëetak naön
ëëpenaat. 13 Pöta songönte epël. Ar lup
ngaanötë wëwëetak önë pöt wel wiak kö
sënëët. Ën Ngëëngk Pulöökë yenia pöl ëën
weëre kosang ningkën koröpöökë utpetat
moolëak pöt wëwë kosangtak wakaim
önëët. 14 Omën Anutuu Pulöökë ënëm yes
piporö Anutu pim ruurö. 15 Pöt Anutu
pim Pul arim wa pö ar omën nantök wii
nitëën kas ëënëak naalniin ëa pötaanök.
Won, Pulöök Anutu pim ruurö elniin pim
weëre kosangöök Anutuun, "Pep, ni tenim
Pep ompyaup," pël maim wë. 16 Ngön pöt
tiar Anutu pim ru sak wë Ngëëngk Pulöök
tiarim lupötë kaö wesak tekeri wasën kat
wiak pël yemak. 17 Yaap, tiar Anutu pim ru
sak wë. Pötaanök pim omnaröaan omën
ompyaut yaö ëa pöt öpenaat. Pël yeem
Anutuu Kristoëën yaö ëa pöteta piiring
öpenaat. Pöt Kristo tiarimëën këlangön
kat wia pöl tiar pimëën këlangön kat yawi.
Pötaanök Anutuuk kutömweri tiarënta
piiring ping wesak niak ë rangiat nimpnaat.

Tiar ënëmak kutömweri wëwë ompyaut öpenaat

18 Ne kön wiin kutömweri ping wesak
niak ë rangiat nimpna pöt kaöet. Ën
peene wë eptak këlangön kat yawi epët
pöta ök won, kotte. 19 Anutuu omën ket
ëa epot pout Anutuuk pim ruurö tiarim
ë rangiat tekeri niwasëpënëak ulöp kant
mëneë kor ëeim wë. 20 Anutuuk elmëën
pim omën ket ëa pipot om pas wakaima.
Pöt pitëmtë kentöök naën, Anutu pimtok
pël ëëpënëak yaö mëëaut. Pël ëaut yak
pit Anutu pimtë ompyaö mowasëpnaaten
kor wë. 21 Pit Anutuuk pitëm söpre tet
ëak wiakaima pötakaan ent ë ulmëën Anu-
tuu ruuröaring yal ëak ompyaö wë kaalak
omën nantë inëën naën ëëpna pöten kor
wë. 22 Tiar ëwat wë. Omën pasut Anutuu
ket ëa epot pout öngöröa ru wilëpënëak
lel yailën këlangön kat yawiem ruupëën
kor wë pöl akun kaöaö oröön ompyaö sëp-
naaten kor wë. 23 Pitëmënt pëën won,
Anutuuk Ngëëngk Pulö kaö wesak ningkën
waurö tiarta këlangön kat yawiem Anutuuk
tiar pim ru wes pet niirak tiarim yang
koröpöt ent ëak ngolöpöt nimpënëak kor
wë. 24 Pöta songönte epël. Anutu tiar
utpetatë öngpökaan ent ë nuulëa. Pël ëau-
tak peene tiar pi pet irak koröpöt ngolöp
niwasëpënëak kor wë. Pi pet irak koröpöt
ngolöp wesa talte tiar pim pël ëëpnaaten
kor wë. Pöt namp pim omën kor wë pöten
ityaangk talte pi kaalak kor naön ëëpën.
25 Omën itnaangkënten kön wi kosang we-
sak öpenaat pël weseë ya kë sak kor wë.

26 Tiarim kön wi kosang yewesa pö-
tak tiar weëre kosang won ëën Ngëëngk
Pulöök kaamök yaalni. Pöt tiar Anu-
tuun kimang mapenëak tolëël maan pangk
ëëpën pöten köpël pötaanök. Pël yeëe-
tak Pulö pimtok tiarim lupötë wë Anutuun
kimang maim wë. Pi omnaröa naënël
lupötëaan ing maimeë Anutuun kimang
maim wë. 27 Pël yaëën Pep pi omnaröa
lupötön panë ityaangkaupök Pulöökë kön
pötenta ityaangk. Pöt Pulö pi Anutuu
könöökë ënëm ëak Anutuu omnarö tiarim
kangiir kimang maim wë pötaanök.

28 Tiar ëwat wë. Anutuun lup sant
yaalmëa pörö, omën nentere nent tiarim
naë orö nirëak ompyaö yaniwesaut kaamök
elmëëpnaat. Pi yas niapënëak kön wia
pötaanök pël elnia. 29 Anutuuk omën pim
wet rëak kön wia pörö tiar pim Ruupë ök
sëpënëak kom ëa. Pötaanök pim nangarö
tiar selap sëën pimënt nan kaöap pël sak
öpnaat. 30 Pël ëën Anutuuk pim kom ëa
pröen yas niia. Pël ëak yas niia pröen,
"Wotpilörö," pël niia. Pël ëak wotpil niwesa
pörö ping wesak ë nirangia.

Anutuu lup sant pöt tiar sëp naniwaspan

31 Anutu pi tiarimëën pipël kaamök yaalni
pöten tol apen? Pi tiar kaamök elniaap
talëpök kööre tok elniak pim moresiaan wa
ëp elniipën? Won. 32 Pi keimön naalniin
pim Ruup tiarimëën wes nimëën tiarim
kangiir wel wia. Pötaanök pi kaamök el-
niak omën muntatta kët ël epotë nineim
öpna pöt tiar kön wia. 33 Omën Anutu
pimtëën yaö wesaurö tiar talëpök ngön
yaatak niulëëpën? Won. Anutuuk wot-
pil niweseim wë. 34 Pötaanök talëpök ut-
petatë kangut ningkën kö sëpen? Won.
Yesu Kristo pi tiarimëën wel wia pöt pëën
won. Pi wel wiak kaalak weletakaanta wal

ëaup. Pël ëak Anutu pim mor yaapkëësi
wë tiar kaamök elniipënëak Anutuun ki-
mang maim wë. 35 Pötaanök omën oröpötök
Kristo pim lup sant yaalni pötakaan ent
ë nuulëëpën? Könömöt yewautak ma
këlangön kat yawiautak ma utpet yaniwas
pötak ma ngöntök yaautak ma omnantëën
il ngentingenti yaautak ma nga yaalniautak
ma yamëngkautak pötök pël naalniin ëëp-
naat. 36 Pöta ngönte ngönëntak epël wia.
"Ten nimëën sak wëën yak kët ël epotë
utpet wesak nimëneim wë.
Pitök tenën itaangkën pol sëpsëp yamö
pöröa ök sëën pël elnieim wë."
37 Omën könöm pipot tiarim naë oröak Anu-
tuu naëaan ent ë nanuulaan yaëën tiarök
könöm pipot il mowas pet yair. Pël yeë pöt
Kristo lup sant yaalni pöpök weëre kosang
niwasën taintaë wë. 38 Nem pël yak pöta
songönte epël. Nem kön kosang wia pöt
omën nentak Anutu pim lup sant yaalni
pötakaan ent ë nanuulëëpan. Weletak ma
wëwëetak ma enselöröak ma omën kaö sak
kutöweriaan yangerakë wëaurö ma omën
peene wia epotök ma ënëm orööpna pötök,
39 omën olaanötök ma öngkölaan pötök,
omën ke nentere nent wia pipotök Anutuu
lup santakaan ent ë nanuulëëpan. Lup sant
pöt tiarim Aköp Yesu Kristook yaalni.

9

Pool pi Yuta omnaröaan ya këlangön ëa

1 Ne Kristook yal menak wëaupök nem
ök niama epot kaar won, yaapöt. Ngëëngk
Pulöökta ngön epot yaap pöt pet elnëën
nem lupmerök kön yawi. 2 Ne ngön epot
ök niamaan. Yuta omën nem karuröen
yaköm pan kön wieimeë nem lupmer utpet
pan. 3 Nem kentöök kan nent wiaan pöt
Anutuuk pit kama moöpnaan ne kangiir es
parëaöökë kanöökël sak Kristo pëlëër wëën
ne pëlëër ömëak kent kön yawi. 4 Ten Israel
omnarö Anutuuk pimëën yaö niwasën pim
ru sëën pim ëwaat pet elnia. Pël ëak ngön
taë wes mena pöt ninak pim ngön kosangöt
ök niiaurö. Pël ëak piin yaya maim öna kan
pöt pet elniak kup ke nentere nent niwia.
5 Tenim ëarö ngönënë kaö sak wakaimaurö.
Pël ëënak Kristo omën möönre koröp wak
tenim kurtak oröaup omën poutë kaö sak
wë, Anutu tapöp. Piin yaya maim öpa, kët
ël epotë. Yaap.

Anutu pi omnarö pimëën yaö yaniwas

6 Anutuuk ten Yuta omnaröen pim omën
sënëak niia pöt ten pourö pöp panë nasën.
Pël ëautak pim kup niwia pöt mos naën ëa.
Pöt Israel pöpökaan ulöl sa Yuta omën pörö
pourö Anutuun kön wi kosang wasën yaö
nemowasën ëa pötaanök. 7 Ën Apram pim
ëaröeta pourö pim ök nasën ëa, naröakëër.
Pöta ngönte ngönëntak epël kup mowia.
"Aisak pim ëaröakëër nim yaö sëpnaat."
8 Pipta songönte epël wia. Omnaröa wëwëe-
takël pëën Apram pim wilën ulöl sa pörö
Anutuu ru nasën. Anutu pim kup mowiau-
takël wilën ulöl sa pöröaar pit Apramë ë
panëërö pël sa. 9 Pöta kup mowia pipët
epël ëa pötaanök. "Krismaki nent won sëën
nem akun wia pötak kaalak wais kaamök
elmëën Sera pi yokotup wilëpnaat," pël
mëëa. 10 Pötaar won. Repeka pim naëëta
tapël oröa. Pi tenim ëap Aisak piiring wë
ru naar yak sak wila. 11 Piarip tep ëak ëlëpë
yaatak wë omën utpetere ompyaö pöt naën
ëa. Pël ëautak Anutu pim wet rëak pimtë
könöök omnaröaan yaö ëa pöl akun pötakta
pël ëëpënëak kent kön wia. Pi piarpim ëa
pötaan won, pimtë yaö elmëa pötaan kom
elmëa. 12 Pël ëak Repekaan, "Nanëpök nan-
gapë inëën ëëpnaat," pël ök mëëa. 13 Pöta
ngönte ngönëntak epël wia. "Ne Yakopön
kent yaë. Ën nanëp Isoon kaaö."
14 Pötaan tiar Anutu pim ëa pöten, "Ko-
rar ëa" pël apen ma? Won pan. 15 Pöt
pi Mosesën epël ök mëëa pötaanök. "Ne
omën nampön mait elmëëmëak pöt yok
pangk pël elmëëmaap. Ën nampön yaköm
elmëëmëak pöt pël ëëmaap." 16 Pötaanök
Anutu pi omën nampë kentööre weë yen-
gentiaö pötaan won, pimtë yaköm pötak
yaalmë. 17 Pöt Anutu pim Peroon ngön ök
mëëa pöt ngönëntak epël wia pötaanök.
"Ne nem weëre kosang pöt nim naë tekeri
wasën nem yapinte yang poutë aö së pangk
ëëpënëak kaö wes niulëaut." 18 Pötaanök
tiar Anutuun ëwat wë. Pi omën nampön
yaköm elmëëpënëak pöt yaköm elmëëp-
naap. Ën namp pim lupmer il mowari-
ipënëak pöt yok pangk pël ëëpnaap.

Anutu pi ya sangënre yaköm pout yaaup

19 Anutu pël yaëën arim naëaan narö
köpël wë epël an koröp. "Ten Anutu
pim kent ëëpna pöten yok pangk kan
nemowariingan. Ten utpet ëëk pim ken-
töökë ënëm yeë. Pël yaëën Anutu pi oröp
ëënak tenën kön wiin utpet yaë?" 20 Ar pël
aan kangiir epël niamaat. Ar omën talöröak

Anutuun ngön ke pil yemak? Pangk pël
naëngan. Ma yang kap nentak yok pangk
pim ket elmëaupön, "Ni tol ëënak ne epël
ket yaalnëën?" pël mapën ma? Won.
[21] Omën kap ket yaaup pim kentöök yange-
taring ket ëëpënëak pöt yok pangk ket ëëp-
naat. Yang ulöp kopët nentak kap nen-
tepar, nent kaöatëën nent kotutëën, pël ket
ëëpënëak pöt yok pangk.

[22] Anutu pim kentöökë wia pöt kap ket
yaaupë ök. Pi pim omën ket elnia eporö
pim kentöök omnant elniipënëak pöt yok
pangk. Omën naröen nga elmëak pitëm
naë pim weëre kosangöt tekeri wasëpënëak
kent kön wia. Pël ëaap pi omën pim
nga elmëak kö mowasëpnaaröen ya wiap
elmëak teëntom namëngkën ëa. [23] Anutuuk
omën munt pim yaköm elniipënëak kön
wiaurö tiarim naë pi ëwaare ë rangi pout
pangk ëeëaupök pöt tekeri wasëpënëak
omën kö mowasëpnaaröen ya wiap elmëak
teëntom namëngkën ëa. Pi wet rëak tiar
ëwaare ë rangi pöt öpenëak kopëta wes
niwia. [24] Pöt tiar tapöröen pi yas niiaup.
Yuta omën teniméntëër won, ar omën
muntaröeta. [25] Pöta ngönte tektek omën
Osea pöpë pepeweri epël wia.

"Omën wet rëak nemëën newasën ëauröen,
'Nem omnarö,' pël memaat.

Ën wet rëak lup sant naalmëënörö lup sant
elmëëmaat.

[26] Ën, 'Ar nemëën newasën yeë,' pël mëëa
yang pörekta kaalak,

'Ar Anutu wëwëetaringëp pim ruurö,' pël
memaap."

[27] Ën tektek omën Aisaia puukta Israel om-
naröaan ngön ëak epël ëa.

"Israel omnarö selap sak i pis i kaöaöökë
ëöök pötë wia pöl ëeë

pël ëautak Anutuuk om kopët naar kama
öpnaat.

[28] Pöt Aköp pi ngön yaatak teënt pan ë
pet irak kangut yangerakë omnarö
mampnaat pötaanök."

[29] Aisaia puuk kaalak tektek ngön nent epël
ëa.

"Anutu kutömweri ngaarëk wëaupök
tiarim ruure ëarö mait naalmëën
ëanëën tiar Sotomre Komora ka
pöörarë wakaimauröa ëa pöl kö san
tapön."

Israel omnarö wotpil sëpënëak poprak ëa

[30] Pötaan tiar tol apen? Epël apenaat.
Omën muntaröa naëaan narö wotpil sëp-
naataan weë nengentiin ëauröak wotpil sak
wë. Pit Anutuun kön wi kosang yewasën
wotpil mowasën wë. [31] Ën Israel omnarö
ten wotpil sënëak weë ngentiak Moses pim
ngön kosangöt ngaarëk weimeë pompre
kaö ë imaut. [32] Pit tol ëënak wotpil nasën
ëa? Pël ëëpnaan Anutuun kön wi kosang
newasën, pitëmtë wëwëat kaamök ëën wot-
pil sëpën wesak ëa pöt pangk naën ëa. Pit
Kristoon kaaö elmëak omnaröa këlötëaan
söë urak kawi yengenti pöl ëa. [33] Pöta
ngönte ngönëntak Kristoën ngön nent epël
ëa.

"Kat wieë. Ne Saion kak omnarö söë
uröpënëak kël naö yawi.

Kël weë panë naö omnarö kawi ngentiak
utpet sëpënëak yawi.

Pël ëën omën namp piin kön wi kosang
wasëpna pöp ëö nasëpan."

10

Israel omnarö pit Anutu pim wotpil yewas kan pöök nasën ëa

[1] Karurö, nem lupmerök Anutuuk Israel
omnarö pit utpetetakaan kama moöpënëak
kent pan yaalnëën Anutuun kimang maim
wë. [2] Ne pitën ëwat wë. Pit Anutu pim inëën
elmëëpnaaten kent ëak weë yengenti. Pël
ëaap Anutuu kan ompyaut köpël wë yak
köntak yaë. [3] Pit Anutuuk wotpil yaniwas
kan pö kasëng menak pitëmtok wotpil sëp-
naataan weë ngentiak ya yamëngk. Pël
yeem Anutuu iri wë pim wotpil yaniwas kan
pöökol nasën yaë. [4] Tiar ëwat wë. Moses
pim ngön kosang pöt Kristo oröön mop
mowia. Pötaanök omën pourö piin kön wi
kosang yewasën pit, "Omën wotpilörö," pël
yema.

[5] Moses pi omën Anutuuk pitën,
"Wotpilörö," pël mapënëak ngön kosangöt
ngaarëk yewa pöröaan epël retëng ëa.
"Omën namp ngön kosang pout ngaarëk
öpna pöp Anutuuk piin, 'Wotpilëp,' pël
maan wëwë koirëpnaap." [6] Omën Kristoon
kön wi kosang yewasën Anutuuk pitën,
"Wotpilörö," pël yema pörö epël kön
nawiin yeë. "Talëp o kutömweri is Kristo
koirak irapën?" [7] Ma "Talëp öngk yangera
öngpök ngemë Kristo weletakaan koirak
aprëpën?" Kristo pi tiar piin kön wi
kosang yewasën Anutuuk wotpil wesa
pörö tiarim naë wë. Pötaanök tiar piin

ap newasngan. [8] Tiar Kristoon kön wi
kosang yewasën Anutuuk wotpil wesa
pörö kön pël nawiingan. Tiar epël kön
wiak yak. "Anutuu ngönte arim naë wia,
arim këmötëëre lupötë." Ngön pöt kön wi
kosang yewesauta ngönte tenim ök yeniak
pipët. [9] Arim këmötëaan, "Yesu tenim
Aköp," pël ök yeem lupötök Anutuuk Yesu
weletakaan wal ë ulmëa pöt kön wi kosang
wasënë pöt Anutuuk utpetetakaan kama
niöpnaat. [10] Pöt tiarim lupötök Yesuun
kön wi kosang yewasën Anutuuk wotpil
niwasëpnaat pötaanök. Këmötök, "Pi
tenim Aköp," pël yaan utpetetakaan kama
niöpnaat. [11] Pöta ngönte ngönëntak epël
wia. "Omën piin kön wi kosang wasëpna
pöp pi yok pangk ëö nasën ëëpnaap."
[12] Pöt Yutaare omën muntarö tiar omën
kopëtarö, narö maimarö won pötaanök.
Tiarim Aköp kopëtap puuk omën pourö
kaamök elniipënëak kimang maim wë pörö
komre kolap elnieim wë. [13] Pöta ngönte
ngönëntak epël wia. "Omën Aköpön
kaamök elmëëpënëak kimang mapna pörö
Anutuuk utpetetakaan kama öpnaat." [14] Tol
ëak omën piin kön wi kosang newasën wë
pöröak kaamök elmëëpnaataan mapën?
Tol ëak Anutuu ngönte kat nawiin ëauröak
kön wi kosang mowasëpën? Tol ëak pim
ngönte ök nemaan wiaan kat mowiipën?
[15] Tol ëak pim ngönte ök mapënëak wes
namëën wiaan ök mapën? Pöta ngönte
ngönëntak epël retëng ëa. "Omnaröa
Anutuu ngön ompyaut wak yewais pöt
ompyaö pan."

Israel omnarö pit ngön ompyaut kön wi kosang nemowasën ëa

[16] Ngön ompyaut pitëm naë oröautak
narö ngaarëk naön yaë. Pöta ngönte tektek
omën Aisaia puukta epël ëa. "Aköp, ten nim
ngönte ök mëëautak kat nawiin yaë." [17] Kön
wi kosang yewesauta songönte epël. Kris-
toë ngön pöt, omnaröak ök niaan kat wiak
kön wi kosang yewas. [18] Ne epël niamaan.
Pit ngön ompyaut kat nawiin ma? Won,
pit yok kat wiaurö. Pöta ngönte ngönëntak
epël wia.

"Pitëm këm ngönöt yang epotë sa pet yair.
Ën ngönöt ka poutë pangk yaë."

[19] Ne kaalak pëlpël niamaan. Israel omnarö
kön nawiin ëa ma? Pöta kang nent Mosesök
Israel omën pimoröen epël mëëa.

"Ne omën maimarö arim urtak wa ulmëën
ar pitëmëën yak wëwë ompyautaan
warre kaur ëënëët.
Ën ne omën köpël narö arim kangiir ömaat.
Pël ëën ar pitëmëën ya sangën ëënëët."

[20] Ënëmak Aisaia pi Anutu pim omën
muntaröa ompyaö wasëpna pöten kön wieë
kas köpël pitëmëën ngön epët pëën wes
wia.

"Neen ngaöl naalnëënöröak nokoiraut.
Nemëën pëlpël nenëaan ëaurö ëö menaut."

[21] Pël ëak Israel omnaröaan epël ëa.

"Ne akun wali pan pitën yas yemaan kat
wiak wa olaimaut."

11

Anutu pi Israel omën naröen yaköm elmëa

[1] Ne kaalak pëël niam. "Anutu pi pim
Israel omnarö kasëng panë momena ma?
Won pan. Neenta Israel omnamp, Apram
pim ëap, Pensaminë kurtakaanëp. [2] Anutu
pi omën pim ngaanëër pimëën yaö wesa
pörö kasëng nemangkën ëa. Pöta ngönte
tektek omën Elia pim ngönte ngönëntak
wia pöt kat nawiin ma? Elia pi kimang
ngöntak Israel omnaröaan Anutuun kaaö
ngön epël mëëa. [3] "Aköp pit wet rëak
nim tektek ngön yaaö nem karurö mënak
kiri ar yaaö uröteta kelën nemënt wëën
neenta nempënëak yaë." [4] Pël maan Anu-
tuuk kangiir epël mëëa. "Ne omën selap
pan 7000 yang omp ak Paal pöpön yaya ne-
maan wë pörö ngaata öngpökaan ngarangk
elmëeim wë." [5] Tapël peene akun eptakta
Anutuuk omën kopët naar komre kolap
elniak yaö niwasën wë. [6] Anutu tiarim
ompyaö yaautaan won, pimtë komre kolap
yaalni pötaan yaö niwesa. Omnarö ompyaö
yaëën pi yaö yemowas talte komre kolap
yaalmë pöt kë ëëpën.

[7] Pöten tol apen? Israel omnarö këët
koirënëak weë ngenti imautak pourö
nokoirën ëan. Kopët yaö niwesauwaar
tenimtokëër yokoir. Ën muntarö pöt
Anutuu ngön wa olaan puuk elmëën lupöt
il wariak wë. [8] Pöta ngönte ngönëntak epël
wia.

"Anutuuk pitëm lupöt wa irikor elmëak it
ngaapre katun mowesa.
Pël ëa pötepar peeneta om wia."

[9] Ën Moses pim ngön kosang Yuta omnaröa
kent eima pötak wii motëa pötaan Tewitök
epël ëa.

"Pitëm kaömp neim wë pöt animauröaan
kalaap wiire pongön të pël yeë pötë
ök ëëp.
10 Pit omnantön itnaangkën ëëpnaan pitëm
itöt röök ulak ëëp.
Pit omën könöm panëët wak wëën pitëm
kasngelöt pak ëeim öp."

Anutuuk omën maimarö kama yeö

11 Ne kaalak pëël niamaan. Yuta omnarö pitëm wiapre kor ëa pötak ngentiak sasa utpet ëa ma? Won pan. Pit omën muntaröa wëwë ompyautaan war ëën tapël öpënëak Anutuu ngön wa olaan Anutuuk omën munt pörö utpetetakaan kama wa. 12 Yuta omnarö Anutuu ngön wa olaan Anutuuk omën pourö ompyaö yaalmë. Pit kawiap ëën omën muntarö ompyaö yaalmë pöt pitëm kaalak Anutuu naë rë olëak öpna akun pötak Anutuuk kaö wesak ompyaö elniipnaat.

13 Ne peene ar köpël omnaröen ök niamaan. Anutuuk ar kopël omnaröen pim ngönte ök niamëak yaö neaan pël yeem arim naë ya yamëngk pöten kön wiin kaöet pël yaë. 14 Ne ya pöt yamëngkën Yuta omën nem kar narö Anutuuk arën ompyaö yaalni pötaan war ëën pim naë rë olaan kama niöpën wes. 15 Anutuu pitëm kasëng mena akun pötak puuk elniin kopël omnarö ar piiring lup kopëtemer san. Pötaanök Anutuu pitëm kaalak öpna pötak tolëël oröopën? Omnarö weletakaan wal ëak wë pöl Anutuuk kaö wesak ningkën ar wëwë ompyaö panëëtak ön sa. 16 Ngön nokoli nentepar epël wia. Yuta omnaröa yaaul omën namp kaömp nemes wak Anutuun yak kom ëak kaö nent mangkën pöt Anutuuk pout pimot pël wasëpnaat. Ën këraamentta Anutuuk kön wiin misënöt pimot pël wasëpna pöt morötta pimot pël wasëpnaat. Pöta ök Anutuuk kön wiin Yuta omën tenim ëarö pimorö Yuta omën pourö yok pimorö pël yaë.

17 Yuta omnarö ten këra olip yaapmentë ök, ën ar köpël omnarö këra olip kosangöökmentë ök Anutuuk yaapmentë mor nant ulöp nautön ëautaan il moolëak kosangöökmentë mor nemor urtak yal men moulmëën ëlmentök kaamök ëak mor nailënötring kolap yaningk. 18 Ar arimtën kön wiin isën Yuta omën këra mor mosutë ök ëën il moolëa pöröen ökre was manganok. Ar om mormor misënö kaamök naën, misënöök mormor kaamök yaalni. Misën pö Yuta omnaröa ëarö.

19 Ar, "Anutuuk ten urötak yal men niulëëpënëak mor mosut il moolëa," pël an koröp. 20 Yok. Pël anëëtak pit kön wi kosang newasën ëautaanök il moolëa. Ën ar pöt, kön wi kosang yewesautaring pitëm urötak wëerek arimtën wak isak anganëën ngarangk këëkë ëën. 21 Anutuuk mor ëlmentëkaan oröaut Yuta omën pörö pitëm utpet ëaö pötaan mait naalmëën il moolëaut. Pötaanök arta utpet ëënë pöt mait naalniipan. 22 Tiar Anutu pim yaë pöten iteneë pim yakömre ya sangën yaaö pöteparën ityaangk. Omën pim wëwëeten kaaö yaauröaan ya sangën yaalmë. Pël ëautak Anutuuk arën yaköm elniin wë. Ar pim naë önë pöt tapël elnieim öpnaat. Ën pël naën ëënë pöt arta il niolapnaat. 23 Ën Yuta omën il moolëa pörö kaalak lup kaip tiak kön wi kosang wasën pöt Anutu kaalak yal mampënëak weëre kosang yaë pöpök pangk pël elmëëpnaat. 24 Ar këra olip kosangöökmentë ök wëën pömentëkaan ilak omnaröa naënganëël Anutuuk yaapmentëk yal men nuulëaurö. Pötaanök Yuta omën il moolëa pörö kaalak ëlmentëk yal men ulmëëpna pöten pomp naëpan.

Anutu pi tiarën yaköm yaaup

25 Karurö, ar arimtën kön wiin ispanëak ne ngön ngaan ëlëëp wiakaimaut peene tekeri yes epët ëwat sënëak kent yaë. Israel omën narö lup kosang ëeim wëën akun won sëën köpël omnarö Anutuu naë rë olapënëak yaë pörö pël ë pet irënak 26 pötaan Israel omën pourö Anutuu naë rë olaan kama niöpnaat. Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

"Ompyaö Niwasëpnaap Saion kak oröak utpet Yakop pim ëaröa naë wia pöt won wasëpnaat.
27 Pël ëën nem pitëm saunat ent ë moolama pötak nem ngön taë wes mena pöt kë oröopnaat."

28 Yuta omnarö ngön ompyaut kasëng menak Anutuun kööre tok elmëa. Pitëm pël ëa pötak ar köpël omnarö kaamök elniin ngön ompyaut kat wiak Anutuu naë rë olëaurö. Pël ëauröak Anutu pitëm ëaröen kup mowiak Yuta omnarö pimëën yaö wesa pötaan lup sant yaalmë. 29 Anutu pi pim kön kosangtak omnaröen ompyaö elmëëpënëak yas mëëa pöt wiap nasëpan. 30 Köpël omnarö ar ngaanëër

Anutuu ngön wa olaimauröak peene Yuta
omnarö Anutuu ngön wa olëa pötaan
Anutuuk yaköm yaalni. [31] Tapël Anutuu
arën yaköm yaalni pötaan puuk peene Yuta
omnaröenta yaköm elmëëpënëak elmëën
pit peene pim ngön wa yoola. [32] Anutu pim
elmëa pöta songönte epët. Pi tiar omën
pouröen yaköm elniipënëak elniin pim
ngön wa olaimaurö.

Anutuun yaya mepa

[33] Elei, Anutu pim könre ëwat pöt
maimalëp. Pim könre ëwat pöt öngpök
pan tiar yok pangk naëngan. Ën pim ya
yamëngka pöteta ëwat naëngan. [34] Pöta
ngönte ngönëntak epël wia.
"Aköpë könpelën talëpök ëwat sa?
Ma pi köpël wëën talëpök kön mena? Won.
[35] Ma talëpök pi wet rëak menaurek kangit
mampën? Pël naëpan."
[36] Omnant poutë songönte pim naë wia.
Pi omnant poutë pepap. Omën pout pi
kopëtapëët. Pötaanök tiar kët ël epotë piin
yaya maim öpa. Yaap.

12

Tiarim möönre koröpöt Anutuun kiri elmëëpa

[1] Karurö, ne Anutu pim yaköm yaalni
pötaan kosang wesak niamaan. Ar arim
möönre koröpöt Anutuun pëël elmëën kiri
yemangk pöta ök ëëp. Pël ëeë arimtën
pimorö pël weseë pim yaë pöt eim ön. Pël
yeem pöt Anutuun yaap inëën eim önëët.
[2] Ar ngönën wonöröa yaaul ëënganok. Arim
könre lupöt Anutuun pël elmëën ngolöp
wes nimp. Pël ëak arim wëwëatta ngolöp
wes nimpnaat. Pël ëën Anutuu yaalni pöten
ëwat panë sënëët. Ar omën ompyaöre
wotpil panë Anutuu kent yaë pöt kom ëak
ëwat sënëët.
[3] Anutuuk komre kolap elnëak ngön yaaö
omën newesaup. Pötaanök ar pouröen
niamaan kat wieë. Ar arimtë wëwëere ëwat
yaautön köntak kön wiin ispan. Anutuu
nina pöl kön kosang wieë arim wëwëere
ëwat yaautön wotpil wesak kön weswes
ëeë. [4] Tiar ëwat wë. Tiarim möönre koröp
kopëtaöökë kaut selap wë. Ën kaö pötök ya
yamëngka pöt selap. [5] Tapël tiar omën se-
lapök Kristook yal mangkën möönre koröp
kopëtaö pël yes. Pël yeë tiar nener yal yeë.

Anutu pim weëre kosang pötring ya ke nentere nent mëmpa

[6] Anutu pi komre kolap elniak pim ya
ke nentere nent mëmpenëak weëre kosang
yaningk. Pötaanök omën namp pi Anutu
pim ngönte tekeri wesak apnaataan weëre
kosang mangkën pöt pim kön wi kosang
yewesauta ökök pim ngönte tekeri we-
sak ap. [7] Namp pi kaamök yaaö yaataan
weëre kosang mangkën pöt karurö kaamök
elmëëp. Namp rë yemoula yaatan weëre
kosang mangkën pöt rë moulöp. [8] Wa ko-
rkor ngön yaaö yaataan mangkën pöt ap.
Namp kësangën yaaö yaataan mangkën pöt
panë wesak ëëp. Ngarangk yaaö yaataan
mangkën pöt ya kaö mëmp. Yaköm elmëak
kaamök yaaö yaataan mangkën pöt ërëp-
sawi kön wieë elmëëp.

Lup sant elmëëpena ngönte

[9] Arim karurö yaap wesak lup sant
elmëeë. Ar utpet yaaut kasëng menak
ompyaö yaautakël rë olëak weë. [10] Arim
karurö pitta Kristoëërö pël weseë lup sant
elmëeë. Ar weë ngentiak arim karuröa
yapinöt wak isak maë. [11] Wiapre kor won, ya
kë sak wë Aköpë inëën elmëeë. [12] Aköpön
kor eimeë ërëpsawiaring weë. Pël ëën
konöm nant arim naë oröön kosang sak
taueë kimang maim weë. [13] Ën Anutuu
omnarö omën nantëën elek yaëën pöt pit
kaamök elmëak omën ka nantëaanörö arim
naë waisën pöt ompyaö ngarangk elmëeë.

[14] Omën narö ar utpet yanuwasën pöt
Anutuuk ompyaö mowasëpnaan kimang
maë. Ar piin utpet wasëpnaaten kimang
manganëp ompyaö mowasëpnaan kimang
maë. [15] Omën narö ërëpsawi yaëën pöt pit
kaamök ëak ërëpsawi ëeë. Ën narö ing yaan
pöt kaamök ëak ing aë. [16] Ar omnaröar-
ing lup kopëtemer sak weë. Arimtën kön
wiin ispan irëak omën yaapöröaring weë.
Arimtën kön wiin ëwatringörö pël ëën ping
wesak angan.

[17] Utpetatëën kangiir kangiir ëënganok.
Ar këëkë kön wiak omnaröa itaangkën
ompyaö ëëpna pötökëër ëeë. [18] Ar nga
elmëënëak kön wiinganok. Kan nent wiaan
pöt karuröaring mayaap weë. [19] Karurö,
omën narö utpet yaalniin pöt kangiir
elmëënganok. Anutuuk kangiir elmëëp-
naan wiaap. Pöta ngönte ngönëntak epël
wia. "Saunatë kangut pet yaira pipot nem
yaat. Nook kangiir elmëëmaat. Aköp pi pël

ya." [20] Ar pöt epël ëeë. "Arën kööre tok yaal-
niaurö këën yaëën pöt kaömp meneë. Iiten
yaëën iit meneë. Pël ëën utpet yaautön
kön wiak ëö sëpnaan." [21] Utpetatök ar il
niwaspan. Won, ar omën ompyaut yeem
utpetat ngep ëeë.

13

Yang ngarangköröa ngön ngaarëk öpa

[1] Tiar omën pourö yang ngarangköröa
ngön ngaarëk öpa. Yang ngarangkörö pit
om pas naaröön, Anutuuk ya menak moul-
mëën wë. [2] Namp pi yang ngarangköröa
ngön wa yoola pöp Anutu pim moulmëau-
röa ngön wa yoola. Pël yaë pöp kangut öp-
naat. [3] Ompyaurö pit yang ngarangköröen
kas naën ë yaë. Utpet yaaurö pitökëër
kas ë yaë. Pötaanök ar pitën kasinkasin
won önëak pöt omën ompyaut pëën ëën.
Pël ëën pit arën itaangkën ompyaö sëp-
naat. [4] Piporö pit Anutuu ya omën narö
pitök ar ompyaö önëak ngarangk yaalni.
Pël yaëëtak ar utpet yaëën pöt pit kangut
nimpnaatak pitën kas ëën. Pit Anutuu ngön
ngaarëk wak utpet yaauröaan nga yaalmë.
[5] Pötaanök pitëm ngönöt ngaarëk ön. Pöt
kangut elniipanëën kasiin pëën won, arim
lupötökta ompyaut ëënëëten kön wiak ön.
[6] Pit Anutuuk ya pipot mangkën yamëngk
pötaan ar monat takis men yeë. [7] Pötaanök
omnant epot mampunëak niapna piporö
meneë. Pit takis ke nentere nent poutëën
kimang niaan pöt meneë. Pit omën kaöarö
ëën pöt pitëm yapinöt wak isak maë.

Tiar lup sant yeem Anutuu ngön kosangöt ngaarëk yeö

[8] Ar omnaröa omën nant nina pötë
kangut men pet ireë. Ën lup sant yaaö
pötaar pet irnganëp om ëeim ön. Omën
muntaröen lup sant yaalmë pipop Anutuu
ngön kosangöt ngaarëk yeö. [9] Anutu pim
ngön kosang nant epël wia. "Öngre omp
wëwëet kom ëëngan. Ni omën mën wel
wiingan. Ni këkain ëëngan. Ni omën
muntaröa omnantön war ëëngan." Ngön
kosang pipotre munt nantta wia pout erën
ëak epël ya. "Nimtëën lup sant yaën tapël
nim karipön elmëëm." [10] Omën lup santtar-
ing öpna pipop muntapön utpet naalmëë-
pan. Pötaanök lup sant yaë pipop Anutuu
ngön kosangöt ngaarëk yeö.

Tiar wotpil wesak öpa

[11] Pël ëënëak niiauta songönte epël. Ar
akun epta songönte ëwat wë. Kaëaan yaan
sak wal ëëpena akun temanöm yes. Pöt
ngaanëër ngës rëak ngönën kat wiak kön
wi kosang wesan pötak Kristo pim kama
yanu pöt pet irëpna akunet wali wieëaut
peene pöt temanöm yes pötaanök. [12] Kout
pet irëpënëak yaëën ëlpam wal ëëpënëak
yetapöörar yamë. Pötaanök koutakë yaaut
moolëak ëwaatakë kelre ngilö wetak öpa.
[13] Tiar këtë ëwaatak wëaul wotpil wesak öpa.
I ngaat nak kön irikor ëak ngön wa olangan.
Ngasam pas eimeë öngre omp nga ëëngan.
Ngön nga elööre omën muntaröa omnan-
tön warre kaur ë pël ëëngan. [14] Tiar Aköp
Yesu Kristo pim ök sak wë tiarim koröpöökë
kentre kaur pötë ënëm ëëpenaataan kön
wiinganëp pim ënëm ëëpa.

14

Karuröa wëwëat sangk kelngan

[1] Omën pitëm kön wi kosang yewesaut
wiap yaë piporö mësak wais ingre moröröa
öngpök ulmëeë. Pël ëak pitring ngönaak
anëëtaan kön ke nalre nal wiak angan.
[2] Omën narö pitëm kön wi kosang yewesaut
weë yaë pörö pit kön wiin pangk ëën yenaut
pout nëmpnaat. Ën kön wi kosang yewe-
saut wiap yaë piporö mësëpöt won, këënre
kaömp pëën yenaurö. [3] Omën omnant pout
yena pöröak mësëpöt nanën yaaö pöröen
kön utpet wiipan. Ën omën mësëpöt nanën
yaaö pöröak pout yenauröen kön wiin, "Ut-
pet yaë," pël ëëpan. Won, omën piporöeta
Anutuuk kama waurö. [4] Pötaanök arim
oröptak omën kaö nampë inëën ruupön
pim yaauta songönten utpet wesak aan
pangk ëëpën? Pi weë sëpën ma wiap sëpën
pöt pimtë kaöapökëër itenak pangk apnaat.
Kaöap pi taë mowasëpna weët wieëaupök
taë mowasën tauaapnaat.

[5] Omën narö Anutuun yaya mapënëak
kön wiin këtë nant kaöat ën nant kotut pël
yaë. Ën narö pël ëëpënëak kön wiin këtë
pout mëngkre mëngk wia pël yaë. Pit
pourö pitëm ëëpna pöt kön kosang wiak pël
ëëp. [6] Omën kët nant kaöat pël kön yawi
piporö pit Anutuu yapinte kaö wasëpënëak
pël yaë. Ën omën kaömp pout yen pöröeta
Anutuun yowe mëak pim yapinte wak kaö
yewas. Omën mësëpöt nanën yaë pörö
pitta Anutuu yapinte kaö wasëpënëak pël
yeem piin yowe yema. [7] Tiarim öp wë pöt

tiarimtok naön. Wel yawi pöteta tiarim-
tok wel nawiin. [8] Öp wë pöt Aköpëën wë.
Wel yawi pöteta Aköpëën wel yawi. Pö-
taanök öp öpenaarö ma wel wiipenaarö tiar
Aköpëërö. [9] Kristo pi wel wiauröere öp
wëaurö tiar pouröa kaö sëpënëak wel wiak
wal ëa.
[10] Ar naröak tol ëën arim karuröa
wëwëatön sangk kelkel ëak utpet wesak
yemak? Ën narö arta tol ëën arim karuröen
ökre was yemak? Tiar pourö Anutuu naë
sëën pim ngön yaatakök niaan pet irëpnaat.
[11] Pöta ngönte ngönëntak epël wia.
"Aköp pi epël ya. Ne wëwëetaring wëaupök
yaap pan yeniak.
Omëm pourö neen rar rë wesirak yaya
neapnaat.
Pël ëak Anutuun, 'Pi Anutu panëëp,' pöt
war wesak apnaat."
[12] Pötaanök tiar omën pourö tiarim
wëwëatë songönöt Anutuun ök mepenaat.

Omnant elmëën wiap ëëpanëën ngarangk ëëpa

[13] Pötaanök tiar nenera wëwëatön sangk
kelkel ëak utpet wesak yaaut sëp wesak
kön epël wiipa. Tiarim karurö omën
nant elmëën kawiap ëak saun koirpanëën
ngarangk këëkë ëëpa. [14] Ne Aköp Yesuuk
yal menak wë omën yena nentere nent
epot kewilringöt won pël kön kosang yawi.
Pël yeëetak omën namp pi könöök omën
nantön kewilringöt pël wesak nëmpna pöt
yaap kewil mowasëpnaat. [15] Ar kaömp nant
yenën arim kar namp itenak kaömp pöt
kewilringöt pël wesak ya këlangön ëën pöt
ar lup sant naalmëën yeë. Kristo pi omën
pipopëënta wel wiaup. Pötaanök arim yena
pötak utpet mowaspan. [16] Arimtok arim yeë
pipotön ompyaö pël yewesetak muntaröak
utpet wesak apanok sëp weseë. [17] Pöta
songönte epël. Anutuu wa ngaöök yanimë
pöta këët iire kaömp yena pöt won. Pöta
kë pöt wotpil mayaap wë, ërëpsawiaring
wë pipët Ngëëngk Pulöök yaningk. [18] Omën
Kristoë inëën sak wë omën pötring öpna
pöp Anutu pim yaauten itenak kent yaëën
omnaröakta kön wiin omën ompyaup pël
sëpnaat. [19] Pötaanök tiar ompyaö pipot
pëën ë yesem mayaap öpa. Pël ëak ompyaö
yeem karurö lup kosang yemowas pötökëër
ëëpa. [20] Ar yenautëën pëën kön wieë Anu-
tuu yaat utpet wasngan. Yaap, omnant
pout nënë ompyaut. Pël ëautak ar omën
nant yenën pötak omën muntarö ëngk ma
e wesak kön utpet yaniwiin ar saun yokoir.
[21] Arim kar namp ëngk ma e wesak kön utpet
wiipanëën animaöre wain i ngaat nëëre
omën ke nentere nent yeë pöt sëp wasënë
pöt yok pangk. [22] Arim kön kosangötök
omnant yaautön ompyaut pël yewas pipöt
ariméntre Anutuukëër ëwat wë. Omën
namp pi kön wiin pim ëëpna pöt yok pangk
pël wesak pötökëër ëëpna pöp ërëpsawi
ëëpnaap. [23] Ën namp pi kön selap yaalmëë-
nak köntak nëmpna pöt Anutuuk kön wiin
utpet sëpnaat. Pöt pi kön kosang pöt won
wiaanak ëa pötaanök. Omnant pout kön
kosang nawiin wë ëëpena pöt saunaring
ëëpnaat.

15

*Tiarim karuröen kön wieë lup kosang sëp-
naan kaamök elmëëpa*

[1] Kön wi kosang yewesautaring wëaurö
tiar omën pitëm kön wi kosang yewesaut
wiap pöröen kaaö elmëënganëp kaamök
elmëak pitëm könömöt öpa. Tiarimtë ken-
töökë ökök ëëngan. [2] Tiarim karuröen kön
wieë lup kosang sëpnaan kaamök elmëëpa.
[3] Kristo piita tapël pim kentöökë ënëm
naën ëa. Pöta ngönte ngönëntak epël
wia. "Omën narö niin utpet wesak yeniaan
nemëën yes." [4] Ngön ngaanëër ngönën-
tak retëng ëa pöt tiar rë nuulöpënëak
retëng ëa. Ngön pipotök ëpre wiap elniak
lup kosang niwasën Anutuu wais nikoirëp-
naataan kor öpenëak retëng ëaut. [5] Anutu
pi wiapre korre lup kosang yewesa poutë
pepapök elniin Yesu Kristoë ëa pöl lup
kopëtemer sak ön. [6] Pël ëeë arim lupre
këmët erën ëak Aköp Yesu Kristo pim
Pepap Anutuun yaya man.

*Kristo pi Yuta omnaröere kopël omnarö
kaamök elmëa*

[7] Pötaanök Kristook ar sant niwesak
nuwa pöta ök Anutuu yapinte ngaarëk wes
mëënëëtaan arimént nener sant weseim
ön. [8] Ne Kristo pim sant niwesa pötaan
epël niamaan. Anutu yaap yaaup pöt pet
elniak pim ten Yuta omnaröa ëaröen ngön
kup mowia pöta këët orööpënëak Kristo pi
wais ten Yuta omnaröa inëën elnia. [9] Pël
ëak Anutu ar köpël omnaröeta pim yaköm
yaalni pöten yaya manëak pël ëa. Pöta
ngönte ngönëntak epël wia.
"Ne köpël omnaröaring wë yaya niaimeë

nim yapinte ompyaö wesak tan rë wiwi niamaat.”
10 Ngön munt nent ngönëntak epël wia.
“Köpël omnarö arta Anutuu omnaröaring ërëpsawi ëën.”
11 Ën kaö nenteta epël wia.
“Köpël omnarö, ar pourö Aköpön yaya maë.
Omën pouröere pourö piin yaya map.”
12 Ën Aisaia puuk ngön nent epël ëa.
“Sesi, Tewitë pepap, pim kurmentëkaan omën orööpna pöp pi köpël omnaröa kaö sëpnaap.
Pël ëën köpël omnarö pit piin kön nganngan eimeë pitëm ompyaö mowasëpnaapön kor öpnaat.”
13 Anutu omën ompyautëën kön kosang wiak kor wë pötë pepapök ar Ngëëngk Pulöökë weëre kosangöök kön kosang wiak pim kama niöpna pöten kor önëak Kristoon kön wi kosang yewasën Anutuuk elniin ërëpsawiire mayaap pöt kësang pan ön.

Pool pi pimtë ya yamëngkautaan ërëpërëp ëa

14 O karurö, nem lupmerök ar omën epot yeë pöten kön pan wia. Ar arim wëwë ompyaö pan pötaring wë arim naë ëwat ke nentere nent wiaan nener yok pangk rë yemoulan pöten kön kosang yawi. 15 Pël ëaap Anutu pim komre kolap elnëak arimëën yaatak neulëa pötaan ne ar itenak kaaö ëënëëten pölöp naën omën ke nentere nent ëënëak pep epwer ngolöp wesak retëng ë yaningk. 16 Puuk ne ar köpël omnaröen Yesu Kristo pim inëën ru wes neulëa. Ne kiri ar yaaupë ök wë Ngëëngk Pulöök ar köpëlörö ngëëngk niwasën kiri ar yaalmë pöl ëën Anutuuk arën itenak kent ëëpnaak yak ngön ompyaut ök yeniak.

17 Ne Yesu Kristook yal menak Anutuu yaat yamëngk pötaan yok pangk ërëpsawi ëëmaap. 18 Ne omën munt nantön ök neniangan. Won, kopët epëten ök niamaan. Kristook kaamök elnëën ar köpël omnaröa naë ök niiaöre ya mëmpö pël elniin pim ngön ngaarëk waurö. 19 Pël yaëën Ngëëngk Pulöök weëre kosang nena pöök retëng ke nentere nent yamëngkën ar Anutuu ngön ngaarëk waurö. Pël ëeë Kristo pim ngön ompyaut Yerusalem kakaan ngës rëak aö yesem yang maim nera yapinte Ilirikam pörek së mën pet iraut. 20 Ne akun poutë ngön ompyaut omën Kristoë ngönënte kat nawiinöröen ök mamëak weë ngentieimaut. Pël yeem omën muntaröa ngës rëak ök maimaurek amaaten kaaö. 21 Pöta ngönte ngönëntak epël wia.
“Omën pim ngönte kat nawiin ëauröak piin itaampnaat.
Omën pim ngönte ëwat nasënöröak ëwat sëpnaat.”

Pool pi Spen yangerakë sëpnaanök Rom omnaröen itaampënëak mëëa

22 Ne ya epët yamëngkemak pötak il newariin arim naë newaisën ëaut. 23 Pël ëautak peene pöt ne yang pötë ya mën pet irak arim naë wais itaampaat. Pöt akun wali arim naë waisumëak kent kön wieimaut pötaanök. 24 Ne Spen yangerakël sumaanök arim naë waisumëak kön yawi. Pël ëak wais arring wë yeem ya kë sumaat. Pël ëak wë olëak arim naëaan nampök mës newak së kanö pet elnëën sumaat. 25 Peene pöt ne Yerusalem kak së Anutuu omnaröen itenak koröpöökë kaamök elmëëmaan sumaan yeë. 26 Pöt Masetoniaare Krik ingre mor saurö pit ngön kopëta wesak Anutuu omën omnant elek yaaö Yerusalem kak wëauröaan omën nant wes mëëpënëak kom ëa. 27 Pitëmtok pël ëëpënëak kent kön wia. Pël ëaap pit Yuta omën pöröa kangiir nenteta wieëa. Pöt Yuta omën naröak köpël omnaröen ngön ompyaut ök mëak pitëm lupöt kaamök elmëa. Pötaanök köpël omën pöröak kangiir Yuta omën ingre mor sauröaan koröpöökë omnant mampënëak kent kön wia pöt yok pangk. 28 Pël ëën ya epët pet irak pitëm omën kom ëa epot wak së Yerusalem kak wëaurö menak Spen yangerakë sumaanök arim naë waisumaat. 29 Ne kön wiin nem arim naë waisuma pötak Kristo pi tiar ompyaö elniin pangk ëëpnaat.

30 Karurö, ne ke urak epël niamaan. Tiarim Aköp Yesu Kristoore Ngëëngk Pulöök kaamök elniin lup sant yaaö pöteparën kön wieë neering weë ngentiak Anutuun kaamök elnëëpnaan kimang maim ön. 31 Ar nem Yutia yangerak së omaatak Anutuuk ngarangk elnëak omën ngön ompyaut kasëng menauröa moresiaan neöpnaataan kimang maim ön. Pël ëak omnant wonörö mempaan wak sumaatak Yerusalem ingre mor saurö itenak kent ëëpna pötaanta kimang maim ön. 32 Pël maan Anutuuk kent yaëën pöt ne ërëpsawiaring arim naë wais ömaatak kë sumaat. 33 Anutu, mayaap pöta pepap, ar pouröaring öp. Yaap.

16

Pool pi omnaröaan yowe mëëa

1 Ne öng tiarim karip Pipi arim naë
yewais pöpë songönte ëwat sënëën ök
niamaan. Pi Senkria kak wë ingre mor
saurö kaamök yaaup. 2 Pi omnarö kaamök
yaalmëem neenta tapël yaalnëaup. Pö-
taanök nem kentöök ar Aköpëën weseë
Anutuu omnaröa yok pangk ëëpena pöl pi
sant mowasën. Omnantëën elek yaëën pöt
kaamök elmëën.
3 Ne Akuilaare pim öngöp Prisila piaripön
yowe yemak pël ök man. Piarip neering
Yesu Kristo pim yaat yamëngkauwaar.
4 Piarip ne wel wiimëak yaëën piarpim
wëwëet utpet wesak nemëën wel wi-
ipënëak ëauwaar. Pötaanök nemënt won,
köpël omnaröa naëaan ingre mor sa
muntaröakta piaripön yowe yemak. 5 Ne
ingre mor saurö piarpim kaatak ngönënëën
wa top yaaö pöröaanta yowe yemak pël ök
man.
Pël ëak omën nem kar panëëp Epini-
tas piin yowe yemak pël ök man. Ne
Esia yangerak ya yamëngkën pi wet rëak
ngönën kat wiak waup. 6 Maria arim naë ya
kaö yamëngkaupönta yowe tapël yemak pël
ök man. 7 Antronikasre Sunias Yuta omën
nem kar neering wii kaatak wakaimauwaar
piarpimëënta yowe yemak pël ök man.
Ne om wëën piaripök wet rëak Kristoë
ngönte kat wiak wauwaar. Pël ëak pim
ngön yaaö omnaröa ök sak wë. 8 Kristoën
yak nem kar panëëp Amplietas pimëënta
yowe yemak pël ök man. 9 Epanas tiar-
ring Kristoë yaat yamëngk pöp pimëënta
yowe yemak pël ök man. Pël ëak nem kar
panëëp Stekis pimëënta tapël yeë pël ök
man. 10 Apelis omnaröak itenak Kristoë yaat
ompyaö yamëngk pël yamëëaupëënta yowe
yemak pël ök man. Pël ëak Aristopulas
pim kaatak wëauröaanta yowe yemak pël
ök man. 11 Yuta omën nem karip Erotion
pimëënta yowe yemak pël ök man. Pël
ëak omën Nasisas pim kaatak wë Aköpë
ngönte wa pöröaanta yowe yemak pël ök
man. 12 Traipinaare Traiposa Aköpë yaat
yamëngk öng pöaarëënta yowe yemak pël
ök man. Pël ëak nem kar panëëp Pesis tapël
Aköpëën yak ya kaö yamëngk pöpëënta
yowe yemak pël ök man. 13 Rupas Aköpë
omnaröak itenak ompyaö panëëp pël yema
pöpre pim ëlëp nem ël sa pöpëënta yowe
yemak pël ök man. 14 Pël ëak Asinkritasre
Plikonre Emisre Patropasre Emasre pitëm
kar pitring wë pöröaanta yowe yemak pël
ök man. 15 Pël ëak Pilokokasre öngöp Su-
liaare Neriasre koont nangap Olimpasre
Anutuu omën pitring wë pöröaanta yowe
yemak pël ök man.
16 Neneren lup santak yowe mëak mor
meneë. Ka poutë ingre mor sak wëauröak
yowe yenia.

Omën naröak ingre mor saurö kom ëa

17 Karurö, ne kosang wesak epël niamaan.
Omën kom elniak arim kön wi kosang yewe-
saut irikor yaalni pöröen ngarangk këëkë
ëën. Pit ngönën rë nuula pöt irikor yaalni.
Pötaanök pit kasëng momampun. 18 Pöt
omën ke pil yaë piporö pit tiarim Aköp
Yesu Kristoë inëën naën. Won, pit pitëmtë
koröpöökë kentöökë ënëm yaë. Pël yeem
pit omën utpetatë songönte këëkë ëwat
nasënöröen morök elmëak wiap yemowas.
19 Ar ngön ompyaut ngaarëk yeö pöt omën
pourö yok kat yawi. Pötaanök ne arim
wëwëetaan ërëpsawi yeë. Pël yeëetak nem
kentöök ar ompyaö yaauten ëwat panë
önëët, utpet yaauten kön wiingan. 20 Pël ëën
Anutu mayaap pepap puuk akun wali nasën
wiaan Seten ing mës olaan arim ikanöök
wiapp.
Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre ko-
lap pöt arim naë wiaap.

Omën naröak Rom omnaröen yowe yema

21 Timoti neering ya ngawiap puukta arën
yowe yenia. Pël ëën Yuta omën nem kar Lu-
siasre Sesonre Sosipata pöröeta tapël yenia.
22 Ne Tetias, Poolök ngön epot ök neaan
pep epwer retëng yeë epop Aköpring wë
yowe yeniak. 23 Kaias piita yowe yenia.
Ne pim kaatak neulëak ompyaö elnëën
wëën ingre mor pourö wais pim kaatak
ngönënëën wa top yaë. Ën Erastas ka
epöökë mon ngarangkëpre tiarim karip Ko-
tas piaripökta yowe yenia.
24 [Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre
kolap pöt arim naë wiaap. Yaap.]

Tiar Anutuun yaya mepa

25 Anutu pi Yesu Kristoë ngön ompyaö
nem ök yeniak epotök yok pangk taë ni-
wasëpnaat. Ngön ompyaö epot ngaanëër
ëlëëp wiakaimautök peene akun eptakök
Anutuuk tekeri yewas. 26 Tektek omnarö
ngaan retëng ëën këët tekeri oröa. Pël

ëën Anutu wakaim öpnaap omën pourö kat
wiak ngön ngaarëk öpenëak kosang we-
sak maan ngön ompyaut tekeri sëën yang
poutë omnarö pangk kat yawi. [27] Yesu
Kristo pim elnia pöten kön wiak kët ël epotë
yayaatakaan yayaatak maim öpa. Yaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim nanëp, Pool.]

1 Korin

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 24 pöta ök won sëën Pool pi Epesas kak wë pep epwer Korin kakë ingre morörö retëng ë mena. Korin ka pö Krik yangerakë ka kaö naö. Pörek Yuta omën narö Krik omnaröaring wakaima. Korin kak wëauröakaan selap utpet eëima.

Pool pim pep epwer pöt, Korin kakaan wes mëënak kangwer mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-9*
Ingre morörö komkap ëa *1:10–4:21*
Öngre omp wëwëeta ngönte *5:1–7:40*
Omp ak kaaröröa ngönte *8:1–11:1*
Ingre moröröa yaya yaaöre wëwëeta ngönte *11:2–14:40*
Kristoë wal ëautere tiarim wal ëëpenaat *15:1-58*
Yutia ingre moröröaan kaamök elmëaut *16:1-4*
Ngön mëët *16:5-24*

1-2 O Anutuu ingre mor sa Korin kak wëaurö, ne Pool Anutuu këmtak Yesu Kristoë ngön yaaö omën sumëak neulëaup, ne tiarim karip Sostenis piiring wë pep epwer retëng ë yaningk. Anutuuk ar pim omën wes niulëën Yesu Kristook yal menak wëën ngëëngk niwasën wë. Pi ka poutëaan tiarim Aköp Yesu Kristoon yaya yamëëaurö pitta pim omën wes moulmëa. Pi pitre tiar pouröa Aköp.

3 Tiarim Pepap Anuture Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap pöt arim naë wiaap.

Pool pi Anutuun yowe mëëa

4 Anutu pi Yesu Kristo pimëën yak komre kolap elnieim wë. Pötaan ne arimëën kön wieë kët ël epotë Anutuun yoöre ërëp maim wë. 5 Anutuuk komre kolap pöt yaalniin Kristook yal menak wëën ompyaö niwasën ar kön tektek wë pöta songönte kosang wesak ök yaaurö. 6 Pipët Kristoon tekeri wesak yaaö ngön pöt arim naë kosang sak wia. 7 Pötaanök ar Aköp Yesu Kristo pim orö tekeri rëëpna akuneten kor wë Ngëëngk Pulöökë yaningk pötön ngönëntaan ngöntök naëngan. 8 Tiarim Aköp Yesu Kristo puuk wotpil niwasën taë wëën ënëmak pim waisëpna akun kaöaöök Anutuu ëöetak ketre saun won önëët. 9 Pöt Anutu pi pim Ruup tiarim Aköp Yesu Kristooring lup kopëtemer sënëak yas niiaurö pötaanök. Pi pim elniipënëak ök niia pöt yaalniin piin pangk kön wi kosang wasëpenaat.

Ingre mor saurö komkap ëa

10 Karurö, tiarim Aköp Yesu Kristo pim weëre kosang nena pötaan ngön epët kosang wesak niamaan kat wieë. Ar komre kap ëënganëp ngön ke kopëtal aë. Arim könre lupöt kopëtal wiaan weë. 11 Nem karurö, öng Kolowi pim kaataköröak arim tekrak komkap wia pël neeaut. 12 Nem pël yeniak pöta songönte epët. Ar epël yamëëaan ya. Arim naëaan naröak, "Ten Pool pimorö," pël yaan naröak, "Ten Apolos pimorö," pël yaan naröakta, "Ten Pitaëërö," pël yaan naröak, "Ten Kristoëërö," pël yeëan ya. 13 E tolëël? Kristo pi welung wera ma? Ma Pool nook arimëën yak këra yetaprak wel wian ma? Ma ar nem ënëm ëënëak nem yapintak i nimëa ma? Won. 14 Ne arëkaan omën selap i namëën, Krispasre Kaias piarpimënt. Nem omën selap i nemomëën ëan pötaan ne kön wiin ya kë yes. 15 Pötaanök omën naröak nook ar nem ënëm ëënëak nem yapintak i nimëan ngön pöt yok pangk naëpan. 16 Aö, ne kat kolanëp. Stepanas pim kaataköröeta i momëauppe. Munt naröeta i momëan ma won wes ne ëngk ma e wesak yaë. 17 Kristo pi ne omnarö i mëëmëak wes nenemëën, ngönën ök amëak wes nemëaup. Pël ëëma pöt ne ëwatöröa ngön ya pöl naëngön. Pël amaatep Kristo pim këra yetaprak möa pöta këët mos sëpan.

Kristo pi Anutuu weëre kosangöt pet yaalni

18 Yaap, Kristo pi këra yetaprak wel wia ngön pöten omën kö yesauta kanöök wëauröak kön wiin mos ë yaë. Ën omën Anutuuk kama yanu pörö tiarök kön wiin ngön pötak Anutu pim weëre kosangöt pet yaalni pël yewas. 19 Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

"Ne omën narö pitëmtën kön wiin ëwatörö pël yewas piporö pitëm ëwatöt wak moiramaap.
Pël ëak omën narö pitëmtën kön wiin kön tektek yaaurö pël yewas piporö pitëm könöt wa moolamaap."

20 Pötaanök ëwat omën piporö tolëël ëëpën? Ma kön tektek yaaö piporö tolëël ëëpën? Ma omën yangerakë omnantëën ngön nga eleim wë piporö tolëël ëëpën? Anutuuk

yangerakë ëwat pöt irikor yaaut pël pet yaalni.

[21] Anutu ëwat pepap puuk kön wiin yangerakë omnarö pitëmtë könötök piin ëwat nasën ëëpënëak elmëa. Pim ngönënöt ten ök yaan kaar omën naröak mosut pël yewas pöt ök aan omën narö kat wiak kön wi kosang wasën utpetetakaan kama moöpënëak kent yaë. [22] Ten Yuta omnaröak epël yak. "Ni omën it ngolöpöt tenim itöök ëën pöt nim ngönten wa yaap wasënaat." Ën ar Krik omnaröak epël yak. "Ni ngön nent ök aan pöta songönte tenim könötök ëwat sak pöt nim ngönten wa yaap wasënaat." [23] Pël yaketak ten Kristo këra yetaprak möön wel wia pöta songönte ök yaan Yuta omnarö pit kat wiak kaaö yaë. Ën omën muntarö pitta kat wiak, "Kön irikor ëak yak," pël yewas. [24] Pël yaëën omën Anutuuk pimëën yaö niwesaurö, Yuta omënre omën muntarö, tiar kön wiin Kristo këra yetaprak möön wel wia pöta ngöntak Anutu pi ëwatre weëre kosangringëp pöt pet yaalni. [25] Omën Anutuuk elmëën naröak kön wiin irikor yaë epëtak yangerakë omnaröa ëwatöt il yemowas. Ën omën Anutuuk elmëën naröak kön wiin wiapre kor yaë epëtak yangerakë omnaröa weëre kosangöt il yemowas.

[26] Karurö, ar ngaanëër Anutuuk yas niak pimëën niwesa pötak arim wakaimauten kön wieë. Omnaröak arim tekrakaan omën selap ëwatre weëre kosang yapinringörö pël naniwasën ëa. [27] Pël ëaap omën yangerakë omnaröak ëwat wonörö pël yewas piporö Anutuuk yas niak ëwat yaningkën ëwatörö ëö yemongawis. Ën weëre kosang wonörö pël yewas piporö Anutuuk yas niak weëre kosang yaningkën weëre kosangringörö ëö yemongawis. [28] Pël ëak omën omnaröak kön wiin omën pas yapin won irëak wëën omnaröa kaaö yaaurö Anutuuk yas yeniaan isaurö il yemowas. [29] Anutuuk yang omnarö tiar pim ëöetak tiarimtok tiarimënt wak isnganëak pël elnia. [30] Anutuuk tiar Yesu Kristooring öpenëak niulëa. Tiar piiring wë ëwatöt wak Anutuun kön yawi. Kristo puuk kaamök elniin Anutuuk tiarën, "Wotpilörö," pël yenia. Anutuuk tiarimëën yak ulmëën pi utpetetakaan kama niön kölam sak wë. [31] Anutuuk tiar ngönëntak epël wia pöt ëëpenëak pël elnia. "Namp pi ërëpsawi ngön apënëak pöt Aköpëël ko wesak ap."

2

Pool pi Kristo këra yetaprak möa pöta ngönte ök mëëa

[1] Karurö, nem ngaan Anutuu ngön këët ök niamëak wais arim naë wakaiman pötak ngön öngpökötre ëwatringöröa ya pöl neniaan ëaut. [2] "Ne ngön munt nant nemangön, Yesu Kristo këra yetaprak möön wel wia pöt pëën ök memaat," pël wesak waisaup. [3] Pël ëak wais wiapre korring wë ngönën wak isak niangönëak kas kön wiak reireë ureimaup. [4] Pël yeem nem ngön aöre ngönën ök niiaö pël eiman pöt omnaröa yaë pöl ar kön ngolöpöt önëak neniaan. Won, ne ök yeniaan Ngëëngk Pulöök kaamök elnëën pim weëre kosangöön itenaurö. [5] Omnaröa ëwatötön kat wia pötaan won, Anutu pim weëre kosang elnia pötaan ar piin kön wi kosang wasënëak ne wiapre korring wakaimaup.

Anutuu Pulöök ëwatöt yaningk

[6] Ne omën Anutuu wëwëetak kosang sak wëauröen ëwatta ngönöt ök yeniak. Yang omnaröere omp aköröa ëwatta ngönöt naën. Pörö pit kö sëpnaarö. [7] Anutu pim ngön ëlëëp wiakaimaut nem war wesak ök yeniak epot ngaanëër kutömre yang won wiaan Anutu pimtë wakaimautak kopëta wes wiin wiakaimautök peene tiar kutömweri së ëwaatak öpenëak war wes yaningk. [8] Yang omp aköröak Anutu pim ëwat ëlëëp wieëa pöten ëwat nasën ëa. Pit ëwat ëanëën yok pangk kutöm Aköp, iere kasir pepap, këra yetaprak namöön ëan tapön. [9] Pit ëwat naën ëautak ne ngönëntak epël wia pöten ök yeniak.

"Omën omnaröak itaampööre kat wiire kön wi pël naënöt
Anutuuk omën piin lup sant yaalmëauröaan kopëta wes wia."

[10] Ngön pipët ëlëëp wiautak Anutu pim Pulö wes mëën pöta songönte tekeri wes nina. Pöt Pulö pi omën poutë songönöt ëwatëpök Anutu pim yaauta songönteta ëwat wë. [11] Tiar omnarö nampök nampë könöön ëwat naöngan. Pimënt kön pepapökëër ëwat öpnaat. Pöta ök omën nampök Anutuu könöön ëwat naöngan. Pimtë Pulöökëër ëwat wë tekeri yewas.

12 Anutu pi yang omnaröa könö tiar nan-
ingkën ëa. Pi tiar pim omën ompyaut
yaningk pöta songönten ëwat sëpenëak
pim Pulö ningkën waut. 13 Ten Anutuu
omën ompyaut yaningk pöta songönten
omnaröa könötëaan ök neniaan. Ngëëngk
Pulöök re nuulön omën Pulööring wëau-
röen ngönënta songönte tekeri wes yan-
ingk. 14 Omën Ngëëngk Pulö naönörö pit
Anutuu Pulöök ngön rë moula pöt korar
wesak kat nawiin yaë. Ën Ngëëngk Pulö
waurö tiarökëër pöta songönten ëwat wë.
Pötaanök omën Pulö naönörö pit songön-
ten yok pangk ëwat nasën ëëpnaat. 15 Omën
Anutuu Pulö ningkën waurö tiar omën pout
yok pangk kom ëëpenaat. Ën Pulö naönörö
pit tiarim songönten ëngk ma e wesak
pangk kom naën ëëpnaat. 16 Pöt pit Anutuu
songönten köpël wë pötaanök. Pöta ngönte
ngönëntak epël wia.
"Talëpök Anutuu könöön ëwat wë?
Talëpök pi omnantön ëwat sëpnaan rë
moulöpën?"
Omën Pulö naönöröak yok pangk naën ëëp-
naatak tiar Pulöök rë nuulön Kristoë kön
yawi pöl yeë.

3

Ngönën ya yamëngk piporö Anutuu ya omnarö

1 Karurö, ne omën Anutuu Pulö wau-
röen ök yamëëa pöl arën ök niamëak ök
ën pangk naën ëaut. Kristoë ngöntaan
ar öngaaröa ök köpël wë. Pötaanök ne
yangerakë omnaröen ök yamëëa pöl arën
ök niiaut. 2-3 Öngaarö pit kaömp kosangöt
nanëmpan, kapa pëën nëmpnaat. Ar ön-
gaaröa ök ngönënten köpël wëën yak ne
ngönën öngpököt pëën ök niiaut. Ën pee-
neeta ar wëwë ngaantakël wë. Pötaanök
ngön öngpököt pangk ëwat nasëngan. Ar
arim karuröen kaaö ëëre neneren sërere
ngön aö pël yeë pötak wëwë ngaantakël
wë yangerakë omnaröa yaaul yeë pël pet
yaalni. 4 Ar naröak, "Ten Poolëërö," pël
yaan naröak, "Ten Apolos pimorö," yak.
Pötaanök yang omnaröa wëwëetakël wë
pël yeniak.
5 Ar tol ëën ten Apolos kom yaalni? Ar
kön wiin Apolos puukëër kaöap Kristo pim
ököp pël yaë ma? Ma Pool nookëër kaöap
Kristo pim ököp pël yaë ma? Won, tenip
om Aköpë inëën pëën yaauwaarök namp
ya nentak kom ë niulëën ya yamëngkën
ar piin kön wi kosang wesaut. 6 Tiar ya
lupöök nampök wet rëak öpöt ngëntën
nampök nön yati. Pöta ök ne wet rëak
ngönën ök niaan Apolos ënëmak ngarangk
elnia. Tenip om pël ëauwaar Anutuukëër
kaamök ëën këët yaarö. 7 Pötaanök ngën-
tööre nön ti pël yaë pöaar yapin wonaar.
Ën kaamök ëën këët yaarö pöpökëër yap-
inringëp. 8 Yangëntaupre nön yatiaup pi-
arip kopëtalaar. Ën sum öpna pöt neenem
ya yamëngkauta ökök Anutuuk namp nal
mangkën öpnaat. 9 Tenip Anuturing ya
yamëngkauwaar. Ën ar pöt Anutu pim ya
lupö pël yeë. Pël ëën pi ngarangk yaalni. Ar
tenpimorö won.

Ngönënë ya omnarö ka ök yarëauröa ökörö

Ar Anutu pim kaat pël yeë. 10 Anutu
komre kolap elnëak pim yaatak neulëaup.
Pël ëën omën ka ompyaut ök yarëaupök
wet rëak ök ëak wap kosang panëët yewe-
sir pöl nook wet rëak ngönënta songönte
ök niiaut. Pël ëën omën muntarö yal
menak wap pötë rangk ök yarë pöl narö
peene arim naë ngönën ya yamëngk. Omën
peene arim naë ya yamëngk pörö pit këëkë
wesak ngönën ök niiaö ngarangk elniip.
11 Ne Kristo pim ngönte arën ök niiaut.
Pim ngön pöt ka wap weit wesira pötë
ököt. Pötaanök omnaröak pöt ti oläak
wap muntat yok pangk newesirën ëëpnaat.
12 Wap weë pötë rangk ka ök rapënëak
naröak koolre siluwaare kël sum kësan-
gring ompyaö pipot wak pël yeë. Ën naröak
këra wiapötre perre koin teënt sak yaila
utpet pipot wak pël yeë. 13 Pël ëën omnarö
tiarim neenem ya yamëngkautë songönöt
tekeri sëpnaat. Akun kaöaök Anutu
pi tiarim ya mëneimautë këët esuwesök
war wasëpnaat. Tiar pimëën ompyaö
elmëeiman pöt koolre siluwaare kël sum
kësangringötë ök nanikotön ëëpnaat. Ën
utpet elmëeiman pöt këra wiapötre perre
koin teënt sak yail pötë ök es kot won sëpe-
naat. 14 Pël ëën omën narö wap weë pötë
rangk ök rëën esuwesök nokotön ëëpna
pörö Anutuu naëaan kangut öpnaarö. 15 Ën
narö wap weë pötë rangk utpetatring ök
rëën es kotön kangut naön ëëpnaat. Pël
yaëën omën pörö es nokotön wëën Anu-
tuuk omën pëënörö esuwesiaan kama wa
ulmëën öpnaat.

Ingre mor saurö pit Anutu pim ngëëngk tupët

16 Ar Anutuu ngëëngk tupta ökörö. Pötaanök pim Ngëëngk Pulö arim lupötë wë.
Pöten ar köpël ma? 17 Omën namp pi Anutu
pim tup ngëëngk wesa pöt utpet wasën pöt
Anutuuk kangiir utpet mowasëpnaat. Pöt
Anutuu tup pöt ngëëngkët pötaanök. Pim
ngëëngk tup pöt ar tapörö.

Tiar ngönënë wotöökörö̈en wak isak angan

18 Arimtok arimtë lupötön morök
elmëëngan. Arëkaan namp pimtën kön
wiin yangerakë omnaröa ëwatöt wak wë
pël yewas pipop Anutuu ëöetak ëwatëp
pël sak öpënëak pöt yang omnaröa ëwatöt
kasëng menak wëën pitök piin kön irikor
yaaup pël map. 19 Yangerakë omnaröa ëwat
pipot Anutuuk itaangkën kë wonöt pël yaë.
Pipta ngönte ngönëntak epël wia.

"Omën omnaröak kön wiin ëwatringörö pël
yewas piporö morök yaëën
Anutuuk maan pitëmtë morök pötök utpet
yemowas."

20 Ën kaalak ngönëntak nenteta epël ya.

"Aköp pi yangerakë omnaröa ëwatötön kön
wiin pasut pël yaë."

21 Pötaanök arëkaan naröak ngönënë
wotöökörö komre kap ëak wak isak
anganok. Omën pout arimtëëtok. 22 Pool
neere Apolosre Pita ten pourö arimorö. Ën
yang epërere öp wëautere wel yawiautere
omën peene wia epotere ënëmak oröö̈pnaat pipot pout arimot. Anutuuk arimëën
yaö ëaut. 23 Ar pöt Kristoëërö, ën Kristo pöp
Anutuup.

4

Aköp pimtok pim ya omnaröa wëwëat kom ëëpnaat

1 Ar ten ngönënë wotöökörö̈en kön wiin
Kristo pim inëën wë Anutuu ngön kë
ngaanëër ëlëëp wiakaima pöt ngarangk ëak
ök yaaurö pël sëp. 2 Pël ëën ngarangkörö̈a
ngön kosangët epël wia. Ngarangkëp pim
ya mena pöt këëkë wesak ngarangk ëëp.
3 Ne pöt, arök ma omën munt naröakta
ya Anutuu nena pöt wël elnëënë pötaan
ne kön selap naëngön. Pöt omnaröa wël
yaë pöt pasut. Nemtokta nem yaaut wël
naëngön. 4 Nemtok nem yaauten kön
wieë utpet nent nokoirën yaaup. Nook
nemtën pël aan pangk naëpan. Aköpökëër
nem yaaö pöt wël elnëëpnaat. 5 Pötaanök
akun Anutuu wia pöt naaröön wiaan omnaröa wëwëat kom ëëngan. Ënëmak Aköpë
waisëpna akun pötak pi omën koutak ëlëëp
wia pöt wak ëwaatak wiak omën tiarim
könöök kent kön wia pötta tekeri wasëpnaap. Pël ëak Anutuuk omnarö tiarim
yaaut kom ëak neenem yaautë kangut
nimpnaat.

Korin omnaröak pitëmtën wak isak aima

6 Karurö, ne ngön pipët ök yeniem ar
kaamök elniipënëak ten Apolos tenpimtë
songönte ök yeniak. Pël ëak ngön ngönëntak wia pipot ilap riinganëën tenpim ënëm
ëënëëten kent yaë. Pötaanök ar naröak
kom ëak ngönënë wotöökörö nampön wak
isak ëak nampön wak irëak angan. 7 Karurö,
ar muntarö il wesak ngönënë wotöökörö
yok pangk kom ëën ma? Won. Anutu pimtok omën pout yaningk, arimtok naön. Pötaanök Anutuuk omën pout yaningk pöten
ar tol ëën arimtën kön wiin naningkën
koröp oröön arimtën wak yawis?

8 Elei, ar arimtën kön wiin lupötë ngönën
peö ëak wë. Ar arimtën kön wiin Anutuu
omën ompyaö pout wak pim ëöetak kaö sak
wë ten il yaniwas pël yewas. Won, ar kaö
nasën wë. Pël ëaap nem kentöök ar pël ëak
wë pöten kent yaë. Pël kaö sak wëan talte
ten kaamök elniin arring kaö sak öpen. 9 Ne
epël kön yawi. Kristo pim ngön yaaö omnarö ten Anutuuk kot niwesak omnaröa iri
yanuulë. Ten yang ngarangkörö̈a omnarö
ngön yaatak ulmëak weletaan yaö elmëën
wë pöröa ök. Pël ëën enselre omën pourö
tenën it top yaalni. Ne kön wiin Anutuuk
ten pël ëënëak yanuulë. 10 Ten Kristoë
ngönte ök yak pötaan omnaröak tenën kön
wiin kopël waswas yaaurö pël yaë. Ën ar
Kristook yal menak wë arimtën kön wiin
ëwatringörö pël yaë. Omnaröak tenën kön
wiin wiapre kor yaaurö pël yaë. Ën arimtok arimtën kön wiin weëre kosangringörö
pël yaë. Pël ëën omnaröak arën wak isak
yeem tenën wak irëak yaaurö. 11 Ngaanëër
ngöntök ëauröak om ngöntök ë imeë iire
kaömpre poë koröp poutön ngöntök ëeim
wë. Pël yaëën omnaröak yanimöön kan
yeem oröptak ilenëak yeë? 12 Pël yeem
ten këëre kaömp koirënaak yak tenimtë
morötök këlangön kat wiak ya yamëngk.
Omnaröak tenën ökre was yeniaan kangiir
ompyaö wesak yemak. Pitök utpet yaalniin

kangiir utpet naalmëën yeë. 13 Pit utpet
wesak yeniaan kangiir wiap yaalmë. Ten
yang ël epotë omnaröak wa irman yaniwe-
saurö. Pitök tenën kön wiin utpet panëërö
pël yaniwas. Tenën pël elnieimauröak pee-
neeta tapël yaalni.

Pool pi Korin omnaröen pim yaaul
ëëpënëak mëëa

14 Ne ar ëö sënëën ngön pipot neniaan.
Ar nem ruurö yak yaköm ëën kön tek-
tek sënëak ök yeniak. 15 Ar Kristook yal
menak wëën omën selap pan ngarangk
elniipënëak yaë. Pël ëaap ar pep selap
won. Nemënt kopëtapök ngön ompyaut
ök niaan Yesu Kristook yal mangkën arim
pep saup. 16 Pötaanök ne ke urak epël
yeniak. Nem yeë pöl ëeë. 17 Ar nem yeë pöl
ëënëak Timoti arim naë wes mëën yewais.
Ngönëntaan pi nem ru panë sak wë ya
ompyaö yamëngkaup. Puuk nem Kristook
yal menak wë omnant yaaö pöten arim
könöt ngolöp wes nimpnaat. Kristook yal
menak ëpena ngön pöt ne ka poutë ingre
mor sauröen ök maim wë.
18 Ar naröak neen, "Pi eprek newaispan,"
pël aimeë kölokkölok eim wë. 19 Pël ëaap
Aköpök kön wiin pangk ëën pöt peene
tapët arim naë waisumaat. Pël ëak pitëm
kölokkölok ngön yaaö pötaan ngön naëngan.
Pitëm omnant yaautë songönöt tek-
eri wasën ar pit weëre kosangringörö ma
won pöten itaampunëët. 20 Anutu pim wa
ngaöök nimëën wë pöta songönte ngön
pëën yaaut won. Pöt weëre kosangring wë
Anutuu ngönta ënëm yaaut. 21 Ar taltaan
kent kön yawi? Utpet ëeim wëën ne pëse-
mentring waisumaaten kent kön yawi ma
ompyaö wëën lup sant elniak mayaaptar-
ing waisumaaten kent kön yawi.

5

Korin omnaröa naë öngre omp wëwë utpet
nent oröa

1 Ne ngön nent omnaröak epël yaan kat
yawi. Arim tekrak öngre omp wëwë ut-
pet nent ngönën köpëlöröakta naën yaaut
oröak wia. Omën nampök pim pepapë
öngöp wak wë pël kat yawi. 2 Omën utpet
pöt oröak wiaan ar tol ëën arimtën wak
yawis? Pöt pangk naën. Ar utpet oröak
wia pötaan yaköm kön wiak omën pipop
arring öpanëën waö ë mëënë pöt ompyaö.
3 Yaap, ne arim naë won kamaarek wë. Ën
nem könö pöt arring wë. Pötaanök ne arim
naë wëa ëëma pöl omnampë utpet ëa pöt
kat wiak kom ëak epël yeniak. 4 Ar tiarim
Aköp Yesu Kristo pimorö pël kön wieë
wa top yaëën nem könö arim naë wiaan
tiarim Aköp Yesu Kristo pim weëre kosangö
nimpnaat. 5 Pël ëën ar omën pöp Setenök
këlangön menak pim wëwë ngaante won
wes olaan Anutuuk akun kaöaöök Aköp
Yesu pim tekeri sëpna pötak pim lupmer
kama öpnaan waö ë mëeë.

Pool pi Korin omnaröen omën utpetap waö
ë mëëpënëak mëëa

6 Omën utpet pöt om wiaan arimtën wak
isak yak pöt pangk naën. Ngön nokoli
epëten ar köpël ma? "Pol pëwëö repak kot
nent oröak yaapötë sëën pout kakam ëëp-
naat." Pöta ök utpet arim naë wia pötak ar
pourö utpet niwaspanëën ngarangk këëkë
ëeë. 7 Ar pöt utpet wonörö. Pötaanök pol
pout kakam ëëpanëak pëwëö ti yemoolak
pöl omën pöpë utpetatök ar pourö utpet
niwaspanëën pi waö ë mëeë. Anutuuk
ar mait elniak arim utpetat won sëpënëak
Kristo sëpsëp ket ëak möa. Pötaanök arta
utpet ëënganëën omën pöp waö ë mëeë.
8 Yuta omnaröa ketre saunat wa moolëak
Anutu pim mait elmëa pötaan yoöre ërëp
yamëëa pöl tiar utpet pout kasëng menak
kölam wë ngön këët apa.

9 Ne pep newer wet rëak epël retëng
ë ninaut. "Ar omën öngre omp wëwëat
utpet yaë piporö kasëng meneë," pël ni-
iaut. 10 Ne omën piporöen kön wieë omën
ngönën köpël wë öngre omp wëwëat utpet
yaaöre keimön yaaö, këkain yaaöre Anutu
pim urtak omp ak kaarörö ngëëngk yewesa
pörö kasëng mampun pël newasën ëaut.
Ar ngönën köpëlöröaring ngöntre kar naën
yeëan talte yang epër yok pangk sëp wasën.
11 "Ar omën namp pimtën, 'Ne ngönën wak
wë,' pël aimeë arën, 'Karurö,' pël niaim
wë öngre omp wëwëet utpet ëëre omnan-
tön war ë, Anutuu urtak omp ak kaarörö
ngëëngk wasööre omnaröen ökre was maö,
i ngaat nak kön irikor ëëre këkain ë pël
yaë ke piporö kasëng mampun," pël kön
wiak retëng ë ninaut. Kot nenteta piiring
kaömp ngawi ëëngan. 12-13 Nook ngönën
wonöröa wëwëat yok pangk kom naëngön.
Anutuukëër pël ëëpnaat. Ën ar ingre mor
sauröakëër arim wëwëat yok pangk kom
ëënëët. Pöta ngönte ngönëntak epël wia.

"Omën utpetap arim tekrakaan waö ë mëeë."

6

Ngönën kat wiauröak nener ngön yaatak ulmëëngan

1 Ar ingre mor sauröa naëaan omën
namp pim karipëën ngön wieë ar keker el-
niak ngön yaatak moulmëëpënëak pöt yang
ngarangk ngönën wonöröa naë yok pangk
sëpën ma? Won. Pi Anutuu omën sauröa
naë së moulmëën kom ëëp. 2 Ënëmak
akun kaöaöök Anutuu omën saurö tiarök
yangerakë omnaröa wëwëat yok pangk
kom ëëpena pöten ëwat wë. Ar ënëmak
yangerakë omnaröa wëwëat kom ëënë pöt
kot wia epöökëër yok pangk kom ëënëët.
3 Tiarök enselöröa wëwëatta yok pangk kom
ëëpena pöt ar ëwat wë. Yaap, tiar ya
kaö pipët mëmpenaarö. Pötaanök yanger-
akë wëwë epëtaan kom ëëpena pöt kotte.
4 Pötaanök ar ingre mor sauröa naë yanger-
akë omnantëën ngön wieëa pöt tol ëënak
ngönën won arim ëwat pöröen pitök kom
ëëpën yemak? 5 Ne ngön pipët ar kat wiak
ëö sënëak ök yeniak. Arim naëaan ëwat
omën namp karaar kom ëëpnaap won ma?
6 Wë koröppe. Pël ëaap ngönën kat wia
nampök karip ngönën wonöröa naë ngön
yaatak ulmëën ya yamëngk.

7 Arim nener ngön yaatak yaulmë pötak
arim ngönëntakë wëwëat wak yeira. Om-
naröak ar utpet niwasööre arimot këkain ë
pël yaëën kangiir naalmëën ëënë pöt yok
pangk. 8 Pël ëaap arimtok omën naröaan
utpet mowesak këkain yeë. Pël yeem ingre
mor sa arim karuröaanta tapël elmëak ut-
pet panë yaalmë.

9 Omën utpet yaaurö Anutuuk wa ngaöök
nemomëën ëëpna pöten ar ëwat wë. Ar
omën epotön köpël ëëngan. Omën ön-
gre omp nga yaaöre Anutuu urtak omp
ak kaarörö ngëëngk yewesa, öngre omp
wëwëet utpet yaaöre omp nampök namp
ëöaat yaalmëaö, 10 këkain yaaöre omnantön
war yaaö, i ngaat nak kon irikor yaaöre
utpet wesak yaaöre omnarö möak këkain
yaaö utpet ke pilörö Anutuuk wa ngaöök
nemomëën ëëpnaat. 11 Ngaan ar narö
pi tapël wakaimauröak peene Aköp Yesu
Kristook yal yemangkën tiarim Anutu pim
Pulöök i niirak arim utpetat won wes nuu-
laan wotpil sak pimtëën yaö sak wë.

Ompyaö wë Anutuu yapinte wak isak apa

12 Ar naröak epël yak. "Omnant pout yok
pangk ëëmaat," pël yak. Pöt yok pangk
yaketak omën nantök ar pangk kaamök
naalniipan. Neenta, "Omën pout yok pangk
ëëmaat," pël amaatak omën nent kaö sëën
inëën elmëëngönëën pël naëngön. 13 Ar
naröak epël yak. "Kaömp pöt yaatakëët
yak nëën yaatak yes. Ya epët kaömpötëët,"
pël yak. Pöt yok pangk yaketak Anutuuk
piptepar won wasëpnaat. Ën möönre ko-
röp epö öngre omp nga yaaö pötë yaö
wonö. Tiarim möönre koröp epö Aköpë
inëën elmëëpënëak yaö ëau. Aköp pi tiarim
möönre koröp epöökë pepap. 14 Anutuuk
Aköp weletakaan wal ë ulmëaupök tiarta
tapël pim weëre kosangöök wal ë niulëëpën
sa. 15 Arim möönre koröp pipot Kristo
pim koröp lup nant ar pöt ëwat wë. Ar
kön wiin arim möönre koröp wak öng kan
pas yaaupring erën ëën pangk ëëpën ma?
Pël naëngan, won pan. 16 Omp namp öng
kan pas yaaupring erën yaë pöp pi öng
pöpring koröp kopëtaö yeö ar pöten köpël
ma? Pöta ngönte ngönëntak epël wia.
"Piarip pouwaar erën ëën koröp kopëtaö
pël ëëpnaat." 17 Ën namp Aköpring yal
ëak wë pipop piiring könre lup kopëte-
mer sak wë. 18 Öngre omp nga yeë pippel
sëp weseë. Utpet muntat omnaröak yaë
pipot pitëm koröpöt utpet newasën yaë.
Ën namp öngre omp nga ëak pöt pimtë
koröpö utpet wasëpnaat. 19 Arim koröp
pipö Ngëëngk Pulö pim ngëëngk tupët pöt
ar köpël ma? Anutuuk Pulö arim lupötë
ulmëën wë. Arim koröp pipö arimtëö won,
Anutu pimö. 20 Puuk sum kësang elniak ar
utpetatë öngpökaan kama wak pimëën ni-
wesa. Pötaanök ar ompyaö wë pim yapinte
wak isak aë.

7

Öngre omp yaauta ngönte

1 Arim ngön neen pepeweri pëël neean
pöt ne kangiir ök niamaan kat wieë. Omën
namp omp tek öpna pöt ompyaö. 2 Pël
ëënëëtak öngre omp nga yaaut kësang
wia. Pötaanök pötak wer niöpanok om-
pörö neenem öngöp wak wëën öngöröeta
neenem ompöp wak önë pöt ompyaö.
3 Ompöpë koröp pipö pim öngöpëö. Pö-
taanök keimön elmëëpan. Ën öngöpë koröp

pipö ompöpëö. Pötaanök keimön elmëëpan. [4] Pöt tol ëën? Öngöp pimtok pim koröpö ngarangk naën, pim ompöpök pël yaë. Tapël ompöp pimtok pim koröpö ngarangk naën, pim öngöpök pël yaë. [5] Öngre omp weëaurö ar nener koröp keimön elmëëngan. Om Anutuun ök manëak wet rëak ngön ë kat men ëak akunet om wiaan arim koröp keimön ëënë pöt yok pangk. Pël ëën akun pöt pet irën Setenök morök elniin arim koröp ngarangk naën wë öngre omp nga ëënganëën kaalak erën ëën. [6] Ar öngre omp ëënëak yeniak pöt ne kosang wesak neniaan. Ar pël ëënë pöt yok pangk pël yeniak. [7] Nem kentöök ar pourö nem ök tek önëak kent yaë. Pël yaëëtak Anutuuk elniin narö öngre omp wak wëën narö tek wë. Pi tiar pël ëëpenëak weëre kosangöt kom ëak narö nant narö nant yaalni.

[8] Öngre omp tekre kapirörö ne arën ök niamaan kat wieë. Ar nem ök tek önë pöt ompyaö. [9] Pël ëënëëtak arim koröpöökë wëwëat ngarangk naën yeem öngre omp ëënë pöt ompyaö. Koröpöökë kentre kaurat kaö sak ngep elniipna pöt pangk naën. Pötaanök öngre omp ëënë pöt ompyaö.

[10] Öngre omp weëaurö, ne arën kosang wesak ök niamaan kat wieë. Ngön epët nook won, Anutu pim këm ngönte. Öngöp pi pim ompöp sëp waspan. [11] Ma yok pël ëak pöt om öp. Won ëën pöt pim ompöp kaalak koirak lup kopëtemer sak öp. Ën ompöp piita pim öngöp wes mëëpan.

[12] Öngre omp muntarö, nem arën ngön niama epët Aköpëët won, nemtëët. Omp ngönën kat wia namp öng Kristoon kön wi kosang newasënëp koirën piiring öpënëak kent yaëën pöt wes mëëpan. [13] Ën tapël öng ngönën kat wia namp omp Kristoon kön wi kosang newasën nampring wëën piiring öpënëak kent yaëën pöt wes mëëpan. [14] Pöt tol ëën? Öng ngönën kat wia pöpëën Anutuuk omp Kristoon kön wi kosang newasënëp yaö elmëa. Tapël omp ngönën kat wia pöpëën Anutuuk öng Kristoon kön wi kosang newasënëp yaö elmëa. Pël naën ëa talte piarpim ruurö Anutuu ëöetak kölam nasën ëëpën. Pit Anutuuk pimëën yaö wesa. [15] Ën ngönën köpël öng ma omp nampök pim weëaup sëp wasëpënëak yaan pöt ngönën kat wia pöpök il newariipan. Anutuuk tiar mayaaptak öpenëak yaö niwesa. Pötaanök nga elpanok ngönën köpëlëp sëp wasëpënëak yaan ngönën kat wiaup yok pangk kat mowiin sëpnaat. [16] Öngörö, arim ompöröak sëp niwasëpënëak yaan il mowariak kaamök elmëën Kristo pim naë rë olaan kama öpna pöten ar köpël wë. Tapël ompöröeta, arim öngöröak sëp niwasëpënëak yaan il mowariak kaamök elmëën Kristo pim naë rë olaan kama öpna pöten ar köpël wë.

Anutuu yas niaan wakaiman pöl öpa

[17] Om ar pourö Anutuuk arim wëwë önëak yaö elniin wakaiman yas niaan pim naë rë olëak wëaö pötak wakaiman pöl weë. Ngön pipët ar ka poutë ingre mor sauröen kosang wesak ök niaim wë. [18] Namp Anutuun yaö ëak pim koröp kaut moilën wëën Anutuuk yas mëëa ëën pöt pim ila pöt ngep ëëpnaaten kön wiipan. Ën namp nailën wëën Anutuuk yas mëëa ëën pöt ilëpnaaten kön wiipan. [19] Koröp kaut yailaut ma nailën yaaut piptepar om pastepar. Anutuu ngön kosangta ënëm ëëpena pötaar omën këët. [20] Anutuuk yas niaan pim naë san pötak wakaiman pöl weë. [21] Ar inëën ëeim wëën Anutuuk yas niia ëën pöt wil niulëëpnaaten kön selap ëënganok. Arim wil niulëëpnaata kan nent oröön pöt pöök seë. [22] Inëën wë ma won pöten kön selap naën ëëpenaata songönte epët. Omën namp inëën wëën Aköpök yas mëëa pöp puuk wil moulmëën pimëën yes. Ën namp inëën won wëën Aköpök yas mëëa ëën pöt Kristoë inëënëp pël yes. [23] Anutuuk ar sum kaö elniak utpetatë öngpökaan kama niwak pimëën niwesaurö. Pötaanök omnaröa yaautë ënëm ëënganëp pim ënëm seë. [24] Karurö, omën pourö tiar Anutuuk yas niaan pim naë san pötak wakaiman pöl piiring öpa.

Ongre omp tekre kapirörö a ngönte

[25] Ne öngre omp tekörö a ngönte ök niamaan kat wieë. Ngön epët Anutuuk ök nenëaan, nemtok kësangën elnëak weëre kosang nangkën nem ngön këët ök yeniak epëten yaap pël wasënëët. [26] Ne kön wiin akun eptak këëre ngaat oröak wia pötaanök peene wë epël önë pöt ompyaö. [27] Öngre omp ëaurö pöt nener wes mëënëak kön wiinganok. Ën öngre omp naën wë pöt pël ëënëëten kön wiinganok. [28] Omp tekörö ar öng önë pöt saun won. Ën öng tekörö ar

omp önë pöteta saun won. Om öngre omp
ëak wëën pöt könömöt arim naë oröopnaat.
Pötaanök oröopanëën tek önë pöten kent
yaë.
29 Karurö, nem yeniak pöta songönte
epët. Tiar yang eprek öpenëak akun ni-
wia pöt pet irëpënëak temanöm yes. Pö-
taanök akun kot eptak ar öngre omp ëau-
röak tekörö ök sak weë. 30 Ën ingre ya
ilak yaauröak pël naën koröp oröak weë.
Ërëpsawi yaauröak won koröp oröak weë.
Omnant sum yaauröak omnant wonöröa ök
sak weë. 31 Yangerakë omnantëën ya kaö
yamëngkauröak pötëën kent naën yaauröa
ök sak weë. Yangerakë omën pöt teënt kö
sëpnaat. Pötaanök tiar pipotön kaö wesak
kön selap ëëngan.
32 Ar omën pasutëën kön selap naën
ëënëëten ne kent yaë. Omp tekörö pit
Aköpök itaangkën ompyaö sëpna yak
pim yaataan kön yawiaurö. 33 Ën omp
öngringörö pitëm öngöröak itaangkën
ompyaö sëpna yak yangerakë omnantëën
kön yawiaurö. 34 Pit Aköpë omnantre
yangerakë omnant pouteparëën kön
yawiaurö. Ën öng tekre ulwasörö pit
pitëm koröpre lup pöt kölam sëpënëak
kön wieë Aköpë yaataan kön yawiaurö.
Ën öng ompringörö pitëm ompöröak
itaangkën ompyaö sëpna yak yangerakë
omnantëën kön yawiaurö. 35 Nem yeniak
pipët arim yaaut kan wariak neniaan,
kaamök elniipënëak yeniak. Nem kentöök
ar wotpil wë Aköpëën yak weë ngentiak
pim yaat mëmpunëak kent yaë.
36 Ën omp namp pim koontup kaö sak
omp öpna salëpök nga ngentiipënëak kön
wiin pangk naën ëën pöt lup kaip tiak omp
mampënëak kön wiin pangk ëën omp mës
mampna pöt utpet nasëpan. 37 Ën omën
namp pim könöök koontup tek öpënëak
kön kosang wiak pöt pangk pël ëëpnaat.
38 Nem yeniak pipta songönte epët. Omën
namp pim koontup omp mampna pöt
ompyaö ëëpnaat. Ën namp pim koontup
omp nemangkën ëën tek öpna pöt ompyaö
pan ëëpnaat. 39 Öng namp pim ompöp
öp wëën sëp wesak muntap koirëpna pöt
pangk naën. Ën ompöp wel wiin pim omp
kent kön wiipna namp yok pangk koirëp-
naat. Pöt köntak won, Aköpön kön wieë pël
ëëpnaat. 40 Pël ëëpnaatak nemtë könöök,
pim ompöp wel wiin pimënt öpna pöt pi
ompyaö pan öpnaat. Ne kön wiin Anutu
pim Pulöök kön pipö tekeri wes nangkën
yeniak.

8

Animaut omp ak kaaröröaan kiri ar yaauta ngönte

1 Ne omp ak kaaröröaan kiri ar yaauta
ngönte ök niamaan kat wieë. Arök,
“Ten kön wiin omnantë songönötön tiar
pourö ëwat wë,” pël yak. Pël yaketak ne
epël yeniak. Tiar omnantë songönötön
ëwat wë pël apena pöt tiarimtën wak
isak apenaat. Pël apenaatak tiar neneren
lup sant elmëëpena pöt lup kosang sëpe-
naat. 2 Omën namp kön wiin pi omnantë
songönte ëwat wë pim ëwatten wak isak
yaan pöt pi këëkë ëwat nasën wë pël ape-
naat. 3 Ën namp pi Anutuun lup sant
elmëëpna pöt Anutuuk omën pöpön ëwat
sak pimëën wasëpnaat.
4 Ar animaö omp ak kaaröröaan kiri ar
ëaut yok pangk nëmpen ma won pöten pëël
yenëak. Arim, “Omp ak kaar omnaröak ket
ëa pörö kë wonörö,” pël yak pöt yaap yak.
Ën, “Anutu kopëtap këëp, muntarö won,”
pël yak pöteta yaap yak. 5 Kutömweriire
yangerak omën kaöarö kësang omën
naröak pitën, “Anutu” pël yamëëaurö wë.
Omp ak selap omën ngönën wonöröak
ngëëngk wesak yaya yamëëaurö wë pöt
yaap. 6 Pël ëaap Anutu kopët namp wë.
Pöp tiarim Pep panëëp. Puuk omën ël epot
pout ket elniin pim inëën elmëëpenëak wë.
Ën Aköp kopët namp wë. Pöp Yesu Kristo.
Puuk omën ël epot pout ket elniak wëwë
kosangët ningkën wë.
7 Ar pourö, “Omp akörö kaarörö,” pöt
këëkë ëwat nasën wë naröak ngaan omp
ak kaaröröaan kiri ar eimaö pöten kön
wiak kaömp yenem kaömp pöt omp ak
kaaröröaan kiri ëaut pël kön wieë yen. Pël
ëak arök, “Yok pangk nën ma won?” pël
ëak kön selapring yen pötak arim lupöt
utpet yaniwas. 8 Kaömp yenaare won pötök
kaamök elniin Anutuu naë nasëngan. Tiar
kaömp omp ak kaaröröaan kiri ëaut nanën
ëëpena pöt Anutuuk tiarën itenak utpetarö
pël newaspan. Ën kaömp pöt nëmpena
pöteta puuk itenak ompyaurö pël newas-
pan.
9 Om këëkë ngarangk ëeë. Arök, “Ten
kaömp omp ak kaaröröaan kiri ëaut nëna
pöt yok pangk,” pël yewas. Pël yeëetak

omën kaömp pöten, “Yok pangk nën ma
won?” pël kön selap yaë pöröak ar pël
yaëën itenak tapël ëën pötak pitëm lupöt
utpet mowaspanëën ngarangk ëeë. 10 Omën
kaömp omp ak kaaröröaan kiri ëautön,
“Num ma won?” pël kön selap yaë pöpök
itaangkën ar, “Omp akörö kaaröröö,” pël
yewas pörö nampë ngönën tupta kakaati së
yenën pi tol ëëpën? Piita kaömp ke pilöt
yok pangk nëmpnaat wesak arim ënëm ëak
kaömp pöt nëën pötak pim lupmer utpet
wasëpnaat. 11 Arim, “Omp akörö kaaröröö,”
pël yewas pötaan omën pöten këëkë wesak
kön nawiin yaë pöp pim lupmer utpet sëp-
naat. Ngönën kat wia arim kar pöp Kristook
pi utpetetakaan kama öpënëak wel wia.
12 Ar ngönën kat wia arim karuröen utpet
pipël elmëak pitëm lupöt utpet yemowas
pipët Kristoonta utpet yaalmë. 13 Pötaanök
nem kaömp ke pilöt yena pötak nem karipë
lupmer utpet yemowasën pöt animaut sasa
nanëngan, pi utpet sëpanëën.

9

*Pool pim ya yamëngkautaan sum naön pö-
taan ërëpsawi ëa*

1 Anutuu yaat nem mëmpëak kent yeë
epët omën nampök il newariipan. Ne
tiarim Aköp Yesu Kristo pim ngön yaaö
omnamp piin itenaup. Nook pim yaat
mënautaan ar piin kön wi kosang wesak
wë. 2 Omën naröak neen, “Pi Aköpë ngön
yaaö omën wonöp,” pël ya. Pël yaatak arök
pöt neen, “Pi ngön yaaö omnamp,” pöt
ëwat wë. Pöt nook pim ngönte ök niaan
kön wi kosang wesak wë pötaanök. Arim
wëwëetak ne Aköpë ngön yaaö omnamp
pöt pet yaë.

3 Omën nemëën kaaö ngön ya pöröen
kangiir epël yemak. 4 Nem arim naë Anutuu
yaat yamëngkaö pötaan arim naëaan iire
kaömp öma pöt pangk naën ma? 5 Aköpë
nangaröere Pitaare ngön yaaö muntarö pit
pitëm öngörö mësak yesaurö. Ne yok
pangk pël naëngan ma? Pangk pël ëëmaap.
6 Elei. Ar kön wiin ten Panapas tenpimënt
arën ngönën ök yeniem kaömpre omnantë
waurat pangk ëën ma? Tenpimtok pël ëëna
pöt pangk naëpan. 7 Nga omnarö kaöm-
pre ngaë omnant pitëmtë monatök naöpan.
Ëmre ya yaaurö pitta këët oröön yok pangk
nëmpnaat. Pol purmakaö ngarangk yaaurö
pitta yok pangk kapa kolapöt kolak nëmp-
naat.

8 Ngön pipët omnaröa kön pëënëëtök
naën. Pipta ngönte ngönëntakta wia.
9 Anutu pim ngön kosangët Mosesök epël
ëa. “Pol purmakaöp ya kaamök elniak
korupait tööpënëak ing samsam yeem
nëmpënëak yaëën këmët il mowariingan.”
Anutu Mosesën ngön mëëa pipët pol
purmakaöröaan pëën nemaan ëa. 10 Won.
Anutuuk ten pim ya omnaröaanta kön
wieë ngön pipët Mosesën ök maan retëng
ëa. Omën ya yamëngkaupre këët oröön
yewaup piarip köp sëën nant öpënëak kön
wieë ya mëmpna pöt yok pangk. 11 Tenök
arim lupöt kosang sënëak ngönën ök niaim
wë. Pötaanök arök kangiir koröpöökë
kaamököt nimpunë pöt yok pangk naën
ma? 12 Ya omën muntarö koröpöökë
kaamök pöt yemangk. Pötaanök ten wet
rëak ya yamëngkaurö pit il yemowasën
nimpunëët pangk önaat.

Pël ëënaatak Kristo pim ngön ompyaut
il wariinganëak pötön naën pas këlangön
kat wiak ya yamëngk. 13 Ngönën omën
Anutu pim tup kaöetak waur yaaurö pit
omnaröak Anutuun yak kaömpöt wak wais
wiin pötëaan nant yeö ar pöten ëwat wë.
Ën kiri ar yaauröeta animaö kiri yemangk
pötëaan yeö. 14 Pöta ök Aköp Yesuuk
ten pim ngön ompyaut ök yaaurö ar kat
yawiauröak koröpöökë kaamököt ningkën
önëak kosang wesak ök niiaut.

15 Ne pöt, arök koröpöökë omnant nam-
punëak neniaan ëaut. Peeneeta pël ëënëak
retëng naën. Won, ne omnantëën kimang
neniangan. Kaömpötëën këën ëak wel wi-
imëak yeem pöt arën kaömpëën nenian-
gan. Ne arim naëaan omnant naön yaaö
pötaan ërëpsawi yeë. Ën nem kentöök
ar nenangkën yaëën pötaan ërëpsawi eim
öma pöten kent yaë. 16 Nem ngön ompyaut
ök ni yeë pötaan nemtën wak isak naëngön.
Pöt Kristook ne pël ëëmëak kosang wesak
neeaut. Ne pim ngön ompyaut ök naën
yeëan talte pim ya mëmpëak neeaut sëp
wesak pötaan ya këlangön kaö ëëm. 17 Ya
pipët nem könöök yamëngkem talte sum
ömaaten kent kön wiim. Pël ëëmaatak
ya pipët nem könöök naën, Aköpök epël
ëëmëak nangkën sum naön. 18 Pël ëa pö-
taanök ne kangiir oröpöt yeö? Nem kangiir
yeö pöt epët. Ngön ompyaut ök niak

kangiir sumere omnant naön yaaup. Ngön
ompyaut amëak ne kangiir sumere omnant
yok pangk ömaat pël newasën yaaup.

Pool pi omën pouröa inëën sa

19 Ne omën pouröa inëën wonöpök nem
könöök ngönën ök niaan omën kësang
pan Kristoë naë rë olanëak ar pouröa
inëën saut. 20 Ne Yuta omnaröa naë
ya yamëngkem pitën ngönën ök maan
Kristoë naë rë olapënëak pitëmtë yaaul
yaaup. Mosesë ngön kosangta öngpök
naönöpök omën pöta öngpök wëauröen
ngönën ök maan Kristoë naë rë olapënëak
pitëm yaaul yeem pim ngön kosangöt
ngaarëk yewaup. 21 Tapël omën munt
Moses pim ngön kosangta ënëm naën
yaauröa naë ya yamëngkem arën ngönën
ök niaan Kristoë naë rë olanëak neenta
Mosesë ngön kosangta ënëm naën yaaup.
Mosesë ngön kosangta ënëm naënëpök
Anutuu ngön kosangët wa noolaan, Kristoë
ngönte ngaarëk yewaup. 22 Omën pitëm
kön wi kosang yewesaut wiap, omnant
ëëpënëak kön selap yaë piporöa naë ya
yamëngkem pitën ngön ök maan Kristoë
naë rë olapënëak pitëm ök yesën omnaröak
neen kön wiin wiapöp pël yewas. Omën
pouröen ngönën ök niaan narö Kristoë
naë rë olaan utpetetakaan kama niöpënëak
arim ök saut. 23 Nem pël yeë pipët ngön
ompyaut kaö sëën nemëntta këët ömëak
yeë.

Anutuu omën këët öpenaataan weë ngentiipa

24 Ar omën epëten ëwat wë. Ngasam
yaaurek omën pourö nener il wasëpënëak
pöömpö sëpnaat. Pël ëëpnaatak wet rëak
së yaö ëaurek orööpna pöpök këët öpnaat.
Pötaanök Anutuu omën këët önëëtaan weë
ngentieë. 25 Omën ngasam ëak nener il
wasëpenëak yaë piporö weë ngentiak koröpöökë këlangön yaaö pöten kön nawiin
yaë. Pit omën lëngë sëpna pötëënta pël
yaë. Ën tiar pöt Anutuu naëaan omën
weë panë om wiakaim wiaapnaataan tapël
ëëpa. 26 Nemëntta pöömpö yaaupë ököp.
Ne pöt leng ëëmëak yaö ëaurekën it kökö
ngënal yesaup. Ne omën mor yamö pöpë
ököp. Ne köntak namöön yaaup, kaëngk
mööngönëak këëkë itneë yamöaup. 27 Omën
namp ngasamtak muntapök il mowaspanëak pimtë koröpö weë yewas pöl utpet
ëëngönëak nem koröpöökë kentre kaur pöt
ngep yaalmëaup. Nemtok ngönën ök niaim
olëak kö sungönëak pël yaaup.

10

Moröktak wiap sënganëën ngarangk këëkë ëëpa

1 Karurö, ne ar tiarim ëarö, Mosesring
wakaimaurö, pitëm imautön ëngk ma e
wasnganëën ök niamaan kat wieë. Anutu
pi kepiltak kaka elmëak kanö pet elmëën
pit seim i kaö Köp Möau olëak sa. 2 I
yamëa pöta ök kepil pötak kaka elmëën i
kaö ilën irë olëak së Moses pim omën sa.
3 Pël ëën Anutu pim Pulöök kaömp tekeri
wes mena pöt pit pourö në sa. 4 Iiteta
Pul tapöök tekeri wes mangkën në sa. I
pitëm në sa pöt kël Pulöök pet elmëa
pöökaan yaaröön kolak neima. Kël pöökë
yapinte Kristo. Iit kël pöökaan yaaröön
nëën kaamök elmëeima pöl Kristook pit
kan yesën pitring wë kaamök elmëeima.
5 Pël ëautak pitëm tekrakaan pouröak utpetat ëeima. Pötaan Anutuuk këëpöt kön
mowiin yang mopöök wel wi won sa.

6 Pitëm naë omnant oröa pötök tiarën
pepanöm yenia pël yaë. Pitëm ëa pöl
tiar omnantön warre kaur ëënganëak pël
yaalni. 7 Pitëm tekrakaan narö pitëm
ëa pöl Anutuu urtak omp ak kaaröröaan
ngëëngk wesak yaya manganok. Pöta
ngönte ngönëntak epël wia. “Omnarö wel
aisëeë iire kaömp nak wal ëak tan urööre
ngasam paspas ë pël eima.” 8 Pit naröa ëa
pöl tiar öngre omp nga ëënganok. Pit pël
yaëën Anutuuk pitëmëën ya sangën elmëën
omën kësang pan 23,000 ëak kët kopëtetak
wel wia. 9 Pit naröa ëa pöl tiar Aköpön
morök elmëëngan. Pit pël yaëën kamal
ngaaröak mëngkën wel wia. 10 Pit naröa ëa
pöl tiar Anutuun kaaö ngön angan. Pit pël
yaan Anutuuk pim ensel ngaap wes mëën
mëngkën wel wia.

11 Omën muntaröak Anutu kasëng mempanëak pepanöm elmëëpënëak omën pipot
pitëm naë oröa. Akunet pet irëpënëak
yaëën wë eporö tiarta kön tektek sëpenëak
ngönëntak retëng ëa. 12 Pötaanök ar narö
arimtën kön wiin isën tiarim ëarö il wesak
wë pël yewas pörö ar wiap sak utpet ëënganëën ngarangk këëkë ëeë. 13 Morök ke
nentere nent ar utpet ëënëak arim naë oröa
pöt arimënt pëën won, omën pouröa naë
yaarö. Pipot arim naë yaaröön ar yok pangk

Anutuun kön kosang wiaan puuk kaamök
elniin morökta weëre kosang pötak wa nu-
ulaan wiap nasëngan. Won, ar moröktak
wëën pi kaamök elniin weë sak tauaanëët.

Anutuu ënëm yeem urmeraröa ënëm naëngan

14 Pötaanök, nem kar panëërö, ar omp ak
kaaröröaan ngëëngk wesak yaya yamëëaut
kasëng meneë. 15 Ar könringörö. Pö-
taanök nem niama epët kat wiak kön wi
pet ëeë. 16 Wain iit kelöntak lë mëak we-
laköt elmëak Anutuun yowe yamëëa pöta
songönte tiar ëwat wë. I pipët Kristo pim
i tiarimëën lë mëa pöt. Tiar wain i pöt
yenem piiring lup kopëtemer sak wë. Ën kë
pelak yen pöt, yenem pim möönre koröpö
këra yetaprak möa pötak yal yeë. 17 Kë
kopëtet wiaan tiar pourö yen. Pötaanök
tiar selap pöröak erën ëak möönre koröp
kopëtaö pël sak wë. 18 Israel omnaröa
yaautön kön wieë. Omën animaö Anu-
tuun kiri yemangk pöta kaut yen piporö
pit kiri ar yaautak Anuturing lup kopëte-
mer mowasëpënëak pël yaë. 19 Nem yeniak
pipta songönte pöt tolëël? Ne, "Omp
ak kaarörö pit kaöarö," ma "Omnaröak
pitëmëën kiri yemangk pöt kaöat," pël
yeniak ma? 20 Won, ne epël yeniak. Omën
ngönën wonörö pitëm kiri yemangk pöt
Anutuun won, urmeraröaan yemangk. Pël
yaëën ar pitëmëën kiri mampööre pitring
kaömp ngawi në pël ëënëëten ne kaaö
yaë. 21 Aköpë i kelöntak yenauröak urmer-
aröaktakaan nëmpena pöt pangk naëpan.
22 Ar utpet pipot ëënë pöt Aköp ya sangën
mongawisën nimpënaat. Pi weëre kosan-
gringëp, ar weëre kosang wonörö. Pö-
taanök pi ya sangën mongawisngan.

Anutuun ping wesak maim öpa

23 Arök, "Tiar omën pout yok pangk ëëpe-
naat," pël yak pöt yaap yak. Pël yaketak
omën poutök kaamök naalniipan. Arök,
"Tiar omën pout yok pangk ëëpenaat,"
pël yaketak omën poutök kosang naniwas-
pan. 24 Ar arim omnant ëënëëten kön wi-
inganok, arim karurö kaamök elmëënëëten
kön wieë. 25 Animaut uröm kaatakaan önë
pipotön, "Epot omp ak kaaröröaan kiri
elmëa ma won?" pël ëak kön selap ëën-
ganëp neë. 26 Pöta ngönte ngönëntak epël
wia. "Yangerere yangerak omnant wia epot
pout Aköpëët." Pël wia pötaanök tiar yok
pangk omën pout nëmpenaat. 27 Omën
ngönën wonöröak ar pitring kaömp ngawi
nënëak yas niak kaömpre animaut ningkën
pötön, "Epot omp ak kaaröröaan kiri elmëa
ma won?" pël ëak kön selap ëënganëp
köntak neë. 28 Pël ëënëëtak omën namp nim
naë öpnaapök animaö pötön, "Epot omp
ak kaaröröaan kiri ëaut," pël ök niaan pöt
pi utpet mowasën pim lupmer utpet ëë-
panëën nënganok. 29 Pipot nëën arim lupöt
utpet sepanëën won, arim karipë lupmer
utpet ëëpanëak yeniak. Ar nampök epël
an koröp. "Ne tol ëën omën animautön
kön selap yaë pipopön kön wiak nanën
ëëm? 30 Ne Anutuun animautaan yowe
mëak yenën omnaröak nem yena pötaan
utpet wesak neneapan."

31 Pël aan ne epël yeniak. Ar iire
kaömp nëëre omën nant ë pël ëënëak pöt
Anutuun ping wesak aöök ëën. 32 Yuta
omënre omën muntaröere ingre mor saurö
wiap sëpanok pël elmëëngan. 33 Nem yeë
pöl ëeë. Nem omnant yeë epot omën
pourö kaamök elmëëmëak weë ngentiak
yeë. Nemtëën naën, omën pourö kaamök
elmëën ompyaö sëën Anutuuk utpete-
takaan kama moöpënëak yeë.

11

1 Ne Kristoë kanöök ing mësëak pim ök
yeë arta tapël nem yeë epël ëeë.

Ngönënë wa toptak ompyaö ëëpenaata ngönte

2 Ar omnant nem niiaul yeem ngön ök ni-
iaut taë wak wëën ne arën kön wiin ompyaö
yaë. 3 Pël yeëetak nem kentöök ar epëtenta
ëwat sënëak kent yaë. Ompöröak öngörö
ngarangk ëa. Kristook ompörö ngarangk
ëa. Ën Anutuuk Kristo ngarangk ëa. 4 Tiarim
yaaul omp namp pim kepönö kör koëak
wëën pöt omnaröak itenak, "Pi omën munt
nampë ikanöök wë," pël ya. Pël yaatak omp
namp ngönën tuptak Anutuun ök maöre
pim ngönte tekeri wesak aö pël ëëpna pöt
pi omën munt nampë ikanöök won. Pö-
taanök pël yeem pim kepönö kör koëëpna
pöt utpet ëak pim Kaöap Kristo ëö mon-
gawisëpnaat. 5 Ën öng namp ngönën tuptak
Anutuun ök maöre pim ngönte tekeri we-
sak aö pël yeem pim kepönö kör nokoëën
wëën pöt omnaröak piin, "Ompöpë ikanöök
naön wëa," pël aan pim ompöp ëö mon-
gawisëpnaat. Pöt öng kan pas yaaö namp
pim kepön ëpöt kat ë oläak wë utpet yaë

pöl pim kepönö kör nokoëën wëa pötak
utpet sak öng ke pöpë ök sëpnaat. 6 Öng
namp pim kepönö kör nokoëën ëëpënëak
pöt pim kepön ëpöt kat ë olap. Pël ëëp-
naatak öng namp pim kepön ëpöt kat ë
olaan omnaröak piin kön wiin, “Pi öng kan
pas yaaö namp,” pël wasën pi ëö kësang
sëpnaat. Pötaanök öngörö pipël ëak ëö së-
panëën pitëm kepönöt kör koëëp. 7 Ompöp
pi Anutu pim ök wë pim weëre kosangre
ë rangi pöt pet yaë. Pötaanök pi Anutuu
ök kaö sak wë pöt pet ëëpnaataan pim
kepönö kör nokoëëpan. Ën öngöp pi om-
pöpë iri wë pöt pet ëëpnaataan pim kepönö
pangk kör koëëpnaat. 8 Pöta songönte epët.
Anutuuk ompöp ket ëëpënëak öngöpökaan
kaut naön. Öngöpökëër ompöpökaan kaut
wak ket ëa. 9 Tapël ompöp pi öngöpëën
yak ket naën. Öngöpökëër ompöpëën yak
ket ëaup. 10 Pël ëa pötaanök öngöp pi
ompöpë iri wë pöt pet ëëpnaataan kepönö
kör koëak öpnaat. Pël ëën pöt enselöröak
pöten itaangkën ompyaö ëëpnaat. 11 Pël
ëëpnaatak tiar öngre omp Aköpë wëwëetak
namp nerak naön, nampnamp kaamök ëak
wë. 12 Nem yeniak pipta songönte epët.
Anutuuk öng wetëëp ompöpökaan ket ëën
kangiir pörekaan wais peene wë epöök pöt
öngöröak ompörö yawil. Omën pout Anu-
tuuk maan oröak wia.
13 Ar omën epëten kön wieë. Öngörö
pitëm kepönöt kör nokoën wë omnaröa
tekrak Anutuun ök mapna pöt yok pangk
pël yewas ma? Pël naëpan. 14 Tiarim
wëauten ar ëwat wë. Omp namp öngöröa
ök pim kepön ëpöt wali sëpna pötak om-
naröak ëöak mapnaat. 15 Ën öngörö pit ngan
ëp waliit pitëm kepönöt kör koëëpënëak
Anutuuk menaurö. Pötaanök öng namp
pim kepön ëpöt wali sëpna pöt ompyaö.
16 Omën namp ngön epët komun uröpna
pöpön epël memaat. Ten Kristoë ngön yaaö
omnaröere Anutuu ingre mor sa pourö epël
pëën yaaurö.

Korin omnaröak Aköpë këëre iit utpet wesa

17 Ar Anutuun yaya manëak wa top yeëan
pötë ompyaö newasën, utpet yewesan. Pö-
taanök nem yeniak epët, arën kön wiin
ompyaö won. 18 Ne wet rëak epël nia-
maan. Ar ngönënëën wa rongan yaëën
arim tekrak komre kap yaaröa pël aan ne
kat wiin yaap koröp yaarö. 19 Ne kön wiin
komkap pipot pas naaröön, ar yangerakë
omnarö yak arën ökre was elniin ngönën-
tak kosang yes pörö tekeri wasëpënëak
yaarö. 20 Arim ngönënëën wa top yeëan
pötë Aköpë këët nënëak yeem irikor yeëan.
21 Ar epël yeëan. Kaömp nënëak Aköpön
kön nawiin apre pap arim kaömp wak
yesan pöt neenemot yenan. Pël ëak narö
iire kaömp kësang nak kön irikor yaëën
narö këën wë. 22 Elei, ar pipël ëënëak pöt
arim kaatë nënëëtep won ma? Ma ar kön
wiin Anutuu ingre mor saurö pipël elmëak
ngöntök yaaurö ëö yemowas pöt pangk yaë
ma? Arim yeëan pötaan tol niam? Kön
wiin ompyaö yen pël niam ma? Won, pël
naëngan.

Aköp Yesu pim ruurö këërë i elmëa

23 Ne ngön ngaan Aköpë naëaan wa pöt
niiaut. Pöt epël. Aköp Yesuuk Yutasök piin
ngaaröen kup mowia röök pötak kaömp
nent wak 24 Anutuun yowe mëak pelak epël
ök mëëa. “Epët nem mësëpët. Arimëën
yak pëël elniak wel wiimaat. Neim önëël
nem elniauten kön wieë neim önëët.” 25 Pël
mëak kaömp pöt nëën wain kelönte tapël
wak yowe mëak epël mëëa. “Wain i epët
sulöp ngolöpta nem iit. Wain i epëtak ne
wel yawiem nem iit olama pötaan Anutuu
omnaröaring sulöp pöt kosang yewas pöt
pet yaalni. Neim önëël nem elniauten kön
wieë neim önëët.” 26 Pël ëaan ar këëre i
nënëël Aköpë wel wiauta songönte tekeri
weseim wëën kaalak waisëpnaat.

Namp pi Aköpë këëre iit utpet wesak pöt saun koirëpnaat

27 Pël wia pötaanök omën namp Aköpë
iire këët pas köntak nëmpna pipop Aköpë
möönre koröpre i pöt utpet wasën saunar-
ing ëëpnaat. 28 Pötaanök ar këëre i nënëak
pöt wet rëak arim lupöt wa kom ëakök
nën. 29 Pöt namp pim lupmer wa kom
naënrek Aköpë këëre iit köntak nëmpna
pöt pim saunaring nëmpna pötaan Anu-
tuuk këlangön mampnaat. 30 Ar pël yeëan
pötaanök arim naëaan narö kësang weëre
kosang won, yauman yaëën narö wel yawi.
31 Ën tiarimtok tiarimtë lupöt wotpil wesak
wa kom yeëan talte Aköpök wa kom elniire
këlangön nimpö pël naën ëëpën. 32 Aköpë
tiarim lupöt wa kom yaalni pöt yang om-
naröaring kö sënganëak këlangön yaningk.
33 Pötaanök, karurö, ar Aköpë këëre iit
ngawi nënëak wa top yeem pöt neneren kor
ëën pourö wais pet irënak ngës rë pël ëën.

34 Ar këën panë ëën pöt arimtë kaatë nën, wa
toptak utpet ëën kangut orö nirëëpanëën.
Ngön muntat nemtok naë waisak ök niak
ngan rë nimpaat.

12

Ngëëngk Pulöök weëre kosang ke nentere nent yaningk

1 Tiar ngönën yaat mëmpenëak Ngëëngk
Pulöök weëre kosang ke nentere nent yan-
ingk. Karurö, ne ar pöta songönten këëkë
ëwat sënëak kent yaë. 2 Ar ëwat wë. Ngaan
ngönën köpël wëën yang omp ak wëwëat
wonöröak wer niön pitëm ënëm seimaurö.
3 Ne epël niamaan kat wieë. Omën namp
Anutuu Pulöök kaamök elmëën pöt, "Yesu
sasa kö sëpën," pël nemaan ëëpnaat. Ën
namp Ngëëngk Pulöök kaamök naalmëën
ëën pöt, "Yesu pi Aköp," pël nemaan ëëp-
naat.
4 Pulöök Aköpë ngönën ya ke nentere
nent mëmpenëak weëre kosang yaningk,
Pul pö kopëtaöök. 5 Tiar Aköpë ya ke
nentere nent yamëngk, Aköp pöp kopë-
tap. 6 Aköpë ngönën yaat mëmpena kan
ke naöre naö wia. Anutu pöp kopëtapök
tiar omën pourö neenem weëre kosangöt
ninak ya pipot mëmpenëak kaamök yaalni.
7 Pulö pi ngönëntak ompyaö wesak öpenëak
neenem weëre kosangöt kom ëak yaningk.
8 Namp pi Pulöök weëre kosang mangkën
ngönën ëwat kaö panë apnaat. Ën namp pi
Pul tapöök weëre kosang mangkën ngönën
öngpököt wa kotiak apnaat. 9 Namp pi
Pul tapöök weëre kosang mangkën Anu-
tuu yaat kosang mëmpnaataan kön wi
kosang yewesautaring öpnaat. Ën namp
pi Pul tapöök weëre kosang mangkën yau-
manörö ompyaö mowasëpnaat. 10 Namp
pi Pulöök weëre kosang mangkën ya it
ngolöpöt mëmpnaat. Namp weëre kosang
mangkën wetete ngön apënëak kön tek-
tek mowasëpnaat. Namp weëre kosang
mangkën Pulööre urmerarö pitëm yaautë
songönte kom ëëpnaat. Namp weëre
kosang mangkën këm ngön ngolöpöök
apnaat. Namp weëre kosang mangkën
këm ngön ngolöpöök ök aan kaip tiip-
naat. 11 Ya pipot pout mëmpenëak Pul
kopëtapöök tekeri wes yaningk. Pël elniak
pimtë könöök omën pourö neenem weëre
kosangöt kom ë yaningk.

Tiarim koröpö kopëtaö, kaut selap

12 Omnarö tiar tiarim koröpö kopëtaö.
Ën koröpöökë kaut selap. Pël ëën pipot
erën ëën koröp kopëtaö pël yaë. Pöta
ök omën selap eporö Kristooring erën ëën
kopëtap pël yaë. 13 Tiar narö Yuta omnarö,
narö omën muntarö, narö inëën yaaurö,
narö inëën naënörö. Pël ëaap tiar Anutuu
Pulöök wa niulëën möönre koröp kopëtaö
yeö. Anutuuk pim Pulö ningkën tiar pourö
pim Pul kopëtaö wak wëën tiarim lupötë
wë.
14 Tiar ëwat wë. Koröpöökë kaut kopët
nent won, selap. 15 Pötaanök ingesök tol
ëak epël apën? "Ne mores won pötaan
koröpöökë kaut won." Pël aö omën koröp
ëlö sëp wesak pëlëër së öpën ma? Pël
naëpan. 16 Ën katëëpökta tol ëak epël apën?
"Ne itö won pötaan koröpöökë kaut won."
Pël aö omën koröp ëlö sëp wesak pëlëër
së öpën ma? Pël naëpan. 17 Koröp pouuk
itöt pëën wëanëën tol ëak ngön kat wiipën?
Ën koröp pouuk katöt pëën wëanëën tol
ëak wot mööpën? Pël naëpan. 18 Anutu
pi ëwat wë. Pim könöök koröpöökë kaut
neenem öpnaarek moulmëa. 19 Koröpöökë
kaö epot ke kopëtet pëën ëanëën koröp ëlö
yok pangk wi naön ëan tapön. 20 Pël naën.
Tiar pöt koröpöökë kaut selap pötök erën
ëën kopëtaö pël yaë.
21 Itöök moresën epël nemapan. "Ni
kaamök naalnëën ëëmëëtak nemënt yok
pangk ömaap." Ën kepönöökta ingesën
epël nemapan. "Ni kaamök naalnëën
ëëmëëtak nemënt yok pangk ömaap."
22 Won, tiarim koröpöökë kaö nantön kön
wiin kaöat won pël yewas pipot won ëëpena
pöt ompyaö naön ëëpenaat. 23 Ën tiarim
koröpöökë kaö nantön kön wiin pasut
pël yewas pipot ompyaö wesak ngarangk
ëëpenaat. Ën ëöaatta ompyaö panë wesak
kör koëëpenaat. 24 Pël ëëpnaatak koröpöökë
kaö nantön tiar itaangkën ompyaut pël
yaë pipot kör nokoëën ëëpenaat. Anutu
pimtok tiarim möönre koröpöt ket elniak
kaö nantön utpetat pël yewas pipot puuk
kön wiin ompyaö ëën kör koëëpenaat. 25 Pël
ëëpena pötaanök tiarim möönre koröpöök
komre kap pöt naën ëëpenaat. Kaö pout
nener kaamök ëëpënëak ëaut. 26 Koröpöökë
kaö kopët nent këlangön kat yawiin pöt
pout këlangön kat wiipnaat. Ën kaö nent
ompyaö wëën pöt pout ompyaö öpnaat.
27 Ar pöt erën ëën Kristo pim möönre
koröpö pël yeë. Ën neenem wëwëetak pöt
pim koröpöökë kaut pël yeë. 28 Pël yaëën

Anutuuk pim ingre mor saurö tiarim naë
ya omnarö epël ulmëa. Wet rëak ngön
yaaö omnarö ulmëa. Pöröaarek tektek
ngön yaaurö, pöröaarek rë yemoulaurö,
pöröaarek ya it ngolöpöt yamëngkaurö,
pöröaarek yauman ompyaö yewesauröere
omnarö kaamök yaalmëauröere ngarangk
yaalmëauröere këm ngön ngolöpöök
yaaurö pël ulmëa. 29 Anutuuk pourö ngön
yaaö omnarö pël naulmëën ëa. Pourö
tektek ngön apënëak naulmëën, pourö
omnarö rë moulöpënëak naulmëën, pourö
ya it ngolöpöt mëmpënëak naulmëën,
30 pourö yauman ompyaö wasëpënëak
naulmëën, pourö këm ngön ngolöpöök
apënëak naulmëën, pourö këm ngön
ngolöpöök ök aan kaip tiipënëak naulmëën.
31 Anutuuk ar ngönënë yaat mëmpunëak
weëre kosang nimpna pöt taltak kaöet pöt
wël ëak önëën kosang ëeë.

Pël yaëën nook kan ompyaö panë epö pet
elniimaan.

13

Lup sant yaauta ngönte

1 Ne ka nantëëröa ngön köngkömötëëre
enselöröa ngön köngkömötë omnarö
pangk kat wiipnaat pël yeem lup sant
naën yeëanëën nem ngön yaaut kuupre
intö ngönötë yaan omnaröa ngön këët kat
nawiin yaë pöl köntak yeëan tapön. 2 Ën
ne tektek omnaröa ök wë ngönën tekeri
wasööre ngön öngpökötre ëwat poutë
songönöt ëwat wëëre tomönötön mop
wiipënëak kön wi kosang wesak maan pël
ë pël yeem lup sant naën yeëanëën omën
pasuröa ök wëan tapön. 3 Ma nem omnant
kom ëak omën ngöntök yaaurö mampööre
Kristo pim ngöntaan yak maan naröak
newak es newaliin wel wi pël yeem lup sant
naën yeëan talte kangut naön ëëm.

4 Omën lup santring wëa pörö ya wiap-
taring wë sant yemowesaurö. Pit omën
muntaröa omnantëën kön utpet mowi-
ire pitëmtën kön wiin isën kölokkölok ë
pël naën yaaurö. 5 Pit omnant omnaröak
kön wiin omën muntaröen naalmëëpanëët
ëën pöt pël naën yaaurö, keimön naën
yaaurö. Pit ya sangën naën yaaurö, utpet
yaalmëën kangiir naalmëën yaaurö. 6 Pit
utpetatëën ërëpërëp naën, ompyautëën
ërëpërëp yaaurö. 7 Omën lup santring wëa
pörö omnaröak utpet yaalmëën kosang sak
wë elmëëpnaatön ompyaö ëëpnaat pël we-
seë Anutuun kön kosang wiak pim ompyaö
ëëpna pöten korkor eim wë këlangön kat
yawiem kosang sak wëaurö.

8 Lup sant yaaö pöt kö nasën ëëpnaat.
Ën tektek omnaröa ök Anutuu ngönte tek-
eri yewesa pöt kö sëpnaat. Këm ngön
ngolöpötë yaaö pöteta, kö sëpnaat. Ën ëwat
ke nentere nent pötta kö sëpnaat. 9 Pöt
epël. Tiar ëwatöt kaut pëën ëwat wë. Ën
Anutuu ngönteta kaut pëën tekeri wesak
yaaurö. 10 Ënëmak Anutuu wais omën poutë
songönte tekeri wes nimpnaatak kaö kot
pipot kö sëpnaat.

11 Ne ngaan koturöa ök wë pitëm ngön ya
pöl aimaut. Pël ëak koturöa kat yawi pöl kat
wieimeë pitëm könötë wia pöl wiakaimaut.
Pël ëautak omp kaö sak koturöa yaaö pöt
ent ë olëaut. 12 Tiar könitweri këëre wot
kante itenak këëkë itnaangkën yeë pöl
peene Anutuu songönte itenak om kotte
pëën ëwat yes. Ënëmak Kristoë tekeri sëp-
naatak ëö ningkën piin këëkë itaampenaat.
Peene pöt tiar Anutuu songönte kaut pëën
ëwat wë. Akun pötak Anutuu tiarën ëwat
panë wë pöl pim songön pout ëwat sa pet
irëpenaat.

13 Pël ëën kosang wiaapna pöt epot. Anu-
tuun kön wi kosang yewesautere piin kön
kosang wiak pim ompyaö ëëpnaaten kor
wëautere lup sant yaaut, omën nentepar
nent pipot kosang wiaapnaat. Lup sant
yaautakëër kaöet.

14

Pulöök weëre kosang yaningk pöta ngönte

1 Ar lup sant yaaut kaö wesak kosang
ngentiak arim karurö sant elmëeë. Pël ëak
pöt ngönënë weëre kosang Ngëëngk Pulöök
yaningk pipot önëën ök ëeë. Pipot Anu-
tuu ngönte tekeri wasënëak weëre kosang
yaningk pipot önëën wet rëak ök ëeë.
2 Pöta songönte epël. Omën këm ngön
ngolöpöök ya pipop omnaröen nemaan,
Anutuun yema. Pi Pulöök elmëën ngön
ëlëëpöt ök yaan omnarö kat nawiin, Anu-
tuukëër kat yawi. 3 Pël yaëëtak omën
Anutuu ngönte tekeri wesak ya pipop om-
narö kaamök elmëak pitëm kön wi kosang
yewesaut taë wasën kosang sak öpënëak
yema. 4 Omën këm ngön ngolöpöök ya

pipop pimënt kaamök yaë. Ën omën Anutuu ngönte tekeri wesak ya pipop ingre mor sa pourö kaamök yaë. [5] Ne ar pourö këm ngön ngolöpötë anëak kent yaë. Ën Anutuu ngönte tekeri wesak anëak kent kaö pan. Omën Anutuu ngönte tekeri wesak ya pipop omën këm ngön ngolöpöök ya pöp il yewas. Ën namp këm ngön ngolöpöök yaan nampök kaip tiak ingre mor saurö kaamök elmëëpna pöt omën këm ngön ngolöpöök ya pipop ya kaö yamëngk. [6] Pötaanök karurö, ne arim naë wais këm ngön ngolöpöök ök niaan pötak pangk kaamök naalniipan. Pël ëëmaatep arim naë wais Anutuu ngön ök neea pöt niam ma ëwat nent nimp ma pim këm ngönte tekeri wesak niam ma ngönën rë niulöm pël ëëma pötaar kaamök elniipnaat.

Anutuu ngönte apenëak këm ngön ngolöpötë pangk naëngan

[7] Ar omën pasut nger pëëp köntak mëmpööre wëlemp köntak tang mö pël yaëën ngön këët pangk kat wiin ma? Kat nawiingan. [8] Ën kuupö pas yamëngkën talëpök pangk kat wiak ngaëën ya pël wesak ko ëëpën? Pangk pël naëpan. [9] Pöta ök arta këm ngön ngolöp omnaröa pangk kat nawiipanëöök yaan talëpök pangk kat wiipën? Kat nawiipan. Arim ngönöt pas mopöök sëpnaat. [10] Yang epot poutë omnaröak këm ngön ke nentere nentak ngön ök ya. Pël yaatak köntak naën ompyaö wesak yaan kat yawi. [11] Ën omën nampök ngön ök neaan kat nawiin ëëma pöt puuk neen, "Maimap," pël yenewasën nookta piin, "Maimap," pël mowasumaat. [12] Arim naë tapël wia. Ar weëre kosang Ngëëngk Pulöök yaningk pipot önëak kent yeë. Pötaanök weë ngentiin Ngëëngk Pulöök ulöl wes ningkën weëre kosang ingre mor saurö kaamök elmëëpna pöt önëët.

[13] Pötaanök omën këm ngön ngolöpöök apna pipop ngön pöt kaip tiin omnarö kat wiipnaan Anutuun weëre kosang kimang map. [14] Pöt epël. Ne këm ngön ngolöp nem köpëltak Anutuun kimang mema pöt nem këmëtere lupmerök yaan könöök naën pas öpnaat. [15] Pötaanök ne tol ëëm? Ne Anutuun kimang nemtë ngöntak lupmerre könöök memaap. Ën Anutuun tan memaanta tapël memaap. [16] Ma ar namp lupmerök këm ngön ngolöpöök Anutuun yowe yemaan omën ngolöp weëre kosang pöt naön nim ngönte pangk kat nawiin ëëpna pipop tol ëak kat wiak kaamök ëak, "Yaap," apën? Pël naëpan. [17] Ni yaap Anutuun yowe mamëëtak omën ngolöp pöp taë nemowaspan.

[18] Ne ar pourö il nuwesak këm ngön ngolöpöök ngön yaaup yak Anutuun yowe yemak. [19] Pël yeëetak ingre mor sauröaring yaya yamëëautak nem kentöök ngön kopët omnaröa kat wiipnaatepar amëak kön yawi. Këm ngön ngolöp selap omnaröa pangk kat nawiin ëëpna pöt amaaten kaaö.

[20] Karurö, ngönöt kat wiak wël yaautaan rungaaröa ök ëëngan. Utpet yaaö pötönökëër öngaaröa ök köpël ëeë. Pël ëak ngönöt kat wiak wël yaaö pötaan kaöaröa ök ompyaö wesak ëeë. [21] Ngönën ngön nent epël wia.

"Ne omën eporöen omën naröa ngön
maimatëëre omën maimaröa këm
ngönötë ök maan
pit nem ngönte kat nawiin ëëpnaat,
Aköpök pël ya."

[22] Pötaanök tiar kön wiin Anutuuk këm ngön ngolöpötë ngön yaaut ngönën kat wiauröaan won ngönën köpëlörö pim weëre kosangöön pet elmëën itaampënëak kön wia. Ën kangiir Anutuu ngönte tekeri wesak ök yaaut ngönën köpëlöröaan won kat wiauröaan Anutuu songönte tekeri wasën itaampënëak kön wia. [23] Pötaanök ar ingre mor saö pourö wa top ëak këm ngön ngolöpötë ngön aim wëën ngolöp ngönën kat yawiauröere köpëlörö ilëak itenak pöt arën kön wiin kaökaö yaë pël wasëpnaat. [24] Ën ar ingre mor saö pourö Anutuu ngönte tekeri wesak ök aim wëën ngönën köpëlëp ma ngolöp kat yawiaup ilëak kat wiak pöt arim yaauten itenak pim saunatön kön wiipnaat. Pim tekeri wesak yaan kat wiipna pötök pim utpet yaaut kom ëën [25] pim lupmeri omnant wieëa pöt tekeri sëën itenak rar rë wesirak Anutuun yaya mëak epël niapnaat. "Yaap Anutu arim tekrak wë," pël niapnaat.

Ngönënëën wa top yaautë ompyaö wesak ëëpa

[26] Karurö, ne tol niam? Arim Anutuun yaya manëak wa top ëënëëtë nampök tan nent apnaat, nampök wetete ngön apnaat, nampök Anutuu ngön ngolöp mena nent apnaat, nampök këm ngön ngolöp naöök

apnaat, nampök këm ngön ngolöp pöt kaip
tiipnaat. Pipot pout yaëën ingre mor saurö
kaamök elmëëp. 27 Këm ngön ngolöpötë
anëak pöt pouröak anganok kopët naar
ma naar namp pöröak kopët pöppöp yaan
nampök songönöt kaip tiak ök niap. 28 Ën
omën kaip tiipnaap won ëën pöt këm ngön
ngolöpötë anë pörö ingre mor sauröa wa
toptak anganok. Namp pi pël apënëak
pöt pëëntak Anutuun map. 29 Ën Anutuu
ngönte tekeri wesak anëak pöt omën naar
ma naar namp aan muntarö ngön pöt kat
wiak kom ëeë. 30 Namp pi wel aisëaan
Anutuuk ngön nent apënëak kön weswes
elmëën wal ë apënëak yaëën pöt wet rëak
taueë ngön yaaup leng ëëp. 31 Ar pourö
Anutuu ngönte pangk tekeri wesak anëët.
Pël yeem pöppöp aan kat wiak nener lup
kosang wasënëët. 32 Omën Anutuu ngönte
tekeri wesak ök yaaö pörö pitëm ngön apna
pötön ngarangk ëeë ök apën ma won pöt
kön wiip. 33 Pöt Anutu pi tiar omnant irikor
ëëpenaaten kaaö, mayaap öpenaaten kent
yaaup pötaanök.

Ka nantë Anutuu omnaröa wa topötë
yaaul 34 ar ngönënëën wa top yeem
öngöröak ngön angan. Moses pim ngön
kosangtak öngörö ompöröa ikanöök öpën
pël wia. 35 Öngörö, arök wa topötë ngön
anë pöt ëöaringët. Pötaanök ar ngön
nantë songönöt ëwat sënëak pöt arim kaatë
ompöröen pëël maan ök niap. 36 Elei, Korin
omnarö ar kön wiin arimtokëër omën
muntarö il wesak Anutuu ngönte ëwat
panë wë. Ar kön wiin Anutuu ngönte wet
rëak arim naë oröön ök aimaurö ma? Ma
arimtokëër kat wiaurö ma? Pël won.

37 Arim naëaan namp pi pimtën kön
wiin, “Ne Anutuu ngönte tekeri wesak
yaaup,” ma “Ne ngönënë weëre kosang
nant Pulöökë naëaan waup,” pël ëëpna
pipop pi nem ngön retëng yeë epëten
Aköpë ngön kosangët pël wasëp. 38 Namp
ngön epët kat wiak yaap newasën ëëpna
pipopön, “Anutuu ngönte tekeri wesak
yaaup,” pël nemangan. 39 Pötaanök, karurö,
ar Anutuu ngönte tekeri wesak anëëtaan
weë ngentieë. Pël ëak këm ngön ngolöpötë
yaaut kan wariingan. 40 Ar ngönënëën
wa top yaautë omnant irikor ëënganëp
ompyaö wesak ëeë.

15

Kristo wel wiak wal ëa

1 Karurö, nem Kristoë ngön ompyaut ök
niaan ar kat wiak wak wë pipët kaalak
ngolöp wes nimpaan. 2 Ngön ompyaö pipët
ök niaan wak pötakël wëën pöt Anutuuk
utpetetakaan kama niöpnaat. Om pas kön
wi kosang wesan talte pël naalniin ëëpën.
3 Omën kaöet Anutuuk neen neaan
kat wiak nook arën ngës rëak ök niiaut.
Pöt epët. Ngönëntak Kristo pi tiarim
saunatëën wel wiipënëak ëa pöl ëaup. 4 Pël
ëak ngönëntak ëëpënëak ëa pöl yang kel
weerën kët nentepar nent won sëën kaalak
wal ëaup. 5 Pël ëak wet rëak Pitaan ëö
pet elmëak ënëmak pim ru 12 pöröen ëö
pet elmëa. 6 Pörekaan pim ru kësang pan
500 pörö wa top ëak wëën ëö pet elmëa.
Omën pörö narö wel wiin kësang om öp
wë. 7 Pörekaan Sems ëö pet elmëak ngön
yaaö omën pouröen ëö pet elmëa. 8 Pël
ëaupök ënëmak ne runga kar yawil pöpë
ök utpet yaaupön ëö pet elnëaut. 9 Ne
ngön yaaö omën nem karuröa ök won,
utpetap. Ne Anutuu ingre mor saurö
mënak utpet weseimaup yak ngön yaaö
yapinte nenëanganë salëp. 10 Anutuuk
komre kolap elnëak pim ngön yaaö omën
wes neulëën wë. Pim komre kolap pöt
nem naë mos naën ëaut. Nook ngön yaaö
muntarö il wesak ya kaö mëneimaut. Pöt
nem weëre kosangöök won, Anutuu komre
kolap elnëa pötak mëneimaut. 11 Nook ma
pitök ngönën ök niian pöt kotte. Kaöet pöt
ngönën kopëtet ten pouröak ök niaan kat
wiak kosang wesan.

Wel wiaurö weletakaan wal ëëpenaat

12 Tenök, “Kristo weletakaan wal ëaup,”
ngönëntak pël ök niaan tol ëënak arim
naëaan naröak, “Wel wiaurö weletakaan
wal naëpan,” pël aim? 13 “Wel wiaurö
weletakaan wal naëpan,” arim ngön pöt
yaap pöt, “Kristo weletakaan wal naën ëa,”
pël apa. 14 Kristo weletakaan wal naën
ëanëën tenim ngönën ök yeniiautre arim
piin kön wi kosang yewesaut kë naën ëan
tapön. 15 Pël ëak pöt pëën won. Ten
Anutuun epël niiaut. “Pi Kristo wele-
takaan wal ë ulmëaup,” pël niiaut. Wel
wiaurö wal yaaut wi naön ëanëën Anutuuk
tol ëak Kristo wal ë ulmëan tapön. Pël
ëën tenim ngön yeniak epotön kön wiin,
“Pit Anutuu ngësël wesak kaar yaaurö,”

pël ëan tapön. [16] Tiar, “Wel wiaurö weletakaan wal naëpan,” ngön pël yeëan talte
Kristoonta, “Weletakaan wal naënëp,” pël
apen. [17] Kristo wal naën ëanëën arim kön
wi kosang yewesaut mos sëën utpetatë öng-
pök wëan tapön. [18] Pël ëën omën Kristoon
kön wi kosang wesak wel wiaurö kö san
tapön. [19] Tiar Kristoon kön kosang wiak pim
ompyaö elniipnaaten kor wëën yangerakë
wëwë eptakökëër kaamök elnianëën omën
muntaröak tiarën, “Kaökaurö,” pël wesak
yangerakë yaköm yaaut il wesak yaköm kaö
pan elnian tapön.

[20] Pël won. Kristo pi yaap wel wiak kaalak
wal ëaup. Pi wet rëak wal ëën pim pël
ëauten tiar kön wiin omën wel yawia eporö
Anutuuk tapël weletakaan wal ë niulëëp-
naat. [21] Pöt epël. Omën kopëtap Atam
puuk wel yawia pöt ngës rë nina. Tapël
omën kopëtap Kristo puuk weletakaan wal
yaaut ngës rë nina. [22] Pöt epël. Tiar Atamë
ëarö pötaanök pim ëaul pourö wel yawi.
Tapël Kristooring yal menak wë pötaanök
Anutuuk weletakaan wal ë niulëëpën sa.
[23] Tiar yaap wal ëëpenëak ëa pöl ëëpenaat.
Kristo pi wet rëak wal ëa. Pël ëën ënëm
pim oröopnaatak pimëën sa pöröeta wal
ëëpenaat. [24] Pël ëën omën pout won sëp-
naat. Akun pötak pi yangerakë ngarangkre
omën kaö yapinringörö kö mowesak Setenë
weëre kosangringörö tapël elmëak pim
omp ak ya pöt kë oröön Anutu pim Pepap
kaalak mampnaat. [25] Peene pöt kaö sak wë
pim yaat mëneim wë ënëmak pim kööre
tokörö il mowesak pim omp ak ya pöt kë
oröön Anutu mampnaat. [26] Kristo pi utpetat
il wesak ënëm wel yawiauteta il wesak won
mowasëpnaat. [27] Pöta ngönte ngönëntak
epël wia. “Anutuuk moulmëën Kristook
omnant pout il wesak kaö sak wë,” pël
wia. “Omnant pout” ngön pöten tiar kön
wiin Anutuuk pimëntta pötring öpnaat pël
newasën ëa. Pöt Anutu tapöpök Kristo
omnant pipotë kaö sak öpënëak moulmëa
pötaanök. [28] Pep pi omënere omnant pout
Kristoë ikanöök moulmë pet irën Ruup
Pep pim kaö wes moulmëa pöpë ikanöökol
wëën Anutuuk tiar pouröa kaö sak öpnaat.

[29] Omën wel wiaurö kaamök elmëëpënëak
i yamë pörö pitën tolël kön wiipen? Omën
wel wiaurö weletakaan wal naën ëëpën
talte oröpmorëën omën narö pit kaamök
elmëëpnaan i mëëpën? [30] Ën omnarö kët
ël epotë utpet elniak këëmre këlangönë
rangk yanuulë pöten tolël kön wiipen? Wel
wiaurö weletakaan wal naën ëëpën talte
ten wal ëëpenaata ngönte ök yaan omën
naröak pël naalniin ëëpën. [31] Kët poutë ne,
“Omnaröak nem Anutuun yak ya yamëngk
pötaan nempën ma won?” pël kön yawi.
Ngön pipët ne tiarim Aköp Yesu Kristook
yal menak wë arim wëwëatön ya ërëpërëp
yaë pötaan pil yeniak. [32] Wel wiaurö wele-
takaan wal naën ëëpën talte nem Epesas
kak wakaimautak wal ëëpenaata ngönte
ök yaan omnarö kent ngaaröa ök utpet
elnëauta kangut naön ëëm. Wel wiaurö
weletakaan wal naën ëëpën talte omnaröa
ya pöl ëëpen. Pit epël ya. “Ëlpamök wel
wiipenaatak peenëër këëre imën nëmpa.”

[33] Nant kaar niapanok. Ar utpet yaau-
röaring önë pöt pitök arim wëwëet utpet
niwasëpnaat. [34] Kön irikor pipot sëp wesak
könöt wotpil wesak weë. Utpetat ëëngan.
Ar kat wieë. Arim naëaan narö Anutuun
köpël wë ënëm naën yeëan. Pötaanök ar
kat wiak ëö sënëak yeniak.

Möönre koröp maimaö wak weletakaan wal ëëpenaat

[35] Naröak epël an koröp. “Wel wiaurö
tol ëak weletakaan wal ëëpën? Pit möönre
koröp ke tolëëlöt wak wal ëëpën?” [36] Ar
pël aan pöt epël niamaat. Ngön pipët
ngönën köpëlöröa ngönte. Ar omnant
ngëntën mout söp ë yesën rëngapöt
yaarö. [37] Arim omnant öpöt yangënt pöt
möönre ëp ënëm oröopna pöt nangëntën,
lëlëpöt pëën yangënt, korupaëëre omën
muntat. [38] Anutu pim könöök lëlëp ke
nentere nent pötë elmëën neenem möönre
koröpöt yaarö. [39] Wëwëetaring wëaurö
tapël wiaan möönre koröpöt ke kopët
naö won. Omnaröa möönre koröpö naö,
imënöröa möönre koröpö naö, intöröaö
naö, pisöröaö naö, pël wë. [40] Kutömweri
wëauröere yangerak wëaurö tapël wë.
Kutömweri wëauröa ë rangiat nant, ën
yangerak wëauröaat nant. [41] Këtëpë
ëwaat maim, ngoonöpëëteta maim, ariatë
ëwaatta maim. Ën ari pöt kom ëak neenem
ëwa ke nentere nent wia.

[42] Weletakaan wal yaauteta tapël wia.
Möönre koröp yang kel yewer epö maimaö,
utpet sëpnaö. Ën möönre koröp kaalak
wal ëëpna pö maimaö, utpet naëpanëö.
[43] Möönre koröp yang kel yewer pö weëre
kosang won sak utpet sëën yang kel
yewer. Ën weletakaan wal ëëpna pö
ompyau, weëre kosangring wal ëëpnaö.

44 Möönre koröp yang kel yewer pö
yangerakëö. Weletakaan wal ëëpna pö
kutömweriö. Yangerakë möönre koröpö
wia pöl kutömweriööta wia. 45 Pöta ngönte
ngönëntak epël wia. "Atam, wet rëak
oröaup, pi yangerakë wëwëetaringëp." Ën
Atam muntap ënëm oröaup, Kristo pöp, pi
Pulööringëp yak wëwëeta pep sak wë. 46 Pël
ëaap Pulöökë wëwëet wet rëak naaröön.
Yang eprekë wëwëetakëër wet rëak oröön
Pulöökë wëwëet ënëm yarë. 47 Atam wet
rëak oröaup, yangerakaanëp, Anutuuk
yangetak ket ëaup. Ën Atam ënëm oröaup
Kristo pöp kutömweriaanëp. 48 Yangerakë
omën pourö Atam Anutuuk yangetak ket
ëaupë ökörö. Ën omën kutömweri wëwëet
öpenaarö kutömweriaanëp Kristo pim
ök öpenaarö. 49 Tiarim möönre koröpö
omën yangetak ket ëaup pimöökë ök wë
tapël ënëmak tiarim möönre koröpö omën
kutömweriaanëp pimöökë ök öpenaarö.

50 Karurö, ngön epët niamaan kat wieë.
Tiarim yang koröp epöök Anutuu kak
nasëngan. Ma söpre tetring epöök kosang
wieëaut pep nasëngan. 51 Kat wieë. Ne
ngön ëlëëp epët tekeri wesak niamaan. Tiar
omën pourö wel nawiingan. Narö öp wëën
Anutuuk teëntom möönre koröp ngolöpö
kaip ti nimpnaat. 52 Ënëmak akun pet
irëpna pötak ensel nampök kuup mëngkën
it mësak yengaul pöta ök teëntom pan
möönre koröp ngolöpö öpenaat. Kuup
yamëngkën omën wel wiaurö weletakaan
söp won wal yaëën öp wëaurö tiar möönre
koröp ngolöpö kaip ti nimpnaat. 53 Tiarim
möönre koröp söp yaaö epöök ngolöp sak
söp naën ëëpnaat. Ma weletaan yaö ëa
epöök ngolöp sak wëwë kosangët öpnaat.
54 Yaap, tiarim möönre koröp söp yaaö
epöök ngolöp sak söp naën ëëre weletaan
yaö ëa epöök ngolöp sak wëwë kosangët
epël wia pöt kë rapnaat.

"Anutuuk wel pöt ngep ëën won sa."

55 "Wel pöta weëre kosangët tarëk?

Wel pöta ngaat tarëk? Won."

56 Ngön kosangöt wa olaan saun pöt weëre
kosang yeö. Pël ëak pötak nga elniin wel
yokoir. 57 Anutu pi tiarim Aköp Yesu Kristo
pim weëre kosangtak kaamök elniin wel
pöt il yemowas pötaan yowe mepa.

58 Pötaanök, nem kar panëërö, ar taintaë
wesak taueë. Ar Aköp Yesu pimëën yak ya
yamëngk epot mos naëpanëët pël weseë kët
ël epotë kosang wesak pim yaat mëneim ön.

16

Yerusalem kak ingre mor sauröaan mon wa top ëëpënëak mëëa

1 Ar Anutuu omën Yutia yangerak wëau-
röaan monat kopëta wasënëak pöt nem
Kalesia yangerak omën ingre mor sauröen
ök mëëan pöl ëeë. 2 Ar Anutuuk kaamök
elniin ya mënak neenem mon koirënë
pötëaan nant kom ëak Sante poutë wa top
wes wieim ön. Ne waisën wa top wasënëë-
taan ya kaö mëngkanëën. 3 Pël ëën ne wais
oröön omën arim monat wak sëpënëak ul-
mëënë pörö Yerusalem ngönënë kaöaröaan
wetete pepat menak wes mëën monatring
wak sëpnaat. 4 Ën monat kaö ëën pöt neer-
ing ten pourö sënaat.

Pool pi Korin omnaröa naë sëpënëak mëëa

5 Ne Masetonia yangerakël sumëak kön
yawi. Pötaanök pöl sakök arim naë
waisumaat. 6 Pël ëak akun kot nent arim naë
ömaat. Ma wëën kopi akunet pet irëpën
koröp. Pël ëën arök kaamök elnëak kan naö
koir nangkën pöt nal sumaat. 7 Ne akun
eptak om itningënal el wesak sëën pangk
naëpan. Pötaanök Aköpön kat wiin pangk
aan pöt akun wali arring ömëak kent kön
yawi. 8 Peene pöt ne Epesas kak om wëën
Pentikos akunet won sëën sumaat. 9 Pöt
omnarö selap ngönënëën kööre tok yaal-
nëëtak ya kaö mëngkën këët oröpënëak
Aköpök ngönënë kanö ngolöp wes nangkën
wë pötaanök.

10 Timoti nem yeë pöl Aköpë yaat
yamëngkaup. Pötaanök pi waisën pöt
ya kë sëpnaan sant elmëën. 11 Piin kön
wiin irepan. Neere kar narö piin kor wë.
Pötaanök ngarangk ompyaö elmëak kan
naö koir mangkën waisëp.

12 Tiarim karip Apolos pöp pi kar naröar-
ing arim ngësë waisëpënëak ke urak maan
pangk kengkën nasën yaë. Peene won,
ënëmak mop naö oröön pöt yok pangk
waisëpnaat.

Ngön mëët

13 Ar arimtën ngarangk këëkë ëeimeë kön
wi kosang yewesautak taë weë. Pël ëeë
lupöt kosang wesak weëre kosangring weë.
14 Pël ëeë arim omnant pout ëënëën lup
santetaring ëeë.

15 Ar ëwat wë. Stepanasre pim kaatakörö
Krik yangerak wet rëak Kristoon kön
wi kosang wesak weë ngentiak Anutuu
omnarö kaamök elnieim wë. 16 Karurö,
ne kosang wesak epël niamaan. Omën
ke pilöröere munt narö kaamök elniak
ya mëneim wë piporöen itaangkën arim
wotöökörö pël ëëp. 17 Ne arim naë won
pötaan ya utpetaring wëën Stepanasre
Potunetasre Akaikasringörö pitök arim
kangiir waisën ya ërëpërëp yeë. 18 Pit ne
ya kë newasën wë. Pötaanök arta kat wiak
ya kë sënëët. Omën ke pilöröen kön wiin
ompyaö sëp.
19 Ingre mor saö Esia yangerak wëaurö
pitök yowe yenia. Ën Akuilaare öngöp Prisi-
laare ingre mor saö piarpim kaatak wa top
yaaurö pitta Aköpëën yak yowe pan yenia.
20 Tiarim kar pourö yowe yenia. Ar neneren
lup santak yowe mëak mor meneë.
21 Epët Pool nemtok nem yowe yeniak
epët nemtë moresök retëng yeë.
22 Namp Aköpön lup sant naalmëën ëëpna
pöp pi kö sëpnaap. Aköp Yesu, ni wais.
23 Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre
kolap pöt arim naë wiaap.
24 Tiar Yesu Kristook yal menak wë pö-
taan ar pouröen lup sant yaalni. Yaap.
[Yok pi tapët.
Ne Pool.]

2 Korin

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 26 pöta ök won sëën Poolök pep epwer Korin kakë ingre morörö retëng ë mena. Pi wet rëak Masetonia yangerakaan pep newer Korin omnaröaan retëng ëak wes mëën oröön Taitas Korin kakaan pim naë së koirak pitëm naëaan narö lup kaip tiak wëën naröak piin, "Ngön yaaö omën yaapöp won," pël ëa pot ök maan Poolök kat wiak epët retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-11*
Poolre Korin ingre moröröa ngönte *1:12–7:16*
Yutia ingre moröröaan kaamök elmëëpna ngönte *8:1–9:15*
Poolök pim ya mënauta ngönte ök ëa *10:1–13:10*
Ngön mëët *13:11-13*

1 O Anutuu ingre mor saö Korin kak wëauröere Krik yangerak wëaurö, ne Pool Anutu pimtë këmtak Yesu Kristoë ngön yaaö omnamp ne tiarim karip Timoti piiring wë pep epwer retëng ë yaningk.

2 Anutu tiarim Pepapre Aköp Yesu Kristo piaripök komre kolapre mayaap pöt ningkën arim naë wiaap.

Pool pi Anutuun yowe mëëa

3 Tiar Anutu tiarim Aköp Yesu Kristo pim Pepapön yaya mepa. Tiar kön wiin pi sant yaauta pepap, tiarim Anutu wiap yaalniaup pël yaë. 4 Pël yeë këëmre këlangön nentere nent tiarim naë yaaröön wiap yanuwesaup. Pël ëën Anutuu wiap yanuwas pöl omën narö këëmre këlangön nentere nent yeön pöt tiarök pim wiap yanuwas pötaring pangk kaamök elmëëpenaat. 5 Yaap, Kristoë këëmre këlangön kat wieima pöl tiarta këëmre këlangön kësang kat yawi. Pöta ök tiar Kristook yal menak wëën pi wiap kësang nuweseim wë. Pötaanök Anutuun yaya mepa. 6 Tenim këëmre këlangön kat yawi pöt, ar wiap nuwasën Anutuuk utpetetakaan kama niöpënëak pël yeë. Ën Anutuuk ten wiap yanuwas pöt, ar wiap nuwasënëak pël yaalni. Ar ya wiaptaring tenim këëmre këlangön kat yawi tapët kat yawiin Anutuuk wiap nuwasën önëët. 7 Tenim ar ompyaö ëënëak kön kosang wian pöt këlok nasën. Pöt ten kön wiin tenim këlangön kat yawi pöl arta kat yawi pël yaë pötaanök. Tapël Anutuuk ten wiap yanuwas pöl arta wiap nuwasëpnaat.

8 Karurö, ne tenim këlangön kat wia pöta ngönte ök niamaan kat wieë. Ne ar tenim Esia yangerak këlangön kat wia pöten ëwat sënëak kent ëën ök yeniak. Ten pörek së wëën këëmre këlangön kësang tenim naë oröak ngep elnia. Pël ëën ten kön wiin ompyaö sëna kanö won ëën, "Wel wiinaat," pël ya ngës kön wiaut. 9 Yaap, pan ten wel wiinëak yeë pël wesaut. Pël ëautak këëmre këlangön pöt om pas orö naniirëën. Tenimtë weëre kosangötön kön wiin iraan Anutu wel wiaurö wal ë yaulmëaup piin kön wi kosang wasënëak omën pöt tenim naë orö nirëaut. 10 Omën utpet panë nant tenim naë oröön wel wiinëak ëaö pötëaan Anutuuk kama ent ë niulëa. Wë ënëmak kaalak utpetetakaan ent ë niuleim öpnaap. Ten piin kön kosang elaan pi kaalak ent ë niulëëpnaap. 11 Pötaanök ar ten kaamök ëak Anutuun kimang maë. Pël ëën Anutu pi omën selap arim kimang pöt kat wiak kangut ninak ten ompyaö elniipnaan. Pël yaëën ar pim ten kaamök yaalni pöten Anutuun yoöre ërëp manëët.

Pool pi Korin omnaröen kaar nemaan

12 Ten tenimtëën kön ompyaö yawi pöt eptaanök. Omën ngönën kat nawiinöröa naë tenim elmëeima pöt, tenim lupöt wiap nasën kölam wëën Anutuuk kaamök elniin wotpil wesak elmëeimaut. Ën arim naë elnieima pöt pitëm naë elmëeimaut il wesak elnieimaut. Tenim ar pouröa naë elnieima pöt yangerakë ëwatötring won, Anutuuk komre kolap elniin pël elnieimaut. 13-14 Ten ngön öngpököt retëng ë naningkën. Arim sangk kelak ëwat sënëët pëën retëng ë yaningk. Peene pöt, ar pöten om kot nent ëwat sak wë. Nem könöök këëkë ëwat sënëak kent yaë. Ar pël ëënë pöt Aköp Yesu pim akun kaöaöök ten arim ëwat önëëtaan kön ompyaö yawiin ar kangiir tenim kaamök yaalni pötaan kön ompyaö wiinëët.

15-16 Yaap, ne arën kön wiin tenimëën kön ompyaö yawi pël yaë. Pötaanök akun nentepar arim naë waisën pouteparëën ar ya kë sënëak ëaut. Pël ëëma pöt, nem könöök Masetonia yangerakë waisumaatak arim naë wais wë olëak Masetonia eprek waisumëak kön wiaut. Pël ëak eprek wë olëak kaalak arim naë wais wëën ar

kaamök elnëak wes nemëën Yutia yanger-
akë sumëak kön wiaut. 17 Pël kön wiautak
arim naë newaisën ëaut. Pël ëaö pötaanök
ar neen kön wiin, “Kön selap yaaup,” pël
yaë ma? Ma kön wiin ne omnant ëëmëak
kopëta wesak yang omnaröa ë yeë pöl, “Pël
naëngan,” weseë “Yok, pël ëëmaap,” kaar
ya pël yaë ma? Won pël naën yaaup.
18 Anutu pi yaap yaaup pöt kön wiinëët.
Tapël ne arën niamëak kön selap akun
tapëtakëër mak ma won poutepar neniaan
ëaut. 19-20 Pöta songönte epël. Anutuu
Ruup, Yesu Kristo pim ngönte ten Sailasre
Timoti epaarök ök niiaut. Yesu Kristoë
ngön nent ëak kaip tiak nent naën ëaut.
Won, tenök Anutuu omnant ëëpënëak ya
pöt Kristook yaë, pël ök niiaut. Pël niaan
kë yaarö. Yesu Kristo pim pël yaaö pö-
taan tiarök piin, “Pim ngön kosang niwesa
pöt yaap,” pël weseë Anutuun yaya maim
wë. 21 Anutu pimtok ten arring Kristoë naë
kosang wes niulëak pim yaat mëmpunëak
yenia. 22 Pimënt tapöpök tiar pimtëën yaö
nuwesak, “Anutuu Pulö tiar nina pöl pim
ompyaö niwas pet irëpënëak kup niwia pöt
kë oröopnaat,” pël wasëpenëak Ngëëngk
Pulö wes mëën tiarim lupötë ilëak wë.

Pool pi Korin kakë teënt nasën ëauta songönte ök mëëa

23 Nem arim naë waisumëak ök niia pöt
ne kaar neniaan ëaut. Anutu pi nem nian
pipët yaap pöt ëwat wë. Pi nem arim
naë newaisën ëa pöta songönte ëwat wë.
Ne Korin kakë waisanëën arën nga niaan
ya këlangön ëan tapön. Pël ëënganëak
newaisën ëaut. 24 Nem pël yeniak pöt, arim
kön wi kosang wasënë kanö nem nga niama
pö pël kön wiinëëten kaaö. Yaap, ten kön
wiin ar kosang wë Anutuun kön wi kosang
yewas. Pël ëaap om ar ya kë sënëëk yak
kaamök elniak ya yamëngk.

2

1 Ne kaalak wais ya këlangön koir nan-
ingkan pël kön kosang wiaut. 2 Nook ya
këlangön koir nimpaatep talöröak ya kë
newasëpën? Won. Nook ya këlangön koir
nimpa pötaan tol ëak ar ya këlangönring
wë ne ya kë newasën? Pangk pël naëngan.
3 Pël ëënë pötaanök ne arim naë waisën
ya kë newasënë salöröak ya këlangön koir
nangkanëak pepewer retëng ë ninaut. Pöt
ne tiarimtën epël kön kosang wiaut pö-
taanök. Nem ya kë suma pötak arta ya kë
sënëët. 4 Pël ëënëëtak nem pep retëng ë
ninautak ne arimëën ya këlangön ëën ing
aimeëak ar ya këlangön niwasumëak naën,
nem arimëën lup sant kaö pan yaalni pöt
ëwat sënëak retëng ë ninaut.

Omën utpet ëaupë saunet won wasëpënëak mëëa

5 Omën pim utpet ëautaan ya këlangön
kön wian pöp nemënt won, arta ya
këlangön koir ninaup. Ne pimëën nga panë
naalmëëngön. Pi ar pourö won, naröakëër
ya këlangön koir ninaup. 6 Pim utpet ëaö
pöt, ne kat wiin omën selap arök kangit pet
iran. Pël ëën ne kön wiin pet yair. Pötaanök
kangit kaalak mangkanok 7 yakömring
wë sasa utpet ëëpanëën pim saunat won
mowesak wa wiap moweseë. 8 Pël elmëak
arim piin lup sant yaalmë pöt sëp newasën
om wia pöt pet elmëën pi pöten ëwat
sëpënëak ke urak yeniak. 9 Nem ngönte
retëng ë ninaö pöta songönte eptaanök.
Nem ngönöt pout ngaarëk yeö ma won pöta
songönte war wasumëak morök elniaut.
10 Ar omën namp utpet ëën pim saunet won
yemowasën pöt neenta tapël ëëmaap. Ën
omën namp utpet ëën nook saunet won
yemowas pöt arta ompyaö önëët Kristoë
ëöetak pël yaë. 11 Pötaanök Setenök tiar
utpet elniipënëak kön wieim wë pöten
tiar ëngk ma e newasën wë. Pötaanök pi
tiar ököök elniak il niwaspanëën, “Omën
pöpë saunet won mowasëpa,” ne kaalak ök
yeniak.

Pool pi Taitasëën ya ngës kaö ëa

12 Ne kaalak nem Masetonia yangerakë
waisumëak ëa ngön ngës rëa pöta kaut yal
menak ök niamaan kat wieë. Nem Kris-
toë ngön ompyaut ök amëak Troas kak së
oröan akun pötak ne itaangkën Aköpök pël
ëëmëak kanö tekeri wes yenangkën omën
kësang kat wia. 13 Pël ëautak ne itaangkën
nem karip Taitas arim naëaan newaisën ëën
ya ngës kaö ëën pi koirumëak pit sëp wesak
Masetonia yangerakë waisaut.

Kristook pim weëre kosangët tekeri yewas

14 Wais wë Taitas koirak puuk arim
ompyaö yaauta ngönte ök yenëa. Pötaanök
ërëpërëp ëak Anutuun yoöre ërëp yemak.
Ten Kristook yal menak wëën omën pim
il niwasën inëën yaalmëaurö tenim naë

Anutuuk pim weëre kosangët tekeri yewas.
Pël yaëën ten wes nimëën pim ngönte ulöl
wasën omnarö ëwat yesën pöten kön wiin
misëng kamp ompyauta ök yaë. 15 Yaap,
tenim ngönën ya yamëngk pöt Anutuuk
itenak tenën kön wiin misëng kamp
ompyauta ök ëën tenim Kristoëën yak
ya yamëngk pöten kön wiin ompyaö yaë.
Tenök Kristoë ngönte ök maan wak wëën
Anutuuk utpetetakaan kama yeö pöröere
kat wiak kasëng menak kö sëpna pöröa naë
ngönën ya yamëngk pöten Anutuuk kön
wiin ompyaö yaë. 16 Kö yesauta kanöökël
wëaö pörö pit tenim Kristoë ngönte ök yak
pöten kön wiin wel yawiauta kampöökë
ök ëën kasëng menak kö sëpnaarö. Ën
wëwëeta kanöökël wëaö pörö pit pöten kön
wiin misëng kamp ompyautë ök ëën wak
wëwëetak öpnaarö. Talëpök ya epët pangk
ëëpën? Omën namp pimtok mëngkën
pangk naëpan. 17 Ya epët omën narö mon
öpënëak köntak Kristoë ngönte ök ya. Ten
pöröa ök won. Anutuuk pim yaatak niulëën
wotpil wesak pim ëöetak Kristoë naë rë
olëak wë pim ngönte ök yaaurö.

3

Sulöp ngolöpta ya omnarö

1 Nem Anutuuk ten pim yaatak niulëën
pim ëöetak wotpil wesak pim ngönte ök
yaaurö pël yeniak pöten ar kön wiin tenim-
tok tenimtën ping wesak yak pël yewas ma?
Ten pöt won. Omën kaar arim naë wë pi-
porö ar pitëm yaat ompyaut pël wasënëak
pepat omën muntaröa naëaan wak yewais.
Pitëm sëpnaatak arta pep ke tapöt pit omën
muntarö mangkën pitta tapël pitën kön
wiin ompyaö sëpënëak pitëmëën retëng
ëënëak pit kent yaaurö. Ten pël naëngan.
2 Ar tapöröak tenim lupötë wë tenim wetete
pep retëng ëauweri ökörö. Omnarö arim
wëwë ompyaut itaangkën pötak tenim ya
arim naë yamëngk pöta songönte tekeri
wasën ompyaö pël wasëpnaat. 3 Tenök
arim naë ya yamëngkën Kristoë pepewer
pël saurö pöta songönte yoolök wia. Pöt
i retëng yaë pötaring naën, Anutu wëwëe-
taringëp pim Pulöök retëng ëaut. Pöt kël
welingweri won, omën lupmeri.

4 Kristook kaamök elniin ten arimëën
Anutuun kön kosang yawi pötaan pil
yeniak. 5 Ya epët mëmpunëak tenim weëre
kosangtak naën. Tenimtok yok pangk
ëënaat pël newasngan. Won, Anutuuk
weëre kosang ningkën yeë. 6 Anutu pimënt
tapöpök ten pim sulöp ngolöpta ngönte
ök anëak weëre kosang ninaut. Sulöp
ngolöp pöt omnaröak retëng ëaut won,
Anutuu Pulöök ök yenia pipët. Moses pim
ngön kosang retëng ëa pötak elniin kö
sëpenëak ëauröak Pulöök wëwë ngolöpët
koir yaningk.

7 Anutuuk ngön kosangöt kël wësapöök
retëng il Moses mena. Pël ëa akun pötak
Anutu pim ëwaö omnantëëre Moses pim
këëre wot kantak elmëa. Pël ëën ënëmak
ëwa pö wiap yesën Israel omnarö Mosesë
këëre wot kanten itaangkën it sosor elmëa.
Ngön kosang kö yesautaring pöt Anutu pim
ëwaööring oröa. 8 Ën ëwa peene Pulöök
omnarö ompyaö yaalni eptak yaarö epö
kaö panëö. 9 Mosesë ngön kosang omnarö
kö sëpenëak ëa pöt ëwaööring oröa. Ën
Anutuuk omnarö wotpil niwasën wëwëe-
taring öpenëak ya pöt ëwa kaö panëööring
yaarö. 10 Yaap, Moses pim ngön kosang
pöt tiar ngaan kön wiin ëwaat pël ëa
pöten peene kön wiin ëwa wonte pël yaë.
Pöt epël. Pulöök tiar ompyaö yaalni epö
ëwa kaö panëö ngön kosangta ëwaö il
yewas. 11 Moses pim ngön kosang kö sa pöt
ëwaööring oröa. Pötaanök omën ompyaö
kosang wiaapnaat Pulöök yaalni epta ëwaö
kaö panëö.

12 Ten omën ompyaö pipot kosang wiaap-
naat pël kön kosang wieë Anutu pim ëwa
tekeri wasëpna pöön kor wë. Pötaanök weë
ngentiak pim ngönte tekeri yewas. 13 Pël
yeem ten Mosesë ök naën yaaurö. Pi Israel
omnarö ëwa pim këëre wot kantak wieëa
pö kö yesën itaampanëak poë koröpöök kör
koëaup. 14 Ten tekeri wesak yaketak pitëm
lupöt kosang sak wëën yak kön nawiin
yaaurö. Pöt epël. Ngaanaan wais peene
wë eptak pit Mosesë ngön kosangöt sangk
yekelem pitëm lupöt kör koëak wë pötaan
kön nawiin yaaurö. Omën namp Kristook
yal ëëpna pötaar Anutuuk kör pöt wilën
ëwat sëpnaat. 15 Yaap, peeneeta pit akun
poutë Mosesë ngön kosangöt sangk kelën
kat yawia pötë pitëm könre lupöt kör koëën
kön nawiin yaaurö. 16 Pël yaaurö pitëkaan
namp lup kaip tiak Aköpë naë rë olaan pöt
puuk kör pöt wilën kön tektek sëpnaat.
17 Pöt tol ëënak? Aköp pi Anutuu Pulö.

Aköpë Pul pö omën nampë lupmeri wëën
pöt pi ngön kosangre omën muntatë iri
naöpan. Pulöök kaamök elmëën ompyaö
öpnaat. 18 Ën tiar pöt, omën nentak tiarim
könre lupöt kör nokoëën wëën Aköpë ëwaö
tiarëk elniin pim ëwa pö tiarim naë tekeri
yes. Aköp pi Pul tapö. Pötaanök ëwa pim
naëaan yewais pöök tiar ngolöp yanuwasën
pim ök seim öpenaat.

4

Ngön yaaö omnarö pitëmtëën kön wiin yang kaputë ök ëa

1 Anutu pi ya ngës ëën pim sulöp
ngolöpta ngönte ök anëak niulëën yak
ten lup wiap naën, weë ngentiak ya
yamëngk. 2 Pël yeem utpetat yaëën
omnaröak itaangkën ëö koirnganëak ëlëëp
yaaö pöt kasëng menaut. Pël ëak Anutuu
ngönte ngön kaarötring irikor ëak morök
yaaö pöteta naën yaaurö. Won, ten Anutuu
ëöetak pim ngön këët yaan omën pourö
pit neenem lupötë kom ëak pöt ompyaö
pël yewas. 3 Pël yaëëtak ngön ompyaö
tenim ök ë yeë epot omën naröaan ëlëëp
wia. Kö yesauta kanöököl yesa pöröaan
ëlëëp wiaan kön nawiin ë yaë. 4 Ngön
ompyaut kat wiak kosang newasën yaë
piporö yang omp aköp Setenök pit ëwaat
itaampanëak pitëm könre lupöt il mowaria.
Ëwa pöt Kristo Anutuu ök panëëp pim
ngön ompyautakaan yewais. Ngön pötak
Kristoë ëwaöön ök ya. 5 Ten ngön ompyaut
ök yeem tenim ngön nant ök neniaan.
Yesu Kristo puukëër Aköp, ën ten pöt om
pimëën yak arim inëën yaaurö pël ök ni
yeë. 6 Anutu pi ngaanëër songöntak koö
oläak wiaan ëwa tëëpënëak maan pël ëaup.
Pi tapöpök ten pim ëwaata songönte ëwat
sënëak niaan pim ëwaat tenim lupötë oröa.
Pim ëwaöökë songönte epël. Ten Yesu
Kristoon ityaangkem Anutuu ëwaöön ëwat
yes. Pötaanök ten arim inëën sak wë.

7 Anutuu ëwa ompyaö tenim lupötë wia
pö weëre kosangring wiaatak ten pöt,
weëre kosangring won, yang kaputë okörö.
Pötaanök Anutuuk weëre kosang tenim naë
won, pimtë naë wia pöt tekeri wasëpënëak
pim ëwa ompyaö pö wiapre kor wëaurö
tenim lupötë niwia. 8 Utpet ke nentere nent
yaalniitak pötök panë utpet naniwasën yaë.
Ten omnantëën kön selap yeëetak pötëën
panë wesak naën yaaurö. 9 Kööre tok yaal-
niitak Anutu pi ten sëp naniwasën yaë.
Yanimëngktak wel nawiin yaaurö. 10 Yesu
pim këlangön kat wiak wel wia pöl ten akun
ël epotë omnaröak elniin tenim koröpötë
këlangön kat wiak wel wi ap yaaurö. Pöt
këlangön pipot tenim naë yaaröön Yesu
tenim koröpötë wë pöt tekeri sëën omnarö
ityaangk. 11 Pöt epël. Omnarö pit ten Yesuu
omnarö pël niak mën wel niwiipënëak yaë.
Pöt könöm pipot tenim naë yaaröön Yesu
tenim koröp kö sëpna epotë wë pöt tekeri
yes. 12 Pöta songönte epël. Ten wel yawiau-
takël wë pötak ar wëwëetak wë.

13 Ngönëntak ngön nent epël wia. "Ne
Aköpön kön wi kosang wesaup yak pim
ngönte ök ëaut." Pötakël tenta piin kön
wi kosang yewesaurö yak pim ngönte ök
yak. 14 Ten kön epël wesal yaaurö. Anutu
Aköp Yesu weletakaan wal ë ulmëaup puuk
tenta Yesuuk yal menak wëën wal ë ni-
uläak arring pim naë niulëën öpenaarö. Pël
yewas pötaanök ten kas köpël pim ngönte
ök yak. 15 Yaap, tenim këlangön kat yawi pöt
arimëën yakök yeë. Pël ëën omën kësang
pan Anutuun kön wi kosang wasën pi ulöl
wesak ompyaö elniin piin yaya maim wëën
pim yapinte kaö panë sëpnaat.

16 Yesuuk yal menak wëën Anutuuk wal
ë niulëën öpenaat pël kön wieë wiap
naën Anutuu yaat weë ngentiak yamëngk.
Tenim koröpöt kö sëpënëak yaëëtak lupöt
Anutuuk kët ël epotë ngolöp niwasën
ompyaö yes. 17 Yaap, tenim peene yangerak
këlangön kat yawi epët kotte, pet irëp-
naat. Pötak kaamök elniin wëwë ompyaö
kosang wiaapnaat Anutuu naëaan önaat.
Wëwë ompyaö pöt puuk ulöl wes ningkën
këlangön kat yawi kot epët il yewas. 18 Ten
tol ëënak pël yeniak? Omën yoolök
ityaangk epot kö sëpnaat yak pötëël kön
kosang nawiin. Omën ëlëëp wia pöt kosang
wiaapnaat yak pötëël kön kosang yawi.

5

Ngön yaaö omnarö pit lup kosang sak wakaima

1 Tenim wiap naën Anutuu yaat weë
ngentiak yamëngk pöta songön nent epël.
Yang koröp ka yaamta ök epöök yaam
wëën sak ilën Anutuuk koröp ngolöp omën

moresring ket naënö ka ket ëak kutömweri ningkën pöök wëën kosang wiaapnaat. [2] Ten yang koröp epööring wë koröp ngolöpö ningkën kutömweri önaataan ing aim wë. [3] Pël ëën tenim koröp epö sëp wesak koröp ngolöpö wak öna pötak tenim lupre könöt yool naöpan. [4] Peene pöt, ten yang koröp yaam epööring wë könömöt yeweem ing aim wë. Wel wiak koröp epö ent ë moolanaaten kön nawiin. Won, Anutuuk koröp ngolöpö ningkën wak ompyaö önaaten kön wia. Anutuuk pël elniak tenim koröp kö sëpna pöökë kangiir ngolöpö ningkën wak piiring önaat. [5] Anutu pimënt kopëtapökëër omën ompyaö pöt tenimëën orö nirëën önëak tenim lupre könöt ko ë wia. Pël ëak, "Anutu pim Pulö tiar nina pöl koröp ngolöp pim kup niwia pö yaap nimpnaat," pël wasëpenëak Ngëëngk Pulö wes mëën tiarim lupötë ilëak wë.

[6] Pötaanök ten lup kosang sak wë. Peene pöt, ten kön wiin yang koröp epööring wë Anutuu wëaurek piiring naön. [7] Won, peene omën ompyaö Anutuuk nimpna pöt ten itnaangkën wieë omën pipot önaat kön wi kosang wesak wë. [8] Pël ëeë lup kosang sak wë tenim kentöök koröp epö ent ë olëak Aköpë wëaurek piiring önëak kent kön wia. Ten kön wiin pël ëëna pöt ompyaö pël yewas. [9] Pël ëaap yang koröp epööring önaat ma piiring öna pöt kaöet won, kotte. Kaöet pöt ten weë yengentiin Aköpök itaangkën pangk ëëpnaat. [10] Nem yeniak pöta songönte epël. Wë ënëmak omën pourö Kristoë ngön ë pet yairaurek oröön yang koröpööring wë omnant eimaut, utpetere ompyaö pötë kangut neenemot nimpnaat.

Anuturing lup kopëtemer sak öpenaata ngönte

[11] Kristook tenim omën eimaut, utpetere ompyaö pötë kangut neenemot nimpna pöten kön wieë Aköpön kasinkasin yeë. Pötaanök ten omnaröen maan pit, "Anutuu ngön pitëm ök yenia pöt yaap," pël wasëpënëak weë ngentieim wë. Pël yaëën Anutu tenim wotpil wesak kön wiire omnant ë pël yaaö pöt ëwat wë. Ën tenim wotpil wesak wë pöt nem kentöök arta arim könötë ëwat sënëak kön yawi. [12] Tenim pël yeniak pöt, tenimtok tenimtën wak isak yaan ar tenën kön wiin ompyaö sëpënëak neniaan. Won, arök tenimëën kön wiin isën wak isak anëak pël yeë. Pël ëën omën narö lupmeri omnantön kön nawiin koröpöökë omnant wak yawis piporöak tenën utpet wesak yaan arök kangiir maan pit ngön won ëëpnaat. [13] Pit tenën, "Kön irikor yaaurö," pël ya. Pitëm ngön pöt, tenën, "Köntak Anutuu yaat pëën kaö yamëngk," pël wesak, "Kön irikor yaaurö," pël ya. Ën ar pöt, tenën, "Kön ompyautaring wë," pël kön yawi wes. Yaap, ar kön tektek nimpunëak kön ompyautaring wë. [14] Kristo pim tenimëën lup sant yaalni pötak elniin Anuture arimëën yak ya ompyaö pöt yamëngk. Pöt epël. Ten kön kosang wiin Kristo kopëtapök tiar pouröa kangiir wel wia pötak tiar pourö wel wiaut. [15] Pim wel wia pöt, omën wëwëetaring wë eporö tiar yal menak tiarimtën kön wiipenëak won, omën tiarimëën yak wel wiak wal ëaup piin kön wiipenëak pël ëa.

[16] Pötaanök peene pöt, yang omnaröak muntaröa koröpöt itenak kom yaalmë pöl tenimtok kaalak pël naalmëëngan. Yaap, ngaanëër ten pitëm kom yaalmë pöl Kristoon elmëak piin kön wiin omën pasip pël weseimaut. Ën peene pöt, pël naalmëën tenim Aköp pël yewas. [17] Yaap, Kristook kaamök elniin ten itaangkën pi omën wonöpök tenim Aköp pël yewas. Pötaanök omën namp Kristook yal menak wëën pöt Anutuuk ngolöp panë yemowas. Pël ëën omën utpetat ngaan pim naë wiakaima pöt won yesën ngolöpöt yaarö. [18] Omën pipot, Anutu pimtok yaalni. Puuk Kristo pim tiarimëën këra yetaprak wel wia pötaan pim kööre tok tiarën elnieima pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer saut. Pël ëën Anutu pi ten omën muntaröenta pim kööre tok pitën yaalmë pöt won mowasëpna kanöön ök manëak niulëaut. [19] Pipët Anutuuk Kristoë këra yetaprak wel wia pötak tiar omnaröa pimëën kööre tok elmëeima pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer sak wë. Anutu pi tiarim utpetatë kangut nimpnaaten kön nawiin tiarim kööre tok elmëeima pöt won nuwasën piiring lup kopëtemer sëpena ngön pöt anëak niulëaut. [20] Pim pël elniautaan ten Kristoë ngönte yaauröak niaim pötak Anutuukta yenia. Ten Kristoë urtak wë Anutuu naë rë olaan arim piin kööre tok yaalmë pöt won nuwasën piiring

lup kopëtemer sak önëak ke urak yeniak.
[21] Kristo omën utpetat naën pöp Anutuuk
tiarim utpetat pim rangk mowiin wel wia
pöt tiar piik yal menak wëën Anutuuk
tiarën, "Omën wotpilörö," pël niapënëak
ëa.

6

Ngön yaaö omnarö pit këëmre këlangönring wakaima

[1] Ten Timoti Anuturing ya ngawi
yaauwaarök kosang wesak epël yeniak.
Anutuu komre kolap ningkën wa pöt mos
ëëpan. [2] Pöt Anutuuk epël ëa pötaanök.
"Akun nem ar kaamök elniimëak ëautak ar
neen kimang neaan kat wiaut.
Pël ëak ar utpetetakaan niömëak yaö ëa pöt
kaamök elniaut." Kat wieë. Peene
eptak Anutu ar kaamök elniipënëak
yaë. Peene taptak utpetetakaan
niöpënëak yaë.
[3] Omnaröak tenim ya yamëngkauten ut-
pet wesak apanëak pitëm ya utpet ëëpnaat
naalmëën yeë. [4-5] Won, ten Anutuu ya
omnarö pöt tenim omnant yaautök tekeri
yewas. Ten epël yeë. Këlangönë öngpök
wëëre këëre ngaë rangk wë, utpet elniire
tang nimö, wii kaatak niulëëre wa top ëak
nga elni, ya kaö mëmpööre ka naökön ëëre
kaömp won wë pipot pout yeem kosang
wë. [6] Ten ket won, ëwatring wë, om-
naröak utpet yaalniin kangiir naalmëën,
sant mowesak Ngëëngk Pulööring wë, lup
sant yaaurö. [7] Ngönën këët ök yeem Anutuu
weëre kosang yeö. Puuk elniin wotpil wëën
pötak ngaë omnant ingëpre tangre ngilö
yeö pöl Setenring nga elööre pim nga yaalni
pöt il wari pël yaaurö. [8] Omën naröak tenën
wak isak yaan naröak wak ireak ya. Naröak
tenën utpet wesak yaan naröak ompyaö
wesak ya. Naröak tenën, "Kaar yaaurö,"
pël yeniaan ten kaar naën yaaurö. [9] Pitök
irmanörö pël yeniaan yapinring wëaurö.
Tenën, "Wel wiipënëak yaë," pël yeniaan
yal menak öp wëaurö. Utpet yaniwasën kö
nasën yaaurö. [10] Ya ngës kaö yaalniin pas
ya ompyaöring wëaurö. Omnant wonöröak
ompyaö yaalmëaurö. Omnantön ëël yaau-
röak omnant pout wieëaurö. Tenim pël
yaaö pötak ten Anutuu ya omën këërö pöt
tekeri yewas.
[11] O Korin omnarö, ten omnant ngep
naalniin pout war wesak ök yeniak. Ten
arën lup sant kaö panë yaalni. [12] Ten arën
lup sant kot naalniin. Arökëër tenën lup
sant kot yaalni. [13] Pepapë ruuröen ngön ök
yema pöl ne epël niamaan kat wieë. Tenim
lup sant kaö panë yaalni pöl arta kangiir
tenën elnieë.

Tiar Anutuu ngëëngk tupöt

[14] Ar ngönën kat wiaurö ngönën kat nawi-
inöröen arim keerö pël wesak pitring yal
ëak lup kopëtemer sak öngan. Omën wotpil
yaaurö pit tol ëak utpet yaauröaring lup
kopëtemer sak öpën? Ma ëwaatak wëaurö
tol ëak koutak wëauröaring lup kopëtemer
sak öpën? Pangk pël naëpan. [15] Kristoore
Seten piarip tol ëak nampnampön ngöntre
kar ëëpën? Won. Ën ngönën kat wiauröere
kat nawiinörö pitta tol ëak kopëtal sëpën?
Pangk pël naëpan. [16] Ma Anutuu ngëëngk
tupëtere polarö tol ëak erën ëëpën? Pangk
pël naëpan. Kat wieë. Anutu wëwëapë tup
pöt tiar. Pöta ngönte Anutuuk epël ëa.
"Ne pitring yal ëak pitëm tekrak ömaat.
Ne pitëm Anutu pël sak wëën pit nem om-
narö pël sak öpnaat."
[17] Pötaanök Aköpök epël ya.
"Ar utpet yaauröa yaë pipot ëëngan.
Pëlëër weë.
Kewil yaaut kasëng meneë.
Pël ëën nemtok ar niömaan.
[18] Pël ëak pep elniak wëën
nem koröngre ru sak önëët.
Aköp weëre kosang pout pangk ëaupök pël
ya."
Anutuuk pël ya pötaanök ngönën kat nawi-
inöröaring yal menak öngan.

7

[1] Kar panëërö, Anutu pi ngön ompyaö
pipotön kup niwia. Pötaanök omën utpet
yaaut tiarim koröpre lup utpet yewesa pöt
wa moolaan kölam tëëp. Pël ëën Anutuun
kasinkasin yeem kölam pëën öpa.

Korin omnarö lup kaip tiin Pool ërëpërëp ëa

[2] Arim lupöt ten keimön elniingan. Tenök
arim naëaan namp korar naalniin ëaut, ma
utpet naniwasën ëaut, ma nampön morök
elniak pim omën nent naön ëaut. [3] Ne
ngön pipët ar utpet yeë pöt war wasumëak
neniaan. Nem ngaan niak pöl tenim lupöt
arimëën kosang wia. Wel wiipenaat ma öp
öpena pout arring pël ëëpenëak kent yaë.
[4] Ne arën kön kosang panë wiin nem ngönte
ngaarëk önëët pël wesak arën kön wiak wa

ping yewas. Ten këlangön nentere nent kat
yawiem arën kön wiak lup kosang sak wë
ërëpërëp kaö panë yeë.
5 Ten Masetonia yang eprek wais oröak
kë nasën këlangön nentere nent kat wiaut.
Pöt ngönën kat nawiinöröak nga yaalniin
kat wiaurö utpet sëpanëak kas kön wiaut.
6 Pël yaëën Anutu pi omnarö këlangön-
ring wëën wiap yewesaupök ten wiap ni-
wasëpënëak Taitas wes mëën kaalak waisa.
7 Pim waisa pötaan pëën won, arim pim
wiap mowesan pöta ngönte tenën ök niaan
kat wiak wiap saut. Pël ëak arim nem
këlangön kat yawiautaan yaköm ëën neen
itaampunëak kent ëën nemëën yak arim
yaat ke urak yamëngkan pöt ök niaan ya kë
kaö parë saut.
8 Nem pep ngaan retëng ë ninan pöw-
erök arim lupöt utpet niwesaut. Pöten
ne kön wiin utpet naën yaë. Pep pöwer
retëng ë ningkën arim lupöt utpet san akun
pötak yaap lup utpetaring ëaut. Peene
kön wiin ya këlangön kön wian pöt akun
mëntte pötaan ne kön wiin ya utpet naën
yaë. 9 Won, peene pöt ne kön ompyaö
yawi. Pöt ar ya këlangön kön wian pötaan
won, ya këlangön pötak lup kaip yatiaut
yokoir pötaan ya kë yes. Anutu pimtë
könöökë wiaul ya këlangön kön wieimau-
röak tenim ngönötök ar utpet naniwasën
ëaö pötaan ya kë yes. 10 Pöt epël. Anutu
pimtë könöökë wiaul tiarim ya këlangön
kön yawia pötak elniin lup kaip yatiaut
koirën Anutuuk utpetetakaan kama niöp-
naat. Ya këlangön kön yawia ke pil pöten
tiarök kön wiin ompyaö yaë. Ën yang
omnaröa yaaul yaëën ya këlangön kön yaw-
iem lup kaip natiin ëautak ya sangën eim
öpnaat. Tiar yang omnaröa yaaul yaëën
pöt pitëm ya këlangön kön yawia ke pip-
tak kö sëpena kanöökël niulëën öpenaat.
11 Pël ëëpenaatak arim ya këlangön kön
wiaö pöt, yang omnaröa ya këlangön kön
wiautak lup kaip natiin yaaö pöl ar pël naën
ëaut. Won, Anutuu kent kön yawiaul ar
ya këlangön kön wiin pöta këët arim naë
oröak wia. Pöta këët epël. Nem ngaan
utpet arim tekrak wia pötaan pep retëng
ëautak ar teëntom wak weë ngentiak utpet
yaaö pipët wotpil wesaut. Ar kaalak neer-
ing lup kopëtemer sëpenëak kent kön wiin
kosang wesak omën utpet pipët ëaö pöp
kangut elmëaut. Ar omën pipot pël yaëën
pötök utpet pöta songönte arim tekrak won
wia pöt tekeri wesaut. 12 Pötaanök nem
pepewer ngaan retëng ë ninaö pöt omën
utpet ëa pöpëën won, ma pim utpet elmëa
pöpëën won, pep pöwer Anutuu ëöetak
arim lupöt nemëën kosang wia pöten ar
këëkë kön wiinëak retëng ë ninaut. 13 Arim
lup kaip tian pötak tenim lupöt wiap niwe-
saut.
Tenim lupöt wiap niwesan pöt pëën won,
Taitas pim lupmer wiap mowasën ërëp-
sawi ëautaan ten kön wiin ompyaö ëaut.
14 Ne ngaan Taitas arim naë newaisën wëën
arën ping wesak maan pi arim naë wais
ityaangkën ne ëö nasën ëaut. Tenim arën
ök niiaut pout yaapöt tapël arën ping wesak
mëëan pötenta pi arën itenak yaap wesa.
15 Taitas arim naë waisën ar ngëëngk elmëak
sant mowesak pim ngönte ngaarëk wan
pöten kön wieë arimëën lup sant elnieim
wë. 16 Ne arën kön kosang wiin nem ngönte
ngaarëk önëët pël weseë ërëpërëp yeë.

8

Masetonia ingre mor sauröak Yutia omnaröaan kësangën elmëa

1 Karurö, Masetonia yang eprek ingre
mor sauröa naë Anutu pim komre kolap
elmëën omën nant oröa pöten ten ar ëwat
sënëak kön yawi. 2 Pit këëre ngaë rangk
wë ngöntök wakaimauröak pas ërëpsawi
kësang ëak Yutia yangerak ingre mor saurö
kaamök elmëak monere omnant mam-
pënëak wa rongan ëa. 3 Yaap, ne pitëm
ëauten itenak war wesak ök yeniak. Pitëm
mampënëak ëa pöt menak kaalak pitëm
könöök muntat mena. 4 Pit ke urak ten
kuure mak maan pit kaamök ëak Anutuu
omën Yutia yangerak wëaurö mampënëak
kosang wesak niia. 5 Pitëm pël ëa pöt
tenim monat pëën mampënëak kön wian
pöt naën. Pit Anutuu kön wiaul wet rëak
Aköpön pëël elmëak tenënta tapël elnia.
Pël ëak monat menaut. 6 Pit pël ëa pö-
taanök ne Taitas wet rëak monat mam-
pena ya pöt arim naë ngës rëa pöp piin
ya ompyaö yewesa ya pöt yal menak pet
irëpënëak kosang wesak yemak. 7 Arim om-
nant yaaö pout ompyaö pan yeë. Kristoon
kön wi kosang yewesaöre ngönën ök yaaöre
ngönënta songönte ëwat wëaöre ngönën
yaat kaö yamëngkaöre lup sant yaalniaö
pipot pout ompyaö pan yeë. Pötaanök tapël

mon mampunë ya ompyaö pipteta kengkën
sak mëneë.
8 Ne mon mampunë ngön pipët kosang
wesak neniaan. Ar Masetonia omën in-
gre mor sauröa ëauta ök arim lup sant
yaaut yaap pöt tekeri sëpnaan kosang we-
sak kaamök ëëpënëak ëauten ök yeniak.
9 Ar tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre
kolap elnia pöten kön wia. Pi omnant
poutë pepapök pöt kasëng menak arimëën
omën ngöntök yaauröa ök sak wakaima.
Pöt ar Anutuu naëaan omën ompyautë pep
sënëak Kristook kësangën elnia. Pötaanök
arta monat kësangën tapël ëeë.
10 Arim mon mampunë pöt nem könöök
epël niamaan kat wieë. Ne kön wiin arim
krismaki iriitak ngës rëak mon wa rongan
ëaö pöt pet irënë pöt ompyaö ëënëët. Pöt
ar wet rëak mampunëak kön wieë ngës
rëaurö. 11 Pötaanök peene mon pöt men pet
ireë. Arim wet rëak mampunëak kön wiak
kosang wesan pöl neenem wieëaul men pet
ireë. 12 Pöt epël. Arim kentöök kësangën
ëak monat mampunë pöt Anutuuk arim naë
won pöten kön nawiin, wia pötenökëër kön
wiin pangk ëëpnaat.
13 Ne ar pit kaamök elmëak mon kaö
mangkën ompyaö sak wëën ar ngöntök
panë önëëten neniaan, pourö kopëtal
önëak yeniak. 14 Akun eptak arim naë
omnant ulöl wia pötaan omën ngöntök
wëaurö kaamök ëën pangk ëëpnaat.
Ënëmak ar ngöntök wëën ulöl wieëauröak
kangiir kaamök elniipnaat. Pël yeem
ompyaö önëët. 15 Pöta ngönte ngönëntak
epël wia.
"Omën kaömp kësang waurö pit nak won
wesa.
Ën kotkot waurö pit nak këën naën ëa."
Pötaanök nem könöök ar pourö kopëtal
önëën monat pit mampunëak kön yawi.

Taitasre karaar Korin kakë sëpënëak mëëa

16 Anutu pi Taitasën elmëën nem yeë
pöl ar kaamök elniipënëak kent kaö pan
yaë pötaan Anutuun yoöre ërëp yemak.
17 Pi tenim kimang mëëaut kat wia pötaan
pëën won. Pimtë kentöök kaamök elni-
ipënëak kent kaö pan ëën arim naë kaalak
waisëpnaan yaë. 18 Akun pötak tenim kar
nampta wes mëën Taitasring waisëpnaat.
Omën pöp ingre mor sauröak pim ngön
ompyaut ök yaauten kön wiin ompyaö yaë.
19 Pöt pëën won, epteta. Ingre moröröak
ten kësangën monat yewaö ya ompyaö pöt
kaamök elniipnaaten pi il ulmëa. Aköpë
yapinte ngaarëk isën omnaröak tenën ite-
nak, "Pit tiar kaamök elniipënëak kent
yaë," pël apënëak ten ya pöt yamëngk.
20 Pël yaëën omnaröak tenën, "Poolre pi-
iring wëaurö monat ngarangk naën ëa,"
pël apanëak kësangën mon yewa pöt ten
ngarangk ëeë wa top yeë. 21 Tenim omnant
yeë epot Aköpök pëën itaangkën ompyaö
ëëpënëak won. Omnaröakta itaangkën
ompyaö sëpënëak kön yawi.
22 Tenim kar munt nampta piaripring wes
mëën yewais. Omën pipop akun nantë ök
elmëak itaangkën pi kosang ngentiak ya
yamëngkaup. Peene pöt pi arim ompyaö
yaauten kat wiak ya mëmpënëak kent kaö
pan ëak yewais. 23 Taitas pipop nem karip
neering arim naë ya yamëngkaup. Ën
omën munt piiring yewais pipaar, ingre
moröröak wes mëën yewais. Piarip ingre
mor sauröa öngpök ya yamëngkem Kristoë
yapinte wak isak yaauwaar. 24 Pötaanök pit
arim naë waisën pöt lup sant elmëeë. Pël
ëën ingre mor saurö pöten kat wiak tenim
arën ping wesak yak pöten yaap wasëp-
naan.

9

Kësangën monat kopëta wesauta ngönte

1 Yaap, arim Anutuu omën Yutia
yangerak wëauröaan kaamök ëak monat
mampunë pöt yok kopëta wes pet iran
ne pël yewas. Pötaanök ne pöta ngönte
wali wesak retëng ë naningkan. 2 Arim
mon mampunëak ngës rëan pöt ne ëwat
wë Masetonia yangerak wëauröen arën
ping wesak epël ök mëëaut. "Tiarim kar
Korin kak Krik yangerak wëaurö krismaki
iriitak mon wa rongan ëëpënëak kopëta
wesaut." Pël maan arim mon mampunëak
kosang wesan pöten kat wiak pitëm naëaan
narö tapël ëëpënëak weë ngentiak wia.
Pötaanök ar monat mampunëëtaan wali
wesak retëng ë naningkan. 3 Peene pöt,
tenim arim mon yawi pötaan ping wesak
mëëaut mos ëëpanëak kar wes mëëmëak
ök yeniak eporö wes mëën monat men pet
irënëën kaamök elniipnaat. Nem könöök
arën ping wesak mëëa pöl pitring kopëta
wasënëët. 4 Pël naën ëën Masetonia omën
narö neering wais itaangkën ar kopëta
newasën ëën pöt tenim arën kön kosang
wia pötaan ëö yesën arta ëö sënëët. 5 Pël

ëënganëak kar eporö wet rëak wes mëën
arim naë wais kësangën monat wa top
ëënëak neak pöt arring kopëta wasëpnaan
këk mamëak kön wiaut. Pël ëën ten ënëm
wais itenak tenim këkre töötak won, arim
kentöök kësangën monat wa top ëan pël
wasënaat.
6 Epël kön wieë. Omën namp öpöt kopët
nent ngëntëpna pöp këëtta tapël kopët
nent oröön wa nëmpnaap. Ën namp
öpöt selap ngëntëpna pöp këëtta selap
tapël oröön wa nëmpnaap. Pöta ök omën
kësangën ëak omnant kësang yemangk
pöröakëër tapël omnant kësang öpnaarö.
7 Arim kësangën monat wa yemangk pöt
arimtok neenem kent kön wiaul meneë.
Omnaröa këk yaautaan kön selapring
mangkanok. Pöt Anutu pi omën lup
kengkënring yemangk pöp lup sant yaalmë.
8 Anutu weëre kosangringëpök moup wes
nimpnaat. Arim wëwëeta kaamököt
ningkën pangk ëën kaalak muntat rangk
nimpnaat. Pël ëën kët ël epotë ar ulöpre
moupring wë omën muntarö kaamök
kësang elmëënëët. 9 Kaamök ëëpenaata
ngönte ngönëntak epël wia.
"Omën kësangën yaaup ngöntök yaaurö
omnant kësang yemangk.
Pël ëën pim ompyaö yaauten omnarö kön
nganngan ëeim öpnaat."
Pël wia pötaanök arta ök tapël ëeë.
10 Anutuuk öpöt omën yangëntaup
mangkën pi ngëntën Anutu tapöpök ulöl
wes mangkën wa yen. Pöta ök puuk
arim wëwëeta kaamököt ningkën öpöt
yangënt pöl omën muntarö yemangkën
ulöl wasën këët oröak kaö yes pöl arim
ompyaö yaaut kaö sëpnaat. 11 Anutuuk ar
kësangën ëënëak omën ompyaö ke nentere
nent ningkën ulöpre moupring önëët.
Pël ëën ten arim kësangën monat wak së
mangkën pit pötaan Anutuun yoöre ërëp
mapnaat. 12 Pöt Anutuu omnarö kaamök
elmëak omnant mampunëët koröpöökë
kaamököt pëën naalmëëngan. Pötak
elmëën ërëpre sawi ëak Anutuun yaya
mapnaat. 13 Ar Kristoë ngön ompyaut
ök yaauröak pim ngön pöt ngaarëk wak
kësangën ëak Yutia omnaröere omën
muntarö omnant mampunë pöt arim
kësangën monat mampunë pötak tekeri
wasën omën selap itenak Anutuun yaya
mapnaat. 14 Pël ëak Anutu pi komre
kolap kësang pan elniin arim naë wia
pötaan pitëm könöt arim ngësël wes mëak
Anutuun kimang mapnaat. 15 Anutu pi
kësangën kaö pan elniak Kristo tiarim naë
wes mëën irëa pöten pangk tekeri wesak
naëngan. Pötaanök om yaan sak piin yoöre
ërëp mepa.

10

Poolök omnaröa ngön yaaö omnaröen utpet wesak ëauta kangiir mëëa

1 Pool ne Kristoë pimtën wak irëak wiap
elmëa pöl ke urak niamaan. Ar korar
wesak neen epël yak. "Pool pi tiarim
naë wë wiap ngön ya. Ën kamaarek wë
pöt kosang ngön yaaup," pël yak. Pël
yaketak ne tapöpök ke urak epël niamaan
kat wieë. 2 Yaap, omën tenën, "Pit yang
omnaröa yaë pöl yaaurö," pël yenia pi-
poröen pangk ngön kosang menaat. Pö-
taanök nem arim naë waisumaatak tapël
ngön kosang niamaat elnëëngan. 3 Ten yang
omnaröa yaë pöl naën yaaurö. Won, ten
yangerak wëauröak omën Anutuun kööre
tok yaalmëauröen nga elmëënëak yang om-
naröa nga yaë pöl naën yaaurö. 4 Ngaë
omnant wak wë epot yangaakaan wonöt.
Anutuu weëre kosangringöt pangk Setenë
ngaë ëmö tööl moolëak utpet yemowe-
saurö. 5 Pël yeem ten omnaröa ngönëntaan
kaar yaaö pöta songönte tekeri wesak ut-
pet wes yemoolak. Pël ëak pitëm ëwatöt
wak yawisa pötak Anutuun ëwat sëpenaata
kanö il yemowaria pöta songönte tekeri
wesak wa yemoolëaurö. Pël ëak omnaröa
kön yawi pöt pout Kristoë ngönte ënëm
ëëpënëak kan pet yaalmë. 6 Ar Kristoë
ngönte ngaarëk wak kengkën sa pet irënë
pötak arim tekrak narö wa yoolaan pöt
këlangön mampunaat.
7 Ar omnant yoolök wia pöten këëkë
iteneë. Omën namp pimtën kön kosang
wiin, "Ne Kristo pimop," pël wasëpna pöp
pi Kristo pimop tapël tenta Kristoëërö pël
wasëp. 8 Aköpök ten weëre kosang ninak
ya mëmpunëak niulëa. Pöt ar utpet ni-
wasënëak won, lup kosang niwasënëak pël
ëa. Nemtok tenim ya yamëngk epëten ping
wesak yaketak nem yak epëten pangk ëö
naëngan. 9 Ar nem pep epotön, "Ten kas
niwesak ököök yaë," pël wasënëëten kaaö.
10 Pöt ar naröak neen epël yak. "Pool pi
pepatë pöt weëre kosangring kas ngönöt

yaëëtak tiarim naë wais pöt ngön pasut
reireë ngönring ya." [11] Omën ngön pöt ya
piporö epël kön wiip. Ten kamaarek wë
pepatë retëng ë yaningk pipot arim naë
wais këët mëmpunaat.
[12] Arim naëaan narö pitëmtën wak isak
aim wë piporöa ök ten pël naëngan. Omën
piporö naröen kön wiin iraan pitëmtën wak
isak aimeë ngön köntaköt sangk keleimeë
ëwat won wëaurö. [13] Ten pöt, Anutuuk ya
naningkënten ping wesak naëngan. Pim
ya mëmpunëak yaö niia pöten pëën ping
wesak anaat. Pim ya mëmpunëak yaö niia
pöl mëmpö wais arim naë yaarö. [14] Tenim
arim naë wais ya yamëngk pöt Anutuu sowi
wia pöt ilap nariin yeë. Won, Anutuuk
yaö niaan ten wet rëak arim naë wais Kris-
toë ngön ompyaut ök niia pötaan tenën
ping wesak yak. [15] Ten omën naröa ya
yamëngkaurek së wë ngön mööngk rëak
yeem tenimtën ping wesak naën yaaurö.
Won, kön wi kosang yewesaut arim naë
oröak ulöl sëën Anutuu yaö niia pöl tenim
yaat arim naë wia pöteta kaö sëpënëak
kön kosang wiak wë. [16] Pël ëën arim naë
tenim ya mënaut ulöl yesën ten ar il ni-
wesak yang munt omën naröa ngönën yaat
namëngkënrek së ya yamëngkem omën
muntaröa yamëngkaurek pitëm ya mëna
pöten ieping ngön naën ëënaat. [17] Pël
ëak ngönëntak ngön epël wia pöt ëënaat.
"Namp ërëpsawi ngön apënëak pöt Aköpë
elmëa pöt ap." [18] Pöt epël. Omën pimtën
wak isak ya pöp won, omën Aköpök piin
wak isak yema pöpönökëër tiar kön wiin
ompyaup pël ëëpnaat. Pötaanök ten ngön
yaaö omnarö tenimtën köntak wak isak
naëngan. Won pan.

11

Poolök ngön yaaö omën kaaröröa songönte war wesak mëëa

[1] Ne ngak köpël ngön niaan kat wi-
inëëten kent yaë. Pötaanök niamaan pas
kat wieë. [2] Arim nem ngönte kat wiinë
pöta songönte epël. Anutuu arimëën kön
kësang wieë pimëën niwasëpënëak yaë pöl
neenta arimëën tapël yaë. Pepapök pim
koont ulwas ompyaup omp nampön yaö
yaalmë pöl nook ar Kristoën yaö wes ni-
ulëaut. [3] Pël ëautak Setenë kamalöpë lup-
meri ilëak tiarim ëap Ewa morök elmëa
pöl ngönën omën kaaröröak arim könöt ut-
pet niwasën ar wotpil wesak Kristoë ënëm
nasën ëënganëak ya ngës yaë. [4] Nem ya
ngës kön yawi pöt epël. Omën naröak
arim naë wais tenim Yesuu ngönte ök niia
pöl neniaan, pim ngönte wak irikor ëak ök
niaan ar kat wiin ompyaö ëa. Ar Anutuu
Pulö wauröak peene pitök niaan ar ngönën
maimet wak pöta iri wë. Ar ngön ompyaut
kat wiauröak peene pitök maimet ök niaan
kat wiin ompyaö yaë. [5] Omën pörö arim
naë wais, "Ten Anutuu ngön yaaö omën
kaö panëërö," pël yenia. Pël ëak neen wak
irëak yaatak nook pit il yemowas. [6] Yaap, ne
pitëm ök ompyaö wesak ngön naën yaaup.
Pël yaaupök ne ngönënta songönte këëkë
panë ëwat wë. Ne arring wë pöta songön
nentere nent ök yeniem nem ëwat pöt tek-
eri yewasën ar iteneimaurö.
[7] Nem arën Anutuu ngön ompyaut ök
niiautak ne ar kaö sënëëk yak nemtën wak
irëak wë ya mënaut. Pël ëeë ar kaamök
elnëak omnant nampunëak kimang neni-
aan. Nem omnantön kimang neniaan ëan
pöten ar neen kön wiin omën pasipök utpet
niwesa pël yewas koröp. Won. [8] Ne arim
naë ngönën ya yamëngkën ingre mor sa ka
nantëëröak kaamök elnëa. Ne pitëm naë ya
namëngkën wëën pas monere omnant ne-
naut. [9] Ne arim naë wë ngöntök ëën kaamök
elnëënëak kimang neniaan ëaut. Won, kar
narö Masetonia yangerakaan waisa pöröak
kaamök elnëën pangk ëaut. Ne ngaan
ar könöm ningkönëak arën kaamök el-
nëënëak kimang neniaanëp peeneeta tapël
ëëmaap. [10] Kristo pim ngön këët nem lup-
meri wia pötaan ne yaap panë yeniak. Nem
arën omnant nampunëak kimang neniaan
yeë pöten ping wesak yaan Krik yanger-
akaan omën nampök il newariin ëëpnaat.
[11] Ne tol ëën pël yeniak? Arën lup sant
naalniin yeemak yeniak ma? Won, Anutu
ëwat wëën ne arën lup sant yaalni.
[12] Ën omën pitëmtën, "Ten Anutuu ngön
yaaö omnarö," pël kaar yenia piporö
pitëmtën ping wesak, "Pool pim Anutuu
ngön yaauröa yaat yamëngk tapël tenta
yeë," pël yenia. Pël yeniaatak nem arim
naë ya mënan pötak arim naëaan monere
omnant naön ëautak pit pël yeem arim
naëaan kangut yeö. Pötaanök pit kaalak
pitëmtën ping wesak, "Poolë Anutuu ngön
yaauröa ya yamëngk tapët tenta yeë,"

pël apanëak ne arim naë ya yamëngken
arim naëaan monere omnant naön ëan pöl
ëëmaap. [13] Omën pörö pit Anutuu ngön
yaaö omën kaarörö. Pit kaar aö morök
yaëën omnarö pitën kön wiin Kristoë ngön
yaaö omnarö pël yewastak pit wonörö.
[14] Pitëm morök yaalni pöten yaan sak
ëëngan. Seten pi ensel ëwaaringöröa ök
sak morök yaaup. [15] Pötaanök pim inëën
yaauröeta Anutuu inëën wotpilöröa ök
sak yaëën yaan sëngan. Pit ënëmak pitëm
utpet yaauta kangut öpnaarö.

Pool pi ngön yaaö omnaröa yaat yamëngkem këlangön ke nentere nent kat wieima

[16] Wet rëak niak pöt kaalak amaat. Ne
ngak köpël ngön yeniaan ar neen kön wiin,
"Köpëlëp," pël wasngan. Pël ëënëëtak,
"Köpëlëp," pël newasënë pöt yok pangk
pël wasënëët. Pël yeem omën kaar piporö
pitëmtën ping wesak yaan arim kat yawi
pöl neenta nem yaaten kot nent ping wesak
amaan kat wieë. [17] Nem niama epët Aköpë
këm ngöntak won. Ne köpël ngön niak nem
ya yamëngkauten ngak ping wesak nia-
maan. [18] Omën narö selap pitëm yangerak
omnant yaautön kön wieë pitëmtën wak
isak yaaurö. Pötaanök ne tapël amaan.
[19] Elei, arën kön wiin ëwatörö pël yewe-
sautak omën pörö arim naë wais köpël
ngönöt ök niaan kat yawi. [20] Pitëm inëën
niwasööre morök elniak arim omnant wa
ëp ëëre pitëmtën wak isëpënëak arën wak
irëak niiaöre ë kosaöök nimö pël yaëën
ar kön wiin ompyaö yaë. [21] Ar tenën ko-
rar wesak, "Poolre piiring wëaurö weëre
kosang wonörö yak omën munt eporöa
weëre kosangring ya yamëngk epël naën
ëaut," pël wesak yak. Ngön pipët yaap yak.
Pitëm weëre kosangring ngönën ya utpet
yamëngk pöl ten naën ëaut. Pël ëautak
ar korar wesak tenën kön wiin, "Weëre
kosangring wonörö," pël wesak yaan ne ëö
yaë.

Pël yeëetak omën namp kosang wesak
pimtën wak isak yaan pöt neenta tapël
amaap. Nem yeniak pipët köpëlöröa ngön
ya pöl yeniak. [22] Ngön yaaö omën kaar
pöröak pitëmtën, "Ten Yuta omnarö," pël
ya. Pël yaatak neenta tapöp. Pit Israel
omnarö pël ya. Neenta tapöp. Pit Apramë
ëarö pël ya. Neenta tapöp. [23] Pit Kristoë ya
omnarö pël ya. Neenta tapöp, nook pit il
yemowas. Elei, ne peene kaalak köpëlöröa
ngön ya pöl ngön köntak yeniak. Ne pit il
mowesak ya kaö panë yamëngkaup. Nook
pit il yemowasën akun selap wii kaatak
neulëeimaut. Pit il yemowasën akun selap
tang nemöeimaut. Ne Pit il yemowasën
akun selap wel wi ap ëeimaut. [24] Akun
mornas pötë Yuta omën kaöaröak maan wii
uamngesring nemöeimën 39 ëaut. [25] Akun
nentepar nent ëak Rom ngarangköröak
maan kourmentring nemöaut. Nentak
Yuta omën naröak kël nemöaut. Akun
nentepar nent ëak i kaö wangaöök wëën
wangaö utpet ëak kaöök ilaan ne i kaöök
ilëaut. Akun pötë nentak i kaöök warial
seim wëën röök nent kët nent ëak won
saut. [26] Ne ngönën ya mëmpö kaare yang
nantë yesaup. Pël yaëën i nga yaurem
newak saap ëaut. Nantë yesën nemot kain
ëëpënëak ëaut. Yuta omën nem karuröere
omën muntaröak nempënëak ëaut. Ka
kaöatëëre yang omën wonötë utpet ëëmëak
ëaut. I kaöök kö saap ëaut. Ngönën omën
kaaröröak nempënëak ëaut. [27] Ne këlangön
ya ke nentere nent yamëngkaup. Akun
nantë rö kan ka naökön yaaup. Iire kaömp
won ëën këën wëaup. Weë ngentiak ya
mëmpëak kaömp ngës olëak wëaup. Ëp ye-
weem ulpëën won ëën ap yewesaup. [28] Pöt
pëën won. Kët ël epotë ne ka poutë ingre
mor sauröaan ya ngës kön wieim wëaup pö-
takta ngön yaaö omën kaarörö il yemowas.
[29] Ingre mor sa namp lup wiap yaëën pöt ne
ya këlangön kön yawi. Ën nampök nampön
këk maan saun yokoirën pöt ya utpet kön
yawi.

[30] Ne nemtën wak isak amëak pöt omën
wiapre kor nem pet yaalni pöten wak isak
amaap. [31] Anutu, Aköp Yesu pim Pepap,
tiarim akun poutë yaya maim öpenaap,
pi ëwat wëën ne kaar naën, yaap yeniak.
[32] Omën nem naë oröa eptak nem wiapre
kor yaaut pet yaalni. Pötaanök ök nia-
maan kat wieë. Ne Tamaskas kak wëën
yang omp ak Aretas pim yang ngarangkëp
ne wali neöpënëak kaöökë ëm kanötë nga
wieima. [33] Pël ëën nem karuröak ne kolöm
ëp kërëëpök waulak wii tëak ëm kan kotuuk
wilëngkëël wes nemëën yangerak ngentiak
oröak kas saut. Omën nem wiapre kor
yaaut pet yaalni ke piptenökëër wak isak
yeniak.

12

Aköpök Poolön wangarëtak omnant pet elmëa

1 Nemtën ping wesak aan pangk naën
yaëëtak köntak ping wesak niamaan. Ne
wangarëtak Aköpök omnant pet elnëën
ityaangkën ngön ëlëëpët ök neeauta
ngönte ök niamaan. 2 Ne Kristoë omën
nampön ëwat wë. Omën pöp pi ngaan
Anutuuk koirak së kutömweri omnant
pet elmëën itenak wëën krismaki 14 ëak
won yes. Pi yang koröpööring sa ma
könöök pëën itena wes ne pöten köpël.
Anutuukëër ëwat wë. 3 Anutuuk omën
pöp koirak kutömweri sa pöt pëën ne ëwat
wë. Yang koröpööring sa ma könöök pëën
itena wes ne pöten köpël. Anutuukëër
ëwat wë. 4 Pi pörek wë ngön ke nentere
nent yang omnaröa pangk naënganëët
kat wia. Ngön pöt ök apanëak Anutuuk
nga mëëa. 5 Omën pöpönökëër ping wesak
amaat, nemtën won. Nemtën ping wesak
amëak pöt nem wiapre kor yeë pötenökëër
amaat. 6 Ne nemtën ping wesak amëak pöt
omën köpëlöröa ngön ya pöl naëngan, yaap
amaat. Yok pangk amaatak omnaröak neen
kön wiin ispanëën pël naëngan. Omën nem
ya mëmpööre ngön aö pël yaëën ityaangk
pipot pëën wiaap.

Këmampön öngöökë yewal pöl Pool pim koröpöök këlangön nent wiakaima

7 Nem omën kutömweri sa pël yeniak
pöp nemënt tapöp. Pörek sëën Anutuuk
omën nentere nent pet elnëën itaampööre
kat wi ëan pötön wak isak kaö panë we-
sak anganëak Anutuuk kön wiin këlangön
nent nem naë öröak wia. Pöt këmampön
öngöökë yewal pöl Setenök wap elnëën
këlangön kat wiak nemtën wak isak naën
yaaup. 8 Pël ëën sëp newasëpënëak akun
nentepar nent Aköpön kimang mëëaut.
9 Pël maan pi kangiir epël yenëa. "Won, ne
ni komre kolap elniin pangk yaë. Ni wiapre
kor yaëën pöt nem weëre kosangöt ningkën
nim naë yoolök yesën omnaröak këëkë
itaampnaat." Pël neaan pötaanök Kristoë
weëre kosangöt nem naë oröpënëak nem
wiapre kor yaautön ërëpsawiaring kaö we-
sak amaat. 10 Pötaanök wiapre kor wëën
naröak utpet wesak yenëa. Pël yaëën
ne ngaë rangk wëën pit utpet newasën
këlangön kësang kat yawi. Omën pipot
pout ne Kristoë yaat yamëngk pötaan nem
naë yaaröön pötëën ya kë yes. Oröptaan ya
kë yes? Ne wiapre kor wëën Kristook weëre
kosangöt yenangk.

Pool pi Korin omnaröaan ya ngës ëa

11 Nem yeniak pipët, köpëlöröa ngön
ya pöl nemtën ping wesak nian. Ne pël
amaaten kaaö yaëëtak arimtok neen ping
wesak naën yeë. Pël yak pötak elnëën
pil nian. Ne omën pasipök omën arim
naë wais, "Ten ngön yaaö omën kaö
panëërö," pël niaan kat wiin ompyaö
yaë pöröak ne il nenewasën yaë. 12 Ne
arring wë lup wiapring retëng it ngolöp
weëre kosangringöt, omnaröak pangk
naënganëët, ngön yaaö omën yaapöröa
mëmpna salöt mëneimaut. Pötak ne ngön
yaaö omnamp pöt pet elnia. 13 Nem ka nantë
ingre mor saurö kaamök elmëan pöl ar
naalniin ëan ma? Won, ne tapël kaamök
elniaut, kopët nentaar naën. Pöt ne ar
könöm ningkanëak arën kaamök elnëak
koröpöökë omnant nampunëak kimang
neniaan ëaut. Nem arën monere omnant
kimang neniaan ëaö ompyaö pöten utpet
ëan pël yewas ma? Elei, utpet pipotön
nemëën kön utpet wiingan.

14 Ne akun nentepar arim naë waisaup.
Peene kaalak waisumëak ko yeë. Pël ëak
wais arën omnantön kimang neniangan.
Ne arim monat ömëak won, Kristo pim
omën panë niwasumëak waisumaap. Tiar
omnarö rungaaröak ëlre peparö kaamök
naalmëën, ëlre peparöakëër rungaarö
kaamök elmë yeë. Tapël nook arim pep sak
wë pötaan arim naëaan omnant naöngan.
15 Nook pöt, arim lupre könöt ompyaö
sëpënëak nem omnant pout këëpöt wesak
nem wëwëeteta pëël elniima pöten ya kë
yes. Ne arën lup sant kaö yaalniin ar kangiir
kot elnëën ma?

16 Ar naröak neen epël yak. "Yaap, Pool
pi ëöetak tiarën omnantön kimang yeniem
könöm naningkën ëaut. Pël ëautak pi
morök yaaupök ëlëëp pël elniak wiap sësë
niaan pim iri ilëaut." Pël aö ar neen kön
wiin, "Pi omnarö tiar morök elniin pim iri
ilapenëak wes nimëa," pël yewas. 17 Arim
pël yewas piptaan pëël niamaan. Nook om-
narö wes mëën waisa pötak morök elniin
nem iri ilëaurö ma? Won. 18 Ne Taitasën
arim naë waisëpënëak këk mëak tenim kar
nampring wes mëën waisaut. Akun pö-
tak Taitasök morök elniak arimot ëlëëp wa

ma? Won, tenip pouwaar kön kopëtal wiak
kopëtal yaauwaar.
19 Nem kar panëërö, arök tenën, "Wotpil
yaaurö," pël wasënëak retëng ë yaningk pöt
kön wieim wë ma? Won, ngön epot pout,
ten Kristook yal ëak wë Anutuu ëöetak
ar kosang sënëak ök yeniak. 20 Ne arim
naë wais itaangkën nem kent kön yawi
pöl won wëën itaangkönëak ya ngës yaë.
Tapël arim kent kön wiaul naalniin nga
elniingönëak ya ngës yaë. Arim naë wais
itaangkën utpet ke epëlöt arim naë wiaa-
panëak ya ngës yaë. Ngön nga yaalaöre
war yaaö, ya sangën yaaöre keimön yaaö,
ökre was yaaöre ngönöt kain wak yaaö, wak
isak yaaöre komkap yaaö utpet pipot arim
naë wiaapan. 21 Arim naëaan narö öngre
omp nga eimeë lup kewilring wë koröpöökë
kentötë ënëm eimaut lup kaip tiak wa
nemoolaan wëën nem kaalak waisumaatak
itenak Anutu nemopök elnëën ëö sak arim
ëöetak ing aan kön wiin irapanëak ya ngës
yaë.

13

Poolök Korin omnaröen pitëm kön wi kosang yewesaut këëkë ngarangk ëëpënëak mëëa

1 Ne akun nentepar arim naë waisaup.
Peene kaalak waisën nentepar nent ëëp-
naan yaë. Nem wais elniima pöt ngönën-
tak ngön nent epël wia pöta ök ëëpe-
naat. "Omën namp utpet ëën ngön ë
pet irënëak pöt omën naar ma naar namp
itena pöröak ök aan yok pangk pet irëp-
naat." 2 Ne ngaan arim naë waisën akun
nentepar ëa pötak omën saunaringöröere
ar muntarö pouröen pepanöm niak pöl
peene kamaarek wë tapël yeniak. Nem
waisumaatak mait naalniin ëëmaat. 3 Ar,
"Kristook kaamök elniaan pim ngönte ök
yaan," pöta këët itaampunëak kent yeëerek
nem waisumaatak mait naalniin nga yeni-
aan itaampunëët. Kristook omën nent elni-
ipënëak pöt wiap naalniipan, weëre kosan-
gring elniipnaat. 4 Yaap, ngaan wiap yaëën
këra yetaprak möaup. Peene pöt Anutuu
weëre kosangööring wal ëak wë. Tapël ten
ngön yaaö omnarö Kristook yal ëeë weëre
kosang won yeë. Ën arën elniina pöt piiring
wë Anutuu weëre kosangtaring wë pöta
songönte tekeri wasënaat.
5 Ar kön wi kosang yewesautaring wë ma
won pöten itaampunëën arim lupöt morök
elmëak songönte tekeri wasën. Yaap, arim
lupötön ök elmë pat ëën. Ne kön wiin
Yesu Kristo arim lupötë wë pël yewas. Pël
yewasetak arim lupöt ök ëënë akun pötak
ar ök ëën kön wi kosang yewesaut won
wiaan pöt pi arim lupötë won pël ëëp-
naat. 6 Pël ëëpnaatak nem kön kosangtak
arimtok tenim lupöt morök elniak Yesu
Kristo wë pöten ëwat sënëët. 7 Ten ar
utpet ëënganëak Anutuun kimang maim
wë. Pöt omnarö ten ar kaamök elniin
ompyaö yeë pöt itenak tenën, "Poolre piir-
ing wëaurö ngönën ya këët yamëngk," pël
apënëak won, ar ompyaö ëënë pötenökëër
kimang maim wë. Ar ompyaö yaëën pöt
tolëël wotpil niwasën? Pël naëngan. Pël
ëëna kanö won ëën ngön yaaö omnaröa
weëre kosangöt tenim naë wia pöt tek-
eri nasën ëëpna pötaan omën narö tenën,
"Poolre piiring wëaurö pit ngönën ya këët
namëngkën yaë," pël apnaat. Pël apnaatak
ne omnaröak tenën ping wesak apënëak
kent kön nawiin. Om ar ompyaö ëënë
pötenökëër kent yaë. 8 Pöt tolëël? Tenim ök
epëlöröak ngön këët il nemowariingan, om
kaö sëpnaan kaamök ëënaat. Pötaanök ar
ngön këët ngaarëk wak wotpil wëën tenök
pangk wotpil naniwasngan. 9 Tenim arim
naë waisënaatak ten itaangkën ar ngön
këët ngaarëk wak wë weëre kosangring
önëëtak ten weëre kosangring wotpil nani-
wasën omnarö korar wesak tenën, "Poolre
piiring wëaurö wiapre kor yaaurö," pël
wasën pöt ten ya kë sak önaat. Pötaanök
ar Anutuu ngön këët ngaarëk wak arim
wëwëat wotpil wasënëëtaan piin kimang
maim wë. 10 Aköpë weëre kosang nena pöt
pim omnarö utpet wasumëak won, taë wa-
sumëak nenaut. Pötaanök ne arim naë wais
itaangkën ar saunaring wëën këlangön kat
wiinëën niangönëak kamaarek wë pep ep-
wer wa korkor ngön retëng ë yaningk.

Ngön mëët

11 Ngön kaut epël niak pet irum. Karurö
yaköm. Arim wëwëat wotpil wesak ön.
Pël ëak wa korkor ngön epot kat wiak lup
kopëtemer sak mayaap ön. Pël ëën Anutu
lup santre mayaap pepap arring öpnaat.

12 Neneren lup santak yowe mëak mor
meneë. Anutuu omën eprek wëauröak arën
yowe yenia.

[13] Aköp Yesu Kristoë komre kolap, Anutuu
lup sant, Ngëëngk Pulöökë wiapre kor pöt
arim naë wiakaim öp.
[Yok pi tapët,
Ne Pool.]

Kalesia

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 17 pöta ök won sëën Poolök pep epwer Aköpë ingre mor Kalesia yangerak wëaurö retëng ë mena. Pool pi wet rëak Kalesia yangerak Antiokre Aikoniam, Listraare Tepi ka pötë së ngönën kopëlöröen ngönën ök maan kat wiak Yesuu ingre mor sa (Ngön Yaaö Omnarö 13, 14). Wë akun nentak Yuta omën Poolë ngönten kaaö ëa narö pitëm naë së Anutuuk pit wotpil wasëpnaan Mosesë ngönte ngaarëk opënëak maan pitëm ngön kaar pötë ënëm ëa. Pël ëën Poolök kat wiak omën Yesuun kön wi kosang wasëpnaaröakëër Anutuuk wotpil wasëpnaarö pël retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-10*
Poolök pim ya mënauta ngönte ök ëa *1:11–2:21*
Anutuu komre kolap ngön ompyaut *3:1–4:31*
Kristoë wëwë pöt wii kaatak wë pötak ök won *5:1–6:10*
Ngön mëët *6:11-18*

1-2 O Anutuu ingre mor sa Kalesia yangerak wëaurö, ne Pool Yesuu ngön yaaö omnamp kar naröaring wë pep epwer retëng ë yaningk. Omnaröak ne ya epët mëmpëak yaö nenëaan ma wes nenemëën ëaut. Won, Yesu Kristoore tiarim Pepap Anutu, Yesu weletakaan wal ë moulmëa pöp, piaripök ya epët mëmpëak yaö neeaut.
3 Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu Kristo piaripök komre kolapre mayaap pöt ningkën arim naë wiaap. 4 Kristo pi tiarim Pepap Anutu pim këm ngönte ngaarëk wak tiarim utpetatëën pim wëwëet këëpöt wasën mëngkën wel wia. Pöt tiar yangerak utpet eim wë epotëëlaan ent ë nuulëëpënëak pël ëa. 5 Pötaanök tiar kët ël epotë Anutuun yaya maim öpa. Yaap.

Yesu pim ngön ompyaö pöt kë kopëtet

6 Elei, ar Yesu Kristo pim komre kolap elnieimeë Anutu puuk yas niaan wëën kaar omën naröak pitëm könötëaanöt ngönëntak yal menak ök yeniaan kat wiak wali nasën wiaan kaalak pi sëp yemowasën ne yaan yes. 7 Pël ëaap ngönën kë kopët tapët wia. Ën omën munt naröak lup wa irikor elniak Kristo pim ngönënte utpet wasëpna pöröaar wë. 8 Pötaanök tenim naëaan nampök ma kutömweriaan ensel nampök tenim wet rëak ngönën ök niia pöt wa irikor ëak ök nian talte es parëaöökë kanöökë yaö sën. 9 Tenim ngaan ök niia pöt kaalak epël ök niamaan. Omën ngönën ök niaan wa pöt wa irikor ëak maimat ök niia piporö es parëaöökë kanöökë yaö sëp.

10 Ne ngön pöt omnaröak kat wiak nemëën ya kë sëpënëak ëan ma? Won pan. Ne Anutuuk nemëën ya kë sëpënëak kent yaë. Ma omnaröak nemëën kön wiin isëpënëak kent yeë ma? Pël ëan talte Kristo pim inëën omnamp pël nasën ëëm.

Pool pim Yesuu ngön yaaö omnaröa yaat ngës rëauta ngönte

11 Karurö, ne ök niamaan kat wieë. Nem ngönën ök niaan kat wieim wë pipot omnaröa könöökaan wonöt. 12 Ne omën nampök ök neeaöre rë neulö pël naën. Yesu Kristo pimtok tekeri wes nenaut. Pötaanök nem ngönën ök yeniak epot këët.
13-14 Nem Yuta omnaröaring wë ngönënta ënëm eima pöta ngönte ar yok kat yawiaurö. Ne Yuta omën tenim kaöaröere ëere köröööröa ngönötë ënëm ëëmëak weë ngentieimeë nem kar narö il mowesak kaö saup. Pël ëeimeë ingre mor saurö pitëm Anutuun kön wi kosang yewesa pöt sëp wasëpënëak utpet panë moweseimaup.
15 Pël ëautak ne nem ëlëpë yaatakaan naaröön wiaan Anutuuk komre kolap elnieimeë yaö newesak pim yaat mëmpëak yas neea. 16 Pël ëak pi pim Ruupë ngönte köpël omnaröen ök memëak kön wiak ënëmak pim Ruupön pet elnëa. Pël ëën akun pötak ne omnaröen pim songöntaan pëël nemaan ëaut. 17 Pël ëak ne Yerusalem kakël Yesuu ngön yaaö wet rëak wakaima pöröa naë nasën, Arepia yang ngönën ngarangk won pörekël saut. Pörek së rëak Tamaskas kakël saut.
18 Anutuuk pim Ruupön pet elnëën wë krismaki nentepar nent won sëën Pitaan ngönngön memëak Yerusalem kakël saut. Pörek së piiring wëën sant nentepar sa. 19 Pörek së wë Yesuu ngön yaaö munt naröen itnaangkën, Aköpë nangap Sems pöpönökëër itenaut. Pötaanök ar Yesu Kristo pimtok pim ngönte tekeri wes nena pöten ëwat wë. 20 Ngön e retëng yeë epot kaar won, Anutuu ëöetak yaap panëët.
21 Ne Pitaare Sems piarpim naë së wë Siriaare Silisia yang pötepareël së wakaimaut.

22 Pël ëaan akun pötak Yutia omën Kristoë
ingre mor sak wëa pörö pit neen itenak
ëwat nasën ëa. 23 Pit om omnaröak ngön
pëënte epël aan kat wia. “Tiar ingre mor
saurö mö waö elnieimaupök peene ngön
tapët ök ya.” 24 Pël ëak pit nem naë oröa
pöten Anutuun yaya maima.

2

Pool pi Yerusalem kak së Yesuu ngön yaaö narö koira

1 Ne Yerusalem kakë nasën wëën kris-
maki 14 ëak won sëën kaalak sumëak Pana-
pas koirak Taitasring ten pourö saut. Taitas
pi Yuta omën wonöp yak tenim yaaul koröp
kaut nailënëp. 2 Ne köntak nasën, Anu-
tuuk ök neaan saut. Pël ëak köpël om-
naröen ngönën ök yamëëa pöten ngönënë
wotöökörö pëën wesak nem ya yamëngkaö
pötaan ëngk ma e wesak kan newari-
ipanëak ök mëëaut. Pit nga neaan nem
ya mëmpö imautre ënëm mëmpö suma
pöt mos sëpanëak ök mëëaut. 3 Pël ëën
pit Taitas neering wëaupön Krik omnamp
wesa. Pël ëautak nem ngönte kat wiak Yuta
omnaröa yaaul koröp kaut ilëpënëak ne-
maan ëa. 4 Pël ëaap ngönën omën kaarkaar
narö pit Yesu Kristo puuk tiar wil niulëën
wëaö pöten itaampënëak ingre mor saurö
tenim tekrak ëlëëp ilëa. Omën pörö pit
tiar Moses pim ngön kosangta öngpök ni-
ulëën Kristo sëp wesak wii omnaröa ök
sak öpenëak yaaurö. 5 Pël yaauröak arim
naë ngön ompyaut wa irikor ëëpanëak ten
pitëm Taitas pim koröp kaut ilëpna ngön
pöt kot nent kat nemowiin ëaut.

6 Ën omën omnaröak ngönënë wotöök
yewas pörö pit tol ëa? Ne omnaröak
pitën kön wiin irapna ma isëpna pöten
kön selap naën. Pöt Anutuuk itaangkën
komkap ëak wi naön. Ngönënë wotöök
pörö pit ngön ngolöp nent ök nenëaan.
7-8 Won pit nem ya yamëngka pöten itenak
epël kön wia. Anutuuk Pita pi Yuta om-
naröa naë Yesuu ngön yaaö omnaröa yaat
mëmpënëak weëre kosang menak kaamök
elmëaupök tapël ne köpël omnarö arim naë
Yesuu ngön yaaö yaat mëmpëak kaamök
elnëaut. Pötaanök pit epël kön wia. Anu-
tuuk Pita Yuta omnaröen ngön ompyaut
ök maim öpënëak yaö mëëaup. Ök tapël
kaalak köpël omnarö arën ök niaim ömëak
neen yaö neea. 9 Pël ëën Semsre Pitaare
Son omnaröak ngönënë wotöök mowesa
pörö pit Anutuuk ne komre kolap newesak
ya epët nena pöten kön wiak ten Panapas
ngöntre kar elniak mor yaningk. Pöt pit
kön wiin tenip köpël omnarö arim naë ya
yamëngkën pit Yuta omnarö pitëm naë ya
mëmpnaat pël wesa pötaanök pël elniaut.
10 Pël ëak ngön kopët nentakëër epël niiaut.
“Ngöntök yaaö tenim naë wëaurö ompyaö
elmëën.” Pël niaan neenta tapël kön wiak
kent ëën kosang wesak mëneimaut.

Poolök Pitaë saunet war wesak nga mëëa

11 Ënëmak Pita Antiok kak wais utpet nent
ëën nook omnaröa ëöetak nga mëëaut.
12 Pita pi utpet epël ëa. Wet rëak pi köpël
omnaröa naëaan ingre mor sauröaring
kaömp ngawi neim wëën Sems puuk omën
narö Yerusalem kakaan wes mëën waisa.
Pël ëën Pita pi omën Anutuuk ompyaö
elmëëpënëak koröp kaut ilëpënëak këk
yamëëa pöröen ök maan kaaö mepanëak
kas ëën akun pötak ngës rëak omën wet
rëak piiring kaömp ngawi neima pöröaring
kaalak pël naën ëa. 13 Pël yaëën Yuta omën
pim karuröeta tapël korar yaëën Panapas
piita pitëk yal mena. 14 Pël ëën ne itaangkën
pit wotpil wesak ngön ompyauta kan wot-
pilöök nasën yaëën omnaröa ëöetak Pitaan
nga mëak epël mëëaut. “Ni Yuta om-
nampök köpël omnaröaring kaömp ngawi
neimeë Yuta omnaröa yaaut sëp yewasën.
Pël yeemak tol ëën köpël omnaröen Yuta
omnaröa yaaul ëëpënëak kosang wesak
aimën?”

Namp pi Yesuun kön wi kosang wesak pöt wotpil öpnaat

15 Yaap, ten köpël omën Moses pim
ngön kosangta ënëm naënöröa wëwëe-
takël naaröönörö, Yuta omnaröa wëwëe-
takël oröaurö. 16 Pël ëaap ten ëwat wë.
Anutu pi omën Moses pim ngön kosangta
ënëm pëën ëëpënëak yaaö pöpön, “Omën
wotpilëp,” pël nemapan. Won. Omën Yesu
Kristoon kön wi kosang wasëpna pöpönök,
“Omën wotpilëp,” pël mapnaat. Pötaanök
Yuta omnarö Anutuuk tenim Mosesë ngön
kosangta ënëm yeë pötaan won, Kristoon
kön wi kosang yewas pötaan, “Wotpilörö,”
pël niapënëak Yesu Kristoon kön wi kosang
wesaut. Pöta songönte epët. Omën
namp Moses pim ngön kosang pëënta ënëm
ëëpënëak yaëën Anutuuk piin, “Omën wot-
pilëp,” pël nemapan. 17 Pël ëën ten Yuta
omnarö Kristoë naë së rë olëak önëak

ëakök saun omnaröa ök yeem pöt tol an?
Kristo pi utpetatëën këkre tö yaaup pël
an ma? Won ë won pan. 18 Ne Moses
pim ngön kosangöt moolëaupök kaalak së
olëaurekaan öma pötak omnaröak neen,
"Saun omnamp," pël neapnaat. 19 Ngön
kosangtak mö wel newiin peene pöta iri
ilëak naön. Pël elnëa pöt Anutuu naë rë
olëak ömëak elnëa. 20 Ne Kristooring këra
yetaprak nemöön wel wiaup. Pötaanök
nem peene wë epët nemtok won, Kristo
pimtok nem lupmeri wë. Pël ëën Anutu
pim Ruup kön wi kosang yewas pötaan
peene wëwëetaring wë. Pi nemëën yak
pim wëwëet këëpöt wasën möön wel wia.
21 Ne Anutu pim komre kolap pöten utpet
wesak naën. Ngön kosangtak saunat won
yewesaut wieëanëën Kristo këpök wel wian
tapön.

3

Ngön kosangta ënëm yaaöre kön wi kosang yewesaö pöta songönte

1 Kalesia omën kaökaurö aë. Ne Yesu
Kristo pim koröpö këra yetaprak möa
pöten këëkë ök niaan ëwat sauröak tol
ëën omën naröak kön irikor elniin Moses
pim ngön kosangötë iri ilanëak yeë? 2 Ne
omën nenten pëlpël niamaan ök neaë.
Ngëëngk Pulö wan pöt tol ëak waurö?
Ngön kosangöt ngaarëk wakök waurö ma
ngön ompyaut kat wiak kön wi kosang
yewesautaan waurö? 3 Ar tol ëën kaökaö
yeë? Ngëëngk Pulöök kaamök elniin wëwë
ngolöpët ngës rëauröak Ngëëngk Pulö sëp
wesak arimtok arimtë koröpöök kaamök
elniin wëwë ngolöp tapët önëak kön wia
ma? 4 Omën kësangöt arim wan pöt pas
waurö ma? Ne kön wiin pas naön ëan pël
yaë. 5 Nem wet rëak pëlpël niia pöt kaalak
rangk niamaan yeë. Anutuuk Ngëëngk Pulö
ninak arim tekrak retëng nant yaalni pipot
ngön kosangöt ngaarëk wakök yewaurö
ngön ompyaut kat wiak kön wi kosang
yewesautaan yewaurö ma? Ar pipot ëwat
wëak sëp wesak kaökaö yeë.

6 Pöta ngönte ngönën pepeweri epël
wia. "Apram pi Anutuun kön wi kosang
mowasën Anutuuk pim kön wi kosang
yewesautaan piin, 'Ni omën wotpilëp,' pël
mëëa." 7 Pötaanök ar epël kön wiin. Omën
Apramë ëaul ngön ompyaut kat wiak kön
wi kosang yewas piporö yaap Apram pim
ruure ëarö. 8 Anutuuk köpël omnarö pit
piin kön wi kosang mowasën pitën, "Ar
omën wotpilörö," pël mapnaat pël kön
wieë Apramön ngön ompyaut epël mëëaut
ngönën pepeweri wia. "Yangerakë omën
pourö nim neen kön wi kosang yenewasën
pipël yaalnëën pöt ompyaö elmëëmaat."
9 Apram Anutuun kön wi kosang wasën
ompyaö elmëa. Pöta ök omën piin kön wi
kosang yewas piporö tapël yaalniaup.

10 Omën ngön kosangöt ngaarëk yeön
Anutuuk pitën, "Ar omën wotpilörö," map-
naat pël wasëpna piporö Anutuuk pit
kasëng mampnaat. Pöt ngönën pepeweri
ngön nent epël wia. "Omën namp akun
poutë ngön kosangötë ngön wia pipotë
ënëm naën yaaö pipop Anutuuk kasëng
mampnaap." 11 Ën ngönëntak nent epël
wia. "Omën namp Anutuun kön wi kosang
wasën piin, 'Omën wotpilëp,' pël mapna
pipop wëwë ompyautak öpnaap." Pö-
taanök tiar epël këëkë kön wia. "Omën
ngön kosangötë ënëm ëëpna pipopönök,
'Ni omën wotpilëp,' pël neniapan." 12 Ngön
kosangta ënëm yaaö pöt Anutuun kön wi
kosang yewesautaat won. Pöt maimet. Pöt
ngönën pepeweri epël wia. "Omën namp
ngön kosang poutë ënëm ëëpna pöpök
wëwë ompyaut öpnaap." Pöt tiar yang
omnaröak yok pangk naëngan pötaanök
Anutu puuk kasëng yanimangk.

13 Ngönën pepeweri Anutuuk kasëng ye-
mangk pöta ngön nent epël wia. "Omën
këraatë mö yaut pörö Anutuuk kasëng
yemangk." Pötaanök Kristo pi tiarim
kangiir këraarak möön utaan Anutuuk
kasëng mena. Pël ëën puuk tiar Anu-
tuu ngön kosangöt ngaarëk naön yaëën
kasëng nimena pötakaan wa ent ë nuulëa.
14 Anutuuk Apram welaköt mampënëak yaö
mëëa pöt ar köpël omnaröeta ningkën
tiar pourö Anutuun kön wi kosang wasën
pim Ngëëngk Pul nimpënëak yaö niia pö
öpenëak Kristo kasëng mena.

Ngön kosangtak Anutu pim kup mowia pöt wa noolaan

15 Karurö, tiarim yaautak ök wiak nia-
maan. Omën naar piarip omën nentaan
kuure mak ëak taë wasën munt nampök
won wasööre yal mampö pöt naëpan. 16 Ën
Anutuuk Apramre pim ëap piaripön omën
ompyaut pël kup mowia pöt pim ruure
ë pouröaanök nemaan, kopëtap Kristoon
kön wieëak mëëa. 17 Nem ngön niak pöta

songönte epël. Wet rëak Anutuuk Apramön
ngön taë wes mena pöta këët oröö pënëak
mëëa. Pël ëën wakaim krismaki 430 ëak
won sëën omën munt nent Moses pim ngön
kosang pöt oröa. Pël ëaap ngön kosang
Anutuuk omën munt namp Mosesën ök
mëëa pötak pim wet rëak Apramön kup
mowiak taë wes mena pöt yok pangk wa
nemoolapan. 18 Pöt tiar ngön kosangta
ënëm ëën Anutu pim yaö niia pöt nimpën
talte pim ngön taë wes nina pötaan naön
ëëpen. Pël ëaap Anutu pim Apramön ngön
taë wes mena pötaan këët mena.
19 Elei, ngön kosang pöt oröp ëënak
ëa? Pipët Anutuuk tiar omën pourö utpet
yaaurö pöt ëwat sëpenëak ënëm kaalak
ëaut. Pël ëaap ngön kosang pöt wieë
Apramë ëap Anutuu kup mowia pöp oröön
won sëpënëak ëaut. Pipët enselöröak
tiarim omën tekrakëp Moses piin maan
retëng ë ninaut. 20 Ën Anutu pim Apramön
kup mowia pöt omën tekrak nampön maan
ök nemaan. Won, Anutu pimtok ök mëëa.

Moses pim ngön kosang pöt tiarim pep kë yaningkaupë ökot

21 Pötaanök ngön kosang pötak Anu-
tuu Apramön ngön taë wes mena pöten
kööre tok yaalmë ma? Won pan. Om-
narö ngön kosang nenta ënëm ëak wëwë
kosangët koirëpna pöt wiaapën talte ngön
kosangta ënëm ëën Anutuuk tiarën, "Ar
omën wotpilörö," pël niapën. 22 Pöt ngönën
pepeweri ngön nent epël wia. "Omën
pourö utpetatök wii nitëën pöta öngpök
wakaiman." Tiar omnarö Yesu Kristoon
kön wi kosang wesak Anutuu omnant
Apramön ngön taë wes mena pöt kön wi
kosang yewesa kan pöökol öpen pël wia.
23 Kön wi kosang yewesa pöt won wiaan
Moses pim ngön kosang pötak ten Yuta
omnarö wii nitëën wakaiman. Pël ëak wëën
ënëmak kön wi kosang yewesa pöt orö tek-
eri sak wil niulëa. 24 Pötaanök ten ngön
ompyaut kat wiak kosang wasën Anutuuk
tenën, "Omën wotpilörö," pël niapënëak
Moses pim ngön kosang epot pep kë yan-
ingkaupë ökot yak kaamök elniak kan Kris-
toë naë sëna pöök niulëën wëën Kristo
oröa. 25 Peene pöt kön wi kosang yewesauta
kanö oröön ten ngön kosangta iri naön.

Kön wi kosang yewesautak Anutuu ru yaniwas

26 Ar Yesu Kristoon kön wi kosang yewas.
Pötaanök Anutuu ru sak wë. 27 Pöta
songönte epët. Kristook yal menak i yamë
piporö ar pim ë pël yeë. 28 Pötaanök Yuta
omënere Krik omën, isaare irëa, öngre
omp komkap wëaut pet irën ar pourö Yesu
Kristo piiring wëwë kopëtal sak wë. 29 Yaap,
ar Kristoë omnarö. Pötaanök Apram pim
ëere körö panë sak wë Anutuu omën piin
yaö mëëa pöt önëërö.

4

Tiar omën mosutëën inëën yaauröak Anutuu ru panë san

1 Yaö niia pötaan watepang ngön nent
yal menak niamaan kat wieë. Yokot namp
pim pep wel wiaupë omnant pout öpnaatak
kotup pötaan yok pangk ngarangk naë-
pan. Pël yeem akun pötak pimtok pep
nasëpan, inëën ru koröp oröak öpnaat.
2 Pep ngarangk yaauröa iri wë ënëmak pim
pepapë akun mowia pöt temanöm sëën
öpnaat. 3 Tiarim songönte pöta ök pan. Tiar
ngaan rungaaröa ök wë tiarim ëere peparöa
omën mosutë iri wakaimaut. 4 Pël ëën
ënëmak akun wia pöt temanöm sëën Anu-
tuuk pim Ruup wes mëën öngöpë naëaan
oröak Moses pim ngön kosangötë ënëm ëa.
5 Pöt tiar ngön kosangötë öngpökaan ent ë
niulëën Anutuu ru panë sëpenëak pël elnia.
6 Yaap ar pim koröngre ru sak wëën yak
Anutuuk maan pim Ruupök Ngëëngk Pulö
wes mëën tiarim lupötë ilëak wë kaamök
elniaan Anutuun, "O Pep, ni tenim Pep
ompyaup," pël maim wë. 7 Ar pim inëën
ru won, Anutuuk niön ru panë sak wë.
Pötaanök ru namp pim pepapë mor kolut
yeö pöl ar Anutuu yaö niia pöt önëët.

Pool pi Kalesia omnaröaan kön selap ëa

8 Yaap, ar ngaan Anutuun köpël wë
omp ak kaarkaaröa iri wii kaatak wë pöl
wakaimaurö. 9 Pël eimauröak Anutuun
ëwat yes. Pötaanök ne peene epël yeniak.
Anutu pi arën ëwat wë. Pël ëaap ar tol
ëënak kaalak kaip tiak yangerakë omën mo-
sutë öngpök së yeilak? Ar pipotök kaalak
wii nitëëpanok pipël ëëngan. 10 Pël eimeë
Anutuuk arën, "Wotpilörö," pël niapënëak
akun poutë këëre imën në, wa top nentere
nent eimeë, këtre ngoonre krismaki nantön
akun kaöat pël maim wëaurö. 11 Pötaanök
nem arim naë ya yamëngk epët ngenti-
ipanëak ya ngës kaö yeë.

12 Nem karurö, ne ke urak niamaan.
Moses pim ngön kosangötök wii netëën
wëën Anutuuk wil neulëën arim ök sak wë.
Pötaanök arta nem Kristo pimtën pëën kön
wi kosang wesak wë pöl ëën. Ne arim naë
wëën ar utpet nent naalnëën ëaut. 13 Ar
ëwat wë. Ne ngaan yaumanring wë nem
koröpö weë nasën wëautaan ngön ompyaut
ök niaimaut. 14 Yaap, nem koröpö weëre
kosang won ëa pötaan ar ne sant elnëënëak
poprak elnëaut. Pël ëautak ar neen këëpöt
ëak kasëng nenangkën. Won, ar Anu-
tuu ensel nampë elmëënë pöl elnëaut, ma
Yesu Kristo pimtën elmëënë pöl ne elnëaut.
15 Akun pötak arim nemëën ërëpsawi ëan
pöt tol ëak won sa. Ne arim ompyaö eima
pöten ëwat wëep. Akun pötak ar kaamök
elnëënëak arim it ëënöt yatianëën ne ti
nenan tapön. 16 Pël ëauröak ne ngön këët
ök niamëak pepanöm niaan ar ne kööre tok
yaalni pël yewas.

17 Ngönën omën kaarkaar piporö pit ar
pitëm ök sënëak weë yengenti. Pël yaë
pöt pit utpet niwasëpënëak yaë. Pit ar
pitën kön wiin isëpnaataan nem naëaan
kom elniipënëak kent yaë. 18 Omën narö
omën ompyautaan ar pitëm ök sënëak kent
yaalniipna pöt ompyaö. Pöt akun arim
naë öma pötëër won, akun poutë. 19 Nem
koontre yokot panëërö, ne omën nentak ök
wiak niamaan. Ne arimëën yak öngöröa ru
wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöl
peene këlangön kat yawi. Nem këlangön
kat yawi epët ar Kristo pim ë pël ëënëëtaan
yeë. 20 Peene akun eptak ne ar tolëël wë
pöten kön selap yeë. Pötaanök nem retëng
ë yaningk pöt sëp wesak arim naë wais wë
këmtak këëkë wesak ök niamëak kent yaë.

Öng Ekaare Sera piarpim ngönte

21 Moses pim ngön kosangötë iri önëak
yaaurö, ne arën pëël niamaan ök neaë.
Ar ngön pöt sangk kelak kat yawiaurö ma
won? 22 Ngönëntak epël wia. Apram pim
yokot naar wakaima. Nampë yapinte Is-
mael inëën koontup Eka puuk wilaup, ën
nampë yapinte Aisak pöp öng yaapöp Sera
puuk wilaup. 23 Inëën koontupë pöp om-
naröa ru yawil pöl yaap wila. Ën öng
panëëpë pöp Anutuu kosang wes mena kan
pötakël wila. 24 Ngön pipta këët epël wia.
Öng pöaar ngön taë wes mena nentepar
wia pötepare ök ëa. Nent Sinai rosiraöök
Mosesën ngön ök mëëa pöt wii yatë pöta
ököt inëën koont Eka wii ket ëak motëën
wakaima pöpë ök yaë. Omën ngön taë
wes mena pötë iri wë pörö pit Eka pim
ëaröa ëaö pöl wii ket ëak motëën wë inëën
pëënë yaaurö. 25 Eka pöp Arepia yangerak
Sinai rosiraöök wii ket ëak motëën wëën
pim ruure ëaröeta oröak piiring wakaima
Yerusalem kakre Sinai rosir pötepar keerël
wia. Eka pim ruure ëarö Sinai rosiraöök
oröa pörö wii ket ëak motëën wakaima pöl
Yuta omën Yerusalem kak oröa pörö Moses
pim ngön kosangötök wii motëën wakaim
wë. 26 Ën Yerusalem o ngaarëk kutömweri
wia pö Sera pim ökö. Sera pi inëën ru
wonöp pötaan ök tapël Yerusalem ngaarëk
wia pöök wëaurö Moses pim ngön kosangta
inëën naën yaaurö. Pötaanök Yerusalem
ngaarëk wia pö tiarim ëlëp. 27 Ngönëntak
Sera ru köpël wakaimaupre inëën koont
Eka akun kot nent Apramring wakaimaup
piarpim ngönte epël wia.

"Öng epop, ni nim yaat kol waup ru naw-
ilënëp, ni ërëpërëp ë.
Öng epop, ni ru wilumëak lel yailën
këlangön kat nawiin yaaup, ni ya
kë yesem ngön a.
Pöt öng ru köpël wëën wes mëaup pim
ruure ëarö selap pan
kot nent ompring wakaimaupë ruure ëarö
il wasëpnaat."

28 Karurö, ar Seraë ruup Aisak pim ökörö.
Anutuu Apramön ru mampënëak kup
mowiin Aisak oröa pöl kup taptakaan ulöl
sak arta Anutuu ru sak wë. 29 Pël ëën
ngaan yokot omnaröa yawilaul wila pöpök
Pulöök Sera mangkën wila pöpön kööre
tok elmëa. Pël ëa pöt peeneeta omën
ngön kosangta ënëm yaaö pöröak tiarën
tapël yaalni. 30 Pël ëaap ngönën pepeweri
yokot pöaarëën ngön tolëël wia? Pi epël
ya. "Inëën koontupre pim ruup piarip waö
elmëën sëp. Pöt inëën koontupë ruupök
öng yaapöpë ruupring pepapë pimëën yaö
mëëa pötë pep sëpan pötaanök." 31 Karurö,
tiar inëën koontupë ruure ëarö won, öng
panëëpë ruure ëarö, Anutuu omnarö.

5

Tiar sulöptakaan wil nuulëaurö, pötaanök ompyaö öpa

1 Kristook tiar ompyaö sak öpenëak
sulöptakaan wil nuulëa. Pötaanök weë sak
taueë omën muntaröak kaalak sulöptak

niulëëpanëën inëën yaniwasën pöt ke mourpa.
[2] Ne Pool, nook niamaan kat wieë. Naröak Anutuuk arën, "Omën wotpilörö," pël niapnaan, "Arim koröp kaut ileë," pël niaan kat mowiinganok. Pël ëënë pöt Kristook ar yok pangk kaamök naalniipan. [3] Kaalak këëkë wesak niamaan. Namp pi pim koröp kaut ilak pöt pi Moses pim ngön kosang poutë ënëm ëëp. [4] Ën ngön kosangötë ënëm yeem pöten, "Anutuuk, 'Omën wotpilörö,' pël niapnaat" yewas piporö Kristo kasëng mangkën Anutuu komre kolap pöt arim naë wi naöpan. [5] Pöt epël. Tiar Ngëëngk Pulöökë kaamöktak kön wi kosang yewesautaring sak wëën Anutu tiarën, "Ar omën wotpilörö," pël niapënëak koreim wë. [6] Pöta songönte epët. Tiar Yesu Kristook yal menak wë pöt koröp kaut yaila pötere pël naën yaaö pöteparën mos wasëpenaat. Ën Anutuun kön wi kosang weseë neneren lup sant yaalmëa pötenökëër këët pël wasëpenaat.
[7] O Kalesia omnarö, ar ngaan ngönën kanöök ompyaö yesauröak peene talëpök ngön kaarötök niak ar ngön këëta ënëm ëënganëak il niwaria. [8] Anutu arën yas yeniiaup pi ar pil ëënëak këkre tö neniaan. [9] Ne omën nentak ök ëak niamaan. Pol pëwëö repak kot nent oröak yaaptak sëën pout utpet yaë pöl omën narö ngön kaaröt ök yeniaan ar utpet sa pet yair. [10] Nem kön kosangtak arimëën kön epël yawi. Tiar Aköpring yal menak wë ar kaar omnaröa könöt sëp wesak nem könöökë ënëm ëënëët. Pël yaëën kot ma kaö namp arim könöt wa irikor yaalni pipop pi pim wa irikor yaaö pöta kangut öpnaat.
[11] Karurö, ne koröp kaut ilënëak niaim wëanëën kaar omën pörö pit kööre tok naalnëën ëan tapön. Pël niaim wëanëën Kristo tiarim kangiir këra yetaprak wel wia pöta ngöntaan pitëm nemëën kön utpet wia pöteta won ëan tapön. [12] Nem kentöök omën arim koröp kaut ilënëak kön wa irikor yaalni piporö pitëmtë koröp kaut pout ilak won wasëp.
[13] Karurö, ar pöt Anutuuk ar Moses pim ngön kosangötök wii nitëëpanëak yas niiaurö. Pël elnia pöt ar ngön kosang pöt won wë pötaanök koröpöökë ngönöt ngaarëk önëak anganok lup santaring neneraan inëën ëeim ön. [14] Pitaanök Moses pim ngön kosangötë kepön erën ëak epël ëaut. "Nimtëën lup sant yaën tapël nim karipëën elmëëm." [15] Pël ëaap arimënt sërere ngön aöre neneraan nga elmë pël eim önë pötak pourö utpet sënëët. Pötaanök arimtok arimtën ngarangk ëeim önëëk yak ök yeniak.

Pulöökë wëwëetere wëwë ngaanta ngönte

[16] Ne ngön pipot epël wesak niamaan. Ar Ngëëngk Pulöökë ënëm ëën. Pël ëënë pötak koröpöökë kentre kaur pipotön kat nemowiingan. [17] Tiarim koröpöökë kentre kaur yaautök Ngëëngk Pulöön kööre tok yaalmë. Ën kangiir Pulöökë kentre kaur pötök lup ngaanötön kööre tok yaalmë. Pël yaëën poutepar nentak nenten nga yaalmë. Pötaanök ar omnant ëënëak kengkën sak naëngan. [18] Ën Pulöökë ënëm ëënë pöt Anutuuk arën, "Omën wotpilörö," pël niapnaan Moses pim ngön kosangötë iri naön ëënëët. [19] Koröpöökë yaaut epot. Öngre omp nga ëëre wa ngangaaringöt ëëre utpetat ëak ya ngës naën ë, [20] Anutuu urtak omp ak kaarörö ngëëngk mowasööre kempre këarre pölangre pöt ë, kööre tok ëëre ngön nga elö, kentre kaur ë, kölöp ëëre keimön ë, welung werak wëaare komkap ë, [21] war ë, i ngaat nak kön irikor ëëre i ngaat nak kaökaö ëak tanre ngön aö pël yaaö pipotre omën utpet munt ke tapëlöt wia. Nem ngaan ök niak pöt kaalak yeniak. Omën namp utpet pipotring öpna pöp pi yok pangk Anutuuk wa ngaöök nemomëëpan.

[22] Pulöök omën utpet ke pilöt ëëpenëak naalniin. Won, pöök elniin kë ke epot tiarim wëwëatë yaarö. Lup sant, ya ërëp, mayaap, omën nampök utpet elniin kangiir ya wiap elmë, kësangën, ompyaö ë, ngönt kosang wesak wëwë, [23] wiap së së, koröpöökë kentöön ngarangk ë, pipot Pulöökë këët. Ngön kosangötökta omën ompyaö pipot ëëpenëak ök yenia. [24] Yesu Kristoën yaö sak wëaurö pit pitëm lup ngaan pötë kentre kaur utpetatring pöt këra yetaprak möön won sa. [25] Pulöök tiar pim kanöök niulëa. Pötaanök pim kanöökël sëpa. [26] Tiar tiarimtë yapinöt köntak wak isak aöre tiarim karurö ya sangën mongawisak pitëm omnantëën itenak kentre kaur ë pël ëëngan.

6

Tiar kar narö könömötring wëën kaamök elmëëpa

1 Karurö, omën namp saun nent koirën
pöt ar Pulööringöröak ya wiaptak ompyaö
mowasën. Pël yeem pöt arimëntta Setenök
morök elniipanëën ngarangk ëën. 2 Arim
naë könöm nant wiaan pöt nener kaamök
ëak won weseë. Pël yeem pöt Kristo pim
ngön kosangöt pout ngaarëk onëët. 3 Omën
namp pi yapin won wëak pimtën kön
wiin isëpna pipop pi pimtë lupmer morök
yaalmë. 4 Ar pourö neenem wëwëatön
këëkë itenak ompyaö ma utpet pötön
ëwat seë. Pël ëak ompyaö wiaan pöt
omën muntaröaan won, arimtëën ërëpsawi
ëënëët. 5 Pöt omën pourö neenem könömöt
wak önëët.

6 Ar omën ngön rë yanuulëm omnant
won wë piporö omnant ompyaö wesak
kaamök elmëeë.

7 Ne ar pouröen ök niamaan kat wieë.
Arimtok arimtën morök ëënganok. Ar
yok pangk Anutuun morök naalmëëngan.
Omën namp pi ya mëmpna pöp ënëmak
pöta këët öpnaap. 8 Omën namp koröpöökë
yaat mëneim öpna pöp pöta kë utpetat
koirak kö sëpnaap. Ën namp Pulöökë yaat
mëmpna pöp pi ënëmak Pulöökë këët,
wëwë kosang pöt koirëpnaap. 9 Pötaanök
tiar omën ompyaut ëëpenaataan kaaö
ëëngan. Tiarimtok wauretaan kos wiap
naën ëëpena pötak këët tiipena akunetak
kë ompyaö kaöat öpenaat. 10 Pötaanök
tiar omën pourö kaamök elmëëpena kanö
oröön pöt ompyaö elmëëpa. Pël yeem wet
rëak tiarim kar Anutuun kön wi kosang
yewas eporöen kön wieë ompyaö elmëëpa.

Wa korkorre welaköt ngönte

11 Retëng kaöat pi wia pipot nemtë
moresök arimëën yeëerek iteneë. 12 Omën
narö pit omën muntaröak pitën ping wesak
apënëak arim koröp kaut ilënëëtaan weë
yaë. Pit Kristo këra yetaprak möa pöten
aim wë wesak utpet mowaspanëak pël yaë.
13 Omën Mosesë ngön kosangöt ngaarëk yeö
pël weseë koröp kaut ila pörö pit Moses
pim ngön kosang pout ngaarëk naönörö.
Pël yaauröak arim koröp kaut ilën pitëmtën
ping wesak apënëak pël ya. 14 Ne pöt, omën
munt nantön won. Aköp Yesu Kristo pim
këra yetaprak wel wia pötaan piin yaya
yaaup. Kristo pim këra yetaprak wel wia
pötak yangerakë omën utpetat nem naë
wieëa pötta kö saut. Ën neenta tapël pötak
wel wi olëaut. 15 Koröp kaut ilööre nailën
yaaö pötak këët won. Anutuu kön ngolöpöt
ningkën ngolöp sak wë eptaar këët. 16 Omën
kön epö wak wë ënëm yaë piporö pourö,
Anutuu omën këërö, Anutuu mayaapre ya
ngës pöt arim naë wiaap.

17 Ne omën nampök könöm muntat
nampnaaten kaaö. Omën naröak Yesu
pimëën nemöa mörmöröt nem koröpöök
wia pötaanök.

18 Karurö, tiarim Aköp Yesu Kristo pim
komre kolap pöt arim naë wiaap. Yaap.

[Yok pi tapët.
Ne arim karip, Pool.]

Epesas

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 32 pöta ök won sëën Pool pi Rom kak wii kaatak wë pep epwer retëng ëak Tikikas mangkën wak së Epesas kakë ingre mor saurö mena. Pël ëën pit sangk kelak ka naë wieëa pötë wes mëa.

Pep epweri Poolök Aköpë ingre moröröaan retëng ëa. Tiar pim möönre koröpö, pi tiarim kepönö. Tiar pim kaat, pi möör wapët. Tiar pim öng koröp oröön pi tiarim omp koröp oröa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-2*
Kristoore pim ingre morörö *1:3–3:21*
Kristook yal menak wëauta ngönte *4:1–6:20*
Ngön mëët *6:21-24*

1 O Epesas ingre mor saurö, kosang wesak
Yesu Kristoë kentöökë ënëm ëeim wëaurö,
ne Pool Anutuu këmtak Yesu Kristo pim
ngön yaaö omën nampök pep epwer retëng
ë yaningk. 2 Anutu tiarim Pepapre Aköp
Yesu Kristo piarpim komre kolapre mayaap
pöt ningkën arim naë wiaap.

Tiar Kristook yal menak wëën Anutu welaköt elnieim wë

3 Tiar Kristook yal menak wëën tiarim
Aköp Yesu Kristo pim Pepap Anutu puuk
kutömweriaan ngönënë welaköt ke nen-
tere nent nineim wë. Pötaanök ping wesak
mepa. 4 Anutuuk ngaan panëër yanger
won wiaan pim ëöetak ketre saun won
öpenaataan Kristook yal mempenëak kom ë
niulëa. 5 Pi ngaanëër kön pil wiin wiakaima.
Pötaanök pi lup sant elniin tiar Yesu Kris-
took yal yemangkën pim ru niwasëpënëak
kent kön wiak kön pipël kosang wes niwia.
6 Pi tiar pim ru paupaö panëëpök yal menak
wëën komre kolap ompyaut kësangën el-
niin wë. Pötaanök yaya mepa.

7 Pi wel wiin pim iitak tiar utpetetakaan
sum ëak ent ë niulëak saunat kërë niulëa.
Elei, Kristo pim komre kolap pöt peö ëak
wia. 8 Yaap, pi pöt kësangën elniak könre
lup ngolöp pöt lë nimëa. 9 Pël ëak pimtë
ngaanëër kön wiin ompyaö ëën Yesuuk ya
mëmpënaat pël kön wiin wiakaima pötak
ënëmak pim kön ëlëëp wia pöt tekeri wes
nina. 10 Anutu pi epël kön wia. "Ne wotpil
weseim wëën akun kön wian pöt temanöm
sëën kutömweriaan yangerakë omën epot
pout erën wasën Kristook pep sak öpnaat."
11 Anutu pi omën nant ëëpënëak kön wiak
pöt yok pangk yaaupök ngaanëër tiar Kris-
took yal mangkën pimorö pël sak öpenëak
kön wia. 12 Tiar wet rëak Kristook kaamök
elniipënëak kor wakaim wë eporö Anutuun
kët ël epotë kön wieimeë pim komre kolap
kësangën elnia pötaan yaya maim öpenëak
pël kön wia. 13 Arta ngön këët, Anutuu
ar utpetetakaan niöpna ngön ompyaö pöt
kat wiak Kristoon kön wi kosang wasën
Anutuuk Ngëëngk Pul wet rëak yaö niia
pö ar pimorö pöt pet elniipënëak ninaurö.
14 Ngëëngk Pulö tiarring wë pötaanök Anu-
tuu omën ompyaö yaö elnia pöt öpenaat
pöt ëwat yes. Pël ëak wakaim wë tiar
pim komre kolap kësangën yaalnia pötaan
yaya mepenëak Anutuuk sasa niön piiring
wakaim öpenaat.

Pool pi Epesas omnaröaan Anutuun kimang mëëa

15 Ne ar tiarim Aköp Yesuun kön wi
kosang wesak Anutuu omën tiarim karurö
lup sant yaalmë pöta ngönte kat wiaut.
16 Pötaanök kët ël epotë arimëën yak Anu-
tuun yoöre ërëp maimeë nem kimang
ngöntak arimëën ök maim wë. 17 Ne kimang
ngöntak tiarim Aköp Yesu Kristoë Anutu,
kutöm ë rangi Pepap, piin këëkë ëwat
sënëëtaan kön ompyaut nimpööre pim
songönte tekeri wes nimpö pël ëëpënëak
ök maim wë. 18-19 Ën nem kimang ngön
eptakta ar yas niaan wëën kutömweriaan
omën ompyaut önëak kor wë pöt ëwat
sëëre tiar pim ru niwesaurö omën nimp-
naat kësang panëët pöt ëwat sëëre weëre
kosang kaö pan tiar piin kön wi kosang
weseim wëaurö ningkën wia pöt ëwat së
pël ëënëëtaan arim lupötë ëwa elniipënëak
ök maim wë. Pim weëre kosang tiarëk
wia pötak 20 ngaan Kristo weletakaan wal ë
moulmëak o kutömweri pim yaapkëëtakël
moulmëën wë. 21 Pël ëën Kristo pi omën kaö
kutömweriaan yangerakë wëaurö pourö il
mowesak kaö panë isak öpënëak moulmëa.
Pöt peene eptakëër pëën won, ënëm aku-
naöökta wakaim om öpnaap. 22 Pël ëak Anu-
tuuk omnant pout wa top ëak pim ingrak
rongan ë moulmëën omën pötë kaö sak wë
pim ingre mor saurö tiarimëën kepön erën
ëak niulëa. 23 Möönre koröpöt kepönöök yal
mangkën pangk ëëpna pöl tiar ingre mor

saurö möönre koröp ket ëak wë Kristook
yal mangkën pangk ëëpnaat. Ën ingre
mor saurö Kristook yal mangkën pangk yaë
pöpök omën poutë peö ëak pangk yaalni.

2

Anutuuk tiar pourö Yesuring weletakaan wal ë niulëa

1 Ngaanëër ar utpet ke nentere nent
ëeimeë pötök arim lupöt mën wel ni-
wieima. 2 Akun pötak kan utpetaöökël
wë urmeraröa kaöapök elniin pim naë së
rë olëak wakaiman. Pi peeneeta ngön
wa olë yaaurö pitëm lupötë wëën Anu-
tuu ngönte wa olaim wë. 3 Tiar pourö
ngaan pitëm ök koröpöökë kentötë ënëm
eimaut. Pël ëeimeë tiarim koröpöökë
könötë ënëm eimeë naröa ök Anutuu
kölöpta iri wakaimaut. 4 Pël ëautak Anutu
pi ya ngës kësang ëak lup sant kaö pan
elnia. 5 Pël elniak tiarim wa olë yaautaan
lupöt wel wiauröak Kristooring wal ë ni-
ulëa. Yaap, Anutu pi komre kolap elniak
utpetetakaan niwa. 6 Pi tiar Yesu Kristook
yal yemangkën piiring wal ë niulëak kutöm
wëwëet ninak weëre kosangring öpenëak
niulëa. 7 Pi Yesu Kristoën pim lup sant el-
niaö pötak omën munt ënëm orööpna pörö
pim komre kolap kësang pan kësangën el-
nia pöt itaampënëak pël elnia. 8 Pöt pi
komre kolap yaalniem arim Kristoon kön
wi kosang yewesautaan utpetetakaan niwa.
Pöt arimtok yok pangk naën ëan tapön.
Anutuuk yaap elnia. 9 Ar Anutuuk pël
elniipënëak ya ompyaö nent namëngkën
ëaurö. Pötaanök arimtën ing ti wak angan.
10 Anutu pimtok wëwë ngolöp epët nina.
Tiar Yesu Kristook yal meneë Anutuu kan
ompyaö kopëtaö wes nina pöök ing mësaim
öpenëak pël elnia.

Kristook Yuta omnaröere köpël omnarö erën ë niulëa

11 Ar ngaan köpël wakaimaurö pöten kön
wieë. Akun pötak koröp kaut nailën wëën
Yuta omën koröp kaut ila pöröak arën
koröp kaut nailënörö pël niaimaut. 12 Pël
ëën ar ngaan Kristo won wë ten Yuta omën
Anutuun yaö sauröaring naön, pëlëër
wakaimaurö. Ar pörek wëën omën ompyaö
nent ënëm arimëën orööpnaataan kor
naön. Ën Anutuunta köpël wakaimaurö.
13 Ngaan maimerek wakaimauröak peene
Kristo pim iit arimëën il olëa pötak wa
niulëën Yesu Kristook yal ëak Anutuu
naë wë. 14 Pöt Kristo pimtok tiar mayaap
yaningk. Ngaan Yuta omnaröere köpël
omnarö tiarim naë kööre tok wiaan sowi
kësangpel tekrak wiakaimaut. Pël ëautak
Kristook pim möönre koröpö këëpöt wesa
pötak sowi pö të olëak köpëlre Yuta omën
pourö rongan kopëtet ë niulëaut. 15 Moses
pim ngön kosangötre Yuta omnaröa yaaut
won wasëpënëak pimtë koröpö këëpöt
wesa. Omën rongan nentepar pötepar ë
urtak rongan ngolöp kopëtet ë niulëën
tiar piik yal ëak mayaaptaring öpenëak
pël elnia. 16 Pim këra yetaprak wel wia
pötak Yuta omënere köpël omën pourö
wa erën elniin këra yetap pörak Anutuu
naë niulëak komre kap tiarim tekrak
wieëa pöt won wesaut. 17 Pël ëën pi ten
Yuta omën Anutuu naë wakaimauröere ar
köpël omën maimerek waikaimaurö tiarën
mayaaptaring öpena ngön ompyaö pöt ök
niapënëak waisa. 18 Pöt Kristo tiarimëën
wel wia pötaanök Yuta omënere köpël
omën tiar Ngëëngk Pul kopëtaööring wë
kan kopëtaö wes nina pöök së Pepa naë
orööpenaat.

Ingre mor saurö tiar Anutu pim tup ngëëngkët

19 Pötaanök akun eptak ar suurö won. Ar
ngönën omnaröaring erën ëak Anutuu ru
sak wë. 20 Tiar pöt Anutu kaat. Ar ngëlangre
pasöt Yesuu ngön yaaö omnaröere tektek
ngön yaaö omnarö ten wapöt.

Ën Yesu Kristo pimënt pöt möör wapët.
21 Pël ëën tiar omnarö piik yal mampö seim
wëën taë niwasën Aköpë tup ngëëngkët pël
orööpnaat. 22 Arta ten ingre mor sauröar-
ing Kristook yal mangkën Ngëëngk Pulöök
elniin Anutu pim tupët pël sak wëën pi
öngpök wë.

3

Anutuuk Pool köpël omnaröen ngön ompyaut ök mapënëak ya pöt mena

1 Pool ne Yesu Kristo pim ngönte ar
köpël omnaröen ök yeniak e taptaan wii
kaatak neulëaut. 2 Yaap, ar neen kat wian.
Anutuuk komre kolap elnëak arim naë ya
mëmpëak ök neeaut. 3 Pël neak pim ngön
ëlëëpöt war wes nenaut. Pöta ngön mëntte
wet rëak pep epweri retëng ëaut. 4 Ar
ngön pipët sangk kelak pöt nem könöök
Anutu pim ngön ëlëëpöt Kristoëën ëaut
ëwat panë san pöten ëwat sënëët. 5 Ngön

ëlëëp epët ngaan omën wë aprö ima pöröa
naë Anutuuk tekeri wes nemangkën ëautak
peene eptakök Ngëëngk Pulöök ten ngön
yaaö omnaröere tektek ngön yaaurö tekeri
wes yaningk. 6 Ngön ëlëëp pöt epët. Köpël
omnarö ar ngön ompyaut wak wë ten Yuta
omnaröaring rongan kopëtet ëak Anutuu
omën ompyaut tenring pep sak wë. Pël
ëeë Yesu Kristook yal ëak Anutuu ten Yuta
omnaröen kup niwia pöt pep sak wë.
7 Ne pim ngön ompyaut ök niamëak
Anutu pim weëre kosangöök komre kolap
kësang elnëak pim ya omën wes neulëa.
8 Ne ngönën omnaröa iri wëaupök Anutu
pimtok ar kopël omnaröen ngön ompyaut
ök niamëak komre kolap kaö elnëak ya
epëtak neulëaut. Kristo pim ulöpre moup
ngön epët kaö panëët omnaröa yok pangk
pout ëwat nasënganëët. 9 Anutu ngaanëër
omën ël epot ket ëaup pim kön epët ëlëëp
wiak wakaima. Pël ëautak peenök kön
ëlëëp pöt omën pourö war wes nimpëak
neea. 10 Anutuu ingre mor sauröa naë pim
ëwat ke nentere nent epot akun eptakök
wëlël ë wiin enselöröere kutömweri weëre
kosangringörö pitta itenak ëwat sëpenëak
ëlëëp wia. 11 Anutu pi ngaan akun wontak
pim könöök ngön kosang wesa pöta këët
tiarim Aköp Yesu Kristo wes yamëem tekeri
wesa. 12 Pël ëën tiar piik yal ëeë kön wi
kosang wesak kasinkasin won Anutu naë
yes. 13 Pötaanök epël niamaan kat wieë. Ne
arimëën yak këëmre këlangönë rangk wë
eptaan arim lupöt irepan. Ar pöten ping
weseë.

Pool pi Epesas omnaröaan Anutuun kimang mëëa

14 Ne Pepen rar rë mowesirak arimëën
kimang yemak. 15 Pöt pi kutömweriaan
yangerakë omën pourö tiarim pep sak
wëën pim naëaan oröan. 16 Anutu pi
ë rangi pout pangk ëeëaupök Ngëëngk
Pulö elmëën weëre kosang koir ningkën
arim lupöt kaö sak kosang sënëak kimang
yemak. 17 Pël ëak ar Kristoon kön wi
kosang wasën pi arim lupötë öpënëak ki-
mang yemak. Pël ëak ar pim lup sant pötak
misën il tëak kosang sak taueë 18 ngönën
omën muntarö pitring ar pourö lup sant
pöta songönre lööre kalap naöökaan naöök
pout kengkën ëwat sënëak kimang yemak.
19 Pël ëak Kristoë lup sant omnaröa ëwatöt
il yewesa pipëta öngpök önëak kimang
yemak. Pël ëaan Anutuu naë lup moup peö
ëak wia pippel ar peö elniipnaan.
20 Anutu pim weëre kosangöök tiarim
lupötë ya yamëngk pöpök omën kaö panëët
yaalniem tiarim kimang yamëëaare elni-
ipënëak kön yawia pöt il yewas. 21 Ingre mor
sauröa naëre Yesu Kristoë naë pimëën yaya
yal menmen aim om wiakaim wiaap. Yaap.

4

Ingre mor saurö tiar Kristoë möönre koröp sak wë

1 Ne tiarim Aköp Yesu pim ngönëntaan
wii kaatak neulëaup nook kosang wesak
niamaan kat wieë. Anutuuk omën kaö
panëëtaan yas niaurö. Pötaanök wëwë
ompyaö önëak niulëa pöl weë. 2 Pël ëeë
arimtën kön wiin iraan ya wiap pötaring wë
kar naröa könöm elniipna pipöt lup santak
wetak weë. 3 Pël ëeë Pulö pim mayaapta
wiirupök wa erën elnia pipët ilpan. Pö-
taan ngarangk ëeim weë. 4 Anutuuk pim
omën ompyaö kopëtetaan kor öpenëak yas
niaan tiarta rongan kopëtet ëak Ngëëngk
Pul kopëtaööring wë. 5 Tiarim Aköp kopë-
tap kön wi kosang yewesaut kopëtet, ën i
yamëaut kopëtet. 6 Pël ëaan Anutu pi tiarim
Pep ngawi kopëtap. Puuk pout kepön erën
elnia. Pël ëak tiar weëre kosang kaamök
elniin pim yaat yamëngkën tiarim lupötë
wëaup.
7 Yaap, tiar rongan kopëtet ëak wëën
Kristook neenem yaatë weëre kosangöt
nina. 8 Kristo pim tiarimëën elnia pöta
ngönte ngönën pepeweri epël wia.
"Pi kutömweri isëpënëak omën kësang pan
il mowesak wii tëak mësak ngaarëk
isa.
Pël ëak pi omnarö kësangën elmëa."
9 "Ngaarëk isa" ngön pöt oröptaanök ëa?
Songönte epët. Pi wet rëak maim o
ngaarëkaanök yangerak irëa. 10 Pi irëaupök
kutömre yang poutë pangk ëak öpënëak
kaalak kutömweri is pörek wëauröaan kaö
sak wë. 11 Pël ëeë pi tapöpök kësangën
elniak omnarö weëre kosang kaamök el-
nieë narö pim ngön yaaö omën niwesa,
narö tektek ngön yaaö niwesa, narö ngönën
ök yaö niwesa, narö ingre mor sauröa
ngarangk niwesa, narö rë yanuulaö ni-
wesa. 12 Pipët ngönën omnarö tiar pim ya
ompyaut mëmpenaataan kopëta niwasën
pim möönre koröp pöt tiarim naë kaö

sak kosang sëpenëak omën piporö niulëa.
13 Pipël pipël ya mëmpeimeë tiar kön wi
kosang yewesaöre Anutuu Ruupë songönten ëwat poutepar mëngkre mëngk sëën
lup koptemer sak öpenaat. Pël ëeë kaö
sak Kristo pim wëwë ompyaö panëëtakël
së öpenaat. 14 Pël ëak tiar rungaaröa ök
nasënganëp kosang sak öpenaat. Pöt kent
yamöön këra ëpotë ëtëp yaalmë pöl rungaaröa ök ëngk ma e yewas pöröak kaar
omnaröa ngönötön kat wiak kön irikor ëak
këlok sëpnaat. 15 Pël ëëpnaatak tiar lup
santaring wë ngön këët pëën aimeë kaö
sak Kristo tiarim kepönöökop pim ök sëpa.
16 Pi tiarim kepönöök elniin ingre morre
pöt nener yal menak omën sëën ompyaö
yaë. Tiar kaö ke nentere nent neenem
ëëpenëak kopëta wes nina pöta ënëm yeem
lup santaring neenemëën kaamök ëeë kaö
sak kosang sëpenaat.

Ingre mor saurö wëwë ngolöptak öpa

17 Ne Aköpë urtak sak kosang panë wesak niamaan. Ar köpël omnaröa yaë pöl
arim könöt omën pasutëël wiak önganok.
18 Pitëm lupöt koö olëaan yak ëwat nasën
wë lup kosang ëak Anutuu wëwëet kasëng
menak tomökël wë. 19 Pël ëeë ëö köpël
pitëm könöt utpetatëël kosang wiak wë
utpet ke nentere nent eimeë kewilring wë.
20 Ar pöt, wëwë pipët önëak Kristoë
songönte rë naniulön ëaut. 21 Ar yaap Kristoë ngönte kat wiaurö. Ngön pipët Yesu
pim ngön këët epël rë nuulön kat wiaut.
22 Ar lup ngaanötring wëën arim kentre kauratök morök elniin utpet wakaiman. Pötaanök lup ngaan pipot ent ë olaë. 23 Pël
ëak Pulöök lupre kön ngolöp niwasëpnaan
kuure mak mëak 24 lup ngolöp pipot wa
mëeë. Pipot Anutuuk pim ök mëngk wesak
ket ëaut, wotpilre ngëëngk panëët.
25 Pötaanök ar kaar yaaut moolëak ngön
yaapöt pëën neneren ök maë. Pöt tiar Kristoë ingre mor sak nener yal yeë. Neneren
kaar apena pöt tiarim yal ëa pöt ilpenaat. 26-27 Ar kölöptak utpet nent ëëngan.
Setenëën kan motëënganëën kölöp ëeim
wëën këtëp ilepan. 28 Këkain yaauröak
pöt sëp wesak omnant koirënëën kosang
ngentiak ya mënak nant ngöntök yaaurö
meneë. 29 Arim këmötëaan ngön utpetat
anganok ompyaut pëën omën kat wiipnaarö kaamök elmëëpnaan aim weë. 30 Ar
Anutuu Ngëëngk Pulöön ya utpet ëëpnaat
elmëëngan. Pi tapöök niöpna akunetak
ar Anutu pimorö pöt pet elniipënëak yaö
niwesau pötaanök. 31 Ar omën ya utpetaring
yaaö, ngaare ya sangën, ngön kosang, ökre
was, utpet pipot pout moolaë. 32 Ar ngöntre
karurö kaamök elmëak arim lupöt meneë.
Pël ëak pitëm saunat won moweseë, Anutuu Kristoë kangiir arim saunat won niwesa
pöl.

5

Tiar ëwaöök öpa

1 Anutuuk lup sant elniin pim ru sak
wë. Pötaanök pim ë pël ëeë. 2 Kristo pi
tiarimëën yaköm ëën lup sant elniak pim
wëwëet tiarimëën yak keëpöt wesak pim
möönre koröpö omën köp nga kamp misëngringöt ar yaaö pöl Anutuun kiri ëën kë
sa. Tapël ar yakömre lup sant kantakël weë.
3 Ar Anutuu omnarö. Pötaanök öngre
omp nga yaaö, utpet wa ngangaaring omnantön kentre kaur ngön pipot kot nent
arim tekrak oröopan. 4 Ngön ëöaat, köntak
yaaö puot, ngön utpetat, pangk naënganë
pipot anganëp Anutuun yoöre ërëp aim
weë. 5 Ar epël kön wieë. Öngre omp
nga yaaöre utpet wa ngangaaringöt yaaöre
omnantön kentre kaur yaaö Anutuu urtak yangerakë omnantön omp ak yewesaö
piporö Anutuuk wa ngaöök mëak wëwë
kosangta yaö nemowaspan. 6 Ar morök
omnaröa utpet ke pilöt ëënëak ngön kaar
yenia pipot kat wiingan. Anutu omën pim
ngön wa olëak utpet ke pil yaë piporö
kangiir nga yaalmëaup. 7 Pötaanök ar omën
piporöaring wa meilak ëëngan. 8 Ar ngaan
koutak wakaimauröak peene pöt Aköpök
wa niulëën pim naë rë olëak ëwaatak wë.
Pötaanök ëwaatak wëauröa wë pöl weë.
9 Ëwaatak wëa pöta këët epot. Lup ompyaö,
wotpil, ngön yaapöt yaaö pipot. 10 Pël ëak
ar omën nant ëënëak pöt Anutuuk kent
ëëpën ma won pöt ëwat sakök ëeë. 11 Kar
naröak kouta omën mosut yaëën kaamök
ëënganok omën pouröen wëwë pipotön
utpetat pël ök maë. 12 Ne omën ëlëëp
yaaö pipotön naëngan, amaaten ëö yaë.
13 Pël ëaap tiar omën ke pilöt tekeri wasën
ëwaatak elmëën pipotë songönte yoolök
sak wiaapnaat. Pöt omën tekeri yewas pöt
ëwaaöök wesira. 14 Pöta ngönte epël wia.
“Ka ureëaup, ni wal ë.

Lup wel wiaup, öp së.
Pël ëën Kristook ëwa elniipnaan."
15 Pötaanök arimtë wëwëatön ngarangk
këëkë ëeë. Kön wonöröa wëwëat önganëp
könringöröa wëwëat weë. 16 Peene akun ep-
tak tiarim naë utpetat kësang pan wia. Pö-
taanök akun nant il mëënganëp akun poutë
omnarö kaamök elmëak kosang ngentiak
ya mëmpa. 17 Pötaanök ar köpël ëënganëp
Aköpë ya ngön ya pipöt kön wieë.
18 I ngaat nak kön irikor ëëngan. Pip-
tak utpet yaniwas. Pötaanök pël ëën-
ganëën Anutuu Pulöök arim lupötë peö ëak
wiaapna pötaar elniip. 19 Pël ëeë karuröar-
ing arim këmötök ngönën tanre tan Pulöök
yaningk pipot Aköpön lupre könötökta tan
aim weë. 20 Pël eimeë akun poutë omën ël
epot poutëën tiarim Aköp Yesu Kristo pim
yapintak tiarim Pepap Anutuun yowe maim
weë.

Öngre ompöröa ngönte

21 Ar Kristoon yaya yaaurö. Pötaan nen-
eraan inëën ëeë.
22 Öngörö, Aköpön inëën yaalmë pöl arim
ompöröa ikanöök weë. 23 Kristo tiar pim
ingre mor saurö utpetetakaan niwa pöp
tiarim kepön erën ëak ngarangk elnieim wë
pöl ompöpök pim öngöp ngarangk yaalmë.
24 Pötaanök ingre mor sauröa Kristoon in-
ëën yaalmë pöl öngörö ar arim ompöröaan
inëën elmëeë.
25 Ompörö ar, Kristo pim ingre mor saurö
tiarimëën yak pim wëwëet këëpöt wesa pöl
arim öngöröaan lup sant elmëeë. 26 Kristo
pim ngön ompyautak tiarim utpetat i ni-
irak kölam niwesak tiar pim ingre mor
saurö Anutuun yaö niwasëpënëak wel wia.
27 Pël ëak tiar, pim ingre mor saurö, ketre
saunere utpet ke nentere nent won kölam
pëën ngëëngk niwesak pimtëën niöpënëak
wel wia. 28 Ompörö ar arimtë koröpö sant
yewas pöl arim öngörö sant moweseë. Pöt
öngre omp pouwaar yal ëak koröp kopëtaö
sak wë pötaanök. Omp namp pi pim öngöp
sant yemowas pipop pimtë koröpööta sant
yewas. 29 Tiarim naëaan omën namp pimtë
koröpö këëpöt newasën. Won. Pimtok
pimtë koröpö kaömp menak ompyaö wesak
ngarangk yaë. Pöta ök Kristook ingre mor
saurö ngarangk elnieim wë. 30 Pöt tiar pim
möönre koröp pöökë kaut pötaanök. 31 Pöta
ngön nent ngönëntak epël wia. "Omp
namp pim ëlre pepaar sëp wesak öngöpök
yal mangkën pöt piarip lupre koröp pöt
kopëtap pël sak öpnaat." 32 Ngön ëlëëp epta
songönte öngpök wiaan nook kön wiin pöt
Kristoonre pim ingre mor sauröaan yaë.
33 Pël ëaap arimtëënta yaë. Ompörö ar arim
koröpöön sant yaalmë pöl arim öngörö lup
sant elmëeë. Pël ëën öngörö arta arim
ompöröa inëën elmëeë.

6

Ëlre pep, koontre yokot pitëm ngönte

1 Rungaarö ar, Aköpëën yak ëlre peparöa
ngön ngaarëk weë. Pël ëënë pöt ompyaö.
2 Ngönëntak epël wia. "Ni nim ëlre pepaarë
ngön ngaarëk wë." Ngön kosang piptakëër
Anutuuk yal menak kup mowia. 3 Pöt
epët. "Pël ëëmë pötak yangerak akun wali
ömëët."
4 Ën ëlre peparö, ar arim koontre
yokoturö ya sangën mongawisngan.
Ar ngönën rë moulak pepanöm mëak
ngarangk elmëeë. Pël ëën pit kaö sak
ngönënta ënëm ëëpnaan.

Inëën yaaöre ngarangk pitëm ngönte

5 Inëënörö ar, arim ngarangköröa ngön
ngaarëk weimeë Kristoën inëën yaalmë
pöl pitën kasinkasin ëak pitëmtëën pëën
inëën elmëënëak weë ngentieë. 6 Pöt
arim ngarangköröak itaangkën ompyaö
ëëpnaataan pëën won. Ar pël yeem Kristoë
inëënörö pël weseë Anutuu kan yanuulë
pöök kön kengkënring seë. 7 Pipët om-
naröen kön wieë won, Aköpön kön wieë ya
kë sak arim yaat mëneë. 8 Ar epël kön wieë.
Namp pi inëën wë ma won wë ya ompyaö
mëmpna pöt Aköpök kangut ompyaö koir
mampnaap.
9 Ngarangkörö arta tapël arim in-
ëënöröen ompyaö yaalmëem pitëm kas
ëëpnaat elmëëngan. Aköp ar pouröa
ngarangk ngawiap kutömweri wë pöp
omnarö pim ëöetak isak irëak won,
mëngkre mëngk wia.

Tiar nga omnaröa ök sak öpa

10 Ne ngön kaut epël niamaan. Aköpök
yal menak pim naëaan weëre kosangöt wak
pötring weë. 11 Ar Setenök morök elni-
ipënëak yaëën weëre kosangring tauak pi
ke ur momëënëën Anutuu ngaë omnant
yaningk pöt wak weë. 12 Tiar omën möönre
koröpring eporöaring nga naalëën. Won.
Ensel utpetaröere Setenë inëën yaauröere

yang ngarangk utpet koutak wëauröere
urmer ke nampre namp mopöök wëaurö
pitring nga yaal. [13] Pötaanök ar Anutuuk
ngaë omnant yaningk pipot wak weë. Pël
ëën nga yaaröön pöt kangiir elmëën kas
sëën weëre kosangring tauanëët. [14] Ar epël
ëak taueë. Ngön këëtak yepat ket ëak ureë.
Ën wotpil wëwë pötak ulpëën kosangëp ket
ëa pötë ök koröp oröön riipetakël mëak
weë. [15] Anutuu mayaap yaningk pöta ngön
ompyaut omnaröen ök manëët kopëta we-
sak ing kör ket ëak mëeë. [16] Pël ëak arim
kön wi kosang yewesautakta ngilöatë ök
wesak weë. Pël ëën pötök utpetatë pepap
Setenë es wisangöt pörang urak sëpnaat.
[17] Anutuu utpetetakaan yaniö kön pötak ul
kosangta ök waëeë. Pël ëak Anutuu ngön-
tak Ngëëngk Pulöökë öpwer pël sëën wak
weë. [18] Ar kët ël epotë Ngëëngk Pulöökë
weëre kosangtak kimang maë. Anutuun
kimang ke nentere nent maimeë kaaö köpël
Anutuu omnaröaan kimang maë. [19] Pël
yeem ne ngönën ök memëak yaëën Anutu
kaamök elnëak nem mema pöt këmtak
newiin kas köpël ngön ompyaö ëlëëp wia
pöta songönte tekeri wasumaan nemëënta
kaamök elnëak kimang maë. [20] Ne ngön
ompyaut ök amëak Anutuuk neulëaupök
nem pël yaautaan wii kaatak neulëaup. Pël
ëën ar Anutuuk ne ngön ompyaut tekeri
wasum pël neeaö pöl kas köpël mëmpaan
Anutuun kimang maë.

Ngön mëët

[21] Tikikas puuk pep epwer wak wais ni-
nak nem yaauta ngönöt pout ök niapnaat.
Tikikas pöp tiarim kar panëëp Aköpë këm
ngön ngaarëk wak inëën yaaup. [22] Pi nook
arën tenim songönte ök niaan kat wiak ya
kë sënëëk yak wes mëën yewais.

[23] Anutu Pepere Aköp Yesu Kristo pi-
aripök ar nem karurö mayaap tekeri wes
ninak arim kön wi kosang yewesaut taë
niwasën lup santaring weë. [24] Ar tiarim
Aköp Yesu Kristoë naë rë olëak wë lup sant
yaalmëaurö arim naë Anutuu komre kolap
pöt wiaap.

[Yok pi tapët.
Ne arim karip, Pool.]

Pilipai

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 32 pöta ök won sëën Pool pi wii kaatak wë pep epwer retëng ëak Epaprotaitas mangkën wak së Pilipai kakë ingre mor saurö mena. Pool pi wet rëak Pilipai kak së ngönën ök maan narö Yesuun kön wi kosang wesa (Ngön Yaaö Omnarö 16:11-40). Pël ëën ënëmak Pool pi wii kaatak wëën ingre moröröak mon nant wa rongan ëak Epaprotaitas mangkën wak së Pool mena. Pël ëën Pool yowe mëak pep epwer mena. Pi wii kaatak wë ërëpërëp yeem pitta Kristooring wë pötaan ërëpërëp ëëpënëak kent kön wiak retëng ëa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-11*
Poolë ngönte *1:12-26*
Kristook yal menak wëauta ngönte *1:27–2:18*
Timotiire Epaprotaitas piarpim ëëpnaat *2:19-30*
Pepanöm ngönte *3:1–4:9*
Kaamök elmëautaan yoöre ërëp ngönte *4:10-20*
Ngön mëët *4:21-23*

1 O Pilipai kak Anutuu omnarö Yesu
Kristook yal menak wë pöröere ngönënë
wotöökörö ëre ngönënë ya kaamök yaaurö,
Poolre Timoti Yesu Kristo pim inëën
yaauwaar tenip wë nook pep epwer retëng
ë yaningk.
2 Anutu tiarim Pepapre Aköp Yesu Kristo
piarpim komre kolap mayaap pöt ningkën
arim naë wiaap.

Pool pi Anutuun yoöre ërëp mëëa

3 Ne arimëën yak akun ëlötë kön weswes
eimeë Anutu nemopön yoöre ërëp maim
wë. 4-5 Ar wet rëak ngön ompyaut kat wia
pötak ngës rëak neering top ëak aö aö imeë
peene pël yeë pöten kön wieë nem Anu-
tuun ök yamëëa pötë ërëpsawiaring wë ar
kaamök elniipnaataan ök yamëëaup. 6 Pël
ëak ne epël kön yawi. Anutu ngës rëak
arim lupötë ompyaö yaalni pöpök ompyaö
elnii seimeë Yesu Kristo pim waisëpna
akun kaöaöök pet irëpnaap. 7 Ar nem ru
ulöpöökörö. Pötaanök Anutuuk ompyaö el-
nieim öpnaat nem kön yawi pöt yok pangk.
Pöt nem wii kaatak wëaöre Kristoë ngön
ompyauta songönte tekeri wasën omnarö
ngön pöt taë wesak öpënëak ngön yaatak
neulëën wëaö pöteparë ar neering lup
kopëtemer sak wëën Anutuuk komre kolap
elniak kaamök yaalni. 8 Yaap, Anutu ëwat
wëën ne yaap pan ök yeniak. Yesu Kristoë
tiarën ya ngës kësang yaalni pöl ne arën
yaalni. 9 Pël ëë ne arim lup sant yewesaö
pöt kaö sëën Anutuu omnant këëkë ëwat
sak ompyaöre utpet pötepar kom ëënëë-
taan Anutuun kimang yamëëaup. 10 Pël
ëak ar omnant këët kom ëak Kristo pim
waisëpna akun kaöaöök saun won, wotpil
önëëtaan pël yaaup. 11 Ar pël eim wëën
Yesu Kristook kaamök elniin wotpil wëauta
këët arim naë oröak kaö sëpnaat. Pël ëën
omnarö pöten itenak Anutuun yaya mëak
pim yapinte ping wesak aim öpnaat.

Pit Pool wii kaatak moulmëak ngön ompyaut il newariin ëën ulöl sa

12 Karurö, ar ëngk ma e wasnganëën ök
niamaan kat wieë. Pit nem wii kaatak
neulëautak ngön ompyaut il nemowariin
ëën ulöl yes. 13 Pötaanök nga omën pourö
Rom omën omp ak Sisa pim kaatak ngai
yaaö pöröere omën munt kak eprek wëau-
röeta pit neen ëwat wë, nem Yesu Kris-
toë ngön ök yaautaan wii ka eptak neulëa
pöten. 14 Pël ëën ingre mor sa nem kar narö
kësang nem Kristo pimëën yak wii kaatak
neulëa pöten kön wieë Aköpön kön kosang
wiak kas köpël Anutuu ngönte ök aim wë.
15 Yaap, omën narö ne utpet wesak wak
neirapënëak Kristo pim ngönte ök aim wë.
Ën narö neen ompyaö elnëëpënëak pim
ngönte ök aim wë. 16 Omën nem ompyaö
elnëëpënëak Kristoë ngönte ök aim wëa
pörö pit omën naröak ne ngön ompyauta
songönte amëak wii kaatak neulëa pöten
kön wiak lup sant elnëëpënëak Kristoë
ngönte ök aim wë. 17 Ën omën ne wak
neirapënëak Kristoë ngönte ök aim wëa
pörö pitëmtëën wak isak apënëak pim
ngönte ök aim wë. Pit korar yeem ne wii
kaatak wëën pitëm ngön ompyaut ök yaaö
pötaan wii kaata ngarangköröak könöm
munt nant nem rangk newiak yal mam-
pënëak yaë. 18 Pipët ompyaö. Pöt omën
narö korar yeem Kristoë ngönte ök aim
wë, ën narö wotpil yeem pël eim wë
pouteparëën ne ërëpsawi yeë. Nemëën
pitëm Kristoë ngönte ök ya pipët kaöet.
Pötaanök ërëpërëp yeë.

[19] Yaap, ne ërëpsawi eim ömaap. Pöt ne
epël kön yawi pötaanök. Ar nemëën Anu-
tuun kimang yemaan Ngëëngk Pul Yesu
Kristoë wes mëën waisa pöök kaamök el-
nëën ne wii kaatakaan ent ë neulëëpnaat.
[20] Ne omën nant yeem ëöere kaskas naën
ëëmëak kent kaö pan. Ne akun ëlötë
Kristoë ngönte ök ëak pim yapinte wak
isak yaaupök peeneeta öp wëëre wel wi
pël ëëma pötak kas köpël tapël pim yap-
inte wak isak amaap. [21] Nemtë könöök
epël yawi. Ne yangerak öma pöt Kristoë
songönte war wesak amaap. Pöt ompyaö.
Ën wel wiima pöt pim naë sumaap. Pöt
ompyaö pan. [22] Ne yangerak yal menak
öma pöt nem Kristo pimëën yak ya mëmpa
pötak kë oröönaat. Pötaanök nem ëë-
maaten kön selap yaë. Pöt nem wel wiimaat
ompyaut ma öp ömaat ompyaut ne pöten
kön nawiin. [23] Yaap, ne ëngk ma e yewas.
Nemtë kentöök wëwë epët sëp wesak së
Kristo piiring öma pöt nemëën ompyaö
pan. [24] Pël ëëmaatak ne yang eprek yal
menak öma pöt ar kaamök elnieim ömaat.
Pöt arimëën ompyaö pan ëëpnaat. [25] Ne
pipten kön kosang yawi. Pötaanök ne ëwat
sak wel nawiin öp wë arim kön wi kosang
yewesaut kosang sëëre pötaring ërëpsawi ë
pël ëënëëtaan arim naë wë kaamök elnieim
ömaap. [26] Pötaanök nem arim naë kaalak
waisumaatak ar nemëën ërëpsawi ëak yok
pangk Yesu Kristoon yaya manëët.

Pilipai omnarö pit Poolring këlangön kat wia

[27] Ar kopët eptenökëër kosang wesak weë.
Kristoë ngön ompyauta wia pöl wotpil
wesak weë. Pël ëaan ne arim naë wais
itaampööre kamaarek wëën pöt omnaröak
arën, "Pit lup kopëtemer sak wë kosang
sak taueë nener yal menak weë ngentiak
ngön ompyaut ök ya," pël aan kat wiimaat.
[28] Pël yaëën ar kas naën yaëën itenak pit
kö sëën ar muumök önëët pöt kön wiip-
naan. [29] Anutuuk arim naë oröönëak ëa
pöt Kristoon kön wi kosang wasënë pö-
taan pëën won, pim ënëm yeem këlangön
kat wiinë pötaanta elnia. [30] Ngaan ar ite-
naan ne Kristoë yaat yamëngkën omnaröak
këlangön kat newiak utpet neweseimaut.
Peeneeta ar kat yawiin tapël yaalnë. Pël
yeem arta tapël yaalni.

2

[1] Ar Kristook yal menak kosang sak wë
ma? Pi ar lup sant yaalniin ya kë yesem wë
ma? Ar ngëëngk Pulööring lup kopëtemer
sak wë ma? Neneren lup sant elmëak
yaköm elmë yeë ma? [2] Ne kön wiin ar
yok pël yaaurö pötaanök ërëpsawi yeë.
Pötaanök ne ërëpsawi kaö pan ëëmaan
epël ëeë. Ar kön kopëtal wieë neneren
lup sant elmëeë. [3] Arimtën kön wiin
isëpënëak omnant ëënganok arimtën wak
irëak omën muntaröen kön wiinakëër isëp.
[4] Arimtëën pëën kön wiak kaamök ëën-
ganëp karuröaanta pël ëeë. [5] Yesu Kristoë
pimtën kön wia pöl arimtën kön wieë. Pi
epël kön wia.

[6] Pi Anutuu wëwëere weëre kosangring
wëaupök weë ngentiak Anutuu ök
öpënëak naën.
[7] Pël ëaap pi pipot sëp wesak inëën yaauröa
ök sak wakaima.
Pël yeem yang koröp wak omnaröa ök sa.
[8] Pi omën möönre koröp wak wë pimtën
wak irëak Anutuu ngön ngaarëk
wak wel wia.
Omnaröak piin utpetap wesak këra
yetaprak möön wel wia.
[9] Pötaanök Anutuuk pi ngaarëk pan wak
isak yapin nent mëëa.
Pötak yapin pout wa ngep ëak wë.
[10] Anutuuk omën pourö, kutömweriaan
yangerakë, öpre wel pourö, rar rë
wesirak Yesuun yaya mëak
[11] Anutu Pepapön ping wesak maimeë,
"Yesu Kristo pi Aköp," pöt tekeri wesak
apenëak pël ëa.

Tiar ariatë koutak ëwa yaë pöl omnaröa tekrak ëëpa

[12] Nem kar panëërö, Kristo Anutuu
ngönte ngaarëk wa pötaan nem arring
wakaimautak akun ëlötë nem ngön
ngaarëk weim pöl peeneeta kamaarek wë
eptak il wesak pël ëeë. Anutuu pimëën
kama niwa pöta këët oröönaan kasinkasin
yeem ompyaö wesak ya mëneë. [13] Pöt
Anutu pimtok ar pim kent kön yawiaut
kent ëak ënëm ëënëëtaan kaamök elniak
arim lupötë ya mëneim wë pötaanök.

[14] Ar omnant pout ya yamëngkem kaaöre
këëpötre ya sangën ngön anganok. [15] Pël
ëënë pöt saun won wëën naröak arën, "Pit
utpet yaë," pël neniapan. Pël ëën ar korar
yaaöre utpet yaaö pöröa tekrak wotpil eim
önëët. Pël yeem pöt ariatë koutak ëwa
yaë pöl ëënëët. [16] Pël ëeë pöt pit kout
sëp wasëpnaan wëwë kosangta ngönte ök

maim ön. Pël ëënë pöt Kristo pim waisëpna
akun kaöaöök ne pas köntak ya namëngkën
ëaut pël wesak arimtëën ërëpsawi ëëmaat.
17 Arim kön wi kosang yewesaut Anutuun
kiri yaalmë pöta ök yaëën ne arim kön wi
kosang yewesaut taë wasumëak wel wiima
pöt, nem iit wain iita Anutuun kiri yaë
pöl il olaan arim kiri yaautak yal mangkën
Anutuuk itaangkën ompyaö yaëën arring
ërëpsawi ëëmaap. 18 Ën Anutuuk neaan wel
wiin pöt arta tapël pötaan neering ërëp-
sawi ëën.

Timoti pim ngönte

19 Aköp Yesu Kristo pi kön wiin pangk
ëën pöt ne arim ngönte kat wiak ya kë
sumaan akun kot nent Timoti arim naë wes
mëën wais rëak kaalak waisëpnaat. 20 Nem
naë omën munt namp won, Timoti pimënt
nem arimëën yaalni pöl yeem arimëën kön
nganngan yaaup. 21 Omën muntarö pit Yesu
Kristoë yaataan kön nawiin pitëmtë om-
nantëën pëën kön yawi. 22 Ar Timoti pim
ompyaö yaë pöten ëwat wë. Ompre ruaarë
ya yamëngk pöl pi neering ngön ompyauta
yaat yamëngkaup. 23 Pötaanök nem ken-
töök wii ka eptak nem ëëma nent kat wiak
pöt tapëtakëër pi arim naë wes mëëmaat.
24 Nem kön kosangtak epël yawi. Aköp pi kat
wiin pangk ëën pöt akun wali nasën wiaan
nemëntta arim naë waisumaap.

Epaprotaitas pim ngönte

25 Ne tiarim karip Epaprotaitas arim
ngësë wes mëën waisëpënëak kön yawi.
Pi neering Kristoë yaat ngawi mëmpö nga
omnaröa yaë pöl weë yengentiaup. Ne
omnantëën ngöntök wëën pi wes mëën
wais kaamök yaalnëaup. 26 Pi yauman yaëën
ar kat wiak pimëën kön selap ëautaan ya
këlangön kön wiak arim naë waisëpënëak
yaarek wes mëën waisëpnaat. 27 Yaap,
pi yauman eim wel wiipënëak ëa. Pël
ëaap Anutuuk piin yaköm elmëak ompyaö
mowesa. Pimtën pëën won, nemëënta
yaköm elnëa. Pöt ne ya këlangönring
wëën pi këlangön munt pim wel wiipna
pöt rangk naalnëën ëa. 28 Pötaanök nem
kentöök ar piin itenak ya kë sëën nem naë
arimëën könöm wia pöt kengkën sëpënëak
pi arim naë teëntom wes mëën waisëpnaat.
29 Pötaanök pi waisën pöt Aköpön yoöre
ërëp mëak piin sant elmëeë. Omën pim ök
ke pilörö kaöarö pël weseë. 30 Pöt arim urö-
tak ne kaamök elnëëpënëak pim wëwëet
keimön naën, Kristo pim yaat yamëngkem
wel wiipënëak ëaup pötaanök.

3

Omën Kristoon kön wi kosang yewas pöp Anutuuk piin, "Wotpilëp," pël yema

1 Karurö, ne ngön nent ök niamaan kat
wieë. Ar Aköpëërö pötaanök piin yoöre
ërëp maë.

Nem ngaan retëng ë niaan tapët kaalak
rangk yeë. Pötak kaamök yaalni pötaan
pël ëëmaaten kaaö naën. 2 Omën utpet
kent tokörö ökörö aan ngarangk këëkë
ëeë. Pit arim koröp kaut ilak Moses pim
ngön kosangta öngpök wa niulëëpanëën
ngarangk ëeë. 3 Pit Anutuun yaö sëpënëak
koröp kaut yailtak pël naën yaë. Pël
yaëëtak tiarimtok Anutuun yaö sëpenëak
omën utpetat tiarim lupötë wia pöt wa
moolaan Anutuuk tiarën kön wiin pim om-
narö pël yes. Pël ëën Ngëëngk Pulöök
tiar kaamök elniin Anutuun yaya maimeë
Yesu Kristoëërö pötaan piin yoöre ërëp
yamëem tiarim wëwë ngaanten kön kosang
nawiin ngolöptakël wë. 4 Ne nem wëwë
ngaanten kön kosang wiimëak kent yeë
talte yok pangk ëëm. Ën omën namp
pi pimtën kön wiin pim wëwë ngaante
ompyaö ëën pötak pi yok pangk kaamök
elmëëpnaat pël yaëën pöt nemtak pimët il
mowasëpnaat. 5 Nem yeniak pöta songönte
epël. Ne newilën wieë kët mor nas nasi-
aan nentepar won sëën nent pötak ten
Yuta omnaröa yaaul koröp kaut neila. Pël
ëën ne Israel omën Pensamin pim kur-
mentëkaanëp. Nem ëlre pepaar Yuta om-
naar, ne Yuta panëëp. Ne Parisi ngönën
omnampök tenim yaaul Moses pim ngön
kosangöt ngaarëk wak weë ngentieimaup.
6 Pël ëaupök ne kön wiin, "Nook Yesu pim
ingre mor saurö utpet yemowasën Anutuuk
neen kön wiin ompyaö sëpnaat," pël we-
seë eimaup. Pël yeem Moses pim ngön
kosang pout ngaarëk wak weë yengentiin
nem karuröak neen kön wiin pangk ëa.
7 Pël ëaupök ngaan omën këët wesak wak
wakaima pötön peene Kristook rë oläak wë
kön wiin mosut pël yaë. 8 Yaap, omën pipot
pëën won, nem Aköp Yesu Kristoon kön
wiimëak omën muntatön kön wiin omën
omöt yaë. Ën piin kön wiima pötak omën
pout il yewas. Ne Kristo ömëak pim naë
rë oläak omën nem ngaan kön wiin kaöat

pël sa pöt kasëng menak pötön ulölöt pël yewas. 9 Pël ëak Kristook yal men pet irumëak kent yaë. Pël ëak peene Anutuuk neen, “Wotpilëp,” neapënëak Moses pim ngön kosangöt ngaarëk naön. Puuk nem Kristoon kön wi kosang wesautaan neen, “Wotpilëp,” pël yenëa. 10 Ne omën kaö kopët nentakëër ëwat sumëak kent yaë, pöt Kristoon ëwat sa pet irumaan. Ne Kristo weletakaan wal ëaup pi weëre kosang kaöet pim naë wia pöt nampënëak kent yaë. Kristo pi ngön ompyaut ök yaan naröak piin utpet wesak këlangön mena pöl elnëën pim ök ëëmëak kent yaë. Kristo pi pim wëwëet keimön naën tiarimëën wel wia pöl neenta nem wëwëet keimön naën pim ök ëëmëak kent yaë. 11 Pël ëëma pöt Anutuuk weletakaan wal ë neulëëpnaat.

Pool Anutuu yaö mëëa pöta këët öpënëak ke urak pöömpö sa

12 Pël ëëpnaatak ne Kristoon ëwat sa pet irak wotpil panë wë pël newasën. Pël ëaap omën ompyaut Kristook nampënëak newa pöt ömëak weë ngentieim wë. 13 Karurö, yaap, ne omën ompyaö pöt wa pet iran pël newasën yeëetak omën kopët eptakëër yeë. Nem wet rëak eima pöt kasëng menak omën ompyaö pöt ömëak weë yengenti. 14 Anutuuk Yesu Kristoë tiarimëën elnia pötaan wotpil wë kutömweri sëpenëak yaö niia. Pötaanök ne yaö niia pöta këët ömëak weë ngentiak pöömpö yes. 15 Ar narö lup kësang sauröak nem yeniak pipël kön wiak ënëm ëeë. Ën narö kön maimal yawi pörö Anutu pimtok arim kön yawi pöta songönte tekeri wes nimpnaat. 16 Pël ëëpnaatak omën kaöet epët. Anutuu kan pet elnia pöök yal menak sëpa.

17 Karurö, ar pourö nem yeë epël ëeë. Pël ëak omën munt tenim ënëm yaë pöröenta këëkë itenak pitëm yaë pöl ök ëeë. 18 Omën narö pit Kristoëërö pël aöök pim këra yetaprak möauta ngönten kaaö ëak maimal wë pötak pim ngönten kööre tok yaalmë. Ne ngaan pitëmëën ök niiautak peene kaalak ya utpetaring wë ök yeniak. 19 Pit pitëm yenautre koröpöökë omnantön kaö wesak kentre kaur yaaurö. Pël ëak omën utpet tiarim kön wiin ëö ëëpena pötön pit pitëmtën ping wesak yaaurö. Pël ëak yangerakë omnantëën kentre kaur eim wë. Pötaanök Anutuuk pit es parëaöökë kanöök moulmëën kö sëpnaat. 20 Tiar pöt, kutömweri yaaurö. Pötaanök kor wëën Aköp Yesu Kristo wais nikoirën Anutuu naë së öpenaat. 21 Pël ëën pi wais tiarim möönre koröp pasut lëngë sëpna pöt ngolöp wasën pim möönre koröp ompyau lëngë nasën ëëpna pöökë ök sëpnaat. Pi omnant pout pim weëre kosangtak il wesaup pim weëre kosang pötak pël ëëpnaat.

4

Pool puuk lup kopëtemer sak wëëre ërëpërëp ëëre omën ompyautëën kön wii pël ëëpënëak mëëa

1 Pötaanök karurö, ne ar lup sant elnieimeë arën itaampëak kent yaë. Ne Kristoë yaat yamëngkën ar pimorö pël sak wëën arimëën ërëpsawi yeë. Nemorö, nem yeniak pipël Aköpök yal menak taë wesak taueë.

2 Öng Youtiaare Sintiki, ne aripön epël niamaan kat wieë. Ne arip Aköpök yal menak wëaö pöaarök lup kopëtemer sak önëak kosang wesak yeniak. 3 Ën neering ya ngawi yaaö kë panëëp, niinta öng pöaar kaamök elmëëmëak ök yeniak. Pöt piaripre Klemenre omën Anutuuk wëwë kosangët mampënëak pitëm yapinöt pepeweri retëng ëa muntarö pit neering top ëak ngön ompyaut anëak ya kaö mëneiman pötaanök.

4 Ar Aköpök yal menak wë ërëpërëp ëeë. Ne kaalak epël yeniak. Ërëpërëp ëeë. 5 Aköpë kaalak waisëpna akunet temanöm yes. Pötaanök omën pouröen ya wiap elmëeë. 6 Ar omën nantre nantëën kön selap ëënganëp kët ël epotë Anutuun ök yamëëautak piin yoöre ërëp maimeë pötëën kimang maim weë. 7 Pël ëën Anutuuk pim mayaap omnarö tiarim ëwat sa pet nairnganë pö nimpnaat. Ar Yesu Kristook yal menak wëën mayaap pö arim könre lupötë pangk ëak wiaapnaat.

8 Ne ngön më epët ök niamaan kat wieë. Ar omën epotön kön wieim weë. Ngön yaap yaaut, ompyaö yaaut, wotpil yaaut, kölam yaaut, omën omnaröak kön wiak ya kë sëpnaat yaaut, omën omnaröak kön wiin ompyaö yaaut. Pipot ompyaut, wak yawisaut pötön kön wieim weë. 9 Nem omnant rë nuulak pet elnian pötön ar ëwat wë. Pipot pëën ëeim ön. Pël ëën Anutu mayaap pepapök arim naë öpnaat.

Pool pi Pilipai omnaröa piin kësangën elmëa pöten ërëpërëp ëa

10 Ne Aköpök yal menak arök akun wali won sëën kaamök elnëënëak kön yawi pötaan ërëpsawi kësang pan yeë. Yaap, ar ngaan kaamök elnëënëak kent kön wieimautak pël ëënë kanö won ëën naën ëaut. Pël ëautak peene kanö oröön kaamök yaalnë. 11 Ne omën nenten ngöntök ëaö pötaan kimang neniaan yeë. Won. Ne epël kön wiak wë. Omën ke nentere nent nem naë yaaröön pöt ya kë sumaap. 12 Nem ngöntök wëaare omnantring wëa pouteparën kön wiin pangk yaë. Ne kep ëak wëaare këën wëa pöteparënta ya kë yesaup. Ën omnant selap wieëaare won pötenta tapël yaaup. Anutuuk nem yaaö pöten ya kë suma pöt pet elnëën pël kön yawiaup. 13 Yaap, Kristo pi weëre kosang nangkën omën pout yok pangk yaaup.

14 Pël yaaupök könöm nent koirak wëën ar kaamök elnëan pöt ompyaö elnëan. 15 Pilipai omnarö, ar ëwat wë. Nem ngës rëak ngön ompyaut ök ëautak ne Masetonia yanger sëp wasën ingre mor sa ka muntatëërö kaamök elnëak mon nenangkën ëaurö, arökëër nenaurö. 16 Ne Tesalonaika kak wëën akun nentepar kaamök elnëak sum nant wes nemëan. 17 Ne arim nenan pöten kimang neniaan ëaut. Pël ëautak Anutuuk arim nenan pöta kangiir omën ompyaut nimpënëak kent kön yawi. 18 Ne arim naëaan omnant kësang waut. Ar omnant kësang pan nangkën pangk yaë. Arim omën ompyaut Epaprotaitas menan pöt wak wais nangkën peö yaë. Kësangën pipot omën köp kamp Anutuun kiri yemera pötë ököt. Pi pötön itenak ompyaut pël kön wiak ya kë sa. 19 Anutu nemop pi omnant ompyaö kësang pan Yesu Kristo pim naë mowiin wia. Pötaanök ar Yesu Kristook yal menak wëën Anutuuk arim omën ngöntök yeë pöt pout nimpnaat. 20 Anutu, tiarim Pepap, pim yapinte ngaapëël wak isak maim öpa. Yaap.

Ngön kaö mëët

21 Ne Anutuu omnarö Yesu Kristook yal menak wë pöröen yoöre ërëp yemak pël ök maë. Ën kar nem naë wë eporöeta arën yoöre ërëp yenia. 22 Anutuu omën eporö pourö arën yoöre ërëp yenia. Pël yaëën pitëm naëaan omën omp ak Sisa pim ka eptak wë inëën yaalmëa naröeta yoöre ërëp niapënëak kent pan yaë.

23 Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim lupötë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pool.]

Kolosi

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 32 pöta ök won sëën Pool pi Rom kak wii kaatak wë pep epwer retëng ëak Tikikasre Onisimas piarip mangkën wak së Kolosi kakë ingre mor saurö mena. Pim retëng ëauta songönte epël. Pool pi ngönën ya yamëngkautaan wii kaatak moulmëën wëën Epapras pim naë së omën naröak Kolosi ingre morörröen ngönën kaaröt mëëa pöt ök mëëa. Pitëm ngönën kaar pöt epël. Anuture omnaröa tekrak tiarim yaya mapenaarö wë. Nent, Yesu pi Anutuu ök won, enselöröa ököp. Ën nent pöt, kaömp nant ngës oläak wëaare koröp kaut yailaut ngön pöt ök maan kat wiak Poolök ngön kaar pöt tekeri wasëpënëak retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-8*

Kristoë wëwëetere ya yamëngkaut *1:9–2:19*

Kristook yal menak wëauta ngönte *2:20–4:6*

Ngön mëët *4:7-18*

1-2 O Anutuu omnarö, Kristo pim kentöökë ënëm ëeim Kolosi kak wëaurö ne Pool Anutuu këmtak Yesu Kristoë ngön yaaö omën nampök Timoti tiarim karip piiring wë pep epwer retëng ë yaningk.

Anutu tiarim Pepap pim komre kolap pöt ningkën arim naë wiaap.

Pool pi Kolosi omnaröaan Anutuun yoöre ërëp mëëa

3 Tenpim akun ël epotë Anutuun arimëën kimang yamëëautë Anutu, tiarim Aköp Yesu Kristoë Pepapön, yoöre ërëp maim wë. 4 Pöt Epapras puuk ar Kristook yal ëak wë kön wi kosang mowasööre Anutuu omën pourö lup sant elmë pël yaauta ngönte ök niaan kat yawi pötaanök. 5 Ngön yaapët, ngön ompyaö pöt, wet rëak arim naë yaaröön ar omën ompyaut kutömweri arimëën yaö ëa pöta ngönte kat wiaurö. Pötaanök ar kön kosang wiak omën ompyaö arimëën kutömweri yaö ëa pötön kor wë pötaan kön wi kosang wasööre lup sant elmë pël yaaurö. 6 Anutuu ngön ompyaö pöt wet rëak arim naë oröön kat wiak pim komre kolap pöta songönte këëkë ëwat san akun pötak ngës rëak ngaarëk wëën arim naë ulöl sa. Pël yaëën yang muntatëëröa naëëta tapël ngaarëk yeön ulöl së yes. 7 Ngön ompyaö pöt, Epapras, tenpim kar panëëp, neering Kristoë inëën yaalmë pöpök rë nuulön kat wian. Puuk nem urtak Kristo pim yaat këëkë wesak yamëngk. 8 Pi tapöpök Ngëëngk Pulöök arim naë lup sant yaaut tekeri wes nina pöten tenipön ök yenia.

Pool pi Kolosi omnaröaan Anutuun kimang mëëa

9 Pël yenia pötaanök tenip ngön pöt kat wia akun pötak ngës rëak Ngëëngk Pulöök arim lupre könöt kaö nuwasën Anutuu arim ëënëak kön yawi pöten ëwat panë sënëëtaan kimang maim wë. 10 Pël ëën ar Aköpë kan pet yaalni pöök yok pangk yesën pi itenak ërëpsawi ëëpnaat. Pël yaëën arim naë këët oröön omën ompyaö ke nentere nent yeem Anutuu yaauten këëkë ëwat sëën ëwat pöt kaö sëpnaat. 11 Tenip ar ërëpsawiaring ya wiap wëëre lup kosang wë pël ëënëak Anutuuk pim weëre kosang kaö panëëtak weëre kosang nimpnaataan kimang maim wë. 12 Pël maimeë Pep ar kaamök elniin pim omnaröaan yaö niwesaut, ëwaatak wia pöt, tenring öpenaataan yoöre ërëp maim wë. 13 Anutu pi tiar kouta öngpökaan nuwak pim Ru panëëpë wa ngaöök yanimë pöta öngpök niulëën wë. 14 Pim Ru pöpök utpetetakaan ent ë niulëak tiarim utpetat won wes nuulëa.

Kristo pim wëwëetere ya yamëngkaut

15 Kristo pi Anutu itnaangkanëpë ököp. Pi ngaanëër omnant won wiaan wakaimaupök peene pötë kaö sak wë. 16 Anutuu Ruup pi kutömweriaan yangerakë omën ël epot pout ket ë pet iraup. Omën tiarim ityaangkautre itnaangkënöt, weëre kosangring kutömweriire mopöök wëaurö, isaare irëa pourö ket ëa. Anutuuk moulmëën Kristo pi omën ël epot poutë pep sak öpënëak ket ëa. 17 Pi omën pout won wiaan wakaimaup. Pim weëre kosangöök elmëaan omnant pout neenem urötë wë. 18 Pi ingre mor saurö tiarim kepön sak wë. Pël ëën ingre mor saurö tiar pim möönre koröpö pël yaë. Pimënt tapöpök ingre mor saurö tiarim songönte. Puuk omën poutë kepön erën elniak öpënëak weletakaan ngës rëak wal ëa. 19 Pöt Anutu pim kentöök pimtë wëwëere weëre kosang pout yang elmëën wak wë. 20 Pël yaëën

Anutu pi pim Ruupön maan omën ël epot
pout kutömweriaan yangerakë, piiring
lup kopëtemer sak öpënëak kön wia. Pël
ëëpënëak pim Ruup këra yetaprak möön
iit il ngentiin pötak mayaap pöt tekeri wes
nina.
21 Ar pöt, ngaanëër Anutu nerek wëën ar
nerek wë omën utpetat ëeimeë piin kööre
tok elmëeimaurö. 22 Pël ëauröak Kristo pim
koröpre mësëpring oröak wel wia pötak
ar wiap nuwasën peene Anutu piiring wë.
Puuk arim ketre saunat won nuwasën lup
kölam wëën Anutuu ëöetak niulëëpënëak
pël ëa. 23 Pötaanök ar kön wi kosang yewe-
sautak weë panë sak tauaan omën nantök
wer nuön kön wi kosang yewesaut këlok
sëpanëën ngönën rë nuula pöt taë wes wak
ön. Pool ne ngön ompyaö piptaan ya omën
saup. Ngön ompyaö pöt tenök ar yang ël
epotëëröen ök niaim.

Pool pi Kolosi omën ingre mor saurö kaamök elmëa

24 Nem arimëën këlangön kat yawi eptaan
ya kë yes. Kristo pim ingre mor saurö,
tiar pim möönre koröp wak wë pöröaan
këlangön kat wia. Pöta ök neenta arimëën
këlangön kat wiima nant om wia. Pö-
taanök ar ingre mor saurö kaamök elniak
këlangön om wia pöt kat wi pet irumaaten
kent yaë. 25 Anutu pim ngönte tekeri panë
wesak ök niamëak ingre mor sauröa ya
omën neulëaup. 26 Pim ngön epët, ngaanëër
ëlëëp wiaan tiarim ëere köröörö kat nawiin
wë aprö imautak peeneek pim omnarö tiar
tekeri wes yaningk. 27 Anutuuk pim omnarö
tiarën ngön ëlëëp ompyaö panëët, omën
ngönën kopëlörö arim naë wia pöt, tek-
eri wes nimpënëak kent yaë. Pöt epët.
Kristo pi arring wë. Pötaanök ar piin kor
wëën puuk nukoirak kutömweri së piir-
ing önëët. 28 Pötaanök tenök Kristo pim
songönte omën pouröen tekeri wesak ni-
aim. Pël eimeë utpet yaaut kasëng mam-
punëak pepanöm niiaöre ëwatring wë rë
nuulëeim. Ar Kristoë ök sak önëëk yakök
yaalni. 29 Ne ar pël ëënëak pim weëre kosang
kaöat yenangk pötring weë yengenti.

2

Kön wi kosang wesak wë ngön kaaröt ke ur olapa

1 Ne ar omën epotön ëwat sënëak kent
kön yawierek kat wieë. Arre ingre mor
sa Leotisia kak wëauröere omën ingre mor
sa munt neen itnaangkën naröaanta weë
ngentiak ya kaö yamëngk. 2 Ne ar lup
kopëtemer sak neneren lup sant elmëeë lup
kosang sëëre kön këëkë wieë kön wi kosang
wasö pël ëënëak weë yengenti. Ar pël ëënë
pötak Anutu pim ngön ëlëëp wiakaima pöta
songönten ëwat sënëët. Pöta songönte
Kristo. 3 Pi kön tektekre ëwat pepap yak
omën poutë songönöt ëwat wë. 4 Nem pël
yeniak pöt, omën naröak ngön kaar niak
wiap nuwaspanëak ngön pipët ök yeniak.
5 Nem yeniak pöta songönte epël. Nem
koröpöök maimerek wë, ën lupmer pöt
arring wë. Pël ëeë arën itaangkën arim
lup kopëtemer sak wë wotpil yaautre Kris-
toon kön wi kosang yewesaut taë wia pöten
ërëpsawi yeë.

Kristook yal ëak wëwë kosangët öpa

6 Ar Aköp Yesu Kristo wan pöl piik yal
menak weë. 7 Pël ëak piik misën il tëak
pim weëre kosangöök kosang sak wë kön
wi kosang yewesauta kan ök niak rë nuula
pöök pëën wë kaö wesak yaya maim weë.
8 Omën naröak ngön kaar mos kë wonöt
ök niaan kat wiin pötök wii nitëëpanëën
këëkë ngarangk ëak weë. Pöt Kristo pim
naëaan wonöt, ëaröa ngön pas yangerakë
pëënöt. 9 Ar ëwat wë. Anutuu wëwëere
weëre kosang pout Kristoë koröpöök pangk
ëak wakaima. 10 Pël ëaap piik yal ëak wë
pim wëwëet wak omën nenten ap newas-
ngan. Pi isaup, omën isauröa kepönöököp.
11 Ar pöt, Yuta omnaröa yaaul Anutuun yaö
ëënëak koröp kaut nailën ëauröak wëwë
utpetat kasëng menak Kristoë naë rë olëak
piik yal menak wëën puuk koröp kaut yail
pöl elniak Anutuun yaö niwasën wë. 12 Arim
i yanimë piptak Kristook yal ëak wel wiin
piiring yang kel niweera. Ën i yanimë
taptak Anutu pim weëre kosangöök Kristo
weletakaan wal ë moulmëa pöpök ar pim
weëre kosangöön kön wi kosang yewasën
Kristooring wal ë nuulëa. 13 Ngönën köpël
wakaimaurö, ar ngaanëër arim lupötë Anu-
tuun yaö naën wëwë ngaantakël wë utpetat
eimaurö. Pël ëën pötök lupöt mën wel ni-
wia. Pël ëautak peene pöt, Anutuuk elniin
Kristooring wëwëetak wë. Pël yaëën pi
tiarim utpetat ent ë yanuula. 14 Tiar Moses
pim ngön kosangötë ngön wia pöt ngaarëk
naön wëën pötök utpet kangut tiarim naë
orööpnaat, pël ëa. Pël ëautak Anutuuk

utpet kang pöt kërë olëa. Kristo pim këra
yetaprak möön wel wia pötak Anutuuk
kang pöt won wesa. 15 Kristoë këra yetaprak
isa pötak Anutuuk kutömweriaan mopöök
omën utpet isaare weëre kosangringörö
il mowesak pitëm weëre kosangöt ent ë
moolëak omnaröa ëöetak pitëm songönöt
tekeri wesa.

Tiar Kristooring wel wiaurö

16 Tiar Moses pim ngön kosangötë öngpök
naön. Pötaanök omën nampök arim iire
kaömp yena pötaanre krismaki ma ngoon
ma sant pötë öngpök akun nent ngëëngk
newasën yeë pötaan utpet wesak niaan pöt
kat mowiinganok. 17 Omën pipotön ököököt
pël apenaat. Këët oröö pënëak yaëën wet
rëak oröaut. Peene kë panë pöp, Kristo,
pimënt oröak wë. 18 Omën naröak arimtën
wak irëak enselöröen yaya manëak kaar
yenia pipot kat mowiingan. Pit omën
pipotön wangarötë itena pël niak köntak
ieping eimeë yangerakë kentöökë ënëm
yaë. 19 Omën ke pilörö Kristook yal naën wë.
Pi tiarim kepönö, ën ingre mor saurö tiar
pim möönre koröpö. Kepönöök möönre
koröpö kaamök elniin urötre kosatring yal
ëën pangk yaë. Pël ëaan Anutuuk weëre
kosangöt yaningkën kaö yes.

20 Ar Kristooring wel wiin yangerakë om-
nantë öngpökaan ent ë nuulëauröak tol
ëën yang omnaröa yaaul yeë? Tol ëën
ngön kosang ke epot ngaarëk yeö? 21 "Epot
mor öngan." "Epot nëngan." "Epot mësël
ëëngan." 22 Ngön kosang pipotök tiarim
yangerakë omnant wak wëën lëngë yes
pötön ya. Ngön kosang pipot omnaröa
könöökaanöt Mosesë ngön kosangötë yal
yemangk, Anutuu naëaan wonöt. 23 Ngön
kosang pipotök enselöröen yaya maimeë
arimtën wak irëak arim möönre koröpötön
nga elmëënëak yenia. Pël yaalni pipotön
omën naröak kön wiin ompyaö yaë pël
yewas. Pël yaëëtak pötök koröpöökë kentre
kaur pöt pangk kan newariipan.

3

Anutuuk tiar Kristooring weletakaan wal ë nuulëaurö

1 Ar Kristoë wal ëautak yal ëak piiring wë.
Pötaanök omën këët o kutömweri Anutuu
yaapkëëtakël, Kristoë kaö sak wë pörek
wia pötön war kön wieë. 2 Ar yangerakë
omnantön kön wiinganok, kutömweri wia
pötön kön wieim ön. 3 Pöt Kristoë wel
wiautak ar yal ëak wel wiin arim wëwëat
Kristooring Anutuu naë ëlëëp wiin wia pö-
taanök. 4 Ënëmak Kristo wëwë pepap pim
orö tekeri sëpna akunetak arta piiring Anu-
tuu ëwaatak orö rëënëët.

Lup ngaanöt sëp wesak lup ngolöpöt öpa

5 Pötaanök koröpöökë kent arim yeë
pipot sasa kasëng meneë. Pöt epot. Öngre
omp nga yaaö, lup kewilring yaaö, öngre
omp neneraan kentre kaur yaaö, omën
muntaröa omnantön war yaaut. Omën
muntaröa omnantëën war yaaö pötak Anu-
tuu urtak yangerakë omnantön omp ak
yewas. 6 Omën Anutuu ngön wa olëak utpet
pipot yaaö piporö puuk kangut mampnaat.
7 Arta ngaanëër omën ke pilöröaring wë
pitëm yaaul eim wakaimaurö. 8 Pël ëauröak
peene pöt, ngaare ya sangën, kön utpet
mowiire ökre wasre koö ngön, utpet pipot
sëp weseë. 9 Ar neneren kaar mangan.
Lup ngaanötë utpet yaaut ent ë olëak 10 lup
ngolöpöt wak wë pötaanök. Anutuuk lup
ngolöp pöt ket ëak nina. Pël ëak ket elni-
aupök kët ël epotë könöt ngolöp nuwasën
könring sak pimtë ök seim wë. 11 Wëwë
ngolöp eptak tiarim kom ëak wakaima pöt
won yes. Yuta omnaröere muntarö, koröp
kaut yailauröere nailën yaaurö, ëwatöröere
köpëlörö, inëën yaauröere inëën naënörö,
pöt pout mosöt pël yaë. Ën Kristo tiar
pouröa kaö sak tiarim lupötë wë pötakëër
këët pël yaë.

Neneraan lup sant elmëëpa

12 Anutuuk ar pimëën yaö nuwasën pim
omën sak wëën lup sant yaalni. Pötaanök
omnaröen yaköm kön wieë kaamök ëëre
sant elmë, arimtën kön wiin wak iraöre ya
wiap ë, omnaröak utpet yaalniin kangiir
nga naalmëën ë pël ëeë. 13 Naröak könöm
nant elniin pöt wak weë. Ën arim tekrakaan
nampök utpet elniin pimëën ngön wieë
pöt kangiir elmëënganëp om pim utpet
pöt won wes moolaë. Kristook arim ut-
petat won wes nuulëa pöl arta ëeë. 14 Lup
sant yaaö pötak omën ompyaö muntat il
yewas. Pël ëak pötak ulöp urak ëën pangk
yaë. Pötaanök omën ompyaö pipot yeem
lup sant pötaring weë. 15 Pël ëën Kristook
mayaap yaningk. Pötak arim lupöt wotpil
wesak ompyaö yeë ma won pöt pet elniip.

Anutuuk ar möönre koröp kopëtaö wak
lup kopëtemer sak mayaaptaring önëak yas
niia. Pötaanök kët ël epotë piin yoöre
ërëp maim weë. 16 Kristo pim ngönte arim
lupötë ilëak kaö sëp. Ar ëwat wë. Neneren
rë moulööre utpet yaaut kasëng mampë-
naan pepanöm maö pël ëeë. Arim lupötök
Anutuun yoöre ërëp elmëak ngönën tanre
Pulöök elniin Anutuun yaya tan aö pël ëeë.
17 Anutu Pepen Aköp Yesu tiarimëën elnia
pötaan yoöre ërëp maimeë omën këmtak
aöre moresök ya mëmpö pël yeë pipot
Yesuun wesak ëeë.

Ëlre pepere rungaaröa ngönte

18 Öngörö, arim ompöröaan inëën
elmëeë. Aköpëën yaö saurö, ar pël ëën
ompyaö ëëpnaat. 19 Ompörö arta, arim
öngöröen nga elmëëngan, lup sant elmëeë.
20 Rungaarö ar, arim ëlre peparöa ngön
ngaarëk weë. Pël yaëën Anutuuk itaangkën
pangk ëëpnaat. 21 Ën peparö arta, arim
rungaarö ya utpet ëëpanëën ya sangën
mongawisngan.

Inëën yaaöre ngarangköröa ngönte

22 Inëënörö ar, kët ël epotë arim
ngarangköröa ngön ngaarëk weë. Arim
ngarangköröak itaangkën ompyaö ëëp-
naataan pëën won, Aköpön kasinkasin
yeem weë ngentiak pitëm ngön ngaarëk
weë. 23 Arim ya yamëngk pipot pout
omnaröaan won, Anutuun yeë. Pötaanök
weë panë ngentiak mëneë. 24 Ar ëwat wë.
Aköpök kangut nimpnaat. Puuk ar pim
omnaröaan yaö ëa pöt ningkën önëët. Pöt
ar Aköp Kristo pim inëën yaalmë pötaanök.
25 Ën omën utpet yaë pipop Anutuuk pim
utpet yaë pöta kangut mampnaap. Anutu
pim ngön yaatak omën yapinringre yapin
won pourö möönkraar kangk naalniipan

4

1 Ngarangkörö ar, wotpil wesak arim in-
ëënörö mëngkre mëngk ngarangk elmëeë.
Pöt arta arim wotöököp kutömweri wë arën
itena pël weseë.

Kimang yamëëautere ompyaö wëauta ngönte

2 Ar pourö kosang wesak Anutuun ök
maim ön. Pël eimeë ök yamëëautak Anu-
tuun këëkë kön wiak yoöre ërëp maim ön.
3 Pël ëak arim ök yamëëautak tenimëënta
Anutuun kimang maim ön. Pi kan nent
koir ningkën pim ngönte ök mëak Kristoë
ngön ngaan ëlëëp wiakaima pöt ök menaan
kimang maim ön. Ne ngön pöt ök yamëëau-
taan wii kaatak wë. 4 Kimang maim önë
pötak kaamök elnëaan nem ëëmëak neea
pöl ngön ëlëëp wiakaimauta songönte wa
kotiak ök memaat.

5 Ngönën kat nawiin wilëngkëël wëaurö
pitring wë akun il wasnganëën omnant
këëkë kön wieëak ëën. 6 Arim ngönöt
ompyaö pan misëngring tomunatë ök ëëp.
Pël wë omnaröen ngön kaip ti mampunëë-
taan poprak naën ëënëët.

Poolök Tikikasre Onisimas wes mëa

7 Nem wë pöta ngönte Tikikas puuk
waisak ök niapnaat. Pi nem kar panëëpök
Aköpë ya omën ompyaup, neering ya ngawi
yamëngkaup. 8 Ten tolëël wë pöta ngönte
ök niaan kat wiak lup kosang sënëak nook
wes mëën yewais. 9 Pël ëak Onisimas, tiarim
kar panëëp, piiring wes mëën yewais. Pi
arim kakaanëp ya sëp newasën om wëaup.
Piaripök eprekë yaaut ök niapnaat.

Pool pi Kolosi omnaröen yoöre ërëp mëëa

10 Aristakas neering wii kaatak wëaupök
arën yoöre ërëp yenia. Ën Maak, Panapas
pim nang karip, puukta tapël yenia. Pi arim
naë waisën pöt nem niak pöl sant mowasën.
11 Ën Yesu, yapin nent Sastas, piita arën
yoöre ërëp yenia. Yuta omën nem karuröa
naëaan pitökëër ketumön newesak omnarö
Anutuuk wa ngaöök mëëpënëak neering
ya yamëngk. 12 Pël ëak arim kakaanëp,
Epapras, Yesu Kristoë ya omnamp, puukta
yoöre ërëp yenia. Ar kosang sak Anutuu
arim ëënëak yaalni pöt kön wi sokolön yak
kët ël epotë kosang wesak kimang maim
wë. 13 Pim songönten nem ëwat wë yeniak
epop. Pi arimëënre Leotisiaare Irapolis ka
pöteparë omnaröaan kaamök elniipënëak
ya kaö yamëngkaup. 14 Luk root ompyaupre
Timas piaripta yoöre ërëp yenia. 15 Ne
tiarim kar Leotisia kak wëauröen yoöre
ërëp yemak pël ök man. Pël ëak öng
Nimpaare pim kaatak ngönënëën wa top
yaauröenta tapël man. 16 Pep epwer ar
sangk kelak pöt wes mëën Leotisia ingre
mor saurö pitta sangk kelëp. Ën kangiir
Leotisia omnarö menan pöwer pit sangk
kelak ningkën arta sangk kelën. 17 Pël
ëak Akipas pipopön, “Aköpë ya nina pipët
këëkë wesak mën,” pël man.

[18] Pep epwer omën nampön maan retëng
ëa. Ën kaö epët pöt nemtok retëng yeë.
Nemtok arimëën yoöre ërëp ngön retëng
yeë. Ar ne wii kaatak wë pöt kön wieë
nemëën Anutuun kimang maë.

Anutu pim komre kolap pöt arim naë
wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Pool.]

1 Tesalonaika

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 20 pöta ök won sëën Pool pi Korin kak wë pep epwer Tesalonaika kakë ingre mor sauröaan retëng ëa. Pi wet rëak Tesalonaika kak së ngönën ök maan narö Yesuun kön wi kosang wesa (Ngön Yaaö Omnarö 17:1-9). Pitëm pël ëa pötaan Yuta omën naröak nga yaalmëën ingre moröröak Pool wes mëën sa. Pël ëak ya mëmpö së Korin kak oröak wëën Timoti pim naë së oröak pitëm ngönte ök mëëa.

Yuta omën naröak ingre moröröaan nga elmëak utpet mowesa. Pël maan kat wiak Poolök pit kosang sak öpënëak mëëa. Pël ëak Yesuu kaalak waisëpnaata ngönte retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1*
Anutuu yoöre ërëp ngönte *1:2–3:13*
Kristoë kentöökë ënëm ëëpenaat *4:1-12*
Kristoë kaalak waisëpnaata ngönte *4:13–5:11*
Wa korkor ngönte *5:12-22*
Ngön mëët *5:23-28*

1 O Tesalonaika kakë ingre mor saö Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu Kristooring yal menak wëaurö ne Pool Sailasre Timoti piaripring wë pep epwer retëng ë yaningk.

Anutu pim komre kolapre mayaap pöt ningkën arim naë wiaap.

Tesalonaika omnarö kön wi kosang weseimeë wotpil wakaima

2 Akun poutë ten arën kön wieë Anutuun yoöre ërëp mëak arimëën kimang maim wë. 3 Pöt ten arim Kristoon kön wi kosang wasën këët yaaröön ompyaö yaaöre lup sant yeem ya kaö yamëngkaöre tiarim Aköp Yesu Kristoon kön kosang wiak piin kor yeem lup kosang sak wëa pötön kön wieë Anutuun pël maim wë. 4 Karurö, Anutu ar lup sant yaalniaupök pimëën yaö elnia pöten ten ëwat wë. 5 Ngön ompyaö tenim arën ök niaima pöt ngön pëën won, Ngëëngk Pulöökë weëre kosangöök ök yeniaan Pul pöök tenim lupötë ngön pöt yaapöt pet elnia. Pël ëën ten kaamök elniak arim naë ya yamëngkën tenën itenak omën ke tolëëlörö pöten ëwat saurö. 6 Pël ëak Anutuu ngön ompyaut wak wëan pötaan könömöt arim rangk yawisën Ngëëngk Pulöök kaamök elniin ërëpërëp ëak ten Aköpë wëwëeta ënëm saurö. 7 Ar pël ëan pötaanök omën Masetoniaare Krik yangerarë ngönën wak wëaurö arim wëwë ompyauta ngönte itenak ënëm ëa. 8 Pöt eptaanök. Aköp pim arim naë ya yamëngkauta ngönte aö yesem Masetoniaare Krik yangerarë wëaurö kat yawiin arim Anutuun kön wi kosang weseim wë pöta ngönte ulöl sak yang munt nantëëta yes. Omën pourö pöten kat wia pötaan tenök ök mena pöt pangk naën. 9 Omën pörö pitëmtok ten arim naë wais wëën omën arim naë oröa pöta ngönten ök yenia. Pitök omën kön ökre wasut arim wet rëak ngëëngk weseiman pöt sëp wesak Anutu wëwëetaringëp pim naë rë olëak pim inëën sak wë pöta ngönte ök ya. 10 Pël ëak pitök arën, "Anutuu Ruup kutömweriaan wes mëën kaalak waisëpnaap piin kor eim wë," pël ya. Pim Ruup Yesu pöp ngaanëër wel wiin kaalak wal ë moulmëaup ënëmak Anutu pim ya sangën elniipna pötakaan kama yaniö.

2

Poolë Tesalonaika kak ya mënauta ngönte

1 Karurö, ar ëwat wë. Ngaan ten arim naë wais ngönën ök niia pöt mos nasën. Won. 2 Ten arim naë naaröön wë wet rëak Pilipai kak om wëën naröak utpet niwasën këlangön kat wia pöt ar ëwat wë. Pël ëaatak ten Anuturing wëën kaamök elniin lupöt kosang sak wëën naröak kööre tok kaö yaalniin Anutuu ngön ompyaut ök niiaut. 3 Tenim ngönën ök yeniak epët ngön korar nentak ök neniaan. Ten wëwë kewilring wëa pötak morök elniinëak naën. 4 Anutuuk tenën ökre was elniak itaangkën yok pangk ëënak pim ngön ompyaut ök nianëak niaan yewais. Omnaröak tenim yaaten itenak kent ëëpnaataan won, Anutu lupöt ityaangkaupök itenak kent ëëpënëak ök yeniak. 5 Ar ëwat wë. Ten ngön pöt arök tenën kön wiin ompyaö ëëpënëak ököök neniaan ëaut. Won pan. Pël yeem tenim ngön niia pötakta tenim omnantön kentre kaur yaaö pöt wa ëlëëp newasën ëaut. Pöt Anutu piita ëwat wë. 6 Ten Kristoë ngön yaaö omnaröak ar tenim yapinte wak isak anëak ngön kosang wesak niana pöt yok pangk ëëpnaat. Pël ëëpnaatak ar ma

omën muntaröak pël ëënëak neniaan ëaut.
7 Ten ngaan arring wakaima pötak ël nampë
pim runga koturöen wiap yaalmë pöl el-
nieimaut. 8 Ten arën lup sant yaalni pötaan
Anutuu ngön ompyaut ök nianëak kent kön
wiaut. Pöt pëën won. Tenim wëwëet
ar kaamök elniipnaan pëël elniinëak kön
wiaut. Pöt arën lup sant kaö panë yaalni-
aut.
9 Karurö, ar tenim ya kosang
mëneimautön ëwat wë. Pöt ten Anutuu
ngön ompyaut ök niiautak këëre kaömpöt
arim naëaan önganëak tenimtok këtre rö
kan poutë ya mëneimaut. 10 Anuture ar
pourö tenën ëwat wë. Ten ar Anutuun kön
wi kosang yewesauröa naë ya yamëngkem
utpet nent naën, wotpil wakaimaut. 11 Ar
ëwat wë. Omp nampë pim rungaarö
ngarangk yaalmë pöl ten arimëën elniaut.
12 Ten arim könre lupöt kosang nuwasën
wëën Anutu pim naë sëën wa ngaöök
nimëën pim ëwaatak önëak yas yenia
pöpök arën itenak ya kë sëpënëak kosang
wesak niiaut.

Tesalonaika omnarö kön wi kosang panë wesak lupöt kosang sak këlangön kat wia

13 Omën epëtenta ten Anutuun yoöre
ërëp maim wë. Ngaan arim naë wais Anu-
tuu ngönte ök niaan kat wian pötak ar
omnaröa ngön pasit pël newasën Anutuu
ngönte pël wesak waurö. Yaap, ngön pöt
Anutu pimtok ar piin kön wi kosang yewe-
sauröa könre lupötë ya yamëngk. 14 Karurö,
omën nant Anutuu ingre mor saurö, Yu-
tia yangerak Yesu Kristoë ënëm yaauröa
naë oröa pöt arim naëta oröa. Pöt arim
yangerakë omën karuröak elniin këlangön
kat wia pöl pitta Yuta omën pitëm karuröak
wet rëak elmëën kat wiaurö. 15 Yuta omën
pörö tiarim Aköp Yesu Kristoore Anutuu
tektek ngön yaaö omnarö mën wel wiak
ten waö ë nimëaut. Pël ëak Anutuu omën
ompyaö kent yeëa pöt wa yoolëemak omën
pouröaan kööre tok yaaurö. 16 Pitök ten
Anutuu utpetetakaan kama niöpna ngön
pöt ar omën muntaröen ök nianganëak il
niwariipënëak pël ëaut. Pël yaëën pitëm
saunat kaö panë saut. Pël ëaatak Anutuu ya
sangën pömpel peene pitëm naë yaarö.

Pool kaalak Tesalonaika omnaröa naë së itaampënëak kent kön wia

17 Karurö, ten akun kot eptak ar sëp
niwesak wë arën itaampunaataan yaköm
kön wiaut. Yaap, ten arën itnaangkën
wë arimëën kön wieim wëaurö. Pël yeem
kaalak wais it ningampunëak weë panë
ngentiaut. 18 Ten arim naë waisënëak kent
kön wiaut. Ne Pool nook akun selap
waisumëak ökre was ëën Setenök tenim
kanö il niwariak wë. 19 Ënëmak tiarim
Aköp Yesu kaalak waisën tiar pourö pim
itöök taupenaat. Ten arën itaampunëak kor
wë akun pötak Aköpë ëöetak arën itenak
tenim arim naë ya mëneimauta këët pël
wesak ya kë sënaat. 20 Yaap, ten arim naë
ya yamëngkën ar Anutuun kön wi kosang
wesan pötaan ya kë sënaat.

3

Poolök Timoti Tesalonaika omnarö weëre kosang mampënëak wes mëën sa

1 Ten arën itnaangkën wë ya këlangön
kön wiinganëak tenipökëër Atens kak om
ön pël wesak 2 tiarim karip Timoti tenipring
Anutuu yaat yamëngkem Kristoë ngön
ompyaut ök yaaup arim naë wes mëaut.
Ten pi arim lupöt kosang nuwesak arim
kön wi kosang yewesaut taë nuwasëpënëak
wes mëaut. 3 Ar narö munt naröak ut-
pet yanuwasën pötak arim kön wi kosang
yewesaut irikor elniipanëak ëaut. Arim-
tokëër ëwat wë. Anutuuk tiar omnaröak ut-
pet elniipënëak yaö niia. 4 Pöt yaap ngaan-
tak tenim arring wakaima pötak, "Ënë-
mak omën naröak tiar utpet nuwasëpnaat,"
pël ök niiaut. Pël niaan tenim ök niia
pöl yaaröön ityaangk epët ar yok ëwat
wë. 5 Omën naröak utpet nuwasëpënëak
ëa pötaanök nem arën itnaangkën wë
këlangön kat wian pöl kaalak kat wiin-
ganëak akun pötak arim kön wi kosang
yewesauta songönten ëwat sumëak Timoti
wes mëën waisa. Pöt Setenök arën ököök
niaan tenim arim naë ya mëneima pöt mos
ëëpanëak kön selap ëaut.

Timoti pim ngön ompyaut wak sëën Pool pi ërëpërëp ëa

6 Peene pöt, Timoti arim naëaan wais
e oröak wë arim kön wi kosang yewe-
saöre lup sant yaaö ngön ompyaö pöt
tenipön ök yenia. Pël niak arök ten-
imëën yak ya ërëpërëp kön wieim wëan
pötere tenim arën itaampunëak kent kön
yawia pöl arta tenimëën yeëan pötenta ök
yenia. 7 Karurö, arim wëwëeten kat wia
pötaanök omnaröak ten utpet yanuwasën

këlangön kat yawiem arim kön wi kosang
yewesauten kön yawiin pötak tenim lupöt
kosang yewas. 8 Pöt epët. Ar Aköpring lup
yal ëak kosang sak wë pötaan ten peene lup
kengkën sak önaat. 9 Arim yeëan pötaan
ten Anutuun yoöre ërëp yemak. Pöt arën
kön wieë Anutu tiarimopön ök yamëem
arimëën ërëpërëp kaö yeë. 10 Këtre röök
poutë ten arim naë wais itenak ngönën lup
irikor yeë pöt wotpil wes nimpunaataan
kosang wesak kimang maim wë.

Pool pi Tesalonaika omnaröa naë sëpënëak Anutuun kimang mëëa

11 Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu
piarpimtok kanö të niwiin arim naë waisë-
naat. 12 Aköpök kaamök elniin ariměntre omën naröen lup sant yaalmëan pöt
kaö sëën tenim arën lup sant yaalni pöl
elmëeim ön. 13 Pël ëën arim lupöt kosang ni-
wasën tiarim Aköp Yesu pim omnaröaring
waisëpna pötak ar Anutuu tiarim Pepapë
ëöetak utpet nent won, kölam pëën önëët.

4

Wëwë wotpilten Anutu kent yaë

1 Karurö, ne ngön munt nent niamaan
kat wieë. Ngaan arim wëwë ompyaut wëën
Anutuuk itenak kent ëëpnaata songönten
ök niaan kat wiak ënëm eimaurö. Peene
pöt, ne Aköp Yesu pim yapintak ngön nent
kosang wesak epël niamaan kat wieë. Arim
wëwë ompyaö pöt kaö wesak eim ön. 2 Ar
ngön pout Aköp Yesu pim yapintakël tenim
ök niia pötön ëwat wë. 3 Anutuu kent
yaaö pöt epët. Öngre omp nga yaaö pout
kasëng menak lup kölam panë önëak kent
yaë. 4 Ën ompörö ar öng koirënëak pöt
lup kopët nemer wë wotpil wesak koireë.
5 Omën ngönën won, Anutuun köpël wë
pöröa öngöröaan kentre kaur ëak yokoir
pöl ëëngan. 6 Arim karurö utpet elmëak
pitëm öngörö këkain elmëënganok. Pöt
tenim ngaan ök niia pöl Aköpök omën utpet
ke pil yaaurö kangut mampnaat. 7 Anutuuk
tiarën yas yenia pöt öng nga ëëpenaataan
won, lup kölam öpenëak yenia. 8 Pötaanök
omën ngön epët kasëng yemangk pöp
omën muntapön won, Anutu Ngëëngk Pulö
ar yaningk pöpön kasëng yemangk.

9 Ne arim karuröen lup sant elmëënë pöta
ngönte pangk retëng ëak ök neniangan
won. Pöt Anutuuk arën neneraan lup sant
elmëënëak yok ök niia. 10 Pël niaan ar yaap
arim kar Masetonia yang poutë wëauröen
lup sant yaalmë. Pël yaëënak karurö tenök,
"Pötakëër kaö wesak eim ön," kosang we-
sak pël yeniak. 11 Tenim ngaan kosang
wesak ök niia pöl wiap sak wëëre om-
nant ngarangk ë, omnant önëën arimtë
moresök pëën ë pël ëënëën kosang wesak
eim ön. 12 Pël yeem kaömpre omnantëën
kimang nemaan yaëën ngönën köpëlöröak
itaangkën ompyaö ëëpnaat.

Aköp pi kaalak wais tiar wal ë nuulëëpnaap

13 Karurö, ar wel wiauröen ëngk ma e we-
seë ngönën köpëlöröa kaalak wal ëëpnaat
köpël wë ingre yailak ya pöl anganëën ök
niamaan kat wieë. 14 Tiar Yesu pim wel wiak
kaalak wal ëa pöten kön wi kosang yewas.
Pötaanök Anutuuk Yesu pim kaalak waisëp-
naatak omën piin kön wi kosang wesak wel
wiauröeta wal ë moulmëën piiring waisëp-
naat pël kön wieë. 15 Pöta ngönte Aköpë
këm ngönte epël nianaan kat wieë. Ënëmak
Aköpë kaalak waisëpna akunetak öp öpe-
naarö wel wiauröa wotöök rëak kutömweri
nasëngan. 16 Anutuuk ngön kosang wesak
aan ensel wotöököpök ngön ëak yeniaan
kutömweriaan kuup yamëngkën Aköp pim-
tok yangerak irapnaat. Pël yaëën omën
Kristoon kön wi kosang weseimeë wel wia
pörö wet rëak wal ëëpnaat. 17 Pël ëën
Anutuuk mësak yawisën akun pötak öp
öpenaarö kutöm kepilrak koirak Aköpön
mopöök itaampenaat. Pël ëak piiring kët
ëlötë wakaim öpenaat. 18 Pötaanök arim
karuröen ök mëak lup kosang moweseë.

5

Tiar Aköpë waisëpnaaten kangk eim öpa

1 Karurö, "Akun tol ëak sëënak omën
pöt oröopën?" ma "Omën oröp nen-
tak ëën oröopën?" ngön pöta songön-
ten ar ëwat wë. Pötaan ök nenian-
gan. 2 Aköpë waisëpna akunetak ëëpnaaten
arimënt ëwat wë. Omën këkainëpë rö
kan yaarö pöl teënt oröopnaap. 3 Omën
Yesuu ngönte ngaarëk naönöröak, "Akun
eptak mayaap wë ompyaö öpenaat," pël
aim wëën Aköpë akunet oröön kö sëp-
naarö. Öng nampë ru wilëpënëak lel
yailën këlangön kat yawi pöl pit këlangön
kat yawiin mait naalmëëpan. 4 Karurö,
ar koutak naön Aköpë akuneten ëwat
wë. Pötaanök omën këkain nampë ëlëëp
waisën yaan yes pöl Aköpë akunet yaaröön

pël naëngan. 5 Ar këtre ëwaata yaö
saurö. Tiar koutere rö kanë yaö wonörö.
6 Pötaanök omën ka kun yesauröa omnan-
tön itnaangkën wë pöl ëënganëën kön wot-
pil wesak wë ngarangk këëkë ëëpa. 7 Rö
kanötë omnarö ka nga yeem itnaangkën
yaaurö. Ën rö kan tapötë i ngaat nak kön
irikor yaaurö. 8 Pël yaauröak tiar Anutuu
ëwaatak wëaurö. Pötaanök irikor ëën-
ganëp kön ompyaö wetete öpa. Tiar Anu-
tuun kön wi kosang wasööre lup sant ë pël
ëak pötak ulpëën kosangëp ket ëak wak öpa.
Pël ëak Anutuuk tiar utpetetakaan kama
niöpna pötaan kön kosang wiak kor wë pö-
tak ul kosangët ket ëak waëak öpa. 9 Pöt ep-
taanök. Anutu pi tiarimëën ya sangën elni-
ipënëak neniaan. Won, pi tiarim Aköp Yesu
Kristook utpetetakaan kama niöpënëak yaö
niia. 10 Yesu pim tiarimëën yak ngaanëër
wel wia pöt tiar narö wel wiire om öp
wë pël ëaapena pörö piiring sasa wakaim
om öpenëak ëa. 11 Pötaanök peene yeëan
pöl arim karurö kosang mowesak nener
kaamök elmëeim ön.

Ngön mëët

12 Karurö, ten kosang wesak epël nianaan
kat wieë. Ar omnarö arim naë ngönënë
ya yamëngk piporöa ikaanöök ön. Pit
Aköpök arim kaö wes moulmëënak könre
wetete ninak wotpil yanuwas. 13 Pitëm
arim naë ya yamëngk pötaan kön wiin isën
lup sant elmëën. Pël yeem ar ingre mor
saurö mayaaptaring ön. 14 Karurö, ten ngön
kosang epël ök nianaan. Ar omën wisën
yaauröen pepanöm man. Pël ëak kas yaë
piporöa lupöt taë mowesak wiapre kor yaaö
puorö kaamök elmëën. Pël yeem omën
pouröaan ëpre wiap elmëën. 15 Omën nam-
pök utpet yaalniin kangiir elmëënganëën
ngarangk ëën. Akun poutë kosang ngentiak
arim karuröere omën pouröaanta wëwë
ompyaut wël ëak elmëën. 16 Kët ëlötë
ërëpërëp eim ön. 17 Akun poutë Anutuun
ngön ök maim ön. 18 Omnant pout arim naë
yaaröön pöt Anutuun yoöre ërëp maim ön.
Anutuuk ar Yesu Kristooring yal menak wë
pipot pout eim önëak kent yaë.

19 Ngëëngk Pulöökë ngönte apënëak
yaëën wa oläk mëak kan mowariinganok.
20 Anutuu ngönte omnaröa tektek yenia
pöt kaaöre këëpöt ëak kasëng mangkanok.
21 Ngön pout ökre was ëak ompyaut wël ë
moröak wë 22 utpetat mop mowiin.

23 Anutu, mayaap pepap, pimtok arim
lupöt kölam niwasën pangk ëëp. Pi
ngarangk elniin tiarim Aköp Yesu pim
kaalak waisëpnaatak arim könre lupre ko-
röpötë utpetere korar nent wi naöpan.
24 Anutu yas yeniiaupök pim ngönte akun
poutë aan kat wiin kë yaaröaupök ngön ök
yenia epët yaap mën pet irëpnaap.

25 Karurö, ar Anutuuk ten kaamök elniip-
naan kimang man.

26 Karuröen lup santak yowe mëak mor
meneë.

27 Ne Aköpë yapintakël kosang wesak epël
yeniak. Ingre mor sa kar pouröen pep
epwer sangk kelak ök man.

28 Tiarim Aköp Yesu Kristo pim komre
kolap pöt arim naë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim nanëp, Pool.]

2 Tesalonaika

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 20 pöta ök won sëën Poolök Korin kak wë pep epwer Tesalonaika ingre moröröaan kaalak retëng ë mena. Pi kat wiin pit kön irikor ëak Kristoë kaalak waisëpna pöt yok oröa pël wesa pöt kat wiak wotpil wasëpënëak pim waisëpnaata ngönte kaalak retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-2*
Yoöre ërëp ngönte *1:3-12*
Kristoë kaalak waisëpnaata ngönte *2:1-17*
Kristoë kentöökë ënëm ëëpenaat *3:1-15*
Ngön mëët *3:16-18*

1 O Tesalonaika kak ingre mor saurö, ne
Pool Sailasre Timotiiring wë pep epwer
retëng ë yaningk. Pöt Anutu tiarim Pepa-
pre tiarim Aköp Yesu Kristo wë pötaanök.
2 Anutu tiarim Pepapre tiarim Aköp Yesu
Kristo piarpim komre kolapre mayaap pöt
ningkën arim naë wiaap.

Pool pi Anutuun yoöre ërëp mëëa

3 Karurö, akun poutë ten arimëën yak
Anutuun yoöre ërëp maim wëën pangk
yaë. Arim kön wi kosang yewesaut kosang
panë yesën neneraan lup sant yaalmëan
pöt kaö yes pötaanök. 4 Pël yeë pötaan ten
arim yapinte wak isak Anutuu ingre mor
saö ka nantë wëauröen ök yemak. Arim
kööre tokörõak utpet yaalniin këlangön kat
yawiem lup kosang sak wë kön wi kosang
yewesaut taë wes wak wë.

Anutuuk tiar wotpil wesak wël ëak ya yanimëngk

5 Arim wëwë pitak Anutuuk wël ëak ya
yamëngkaut wotpilte pöt pet yaalni. Ar
wëwë ompyaö pipët wak wëën arën kön
wiak wa ngaöök nimëëpnaataan këlangön
kat wiinëak niia. 6 Anutu pimtok wot-
pil wesak ya mënak omën këlangön kat
yaniwi pörö kangiir këlangön kat mowi-
ipnaat. 7 Pël ëak ar këlangön kat yawi
pörö puot kërë niolaan tenring ompyaö
eim öpenaat. Pim pël ëëpna pöt tiarim
Aköp Yesu Kristo kutömwer sëp wesak es
kësang newesring tekeri yaaröön pim en-
sel weëre kosang pöröa piiring waisëp-
naatak pël ëëpnaat. 8 Pël ëak omën Anu-
tuun köpël wë tiarim Aköp Yesu pim ngön
ompyaut ngaarëk naön yaë pörö puuk
kangut mampnaarö. 9 Omën pörö pit
Anutuuk kangut menak waö ë momëën
Aköpë ëöetak wëaut sëp wesak pim weëre
kosangöökë ëwaaten itnaangkën sasa kö
sëpnaarö. 10 Pim waisëpna akun pötak omën
pim yapinte wak isak aimeë kön wi kosang
wesak wëa pörö piin yaya mapnaat. Ën
arta tenim ngönën ök niiaut kön wi kosang
wesan pötaanök pitëm tekrak önëët.

Pool puuk Tesalonaika omnarö Anutuuk weëre kosang mampënëak kimang mëëa

11 Ar pël ëënë pötaanök ten akun poutë
Anutuuk kaamök elniipënëak kimang
yamëëaurö. Wëwë önëak yas niia pöt
pi arën kön wiin ompyaö wëën pangk
ëëpënëak kimang yamëëan. Pël yeem
pi weëre kosang ningkën arim kentöök
omën ompyaut pout ëënëak kön yawi
pöt ëëre arim ya Kristoon kön wi kosang
weseë yamëngk pötta pet irö pël ëënëak
kimang yamëëan. 12 Pël yeem ar tiarim
Aköp Yesu Kristoë yapinte wak isak aim
wëën puukta arën tapël wak isak apënëak
kimang yamëëan. Tiarim Anuture Aköp
Yesu Kristo piaripök komre kolap elniin pël
ëënëët.

2

Omën ngön wa yoolëaupë ngönte

1 Karurö, tiarim Aköp Yesu Kristo kaalak
waisën piiring wa top ëëpena ngönte
kosang wesak epël nianaan kat wieë.
2 Omën naröak Aköp kaalak waisa ngön
pöt yaan kat wiak kön irikor ëak ya
ngës ëënganok. Ngön kaar pöt omën
nampök tektek ngön yaauröa ök sak niia
ma nampök pimtë könöökaan rëak niia
ma naröak, "Pool puuk retëng ëak wes
momëën kat wia," pël ök niia wes. 3 Omën
namp kaar ke pilöt ök yeniaan pöt kat
mowiinganok. Aköpë waisëpna akunet
pas naaröopan. Wet rëak omën kësang
Anutuu ngönte wa olëak pi kasëng meneim
wëënak omën Anutuu ngönte wa olaima
pöp utpet mowesak es parëaöökë ping
mowasëpnaap pi tekeri sëënak ënëmak
Aköpë akunet oröopnaat. 4 Pi omën pouröa
Aköp pël sëpënëak pitëm omnant Anutuu
ök yewesaare ngëëngk wesak yaya yamëëa
pötön kööre tok elmëëpnaat. Pi pimtën ne
Omp Aköp pël aö omnaröa yaya yamëëa
pötë rangk isak Anutuu ngönën tup kaöeta

kakaati ilëak wel aisëeë pimtën, “Ne Anutu
tapöp,” pël apnaat.
5 Ne ngaantak arring wë ngön pöt ök
niaimaut. Pöt ar kat kolak wë ma? 6 Peene
omën utpet pöp waisëpënëak yaëën om-
nant il wariak wë pöten ar ëwat wë. Ënë-
mak Anutuu pimëën akun mowia piptak
tekeri oröopnaap. 7 Ar ëwat wë. Peene
wëwë Anutuu ngön wa yoolëa pöt kot
wiaan omën naröak pël yaë. Pël yaëën
omën utpet pöt kot yewesa pöp om kot
wesak wë ënëmak sëpnaap. 8 Pël ëën
omën Anutuu ngönte wa olaima pöp tekeri
oröön utpet pöt kaö panë sëën Aköp Yesu
wais pim këm muntönöök momöön wel
wiipnaap. Pim waisëpnaatak ëwa pööring
oröön omën pöp kö sëpnaap. 9 Omën
Anutuu ngönte wa olaima pöp Setenë
weëre kosangöök wais morök elniipënëak
ya weëre kosang ke nentere nent mënak
retëng it ngolöpöt mëmpnaat. 10 Pël yeem
pi Setenë weëre kosangöök omën kö sëpna
pörö morök elmëëpnaat. Omën pörö Anu-
tuuk utpetetakaan kama moöpënëak pim
ngön këët öpënëak maan kaaö ëa pötaanök
kö sëpnaarö. 11 Pit pim ngön këëten kaaö
ëa pötaanök Anutuuk omën kaar nantëën
wa yaap wesak kön wi kosang wasëpna yak
omën weëre kosang nent pitëm naë wes
mëën oröak morök elmëëpnaat. 12 Pötaanök
omën ngön këëten kön wi kosang newasën
utpetatëën kentre kaur eima pörö Anutuuk
kangut mampnaat.

Anutuuk ar utpetetakaan kama niöpënëak yaö elnia

13 Tenim kar Aköpë lup sant yaalni pörö,
ten arimëën yak Anutuun yoöre ërëp maim
wë. Ngaan panëër Anutuuk ar utpete-
takaan kama niöpënëak yaö niia. Pël
ëën pim Pulöök ar Anutu pimtëën omën
panë sënëak niulëën ngön këëten kön
wi kosang wesan pötaanök utpetetakaan
kama niwa. 14 Anutuuk ar utpetetakaan
kama niöpënëak ngön ompyaut tenim arën
ök niia pötak yas niia. Pöt ar tiarim
Aköp Yesu Kristooring ëwaatak wë pim
omën ompyaut ngawi eim önëak niia.
15 Pötaanök karurö ar kosang sak taueë Anu-
tuu ngönënte tenim këmötök rë nuulööre
pepatë ök niiaö pël elnieima pötë ënëm
ëeim ön.
16 Tiarim Aköp Yesu Kristoore Anutu
tiarim Pepap, piaripök lup sant elnia.
Pël ëak komre kolap yaalniem arim lupöt
kosang nuweseim öpnaat. Pël ëën omën
ompyaö piarpim nimpna pötëën kangk eim
wë. 17 Piaripök arim lupre könöt kosang
nuwesak omën ompyautëën aöre mëmpö
pël ëënëën weëre kosang nimp.

3

Poolök, “Anutuun ten kaamök elniipnaan kimang maë,” pël mëëa

1 Karurö, ten ngön munt nent wia. Pöt
epët. Ar Anutuun ten kaamök elniin ya
mëngkën Aköpë ngönte arim naë ëa pöl
teëntom ulöl sëën omnarö wak ping wesak
apënaan kimang man. 2 Omën selap pan
Kristoon kön wi kosang newasën wë. Pö-
taanök Anutuuk ten utpetaröa moresiaan
kama nuupnaan kaalak kimang man. 3 Pit
piin kön wi kosang newasën yaëëtak Aköp
pi ya ompyaö yamëngkën tiar piin kön wi
kosang wasëpena pöt pangk ëëpnaat. Pi
Setenök utpet niwaspanëën weëre kosang
nimpnaat. 4 Aköpök ten könre lupöt kosang
niwasën tenök arimëën kön kosang yawi.
Ten arën epël kön yawi. Tenim ngön
kosang wesak ök yeniak pöt ar peeneaan
ënëma poutë om eim önëët. 5 Aköpök arim
lupötë ya yanimëngkën Anutuu arën lup
sant yaalni pötere Kristoë kosang sak taueë
könömöt wak wakaima pötenta ëwat sën.

Poolök omën pourö ya mëmpënëak mëëa

6 Karurö, ten tiarim Aköp Yesu Kristoë
urtak wë kosang wesak epël ök yeniak. Kar
narö tenim ngönën ök niia pöta ënëm naën
wisën wë pörö mop mowieë. 7 Ar ëwat
wë. Tenim yaaul ök ëënëët. Ten ngaantak
arring wë wisën naën eimaut. 8 Akun pö-
tak ten arim moresiaan këëre kaömpöt pas
naön eimaut. Arim naëaan pas önganëak
sum pëënë ëak önëak këtëkre rö kan poutë
ya kosang mëneimaut. 9 Tenim arim naë
ya mëneimaö pötak ar këëre kaömp nim-
punëak kimang niianëën pangk ëan tapön.
Pël ëaatak ten pël naën ar tenim ënëm
ëënëëk yak tenimtok këëre kaömp öna
yaat mëneimaut. 10 Ngaant tenim arring
wakaima pöten ar ëwat wë. Pötak nga
ngön nent epël ök niiaut. Omën namp ya
namëngkën ëëpna pöp kaömp mangkan.
11 Pöt oröptaanök ngön pöt niian was-
ngan. Ten kat wiin epël aim. Omën
arim tekööokaan narö ya namëngkën wisën
wë kar naröa omnantëën ngön pas kön-
tak yamëëan pël ya. 12 Ten Aköp Yesu

Kristoë urtak omën piporöen ngön kosang
wesak epël yeniak. Ar ëlëëp wal ë rëak
wë arimtëën ompyaö wesak ya yamëngkem
këëre kaömp wak neim weë.
13 Pël wia pötaan, karurö ar ompyaö yaau-
taan kaaöre këëpöt ëënganok. 14 Omën
namp tenim ngön pep epweri retëng ë
yaningk epot ngaarëk naön yaëën pöt ëö
sëpnaan war wes mëak kërë momëën. 15 Pël
yeem piin kön wiak arim kööre toköp pël
wasnganok, won. Arök piin kön wiin arim
kar namp pël sëën pepanöm man.

Ngön mëët

16 Aköp, mayaap pepap, pimtok omën ke
nentere nent yaaröön mayaap nineim öp.
Pi tapöpök ar pouröa naë öp.
17 Ne Pool tapöpök arën yoöre ërëp epët
nemtë moresök retëng yeë. Mor retëng
epët nemtëët. Nem pep poutë yaaulök
arimëënta yeë.
18 Tiarim Aköp Yesu Kristoë komre kolap
pöt arim naë wiaap.
[Yok pi tapët.
Ne arim nanëp, Pool.]

1 Timoti

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 35 pöta ök won sëën Poolök pep epwer Timoti pimëën retëng ëa. Timoti pöp, pim ëlëp Yuta öngöp, ën pepap Krik ompöp. Pi Epesas kak ingre mor saurö ngarangk ëak wëën Poolök epwer retëng ë mena. Ngön irikor nant pitëm naë yaaröön Poolök Timotiin tolëël ngarangk ëëpën pöta ngönöt ëak mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-2*
Ngönënëën wa top yaauta ngönte *1:3–3:16*
Timoti pim ya mëmpna ngönte *4:1–6:21*

1-2 O Timoti ngönën ök niaan kön wi kosang wesak nem ru panë saup, ne Pool Anutu tiar utpetetakaan niöpnaapre Yesu Kristo tiarim kor wëaup piaripök neaan Yesu Kristoë ngön yaaö omën saupök pep epwer retëng ë yaningk.

Anutu Pepere tiarim Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre ya ngësre mayaap pöt ningkën nim naë wiaap.

Ngönën kaarötön pepanöm mëëa

3 Ngaan ne Masetonia yangerakël sumëak yeem ni Epesas kak om wëën ke urak niian pöl yal menak ömëak rangk yeniak. Ni omën ngönën kaaröt ök yema pörö omën muntaröen kaalak mepanëën nga yamëem pirek om wë. 4 Pit omnaröen pitëm ëere kööröa ngön kaaröt ök yema. Pël ëak pötëën neneraan nga eimeë wëwë ompyaut öpna pötaan kaamök naën yaë. Pötaanök pit ngön ke pilöt kaalak apanëën nga mam. 5 Nem niin pitën nga mamëak yeniak pöta songönte epët. Pit kat wiipna pöt pitëm lupöt kewil won wiaan kengkën wë Anutuun kön wi kosang panë wesak wëën pötök lup sant yewesaut pitëm lupötë orööpnaat. 6 Omën kaar yaaö pörö pit ngönën kan pö sëp wesak kasëng menak ngön kë won mosut nga ilak aim wë. 7 Pit Mosesë ngön kosangöt rë moulöpënëak yaëëtak pöta songöntere pitëm rë moulöpna songönteta köpël wëak yaaurö.

8 Tiar ngön kosang pöta songönte ëwat wë. Pötaanök ngön kosangta kan pet yaalni pöökë ënëm ëëpena pöt yok pangk. 9 Tiar ëwat wë. Anutuuk Mosesën ngön kosangöt ök maan retëng ëa pöt omën wotpilöröaan won. Pi om ke epëlöröen pitëm utpet yaauta songönte pet elniipënëak ëa. Ngön kosangöt ilap yariauröere ngön kosangöt wa yoolëaurö, Anutu kasëng yemengkauröere utpet yaaurö, Anutuun yaya nemaan yaauröere piin wapwap yemëëaurö, pitëmtë ëlre peparö yamëngkauröere muntarö yamëngkaurö, 10 öngre omp nga yaauröere ompörö pitëmtok pitëmënt neneraan kaip tiak yaaurö, öngre omp narö mon wëëre inëën elmë pël ëëpënëak omnarö kain yewauröere kaar omnarö, Aköpë yapintak kaar ëak kosang yewesauröere omën këëtaan kööre tok yaalmëaurö. Omën ke pilöröen pitëm utpet yaauta songönte pet elniipënëak ngön kosang epot ëaut. 11 Ngön yaap ngön ompyautak wia pipët Anutu ërëpsawiaring wëauta pepap puuk arën war wesak ök niamëak neeaut.

Pool pi Anutuuk piin yaköm elmëa pöten yoöre ërëp mëëa

12 Tiarim Aköp Yesu Kristo puuk weëre kosang nenak ya epët mëmpaat pël kön wiin pangk ëën nenaut. Pötaanök ne piin yoöre ërëp yamëëaup. 13 Ne ngaan pim yapinte ngep elmëak pim ingre mor saurö utpet wesak piin ökre was maimaut. Ne köpël wë piin kön wi kosang nemowasën. Pötaanök yaköm elnëak mait elnëaut. 14 Tiarim Aköpök komre kolap kësang pan elnëaut. Pël ëën ne Yesu Kristooring yal menak wë piin kön wi kosang mowesak lup santaring wë. 15 Yesu Kristo pi utpet yaaurö tiar utpetetakaan niöpënëak yangerak irëa ngön pöt yaap pan. Pötaanök kat wiak kön wi kosang wasëpenaat. Ne epop utpet yaauröa wotöököp. 16 Pël ëautak Yesu Kristo pi mait elnëak pim yaköm pöt kësang wia pöta songönte nem naë tekeri wesa pipët om pas won. Omën ënëmak piin kön wi kosang wesak wëwë kosangta yaö sëpnaarö pit Yesu Kristook utpet yaauröa wotöököp neen yaköm kësang elnëa pöten itenak pit tapël elmëëpna pöten kön wiipënëak pël elnëa. 17 Wëwë kosangta Omp Aköp, pi wel yawiaut wonöp, itnaangkënëp. Pi kopëtapökëër Anutu Këëp, piin ping wesak yaya aim öpa. Yaap.

Poolök Timotiin ompyaö wesak ngönën ya mëneim öpënëak këk mëëa

18 Timoti nem ruup, omën naröak ngaanëër ngön tekeri wes nina pöten kön

wieë ya ngön epët yeniak. Pötaanök ni
tektek ngön pöt taintaë wak wë Aköpëën
kööre tok yaauröa öngpök ompyaö wesak
ngönën ya mëneim öm. [19] Nim kön wi
kosang yewesaut taintaë weë lupmer
utpetat won wiaan kengkën wë ngönën
yaat mëneim öm. Omën narö kön ompyaut
pitëm lupötë wieë kan ompyau pet yaalnëa
pöt kasëng mangkën kön wi kosang
yewesaut këlok sëën wa irikor ëeim wë.
[20] Omën pöröa naëaan Aimeniasre Alesanta
pöaar nook Anutuun ökre was yamëëaut
sëp wasëpënëak Setenë moresi moulmëaut.

2

Kimang yaauta ngönte

[1] Ne wet rëak epël kosang wesak nia-
maan kat wi. Anutuun omën pourö
kaamök elmëëpnaan ök maimeë kimang
ngöntak yoöre ërëp man. [2] Tiar mayaap-
taring ompyaö wë Anutuu kanöökol wotpil
öpenaataan omën omp aköröere ngarangk
pouröaan kimang man. [3] Kimang pël
maim önë pötak tiar utpetetakaan ni-
waup Anutu pi itaangkën ompyaö ëëp-
naat. [4] Pi omën pourö utpetetakaan niön
ngön këëta songönten ëwat sëpenaaten
kent yaë. Pötaanök omën pouröaan kimang
man. [5] Tiarim utpetetakaan niöpna munt
namp won, Anutu kopëtap wë. Pël ëën
omnaröere Anutuu tekrak omën kopëtap
Yesu Kristo Anuturing yal nimampënëak
wë. [6] Pi tapöpök Anutuu akun mowia pötak
tiar omnarö utpetetakaan sum ëak wil nu-
ulëpënëak pim wëwëet këëpöt wesak wel
wia. Pim pël elnia pötak Anutuu tiar ut-
petetakaan kama niöpënëak kent kön yawi
pöt pet yaalni. [7] Pötaanök Anutuuk pim
ngön yaaö omën sak ngönën kë pöt ök ni-
amëak neulëaup. Pël ëak ar köpël omnarö
kön wi kosang yewesauta ngönën këët rë
niulömëak neulëaup. Ngön epët kaar won,
yaap yeniak.

[8] Nem kentöök ka poutë omnarö pit
ngaare ngön nganga pöt sëp wesak pitëm
lupöt kölam wë Anutuun kimang maim
öpënëak kent yaë.

Öngöröa ngönte

[9] Nem kentöök öngöröeta ëöaat naën
ulpëën mëak köröpö këëkë ngep ëak öpna
pöt yok pangk. Ën pit ieping ëak kepön
ëpötë ë rangiak polre kal ëak ulpëën
ompyaö panë retëngretëng sum kësan-
gringörö mëak öpan. [10] Öngörö pit "Anutuu
ënëm yaaurö" pël weseë pöt pël yaauröa
yaaul omën ompyaut pëën ëëp. [11] Öngörö
pitëmënt wak irëak këm ur wariak wë kat
yawia yaat pëën mëmp. [12] Ne öngöröak
rë yemoula yaat mëmpööre ompörö il
mowasö pël ëëpanëak yeniak. Pit om irëak
wë ngön kat wiwi pëën ëeim öp. [13] Pöta
songöntë epët. Anutuuk wet rëak Atam ket
ëa. Pël ëak ënëm Ewa. [14] Pël ëakta Atamök
Setenë morököt kat wiak wiap nasën ëa.
Öngöpökëër morök ngönte kat wiak saun
koira. [15] Pël ëautak öngörö pit ëöaat naën
lup santaring wë Anutuun kön wi kosang
wasööre lup kölam wë pël ëeim öpna pötak
ru wilak ngarangk yaëën Anutuuk utpete-
takaan moöpnaat.

3

Ngönënë wotöök wëauta ngönte

[1] Namp pi ngönënë wotöök öpënëak yaan
pöt, "Ya ompyauten ya," pël apenaat. Ngön
pipët yaap. [2] Ar omën ke epëlëp ngönënë
wotöök moulmëën. Ngönënë wotöököp
pi wotpil wëën omnarö pim utpet
nent nokoirën yaaup, öng kopëtapring
wëaup, pim kentöt sëp wesak pimtën
ngarangk ëak ompyaö wesak wëaup, omën
kamaatëaanörö ngöntre kar yaalmëaup,
omnarö ompyaö panë rë yemoulaup,
[3] i ngaat nak kön irikor naën yaaup,
ya sangën teënt ëak ngön kosang naën
yaaup, omnaröaan wiapre kor yaalmëaup,
monatëën kent naën yaaup. [4] Pi pim öngre
ruurö ngarangk ompyaö yaalmëaup. Pël
ëën pim ruurö pimtë këm ngönte ngaarëk
yewaurö. [5] Ngön pipotë këët epët. Omën
pim öngre ruurö ngarangk ompyaö naën
yaaö ke pilëpök yok pangk Anutuu ingre
morörö ngarangk naëpan. [6] Omën ngolöp
ngönën kat yawia nampök ngönënë wotöök
yok pangk naön ëëpnaat, kölok kölok
yaëën Anutuuk Setenë elmëa pöl waö ë
mëën këlangön kat wiipanëën. [7] Omën
namp omën ingre mor nasënöröakta
itaangkën ompyaö yaaö pipopökëër yok
pangk wotöök öpnaap. Pöta songönte epët.
Pit itaangkën pangk naën ëën pöt ökre
was maan Setenök lup irikor elmëën pim
kalaapöök öpnaat.

Ngönën ya kaamök yaauröa ngönte

8 Ar omën ke epëlörö ngönën ya kaamök
moulmëën. Ngönën ya kaamök yaaurö
pitta tapël wotpil wëën naröak itaangkën
ompyaö yaaurö. Pit yangap yar naën
yaaurö, i ngaat kësang nak omnaröa om-
nantëën kentre kaur naën yaaurö. 9 Pit
ngönën kë ngaanëër ëlëëp wiakaimaut
peene tekeri wesa pöt taintaë weë pö-
taan lup könöm naën yaaurö. 10 Wet
rëak ök elmëak itaampun. Pël ëën pit
yok pangk ëak ngönën ya kaamök ëëp-
naan. 11 Pitëm öngöröeta tapël wotpil wëën
naröak itaangkën ompyaö ëëp. Pit ëlëëptak
omnaröen ökre was apanëp pitëm kentöt
sëp wesak omën ompyaut pëën ëeim öp.
12 Ngönën ya kaamök yaaup pi öng kopë-
tapring wë pimtë öngre ruure omën pim
kaatakörö këëkë ngarangk yaaup. 13 Ën
ngönën ya kaamök yaaö namp ya ompyaö
mëmpna pöp pi yapinring öpnaap. Pël ëeë
kosang wesak pimtë Yesu Kristoon kön wi
kosang wesa ngön ompyaö pöt ök maim
öpnaap.

Aköpë elnieim wë pöta songönte

14 Ne teënt nim naë wais itaampëak
kent yaëënak pep epwer retëng ë yaningk.
15 Pël yeëetak omën nentak kan newariin
wë akun il yewasën pöt ni Anutuu ru
saurö tiarim ompyaö öpenaata songönten
ëwat sumëak pep epwer retëng ë yan-
ingk. Ka nenta möörö ngentiipanëën wap
kotre kaöat taë wesak wesiraapna pöta
ök tiar Anutuu ruurö Anutu wëwëetar-
ingëp pim ingre moröröak wap kotre kaö
sak wë ngön këët ngentiipanëak waalak
wë. 16 Yaap pan, Anutuu ngönën ngaanëër
ëlëëp wiakaimaut peene tekeri wesa pöta
songönte kësang panëët. Songön pöt
Yesuun epël ya.

"Pi omën sak tiarim naë tekeri saup.
Pi wotpilëp pöt Ngëëngk Pulöök tekeri we-
saup.
Enselöröak piin itenaup.
Pim ngönte yang kaö poutë pangk ëaup.
Yangerakë omnaröak kön wi kosang mowe-
saup.
Anutuuk koirak kutömweri isaup."

4

Ngön kaar yaauröa ngönte

1 Ngëëngk Pulöök këëkë wesak ngön epël
ök ya. Omën narö ënëmak ngönën sëp
wesak pul kaarötre urmeraröa ngönötë
rë olapnaat. 2 Omën kaarörö ngön kaar
pöt yema pöröak utpet pitëm naë wia
pötök pitëm lupöt wa irikor elmëën omën
ompyautre utpetat yok pangk kom naëpan.
3 Omën ke pilörö pitök öng tekre omp tek
wë kaömp nant ngës oläak öpna pötakël
morök elmëëpënëak rë yemoul. Pël ëaap
kaömp epot Anutuuk tiar omën Kristoon
kön wi kosang wesak ngön këët ëwatörö
yoöre ërëp mëak nëmpenëak ket ëaut.
4 Anutuu omnant ket ëa epot pout ompyaö
pëënöt. Pötaanök Anutuun yoöre ërëp
maimeë nant yenem nantön kaaö naëngan.
5 Pöt Anutuuk tiarim kaömp pangkpangk
nëmpenëak ngön ëa pöten kön wieë yoöre
ërëp yemak pötak kaömp pöt welaköt ëën
nëmpenëak yok pangk yeë.

Timoti pi Kristoë ya omën ompyaup

6 Ni ngönënte kön wi kosang weseë
ngön këëta ënëm ëak weëre kosang wak
omën muntaröen nem ngön pipot pout
ök mamë pöt Yesu Kristoë ya omën
ompyaup pël sumëët. 7 Pël yeem öng
ulöpöröa ëlar ngön mos pipot kasëng
man. Ni Aköpë kanöök seim ömë pötaan
lupmerök kengkën sumë yaat mën. 8 Ni
ëwat wëën. Koröpöök kengkën sumëak
ya yamëngkën pöta këët ompyaut. Ën
lupmerök kengkën sak Aköpön kön wi
sokolumë pöt kë ompyaö panëët. Pötök
yangerakë wëwëetere kutömweri wëwëet
poutepar kaamök elniipnaat. 9 Ngön epët
yaap panëët, kat wiak kön wi kosang
wasëpenaat. 10 Anutu wëwëetaringëpök
kë ompyaö panëët nimpna pötaan piin
kor wë weë ngentiak ya kësang yamëngk.
Anutu pöp pi omën pourö utpetetakaan
niöpënëak kent yaaupök tiar piin kön wi
kosang yewas pörö yaap utpetetakaan
niöpnaap.

11 Ni ngön pipot pout omnaröen ök
mëak rë moulön ënëm ëëp. 12 Ni yokot
ulwas wëën. Pötaanök omnaröak niin
kön wiin irepan. Ni lup santre kön wi
kosang yewesautaring lup kölam wëën
nim ngönën yaautre wëwëet tekeri sëën
omnarö itenak ënëm ëëp. 13 Neen kor wë
ngönën sangk kel mampööre rë moulö pël
ëeim öm. 14 Akun ngönën ngarangköröa
moröt kepönöök yaniwiin tektek ngön
yaauröak ngön war wes nina pötak
Ngëëngk Pulöök ya mëmpëak weëre kosang
kësangën elnia pöta këët mos sëpanëën

ngarangk ëëm. [15] Ni omnarö itaangkën
nim yaat ompyaö sëpnaataan akun poutë
kosang ngentiak mëneim wëën këët oröop.
[16] Nimtë koröpöökë wëwëetere ngönën ök
yamëëauten ngarangk ëëm. Ni akun poutë
ya kosang pël mëmpë pötak omën nim
ngön kat yawiauröere niméntre ar pourö
wëwë ompyautak önëët.

5

Ingre morörö ompyaö elmëëpenaata ngönte

[1] Omp ulöp nampön ngön mamëak pöt
ser erak ngön manganëp nimtë pepapön
yemaan pöl wiap ngön mam. Omp
ulwasöröen mamëënta nimtë nanëpön
yemaan pöl mam. [2] Ën öng ulöpöröen
ngön mamëënta nimtë ëlëpön yemaan pöl
mam. Öng ulwasöröen ngön mamëënta
kön ompyautaring nimtë sasëpön yemaan
pöl mam.

Öng kapiröröa ngönte

[3] Öng namp pim ompöp wel wiin pimënt
wëën pöt ompyaö elmëëm. [4] Ën öng
kapir namp pim ruure ëaröaring wëën
pöt pit epël kön wiip. "Tiarim ya kaöet
pi ngarangk elmëëpenaat," pël weseë
wet rëak pim pitëmëën elmëeima pöta
kangiir elmëëp. Pël ëëpna pöt Anutuuk
itaangkën ompyaö ëëpnaat. [5] Öng kapir
namp pim kaamök elmëëpnaap won ëën
pimënt wë pöt Anutuun kön wi kosang
wesak kët kanaan rö kanë Anutuuk pi
kaamök elmëëpënëak kimang maim wë.
[6] Ën kapir namp koröpöökë kentötë ënëm
eim wë pipop pim lupmer wel wia. [7] Ni
öng kapiröröö ngön pipta ënëm eimeë saun
won öpnaan këëkë wesak ök mam. Pël ëën
omnarö itenak kön wiin ompyaö ëëpnaan.
[8] Namp pim karurö kaamök elmëëre pimtë
kaatakörö wet rëak kön wiak kaamök elmë
pël naën yaë pipop pim kön wi kosang
yewesaut kasëng menak köpëlöröa ök sak
wë pitëm utpet yaaö pöt il yemowas.

[9] Öng kapir namp pim krismakiat 60
ëak won saup pim omp kopëtapring
wakaimaup ke pilëpökëër kaamök elmëëp-
naan pim yapinte öng kapiröröa pepeweri
wiaapnaat. [10] Pi sant yeëa ma won pöta
songönte tekeri wasëpnaan pëël mam. Ru
wilak omnant menak ngarangk yeëa ma
won? Omën ngolöpörö pim naë waisën
ompyaö yaalmëa ma won? Ngönën omnarö
sant yaalmëa ma won? Omën këlangön
kat yawiaurö kaamök yaalmëa ma won?
Lup sant ke nentere nent yeëa ma won?
Songönöt kat wiak pi omën ompyaö pipot
eima pël kön wiakök pepeweri wiim.

[11] Öng ulwasöröak pitëm ompörö wel wia
piporöa yapinöt pepeweri wiinganok. Ke
pilörö kentre kaur ë yesem Kristo kasëng
menak omp koir yaë. [12] Pël ëak öng tek
wë Kristoë inëën ëëpënëak wet rëak pim
Kristo pimëntring öpënëak ngön kosang
wesa pöt yailën saunaring yaë. [13] Pël ëakta
nent epël yaë. Pit ka poutë ilëak orö yesem
wisën eim wë. Pël yeem omën muntaröa
omnantön kön wieë pitëm ngönöt kain
wak kaö wesak yeem ngön utpet ke nen-
tere nent naëpanëët aim wë. [14] Pötaanök
pit utpet ke pipot ëëpanëën nem kentöök
öng ulwasörö pit kaalak omp wak ru wilak
pitëm kaat ngarangk ëëp. Pël ëëpna pötak
tiarim kööre toköröak ngön utpetat tiarën
niapënëak pitëm utpetatön ngaöl ëak sëp
wasëpnaat. [15] Nem ngön yeniak pipta
songönte epët. Öng kapir narö Aköpë kam-
taö ilap riak Setenë ënëm yes. [16] Ngönën
öng namp pim kurtak öng kapir narö wëën
pöt ngarangk elmëëp. Pël ëëpna pötak
öng kapir pörö pit ingre moröröa naëaan
omnant naön wëën ingre mor pöröak öng
kapir muntarö omën kaamök elmëëpnaat
won pörö yok pangk kaamök elmëëpnaat.

Ngönënë ngarangköröa ngönte

[17] Ar ngönënë ngarangk ya ompyaö
yamëngkauröa sumat isak mampun. Pël
ëënëak pöt pitëm naëaan ngönën ompyaö
ök aöre rë niulö pël yaaö piporö wet
rëak pël elmëën. [18] Pöta ngönte ngönën
pepeweri epël wia. "Purmakaöp ya kaamök
yaalniem koinöt nëmpënëak yaëën këmët
il mowariingan." Tapël nenteta epël wia.
"Ya omnamp pim ya yamëngkauta kangut
yok pangk öpnaap." [19] Omën kopëtapök
ngönënë ngarangk namp utpet yaë wesak
arim ëöetak ngön yaatak moulëëpënëak
yaan pöt kat mowiingan. Ën omën naar
ma naar namp pöröak niaan pötaar kat
mowiim. [20] Ën ngarangk namp saun nent
koirën pöt omën pouröa ëöetak moulmëak
wotpil mowasum. Pël ëën pim karurö
itenak kas ëëpnaan.

[21] Ne Anuture Yesu Kristoore ensel Anutuu yaö elmëaurö pitëm ëöetak kosang wesak epël yeniak. Ni ya pipët këëkë wesak ngarangk ëëm. Pël ëak ni ngön nenta songönte nokoirën wë teënt nimtë könöök ök mangan. Pël ëak omnarö omnant mööngkraar kangk elmëëngan. [22-25] Ni omnarö ngönën yaatak moulmëëmëak teëntom mores kepönöök wiak welaköt elmëëngan. Pöta songönte epët. Omën narö pitëm saunat yoolök wiaan pöta kangut naaröön yaëën ityaangk. Ën naröaat ëlëëp wia. Ënëmak oröön itaampenaat. Pöta ök omnaröa ompyaö yaaut yoolök wia. Peene yoolök wi naön yaë epot yok pangk akun wali ëlëëp wi naöpan. Ni teëntom köntak omnarö ngönën yaatak moulmëëm pöt omën pöröa saunatë kangut nim rangk isëpnaat. Pötaanök nimtë wëwëet ngarangk ëën lupmer kölam wiaap.

Ni yaumanre ya këlangön yaën. Pötaanök won sëpnaan i yaapöt pëën nënganëp wain i kot nentaring na pël ëëm.

6

Inëënöröa ngönte

[1] Inëën yaaö ngönënring pöröak pitëm ngarangköröen, "Kaöarö" pël weseë ping wesak ap. Pit pël naën ëëpna pöt omën narö pöten itenak Anutuu yapintere ngönënte wak irëak aöre utpet wesak aö pël ëëpnaat. [2] Inëën yaaurö pit pitëm ngarangk Kristoon kön wi kosang wesak wë pörö pitën, "Pi nem karip," pël wesak wak irepan. Pit pitëm ngarangköröen epël kön wiip. "Pi Kristoon kön wi kosang yemowasën lup sant yaalmë. Pël ëën ne ya yamëngkën pöta këët öpnaat." Pël kön wieë pit weë ngentiak inëën panë elmëëp.

Omën këëtre mosutë ngönte

Ni omnarö ya pöt mëmpnaan kosang wesak rë moulöm. [3] Omën namp tiarim Aköp Yesu Kristo pim ngön këëtere Anutuu ënëm yaauta ngönte sëp wesak maimet aim wë pipop [4] pi pimtën kön wiin isën kön won pan wë. Pël ëak pi irikor ëak wë omën mosutön ngön kosang wesak aimeë ngön lup nantë songönötëën ngön nga elëpënëak kent yaë. Pël yaë pötök omën epot yaarö. War, komkap, ökre was, omnampön köpël wë pas köntak, "Pi utpet yaaup," pël wasö pël yaaö pöt yaarö. [5] Pël ëak kët ël epotë ngön ke urak aim wë, omën ke pil yaë piporö pitëm könöt ëngk ma e wia. Pël yeë ngönën këët këëkë wak naön yaë. Pël yeem pit epël yewas. "Aköpë ngönëntakël wëaö pöt monere urömaring wëaut," pël yewas.

[6] Yaap, omën namp pi pimtë omnantön, "Ne yok pangk ëa," pël weseë Aköpë ngönënta ënëm ëëpna pöt yok pangk omën ompyaut kësang orö moreëpnaat. [7] Tiar tiarimtë songönte ëwat wë. Ëlöröak elek niwilaurö. Wë ënëmak wel wiak elek tapël sëpenaarö. [8] Pötaanök kaömpre poë korõpre pöt wak wë pöt, "Yok pangk ëa," pël wesak öpenaat. [9] Ën omën narö monere uröm kësang pan koirëpënëak kent yaë pipörö pit Setenök morök elmëën pim kalaapöök öpnaat. Pël ëak omën pasutön kent yaaö pötak wer moön kö sëpnaarö. [10] Monere urömatön kent yaaö pötak utpet ke nentere nent pötë songönte pël yaë. Omën narö monere urömatön kent yaëën pötök wer moön ngönën sëp wesak këlangön kaö kat wieim wë.

Pool pi Timoti ompyaö öpënëak mëëa

[11] Anutuu omnamp ni, omën ke pilöt kasëng mamp. Pël ëak wotpil wëaö, ngönënring wëaö, kön wi kosang yewesautaring wëaö, lup sant yaautaring wëaö, weë ngentiak ulöp ngarngar yaautaring wëaö, wiap së së yaautaring wëaö, omën pipotring ömëëtaan weë panë ngentiim. [12] Ni Kristoon kön wi kosang yewesautaring ömëëtaan weë ngentiim. Pël ëak wëwë kosangët wak öm. Ni omnaröa ëöetak Anutuun kön wi kosang wesan pöt mëëan pötak pi wëwë kosang pötak ömëak yaö niwesa. [13] Anutu omën pout wëwë yaningkaupre Yesu Kristo Rom yang ngarangk Pontias Pailatën ngön yaapët kosang wesak mëëaup piarpim ëöetak kosang wesak epël yeniak. [14] Aköpë ngön kosang wes yaningk pipot irikor ëëre omnaröak utpet wesak aö pël ëëpanëën ngarangk këëkë eim wëënak tiarim Aköp Yesu Kristo orööpnaat. [15] Anutuuk akun wiaut wia pötak pimtok Kristo tekeri wes ulmëëpnaat. Pimënt kopëtapökëër ërëpsawiaring wëwëere weëre kosang pötë pepap pi omën omp aköröa Omp Aköp, pimënt tapöpökëër kaöaröa Kaöap. [16] Pi kopëtap wel yawiaut wonöp, ëwa panë omnaröa nasënganëëta öngpök wëaup. Omën nampök piin itnaangkën ëaup, peeneeta nampök itnaangkanëëp. Weëre kosangre yaya

yamëëa pöt pim naë wieëaut om wiakaim
wiaap, kosang pan. Yaap.

Omën omnant selap wieëauröa ngönte

17 Ni omën omnant selap wieëauröen
ök mam. Pël ëën koröp ngaarëk wak
omën lëngë sëpna pipotön kön wiin pitëm
kaamököt pël ëën kosang wesak öpan.
Anutu pi moup pepap puuk omnant ulöl
wes ningkën wak ërëpsawiaring öpenaap
piin kosang wesak öp. 18 Ni ök mam. Pël ëën
omën omnant selap wieëaurö ya ompyaut
selap mënak perper ëak pitëm omnant kom
ëak omën muntarö mamp. 19 Pël ëëpna
pötak pitëm ënëm kaamök elmëëpna omën
weëre kosangringöt koirak wëwë kosang
këët öpnaat.

Wa korkor ngönte

20 Timoti, ni Anutuu ngön nina pipët
këëkë wesak ngarangk ëëm. Pël ëak ngön
pas kë won pipot kasëng mamp. Omën
narö tiarim ngönëntaan kööre tok yaalni
piporö pitëm ngön pipten, "Ëwat kësangöt
yewaut," pël kaar ya. 21 Pit, "Ten ëwa-
tringörö," pël aim olëak irikor ëak ngönën
kasëng menaut pötaanök.

Anutu pim komre kolap pöt arim naë
wiaap.

[Yok pi tapët. Ne nim pepap, Pool.]

2 Timoti

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 36 pöta ök won sëën Pool kaalak wii kaatak wë Timotiin epwer retëng ë mena. Pool pi pimtë wel wiipna akunet temanöm yesën kön weswes ëeë Timoti pim Epesas kak ingre mor saurö ngarangk ëëpnaal ngan rë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-2*
Yoöre ërëpre wa korkor ngönöt *1:3–2:13*
Weteteere pepanöm ngönöt *2:14–4:5*
Pool pimtë ngönte *4:6-18*
Ngön mëët *4:19-22*

1-2 O Timoti nem ru ulöpöököp ne Pool Anutuuk Yesu Kristoë ngön yaaö omën sumëak neulëak tiarim wëwëet Yesu Kristooring yal mangkën nimpnaat kosang wesak niia pöten ök niamëak wes nemëaupök pep epwer retëng ë yaningk.

Anutu Pepere tiarim Aköp Yesu Kristo piarpim komre kolapre ya ngësre mayaap pöt ningkën nim naë wiaap.

Tiar ngönëntaan ëö ëëngan

3 Nem ëere peparöa eima pöl neenta lupmer utpetat won wiaan kengkënring wë Anutuun inëën elmëeim wë. Pël ëeë nimëën yak kët ël epotë Anutuun kimang maimeë yoöre ërëp maim wë. 4 Ne sëp yaniwasën nim neen yaköm ëën ing ëan pöten kön wieë ërëpërëp kësang pan ëëmaak yak niin itaampaaten kent yaë. 5 Ne nim kön wi kosang pan weseim wëën pipten kön wia. Kön wi kosang ke pil pipët nim öng ëap Loisre ëlëp Yunis piarpim eimautak niinta tapël yaën pël kön yaniwi. 6 Pötaanök nim könö it nganga niwesak epël niamaan. Ngaan nem moresiar nim kepönöök yaniwiin Anutuuk welaköt elniin ngönën ya mëmpëak weëre kosang waup. Pötaanök weëre kosang pöta këët ngarangk ëak ulöl wasum. 7 Nim elnia pöten kön wieë epël kön wiim. Anutu pim Pul tiar yaningk pöök kas ëëpenëak naalniin weëre kosang ëëre lup sant ëëre tiarimtok tiarimtën ngarangk ë pël ëëpenëak yaalni. Pötaanök weëre kosang waö pöta këët ngarangk ëak ulöl wasum.

8 Ni tiarim Aköpë ngönënte ök amëëtaan ëö ëëngan. Pël ëak ne pim yaat yamëngkën wii kaatak neulëaup neenta ëö ëëngan. Ni Anutuu naëaan weëre kosang wak nem yaaul ngönëntaan këlangön kat yawiem kön wiin pangk ëëp. 9 Anutu pim tiar utpetetakaan niwak wotpil öpenëak yaö niia pöt tiarim ompyaö nentaan won. Ngaanëër pan Anutu pi yang epër won wiaan Yesu Kristook tiar ompyaö niwasëpnaat pël kön wia pötak komre kolap elnia. 10 Pim komre kolap elnia pötak peene tiarim utpetetakaan niwaup, Yesu Kristo, yaaröön tekeri yes. Kristo pi weleta weëre kosangöt wa olëak pim ngön ompyautak wëwë kosang wiakaim wiaapna pöt war wes yaningk. 11 Pël ëën Anutuuk ne pim ngön yaaö omën sak ngön ompyaö pöt aöre rë moulö pël ëëmëak neulëaup. 12 Pël ëaut pötaanök ne këëmre këlangönring wëaup. Pël ëeë pöten ëö naën nem kön wi kosang yewesaup Anutu pöpön kön selap naën yaaup pi weëre kosangringëpök nem ya yamëngkautre wëwëet ngarangk elnëëpënëak yemangk pöt pout ngarangk ëak wëën akun kaöaö temanöm sëpnaat. 13 Ngön yaap nem këmtakaan ök yeniak pipta ököök ëëm. Ni Yesu Kristooring yal menak wë ngön pipët piin kön wi kosang wasööre lupmerök sant mowasö pël ëëmëën yeniak pipël ëëm. 14 Ni Anutuuk omën ompyaö ngarangk ëëmëak nina pipët ompyaö wesak ngarangk ëëm. Ngëëngk Pul tiarim lupmeri wia pöök kaamök elniaan ya pipët mëmp.

15 Ni ëwat wëën. Esia yangerak ngönën omën pourö ne sëp newesaut. Pitëm naëaan Piselasre Emosenis piaripta. 16 Aköp pi Onesiporas pim öngre ruuröen yaköm elmëëp. Pitëm pepapök ne wii kaatak wëën kaaö naalnëën akun kësang nem naë wais ya kë neweseimaup. 17 Pi Rom kak wais neen ap weseim wiak nokoiraut. 18 Aköpök kön wiin pangk ëën akun kaöaöök yaköm elmëëp. Pi Epesas kak nemëën inëën ya kësang mëneimaut. Pöten iteneimaup niinta ëwat wëën.

2

Poolök Timotiin Yesu Kristoë nga omën sëpënëak mëëa

1 Nem ruup ni, tiar Yesu Kristooring yal menak wëën komre kolap yaningk pötak weëre kosang sak öm. 2 Pël ëak omnaröa itöök nem ngönën ök niaan kat wia pipot nuukta tapël omën naröen kön wiin ya

ompyaö mëmpnaarö pël ëën pöt pitën
maan omën muntaröen ök map.
3 Ni Yesu Kristo pim nga omën ompyaö
namp pël sak tenring këëmre këlangönë
rangk öm. 4 Ne nim ömëël pöten kön wi-
imëëk yak ngön nokoliit ök niamaan kat wi.
Omën namp kööre tokörö il wasëpënëak
nga yaatak wë pi ya muntat namëngkën
yaaup. Ngaaröa kaöapök pim yaaten ite-
nak kent ëëpënëak nga ya kopëtet ompyaö
wesak mëmpnaat. 5 Ën namp pi omën
muntarö il mowasëpënëak ngaal witwit
yeem ngasam pöta ngön kosangta ënëm
naën ëëpna pöp këët naön ëëpnaap. 6 Ën
namp pi ya lupöök akun poutë ya kaö
mëneim öpna pöp puuk wet rëak ya
lupöökaan kaömp këët öpnaap. 7 Ngön
pipot ingre mor saurö tiarim wëwëeten
ya. Aköpök kön koir ningkën nem ngön
ök yeniak pipotë këëtön ëwat sumëët. Pö-
taanök kön wiaam.
8 Ni Yesu Kristoon kön wiaam. Pi omën
omp ak Tewit pim ëapök weletakaan wal
ëaup ngön pöt ngönëntak ök ni yeë pöt. 9 Ne
ngön ompyaö pipot ök yaan omnaröak nem
ngönten kaaö ëën utpet yaauröen yaalmë
pöl këëmre këlangön ke nentere nent kat
yenewi. Pit wii yenetë. Pël ëautak Anutu
pim ngönte wii natëën yaë. 10 Pötaanök
ne Anutuu yaö wesaurö pitëmëën këëmre
këlangön epot kat yawi. Pit Yesu Kris-
took utpetetakaan moön Anutuu ëwaatak
wakaim öpënëak këlangön kat yawi. 11 Ngön
epël wia epët yaap.
"Tiar pim weletak yal menan pöt wëwëe-
takta yal mempenaat.
12 Tiar këlangön kat yawiem weë ngenti-
ipena pöt piiring ngarangk sëpe-
naat.
Tiar pi yak mowasëpena pöt puukta tiar yak
niwasëpnaat.
13 Tiarim ngön kosangët wiap sëpna pöt pim
ngön kosangët kosang sak wiaap-
naat.
Pi nalre nal naën yaaup."

Ya omën namp Anutuuk itaangkën ompyaö yaë pöta ngönte

14 Ni ngön epët ngolöp wesak Anutuu ëöe-
tak omnaröen mëak pit ngön utpetatëën
nga elepan pël mam. Pël yaë piptak
kaamök naalmëën ngön utpet pötök pöt
kat yawiaurö utpet yemowas. 15 Anutuuk
niin kön wiin kë sëpnaataan weë ngentiak
yaat mëmp. Pël yeem ngön këët wotpil
tekeri wesak maim wëën omën ëöaat nim
rangk nawisën ëëpnaat. 16 Ngön pas kë won
Anutuu kent naën pipot apan. Pipotök ut-
petatë kanöök wes mëën Anutuun kasëng
mempanëën. 17 Kaar pipot ëmpöl kaöatë
yaë pöl ulöl sak utpet yewas. Omën ke
pil yaauröakaan naar Aimeniasre Pailitas.
18 Piarip irikor ëak ngön këët kasëng menak
ënëmak weletakaan wal ëëpenaat ya pöt
yok oröa pël kaar aimeë omën muntaröa
kön wi kosang yewasaut utpet weseim wë.
19 Pël yaatak Anutuuk pim ingre morörö tiar
ka wap ket ëak wesirën taintaë taua. Wap
pöta möönöök ngön epël wia. "Aköp pi pim
omnaröen ëwat wë." Pël ëak munt nent
epël wia. "Omën Aköpön, 'Yaap pi tiarim
Aköp,' pël maimeë pim yapinte wak yaaurö
pit utpetat kasëng mamp."

20 Omën omnant kësang wieëaupë ka
kaöetak kelön nant omën sum kësangët
koolre siluwa pötök ket ëëre këraare yan-
gatök ket ë pël ëaut wia. Nant ya kaöatë
yaut, nant pasutë yaut pël ëak wia. 21 Namp
pi omën pas pöt kasëng menak pim lupmer
kölam wasën pöt pi kelön ya kaöatë pötë
ök sëpnaat. Pël ëën Ka Pepapök piin kön
wiin ompyaö ëën peram mowasën pi yaap
Ka Pepapëën ya ompyaö ke nentere nent
mëmpnaat.

22 Timoti ni omp ulwasöröa kentre
kaur yaaut sëp mowesak öm. Pël ëak
omën lup kölamring wë Anutuun kaamök
elmëëpënëak maim wëauröaring wotpil
wëëre kön wi kosang mowasö, lup sant
elmëëre mayaaptaring wë pël ëëmëën
weë ngentiim. 23 Ni köpël ngön utpet
pipot kasëng mamp. Pipotök nga koir
yaë pöten ëwat wëën. 24 Aköpë inëën
yaaö nampök ngaal witwit ngön epan.
Pi omën pourö ngöntre kar elmëeimeë
ompyaö wesak ngönën ök maim öp. Pël
yaëën nampök piin utpet yaalmëën pöt
ya sangën elmëëpan. 25 Pël ëak omën
pim ngön wa olë yaaurö pitën wiapre kor
elmëak pitëm könöt wotpil mowasëp. Pël
ëën pit Anutuuk kaamök elmëën lup kaip
tiak ngön këët ëwat sëpën sa. 26 Pël ëak
pitëm lupöt kan tëën ngaanëër Setenök
pim ngön ngaarëk öpënëak kalaapö mowiin
wak wakaima pörekaan ent ë olëak ompyaö
sëpnaat.

3

*Akun kaöaö temanöm yesën wa irikor
kësang orööpnaat*

1 Ni epël kön wiaam. Akun kaöaö te-
manöm yesën könöm ke nentere nent
orööpnaat. Pöt epot. 2 Omnarö pitëmtën
kent ëën keimön ëëpnaat, monatön kentre
kaur ëëpnaat, pitëmtën wak isak apnaat,
ieping ëëpnaat, Anutuun ökre was apnaat,
pitëm ëlre peparöa ngönöt wa olapnaat,
omnant mangkën yoöre ërëp nemaan ëëp-
naat, Anutuun ngëëngk nemowasën ëëp-
naat, 3 omën pitring irëauröenta ngön-
tre kar naën ëëpnaat, omnaröak mayaap
elmëëpënëak yaëën kangiir nga elmëëp-
naat, omnaröen ökre was apnaat, pitëm-
tok pitëmtë koröpötön ngarangk naën ëëp-
naat, kentre imënöröa yaë pöl ëëpnaat,
omën ompyaö yaautön kööre tok ëëp-
naat, 4 pitëm karuröen morök elmëak kööre
toköröa moresi moulmëëpnaat, teënt pan
köntak pitëm kön ëngk ma e pötë ënëm
ëëpnaat, pitëmtok omën kaöarö pël kaar
apnaat, koröpöökë omnantön kent yeem
Anutuun kent naën ëëpnaat. 5 Pël yeem
pit koröpöök Anutuu ënëm yaaö kaarkaar
sak wë Anutu kasëng menak öpnaat. Ni
omën ke pilörö kasëng mamp. 6 Pitëm
naëaan narö ëlëëp ka nantë së ilëak öng kön
wonöröen ngön kaar ke nentere nent mëak
pitëm ngönën kaar pötë ënëm ëëpënëak
morök yaalmë. Öng pörö pitëm saunatë
könömöt wetak wë kön selap wëaurö ken-
tre kaur ke nentere nent pötök wer moön
ënëm yaaurö. 7 Pit kët ël epotë ngön
kat wiak kön ya mëneimeë ngön këëta
songönte ëwat nasën yaaurö. 8 Omën
öngörö morök yaalmëa pörö ngaan Sanisre
Sampris piarpim Moses pim ngönten kööre
tok elmëa pöta ök ngön këëtaan kööre tok
yaaurö. Pitëm könöt utpet yaaurö yak
kön wi kosang yewesaut kaëngk yaaurö.
9 Pitëm omnant yaautë këët kaö naaröö-
pan. Sanisre Sampris piarpim ëa pöl
köpël yaauta këët tekeri sëën omën pourö
itaampnaat.

*Weëre kosang taueë Anutuu ngönta ënëm
yaauta ngönte*

10 Ni neering yesaup nem ngönën ök
yamëëaöre kan yaaö, omnant yaaö poutë
songöntere Anutuun kön wi kosang
yewesaöre ya wiap yaaö, lup sant yaaöre
këëre ngaatë rangk wë, 11 omnaröak utpetat
kësang yaalnëaöre këlangön kat yawiaö
pötön ëwat wëën Antiokre Aikoniamre
Listra ka pötë së wë këlangön kaö kat
wieim wëën Aköpök utpet pötë öngpökaan
ent ë neulëaut pöten ëwat wëën. 12 Omën
narö Yesu Kristook yal menak Anutuu
ngöntak öpna piporo kööre toköröak
utpet mowasëpnaat. 13 Ën omën utpet
kaar yaauröak omnaröen morök yemaan
Setenökta pitën morök tapël maan utpet
panë sëpnaat.

14 Ni pöt, ngön kë kat wiak kön wi
kosang wesan pipot taintaë wak öm. Ni
ten ngön pipot rë niulauröen ëwat wëën.
15 Nimtënta ëwat wëën. Nim kotuukaan
ngëëngk ngönën pepewer sangk kelak kat
wieimaup yak pötak kön ompyaut ningkën
Yesu Kristoon kön wi kosang wasën Anu-
tuuk utpetetakaan niöpnaap. 16 Ngönën pep
pipot pout Anutu pimtë Pulöökë kaamök-
tak oröaut. Pötaanök ngön pipotök ëwat
ninak tiarimtë utpetatön pet yaalni. Pël
ëak tiarim wëwëat ompyaö niwesak wotpil
öpena pöt rë yanuul. 17 Kopëta niwasën
Anutuu omën kë panë sak ya ompyaö ke
nentere nent mëmpenëak ngönën pep pöt
oröa.

4

*Poolök Timotiin Anutuu ngön këët kosang
wesak ök mapënëak mëëa*

1 Ne Anutuu ëöetakre Yesu Kristo omën
wel wiaare öp wëaurö tiarim ngönte ë pet
irëpnaapë ëöetak pim akun kaöaöök wais
wa ngaöök nimëëpna pötaan kosang wesak
epël niamaan kat wiim. 2 Anutuu ngönte
ök mëak omën pötaan kent yaauröere kaaö
yaaö pouröen wiap elmëak kosang wesak
ök mam. Pël ëën ngön pötak elmëën pitëm
lupöt it nganga sëp. Pitëm utpetatön nga
maan lup kaip tiip. Konöt kosang mowasën
Anutuu kanöök sëp. Pël yaëën kët ël epotë
wiap elmëak këëkë wesak rë mouleim öm.
3 Ënëmak akun nent temanöm sëën omnarö
wotpil ngönten kaaö ëak pitëmtë kentötë
ënëm eimeë ngönën kaaröt kat wiipënëak
yeem pëël maan rë yemoula ke nampre
nampörö wais rë mouleim öpnaat. 4 Pël ëën
pit ngön këët kasëng menak ëlar ngön pöt
kat wieim öpnaat. 5 Ni pöt, kët ël epotë kön
tektektaring wë këëmre këlangönë rangk
öm. Pël ëeë omnaröen ngönën ök maim

öm. Nim omnarö kaamök ëak ngönën ök
yemaan ya pöt panë wesak mëmpeim öm.

Pool pi ya pet irëpënëak mëëa

6 Wain iit Anutuun kiri yaalmë pöl nem
iit lë olemëak yeë. Nem wëwë epët sëp
wasuma akunet temanöm yes. 7 Ne nem
yaat weë ngentiak mëneimaut. Nem yaat
mëmpö wais pet ir yoolak. Kan yaö neea
pöök mësaö wais yaö neeaurek yaarö. Nem
kön wi kosang yewesaut wil këlok naën.
8 Pël ëën peene pöt kutömweri ul ë rangiaut,
sum kësangring omën wotpilöröaan yaö ëa
pöt nemëën ëaut akun kaöaöök Omp Aköp,
ngön ë pet yairaö wotpilëp puuk nam-
naat. Pöt nemënt pëën won, pim orööpna
akuneten kent ëak kor wakaimaurö pitta
mampnaat.

Ngön mëët

9 Peene teëntom nem naë waisum.
10 Timas pi yangerakë omnantön kentre
kaur ëak ne sëp newesak Tesalonaika kakë
sa. Pël ëën Kresen piita Kalesia yangerakë
yesën Taitasta Talmesia yangerakë sa.
11 Pël ëën Luk pimënt tenip wë. Pötaanök
ni Maak koirak arip waiseë. Pi yok
pangk ya kaamök elnëëpnaap. 12 Tikikas
pöpökëër nook wes mëën Epesas kakël sa.
13 Nim waisumë pötak nem ulpëën waliip
Troas kak Kapas pim kaatak wiaan pöp
wak waisum. Pël ëak pep pepatring ket
ëautre imën koröpöök ket ëaö pipotta wak
waisum. Ne pep imën koröpöök ket ëaö
pipotön kent pan yaë.

14 Ainötök omnant ket yaaup Alesanta
pi utpet kaö elnëaut. Pötaanök Aköpök
kangut mampnaat. 15 Niinta omën pöpön
ngarangk këëkë ëëm. Pi kosang ëak tenim
ngönöt wa olëaup.

16 Wet rëak nem ngön yaatak neulëa
pötak omën namp ne kaamök naalnëën,
won pan. Omën pourö ne sëp newesa.
Aköpök pitëm korar elnëa pöta kangut won
wes moolap. 17 Aköp neering wë ngönën
ulöl wasën köpël omnaröeta kat wi pet
irëpënëak kaamök elnëak weëre kosang ne-
nak utpet kaöatë naëaan ent ë neulëaut.
18 Aköp pi utpet ke nentere nenta öng-
pökaan newak ompyaö wesak kutömweri
wa ngaöök nemëëpnaap. Tiar akun poutë
pim yapinte ngaarëk wak aim öpa. Yaap.

19 Ne Akuilaare pim öngöp Prisilaare One-
siporasë öngre ruurö pit pouröaan yowe
yemak pël ök mam. 20 Erastas pi Korin kak
wakaimaup. Tropimas yauman ëën Mail-
itas kak ent ë moulmëaut. 21 Kentre wap
akunet temanöm sëpanëën teënt waisum.

Yupulasre Putenre Lainasre Klotiaare in-
gre mor eprek wëaö pourö pitta yowe
yenia.

22 Aköp nim könöpring öp. Pim komre
kolap pöt arim naë wiaap.

[Yok pi tapët.
Ne nim pepap, Pool.]

Taitas

Yesu pi wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 35 pöta Ök won sëën Poolök pep epwer Taitas pimëën retëng ëa. Taitas Krik omën Poolring wakaimaupök Krit kustak ingre mor saurö ngarangk ëak wëën Poolök epwer retëng ë mena. Pim pep epwer pöt, Taitasën tolëël ngarangk ëëpën pöta ngönöt mena. Ngön epët 1 Timoti pöweri wia pötë ök.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-4*
Ngönënë ngarangköröa ngönte *1:5-16*
Omën pouröa ngönte *2:1-15*
Wa korkorre pepanöm ngönöt *3:1-11*
Ngön mëët *3:12-15*

1 O Taitas, ne Pool Anutuu inëën yaaupök
pep epwer retëng ë yaningk. Puuk Yesu
Kristoë ngön yaaö omën neulëak pimëën
yaö elniaurö arim kön wi kosang yewesaut
taë wasën pim wëwëetak wë pöta këët
këëkë ëwat sënëak neulëaut. 2 Ne ar ya
kë sak wëwë kosangët önëëtaan kor önëak
arim kön wi kosang yewesaut taë yanuwas.
Anutu pi kaar naënëpök yangerak omnant
naaröön wiaan pötaan kup nuwia. 3 Pël ëak
puuk ënëmak pim akun wia pötak wëwë
kosangta songönte pim ngöntak tekeri wes
nina. Anutu kama yanuwa pöpök ngön epët
nenak ök amëak neaan pël yeë.
4 Taitas niin ngönën ök niaan nem yeë pöl
kön wi kosang wesak nem ru panë saup,
niin yoöre ërëp yeniak.

Anutu Pepere tiarim kama yanuwaup,
Yesu Kristo, piarpim komre kolapre
mayaap pöt ningkën arim naë wiaap.

Ngönënë wotöökröröa ngönte

5 Ni ingre mor sauröa naë omën nant kor-
rar wia pöt wotpil wesak ka poutë ngönënë
wotöökörö moulmëëmëak nem ök niia pöl
Krit kustak niulëën wëaup. 6 Ne epël ök
niiaut. Omën namp pi omnaröa itöök ke-
tre saun won panëëpök öng kopët nam-
pringëp, pim ruuröeta Kristoon kön wi
kosang yewesauröak pitëm kentöökë ënëm
ëak utpet naën yaaöre pitëm ëlre peparöa
ngön wa nemoolaan yaaö omën ke pilëpök
ingre moröröa kepönöök moulmëën öp.
7 Ngönënë wotöököp pi Anutu pim yaat
ngarangk yaaupök omnaröa itöök ketre
saun won, wotpil öp. Pi pimtën ping wesak
ëak ya sangën teënt ëëpan. I ngaat nak
kön irikor ëak omnarö köntak mööpan.
Monere urömatëën war ëëpan. 8 Omën
kamaatëaanörö ngöntre kar elmëëp. Kön
ompyautaring wë wotpil ompyaö öp. Pimtë
wëwëet ngarangk ëëp. 9 Pi tenim ngönën
kë rë yanuul pöt taë wes wak öp. Pël ëeë
ngönën kë pöt rë moulööre omën ngön pöt
wa yoolëauröa kaaröt tekeri wasö pël ëëp.

Krit kustak kaar omnarö selap wakaima

10 Omën selap ngön wa yoolëaurö wë. Pit
ngön mosut ëak morök yaalni ke pilörö
selap Yuta omën, "Ar Anutuu ngönta ënëm
panë ëënëën arim koröp kaut ileë," kaar
pël yaaö pöröa naëaanörö. 11 Pit monere
urömat öpënëak ngönën naëpanëët aö om-
pöröere pitëm öngre ruurö utpet yemowe-
saurö. Pötaanök ngönënë wotöökörö ar pit
il mowarieë. 12 Pitëmtë Krit kustakaan ëwat
omën nampök epël ök ëa. "Krit omnarö ten
kaar yaaurö. Ten animauröa ök kë köntak
yeem wisën yaaurö." 13 Krit ëwat omën
pöpë ök ëa pöt yaapët. Pötaanök pitëm
kön wi kosang yewesaut taë wesak öpnaan
kosang wesak ök maë. 14 Pël ëak pit Yuta
omnaröa ëaröa ngön pasutre omën ngön
këët wa yoolëauröa ngön kosang wesak ya
pipotön kat wiipan pël maë. 15 Omën pitëm
lupötë kölam wë pörö pit omën poutön kön
wiin kölam wia pël yaaurö. Ën utpetatök
pitëm lupötë utpet wasën Kristoon kön
wi kosang newasën yaaö pörö pit omën
poutön kön wiin kölam won pël yewas.
Pöt pitëm könre lupöt pu wariin ompyaöre
utpet pöt kom naën yaaurö pötaanök. 16 Pël
yaëëtak Anutuun ëwat wë pël yaauröak
pitëm yaautök pi kasëng yemangk pöt pet
yaalni. Anutuuk pitën itaangkën utpet pan
ëën pit pim ngönte wa olëak omën ompyaut
ëëpënëak ëën pangk naën yaaurö.

2

Öngre omp ulöpöröa ngönte

1 Pit utpet ke pipot yaauröak ni pöt
ngönën këët pëën rë moul. 2 Omp
ulöpöröen i ngaat nak kön irikor ëëpan pël
ma. Pit omën ompyaut yaëën omnaröak
pitën ping wesak ap. Pël ëak pitëmtë
wëwëat ngarangk ëëp. Pël yeem këëkë
wesak kön wi kosang wasööre neneren lup
sant elmë pël ëëp. Pël yaëën omnaröak
pitëmëën utpet yaalmëën pöt kosang sak

öp. [3] Tapël öng ulöpöröenta öngöröa
Anutuu ngön ngaarëk yewa pöl ëëpnaan
ök ma. Pit omnaröen utpet wesak mepan.
Pël ëak i ngaat keimön nëmpan. Pël yeem
öng ulwas ompringöröen ompyaö yaaö
pöt rë moulak pet elmëëp. [4] Pël ëak öng
ulwas pöröen pet elmëën pitëm ompre
ruuröen lup sant elmëëpnaan. [5] Pël ëak
pitëmtë wëwëat ngarangk ëak lup kölam
öpnaan. Pël yeem pitëmtë kaatë omnant
këëkë wesak ngarangk ëak omnaröaan
ompyaö elmëak ompöröa ngönöt ngaarëk
öpnaan. Pit pël yaëën pöt omnaröak pitëm
yaautön itenak Anutuu ngönten utpet
wesak naëpan.

Omp ulwasöröa ngönte

[6] Öngre omp ulöpöröen mëëa tapël omp
ulwasöröenta ök ma. Pitëmtë wëwëat
ngarangk ëëpnaan kosang wesak ök ma.
[7] Ni ompyaö yaaö pötaan wotöök rëak wëën
omnarö nim yaaö pöten itenak ök ëëp. Ni
rë moulömëën, wotpil wë këëkë wesak rë
moul. [8] Ngön kë omnaröak wa utpet we-
sak naën ëëpna pöt pëën ök ma. Pël ëën
nim kööre tokörö pit tiarën utpet wesak
niapënëak ök ëën pangk naën ëën ëö sëp-
naan.

Inëën ruuröa ngönte

[9] Inëën ruuröen pitëm kaöaröa ngönöt
ngaarëk wak ompyaö wesak ya mëngkën
pit itenak ya ërëpërëp ëëpnaan ök ma.
Pitëm kaöaröen ngön utpetat kangiir
mepan. [10] Pit pitëm kaöaröa omnant këkain
ëëpanëp ompyaö wesak pitëm ngönöt
ngaarëk öp. Pël ëën pit itenak, “Yok pangk
yaë,” pël wasëpnaan. Inëën ruurö pit ya
ompyaö ke pil yamëngkën Anutu tiarim
kama yanuwaup pim ngönënte ngaarëk
sëën omnaröak itenak kön wiin, “Ngön pöt
ompyaut,” pël wasëpnaat.

Tiar lup kölam wë Kristo pim akun kaöaöön kor öpa

[11] Anutu pi yang ël epotë omën pourö
kama niöpënëak pim komre kolap pöt tek-
eri wes nina. [12] Komre kolap pötak Anutu
kasëng menak wëaö pötere yangerakë ken-
tre kaur pöt sëp wesak e yangerak wë ep-
takëër tiarim wëwëat ngarangk ëak wot-
pil wë omën Anutuu ënëm yaauröa wëaul
öpenëak rë yanuul. [13] Pël ëën tiar wëwë pö-
takël wë kön kosang wiak kë ompyaö oröön
ërëpsawi ëëpena pöten kor eim wë. Yaap,
tiar kor eim wëën Yesu Kristo yaaröön
pim ëwaat tekeri sëën itaampenaat. Pi
tiarim Anutu, ompyaö yanuwas pöp, [14] tiar
utpetatë öngpökaan kama niwak kölam ni-
wasën pim omnarö pël sak wë kosang we-
sak ompyaö yaaö pöt ëëpenëak pim wëwëet
tiarimëën keimön naën kësangën elniak
wel wia.

[15] Ngön pipot pout ök ma. Weëre kosang
nina pöt pout wak wë ngön pipot öpnaan
ke urak mëak wa olapanëën kosang wesak
ma. Pit niin kön wiin iraan nim ngönte wa
olapan.

3

Tiar wëwë ompyautak kosang sak öpa

[1] Nim ingre mor sauröen yang
ngarangkröere kaöaröa iri öpnaan ngolöp
wesak ök ma. Pit ngönöt ngaarëk wak
wëën ya ompyaö nant mangkën pöt mëmp.
[2] Pit omnaröen utpet wesak mëak ngön
kosang mepanëp ompyaö elmëak ëpre
wiap elmëëp. [3] Tiar ngaan Setenök morök
elniin ngön këëta kanö irikor ëak köpël
wë ngön wa olaimaurö. Pël ëak tiarim
wëwëat ngarangk naën kentre kauratë
ënëm pëën eimaurö. Kët ël epotë tiar
utpet yaëën omnarö tiarën kaaö yaalniin
tiarimëntta neneraan kaaö eimaurö. [4] Pël
ëauröak Anutu tiar kama yanuwaup pim
ompyaö elniire lup sant elni pël yaaö pöt
tekeri wes ninak [5] kama niwaurö. Pi tiarim
wotpil yaautaan won, pimtë yakömtak pël
elniaurö. Pi tiarën yaköm elnieë tiarim
lupöt iirak pim ru niwasën Ngëëngk Pulöök
tiarim lupöt ngolöp niwesa. [6] Anutuuk Yesu
Kristo tiar kama yanuwaaupë tiarimëën
elnia pötaan Ngëëngk Pul pö tiarim naë wes
mëën wais kaamök kësang elnia. [7] Anutuuk
komre kolap elniak, “Wotpilörö,” pël niak
yaö niwasën kön kosang wiak kor wë wëwë
kosangët öpenëak pël elnia. [8] Ngön pipot
yaapöt.

Taitas, nem kentöök ni omën Anutuun
kön wi kosang wesaurö omën ompyaut eim
öpnaan kosang wesak omën yaap pipot
ëëpnaan ök ma. Pipot ompyaut, omnarö
kaamök yaalni. [9] Ngön utpet ke epëlöt
kasëng man. Ngön mosutëën nga elngan.
Ëere kööröröa songönöt kaö wesak angan.
Moses pim ngön kosangtak wia pötön nga
angan. Omën pipot pout mosut, kaamök
naalniipanëët, pötaan kasëng man. [10] Ën

omën namp ngön kaar ëak ingre morörö
kom yaalmëën pöt akun nent ma nentepar
wotpil mowas. Pël ëën pi kat nawiin yaëën
pöt kasëng moman. [11] Ni ëwat wëën. Omën
ke pilëp korar wë utpet yaaup. Pimtë yaaut
tiarën pet yaalni.

Ngön mëët

[12] Ne Atemas ma Tikikas namp nim
naë wes mëën wais oröopna pötak teën-
tom nem naë Nikopolis kakë wais. Ne
kopi akunaöök pörek ömëak kön yawi pö-
taanök. [13] Ni Sinas, Rom ngön kosangöt
ëwatëpre Apolos piarip kaamök ompyaö
elmëak kamtaöökë omnant menak wes
mëën sëp. Piarip omnantön ngöntök ëë-
panëën kaamök elmë. [14] Tiarim ingre mor
saurö pitta ompyaö yaauta yaat këëkë we-
sak mënak kosang sëp. Pël yaëën narö
koröpöökë omnant ëël yaëën pöt kaamök
elmëën pitëm ngönëntak wëaut kë ëëp-
naat.

[15] Omën neering wëaurö pit pourö niin
yoöre ërëp yenia. Ngönëntak lup sant
yaalni pöröenta tapël yaalmë pël ök ma.

Anutu pim komre kolap pöt ar pouröa
naë wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne nim pepap, Pool.]

Pailimon

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 32 pöta ök won sëën Pool Rom kak wii kaatak wë pep epwer Pailimon pimëën retëng ëa. Pailimon pöp omnant kësang wieëaupök Kolosi kak wëën ingre mor saurö pim kaatak wa top ëeima. Poolë epwer retëng ëaö pöta songönte epël. Pailimonë inëën ru namp, Onisimas, pim omën nent këkain ëak kas Rom kakë sa. Pël ëak Pool koirak lup kaip tiak Kristoon kön wi kosang wesa. Pël ëën Poolök Onisimas kaalak Pailimonë naë wes yamëem Pailimonök pim saunet won mowasëpënëak pep epweri ök mëak mangkën wak sa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1-3*
Pailimon pimtëën yaya ngönte *4-7*
Onisimas pimëën kimang mëëaut *8-22*
Ngön mëët *23-25*

1 O Pailimon, ne Pool Yesu Kristoë ngönte
yaautaan wii kaatak neulëaupök Timoti
tepërim ngöntöp piiring wë tenpim ya
ngawiap nimëën pep epwer retëng ë yan-
ingk. 2 Öng Apia tenpim karipre Akipas ten-
pim yeë pöl Anutuu yaat kosang ngentiak
yamëngk pöpre ingre mor saö nim kaatak
ngönënëën wa top ë yaë pöröaanta yoöre
ërëp yak.
3 Anutu tiarim Pepapre Aköp Yesu
Kristo piarpim komre kolapre mayaap pöt
ningkën arim naë wiaap.

Pool pi Pailimonëën Anutuun kimang ngöntak yoöre ërëp mëëa

4-5 Pailimon, ni Aköp Yesuun kön wi
kosang wesak Anutuu omnaröen lup sant
yaalmëan pöt naröak aan kat wiaut. Pö-
taanök ne kët ël epotë nimëën Anutuun
kimang ngöntak yoöre ërëp maim wë. 6 Ni
omnaröen nim Kristoon kön wi kosang
yewesa pöten ök maan tiar Kristook yal ëak
wëën Anutuu tiarën ompyaö yaalni pöten
ëwat sëpënëak kimang yemak. 7 Ngöntop,
ni Anutuu omnaröen lup sant elmëën pit
ya kë sa. Pël ëën ne pöt kat wiak ya kë sak
ërëpërëp yeë.

Pool pi Pailimonön Onisimas sant mowasëpënëak mëëa

8 Ni lup sant yaalmëan pötaan epël nia-
maan kat wi. Kristook pim yaatak neulëën
wë. Pötaanök nook omnant ëëmëën këk
niamëak pöt pangk niamaat. 9 Pël ëë-
maatak tepër nampnampëën yak lup sant
yeë pötaan wiap wesak niamaan. Ne Pool
omp ulöpöp Yesu Kristo pimëën yak wii
kaatak neulëën wëaupök 10 Onisimas, nem
ruup, pimëën kosang wesak kimang yeniak.
Nem wii ka eptak wëautak piin Kristöe
songönte ök maan kön wi kosang wesak
nem ru sak wë. 11 Pi ngaan nim inëën
yaaupök pim akunet pet nairën wiaan nim
sëp wesautak ompyaö wesak kaamök naal-
niin ëaup, peene tepër pouwaar yok pangk
kaamök elniipnaap. 12 Pötaanök nook pi
nim naë wes mëën yewais. Pi nem ru
ulöpöökop yak ne sëp newesak nim naë
yewaisën ya këlangön yaë. 13 Ne Kris-
toë ngön ompyaut ök yaautaan wii kaatak
neulëën wëaupök pi nim urötak kaamök
elnëëpënëak kent yaë. 14 Pël yaëëtak ni pö-
taan kuure mak nenëaan wiaan piin maan
nem naë öpënëak kön nawiin ëaut. Pöt
ni ompyaö elnëak piin maan öpnaan ke
urak niamaaten kaaö yaë. Könöök pël el-
nëëmëëten kent yaë.

15 Ne kön wiin Onisimas pi kaalak wais
niiring sasa öpnaataan Anutuuk maan akun
kot nent sëp niwesa. 16 Ngaan pi nim in-
ëën ru wakaimaup. Peene pöt, pöt pëën
won. Pi nim ëan pöl Kristook yal meneë
yak inëën pëën won, nim kar panë sak
wë. Ne piin lup sant yaalmë. Ën ni ne
il newesak nim inëën ruupök nim ëa pöl
Aköpön kön wi kosang wesak wëën lup
sant kësang pan elmëeim ömëëp. 17 Ni kön
wiin tepër Kristoë yaat yamëngkauwaar
pël wesak pöt nim neen sant yaalnëën pöl
piinta elmë. 18 Pi utpet nent elnia ma omën
nent nim naëaan këkain ëa pöt ök neaan
kangiir nimpaat. 19 Ne Pool nemtë moresök
epël retëng yeë. Onisimas pim omën nim
naëaan wa pötë kangiir nimpaan. Ni ëwat
wëën pötaan ngolöp nuwesak epël neni-
angan. Ne kaamök elniin Kristoë omën
sak wëën pötaan nim naë kangiir nampë
kësang nent wia. 20 Pötaanök Aköpëën yak
ne ompyaö elnëak Onisimas sant mowas.
Tepër Kristook yal menak wëerek pël el-
nëën ya kë sumaan.

21 Ni nem këm ngönte ngaarëk ömëët
pël kön wieë pep epwer retëng ë yaningk.
Yaap, ne kön wiin ni il wesak munt nantta
ëëmëëp. 22 Ne kön wiin Anutuuk nim ki-
mang yamëëaut kat wiak wil neulëën nim

naë waisumaap. Pötaanök Onisimas pim nim naë waisëpnaatak ne nim naë wais ömaan ur nent kopëta was.

Yoöre ërëp ngönte

[23] Epapras, Yesu Kristoë ngönte ök yaautaan wii kaatak moulmëën neering wë pöp pi yoöre ërëp yenia. [24] Ën Maakre Aristakasre Timasre Luk neering ya yamëngka pörö pitökta tapël yenia.

[25] Aköp Yesu Kristo pim komre kolap pöt arim lupmeri wiaap.

[Yok pi tapët.

Ne nim karip, Pool.]

Ipru

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 37 pöta ök won sëën omën nampök pep epwer Ipru omën ingre mor saö naröaan retëng ëa. Omën retëng ëa pöp, tiar köpël. Pi ingre morörö kööre toköröak pitëm kön wi kosang yewesaut irikor yaalmëën kasëng mampënëak yaëën epwer retëng ë mena. Pi Kristoë yaatere yapintak Mosesëët il yewas pöt pet elmëa.
Pöt epël wia.

Kristook Anutuu songönte tekeri wes pet ira *1:1-3*
Kristook enselörö il yewas *1:4–2:18*
Kristook Mosesre Yosua il yewas *3:1–4:13*
Kristoë kiri yaaö yaatak Mosesëët il yewas *4:14–7:28*
Kristoë sulöp ngolöptak Mosesëët il yewas *8:1–9:28*
Kristoë kiri ëautak Mosesëët il yewas *10:1-39*
Kön wi kosang yewesauta ngönte *11:1-12:29*
Wa korkor ngön mëët *13:1-25*

Anutuuk pim Ruupön maan pim ngönte ök niia

1 Ngaanëër Anutu pi tektek ngön yaauröen ök maan tiarim ëaröen ngön ke nentere nent, kan ke naöre naö ök maö ima.
2 Pël ëautak peene yangerakë omnant won wasëpna akunet temanöm yesën akun eptak pim Ruupön maan pim ngönte ök niia.
Ruup Pepapök maan omnant pout ket ëaup omnantë pep sëpënëak mëëa. 3 Anutuu ë rangiere ëwaat pim naë wiaan tekeri yewas.
Pi Anutuu ök panëëp pim weëre kosang ngöntak omnant pout kaamök elniaan taë sak wia. Puuk wel wiak tiar kölam niwasëpënëak tiarim saunat won wes olëak, kaalak kutömweri wal ëak së Anutuu yaapkëël wel aisëak weëre kosangring wë.

Anutuu Ruupök enselörö il yemowas

4 Pi Anutuuk yapin kaöet mangkën enselöröaat il yewas. Tapël pi kutömweri isak Anutuu yaapkëël wë weëre kosang wak enselörö ngep elmëak wë. 5 Ne tol ëën pël yeniak? Ngaan Anutuuk ngönëntak epël mëëa pöt enselöröen ök nemaan ëa.
"Ni nem Ruup.
Peene ne wil nuulëak nim Pep sak wë."
Ën epteta enselöröen nemaan ëa.
"Ne pim Pep sak wëën
pi nem Ru sak öpnaat."
6 Nent pöt, Anutuuk pim Ru wetëëp yangerak wes mëën waisëpënëak ëa pötak epël ök mëëa.
"Ne Anutu nem ensel pourö piin yaya map."
7 Nent pöt, pim enselöröen, "Pit Ruupë iri wë," weseë pitëmëën epël ëa.
"Ne Anutu nem enselöröen maan kentöökë ök yesaurö.
Ën nem inëënöröen maan es wilëngöökë ök yesaurö."
8 Ën nent pöt, Ruupëën Anutuuk epël ök mëëa.
"O Anutu, ni omp aköp akun wali om ngarangk eim ömëëp.
Nim omën wa ngaöök yamëën pörö wotpil wesak ngarangk yaaup.
9 Ni wotpil yaautön kent yaaup, utpet yaautön kaaö yaaup.
Pötaanök Anutu ne, nim Anutuuk ni ërëpsawi ëëmëak yaö niaan ërëpsawi kaö yaëën nimotök karuröaat il yewas."
10 Nent epël mëëa.
"Aköp ni omnant won wiaan yanger ket ëan.
Nim moresring kutömwer ket ëan.
11 Kutömre yang pipot kö yesën ni pöt wakaim om ömëëp.
Poë koröpö sëpar yes pöl pipot ëëpnaat.
12 Nuuk pit poë koröpö rang rë yawi pöl ëëmëët.
Pël ëak ulpëënëp përöak ngakëp yamë pöl elmëëmëët.
Ën ni pöp om wakaim omëëp.
Ni ulöp sak wiap nasëngan."
13 Nent epël wia pöt, Anutuuk pim enselöröen nemaan, Ruupön mëëa.
"Ni wais nem yaapkëëtakël wel aisëak weëre kosangring wëën
omën nimëën kööre tok yaaurö nook maan nim weëre kosangöökë karök ilapnaat."
14 Ën enselöröen tolël mëëa? Pit omën könöröa ök ëën Anutuuk pim inëën ya mëmpënëak wes yamëaurö. Pël ëën wais omën Anutuuk utpetetakaan kama niöpnaarö kaamök yaalni.

2

Anutuu utpetetakaan yaniwa pöt kësangët

1 Yaap, Anutuu Ruupök enselörö il yewas.
Pötaanök tiar pim ngönte ök niaan kat yawi

epët kat kolak sëp wasnganëën taë wes wak
öpa. [2] Anutuu ngön kosangöt enselöröen
maan ök mëëa pöt yaap panëët. Omnarö
ngön pöt ngaarëk naön wa yoolaan kangiir
Anutuuk utpet mowasö ima. [3] Pötaanök tiar
Anutuu ngönte, Ruupë ök ëa pöt, wa oläak
Anutu tiar utpetetakaan kama niöpna kaö
pöt kasëng mangkën tol ëak kangut won
ëëpën? Oröopnaat. Pim tiar utpetetakaan
kama niöpna ngön pöt, Aköp Yesuuk wet
rëak ök aan omën kat wiauröak ngön pöt
yaap pël aan kat yawi. [4] Pit pël yaëën
Anutu pimtokta Aköp Yesuu ngönte yaap
pöt tekeri wasëpënëak retëng weëre kosan-
gring it ngolöp ke nentere nent mëneima.
Pël yeem pim könöök elmëën Ngëëngk
Pulöök ngön pöt kaamök ëak ngönën ya
mëmpenëak weëre kosang ke nentere nent
omnarö nina.

Yesu pi tiar omnarö utpetetakaan kama yewauta pep saup

[5] Yang ënëm oröopënëak Anutuuk
mëëaur nem yeniak epër, Anutuuk
enselörö ngarangk ëëpënëak nemaan ëa.
[6] Won. Pöta ngönte ngönëntak ngön nent
epël wia.
"Anutu, ten omën pasuröaan ni oröptaan
kön yaniwiin?
Ten omën pëënöröaan ni oröptaan ompyaö
yaalniin?
[7] Ni ten akun kot nent enselöröa iri önëak
niulëën pitök il niwesa.
Pël ëën kaalak ënëmak ni ten wak ngaarëk
isak ëwaat ë nirangian.
[8] Pël ëak ni ten omnant pout ngarangk
ëënëak tenim iri niulëan."
Yaap, Anutu pi tiar omnant pout ngarangk
ëëpenëak niulëa ngönën piptak pël ëa. Pö-
taanök kopët nent tiar ngarangk naëngan
won, pout ngarangk ëëpenaat. Pël
ëëpenaatak peene itaangkën tiar omnant
pout ngarangk naën yeë. [9] Peene pöt, tiar
itaangkën ngön pipët Yesuun ëa. Anutuuk
pi akun kot nent enselöröa iri öpënëak
moulmëën pitök il mowesa. Pël ëën pi
këlangön kat wiak wel wiin pim pël ëa
pötaan Anutuuk pi wak ngaarëk isak ëwaö ë
morangia. Pim këlangön kat wiin ë moran-
gia pöt, Anutuuk tiar omën pourö komre
kolap elniak tiar kaamök elniipnaan wel
wiipënëak maan pël ëa.
[10] Anutu pi omnant pout ket ëak pötë
pep sak wë. Pi omën kësang pan pim ru
sak kutömweri së ëwaatak öpenëak kent
kön wia. Pël ëak Yesu tiar omnarö utpete-
takaan kama yewauta pep panë sëpënëak
yaö maan këlangön kat wia. Anutu pi
pël ëën kë sa. [11] Yesu tiarim kölam yani-
wesaupre kölam niwesaurö, tiarim Pepap
kopëtap. Pötaanök pi tiarën, "Nem nan-
garö," pël niapënëak ëö naëpan. [12] Pi tiarën
ëö naën Anutuun epël mëëa.
"Nem nangaröen nim ngönte ök memaat.
Ne ingre moröröa tekrak wë niin yaya nia-
maat."
[13] Ën nent epël.
"Ne pitring piin kön kosang wiimaat."
Kaalak nent epël.
"Anutuu runga nena pöröaring wë."

Yesu pi tiar kaamök elniipënëak yang koröpö wa

[14] Anutuu ruurö tiar yang koröpööring
wë. Pötaanök piita tapël ëa. Pöt
pimtë weletak weleta pepap Seten won
mowasëpënëak yang koröpö wa. [15] Pël ëakta
omën weletaan kas yaautak wii ket ëak
nitëën wakaimaurö wil niulëëpënëak pël
ëa. [16] Pim yang koröpö wa pöt, enselörö
kaamök elmëëpënëak naën, tiar Apramë
ëarö kaamök elniipënëak pël ëa. [17] Tiar
pim nangarö kaamök elniipna kan muntat
won. Pötaanök tiarim ök panë sa. Pël
ëak Anutuun kiri yaauta wotöök sak ya
ngës ëën wotpil nuwasëpënëak Anutuu
ëöetak ya kaö mëna. Pöt tiarim utpetat iir
niolapënëak pël ëa. [18] Setenök piin morök
yaalmëën këlangön kat wiaup yak omnaröa
naë morök orö yaniréën yok pangk kaamök
elniipnaap.

3

Yesuuk Moses il yewas

[1] Yesuuk kölam niwesa nem karurö,
Anutu kutömweri wëaupök ar piiring
önëak yas niiaurö. Ar Yesuun këëkë kön
wieë. Pi Anutuuk wes mëën pim ngönte
ök ëak kiri yaauta wotöök saupë ngönte
tiarök ök yaaurö. [2] Anutuuk pim omnaröa
naë Mosesën ya ngön maan ya panë wesak
mëna pöl Yesuukta tapël ëa. [3] Kaat ök
rëaupë yapintak kaata yapinte il yewas
pöl Yesu Anutuu kaata pepapök Moses pim
kaatak wëaup il mowesën omnaröak pim
yapinte wak isak ya. [4] Ka epot pout ök
rëaup wë. Omnant poutë pepap Anutu.
[5] Moses pi Anutuuk ya ngön maan pim
omnaröa naë inëën ya yamëngkem Anutu

pim ënëmak apna pöta ngönte ök maima.
[6] Kristo Anutuu Ruup pi Anutuuk ya ngön
maan ya panë wesak yamëngkem Anutuu
omnarö ngarangk elnieim wë. Anutuu
omën pörö tiar tapörö. Pöt pas won. Tiar
kön kosang wieë pim yaö niia pötön kor
öpena pöt pim omnarö pël apenaat.

Israel omnarö lup kosang ëak Anutuu ngönte wa olëa

[7] Pötaanök Ngëëngk Pulöök ngön epël ëa
pöt tiarimëën yes.
"Ar peene Anutuu ngönte kat yawi eptak
[8] Israel omnaröa Anutu kasëng menak lup
kosang ëa pöl ëëngan.
Pit yang mopöök ima akun pötak
pim ngönte wa oläak ökre was
elmëeima.
[9] Arim ëarö pörek krismaki 40 pötë öng-
pök nem ya kosang mëneima pötön
iteneëak
köntak utpet elnë ökre was elnëeimaut.
[10] Pël ëën ne omën pöröen ya sangën ëën
epël ëaut.
'Pitëm könöt nem pet yaalmëa pöl nawiin
sa rëak yesaurö.
Pit nem yaautön ëwat sëpnaaten kaaö
yaaurö.'
[11] Pöten kölöp elmëak ngön kosang wesak
epël ëaut.
'Pit nem kaare yang kë yesaurek newaispan
pan.' "

Israel omnaröa Anutuu ngönte wa olëa pöl ëëngan

[12] Karurö, arim naëaan namp lupmeri
kön utpetat wieë kön wi kosang newasën
ëak Anutu wëwëap kasëng mengkanëën
ngarangk këëkë ëeim ön. [13] Pël ëak arim
naëaan namp utpetatë moröktak elniin lup
pu wariinganëën kët ël epotë neneren wa
korkor ngön maim ön. Pël ëak ar neneren
ngön ëak kat yawiem pöt, "Ngönëntak,
'Peene,' pël ëa pöl peene taptakëër ngön
ngaarëk ömaat," pël kön wieë ngaarëk
weim ön. [14] Tiarim wet rëak Kristoon kön
wi kosang wesan pöl taë wes wak yesem
weletak orööpena pötaan Kristooring lup
kopëtemer sak wë. [15] Pöta ngönte ngönën-
tak epël ëa.
"Ar peene Anutuu ngönte kat wiak pöt
Israel omnaröa pi kasëng mena pöl lup
kosang ëëngan."
[16] Pöt talöröak Anutuu ngönte kat wiak
kasëng mena? Pöt maim naröak naën,
Israel omën Mosesök Isëp yangerakaan
mësak waisa tapöröak ëaut. [17] Ma talöröaan
Anutuuk krismaki 40 pötë öngpök ya
sangën elmë ima? Pörö utpetat ë yesem
yang mopöök wel wi won sa. [18] Ma talöröaan
pi kölöp elmëak ngön kosang wesak, "Pit
nem kaare yang kë yesaurek newaispan,"
pël ëa? Pöt pim ngönte wa olaima pöröaan
ëa. [19] Tiar pöten ityaangk. Pit Anutuun kön
wi kosang newasën ëautaan pim kaare yang
kë yesaurek neilaan ëa.

4

Kë yesa kaare yangerak orööpenëak niiaut

[1] Anutuuk pim kë yesa kaare yangerak së
öpenëak kup niwia. Pötaanök arim naëaan
namp utpet ëak neilaan ëënganëën ya ngës
kön wiipa. [2] Pitëm ngaan ngön ompyaut kat
wia pöl tiarta ëaut. Pit ngön pöt kat pëën
wiak taë wa naön ëa pötaan pötak kaamök
naalmëën ëa. [3] Ën tiar ngön pöt taë wak wë
eporö kë yesa kaare yangerak së öpenaarö.
Anutu pi kaare yang pören epël mëëa.
"Ne kölöp elmëak ngön kosang wesak epël
ëaut.
'Pit nem kaare yang kë yesaurek newaispan
pan.' "
Yaap, pim yanger ket ëa pötak kë yesa kaare
yang pöreta kopëta wesaupök kölöp ngön
pöt mëëa. [4] Anutuu omnant ket ëa pötak
ngönëntak kët 7 pöta ngönte epël ëa.
"Anutu pi kët 6 pötë ya mëneim pet irak 7
pötak kë sa."
[5] Pöta ngön nent kaalak epël ëa.
"Pit nem kë yesa kaare yangerak newaispan
pan."
[6] Omën ngaan ngön ompyaut kat wia pörö
ngön pöt wa oläa pötaan Anutuu kë yesa
kaare yangerak neilaan ëa. Peene pöt, narö
kat wiak taë wasëpna pöt pörek ilapnaat.
[7] Omën ngaan wakaima pörö neilaan ëautak
Anutuuk tiar pim kë yesa kaare yangerak
ilapenëak kaalak akun munt nent niwia.
Akun pöt peene. Pël ëën akun wali won
sëën ënëmak ngön nem kön ngolöp wes ni-
nan pöt Anutuuk maan Tewitök epël retëng
ëa.
"Ar peene Anutuu ngönte kat yawi eptak
lup kosang ëëngan."
[8] Yosuaak Israel omnarö mësak Anutuu kë
yesa kaare yangerak së oröanëën ënëmak
Anutuuk akun munt nentakëën naën ëan
tapön. [9] Pötaanök tiar ëwat wë. Kë yesa

kaare yang Anutuuk kup niwia pör om wia.
Pim kët 7 pötak kë sa pöl pim omnarö tiar
pim naë së kë sëpenaat. 10 Omën pim kë yesa
kaare yangerak së oröopena pörö Anutu
pim ya mën pet irak kë sa pöl ëëpenaarö.
11 Pötaanök tiar kë yesa kaare yang pörek së
öpenaan weë ngentiipa. Omën ngaanöröa
ëa pöl Anutuu ngön wa olëak kan kourak së
kö sënganëën.
12 Anutuu ngönte wëwëetaringët, om-
naröa naë weëre kosang yaaut. Pöt öp nga
panëëweri ök, öp newer nalaan nal poutë
ngaö wë pöwerta il wesak nga panëëwer.
Pöwerök omnaröa kos yasinre ilëënötta
yail pöl omnaröa könöpre lupmer kom yaë.
Pël yeem omnaröa kön yawiaare kent yaaö
pötë songönöt war yewas. 13 Anutuu ëöetak
omën nent ëlëëp wi naön. Omën ket ëa
pout pi tekeri wasën pim ëöetak yoolök
wiaan itena. Omnant pout itenak ëwat
wëaup pi tiarim yaaut kom ëak kangut
nimpnaap.

Yesu pi tiarim kiri yaauta wotöökop

14 Yesu, Anutuu Ruup, kiri yaauta
wotöökop, pi kaö panë sak kutömweri
së tiarimëën Anutuun kimang maim wë.
Pötaanök kön wi kosang yewesaut, tiarim
pël yak pöt, taë wak öpa. 15 Kiri yaauta
wotöökop Anutuu naë tiarimëën kiri
ëeim wëaup, pi tiar wiapre kor yaëën ya
ngës yaalniaup. Morök ke nentere nent
tiarim naë yaarö pöt pim naëëta oröaap
wiap sak utpet naën ëa. Pël ëa pötaanök
pangk kaamök yaalniaup. 16 Pël yaalni
pötaanök tiar kas köpël Anutu komre kolap
yaalniaup pim naë oröeim öpa. Pël ëën
könöm nentere nent orö yaniëën puuk ya
ngës elniak pim komre kolaptak kaamök
elniipnaat.

5

Kiri yaauta wotöökop Yesu pi utpetetakaan pangk kama niöpnaap

1 Yuta omnaröa kiri yaauta wotöökop
moulmëëpënëak yaaö pöt pi omnaröaan
Anutuu inëën elmëëpënëak omnaröa
naëaan ilak yemoulmë. Pël ëën Anutuuk
omnaröa utpetat won wes moolapënëak
omnant menak animaurö kiri ar ë
yemangk. 2 Kiri yaauta wotöökop pi yang
omnamp, wiapöp. Pötaanök Anutuu
yaautön köpël ëëre kanöön irikor ë pël
yaauröen wiap yaalmëaup. 3 Pim wiap
yaautaan Anutuuk pi omnaröa utpetatëën
kiri ar yeem pimtëënta tapël ëëpënëak
mëëa. 4 Kiri yaauta wotöökopë ya pöt kaöet.
Pötaanök omën namp pimtë könöök ya pöt
nampan. Won, Anutuu Eronë elmëa pöl ya
pöt mangkën yamëngk.
5 Kristo piita tapël pimtën wak isak, "Ne
kiri yaauta wotöökopë yaat yok pangk
mëmpaat," pël weseë namëngkën ëa. Anu-
tuuk ya pöt menak epël ök mëëa.
"Ni nem Ruup.
Peene nook wil nuulëak nim Pep sak wë."
6 Ën ngönëntak nent epël ëa.
"Ngaan Melkiseteë kiri eima pöl
ni pim urtak wë eim ömëëp."
7 Ngaan Yesuu yangerak wakaima pötak
pi ingre ya ilak aimeë kimang ngöntak Anu-
tuun ök maima. Pi Anutuuk yok pangk
weletakaan kama öpënëak kön wiin Anu-
tuuk pim ikanöök wë pim ngönte ngaarëk
wa pötaan kat wiak kaamök elmëeima.
8 Yaap, pi Anutuu ru panëëpök pas këlangön
ya mënak pim ngönte ngaarëk yeweem
ngön ngaarëk yewauta songönte ëwat panë
sa. 9 Pël ëën pim Pepapë ngönte ngaarëk
yewa pöt kaö sak kosang sëën pi omën
pim ngönte ngaarëk yeö pörö utpetetakaan
kama wëën wëwë kosangtak öpna pöta pep
sa. 10 Pël ëën Anutuuk Yesu pi tapöpök
Melkisete pim kiri eima pöl pim urtak wë
kiri yaauta wotöök öpënëak mëëa.

Öngaaröa ök ëëngan

11 Melkisete pim ngön pöt, selap wiaap ök
niamaatep ar kat wiak kön tektek nasën-
gan. Pötaanök war wesak niamaatak tenim
naë ya kaö wia. 12 Ar akun wali ngönën kat
wi waisauröak muntarö rë moulön pangk
ëëpnaatep om köpël wëën naröak rë nu-
ulöpna pöta ök yeë. Pël ëën ke pilörö ar
ngönën wet rëak kat wiaut kaalak ök niama
yangap yeë. Ar kë kosang yenauröa ök won,
kapa pëën yenauröa ök wë. Pötaan ngönën
öngpököt pangk kat nawiingan, yoolököt
pëën kat wiinëët. 13 Kapa yena pöröen
öngaarö pël mepenaat. Pöta ök omën pörö
pit öngaaröa ök könöt weë nasënörö. Pö-
taanök wotpil yaauta ngönte kat wi naskol-
pan. 14 Ën kë kosang yena pöröen kaöarö pël
mepenaat. Pöta ök omën könöt weë saurö
pitëm könöök omnant kom yaauröak omën
ompyaöre utpetat pangk kom ëëpnaat.

6

Kön wi kosang yewesaut taë wak öpa

1 Nem pël niak pötaan Kristoë ngönën
wet rëak kat yawi pöt ëwat sa pet irak yal
menak ngönënëën kaö sak öpa. Tiarim
ka möör wapët wesirën taë ëaan kaalak
tiak rangk newesirën ë yeë pöl omnant
kë wonöt kasëng menak Anutuun kön wi
kosang yewesa wet rëak kat yawi pöt rangk
naën ëëpenaat. 2 Pöt epot. Ngönën i mëëre
Ngëëngk Pulö öpenëak mores kepönöök
yawia, weletakaan wal ëëpenaare Anutuuk
akun kaöaöök kom ëak ngön ë pet irëpna
ngön wet rëak kat yawi pöt kaalak kat
nawiingan. 3 Anutu kat wiin pangk ëëpën
pöt ngönën wet rëak kat yawi pöt ëwat sa
pet irak ngönënëën kaö sak öpa.
4 Omën Anutu kasëng mena pörö kaalak
lup kaip tiak pim naë rë noolapan. Pit
ngönëntak pitëm lupöt ëwa elmëën
kutömweriaan Anutuuk omën ompyaut
wes mëën wak Ngëëngk Pulööring
wakaima. 5 Pit Anutuu ngönte ök ëën
ompyaö ëën omën weëre kosang akun
kaöaöök mëmpnaata lup nant itena. 6 Omën
ke pilörö pit Anutu sasa kasëng mena.
Pël ëa pötak pitëm könötök Anutuu Ruup
kaalak këra yetaprak möa. Pël yaëën
omnarö itenak piin ökre was mëëa. Pël
ëa pötaanök omnaröak maan pit kaalak lup
kaip tiak Anutuu naë rë noolapan.
7 Omën ke pilöröaan ngön nokoliit nia-
maan. Yang nerak kopi rangkrangk peleim
wëën yangera öngpök sëën omnant oröak
kaö sëën këët oröön omën ya yangën-
taurö yeö. Pipët, Anutuuk yanger welaköt
elmëën këët yaarö. 8 Ën nön pëën oröópna
pöt kë won ëën yanger utpet pël yewas.
Yang utpet pör Anutuuk kaaö elmëën ënë-
mak es kotak won sëpnaar. Omën utpet
yaaö ke pilörö Anutuuk tapël elmëëpnaat.
9 Nem kar panëërö, yaap, ten ngön
könömöt niiaut yak arën kön kosang wiin
yok pangk Anutu kasëng nemangkan pël
yaë. Ten arën kön kosang wiin ar ompyaö
yaëën Anutuuk utpetetakaan kama niöp-
naat pël yaë. 10 Anutu pi korar naën yaaup.
Ar pimëën yak pim omnarö itenak kaamök
elmëak lup sant elmëeimauröak om ëeim
wë pöten tol ëak kat nikolöpën? Pël naë-
pan. 11 Tenim kentöök arim neenemëën
weë yengenti pöl om ëeim wëën akun pet
irëpënëak kön yawi. Pël ëën arimëën
kutömweriaan mor kol kosangöt wiak kor
wë pöt önëët. 12 Ten ar wisën ëënëëten
kaaö. Tenim kentöök ar omën Anutuun kön
wi kosang wesak weëre kosangring wë pim
kup mowia pötë pep sa pöröa ök ëënëak
kön yawi.

Anutu pim kup niwia pöt këët

13 Apram ke pilëpön Anutuuk ngön kup
mowiak omën kaö talëpë yapintak kosang
wasëpënëak ap wasën pim ököp won ëën
pimtë yapintak kosang wesa. 14 Pël ëak
piin ëpël ök mëëa. "Yaap pan, ne welaköt
kësang pan elniin nim ruure ëarö selap pan
oröak ulöl sëpnaat." 15 Pël maan Apram
pi yaap wesak kaaö köpël kor wakaimeë
Anutuu kup mowia pöta këët wa. 16 Tiar
omnaröa ngön ë kosang yewesaut epël
wia. Omën namp pim ngönte kosang
wasëpënëak kaö nampë yapintak kosang
wasëpnaat. Pël ëën omnarö pim ngönte
wa ngep elmëëpënëak kön wiin kaöapë
yapintakël kosang wesa pöten kat wiak
yaap wesak sëp wasëpnaat. 17 Anutu pi
kup niwia pöt sëp wesak maimet naëpan
këët öpenaarö tiar war wes ningkën ëwat
sëpenëak kent kön wia. Pötaanök pim kup
niwia pöt pimtë yapintakël kosang wesa.
18 Anutuu kup niwiak pim yapintakël ngön
ë kosang wesa pöt pangk kö sëën kaar
naëpan. Pël wia pötaanök, tiar pim kol
uröök ilëak wëën ngarangk elniin pim kup
niwia pöta këët öpenëak taë wak kor eim
wë. 19 Anutuu kup niwia pöta kë tiarim
öpenëak kön kosang wiak kor wë pötak
tiarim wëwëat taë yanuwas. Pöt wiapre kor
wonte, ngëëngk tupta poë koröp ngeröök
utaukë kasngaëël, Anutuu naë, wia. Pö-
taanök taë yanuwas. 20 Ngeröök pö tiarim
wotöököp, Yesu, puuk tiar kaamök elni-
ipënëak wotöök rëak keli olëak ilëa. Pi
Melkisete pim ök kiri yaauta wotöök sak pël
ëeim kosang öpnaapök pël ëa.

7

Melkiseteë songönte

1 Melkisete pöp, pi Salem kakë omp aköp,
Anutu kaö panëëp pimëën kiri ëeimaup.
Pi tapöpök Apram nga së yang omp ak
naröere pitëm omnarö mënak yewaisën
kamtaöök koirak welaköt elmëaup. 2 Pël
ëën Apramök pim omnant wa pöt kom ëak
lup 10 pötëaan kopët nent pi menaup. Pim
yapin Melkisete pöt, tiarim ngöntak wotpil

yaaö omp aköp pël apenaat. Ën Salem
omp aköp pöteta, mayaap omp aköp pël
apenaat. 3 Melkisete pim ëlre pepere ëaröa
songönte ngönëntak war wesak naën ëa. Ën
pim wilaare wel wiauteta naën. Pël ëaap
tiarök piin Anutuu Ruupë ök kiri yaatak
wakaim öpnaap pël wasëpenaat.
4 Ar Melkisete pi kaö panëëp pöt kön
wieë. Pöt tiarim ë kaöap Apram pi nga
së yang omp akörö mënak uröm wa pöt
kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent pi
mena. Pötaan pi kaö panë sak Apram il
yewas pël kön wieë. 5 Ën Liwai pim ru-
ure ë kiri yaat yamëngk pörö Yuta omën
pitëm karuröak omnant pout kom ëak
lup 10 pötëaan kopët nent mampënëak
Mosesë ngön kosangtak ök ya. Liwai omën
pöröa karurö pitta Apramë ruure ëarö.
Pël yaëëtak kiri yaauröak pitëm karuröa
naëaan omnant öpënëak Mosesök ëa. 6 Pël
ëaap Melkisete pöp Liwai pim kurmen-
tëkaanëp won, maimap, Apram pim om-
nant kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent
mangkën welaköt elmëa. Apram Anutuu
wet rëak kup mowia pöp Melkiseteek we-
laköt elmëa. 7 Yaap, tiar ëwat panë wë. Tiar
omnarö welaköt yaalni pöpökëër kaöap.
Ën yeö pöp kotup. Pötaanök Melkisete
welaköt elmëa pöp kaöap, ën Apram wa
pöp kotup. 8 Liwai pim kurtakaan kiri
yaaö lup 10 pötëaan kopët nent yewau-
röak kö seimaurö. Ën Melkisete lup 10
pötëaan kopët nent wa pöp wëwëetaringëp
ngönëntak pël ya. 9 Liwai pöpön tiar yok
epël apenaat. “Apramë lup 10 pötëaan
kopët nent wak Melkisete mena pötak Li-
wai pöpta piarip pouwaar ëa,” pël apenaat.
10 Pöt Liwai naaröön wiaan pim ë pepap
Apram Melkiseteek kamtaöök koirak we-
laköt elmëa pötak Apramök pim omnant
kom ëak lup 10 pötëaan kopët nent mena.
Pötaanök Liwai piita pim ë pepap Apram-
ring pël ëa. Pël ëa pötak Apramre Liwaire
pim kurtakaanörö Melkiseteek il yewas pöt
pet yaë.

Kiri yaaö ngaanöröa urtak ngolöpöp oröa

11 Ngaan Liwai pim kurtakaanöröak
ngës rëak kiri yaat mëna pötak Anutuuk
Mosesën ngön kosangöt ök maan Yuta
omnarö nina. Liwai pim kurtakaanöröak
omnarö pangk wotpil yewesanëën kiri yaaö
muntap naaröön ëan tapön. Pit wotpil
newasën ëa. Pötaanök kiri yaaö ngolöp
oröa pöp, Liwai pim kurtakaanëp Eron
pim ök won, Melkiseteë ököp. 12 Anutuuk
kur nementëkaan kiri yaaö ngaanörö
wa moolëak kur muntementëkaan omën
ngolöpöp moulmëëpënëak pöt pitëm
ngön kosang ngaanötta wa moolëak
ngön kosang ngolöpöt wiipna pöt pangk
ëëpnaat. 13 Omën orööpënëak Anutuuk ök
yenia Yesu pöp Liwai pim kurmentëkaan
won. Yesu pim kurmentëkaanörö kiri
naën yaaurö. 14 Tiar ëwat wë. Tiarim
Aköp pi Yutaë kurtakaan oröaup. Omën
kur pötakaanöröak kiri yaaö ya pöt
mëmpënëak Moses pi nemaan ëa.

Yesu pi Melkiseteë ök kiri yaaup

15 Kiri yaaö ngolöpöp Yesu, Melkiseteë
ököp, pim oröa pötak ngön kosang
ngolöpötta oröa pöt tekeri yewas. 16 Yesu
pi kiri yaauröa kurmentëkaan ngön
kosangtak ëa pöl won. Kan maimetakël kiri
yaaö saup. Pi wëwë kosangtaring wë pöta
weëre kosangöökël kiri yaaö sak wëaup wë.
17 Piin Anutuuk ngönëntak war wesak epël
ëaup.

“Ngaan Melkiseteë kiri eima pöl
ni pim urtak wë eim ömëëp.”

18 Ngön kosang ngaan kiri yaaurö Liwai pim
kurmentëkaan orööpënëak ëa pöt weëre
kosang kaamök naalniin ëa. Pötaanök Anu-
tuuk kama wa moolëa. 19 Mosesë ngön
kosangtak omnant ompyaö wes pet nairën
ëa. Peene pöt, Anutuuk kan ngolöp ompyaö
naö ngës yaniwi. Pö ompyaö panëö ngön
kosang ngaanöt il yewas. Kan ngolöp pöök
pangk Anutuu naë sepenaat.
20 Anutu pi om pas Yesuun kiri ëëpënëak
yaö nemaan. Pimëën wesak ngön ë
kosang wesa pötaanök mëëa. Omnaröa
ngaan omën narö kiri ya mëmpënëak moul-
mëeima akun pötë ngön ë kosang yewesa
pöt won, köntak moulmëeima. 21 Yesuun
pöt, Anutuuk ngön epël ë kosang wesa.

“Aköp pi ngön ë kosang wesak epël niak
kaalak muntet naëpan.
‘Nuuk kiri eim kosang ömëëp.’ ”

22 Anutu pi kiri yaaö ngaanöröaan ngön ë
kosang newasën ëautak Yesuun pël ëautaan
sulöp ngolöp Yesuuk yanitë epët ompyaö
panëët ngaanöt il yewas pöt kön wiaape-
naat.
23 Kiri yaaö ngaan pörö wel wiin pöp urtak
pël ë waiseima pötaanök selap. 24 Yesu
pöp wëwë kosangtaring wë. Pötaanök

pim kiri yaaö ya pöt om kosang wiaap-
naat. [25] Pi wëwë kosang wëaupök omën
piin kön wi kosang wesak Anutu temanöm
yewas pörö kaamök elmëëpënëak Anutuun
kimang maim wë. Pötaanök pi omën pörö
akun poutë utpetetakaan kama weim öp-
naap.

Yesu tiarim kiri yaauta wotöököpök pangk kaamök elniipnaap

[26] Kiri yaauta wotöök ke pipël pipop tiar
pangk kaamök elniipnaap. Pi wotpilëp,
utpetere saun nent wi naönöp, kölam
pëënëp, Anutuuk saun omnaröa naëaan
wak kutömweri kaö wes ulmëaup. [27] Yuta
omën kiri yaauta wotöök pörö kët ël epotë
wet rëak pitëmtë saunatëën kiri ar ëakök
omnaröaan ënëm yaaurö. Ën Yesu pöt,
pitëm yaaö pöl naën. Akun kopëtet pimtë
wëwëet Anutuun pëël elmëak tiarimëën
kiri ëën pet ira. [28] Yaap, Mosesë ngön
kosang wet rëak oröa pötak omën weëre
kosang wonöröak kiri yaauta wotöök
öpënëak mëëa. Pël ëautak Anutuu ngön ë
kosang wesa ënëm oröa eptak pim Ruupëën
yaö yaë. Pël ëën Ru pöp Anutuuk omnant
pout pangk elmëak moulmëën kosang wë.

8

Yesu pi kutömweri ngönën tup këëtak kiri eim wë

[1] Ngön pipotë kepönte epël. Tiarimëën
kiri yaauta wotöök sak wë pöp pi o kutömw-
eri së kaö sak Anutuu yaapkëëtakël wel
aisëak weëre kosangring wë. [2] Pi kutömw-
eri së kiri yaaö wotöök yaat Anutuu tupta
kakaati ngëëngk panëëtak mëneim wë. Tup
pöt, ngönën tup këët omnaröak ök neraan,
Aköp pimtok ök rëaut.
[3] Yang omën kiri yaauta wotöökörö Anu-
tuun kiri wiire ar ë pël ëëpënëak moulmëën
wë. Pötaanök tiarimëën kiri yaauta wotöök
sak wë pöpta tapël kiri ëëpna pöt pangk
ëëpnaat. [4] Yang eprek Yuta omnaröa ngön
kosangötë wia pöl Anutuun kiri ar yaaöre
omën ke nentere nent yawiaurö wë. Pö-
taanök pi yangerak om wë talte kiri yaaö
yaat namëngkën ëëpën. [5] Yuta omnaröa
kiri yaaurö pit ngönën tup ökre wastak yaë.
Kë pöt kutömweri wia. Yangerak omnaröa
yaë pöt Moses pim ëa pöl ökre was yaë.
Kë pöt kutömweri wia. Pi poë koröpötök
ngönën tupët ök rapënëak yaëën Anutuuk
epël mëëa. "Kat wi. Rosiraöök könte pet
elnian pöl omnant pout ëëm." [6] Peene pöt,
sulöp ngolöp Yesuu tiarimëën nitëa pötak
ngaante il yewas. Tapël Yesuu tiar kaamök
elniipna ya pötak Liwai omën kiri yaauröa
yaat il yewas. Sulöp ngolöptak ngaante il
yewas pöta songönte epël. Anutuu peene
kup niwia pötak ngaan Mosesën kup mowia
pöt il yewas. Pötaanök sulöp ngolöp kup ni-
wia pöta taë yewas pötak ngaante il yewas.

Sulöp ngolöptak ngaante il yewas

[7] Sulöp ngaante mos naën ëanëën Anutu
pi ngolöpët oröpënëak naën ëan tapön.
[8] Anutu pi pim omnaröen kön wiin pangk
naën ëën epël mëëa.
"Wë akun nentak Israel omnaröere Yuta
omnaröaan sulöp ngolöp nent war
wasumaat,
Aköpök pël ya.
[9] Ngaan pitëm ëarö Isëp yangerakaan mësak
yewaisem pitring sulöp tëaut pöta
ök won.
Pit pöta öngpök wë ënëm naën yaëën ne
kasëng menaut,
Aköpök pël ya.
[10] Ën ënëmak Israel omnaröaring sulöp
tëëma pöt epël.
Nem kosang wesaut pitëm könötë mowiak
lupötë retëng ëën wiaapnaat.
Pël elmëak ne pitëm Anutu pël sak wëën pit
nem omën sak öpnaat.
[11] Akun pötak omën isaare irëa pourö neen
ëwat sa pet irëpnaat.
Pötaanök omën pourö nener rë moulöore
nampök karipön, 'Aë, ni Aköpë
songönte ëwat së,' pël nemapan.
[12] Pitëm nem ngön wa olëa pöt ent ë ola-
maap.
Pël ëak pitëm utpetatön kön wi naön ëë-
maap.
Aköpök pël ya."
[13] Anutu pim sulöp Yesuring oröa pöten,
"Ngolöpët," pël ya pötak ngaante sëpar sa
pöt pet yaë. Pël naën ëanëën ngolöpët war
newasën ëan tapön. Sulöp ngaan pöt omën
nantë wak wëën sëpar yes pöl ëak won sa.

9

Kiri yaaö wotöök ngaanörö animauröa iitak kiri ëeima

[1] Sulöp ngaantak Anutuun yaya mapna
wetete ngönre yangerakë ngönën tupët
wiakaima. [2] Ngönën tup pöt poë koröpötök
epël wesak ök rëa. Ka pöt, ngeröök

wiak nentepar wesak tomökëëta yapinte
ngëëngk kaat pël yema. Pötak ur ket ëau-
tak es rampewesring kaömp peret Anu-
tuun yaö ëaut yawia. 3 Pël ëak poë ko-
röpöök ngeröök utak kakaati panëëta yap-
inte ngëëngk panë kaat pël yema. 4 Pötak
kiri yaaö ur koolötök ompyaö panë wesak
ket ëa pöt wieëa. Kiri yaaö ur pötak Anu-
tuun es koulöp wes mëëpënëak köp nga
kampöt kiri ar ëeima. Pël ëak ka pötak
Mosesë ngön kosangta umkek kool wa mëa
pöteta wieëa. Umkek pöta öngpök kap
koolötring ket ëa nent wiaan pötak kaömp
mana pöt wesireëa. Pël ëën umkek tapta
öngpök Eronë sungkör amail ëa pööring kël
welung ngön kosangöt retëng ilaut wieëa.
5 Umkek pöta rangk pöt, ensel Anutuu
ëwaööring naarë könaar ket ëën pöaarë
wereweriarök umkek pöta ur Anutuu om-
naröa saunat won yewesa pöt akaak ë ul-
mëeëa. Pötë ngön pöt, tol ëak pout ök aan
pangk ëëpën?
6 Pit pël ë ulmëak wë kët ël epotë kiri
yaaurö pit ngönën tup poë koröpötök ök
rëa pöta ka tomökëëtak pitëm yaat mëmpö
ilëak oröeim wakaim yeëa. 7 Ën ka pöta
kakaati panëëtak pöt, kiri yaaö wotöököp
pimtokëër krismaki nenta öngpök akun
kopët nent sa yeëa. Pöt pas nasën, ani-
maö iit Anutuun kiri ëëpënëak wak yesa.
Pël ëak së wet rëak pimtë utpetatëën kiri
ëakök omën pouröa kön nawiin wë utpet
yaautëën kiri ë yeëa. 8 Omën pöta songönte
Ngëëngk Pulöök epël pet yaalni. Kaata
ka tomökë pöt, poë koröpö utaan ngëëngk
panë tuptak ilapena kanö naaröön yaë.
9 Poë koröp ka pöt, peene yangerak wë
epta ököt. Pötak, omnant Anutuun kiri
wiire ar ë pël yaaö pötak omën Anutuun
yaya yamëëauröa lupöt wotpil nemowas-
pan. 10 Pipët, iire kaömpre ngönënëën ko-
röp iirö pël yaaut. Koröpöökë yaaö pipot,
Anutuuk omnant pout ngolöp wasën këët
naaröön wiaan wiakaima.

Kristoë iitak kiri ëa

11 Kristo pi omën këët oröak wia pöta kiri
yaaö wotöök sak wë. Pël ëak poë koröp
ka yangerak wia pötak won, kë panë om-
naröak ök neraante kutömweri wia pötak
ilëak ya yamëngk. 12 Pim ngëëngk panë ka
pötak ilëa pötak memeere purmakaö iitar-
ing won, akun kopët nentak pimtë iitar-
ing ilaan pet ira. Pël ëak Anutuun kiri
yeem tiar utpetetakaan ent ë niulëa. Pöt
kosang wiaapnaat. 13 Memeere purmakaö i
pötre purmakaö ruupë es kosöt omën utpet
ëak ngönënëën pangk naën yaauröa rangk
lë mëak Mosesë ngön kosangtak kaalak
ngönënëën ëëpënëak kölam moweseima.
14 Pël ëeimauröak Kristoë i weë panëëtak
pötë yaaut il yewas. Anutuu Pul kosang
wakaim öpna pöök Kristo kaamök elmëën
saun won wë pim iitere koröpö Anutu kiri
mena. Pël ëa pötaanök Anutu wëwëapë
inëën ëëpenaan pim iitak yok pangk tiarim
lupöt iirak kölam niwesak mos yaaut wa
moolapnaat.

Kristoë iitak sulöp ngolöpët taë wesa

15 Taptaanök Kristo pi wel wiin pötak tiar
sulöp ngaantakël wë saun ëeiman pötakaan
ent ë yanuulë. Pël yaë pötaanök Anutuuk
pimëën yaö saurö pim wëwë kosangta mor
kol kup niwia pöt öpenëak Kristo sulöp
ngolöpta songön sak wë. 16 Mor kolut
yewauta songönte epël wia. Pepap wel wi-
inak pangk ruup röak ëëpenaat. 17 Öp wëën
mor koltaan ngön ëa pöt kosang nasëpan.
Wel wiipna pötakëër ngön pöt kosang sëën
këët oröopnaat. 18 Sulöp ngaan pöt tapël
wia. Animaup öp wëanëën ngönöt kosang
nasën ëan tapön. Möön wel wiak iit lë olëa
pötakëër ngönöt kosang seima. 19 Moses pi
ngön kosang pout omnaröen ök më pet irak
memeere purmakaö ruurö möak iit wak i
yaaptaring irikor ëa. Pël ëak këra isop mor-
morök pol sëpsëp ëp köp möaut wa tëak
i pötë wariak ngön kosangötë pepatëëre
omën pouröa rangk ke möeima. 20 Pël yeem
epël ök mëëa. "I eptak sulöp Anutuuk ar
ngar önëak ngön ë kosang wes nina pöt
taë yewas." 21 Pël ëak poë koröp ngönën
tupëtere kiri yawia kelönre omnant poutë
i pöt ke möeima. 22 Yaap, ngön kosangötë
ëa pöl omnant pout animaö iitak ke möön
kölam sëpnaat. Ën animaö iit lë noolaan
ëëpna pöt Anutuuk pangk utpetat ent ë
nanuulaan ëëpnaat.

Kristook tiarimëën kiri ëa

23 Kutömweri omën këët wia pöta ökre
wasut i pasutök iirak kölam wasëpënëak
Mosesën mëëa. Ën këët kutömweri wia
pötëën Kristo pimtok kiri ëa. Pim kiri ëa
pöt kaö panëët yangerakëët il yewas. 24 Pöt
epël. Kristo pi ngönën tup omën moresök
ök rëa këëta ökre was pötak neilaan ëa.
Pi kutömweri öngpök ilëa. Pël ëak pörek

Anutuu ëöetak wë tiarimëën kimang maim
wë. [25] Kiri yaaö wotöök ngaanörö pit yaap
krismaki poutë ngëëngk panë kaatak yeila.
Pöt, pitëmtë iitaring won, i pasut wak
kakaati sa yaë. Ën Kristo pi pim iitere ko-
röpö rangkrangk kiri eim öpënëak neilaan.
[26] Kristo pi pöröa ök talte yangera oröaurek
ngentiak akun selap wel wi waisëpën. Pi pël
naën om wë akun pet irëpnaat temanöm
yesën tiarimëën pimënt kara ëën utpetat
ent ëëpënëak akun kopëtet tekeri oröa.
[27] Anutuuk omën pourö akun kopëtet wel
wiipenëak niiaurö. Pël ëak pöta rangk pim
naë ngön yaatak orööpenëak niia. [28] Tapël
Kristo piita akun kopëtet omën selap tiarim
saunat pim rangk isën pimënt kiri ëak wel
wia. Pël ëaupök omën piin kor eim wë pörö
tiarim utpetat kaalak ent ëëpënëak won,
pimëën kama niöpënëak akun nentepar
pöt orööpnaap.

10

Mosesë ngön kosangtak kiri ëeima pötök saunat won newasën ëa

[1] Mosesë ngön kosangtak omnant
ëëpënëak ëa pipot om omën këët
Anutu pim Kristoë oröautak ngës rëak
orööpënëak kön wiauta kön pëënöt yaarö,
kë panëët won. Pötaanök kiri yaaö
wotöökörö pit ngön kosangöt ngaarëk
wak krismaki poutë kiri rangkrangk yaëën
omën pörek Anutuu naë yesauröa lupöt
wotpil nemowasën yaë. [2] Pël ëanëën kiri
yaaut won san tapön. Pörek Anutuun yaya
yamëëaurö saun won wasën lup kölam
sa talte pitëm utpetatön kön selap naën
ëëpën. [3] Pël ëaap kiri yaaö pöt krismaki
poutë yaaröön pitëm saunatön kön yawi.
[4] Pöt epël. Purmakaöre memeerö möak iit
il yoola pötak pangk utpetat won nasëpan.

[5] Pötaanök Kristo pi yangerak
orööpënëak yeem Anutuun epël mëëa.
"Ni animaurö kiri ar ëëre omnant wi pël
yaauten kaaö yaaup.
Pël yaaupök nim ngönte ngaarëk
ömëak möönre koröpö war wes
yenangkën.
[6] Animaö ulpëën kiri ar yaaöre utpetatëën
kiri yaaö pöt elniipnaaten ya kë
nasën yaaup.
[7] Pël mëak ne kaalak epël mëëaut.
'Anutu, ngönëntak nemëën ngön ëa pöl,
nim ngönte ngaarek ömëak yaarö.' "

[8] Pi wet rëak epël mëëa. "Ni animaurö
kiri ar ëëre omnant wi pël yaauten kaaö
yaaup, ma animaö ulpëën kiri ar yaaöre
utpetatëën kiri yaaö pöt elniipnaaten ya
kë nasën yaaup," pël mëëa. Omnaröa kiri
wiire ar ë pël yaaö pöt ngön kosangta
wieëaul yaautak pi pël ök mëëa. [9] Pël ëak
yal menak nent epël mëëa. "Ne nim ngönte
ngaarëk ömëak yaarö." Pi pël mëeë kiri
yaaö ngaanöt won wes yemoolëem Anutuu
ngönte ngaarëk öpena ngolöp pöt ulmëa.
[10] Pötaanök Yesu Kristo pim Anutuu ngönte
ngaarëk wak akun kopëtet pim iitere ko-
röpö tiarim utpetatëën kiri ëautaan Anu-
tuuk kölam niwasën wë. Pötak kosang
wiaapnaat.

Kristo kiri elniin pangk yaë

[11] Kiri yaaö ngaanörö kët ël epotë kiri
ar ëeim wëëp pötak ketre saunat yok
pangk won newaspan. [12] Kristo pi pöt,
akun kopëtet pim iitere koröpö tiarim ut-
petatëën kiri kosang wiaapnaat ëa. Pël ëak
kutömweri së Anutuu yaapkëël wel aisëak
wë. [13] Pël ëeë Anutuuk omën pimëën kööre
tok yaaurö wa pim iri moulmëëpnaaten kor
wë. [14] Pi akun kopëtet pim iitere koröpö
kiri ëën pötak omën utpetat won wesak
kölam wesa pörö wotpil niwesa. Pöt kosang
wiaapnaat.

[15] Ngön pöt yaap wasëpenëak Ngëëngk
Pulöökta ngönëntak epël ök yenia.
[16] "Aköpök epël ya.
Akun ënëm orööpna pötak pitring sulöp
tëëma pöt epël.
Nem kosang wesaut pitëm lupötë mowiak
könötë retëng ëën wiaapnaat."
[17] Kaalak yal menak epël ya.
"Ne pitëm saunatre utpetatön kön wi naön
ëëmaap."
[18] Anutuuk tiarim utpetat won wes pet ira
pötaan kiri yaauröak kaalak kiri ëëpna pöt
pangk naëpan.

Kön wi kosang panë wesak Anutuu naë sëpa

[19] Karurö, Yesu pim tiarimëën wel wia
pötak kan të niwiin kas köpël ngëëngk panë
kaatak Anutuu ëöetak yok pangk ilapenaat.
[20] Pöta kan ngolöp pöt pimtok kopëta wes
nina. Pël yeem pim wel wia pötak Anuture
omnaröa tekrak ngeröök wieëa pö ent ë
olaan wëwë kanöök ilapenaat. [21] Pël ëën
tiarimëën kiri ëa kaöap puuk Anutuu om-
narö tiarim kaö sak wë. [22] Pötaanök Anutuu
naë sëpa. Kristo pim iitak tiarim lupöt

kölam wasën utpetatë könömöt tiarim naë
won wiaan koröpöt i yaap ruru wontaring
iirën lup ompyaö wë kön wi kosang panë
wesak pim naë sëpa. 23 Anutu, omnant
kup niwia pöp, yaap pöta këët nimpnaap.
Pötaanök lup selap naëngan tiarim kup
niwiin kön kosang wiak ök yak pöt taë
wak öpa. 24 Pël ëak tiar tol ëak nener
kaamök ëak lup sant elmëëre ompyaö ë pöt
ëëpen pël kön wiipa. 25 Pël ëeë omën naröa
yaë pöl ngönënë wa topötön kaaö ëën-
ganëp nenera lupöt kosang wasëpa. Yaap,
Aköpë waisëpna akunet temanöm yes pël
kön wieë weë panë ngentiak nenera lupöt
kosang wasëpa.

Anutuu Ruup kasëng mangkan

26 Tiar Kristoë ngön këët tekeri niwasën
wak wë ëwatring kaalak utpetat ëëpena
pöt pötëën kiri naëpan. 27 Omën Anutuun
kööre tok elmëëpna pörö pitëm utpetat om
wiaan pit pölöpring pitëm ngön ë pet irëp-
naataan kor wëën es nga panëëwesök kotak
won mowasëpnaat. 28 Omën namp Mosesë
ngön kosangöt ilap yariin omën naar ma
naar nampök itenak tekeri wesak pöt wiap
naalmëën möön wel wieima. 29 Ën ar omën
Anutuu Ruup kasëng yemangk pöpön kön
wiin tol yaë? Pi utpet kaö panë yaë pö-
taanök kangut yok pangk öpnaat. Kristoë
iit Anuturing yal ëëpenëak il olëa pötak
pim utpetat iirak kölam mowesa pöten
pasit wesak Pul komre kolap yaningkaun
ökre was yema. Pötaanök kangut öpnaat.
30 Tiar ngön epël mëëa pöpë songönten ëwat
wë. "Saunatë kangut yaaö pöt nem yaat.
Kangut nook ëëmaat." Pël ëak nent epël
wia. "Aköp pi pim omnaröa ngön ë pet
irëpnaap." 31 Anutu wëwë pepapök pël ëa
pötaanök tiar pi kasëng menak wë pöt ngön
ë pet irëpna pöten kas kaö panë ëëpenaat.

Kön wi kosang yewesautak kosang sak öpa

32 Ngaan arim kön wi kosang wesan
pöten kön wieë. Akun pötak Anutuu
ngönte wak wëën pötak arim lupöt ëwa
elniin ngönënëën këlangön kat yawiem
wiap nasën weë ngentiak ya mëneimaurö.
33 Akun nantë omnaröa ëöetak tau niulëak
ökre was niak këlangön kat niwieimaurö.
Akun nantë arim kar këlangön kat yaw-
iauröaring wa meilak yeem këlangön kat
wieimaurö. 34 Arim karurö wii kaatak
wëën yaköm ëeimaurö. Ën arim kööre
toköröak monere urömat kain yeön uröm
kë kosangöt wia pël weseë ya kë seimaurö.
35 Pötaanök arim kön wi kosang yewesaut
wiap wasnganëp taintaë wak weë. Pël ëënë
pöt kë kësangët koirënëët. 36 Ar Anutuu
ngöntakël wë omnant yaö niia pöta këët
önëën kosang sak weë. 37 Nem yeniak pöta
ngönte ngönëntak epël wia.

"Akun kot pan nent wia pöt pet irën
waisëpënëak yaë pöp teënt waisëp-
naap, kor naöpan.
38 Nem omën wotpilörö kön wi kosang
yewesautaan wëwë kosangët öp-
naat.
Ën narö kas ëak ne sëp newasën pöt kön
wiin ompyaö nasën ëëpnaat."

39 Tiar pöt, kas ëak Anutu sëp wesak kö
nasënganëërö. Kön wi kosang wesak wëwë
kosangët öpenaarö.

11

Kön wi kosang yewesauta ngönte

1 Kön wi kosang yewesauta songönte
epël. Omnant yaö niiaut öpenaaten kön
kosang wiire omën itnaangkënötön yaap
wasö pël yaaö pöteparök erën ëën kön
wi kosang yewesaut pël yaë. 2 Ngönën
omën ngaan wakaimaurö pitëm kön wi
kosang yewesautaan Anutuuk pitën kön
wiin ompyaö ëa. 3 Tiar kön wi kosang yewe-
sautaring Anutuuk këmtak aan kutömre
yang pout oröa pöt kön yawi. Omën
ityaangk epot itnaangkënrekaan ket ëa.

Apelre Inokre Noa pitëm ngönte

4 Apelre nanëp Keen piarip pouwaar Anu-
tuun kiri yeem Apel puukëër kön wi kosang
yewesautaring pël ëa. Pötaanök Anutuuk
Apelëëten kön wiin ompyaö ëën Keenëët il
wesa. Anutuuk pim kön wi kosang yewe-
sauten itenak kiri ëauten kön wiin ompyaö
ëën, "Omën wotpilëp," pël mëëa. Apel
pi kön wi kosang yewesautaring wakaima.
Pötaanök wel wiaupë ngönte kat wieim wë.
5 Inok tapël kön wi kosang yewesautaring
wakaima. Pël ëa pötaanök pi wel nawiin
öp wëën Anutuuk koirak kutömweri wak
isa. Anutuuk pi wak isën omnarö ap
wasën pitëm naë won ëa. Pim nawisën
wëa pöten, ngönëntak, "Anutuuk piin kön
wiin ompyaö ëa," pël wia. 6 Omën namp
Anutuun kön wi kosang newasën ëën pöt
Anutuuk yok pangk piin kön wiin ompyaö
naëpan. Pöt epël. Omën Anutuu naë sëpna
pöp pi Anutu yaap wë omën piin ap wasö

naë yesaurö kangut yemengkaup pöt kön
wi kosang wesak sëpnaat.
7 Noa piita tapël kön wi kosang
yewesautaring wëën Anutuuk omën ënëm
orööpnaaten wetete maan kat wia. Pël
ëak Anutuu ngönte ngaarëk wak piire
pim öngre ruurö öp sëpënëak wangaö ket
ë a. Pim kön wi kosang yewesautak omën
muntaröa kön wi kosang newasën yaaut
war wasën Anutuuk pim kön wi kosang
yewesauten itenak, "Omën wotpilëp," pël
mëëa.

Apramë ngönte

8 Apram piita kön wi kosang yewesautar-
ing wë Anutuu ëëpënëak mëëa pöt ngaarëk
wa. Anutuuk, "Yang nem nimpa pörekë
së," pël maan pim sëpna pören köpëlëpök
ngönte ngaarëk wak köntak sa. 9 Omën
suuröa yang maimerek wë pöl pi kön
kosangtaring wë yang kup mowia pörek
wakaima. Ënëmak pim ruure ëaar Aisakre
Yakop piaripönta yang pör öpënëak kup
mowiautak piarip poë koröp ka yaamöt
ök rëak wakaima. Piarpim ëa pöl Apram
piita pël ëeima. 10 Apram pi kutömweri ka
kosang Anutuuk ök rëa pöök öpënëak kön
kosang wieë poë koröp ka yaamöt ök rëak
wakaima.
11 Sera piita kön wi kosang yewesautaring
wakaima. Pi ulöp sak ru akunet pet iraupök
Anutuu ngön kup mowia pöt yaap wesak
këët mampënëak kön wi kosang wasën
kaamök elmëën kepring sak wila. 12 Pël ëa
pötaanök omën kopëtap Apram ulöp sak ru
akunet pet iraupökaan ruure ë oröak ulöl
sauröak kutömweri ariere i pisötë ök selap
sak wë.
13 Omën piporö kön wi kosang yewe-
sautaring wakaim wel wia. Omën Anu-
tuuk kup mowia pöt pit naön maimerek
wë könötök kön wi kosang wesak ërëpsawi
ëak pitëmtën kön wiak epël ëa. "Tiar yang
eprek omën maimapë yangerak yaam wë
kak panë sëpenaat," pël ëa. 14 Tiar ëwat
wë. Omën ke pil ëa piporö pitëm ëa pötak
yang pitëmtë panë nentakël sëpënëak ëa
pöt pet yaë. 15 Pël ëaap pit pitëm yang
sëp wesak sa pören kön wieëanëën kaalak
sëpënëak kengkën kön wiak san tapön. 16 Pit
yang pörek sëpënëak kön nawiin kutöm
kaare yang ompyaurekël sëpënëak kent
kön wieima. Pël ëa pötaanök Anutuuk
pitëmëën ka kaö ompyaö naö ket ë menak
pitëm piin, "Tenim Anutu," pël mapnaaten
ëö naën ëa.
17-18 Anutuu Apramön morök elmëa pötak
pi Anutuun kön wi kosang weseë pim ruup
Aisak kiri ar ëëpënëak kopëta wesa. Anu-
tuuk wet rëak, "Nim ruure ëarö Aisak pim
naëaan orööpnaat," pël kup mowia. Pël
ëautak Apram piin kön wi kosang weseë
pim ru kopët tapöp kiri ar ëëpënëak ëa.
19 Pi, "Ne Aisak kiri ar ëën pöt Anutu wal ë
ulmëëpna weit wia," pël wesaup yak ruup
mënak kiri ar ëëpënëak yaëën Anutuuk nga
maan sëp wesa pöt, ruup weletakaan wal
ëëpna pöta ök ëa.

Aisakre Yakopre Yosep pöröa ngönte

20 Aisak piita Anutuun kön wi kosang we-
sak wëaup yak pim ruaar Yakopre Isoon
welaköt elmëak omnant ënëm piarpim naë
orööpnaatön wetete ök mëëa. 21 Yakop
piita kön wi kosang yewesautaring wë wel
wiipënëak yeem pim ru ë Yosepë ruaarön
welaköt elmëak pim sungköraö ë mök ëeë
tok oriak Anutuun yaya mëëa. 22 Yosep
piita kön wi kosang yewesautaring wë pim
wel wiipna akunet temanöm yesën Israel
omnarö pit ënëmak Isëp yanger sëp wesak
kaalak pitëmtë yangerak sëpënëak mëak
pim kosat wak së weerëpnaata ngönte ngan
rë mena.

Mosesë ngönte

23 Moses oröön pim ëlre pepaar piaripta
Anutuun kön wi kosang wesak wë yak yoko-
tupön itaangkën ompyaö ëën omën omp
aköpë ngönten kas naën ëlëëp wiak wëën
ngoon naar namp ëak won sa. 24 Moses pi-
ita Anutuun kön wi kosang yewesautaring
wë kaö sak wëën omnaröak piin, "Peroë
koontupë ruup," pël yemaan yapin kaöet
öpanëak kaaö ëa. 25 Pi utpetat ëak akun
kotte ërëpsawiaring öpnaaten kaaö ëën
pim kar Anutuu omnaröak yal ëak pitring
këlangön kat wiipënëak kön wia. 26 Pël
yeem pim Kristo Anutu yaö mëëaupëën
yak, "Nem utpeta sak ëëma pötak monere
uröm Isëp yangerak wia pöt il yewas," pël
kön wia. Pöt pi ënëmak Anutuuk kang
ompyaut mampnaaten kön wieë pël ëa.
27 Moses pi kön wi kosang yewesautaring wë
Anutu omnaröa itnaangkënëpön könöök
itenak taë wesak yang omp aköpë nga
elmëëpnaaten kas naën Isëp yanger sëp
wesak sa. 28 Pi Anutuun kön wi kosang
wesak wë yak Israel omnaröen ensel yokot

wetëërö mëmpna pöp pitëm naë newaisën mait elmëëpënëak maan mait sëpsëpörö möak iit ka kanötë ke möa.

Omën munt naröa kön wi kosang wesauta ngönte

29 Israel omnarö pitta kön wi kosang wesak wë yak Isëp yanger sëp wesak i kaö Köp Möauuk oröön kaö ilën yang yaaprak ëngk komuntakël sa. Pël ëën Isëp nga omën pitëm ënëm saurö tapël ëëpënëak yaëën iimpel kaalak wais ngep ëak wa mëa. 30 Ënëmak Israel omnarö pit tapël kön wi kosang wesak wë kët 7 pötë öngpök Yeriko kaöökë ëmöök wirö taap ëak seimën kël ëmö tööla. 31 Öng omp nga yaaup Reap piita Anutuun kön wi kosang wesak wë yak Israel omën naar ëlëëp Yeriko kakën ëwat sëpënëak ityaangkën ngöntre kar elmëak kaamök elmëa. Pël ëën Israel omnaröak omën Anutuun kön wi kosang newasën ëaurö yamëngkem pi namëngkën ëa.

32 Ne wali wesak niam ma? Pangk pël naëngan. Kitionre Parakre Samsonre Septaare Tewitre Samuelre tektek ngön yaaö omën pörö pitëm ngönöt niamaatep akun won. 33 Om kot epët pëën niamaan kat wieë. Pitta Anutuun kön wi kosang yewesautaring wë yang kaö nantë omnaröen nga elmëak il wesak wotpil yewesa yaat panë wesak mënak Anutuu kup mowia pöta këët wa. Pit kent nga lainonöröa këmöt il yemowariaurö, 34 es wëlëng kësangöt ngaap yewesaurö, ngaë öngpök yesem wel nawiin yaaurö, wiap wëauröak weëre kosang yesaurö, nga yaalem weë panë ëak yang kaö nantëërö waö ë yamëaurö. 35 Öng narö pitta Anutuun kön wi kosang wesak wëën pitëm ru wel wiaurö wal ëën koira. Ën omën narö wii kaatak ulmëak pitëm kööre toköröak koröpöt utpet mowesak, "Anutu kasëng mampunë pötak wil niulëënaat," pël maan pit weletakaan wal ëak wëwë ompyaut öpnaataan kat nemowiin ëa. 36 Narö pöt, kööre toköröak ökre was mëak tang momöak seenötring tëak wii kaatak moulmëa. 37 Narö pöt, kël momöön wel wia, narö öp sootring luptak ila, narö ngernger ila. Narö poë koröpre ulpëën won pol sëpsëpre meme koröpöt wetak këën yaköm ë sak wëën utpet yemowasën këlangönë rangk wakaima. 38 Pël yaalmëën omën pörö ompyaö panëëröak yang omnarö utpet panë wë yak kaaö ëën waö ë momëën repak yang omën wonötëëre rosiratë köntak pentak ë yesem kël öngöpre yang öngöpötë wakaima.

39 Omën pörö kön wi kosang yewesautaring wëën Anutuuk itaangkën ompyaö ëa. Pël ëaap yangerak wëa pötak pim kup mowia pöta këët nokoirën ëa. 40 Anutu pim ompyaö niwasëpna pöt pitëmënt pëën won, tiar pourö elniipënëak kön wia. Pötaanök wet rëak ompyaö nemowasën ëa.

12

Yesuun itenak kön wi kosang wasëpa

1 Tiar pöt, omën ngaan kön wi kosang yewesautring wakaima pöröa ngönöt kat yawi. Pötaanök pitëm ënëm ëëpenaan könömötre utpetatök wii ket ëak nitëak wë epot ent ë olëak weë ngentiak kan Anutuuk sëpenëak yenia pöök sëpa. 2 Pël yeem Yesuun iteneim öpa. Puuk tiarim kön wi kosang yewesaut ngës rë yaningk. Pël ëak kön wi kosang weseim öpenaat kaamök yaalni. Pi tapöpök këlangön kat wi pet irak ya kë sak ërëpre sawi ëëpnaaten kön wieë kosang sak këra yetaprak këlangön kat wiak ëö mongawisa pöten kön wiin pasit pël ëa. Pël ëaup peene pöt, kaö sak Anutuu mor yaapkëësiil wë.

Anutuuk wotpil yaniwas pöta ngönte

3 Saun omnaröak Yesuun kööre tok yaalmëën weë sak wakaima pöten kön wieë arim lupöt wiapre kor ëëngan. 4 Ar utpetat ëënganëak weë ngentieim wë. Pël yaëën omnaröak këlangön kat niwiin wel nawiin ëaurö. 5 Anutu pi ar pim ruurö pël weseë ngönëntak arim lupöt kosang niwasëpënëak epël yenia pöten kön wieë.

"Nem ruup, Aköpök wotpil niwasën kön wiin irepan.
Këlangön kat niwiin nim lupmer wiap sëpan.
6 Pöt epël. Aköp pi omën pim lup sant yaalmëaurö wotpil yemowas.
Pël ëak ru yemowesaurö wotpil sëpënëak yamöaup."

7 Anutuuk ar wotpil sënëak yanimöön wiap sënganok. Pöt pi ar pim ruurö pël weseë pil yaalni. Ma ru talëp pepapök pës nemomöön yeëa? 8 Won, peparö pitëm ruurö pës möak wotpil mowas yaë. Anutuuk ar pël naalniin yeëa talte pim ru panëërö won, kain ruurö pël apen. 9 Ar kön wieë. Tiarim pep yangeraköröak möak

wotpil yaniwasën pitëm ngön ngaarëk wa
yeë. Pöl Anutu tiarim könöröa pepapë
ngönte ngaarëk panë öpena pöt pangk ëëp-
naat. Pël yeem ompyaö öpenaat. 10 Pit
akun kot nent pitëm könöök möak wotpil
niweseimaut. Ën puuk tiar ompyaö wë pim
ök kölam sëpenëak pil yaalni. 11 Wotpil
yaniwasën ya kë nasën ya këlangön kön wi
yeë. Ënëmak wotpil niwasën wëën kosang
sauröa naë këët oröön mayaap wë ketre
saun won wotpil sak öpenaat.

Kosang sak Anutuu kentöökë ënëm ëëpa

12 Ar pöt, Anutuu ënëm ëëre yaat mëmpö
pël ëënëëtaan ingre mor kël wauröa ök
weëre kosang won yaaurö. Pötaanök
kosang sak weë ngentieë. 13 Omën ing kël
wauröa ök yaaurö arim ënëm yeem wiap
sak utpet ëëpanëën ompyaö sëpnaan wot-
pil wesak weë.
14 Kosang sak omën pouröaring mayaap
wë lup kölam wesak weë. Lup kewilring
öpena pöt Aköpön itnaangkan. 15 Arim
naëaan namp Anutu kasëng menak pim
komre kolap elmëëpnaat naön ëëpanëën
ngarangk ëeë. Pël ëak arim tekrakaan
namp kar kapangmentë ök sak wë amail
ëak nikoën utpet sënganëën ngarangk
këëkë ëak weë. 16 Pël ëak arëkaan namp
Iso pim ök öng nga yeem ngönën sëp was-
panëën ngarangk ëeë. Iso pi ngaan pim
nangapön epël mëëa. "Ni akun kopët eptak
kaömp ar ë nampë pöt nook pepa mor
kol ru wetëëpë yewaut wa nimpaat," pël
mëëa. 17 Ar pim ngönte ëwatörö. Ënëmak
pim pepap wel wiipënëak yaëën welaköt
elmëak mor kolut mampënëak maan pepap
kat nemowiin ëa. Pi pepapök welaköt
elmëëpënëak ing ëaap ngaan utpet ëaut wa
moolapna kante won ëën pomp ëa.

Tiar Saion rosir ompyauk Anutuu kak yaarö

18 Ar peene pöt, arim ëaröa ëa pöl Sinai
rosir pangk mor wëëre mësël ë pël ëënë
pöök së naaröön. Ngaan pit Sinai rosir-
aöökë iri wëën es wëlëng kaö yokotön
uröam wariak koö oläak wieë kent kaö
yamöön 19 kuup ngön yaan Anutuu ngönte
kat wia. Pël ëak pit kas ëën Mosesën kaalak
muntat apanëak Anutuun ök mapënëak
mëëa. 20 "Omën pëën won, animaö nampta
rosiraöök ing mësaan pöt kël möön wel
wiip," Anutuu ngön pël mëëa pöt kaalak
kat wiipanëak kas ëën mëëa. 21 Omën pöt
oröeim wëën Mosesta kas ëak epël mëëa.
"Ne kas kaö ëën reireë yaur."
22 Ar rosir ke pëlöök oröak omën
pölöpringöt itnaangkën ëaurö. Saion rosir,
Anutu wëwëap, pim ka kaöaö Yerusalem
kutömweri wia pöök oröak omën ompyaö
panëët itenaurö. Pël yeem ensel ërëpsawi
yaauröa wa top kësangöökre 23 omën
Anutuuk wet rëak ru wesak yapinöt
kutömweri retëng ëa pöröa wa topöökta
oröaurö. Pël ëak Anutu omën pouröa ngön
ë pet irëpnaapre omën piin kön wi kosang
wasën wotpil wes pet irauröa könöröa
temanön saurö. 24 Pël ëak Yesu, sulöp
ngolöpët Anuture omnaröa tekrak tëa pöpë
naë saurö. Apel mëngkën wel wiautak
pim iit il ngentiin Anutuuk itenak kangit
mena. Pël ëautak Yesu wel wiautak pim
iit il yengentiin Anutuuk itenak kaamök
elnia. Pötaanök Yesu pim iitak Apelëët il
yemowas.

*Anutu pi kutömre yang pout ëtëp elmëëp-
nen ëa*

25 Ar Anutu ngön ök ni yaë pöp kasëng
mengkanëën ngarangk ëeim ön. Ngaan
Mosesë yangerak wë ngön ök mëëa pöt
wa olaan kangut orö morëaup. Peene
pöt, kutömweri wë ngön ök niaim wëën
pi kasëng menak tol ëak kangut nokoirën
ëëpen? 26 Ngaanëër pi ngön yemaan yanger
ëtëp ëaup. Peene pöt, pi kup niwiak epël
yenia. "Ne wë ënëmak kaalak yanger
pëën won, kutömre yang pout akun kopët
nent ëtëp elmëëmaap." 27 "Kaalak akun
kopët nent ëtëp elmëëmaap," pël ëa pöt
ëtëp elmëën omnant pim ket ëaut pout kö
sëpënëak kön wiak ëa. Kö sëën pangk ëtëp
naëpanëët oröak kosang wiaapnen ëa.
28 Anutuuk wa ngaöök nimëën pim omën
ompyaö nimpna pötë pep sak öpena pöt
ëtëp naëpanëët kosang wiaapnaat pötëën
piin yoöre ërëp maim öpa. Pël ëeimeë
kasinkasin ëak karangkin elmëak pim kön
wiin ompyaö yaaö pöl yaya maim öpa. 29 Pöt
tol ëën? Anutu tiarimop pi esuwesi ök
omnant pim kön wiin pangk naën ëëpnaat
kö wasëpnaap.

13

Anutuuk kön wiin ompyaö yaauta ngönte

1 Ar Kristoë omnarö pötaan neneren lup
sant elmëeim ön. 2 Omnarö maimerekaan

yewaisën sant elmëënëëten kat kolngan.
Ngaan omën narö pël yeem enselöröen
köpël wë omën yaapörö wesak sant elmëa.
3 Arim kar wii kaatak moulmëa pöröen kön
wiin ar pourö niulëa pël weseë sant elmëën.
Pël ëak arim karurö këlangön kat yawi
pöten kön wiin ar pourö këlangön kat yawi
pël weseë sant elmëën.

4 Öngre omp wëwëeten kön wiin ompyaö
ëëp utpet wasngan. Omën öngre omp nga
ëëre öngre omp wëwëet utpet wasö pël yaë
pörö Anutuuk kangut mampnaarö.

5 Arim lupöt monere urömatëën kentre
kaur ëëpan. Omnant arim wia pötön kön
wiin pangk ëëp. Pöta ngönte Anutu pi
ngaanëër epël ëa.
"Ne ar sëp naniwasngan.
Kasëng nanimangkan."
6 Pël ëa pötaanök tiar kön kosang wieë epël
apenaat.
"Aköp pi kaamök yaalnëaup yak
ne kas naën ëëmaap.
Omën nampök pangk utpet naalnëëpan."

Ngönën ök niiaut wak wë Yesuu ënëm ëëpa

7 Arim wotöök rëak Anutuu ngönte ök
niak rë niuleimauröen kön wieim ön. Pël
ëak wëwë taltak wë wel wia pöten kön wieë
Yesuun kön wi kosang weseima pöl ëeim
ön. 8 Yesu Kristo pi ngaan wakaimaupök wë
wakaim öpnaap. Pim wëwëet ke kopëtalte.
9 Pël ëa pötaanök ngönën maim ke nentere
nent kat wiin pötök wer niön Anutuu kanö
sëp wesak maimaöök sëngan. Pim komre
kolap yaalni pötak tiarim könöt kosang
wasën öpena pöt Anutu itaangkën pangk
ëëpnaat. Omnant yenautë ngön pasutök
pangk taë naniwaspan. Pötök omën pël
yaaurö kaamök naalmëën ëa. Pötaanök
ngönën maim ke pipot kat wiingan.

10 Kristo tiarimëën kiri ëa pöp kaamök
elniipënëak tiarim naë wë. Pël ëaap Yuta
omën yangerakë ngönën tuptak animaurö
kiri ar yaaö pörö yok pangk pim naë
sëën kaamök naalmëëpan. 11 Kiri yaaö
wotöökörö pit animaurö möak iit pëën
omnaröa utpetatë saunatëën kiri ëëpënëak
ngëëngk panë tupta kakaatiitakël wak
yesën këërö kaöökë wilëngkëël esuwesi
mereim wë. 12 Pël yaëën Yesu piita tapël
pim iitak tiar omnaröa lupöt kölam
niwasëpënëak kaöökë wilëngkëël möön
wel wia. 13 Pël ëa pötaanök tiarta kaöökë
wilëngkëël yes pöl Yuta omnaröa kiri
yaaut sëp wesak piiring wë pim ëö sa pöl
ëëpa. 14 Pöt yang eprak ka kosang naö
won. Pötaanök ënëm ka kosang tekeri
wasëpnaöön kön nganngan ëeim wë.
15 Pötaanök Yesu tiarimëën kiri ëa pötaan
tiarök kangiir tiarim yaya yamëëautak
Anutuun kiri elmëeim öpa. Yaap, tiarim
këmötök pim songönte tekeri wasëpa.
16 Neneren sant wesak kaamök yaaut kat
kolngan. Pöt Anutuuk itaangkën kiri
yaauta ök ompyaö ëëpnaat.

17 Arim wotöököröa ngön ngaarëk ye-
weem pitëm ikanöök ön. Ënëmak pitëm
ya yamëngkauta këët Anutuun ök map-
naarö. Pötaanök pit arim könre lupöt
kosang sënëak ngarangk elnieim wë. Pël
ëën ar pitëm ngön ngaarëk yeön pöt pit ya
ompyaöring ya mëneim öpnaat. Pël naën
yaëën pöt ya utpetaring ya yamëngkën pö-
tak tolëël kaamök elniipën? Won.

18 Ar tenimëën Anutuun kimang maim
ön. Ten tenim lupötön kat men ëën Anu-
tuu ëöetak wotpil wë kët ël epotë pim
yaat wotpil wesak mëmpunëak kent yaë.
19 Pötaanök ar Anutuun kimang ngöntak
ök maan kaalak wes nemëën arim naë
teëntom waisumëak kosang panë wesak ök
yeniak.

Kimang ngönte

20 Anutu mayaapta pepap puuk tiarim
Aköp Yesu, sëpsëp ngarangk kaöap, pim
iitak sulöp ngolöp wiakaim kosang wiaapna
pöt taë wesa pötaan weletakaan wal ë
moulmëa. 21 Pi tapöpök pim kentöökë ënëm
ëënëën omnant ompyaö ke nentere nent
nimp. Pël ëak pim kön wiin ompyaö yaaut
Yesu Kristoë weëre kosangöök arim lupötë
war wasëp. Pim naë yayaatakaan yayaatak
om aim kosang wiaap. Yaap.

Ngön mëët

22 Karurö, ne kosang wesak epël yeniak.
Pep retëng ë yaningk epët kotte. Pötaanök
pepanöm ngön epët këëkë wesak kat wieë.
23 Ar kat wieë. Tiarim karip, Timoti, pi wii
kaatakaan wil moulmëa. Pötaanök pi teënt
waisën pöt koirak tenip pouwaar wais arën
itaampunaat.

24 Arim ngönënë wotöököröere Anutuu
omën pouröen yoöre ërëp yemak pël ök
man. Kar Itali yangerakaan wais wë
eporöakta arën yoöre ërëp yenia. 25 Anutuu
komre kolap pöt arim naë wiaap. Yaap.

Sems

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 20 ma 30 pël won sëën Sems, Yesuu nangapök, pep epwer retëng ëa. Sems pöp, pi Yerusalem kakë ingre morörö ngarangk ëak wëa. Pim epwer pöt, ingre mor yang kaö nantë repak sa pöröaan wëwë ompyauta ngönte ëak mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1*
Kön wi kosang yewesautere ëwat ngönte *1:2-8*
Monere urömaring wëaare won wëauta ngönte *1:9-11*
Morök yaauta ngönte *1:12-18*
Anutuu ngönte kat wiak ënëm ëëpenaat *1:19-27*
Möönگkraar kangk ëëngan pöta pepanöm ngönte *2:1-13*
Kön wi kosang yewesautere pöta këët *2:14-26*
Yangapöökë ngönte *3:1-18*
Yangerakë omnantëën kent yaauta ngönte *4:1–5:6*
Ngön mëët *5:7-20*

1 O Anutuu omën repak saurö, ne Sems
Anuture tiarim Aköp Yesu Kristoë inëën
ru saupök pep epwer retëng ë ninak yoöre
ërëp yeniak.

Tiar moröktak kosang yanuwas

2 Nem karurö, morök ke nentere nent
arim naë yaaröön pöt, "Ompyaö yaë," pël
wesak ërëpsawi ëën. 3 Ar ëwat wë. Morök ke
pilöt yaaröön arim Anutuun kön wi kosang
yewesa pöt taë sëën arim lupöt yok pangk
kosang sak morökötë önëët. 4 Pël ëën arim
naë kosang sak wëauta këët këëkë oröop.
Pël ëën ngönënë omën nenten ap newas-
ngan, ketre saun won ompyaö önëët.

Kön won ëën pöt Anutuun kimang mapa

5 Arëkaan omën namp kön won ëën pöt
Anutuun kimang map. Pël ëën pi omën
pouröaan nga naën kësangën yaaupök kön
koir mampnaat. 6 Pël ëëpnaatak pi kön
selap naënëpök Anutuun kön wi kosang
yewesautaring kimang map. Omën namp
kön selap yaaupök kimang mapna pöt
këraamenti kent möak wak nalaan nal yaë
pöta ök ëëpnaat. 7-8 Omën ke pilëp kön
naörarring wë pim omnant yaautön ëngk
ma e yewesaup. Pël yeem puuk Aköpön
kimang maan mampnaaten kön nawiipan.

Omën mon wonöröere mon wieëauröa ngönte

9 Tiarim kar ngönën kat wia namp om-
nant wonöpök Anutu pim ngönëntak wak
isak yaauten kön wieë ërëpsawi eim öp.
10 Ën tiarim kar namp monere uröm kësang
wieëaupök pöt Anutuuk piin wak irëak
mapnaaten kön wieë ërëpsawi eim öp. Këra
puutë lëngë yes pil won sëpnaat pötaanök.
11 Këra puut weerak wëën këtëp aprak nga
panë maan koö möak ngentiak pitëm köp
möeëa pöt ngaap sëpnaat. Pipta ök panë
omën omnant kësang wieëaupta muntat
öpënëak ya yamëngkem kö sëpnaat.

Morök yaalniauta ngönte

12 Omën morököt pim naë yaaröön
wiap nasën ëëpna pöp ërëpsawi ëëpnaap.
Morököt pim naë yaaröön ke ur moolaimeë
lup kosang sak öpna pöp Anutuuk wëwë
kosang omën piin lup sant yaalmëaurö
mampënëak kup wia pöt kangiir mamp-
naap.
13 Omën namp morököt pim naë yaaröön
pöt, "Anutuuk morök epël yaalnë," pël
naën ëëpnaat. Anutu pi utpet ëëpënëak
morök yaalmëa pöt wonöp. Pi omnarö ut-
pet ëëpënëak morök naalmëën yaaup. 14 Pël
yaaupök omën namp pimtë koröpöökë ken-
tre kauratök wer moön wii ket ëak motëak
pötök morök yaalmë. 15 Pël ëën koröpöökë
kentre kauratë këët utpetat. Utpet pöt kaö
sëën pötë këët wel yawiaut.
16 Nem kar panëërö arök, "Anutuuk tiar
utpet ëëpenëak morök yaalni," pël we-
sak ëngk ma e wasnganok. Pi pël naën
yaaup. 17 Omën ompyaöre wotpil pout Pep
kutömweri wëaup pim naëaan yewais. Pi
ëwa mopöök wia pötë pepapök wes mëën
iraan yeö. Pipot kaip tiktikre kaka yaautök
pi irikor naën, ompyaut pëën yaalniaup.
18 Anutu pimtë könöök pim ngön këët tiar
ninak pim ru nuwesa. Pim omën ket elnia
pourö pël elniipënëak kön wiak tiar wet
rëak elnia.

Tiar Anutuu ngön kat wiak ënëm ëëpa

19 Nem kar panëërö, ar omën epëten ëwat
seë. Ar pourö ngön ök yeniaan këëkë kat
wiin. Pël ëak ngön kangut teënt manganok
wet rëak kön wiakök man. Pël ëak nga teënt
elmëënganok. 20 Tiar ngaare ser yaalmëem

omnarö kaamök elmëën wëwë wotpil naön
yaëën Anutuuk kön wiin ompyaö naëpan.
21 Pötaanök utpet yaaut arim lupötë kaö sak
wëwëat kewil yengawis pöt kërë moolaë.
Pël ëak arimënt wak irëak wë ngön Anu-
tuuk arim lupötë nuwia pöt ngaarëk weim
weë. Ngön pöt ngaarëk yeön Anutuuk
utpetetakaan kama niöpnaat.
22 Ën arimtë lupöt morök elmëak Anu-
tuu ngönte kat pëën mowiinganok kat
wiak ënëm ëën. 23 Omën namp pi Anu-
tuu ngönta ënëm naën kat pëën mowiipna
pöp pi könitweri këëre wot kan ityaangk
pöta ök ëëpnaap. 24 Pi pim këëre wot kan-
ten könitweri itenaupök së tapëtakëër kat
kolöpnaap. Pöta ök omën Anutuu ngönte
kat pëën mowiipna pöp ngön pöt teëntom
kat kolak pim utpet yaaut sëp newaspan.
25 Ën omën Anutuu ngön kosang ompyaut
utpetetakaan ent ë yanuulë pötë pëën ite-
nak kat nokolön këëkë itenak itneim wë
pim ityaangkaö pötë ënëm eim öpna pöp pi
wëwëetak wëën Anutuuk ompyaö elmëën
ërëpsawi ëëpnaap.
26 Omën namp pimtën ngönëntak wëaup
pël weseë pim këmët ngarangk naën wë pöt
pimtë lupmer morök elmëën pim ngönën
yaaö pöt mos ëëpnaat. 27 Tiarim ngönën
yaauta këët Anutuuk kön wiin ompyaö
sëpna pöt epët. Ru wamërre öng kapirörö
kaamök elmëëpenaatere yangerakë om-
naröa utpet yaautök utpet niwaspanëën
ngai ëëpenaat pöten pi kön wiin ompyaö
sëpnaat.

2

Tiar omnarö neneraan sant yeem narö kasëng mangkan

1 Nem karurö, ar tiarim Aköp Yesu Kristo,
ëwa pepapön, kön wi kosang yewesauröak
omën isaare irëaurö mööngkraar kangk
elmëënganok. 2 Ar ngönën tuptak
wa top ëak wëën omën naar, namp
ë rangi ompyaut ëak ulpëën ompyaö
retëngretëngëp mëaup, namp omnant
won ulpëën sëparëp mëaup, piarip wais
yeilaan 3 ar omën ompyautringëp piin sant
mowesak, "Kaöap, ur ompyaö eptak wais
wel aisa," pël mëak omën omnant wonöp
piin sant nemowasën, "Nimëën urte wonok
pirek taua," ma "Nimëën urte wonok nem
ikanöök e yangerak eprek wel aisa," 4 pël
manë pöt ar kön wiin ompyaö ëëpën
ma? Won, utpet ëënëët. Ar omnarö kön
utpetatring kom elmëën Anutuuk kön wiin
pangk naën ëëpnaat.
5 Nem kar panëërö, kat wieë. Omën
yangerakë omnaröak kön wiin pasurö pël
yaë pörö Anutuuk piin kön wi kosang wesak
pim wa ngaöök yamëautak ilapënëak yaö
mëëa. Pim wa ngaöök yamëaö pöt omën
piin lup sant yaalmëauröen kup mowia.
6 Ën ar pöt, omën omnant wonörö ëö
yemengkaurö. Ar kön wiin talöröak utpet
yanuwas? Ma talöröak ngön yaatak yanu-
ulë? Omën omnant wonöröak pël naalniin
kësang wieëauröak yaalni. 7 Pël yeem Kris-
toë yapin ompyaö arim rangk wia pöten
utpet wesak ya. Pötaanök ar tol ëën pitën
wak isak yemak?
8 Aköpök ngönën pepeweri ngön kosang
nent epël ëa pöt kön wieë. "Nimtëën lup
sant yaën tapël nim karipëënta elmë." Ar
ngön kaö epët ngaarëk önë pöt ompyaö
ëëpnaat. 9 Ën ar omën isaare irëaurö om-
nant mööngkraar kangk elmëënë pöt ut-
pet ëën ngön kosang pötak ar ngön wa
yoolëaurö pöt pet elniipnaat. 10 Omën namp
ngön kosangöt ngaarëk yeweem lup kopët
nent ap öpna pöt Anutuuk piin kön wiin
omën pout wa yoolëauröa ök sëën kangut
mampnaat. 11 Pöt epët. "Ni öngre omp
wëwëet kom ëënganok," pël ëa tapöpök,
"Ni omën mëngkanok," pöteta ëaup. Pö-
taanök ar öngre omp wëwëet kom naën wë
omën namp mëmpunë pöt Anutuu ngön
kosangöt wa olanëët. 12 Pël ëën Anutuuk
akun kaöaöök ngön kosang ngolöptak kom
elniipnaat. Ngön kosang ngolöp pötak ut-
petetakaan ent ë nuulëa. Pötaanök ngön
kosang pöten kön wieë ompyaö wesak ngön
aöre wëwë wë pël ëeë. 13 Omën namp
muntaröaan yaköm naalmëën yaaö pöp
Anutuuk tiar kom elniipna pötak yaköm
naalmëën ëëpnaap. Ën namp muntaröaan
yaköm yaalmëa pöp Anutuuk kom elniip-
naatak yaköm yaalmëën kas köpël tauaap-
naap.

Tiar omën ompyaut naën, kön wi kosang pëën wasëpena pöt mos ëëpnaat

14 Nem karurö, omën namp këmtak, "Ne
Kristoon kön wi kosang yewesaup," pël
yeem muntarö kaamök elmëëre ompyaö
elmë pël naën ëëpna pöp, pötak kaamök
elmëëpën ma won? Pangk naëpan. Kön
wi kosang yewesa ke piptaan Anutuuk
utpetetakaan kama nemoöpan. 15 Kar

namp ulpëënre kaömpötëën ap yewasën
pöt [16] arëkaan nampök, “Ompyaö öm. Ëp
önganëën ulpëënëp mëak kaömp nak
kep ëëm,” pël yamëem koröpöök kaamök
naalmëën ëën pangk ëëpën ma won? Pangk
naëpan. [17] Tiarim kön wi kosang yewesa pöt
pi tapël yaaut. Tiarim pël yaaö pötakëër
wiaan pöt këët oröön ompyaö naalmëën
ëëpena pöt kön wi kosang yewesaut mos
ëëpnaat.

[18] Pël ëëpnaatak arim naëaan nampök
epël apën koröp. “Omën namp kön wi
kosang yewesautaring wëën namp omën
ompyaut yaaup.” Pël apnaatak ne piin
kangiir epël memaap. Ni omën ompyaut
naën ëëmë pöt tol ëak Kristoon kön wi
kosang yewesautaring wëën pöt pet ëëm?
Pël naëngan. Pël ëëmëëtak nem ompyaö
yaaö pötak ne Kristoon kön wi kosang
yewasautaring wë pöt pet elniipnaat. [19] Ni
Anutuun kön wiin kopëtap wë pël yewasën.
Pöt ompyaö. Pël yaëëtak pöt pëën pangk
naëpan. Pöt urmeraröeta tapël Anutuun
kön wi kosang wesak wë piin kas ëak
reireë yaur. [20] Ni ëwatët wonöp. Ni kön
wi kosang yewesautaring wëën pöta këët
omën ompyaut naën yaaup. Pötaanök nim
kön wi kosang yewesa pipot mos sëpnaan
pet elniimaap.

[21] Kat wieë. Tiarim ëap Apram pi tol
yaëënak Anutuuk piin, “Omën wotpilëp,”
pël mëëa? Pöt epët. Pi ngaan Anutuu
ngönte ngaarëk wak pim ruup Aisak kiri
elmëëpënëak ëa. Pim omnant yaaö pö-
taan Anutuuk piin, “Wotpilëp,” pël mëëa.
[22] Ar kön nawiin ma? Apram pi kön wi
kosang wesak wë omën ompyaut ëa. Pi
kön wi kosang yewesautaring wëën këët
oröön omën ompyaut ëa pötaan pim kön
wi kosang yewesa pöt kë ëa. [23] Pël ëën,
“Apram Anutuun kön wi kosang wasën
pim pël ëa pötaan Anutuuk kön wiin wot-
pilëp pël sa,” ngönëntak ngön wia pipët
kë oröa. Yaap, Anutuuk piin, “Wotpilëp,”
pël mëak piin ngönt kip mëëa. [24] Pötaanök
ar pourö kat wieë. Anutuuk omën namp
pim kön wi kosang yewesautaan pëën won,
omën ompyaut yaautaanta, “Wotpilëp,”
pël mapnaat. [25] Apramë ëa pöl öng omp
nga yaaö namp Reap piita tapël omën
ompyaut yaëën Anutuuk piin, “Wotpilëp,”
pël mëëa. Pöt pi Israel omën ngaan Yosuaak
yang ngaakëren ëlëëp itenak waisëpënëak
wes mëën sa pöaar sant mowesak kaamök
elmëak wes mëën kan muntaöökël sa. Pël
ëën pim ompyaö ëa pötaan Anutuuk pël
mëëa. [26] Epëten kön wieë. Tiarim koröpöök
könöp won ëanëën wel wian tapön. Tapta
ök tiar kön wi kosang yewesautaring pëën
wë omën ompyaut naën ëëpena pöt tiarim
kön wi kosang yewesa pöt sokutë ök ëëp-
naat.

3

Tiarim yangapöt ngarangk ëëpa

[1] Nem karurö, arëkaan selap rë yaula ya
omën sënganok. Kat wieë. Anutuuk ënë-
mak ingre moröröaan sapsap wël yeem rë
yaula ya omnarö tenimëën kaö wesak wël
elniipnaat. [2] Tiar pourö omnant ëëpenëak
utpet ke nentere nent yaaurö. Omnarö
tiarim këmötök utpet nent naën yeëan
talte omën ompyaö panëëröak tiarim ko-
röpöt ngarangk ëëpen. [3] Pol osopë kan
yesaut ngarangk yeë pöt tiarim kentöökë
ënëm ëëpënëak wii kotu pim këmtak kapul
yemoulmë. Pël ëak wii pö wer yeön osöp
pim kepönö pokol ëak omnampë sëpënëak
kön wia pöök yesaup. [4] I kaö wangaöönta
kön wieë. Wangaööta kësang panëëmpel.
Pël ëaatak kent weëre kosangöök möak
mök ëën i kaöök yesau. Ën wangaöök
moröak së pëlpël yaaö pöt kot panëët.
Ngarangkëpök pötak moröak lup nentakël
ko wiak sëpënëak kön wiipna pöt yok tap
pantak së moulmëëpnaat. [5] Tiar omnaröa
yangapöökta tapël yaë. Yangap pö kotuuk
aan omën kësangöt oröopnaat.

Ën epëten kön wieë. Omën namp es
ngëpöpët il olaan pöt kaö panë sak kosan-
gre koinöt kot won sa yaë. [6] Pël wiaatak
tiarim yangapö esuwesi ök. Pipöök tiarim
koröpöök wë kaip tiktik ëak ngön ut-
pet ke nentere nent yeem koröp pou ut-
pet wes yaë. Yangapöök ngön utpetat
yeem es ket ëak kotak omnaröa wëwëat
utpet yewas. Utpet yewas pöta weëre
kosang pöt Setenök yaningk. [7] Tiar animaö
reraö ke nampre namp kosangöökaanre i
kaöökaan, imënre intre kamal pörö wak
wiap wasëpenëak pöt pangk pël ëëpenaat.
[8] Pël ëëpenaatak talëpök yangapö wiap
wasën ngön ompyaut apën? Pangk pël
naëngan. Kamalöp pim këmtak welakre
kakamöt wiaan kant nimëngkën wel yawi
pöta ök tiarim yangapöök ngön utpetat

yeem omnarö utpet yewas. [9] Yangap Aköp
tiarim Pepapön yaya aim wë tapöök kaalak
omën Anutuuk pimtë ök panë wesak ket
ëauröen utpet wesak yaaurö. [10] Anutuun
yaya ngön yamëëautere utpet wesak yaaut
yangap kopët tapöökaan yaarö. Pötaanök
nem karurö, wëwë korar pipël wëën pangk
naëpan. [11] Epël kön wieë. I kölok kopët nen-
takaan i yaapmerre kakam yaaumer yaaröa
ma? Won. [12] Karurö, ar kön wieë. Yok pangk
këra kemmentök muri ulöp utöpën ma? Ma
wii neweëëk yok pangk kem ulöp utöpën
ma? Pöta ök panë i yaapmerta kakam
yaaumeriaan naaröopan. Pël wiaap ar tol
ëën yangap kopët tapöökaan ngön utpetere
ompyaö pout aim. Pöt pangk naëngan.

Ëwat ompyaut Anutuuk yaningk

[13] Arim naë omën narö könre wetete
ompyaut wieë omën ompyaöre utpetat
kom yaëën pöt pitëm wëwë ompyautök pit
kön ompyaöring wë pitëmënt wak irëak
omnarö wiap yemowesa pöt tekeri wasëp.
[14] Ar omnantëën war yeem omnaröaan lup
utpetaring wë arimtën wak isak, "Ten kön
ompyautaring wë," pël angan. Pël anë pöt
kaar anëët. [15] Pitëm kön ke pöt Anutuu
naëaan won, yang omnaröa naëaan waut.
Pitëmtë könöökë ënëm yeem Setenë kön
yawia pöl yaaurö. [16] Omnantëën war yeem
omnaröaan lup utpetaring önë pöt nga
yaalem utpet ke nentere nent eim önëët.
[17] Yangerakë könöt ke pil yaë. Pël yaëë-
tak könre wetete ompyaut Anutuu naëaan
yaaröön arim wak wë pöt lup kölam önëët.
Pël yeem omnaröaring lup yal ëak wë pit
wiap mowesak pitëm ngönöt kat wiinëët.
Pël ëak ya ngës elmëak omën ompyaut pëën
elmëënëët. Pötaan kön selap naën wotpil
wesak önëët. [18] Pël yeem ar omnaröaring
lup kopëtemer sak wë wiap mowasën këët
oröön wotpil wëaö pöt ulöl sëpnaat.

4

Tiar yangerakë omnantëën kent yeem pöt Anutuun kööre tok elmëëpenaat

[1] Arim neneraan kööre tok yeem nga yaal
pöta songönte tol ëënak yeë? Ar pourö ko-
röpöökë kentre kauratë ënëm yeem kööre
tok ëak nga yaalaurö. [2] Ar omnant önëak
kent yeem naön yaauröak omnarö mëm-
punëëten kent yeë. Ar omnantëën war
yeem pangk naöngan. Pötaanök neneraan
kööre tok yeem nga yaalaurö. Ën omnan-
tëën kentre kaur yeem Anutuun kimang
nemaan yeëan. Pötaanök naningkën yaë.
[3] Ar Anutuun omnantëën kimang yamëem
pöteta naön yaaurö. Pöt tol ëën? Ar
kön wotpil won, korar wiak wë omnant
wak arim koröopöökë kentre kauratë ënëm
ëënëak kimang yamëëan. Pötaanök nan-
ingkën yaë. [4] Utpetarö aë, ar öng nampë
ompöp sëp wesak muntapë naë së wë pöta
ök Anutu kasëng menaurö. Omën namp
yangerakë omnantëën kentre kaur yeem
pöt Anutuun kööre tok yaalmëaup. Ar
pöten kön nawiin ma? Pötaanök yanger-
akë omnantëën kentre kaur ëënë pöt Anu-
tuun kööre tok elmëënëët. [5] Ngön Anutuuk
ngönëntak epël ëa pöt pas naën. "Anutu
tiarim lupötë kön nuulëa pöröen pi kentre
kaur kësang yaë." [6] Pël ëak rangk komre
kolap yaalni. Pöta ngönte ngönëntak epël
wia. "Anutuuk omën pitëmtën wak isak
yaaurö kasëng yemangkem pitëmtën wak
irëak yaauröaan komre kolap yaalmëaup."
[7] Pötaanök ar arimënt wak irëak Anutuu
ikanöök weë. Pël ëak Seten waö ëën sëp
niwesak kas sëp. [8] Anutuu naë rë olaë.
Pël ëën pi arim naë panë wais ngarangk
elniipnaan. Utpetarö, arim utpet yaaut sëp
weseë. Kön selap yaaurö, arim könöt kopë-
tal wieë. [9] Arim utpet yaautön kön wieë
yaköm ëak ingre ya ilak aim weë. Omën
utpetatëën söm yaaut sëp wesak elere war
eim weë. Pötëën ërëpërëp yaaut sëp wesak
ya ngësring weë. [10] Pël ëeë Aköpë ëöetak
arimtën wak irëak aim ön. Pël ëën puuk
kaalak wak isak niapnaan.

Karurö kom elmëëngan

[11] Karurö, ar neneren utpet wesak
manganok. Ar arim karuröen utpet wesak
mëak kom ëak, "Pit utpet yaaurö," pël
yamëem pöt, Anutu pim neneren lup sant
ëëpenëak ngön kosang wesak niia pöten
utpet wesak ëak, "Korar yaë," pël manëët.
Ën ar Anutuu ngön kosang pöten, "Korar,"
pël manë pöt, ngön pöt ngaarëk naön
arimtën kön wiin isën ngön ë pet yairauröa
ök sënëët. [12] Anutu kopëtapökëër ngön
kosang wesak niiaupök kom elniipnaap.
Pimtok mait elniipën ma nimpën. Ar pim
ök talte arim karurö kom elmëën. Pangk
pël naëngan.

Tiarimtën wak isak anganok

13 Elei, ar narö epël yaaurö. “Peene
ma ëlpamök ka kësang naöök së wë kris-
maki nenta öngpök ya yamëngkem mon
kaö panë öpenaat.” Pël yak pöröen epël
niamaan kat wieë. 14 Ëlpamök arim naë
orööpnaaten köpël wë. Arim wëwëat
muntönöökë ök. Muntön naöökë akun kot
nent oröak is lööla ëak won yes pöl ar akun
kot nent wë wel wiinëët. 15 Pötaanök, “Tiar
ya epot mëmpenaat,” pël anganok ngön ke
epël an. “Aköpë kentöök niaan pöt wëwëe-
tak om wë ya epot mëneim öpenaat,” pël
an. 16 Ar ngön pël naënöröak arim omnant
ëënë pötön kön yawiem arimtën wak isak
yaaurö. Arimtën wak isak yaaö pöt ompyaö
naën yaaut. 17 Pötaanök omën namp
ompyaö yaauta songönten ëwat wëak pël
naën ëëpna pöt utpet ëëpnaat.

5

Omën monere uröm kësang wieëauröa ngönte

1 Omën urömere kaar es kësang
wieëaurö, ar këëkë kat wieë. Arim
këlangön kat wiinë pöten kön wiak ya
ngës ëën. 2 Arim urömere kaar es kësang
pöt köt sëën poë koröpötta iwalöröak
na pet irëpnaat. 3 Ën monatta polirang
ëak kö sëpnaat. Pël ëëpna pöt arim mon
pötön keimön ëak omnarö kaamök elmëak
nemangkën yaaut tekeri wasëpnaat. Pël
ëak esuwesi koröpöt es kotak utpet yewas
pöl arim monatön keimön yaaö pipotta
arim lupöt utpet wasëpnaat. Pöt peene
yanger pet irëpnaat temanöm yesën ar
monere urömatön keimön ëak kësang wa
rongan ëak wë pötaanök. 4 Këëkë kat wieë.
Inëën ruurö pit arim yaak kaamök elnia.
Pël ëauta sumat nemangkën, om ngön kaar
maim wë. Pël ëën ar keimön elmëën inëën
ru pöröak monat naön ëak kaaö ngön aan
Aköp kutömweri wëaup kat wia. 5 Ar e
yangerak wë kaömp kësang neimeë arim
kentötë ënëm yaaurö. Pël yeem kaömp
kësang nak polöröa ök kewis wiak wëën
arim mën wel niwiipna akunet temanöm
yes. 6 Ar omën wotpil yaaurö ngön yaatak
moulmëak mënan. Pël ëën pit kangiir
naalniin ëa.

Tiar këlangön kat yawiem ya wiapring Aköpë waisëpnaaten kor öpa

7 Karurö, pit pël ëauröak lupöt kosang sak
këlangön kat wieimeë ya wiapring Aköpë
kaalak waisëpnaataan kor ön. Ar ya neweri
pepapë yaë pöten kön wieë. Pi omnant
ngëntak këët orööpnaataan kor eim wë. Pël
yeem lup kosang sak wë këtre kopi ëën
orööpnaataan kor wëaup. 8 Yaap, Aköpë
waisëpna akunet temanöm panë sa. Pö-
taanök yaaweri pepapë yaë pöl ya wiapring
weë.

9 Karurö, neneren kaaö ngön manganok.
Anutu, ngön ë pet yairaup, waisëpënëak
yaëën pël anë pöt ngön ë pet irak kangut
nimpnaat. 10 Karurö, tektek ngön yaaö
omën ngaan Aköpë yapintak pimtë ngönte
aima pöröen kön wieë. Pitëm kööre
tokörö ak utpet yaalmëën këlangön kat
wieimeë ya wiapring ya mëneima. Pö-
taanök pitën kön wieë pitëm ëa pöl mëneë.
11 Tiar omën këlangön kat yawiem lupöt
kosang sak wakaima pöröen kön wiin ërëp-
sawi yaë. Ën Yoop pim ngönteta kat yaw-
iaurö. Pi këlangön kësangöt kat yawiem
lupre kön kosang sak wëën ënëmak Aköpök
ompyaö elmëa pöten kat wiaut. Yaap, Aköp
pi ya ngës kaö elniak sant panë yaniwas.

Ngön ë kosang yewesauta ngönte

12 Nem karurö, ngön niama epëten kaöet
pël weseë ngaarëk ön. Arim ngönöt kosang
wasënëak Anutuu yapintakël utak, “Anu-
tuu ëöetak yaap yeniak,” pël aöre omën
nantë yapinötëël utak aö pël ëënganok.
Won, ar omën nent ëënëak pöt om, “Mak,
ne pël ëëmaap,” pöt pëën an. Ën naën
ëënëak pöt om, “Won, pël naëngan,” pöt
pëën an. Pël anë pöt Anutuuk kangiir nga
naalniin ëëpnaat.

Omën wotpilëpök Anutuun kimang mapna pöt kaamök kësang elmëëpnaat

13 Arëkaan namp këlangön kat yawiem
pöt Anutuun kimang map. Ën namp ërëp-
sawiaring wë pöt Anutuun yaya tan ap.
14 Ën namp yauman wak wë pöt ngönënë
kaöaröen yas map. Pël ëën pit wais
Aköp Yesu pim yapintakël i kolapët wa
yemomëem Anutuuk kaamök elmëëpnaan
kimang mapnaat. 15 Pit Anutuuk omën
pöp ompyaö mowasëpënëak kön wi kosang
wesak piin kimang mapna pöt kaalak wal
ë moulmëën ompyaö sëpnaat. Ën saunat
wiaaneta ent ë moolapnaat. 16 Pötaanök ar
ompyaö sënëën arim utpet ëaut neneren

tekeri wesak mëak arimëntëën Anutuun kimang maë. Yaap, omën wotpil wëaupök kimang mapna pöt Anutuuk kaamök kësang elmëëpnaat. [17] Elia pi omën tiarim ök tapëlëpök Anutuun kopi nepelën ëëpënëak kosang wesak kimang mëëa. Pël ëën kopi nepelën wieë krismaki nentepar nent ngoon mor nas nasiaan namp pël sa. [18] Pël ëën pi kaalak kimang maan Anutuuk kat mowiin kopi kësang pan pelën këëre kaömp oröa.

Omën ngön këët sëp wesaurö kaalak mësak waisëpa

[19] Nem karurö, arëkaan namp Anutuu ngön këët sëp wasën kaalak nampök lup kaip motiin ngön këët ngaarëk öpna pöten kön epël wieë. [20] Omën pim karip utpet yaauta kanöökaan lup kaip motiipna pöp pi kaamök elmëën Anutuuk saun omën pöp pim utpet pout won mowasën könöp wel nawiin öpnaap.

[Yok pi tapët.

Ne arim karip, Sems.]

1 Pita

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 34 pöta ök won sëën Pitaak ingre mor saö naröaan pep epwer retëng ëa. Pita pöp Yesuu ru 12 pöröakaan namp. Omën pörö omën naröak utpet mowesak pitën, "Utpet yaaurö," pël mëëa. Pël ëënak Pitaak pit kön wi kosangtak taë sak öpënëak Yesu Kristoë ngön ompyaut ngolöp wes mena. Pitaak pitëm Yesuu wel wiak wal ëautere kaalak waisëpnaaten kön kosang wia pötaan këlangön kat yawiem kön wi kosang yewesaut këlok nasën ëëpnaat pël weseë retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-2*

Anutuuk utpetetakaan kama niwaut *1:3-12*

Wëwë kölam öpenaata ngönte *1:13–2:10*

Këlangön akunetak ingre mor sauröa ëëpenaat *2:11–4:19*

Ingre mor sauröa irëak inëën ëëpenaat *5:1-11*

Ngön mëët *5:12-14*

1 O Anutuu omën arim ka songönöt sëp wesak kas së Pontasre Kalesiaare Kapatosiaare Esiaare Pitinia yang pötëël repak wëaurö, ne Pita, Yesu Kristo pim ngön yaaö omën saupök arimëën pep epwer retëng ë yaningk. 2 Ngaan Anutu Pep pim könöök pimëën kom ë nuulëën Ngëëngk Pulöök ngëëngk wes nuulëa. Pöt Yesu Kristoë ngönte ngaarëk wak wëën pim iitak i niirak kölam niwasëpënëak pël ëa.

Anutuu komre kolapre mayaap pöt arim naë ulöl sak wiaap.

Tiar wëwë ompyaö kutömweri wia pöten kor eim wë

3 Anutu tiarim Aköp Yesu Kristo pim Pepapön yaya maim öpa. Pim tiarimëën ya ngës kaö yaaö pötak Yesu Kristo weletakaan wal ë ulmëak wëwë ngolöpët nina. Pël ëën wëwë ngolöp pöt tiarim naë wia pötaan Anutuu kup niwia pöta këët öpenëak kön kosang wia. 4 Pël yeë pötaan tiar Anutuu mor kol yaö niia pöt öpenëak kor eim wë. Pöt kumkum ëëre köt së pël naënöt kosang wiaapnaat arimëën kutömweri wia. 5 Ar Kristoon kön wi kosang wesak wë pötaan Anutu pim weëre kosangöök ngarangk elnieim wë. Pël ëën akun kaöaö temanöm yesën pim utpetetakaan kama niwak ompyaö elniipna pöt tekeri wesak pël elniipnaat. Pël ëëpna pöt kopëta wes pet ira.

6 Pötaan ërëpërëp yaaurö. Pël yaëën Anutuuk morök nant elniipënëak kön wiin pangk ëën pöt akun kot nent arim naë këlangön nant oröopnaat. Pël yaëën ërëpërëp ëën. 7 Morök pötök arim piin kön wi kosang yewesaut yaapët pöt tekeri wasëpnaat. Kool pöt wiapöt esuwesök pim songönte war yewas. Ën arim kön wi kosang yewesaö koolöt il yewas pöt morök elniin kosang wia pöt tekeri wasën Yesu Kristoë oröopnaatak Anutuuk ya kë sak yaya yeniem ë nirangiak ping wesak niapnaat. 8 Yesu Kristo arim itnaangkën ëaupön lup sant yaalmë. Peeneeta itnaangkën tapöpön kön wi kosang wesak ërëpërëp kaö yeë. Arim ërëpërëp pötak yangeraköt il yewasën pöten këmötök war wesak naëngan. 9 Arim ërëpërëp yaauta songönte epël. Piin kön wi kosang yewesautaring wë pötaan Anutuuk ar utpetetakaan kama yanu.

10 Anutuu ar utpetetakaan kama yanu pipët, pim tektek ngön yaaö omnarö pöta songönte koirëpënëak ap weseima. Pël ëak Anutuu komre kolap nimpënëak ëa pöt war wesak pöta songönten këëkë kön nawiin ëa. 11 Kristo pim Ngëëngk Pulö pitëm lupötë wë Kristo këlangön kat wiak kutömweri isak ëwaatak öpënëak mëëa. Pël maan pit, "Akun taltak ma ke tolëël yaëën Kristo pi pël ëëpën?" pël maimeë kangkkangk ëeim wakaima. 12 Anutuuk pitën, "Arim ya yamëngk epot kaamök naalniipan, omën ënëmak oröopnaarö kaamök elmëëpnaat," pël mëëa pöta këët arim naë yaarö. Pitëm ya yamëngkem ngön war wesa pöt, Ngëëngk Pul kutömweriaan wes mëën irëa pöök omën narö kaamök elmëën ngön ompyaut ök niaan kat wiaurö. Ngön ompyaö pöta songönte enselöröakta ëwat sëpënëak kent kön yawiitak pangk pël naën yaë.

Anutuuk ngëëngk öpenëak yenia

13 Pötaanök könöt wotpil wesak këëkë ngarangk ëeim ön. Pël ëak Yesu Kristoë tekeri sëpnaatak komre kolap war was nimpnaaten kön kosang wieim ön. 14 Ar Anutuu ruuröak pim ngönte ngaarëk weë. Ngaan ngönën köpël wë kentre kauratë

ënëm ëeiman pöta ök ëënganok. [15] Anutu,
ar pim ru sënëak yas niiaup, pim ngëëngk
wë pöl arta ngëëngk sak wë omnant ëën.
[16] Pöta ngönte ngönëntak epël wia. "Ne
ngëëngk wë. Pötaanök arta ngëëngk ön."

Yesuu iitak utpetetakaan ent ë nuulëa

[17] Anutu, arim Pep pël mëak yaya yemak
pöp, pi omën isaare irëaurö, mööngkraar
kangk naalmëën yaaup. Pi tiar neenem
omnant yaautë ökök ngön ë pet irëpnaap.
Pötaanök yangerak önëël piin kasinkasin
elmëeimeë ompyaö ëeim ön. [18] Ar ëwat wë.
Arim ëere peparöa kanöökol wëwë utpet
wakaimauröak Anutuuk pötëaan ent ë nu-
ulëëpënëak sum elnia. Pöt koolre siluwa
lëngë yesa pötök won, [19] Kristoë i sum
kësangringtak sum ëak ent ë nuulëaurö.
Pi sëpsëp möön söëëre kewil wonöpë ök
wakaima. [20] Pi ngaanëër yanger won wiaan
pël ëëpënëak yaö mëëaupök peene akun
pet irëpënëak yaëën arimëën tekeri orö
rëaup. [21] Kristo pim pël ëa pötaan Anutuun
kön wi kosang weseim wë. Pi Kristo wele-
takaan wal ë ulmëak ë morangia. Pël ëa
pötaan Anutuun kön wi kosang wesak pim
niöpnaataan ërëpsawiaring kor eim wë.

Anutuu ngöntak ngolöp wes yanuulë

[22] Ar ngön këët ök niaan kat wiak ngaarëk
yeö pël yaëën pötak arim lupre könöt
kölam yanuwas. Pipët arim karuröen këëkë
lup sant elmëënëak oröa. Pötaanök kosang
wesak neneren lup sant ëeim ön. [23] Ar
ngolöp wesak wil niulëën wë pipët, kö
yesauröa naëaan won, kö nasën yaaö Anu-
tuu ngön wëwëetaring kosang wiaapna pö-
takëlaan oröaurö. [24] Pöta ngönte ngönëntak
epël wia.
"Omnarö pit nönre koinötë ökörö.
Pitëm ë yerangi pöt puutë ököt.
Nönöt umön yarëaut, puut teënt kërë
yesaut.
[25] Ën Anutuu ngön pöt kosang wiaapnaat."
Anutuu ngön pöt ngön ompyaö pitëm ök
niia pipët.

2

Kristo pi tiarim möör wap kosangët

[1] Ar ngolöp wes niulëaurö pötaanök ut-
pet ke nentere nent moolaë. Kaar aöre
morök ë, war ëere omnaröen utpet wesak
aö pël yaaut sëp weseë. [2] Önga ngolöp
wilauröa ëlöröa kapaatön kent yaë pöl arta
ngönënë kapaaten kent panë ëën. Pël ëënë
pöt kosang sak wëën Anutuu utpetetakaan
kama yanu pötak kaö sak ompyaö önëët.
[3] Ar yaap Aköpë sant yaalni pöten kat men
yeë pötaan pël ëeë.
[4] Aköp Yesu, wëwëeta pepap, piik yal ëeë.
Pi omën ka ök yarëauröa wap ompyaut
öpënëak utpetat wël ë yemoola pöl om-
naröak piin kaaö elmëën Anutuuk kön wiin
isën möör wap wesir ulmëaup. [5] Ar Anutuuk
wëwëet nina pörö piik yal ëak wap pöta ök
sak Ngëëngk Pulöökë tup sën. Pël ëak kiri
yaauröa ök sak arim lupre könöt Anutuun
kiri yaalmëën Yesu Kristoë ëautaan arën
kön wiin ompyaö ëëpnaat. [6] Nem yeniak
pöta songönte ngönën pepeweri epël wia.
"Kat wi.
Ne Saion rosiraöök wap nent yewesir.
Wap pöt möör wap sum kaö panëët.
Omën namp piin kön wi kosang wasëpna
pöp ëö nasëpan."
[7] Ar piin kön wi kosang weseim wë pörö kön
wiin ompyaö panë yaë. Ën omën kön wi
kosang newasën pöröaan ngönëntak epël
ëa.
"Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut
Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes
yewesir."
[8] Ën nenteta pitëmëën epël ëa.
"Pi kël kotuukë ök sak wëën narö ing wot
möak kawiap ëëpnaat.
Ën kël kësangöökë ök sak wëën pötal urak
kawi ngentiipnaat."
Omën pörö Anutuu ngönte wa yoola pötaan
pim ëëpënëak mëëa pöl ing wot möak kaw-
iap ëëpnaat.

Tiar Anutuu omën saut

[9] Ar pöt pitëm ökörö won. Anutuuk
pimëën nuwasën pim omën sak kutöm
Aköpëën kiri yaaurö. Ar pim omën wot-
pilörö. Koutak wëën puuk yas niaan pim
ëwa ompyautak ilëak wë. Pim ompyaö
yaauta ngönte aim önëak yas niia. [10] Ar
ngaan omën pas wakaimauröak peeneek
Anutuu omën sak wë. Ar ngaan Anutuu
ya ngëstak naön ëauröak peeneek pim ya
ngëstak wë.

Tiar Anutuu inëën ëëpenaat

[11] Nemorö, ne kosang wesak niamaan
kat wieë. Ar yangerak yaamre su kak wë
pötaan koröpöökë kentre kaur arim lupre
könötëën kööre tok yaaö pipot sëp weseë.
[12] Pël ëak ngönën köpëlöröa tekrak wotpil

ön. Pël ëën pit arim songönten itenak,
"Utpet yaaurö," pël yenia pöt sëp wesak
Anutuu waisëpnaatak arim ompyaö yaau-
taan piin yaya mapnaat.
13 Ar Aköpön kön wieë omnaröa ngön
kosangöt ngaarëk ön. Yang omp ak wotöök
wëaupre 14 pim yang ngarangk utpet yaau-
röen nga maöre ompyaö yaauröen ping
wesak maö pël ëëpënëak wes yamëa pöröa
ngön ngaarëk ön. 15 Anutuu kentöök arim
ompyaö yaautak omën köpël wë ngön kaar
ya piporöa këmöt ur mowariipnaaten kent
yaë. 16 Ar utpetetakaan wil nuulëën ompyaö
wë. Pël ëeë omnaröen, "Utpetetakaan wil
nuulëën wë," pël morök mëak ëlëëp utpetat
ëënganok, Anutuu inëën sak wë ompyaö
ëeim ön. 17 Ar omën pouröen ping wesak
an. Ngönën omën arim karuröen lup sant
elmëën. Anutuun kasinkasin elmëën. Yang
omp aköpön ping wesak an.

Kristo tiarimëën këlangön kat wiak pim ingtak sëpenëak kanö pet elnia

18 Inëënörö ar, arim kaöaröen kasinkasin
elmëak pitëm ngön ngaarëk ön. Pöt omën
ëpre wiap yaalniauröaan pëën won, yaar
ser yaauröaanta tapël elmëën. 19 Pöt ep-
taanök. Pit ar saun wonrek këpök këlangön
kat yaniwiin Anutuun kön wieë ya sangën
naën wëën pi arën kön wiin ompyaö ëëp-
naat. 20 Ën ar utpet nent ëën kaöaröak pës
yanimöön ya sangën naën ëënë pöt Anu-
tuuk kön wiin ompyaö ëëpën ma? Pël naë-
pan. Wotpil wëën këlangön kat yaniwiin ya
sangën naën ëënë pötakëër Anutuuk kön
wiin ompyaö ëëpnaat. 21 Anutuuk ar Kris-
toë ëaul wotpil wë këlangön kat wiinëak
niulëa. Pi arimëën këlangön kat wiak pim
ingtak sënëak kanö pet elnia. 22 Pi utpet
nent naënëp, pim këmtakaan kaarre morök
nent naaröönöp. 23 Omnaröak utpet we-
sak yemaan kangiir nemaan ëa. Këlangön
kat yemowiin kangut mampënëak nemaan,
Anutu wotpil wesak ngön ë pet yairaup
pimëën yaö mowesa. 24 Tiarim utpetatök
pim rangk isën këra yetaprak möön wel
wia. Pöt tiar utpetat sëp wesak wotpil
öpenëak pël ëa. Pim koröpö utpet wesa
pötaan tiar ompyaö san. 25 Ar ngaanëër
pol sëpsëpöröa yaë pöl kanö wiaan irikor
ëeimaurö. Peene pöt, arim ngarangkëp
Kristo, lupre könötë pepapök, yas niaan
pim naë oröak wë.

3

Öngre ompöröa ngönte

1 Öngörö ar, inëënöröa yaë pöl arim om-
pöröa ikanöök wë pitëm ngön ngaarëk ön.
Pël ëën omp narö Anutuu ngön ngaarëk
naön ëëpna pörö arën itaangkën ngön
nemaan yaëën arim ompyaö yaauten ite-
nak pim naë rë olapnaat. 2 Yaap, arim
ompörö ar Anutuun kasinkasin yaalmëem
kölam wë pöten itenak pim naë rë olap-
naat. 3 Ar koröpöt pëën ompyaö sëpnaan
kepön ëpötë ë morangiire polere kal ëëre
ulpëën ompyaö retëngöt më pël ëëngan.
4 Om ëpre wiap arim lupötë ëlëëp wia pötök
arim lupre könöt ë morangiin. Pël ëënë
pöt sëpar nasën kosang wiaan Anutuuk
itaangkën isëpnaat. 5 Öng ngaan Anutuun
yaö sak wakaima pörö pit tapël Anutuun
kön kosang wieë pitëm ompöröa ikanöök
wë ngön ngaarëk weim wakaima. 6 Sera
pi tapël ëak pim ompöp Apramë ngön
ngaarëk weimeë piin, "Kaöap," pël maima.
Pötaanök ar pim ëa pöl ompyaö yeem arim
ompöröa ëëpna nenten kas naën ëënë pöt
pim ök önëët.
7 Ompörö, arënta tapël niamaan. Ar
öngöröaring wë arim Anutuun kimang
ngön ök manëët il wariipanëën pit weëre
kosang wonörö pël weseë ompyaö elmëën.
Pitta wëwë kosangtaan yaö mëëaurö pö-
taanök.

Lup kopëtemer sak öpa

8 Epët ar pouröaan niamaan. Ar lup
kopëtemer sak omnaröen yaköm ëën. Arim
karuröen Anutuu omnarö pël weseë lup
sant elmëak komre kolap elmëeimeë arim
lupöt wak irëak ön. 9 Omnaröak utpet yaal-
niin kangiir elmëënganok. Utpet wesak
yeniaan kangiir manganok. Won, Anu-
tuuk welaköt elniipënëak yas niiaurö. Pö-
taanök pël yaëën pöt Anutuun pitta we-
laköt elmëëpnaan kimang man. 10 Pöta
ngönte ngönëntak epël wia.

"Omën ërëpsawiaring ompyaö öpënëak
kent yaë pöp
pim këmtakaan ngön utpetere kaaröt oröö-
pan.
11 Utpetat kasëng menak omën ompyaut
ëëp.
Pël ëak mayaaptak öpnaan ke urak pöta
yaat mëmp.
12 Aköp pi omën wotpil yaauröen itenak
pitëm kimang yamëëaut kat yemowiaup,

utpet yaaurö kasëng yemengkaup.”

Ompyaö yaautaan këlangön kat wiipenaat

13 Karurö, ar ompyaö sënëëtaan kosang
yengentiin talëpök utpet niwasëpën? 14 Ar
wotpil wëën këlangön kat yaniwiin pöt
ërëpsawi ëënëët. Ar pitën ya ngës kön
wiak kas ëëngan. 15 Arim könre lupöt Kris-
toon kasinkasin ëak kaö mowasën. Pël
ëën omnaröak arim omën ompyaut önëak
kor yeë pöta songönten pëël yeniaan pöt
ompyaö wesak ya wiaptaring ök manëël
kopëta wesak ön. 16 Pël ëak arim könöt
kengkën ëënëën wotpil ön. Pël ëënë pöt
omnaröak arim Kristook yal ëak ompyaö
yaautakël utak utpet wesak yeniem pitëm
kaar yaauta songönte tekeri sëën ëö sëp-
naat. 17 Anutuuk kön wiin wotpil yaautaan
këlangön kat wiipena pöt ompyaö ëëpnat.
Ën utpet yaautaan pël ëëpena pötaar pangk
naën ëëpnaat.

Kristo pi tiarim saunatëën wel wia

18 Kristo pi wotpilëpök tiarimëën wel wia.
Pi wotpilëpök utpetarö tiar Anutuu naë
wa nuulëëpënëak akun kopët nent pël ëa.
Koröpö wel yawiin könöp wel nawiin ëa.
19 Pël ëak pim könöp omën ngaan wel wiau-
röa kön wii kaatak wëauröa naë së ngönën
ök mëëa. 20 Kön pörö omën ngaan Noa
pim akunetak Anutuu ngön wa olaimauröa
könörö. Noa pi wangaö ket ëeim wëën
Anutu pit pim ngön ngaarëk öpënëak pimtë
ya wiap yaautak om korkor elmëëima. Pël
ëautak omën kopët 8 pöaar pëën pim
ngönte ngaarëk wak wangaöök ilaan i ngep
naën ëa. 21 I pipët ngönën i yanimë pöta
ökre waste. Pöt epël yaë. I yanimë pöt ko-
röpöökë kewilötëën naën, Anutuun kimang
yemaan utpetat won yanuwas. I yanimëën
Anutuuk Yesu Kristoë weletakaan wal ëa
pötaan ompyaö yanuwas. 22 Pi weletakaan
wal ëak kutömweri së Anutuu yaapkëël
wëën enselöröere kutömweri yapinringre
weëre kosangringörö pim iri wë.

4

Kristoë këlangön kat wia pöl yeem utpetat kasëng mempa

1 Kristo pi yangerak këlangön kat wia. Pö-
taanök pim ëa pöten kön wieë kosang sën.
Namp koröpöök këlangön kat wiipnaapök
utpet yaaut sëp wasëpnaat. 2 Pötaanök
peene ngës rëak koröpöökë kentre kauratë
ënëm ëënganëp Anutuu këm ngönte pëën
ngaarëk weim ön. 3 Ar ngaan ngönën köpël
wë köpëlöröa kentöökë yaaut epël eimaurö.
Öngre omp nga ëëre omën utpetatön ken-
tre kaur ë, i ngaat nak kön irikor ëëre këëre
imën keimön nëëre i ngaat keimön nak
utpet ë, Anutuu urtak omp ak kaaröröaan
ngëëngk mowasö, pël yaaö pöt ë waiseimeë
pöt kaö wesak wakaimaurö. 4 Peene pöt,
utpet ke pilöt pitring naën yeë pötaan yaan
sak utpet wesak yenia. 5 Pël yeniaatak wë
ënëmak Anutu omën welere öpöröa ngön
ë pet irëpnaap pim naë së tauak pitëm
eimautë songönöt ök maan kangut mamp-
naat. 6 Pël ëëpnaat pötaanök Kristo pi omën
ngaan wel wiauröa naë së ngön ompyaut
ök mëëa. Pit koröpööring wel wiauröak
Anutuu öp wë pöl könöpring öpna kanö
pitëmëën oröpënëak pël ëa.

Weëre kosang Anutuu yaningk pötring ya mëmpa

7 Karurö, omën ël epot poutë won sëpna
akunet temanöm yes. Pötaanök ompyaö
wesak Anutuun ök manëëtaan arim könre
lupöt pëën weseë. 8 Pël ëak lup sant yaauten
kön wiin kaö sëën kosang wesak lup sant
ëeim ön. Pël yeem neneraan utpet yaaut
ngep ëënëët. 9 Ar karurö arim naë yewaisën
omnant keimön elmëënganëp kaaö köpël
sant mowasën. 10 Ar pourö Anutuuk ngönën
ya mëmpunëak neenem weëre kosang ke
nentere nent nina. Pötaanök arim karurö
kaamök elmëënëak ompyaö wesak weëre
kosang pötring epël mëmpun. 11 Namp
ngönën apënëak pöt Anutuu ngön pëënöt
ap. Namp narö kaamök elmëëpënëak pöt
weëre kosang Anutuuk yamangk pööring
pël ëëp. Pit pël yaëën omnaröak Yesu
Kristoë weëre kosangöök yaë pöten itenak
Anutuun yaya mapnaan pël ëëp. Ë rang-
iere weëre kosang pöt pim naë wieëautök
wiakaim wiaap. Yaap.

Kristoë këlangön kat wia pöl ëëpenaat

12 Kar panëërö, morök kësang nent arim
naë oröpnaan yaë. Pöten itenak omën
ngolöpët pël wesak yaan sëngan. 13 Morök
pöt yaaröön Kristoë këlangön kat wia pöl,
“Tenta yeë,” pël kön wiak ërëpsawi ëën.
Wë ënëmak Kristoë ë rangiet tekeri orö
yarëën ërëpsawi kaö ëënëët. 14 Omnaröak
arën Kristoë omnarö pël weseë utpet we-
sak yeniaan pöt ërëpsawi ëënëët. Pitëm

pël elniipna pötak Anutuu Pul ëwaaring
pö arring wë pöt pet elniipnaat. 15 Arim
naëaan namp mënautaan ma kain ëautaan
ma utpet ëautaan ma omën muntaröa yaat
wa ëp ëautaan kangut elmëën këlangön kat
wiipan. 16 Ën omën namp pi Kristoë om-
namp pötaan këlangön kat yawiem pöten
ëö sëpanëp Kristo pimop pötaan Anutuun
yoöre ërëp map.

17 Anutu pim omnaröa songönte tekeri
wasëpna yaat mëmpna akunet oröak wia.
Pötaanök pim omnarö tiarim naë ngës
rëak ngön ya nimëmpna pötak omën pim
ngön ompyaut ngaarëk naön yaaurö tol
elmëëpën? Elei, pit këlangön kaö kat mowi-
ipnaat. 18 Pöta ngönte ngönëntak epël wia.
"Anutuuk omën wotpilëp utpetetakaan
kama wak ompyaö wasëpënëak ya
kaö mënak ompyaö yewasën pöt,
omën pi kasëng menak utpet yaaup tol
ëëpën?"
19 Pël wia pötaanök omën Anutuu kön wiaul
këlangön kat yawi pörö wotpil wë pitëm
wëwëet Anutu pim moresi ulmëëp. Pi ket
elniaupök pimtë ök yenia pöl ompyaö we-
sak kaamök yaalniaup.

5

Wotöököröa ngönte

1 Ngönënë wotöökörö, neenta wotöök
arim karipök, kosang wesak niamaan. Nem
itöök Kristo këlangön kat wiak wel yawiin
itenaupök wë ënëmak pim ë rangiet tekeri
sëën piiring pöta pep sumaap. Pötaanök
niamaan kat wieë. 2 Anutuu sëpsëpörö
ngarangk ëënëak niiaurö këkre töötak won,
ya ngëstak itenak ngarangk elmëën. Pël
yeem monere uröm won, ya mëmpunëë-
taan ulöp es ngaaring mëmpun. 3 Pël
ëak omën omp ak sak arim ngarangk
elmëënëak niulëa pörö il mowasnganëp
arim ënëm ëëpnaan ngönënë kanöök wot
ran. 4 Pël ëën Kristo, sëpsëp ngarangk
kaöap, pim tekeri sëpnaatak omën ompyaö
weit kangiir ningkën önëët.

Tiarimtën wak irëak ngarangk këëkë ëëpa

5 Ulwasörö, arënta tapël niamaan kat
wieë. Ar arim kaöaröa iri ön. Pöt ngönën-
tak epël wia. "Anutu pi omën pitëmtën
wak isak yaaurö wak yeirëaup. Ën pitëmtën
wak irëak wëaurö ompyaö yaalmëaup."
Ngönëntak pël wia pötaanök ar kotre kaö
pourö arimtën wak irëak neneraan inëën
ëeim ön. 6 Tok oriak Anutu weëre kosan-
gringëp pim iri ön. Pël ëën pimtë akun
wia pötak ar wak isëpnaat. 7 Puuk ngarangk
elnieim wë. Pötaanök arim naë könömöt
oröön pöt pim moresi mowiin.

8 Ar könöt wotpil wesak arimtën
ngarangk ëeim ön. Kent tokörö imën
mëmpënëak këm nga ëak sak waiseim wë
pöl arimëën nga yaaup, Seten, pi arim
tekrak wë talëp mëmp ma talëp mëmp
wesal yaë. 9 "Ingre mor sa tenim kar yang
ëlötë wëaurö morök ke tapël elmëeim
wë," pël weseë kön wi kosang yewesautak
kosang sak wë pi ke ur momëën. 10 Pël ëak
akun kot nent këlangön kat yawiin Anutu,
komre kolap yaaup, Kristook yal menak
piiring ë rangi kosang kö nasëpanëëtë pep
sënëak yas niiaup, puuk ompyaö nuwesak
tau nuulëak weëre kosang nimpnaat.
11 Weëre kosang pöt pim naë wiakaim wiaap.
Yaap.

Ngön mëët

12 Ne ngön kot epët Sailasën maan retëng
yaë. Pi nem ngönt këëp. Ne arim lupöt
kosang niwesak komre kolap arim wak wë
pöt Anutuu komre kolap këët pöt ök ni-
amëak yeë. Piptak taë sak ön.

13 Papilon kakaan ingre mor sa Anutuu
arring yaö wesaurö yoöre ërëp yenia. Ën
Maak nem ru sak wëaup puukta tapël
yenia. 14 Neneren lup santak yowe mëak
mor meneë.

Kristook yal menak wëaurö arim naë
mayaap wiaap.

[Yok pi tapët.
Ne arim karip, Pita.]

2 PITA

Pitaak pep epwer ingre mor saö naröaan retëng ëa. Omën naröak ngönën kaaröt ök maim wëën Pitaak wotpil wasëpënëak kent kön wiakök omën Yesuun itaampööre kat wia pöröa pitëm ngönën ök mëëaut kön ngolöp wes mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-2*
Anutuu yaö niwesauta ngönte *1:3-21*
Ngönën kaar yaauröa ngönte *2:1-22*
Kristoë kaalak waisëpnaata ngönte *3:1-18*

1 O Yesu Kristoon kön wi kosang wesak
tenim ök sak wëaurö, Saimon Pita ne ya
omën pim ngönte yaaupök arimëën pep
epwer retëng ë yaningk. Tiarim Anutu,
Yesu Kristo, utpetetakaan kama yanu pöp,
pim wotpil yaautak kaamök elniin kön wi
kosang wesaurö.
2 Ar Anuture tiarim Aköp Yesuun kön
kosang wiak wëën piarpim komre kolapre
mayaap pöt ningkën arim naë kaö sak
wiaap.

Anutuuk tiar pimtëën yaö niwesaurö

3 Anutu pim ëwa ompyaö yaautak yas
niiaup tiar piin ëwat wëën omnant pout
koröpöökëëre lupmeri wëwëeta kaamököt
pim weëre kosang kësangöök war wes nin-
aut. 4 Pël ëak pim ëwa ompyaö tapöök omën
kaö ompyaö kup niwiauta këët nina. Pim
kup niwia pötaan koröpöökë kentre kau-
ratëën kö yesaö epët kasëng menak Anutuu
wë pöl öpenaat.
5 Pël ëëpenaak pötaanök ke urak arim
kön wi kosang yewesautak wotpil wëaut yal
mampun. Wotpil wëautak ngönënë songön
ke nentere nent kön tektek yesaut yal
mampun. 6 Kön tektek yesautak koröpöökë
ngarangk yaaut yal mangkën koröpöökë
ngarangk yaaö pötak weëre kosang wëaut
yal mampun. Weëre kosang pötak Anutuu
wëaul önëët yal mampun. 7 Anutuu wëaul
önëëtak ngöntre kar yaaut yal mangkën
ngöntre kar yaaö pötak lup sant yaaut yal
mampun. 8 Omën pipot arim naë ulöl sak
wiaapna pöt tiarim Aköp Yesu Kristoon
ëwat yesaut mos naëpan. 9 Ën namp pi
omën pöt won wëën pöt piin epël apenaat.
"Pi it il tëauröa ök sak kön ëngk ma e wesak
wë utpetat iir moolëa pöten kat kola," pël
apenaat.
10 Karurö ar, Anutuuk yas niak pimëën
yaö wes nuulëaurö. Pötaanök kosang
sak yas niia pöt kë ëëpnaataan weë panë
ngentiin. Pël ëënë pötak utpet nasëngan
ompyaö önëët. 11 Pël ëaan tiarim Aköp, ut-
petetakaan kama yanuwaup, Yesu Kristook
sant niwesak kan të niwiin poprak naëngan
pim wa ngaöök yanimë pötak ilëak wakaim
önëët.
12 Yaap, ar omën pipot rë nuulön ëwat
wëën ngön kë arim wa pötak kosang ni-
wasën wë. Pöt ne ëwat wëak om ngolöp
wes nineim ömaap. 13 Ne kön wiin öp wë pël
eim öma pöt pangk ëëpnaat. 14 Pöt epël. Ne
kön wiin tiarim Aköp Yesu Kristoë neea pöl
akun kot nent wë wel wiimaap. 15 Pötaanök
ne wel wiin omën pipotön kön wiaanëëk
yak ngolöp wesak kosang wes yaningk.

Pita pi Kristoë naë wë pim ëwaöön itena

16 Tiarim Aköp Yesu Kristoë weëre kosan-
gring kaalak waisëpnaata ngönte tenim ök
niiaö pipët ëlar ngönaak omën könöökaan
rëak neniaan. Ten piiring wë Aköpë
ëwaöön itenaut yak ök niiaut. 17-18 Ten piir-
ing rosir ngëëngköök wëën Anutu Pepapök
piin ping wesak mëak ëwaö yemangkën ten
kat wiaan Anutuuk kutöm ëwaöökaan epël
ya. "Epop nem ru ulöpöököp. Ne pimëën
ya kë panë yes."
19 Pël yaan ten kat wiak tektek ngön
yaaö omnaröa ngön ëa pötön kön wiin
yaap pan ëaut. Pötaanök ar pitëm ngön
pötön këëkë kön wiaan. Pipotök koutak
esuwesi ëwa yaë pöl elniaan Kristo waisëp-
naat. Pim waisëpna akunet temanöm
yesën pi tangewesi yaarö pöl oröak arim
könre lupötë ëwa elniipnaat. 20 Omën
kaö epëten wet rëak kön wieë. Tek-
tek ngön ngönën pepeweri wia pipotë
songön pipot omnaröa könötëaan pangk
naëpanëët. 21 Tektek ngön pipot om-
naröa könötëaan kön wiak naënöt. Anu-
tuu ngönöt Ngëëngk Pulöök tekeri wes
mangkën aima.

2

Ngönën kaar yaauröa ngönte

1 Ngaan Israel omnaröa naë tektek ngön
yaaurö wëën kaar yaauröeta wakaima
pöl kaar yaaö narö arim naë oröopnaat.
Pit arim naë ëlëëp wë ngönën kaar arim
kön wi kosang yewesaut utpet wasëpnaat
niak Kristo pitëm kaöap këlangön kat

wiak pimëën mowa pöpönta pi kaöap
pöt ngep ëak wonwon apnaat. Pël yaëën
Anutuuk kangut teënt mampnaat. [2] Pël
ëën ngönën omën selap pitëm yaaul öngre
omp nga ëëpnaat. Pël yaëën omën muntarö
pitën itenak ngönënë kanöön utpet wesak
apnaat. [3] Kaar omën pörö pit monere
urömatön war ëën arim naëaan öpënëak
morök elniak ngön kaaröt niapnaat.
Omën ke pëlöröaan Anutuuk ngaanëër
ngön kosang wiaut wiap nasën kosang
wiakaimaut peene pet irën kö sëpënëak
yaë.

[4] Ensel narö nganëër utpet yaëën Anu-
tuuk mait naalmëën wii tëak es parëaöök
moolëa. Pël ëën koutak së ngan i akuneten
kor eim wë. [5] Omën ngaan pan wakaimau-
röeta pi mait naalmëën i ngep ëëpënëak
maan Anutuu ngön wa olëaurö pourö kö
sa. Pël ëën Noa wotpil wëauta ngönte
yaaupring omën kopët 7 ëak öp sa. [6] Kaalak
Sotomre Komora ka pöörarta tapël kö
sëpënëak maan es kot won sa. Pël ëa pötak
omën ënëm utpet ëëpnaaröaan pepanöm
ëa. [7] Lot pi wotpil wë omën utpetaröa ön-
gre omp nga yaautëën ya utpetaring wëën
Anutuuk mait elmëak kama wa. [8] Omën
wotpil pöp pitëm tekrak wë kët ël epotë
pitëm utpet yaautön itaampööre kat wi pël
eimeë kön utpetaring wakaima. Pötaanök
kö nasën ëa. [9] Aköp pi ompyaö ëaurö
mait elmëa pötaan pim ngön kat yawiaurö
morökötëaan pangk kama öpnaap. Ën
utpet yaaurö ngan i akunetak këlangön
kat mowiipnaap. [10] Omën narö pitëm ko-
röpöökë kentre kaur utpetatë ënëm yeem
Aköp ngep yaalmë pörö këlangön kaö kat
mowiipnaap.

Ngönën omën kaar pörö pitëmtën wak
isak aimeë pitëmtë könöök omnant yeem
kutömweri ëwaatak wëaurëen kas naën
utpet wesak yamëëaurö. [11] Pël yaauröak
ensel kaö weëre kosangring pit il yemowas
pöröak Aköpë ëöetak kangiir utpet we-
sak nemaan yaaurö. [12] Omën piporö kön
won, animaö omnant köntak yaë pöröa
ökörö. Animaö pörö omnaröak möopenëak
pitëm ëlöröak yawilaurö. Pit omnantë
songönötön kön nawiin utpet wesak aimeë
animauröa yaë pöl kö sëpnaarö. [13] Pël
ëak pitëm utpet yaautë kangiir këlangön
kat wiipnaarö. Pit këtëkötë ëö köpël ko-
röpöökë kentre kauratë ënëm yeem ut-
pet ke nentere nent yaautön kön wiin
ompyaö ëëpnaat. Pit ëöa pipot yaauröak
arim kaatë wais kaömp ngawi yenem ut-
pet niwesak pitëm pël yaaö pötaan ërëp-
sawi yaaurö. [14] Pitëm itöt öngöröen ken-
tre kauraring iteneimeë utpetat kep köpël
yaaurö. Pël ëak omën lup wiap yaauröen
wiap sësë mëak utpet yemowesaurö. Pit
monere urömat keimön panë yaaurö. Elei,
omën ke pilörö pit es parëaöök së kö sëp-
naarö. [15] Pit wotpil wëauta kanö kasëng
menak irikor yeem tektek ngön yaaö omën
kaar Pelam, Pioë ruupë kanöök yesaurö.
Pi utpetatëën sumat öpënëak kent yaëën
[16] pimtë pol tongki ngön wonöpök omën
ngönring irikor yeem utpet ëëpanëak kan
mowaria.

[17] Kaar omën piporö i leep yarëautë
ökörö. Kepilöt kentöök wak së waisö yaëën
kopi nepelën yaë pöta ökörö. Omën ke
pilörö Anutuuk koö panëëtak öpënëak yaö
mëëa. [18] Pit pitëmtën ping wesak ëak
ngön mosut yamëem köpël omnaröen ko-
röpöökë kentre kauratë ënëm yeem öngre
omp nga ëëpënëak wiap sësë yamëëaurö.
Köpël omën pörö utpetat sëp wesak kan
ngolöpöök sëpënëak yaëën pël yaalmëaurö.
[19] Pël yeem epël yema. "Omën eptak wii
ket ëak nanitëën ëëpnaat," pël yemaatak
pitëmtë omnant yaautök utpet mowesak
wii motëën wëaurö. Omën nent tiarök kaö
wesak inëën elmëëpena pöt pötak wii ket
ëak nitëëpnaat. [20] Omën namp pi tiarim
Aköp Yesu Kristo, utpetetakaan kama yani-
waup, piin kön wi kosang wesa pötak
yangerakë utpet yaaut sëp wesak wë ënë-
mak kaalak pötë së rë olaan wii motëëpna
pöt ngaan utpet wakaima pöt kotte, ënëm
pöt kaö panë sëpnaat. [21] Omën ke pilëp
pi wotpil wëauta kanöök nasënëpök yaë
talte pangk ëëpën. Anutuu ngön kosang
ngëëngköt rë moulaupök kan pö kasëng
yemangkën pangk naën pan yaë. [22] Omën
pël yaë pöp piik ngön nokoliil epël ëa pöt
kosang yes. "Kentëp pi köl ngës olëak
kaalak yen." Ën nent. "Polöp pi iir moul-
mëën kaalak kepi yeila."

3

Aköpë waisëpnaata ngönte

[1] Nem kar panëërö, ne ngaan pep newer
retëng ë ninaut. Peene epwer kaalak
ningkën neweriar yes. Pouweriarë wotpil
wesak kön wiinëëtaan ngön epët ngolöp

wes nimpëak retëng yeë. [2] Tektek ngön
yaaö omën ngëëngköröa ngaanëër ngön
ëa pötre tiarim Aköp utpetetakaan kama
yaniwaupë ngön kosang ngön yaaö omnarö
tenim arën ök niia pötönta kön wiinëak
ëaut. [3] Ar wet rëak epël kön kosang wiin.
Yangera pet irëpna akunet temanöm yesën
omën pitëmtë koröpöökë kentre kauratë
ënëm yaaurö oröak ökre was ngön epël
niapnaat. [4] "Yesu kaalak waisëpënëak ëa
pöt yaap ma? Pi tarëk wë? Tiarim ëarö
wel wieimaurö. Ën omën epot pout yanger
yaaröön oröautta tapël om wiaap." [5] Pël
yeem Anutuu ngaanëër ëa pöten kön wi-
ipnaaten kaaö yaaurö. Ngaanëër Anu-
tuuk maan kutömre yang oröa. Yanger
i kaöökaan oröak i kaö tapöökë rangk
wiakaima. [6] Pël ëën ënëmak Anutuuk maan
i kaöök yang ngaan wiakaimaur ngep ëak
utpet wesa. [7] Ën kutömre yang peene e
wia epot Anutuuk tapël maan es kot won
sëpënëak yaö ëa. Epot om wiaan ënë-
mak Anutuu ngönën wonöröaan ngön ë pet
irëpnaatak pitring kö sëpnaat.

[8] Kar panëërö, ar omën epëten ëngk ma
e wasngan. Aköp pi tiar omnaröa kön
yawi pöl naën. Pi kët kopët nenten kön
wiin krismaki 1000 pöta ök yaaup. Ën
krismaki 1000 pöten kön wiin kët kopëtet
pël yaaup. [9] Aköp pi pim ngön ëa pöta
këët tekeri wasëpnaaten ëngk ma e ëak
akun wali naön. Omën naröak kön wiin pël
koröp yaë. Won, pi omnarö kö sënganëak
arimëënök kor wë. Pi omën pourö lup kaip
tiinëak korkor yaë.

Kutömre yang epot won sëpnaat

[10] Aköp pi korkor yaëëtak pim akun kaöet
këkain yaauröa yaë pöl ëlëëp tapët pöt
oröopnaat. Pël yaëën kutömwer rirre por
kësang ëak won yesën omën pörek wieëa
pöt pout es kotak won sëpnaat. Pël ëën
yangere yangera rangk omën epot pout es
kot won sëpnaat. [11] Pël ëëpnaat pötaanök
ar wotpil wë Anutuu ngönte taintaë wak
ön. [12] Pël yeem Anutuu kaalak waisëpna
akuneten kor wë akun pöt teënt oröopnaan
kosang wesak ya ompyaö mëmpun. Akun
pötak kutömwer es kotak kö yesën omën
pörek wieëa pöt pout tapël es kot won sëp-
naat. [13] Tiar pöt, kutömre yang ngolöpötön
Anutuuk kup niwiin kor wë. Pörek wotpil
öpen sa.

Aköpön kor wë ngarangk këëkë ëëpa

[14] Nem kar panëërö, ar omën pötëën kor
wë pötaan arim lupötë kölam pëën utpetat
won wiaan Anuturing lup kopëtemer sak
önëën kosang sak ön. Pël ëën pi arën
itaangkën pangk ëëpnaat. [15] Aköpök pim
akunet wali yewas pöten kön wiin tiar
pourö utpetetakaan kama niöpënëak yaë
pël wasën. Ngön pöt tiarim kar panëëp
Pool Anutuuk könö kaö wes mangkën puuk
nant retëng ë ninaut. [16] Yaap, omën pipotön
pim pep poutë tapël retëng ëa. Ngön
pim pepatë wia pöt, nant könömöt, pötë
songönöt koirëpenaataan ya kaö mën yeë.
Ngön pöt omën kön wonre lup wiapre kor
yaaö narö pitök ngönën pep muntatë yaë
pöl wa irikor ëak ë yaë. Pël yeem kö
sëpënëak yaë.

[17] Nem kar panëërö, ar ngaan wa ko-
rkor ngön pöt ök niaan kat wiaurö. Pö-
taanök omën ngön wa yoola piporöa ut-
pet yaautök wer niön arim lupöt këlok
sak wiap sëpanëën ngarangk këëkë ëën.
[18] Pël ëak tiarim Aköp Yesu Kristo utpete-
takaan kama yaniwaup pim komre kolapta
songönte ëwat sak kosang sën. Tiarim piin
ping wesak yaaut kosang wiakaim wiaap.
Yaap.

[Yok pi tapët.
Ne arim karip, Pita.]

1 Son

Yesu wel wiin wë krismaki 60 pöta ök won sëën Sonök pep epwer ingre mor saö naröaan retëng ëa. Son pöp Yesuu ru 12 pöröakaanëp. Pi omnarö Anutuun lup sant yaalmëem karuröenta elmëëpënëak mëëa. Pël mëak omën naröak, "Yang omnarö utpetarö. Pötaan Yesu yang koröpööring newaisën ëa," pël ya pörö kaar ya pöt retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-4*
Ëwaare kaö pötepare ngönte *1:5–2:29*
Anutuu ruuröere Setenë ruurö *3:1-24*
Ngön yaapötre kaaröt *4:1-6*
Lup sant yaauta ngönte *4:7-21*
Kön wi kosang yewesauta ngönte *5:1-21*

Wëwëeta ngönte

1 Ne omën kaö nenten kön tektek niamaan. Omën kaö pöt wëwëeta ngön këëta pep pöp ngaanëër kutömre yang won wiaan wakaimaup. Ten piin kat wiak tenim itöök itenak moresring moröak pël ëaut yak tekeri wesak arën ök niaim. 2 Wëwë këëta pepap tekeri orö rëën itenaut. Yakök wëwë kosangta pepapön war wesak ök niaim. Wëwë kosangta pep pöp Pepapring wakaimaupök tenim naë tekeri oröön itenaut. 3 Ten itenak kat wiak pël ëakök arënta ök yeniak. Ar kat wiin tiar lup kopëtemer sak Pepere pim Ruup Yesu Kristooring lup kopëtemer sak öpenëak ök yeniak. 4 Pël ëën tiarim naë ërëpre sawi kësang pan oröak wiaapna yak ngön epët retëng ë yaningk.

Tiar ëwaatak öpa

5 Yesuu naëaan ten epël kat wiak ök yeniak. Anutu pi ëwa pepap yak pim naë ëwa pëënë wia. Koö nent pim naë wi naön. Won pan. 6 Tiar koutak wë Anuturing lup yal menak wë pël apena pöt kaar apenaat. Pël ëak ngön këëteta yok pangk wak naön ëëpenaat. 7 Anutu pi ëwaatak wë. Pötaanök tiarta ëwaatak wë pöt lup kopëtemer sak wëën pim Ruup, Yesu Kristo, pim iitak tiarim utpetat kërë nuulaan kölam tëak wë. 8 Tiar tiarimtën saun wonörö pël yak pöt tiarimtë lupöt morök yaalmë. Pël ëën ngön këët tiarim lupötë wi naön yaë. 9 Anutu pim ngön ëa pöt kë rëak wotpil yaniwesaup. Pötaanök tiar tiarim saunat war wesak yemoolak pötak pimtok tiarim utpetatë songönte ent ë nuulëak kölam yaniwas. 10 Tiar tiarimtën utpet nent naën yaaurö pël yamëem pöt Anutuu ngön niia pöt wa kaar weseim wë piin kaar yaaup pël yemak. Pël ëën pim ngönte tiarim lupötë wi naön yaë.

2

Anutuu ngönte ngaarëk yeweem pim naë öpa

1 O nem ruurö, ar saunaring önganëak ngön epët retëng ë yaningk. Ën arim naë namp utpetat yaë pöp tiarim kaamököp, Yesu Kristo, wotpilëp, Pepapë naë tiarimëën ke urak kimang më yaë pöp wë. 2 Anutuuk tiarim saunat ent elniipna yak puuk tiarim kangiir wel wiaup. Pöt tiarimënt won, yangerakë omën pourö tiarim saunat waup. 3 Tiar Anutuu ngön kosangta ënëm ëëpena pötak piin ëwat wë pël kön këëkë wiaapenaat. 4 Ën omën namp pi, "Ne Anutuun ëwatëp," pël aimeë pim ngönte ngaar naön öpena pöpön, "Pi kaar omnamp, ngön këët pim lupmeri wonöp," pël apenaat. 5 Namp pi Anutuu ngönta ënëm ëëpna pöp pi Anutuun lup sant kë elmëëpnaap. Tiar Anutuu naë rë olëak wë pël kön këëkë wiipena pöt epël ëëpenaat. 6 Namp pi, "Ne Anutuu naë rë olëak wë," pël apna pöp pi Yesuu wëaul wëën pangk ëëpnaap.

Ngöntre kar rëak ëwaatak öpa

7 Nemorö, nem ngön retëng ë yaningk epët ngolöpët won, arim ngönën ngës rëak kat wiaurek rë nuulaut. Ngön ngaan kat wieima tapët kaalak ök yeniak. 8 Pël ëak retëng yeë epët ngön kosang ngolöp nent pël yaë. Ngön kosang ngaan wia pipët peene Yesuu naëre arim naë poutepar kë yaëën ityaangk. Pël yaëën kout won yesën ëwa këët oröak wia. Pötaanök songön pouteparëënök ngön kosang ngaan wiaut peene retëng yeë epët ngön kosang ngolöp nent pël yaë. 9 Omën namp pi pimtën, "Ne ëwaatak wë," pël aimeë pim karipön kööre tok yaalmë pipop pi om koutak wë. 10 Ën namp pim karip lup sant yaalmë pipop pi ëwaatak wë. Pötaanök omën nentak elmëën nengentiipan. 11 Pël ëaap omën pim karipön kön utpet yemowi pipop pi koutak wë. Pötaanök koö pötak pim itöörar ngep elmëën pim sëpnaalën itnaangkën yaë.

12 Nem ruurö, Kristoën yak Anutuuk arim saunat ent ë nuulëaurö. Pötaanök ngön

epët retëng ë yaningk. [13] Peparö, ar Omën
ngaan kutömre yang won wiaan wakaima
pöp, Anutuu Ruup piin ëwat wë. Pötaanök
ne ngön epët retëng ë yaningk. Ën ul-
wasörö, ar Seten il mowesaurö. Pötaanök
ngön epët retëng ë yaningk. [14] Ruurö, ar
Pepen ëwat wë. Pötaanök ne pep epwer
retëng ë yaningk. Peparö, ar Omën ngaan
wakaima pöpön ëwat wë. Pötaanök epwer
retëng ë yaningk. Ën ulwasörö, ar Anutuu
ngönte arim lupötë wiaan weëre kosang
ëak Seten il wesaurö. Pötaanök retëng ë
yaningk.

Tiar yangaakë omnantëël lupre könöt wiak öngan

[15] Ar yangaakë omnantëël arim lupre
könöt wiak önganok. Namp pi pim lup-
mer yangaakë omnantëël rë olëak wë pipop
pi tiarim Pepapön lup sant naalmëën yaë.
[16] Yang omnaröa yaautön tiar ëwat wë.
Yangaakëlaan omnant koröpöökë kentre
kaur yaautre itöök itenak kent yaautre
pitëm omnant wieëautëën wak isak yaaö
pipot Anutuu naëaan wonöt. Pipot yan-
gaakëlaanöt. [17] Yang epërere omnaröa
omën kentre kaur yaaö pöt seim së won
sëpnaat. Ën Anutuu ngönte kat wiak
ngaarëk öpna pöp pi om wakaim öpnaap.

Kristoën kööre tokörö oröak wë

[18] Nem ruurö, akun kaöet temanöm yes.
Ar ngaan Kristoën Ngaap orööpnaat pël aan
kat wiaurö. Peene pim ngaarö selap oröak
wë. Pötaanök tiar, "Akun kaöet temanöm
yes," pël yewas. [19] Nga pörö tiar sëp ni-
wesaut. Pël ëaap pit pörö tiarimörö won.
Tiarimöröak ëanëën tiarring wëan tapön.
Pit tiar sëp niwesa. Pötaanök, "Pit maimarö
yak tiar sëp niwesaut," pël yewas. [20] Ar pöt
Ngëëngk Pulö waurö. Pötaanök ëwattar-
ing wëaurö. [21] Ar ngön këët köpël wë pël
weseë ne pep epwer retëng ë naningkën.
Won. Ar ngön këët kat wiak kaar epot
ngön këëta naëaan wonöt pël yewesaurö.
Pötaanök retëng ë yaningk. [22] Talëp kaar
omnamp? Omën namp pi Yesuun pi Kristo,
Anutuu Yaö Mëëaup won pël yema pöp pi
kaar omnamp. Omën pöp pi Pepapre Ruup
kasëng menak Kristoon kööre tok yaalmë
pöp Kristoën Ngaap. [23] Omën namp pi Yesu
kasëng yemangk pöp Anututa kasëng ye-
mangk. Ën namp Ruupön ping wesak yema
pipop Pepapta yeö. [24] Ngaanëër ngönën
ngön ök niaim pöt olanganok. Wak ön.
Pël ëënë pötak Pepapre Ruup arring wëën
önëët. [25] Pël ëën Kristoë wëwë kosang tiar
nimpënëak niia pötak önëët.

Ngëëngk Pulöök ngön këëten ök niaim wë

[26] Lup wa irikor elniipënëak yaë pöröaan
kasiinök ngön epët retëng ë yaningk. [27] Ar
pöt, Kristoë naëaan Ngëëngk Pulö waurö.
Pël ëën pi arring wëën ar omën nampök
omnant pet elniipënëak nemaan yaaurö.
Pulöök omën pout pet yaalni. Pipot kaar
won, yaapöt. Pötaanök pulöökë ök yenia
pipël Yesu taintaë wak ön.
[28] Nem ruurö, ar Kristooring ön. Pël ëën
ënëmak pim tekeri sa rëëpna akun pötak
tiar ëö nasëngan. Pim ëöetak kosang sak
tauaapenaat. [29] Ar piin wotpil wë pël weseë
itaangkën omën namp wotpil tapël wëën
pöt Anutuu ruup pël wasën.

3

Tiar Anutuu ru sak wë

[1] Kat wieë. Pep pi lup sant maim nal
elniak pim ru niwesa. Yaap, tiar Anutuu
ruurö. Omën ngönën wonörö pit Anutuun
köpël wë yak tiarënta köpël yaë. [2] O nem
ngöntörö, tiar yaap peene Anutuu ru sak
wë eporö. Tiarim ënëm öpena pöten köpël,
om epël kön yawi. Wë ënëmak Kristo orö
rëëpna pötakök piin itenak pim ök sëpe-
naat. [3] Pötaanök omën piin kor wëaurö tiar
Kristoë kölam wë pöl lup koore katëp ëak
kölam wakaim öpenaat.
[4] Namp pi utpetat yaë pipop Anutuu ngön
kosangët wa yoola. Ngön wa yoolëa pötak
saun këët. [5] Ar ëwat wë. Kristo pöp saun
wonöpök tiarim saunat won nuwasëpënëak
oröaup. [6] Omën Kristooring wë pöp utpetat
naën yaë pipop. Ën utpetat yaaö pipop pi
Yesuun itenak ëwat nasën wë.
[7] O nem ruurö, omën naröak lup irikor
elniipënëak yaan kat mowiinganok. Omën
wotpil yaaup pi Yesuu wëaul wotpil wëaup.
[8] Ngaanëër Setenök utpetat ngës rëa. Pël
ëaupök utpetat ë om seim wë. Pötaanök
omën namp utpetat yaë pipop Setenë
omnamp. Anutuu Ruup pi pöt, Setenë
utpet yaë pöt wa moolapënëak oröaup.
[9] Pötaanök namp pi Anutuu ru sak wë pöp
pi utpet naën yaaup. Pöt pi Anutuu naëaan
wëwëeta weëre kosang wak wë pötaanök.
Pi Anutuu ru sak wë yak utpetat naën yaë.
[10] Anutuu ru sak wëautere Setenë ru sak
wëauta këët epël tekeri sëën itaampenaat.
Omën wotpil naön yaë pöp pi Anutuu ruup

won. Ën namp pim karurö sant nemowasën
yaë pöpta Anutuu ruup won.

Tiar neneraan lup sant ëëpa

11 Ar ngaanëër neneraan lup sant
elmëëpena ngön epët kat wieimaurö. 12 Tiar
Keen pim kanöök sëngan. Pi Setenë ru
sak pim nangap mënaup. Pöt tol ëënak
wasnganok. Pim yaaut utpet, ën nangapë
yaaut wotpil ëa. Pötaanök mëna. 13 Karurö,
ar ngönën wonöröak kööre tok yaalniin
yaan sënganok. 14 Tiar tiarim karurö lup
sant yaalmë pötak weleta kanö kasëng
menak wëwë kosangtakël el menan pöt
ëwat wë. Ën omën namp pi pim karipön lup
sant naalmëën yaë pipop weleta kanöökël
om wë. 15 Namp pi pim karip këëpöt
mowasën pöt omën yamëngkaupë ököp.
Omën ke pilëpë naë wëwë kosangët wi
naönöp pël yewas. 16 Tiar lup sant pöta këët
epël tekeri wasën ëwat saut. Kristo pi pim
wëwëet këëpöt wesak tiarimëën wel wia.
Pötaanök tiarta tapël tiarim karuröaan
wëwëat këëpöt wasëpa. 17 Omën namp
pim urömat selap wiaanak kom ëak pim
kar ngöntök yaaup nemangkën yaë pipop
pi Anutuun lup sant naalmëën yaë. 18 O
nem ruurö, tiar lup sant yaaö pöt këm
pëëntak anganëp, lup sant elmëëpenëak
pöt könöökre moresiarökta mëmpa.

Tiar Anutuu ëöetak kosang tauaapenaat

19-20 Pël yeemak ngön këëta ënëm yeë pël
wasëpenaat. Ën tiarim lupötök tiarimtën
utpet yeë pël wasën pöt Anutuuk elniin
pim ëöetak mayaap öpenaan. Pöt Anutu
pi tiarim ök won. Pi tiarim könre lupötë
kön yawia pöt il niwesaup yak omnant
poutön ëwat wë. 21 O ngöntörö, tiarim
lupötök tiarimtën utpet naënëp pël wesak
pöt Anutuu ëöetak kosang taupenaat. 22 Pël
ëak omën ke nentere nentaan Anutuun
kimang maan nimpnaat. Pöt pim ngön
kosangët ngaarëk wak pim kentöökë ënëm
yeëan. Pötaanök pël elniipnaat. 23 Pim
ngön kosangët epël wia. Tiar pim Ruup
Yesu Kristoon kön wi kosang weseimeë pim
ök niia pöl tiarim lupötök neneraan lup
sant elmëëpa. 24 Omën namp Anutuu ngön
kosangta ënëm yaë pöp pi Anuturing wëën
Anutu piiring wë. Anutuuk Pulö ningkën
wë. Pël ëën Pul pöök Anutu tiarring wë pöt
pet elniin ëwat yes.

4

Ngëëngk Pulööre pul kaarö

1 Nemorö, omën selap, "Ne Anutu ngön
yaaö omnamp," pël kaar yaaurö yang poutë
wë. Pötaanök, "Anutuu, Pulö neering wë,"
pël yaauröa ngönöt wa yaap wasnganok.
Pit pul pitëm lupötë wë pö ökre was ëak
Anutuu naëaanörö ma won pöten itaam-
pun. 2 Ar Anutuu Pulö epël tekeri wasën
ëwat sënëët. Omën namp pi, "Yesu Kristo
pi omën sak yangerak oröaup," pël aan
pöt ar piin, "Pulö Anutuu naëaan waup,"
pël wasënëët. 3 Ën namp, "Yesu omën
sak yangerak oröaup," pël naën ëën pöt
piin, "Pulö Anutuu naëaan naönöp," pël
wasënëët. Pipop Kristoën Ngaapë pul wa
tapö waup. Ngaan, "Kristoën Ngaap orööp-
naat," pël niak pöpök oröak wë.

4 O nem ruurö, ar Anutuu ru sak wë.
Pötaanök pim Pul arring wë epöök Seten
omën ngönën wonöröaring wë pipop il
yemowasën yak arökta kaar omnarö il
yemowas. 5 Kaar omnarö pit yanger-
akaanörö. Pötaanök yangerakë omnantëël
ya. Pël ëën yangerakaan omën ngönën
wonörö pit kat yawi. 6 Tiar pöt, Anutu ruu
sak wë. Omën Anutuun ëwat wë pöp tiarim
ngönöt kat yawi. Ën Anutuu ru sak naön
yaaö pöp pi tiarim ngönöt wa yoola pipop.
Ke pil piptak Pul ngön këët tekeri yewesa
pööre pul kaarkaarö piarpim këët tekeri
yesën ityaangk.

Anutu pi lup sant yaauta pepap

7 Nemorö, tiar neneraan lup sant ëeim
öpa. Lup sant yaaö pöt Anutuu naëaante.
Pötaanök omën namp lup sant yaautaring
wë pöp pi Anutuu ru sak piin ëwat wë.
8 Anutu pi lup sant pepap. Pötaanök omën
namp pim karuröen lup sant naalmëën yaë
pipop pi Anutuun köpël wë. 9 Anutu pim
Ru kopëtapök tiar wëwë koir nimpënëak
wes mëën yangaak oröa. Pötak pim lup
sant elnieim wë pöt pet yaalni. 10 Anutu
pim tiarën lup sant elnieim wë pöt epël pet
yaalni. Tiar Anutuun lup sant naalmëën
ëaut. Puukëër tiarën lup sant elniak pim
Ruup wes mëën yangerak oröak tiarim
saunat ent elniipënëak wel wia.

11 O nem ngöntörö, Anutuuk tiarën lup
sant kësang ke pipël yaalni. Pötaanök tiarta
neneraan lup sant tapël ëëpa. 12 Omën
nampök Anutuun itnaangkën ëaut. Tiar
neneraan lup sant yaalmë pötak Anutu pi

tiarring wë. Pël ëën tiarim Anutuun lup
sant yaalmë pöt kaö sëpnaat.
13 Pi pimtë Pulö tiar ninaup. Pötaanök,
"Tiar piiring wëën pi tiarring wë," pël
këëkë kön yawi. 14 Pep pi pim Ruup tiar
yangerakë omën pourö utpetetakaan kama
niöpënëak wes mëa. Pël ëaup ya pöt
yamëngkën ten itenaut yakök war wesak ök
yeniak. 15 Pötaanök omën namp Yesuun, "Pi
Anutuu Ruup," pël ya pipop pi Anuturing
wëën Anutu piiring wë. 16 Anutu pim lup
sant kësangët tiarimëën elnia pöten kön
wiak kön wi kosang yewas.
Anutu pi lup sant yaauta pepap. Pö-
taanök omën namp lup santtaring wë
pipop pi Anuturing wëën Anutu piiring wë.
17 Tiarim Anutuun lup sant yaalmëaut epël
ëëpenëak kaö yes. Pi tiar omën pourö akun
kaöaöök ngön yaatak niulëën kas naën
ëëpenëak kent yaë. Tiar Kristo pim wë pöl
yangaak eprek wë. Pötaanök Anutuu ëöe-
tak kosang sak taupenaat. 18 Tiar nampön
lup sant yaalmëem pöt piin kas naalmëën
yeë. Pötaanök lup sant yaaö pöt kaö sak
kas yaaut rokot ë yoola. Kas yaaö pöta
songönte epët. Omën namp pi utpetatë
kangut öpënëak ëwat wë pöl kas yaaup.
Pötaanök omën pim utpetatë kangutön kas
yaaö pipop pim Anutuun lup sant yaaut
oröak kaö nasën wieëa pël apenaat.
19 Anutuuk wet rëak tiar lup sant el-
nieëa. Pötaanök tiar lup sant pötaring
wë. 20 Ën omën namp pi, "Ne Anutuun
lup sant yaalmëaup," pël yeemak pim
karipön kaaö yaalmë pipop kaar omnamp.
Pim karipön itneëak lup sant naalmëën
yaë pipop pi Anutu ëlëëpöpön lup sant
naalmëën yaë. 21 Yesu pim ngön kosangët
epël wia. Omën Anutuun lup sant yaalmëa
pöp pim karipönta lup sant elmëëp.

5

Yangerakë omnant il yemowas pöta songönte Anutuun kön wi kosang yewas epët

1 Omën Yesuun pi Kristo Anutuu Yaö
Mëëaup pöt yaap wesak wë piporö pit
Anutuu ru sak wë. Pël ëak pit Pepapön
lup sant yaalmëem pim ruuröenta yaalmë.
2 Tiar Anutuun lup sant elmëak pim ngön
kosangta ënëm yeemakëër Anutuu ruuröen
lup sant yaalmë pël kön wiipenaat. 3 Pöt tiar
Anutuu ngön kosangta ënëm yaalmë pöt
piin lup sant yaalmë. Pim ngön kosangta
ënëm yaaö pöt könöm wonte. 4 Anutuu
ru sak wëaurö pit kosang sak yangerakë
omnant ent ë yemoola. Tiarim pël yeë pöta
songönte Anutuun kön wi kosang yewas
epët. 5 Talëpök yangerakë omnant ent ë
moolapën? Omën namp Yesuun Anutuu
Ruup pël kön wi kosang yewas pipopök ent
ë yemoola.

Anutuuk Yesuu ngönte war wesak niiaut

6 Yesu Kristo pi omën nampök i
yaaptaring momëën këra yetaprak pim
omën iit il olapënëak oröa. I yaaptaring
pëën momëëpënëak won, omën iiteta
il olapënëak oröa. Pulö pi ngön këëta
pepap. Pötaanök pi Yesu Kristoë ngönte
war wesak ök niaim wë. 7 Omën nentepar
nent epteparök Yesuu ngönte war wesak
ya. 8 Pulööre i yaapëtere omën iitere pël
ëak pit omën nentepar nent pipotök pitëm
ngönte kopëtet. 9 Tiar omnaröak ngön ök
aan kat wi yeëep. Anutu pim ngön ya
epotök omnaröaat il yemowas. Anutuu
ngön pötök pim Ruupön ök niaim wë.
10 Namp Anutuu Ruupön kön wi kosang
yewas pipop Anutuuk pim lupmerën ök
yema pötenta kat wiak kosang yewas. Ën
namp Anutuun kön wi kosang newasën yaë
pipop pi Anutu pim Ruupëën ngön këët
ök niia pötenta kön wi kosang newasën
yaë. Omën namp ke pipëlëpök Anutuun
kaar omnamp pël ya. 11 Wëwë kosangta
ngön këët Anutu pim ök yenia epët. Pi
wëwë kosangët ninaut. Ën wëwë kosangta
pep pöp pim Ruup. 12 Omën Ruupë naë rë
olëak wë pipop pi wëwëetak wë. Ën namp
Anutuu Ruupë naë rë olëak naön yaë pipop
pi wëwëetak naön yaë.

Tiar wëwë kosangtak wë pöten kön wiipa

13 Ar Anutuu Ruupön kön wi kosang
yewas pöröak wëwë kosangtak wë pöten
ëwat sënëak ngön epët retëng ë yaningk.
14 Tiar epët ëwat wë pötaan Anutuu ëöetak
kas naëngan. Tiar pim kentöökë ënëm
yeemak omën nentaan kimang mepena pöt
pi tiarim kimangöt kat wiipnaat. 15 Pi tiarim
kimangöt kat yawiaup pöt ëwat wë. Pö-
taanök omën nentaan kimang mëëaut yan-
ingk pötenta ëwat wë. 16 Omën namp pi
itaangkën pim karip utpet kot Anutuu es
parëaöök wes namëëpanë sal nent yaëën
pöt pi Anutuun pim karipëën kimang maan
wëwë kosangta kanöök wa moulmëëpnaat.

Omën utpet kot Anutuu es parëaöök wes
namëëpanë salte yaë pipopön yeniak. Ut-
pet ke nentere nent omnarö es parëaöökël
wes yamëaut wia pötëël kimang manëak
neniaan. [17] Omnant utpet yeë epot saunar-
ing pëënëët. Pël ëaap saun nant es
parëaöökël nasënganëët.
[18] Tiar epël ëwat wë. Anutuu ru sak
wëaup pi utpetat naën yaaup. Anutuu
Ruupök ngarangk yaalmëën Setenök pi
namööpan.
[19] Tiar epël ëwat wë. Tiar Anutuu ru sak
wëën ngönën wonörö pit Setenë iri wë.
[20] Tiar epël ëwat wë. Anutuu Ruup puuk
irëak tiar Anutu këëpön ëwat sëpenëak kön
nina. Pël ëën tiar Anutu këëpre Ruup Yesu
Kristo piaripring wë. Pi Anutu këëp, wëwë
kosangta pepap. [21] O nem ruurö, ar omp ak
kaarkaarörö kasëng meneë.

[Yok pi tapët.

Ne arim pepap, Son.]

2 Son

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 60 pöta ök won sëën Sonök pep epwer kak nerek ingre mor sauröaan retëng ëa. Naröak kön wiin pi öng nampëën retëng ëa. Ën narö selap kön wiin ingre mor sauröaan pël ëa. Sonök pit neneren lup sant elmëëre kaar omnaröa ngönötëën ngarangk ë pël ëëpënëak mëëa.
Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1-3*
Lup sant yaauta ngönte *4-6*
Ngönën kaarötëën pepanöm ngönte *7-11*
Ngön mëët *12-13*

1 O ingre mor sa, Anutu pimtëën wesaurö,
ne ngönënë wotöök nampök arimëën pep
epwer retëng ë yaningk. Ne yaap pan arën
lup sant yaalni. Pöt nemënt won. Ngön
këët kat yawiaurö pitta ten pourö lup sant
yaalni. 2 Ngön kë tiarim naë wia epët om
wiakaim wiaapnaat. Pötaanök arën lup
sant yaalni.
3 Tiar ngön këëtere lup santtaring wëën
Anutu Pepere Ruup, Yesu Kristo, piarpim
komre kolapre yakömre mayaap pöt tiarim
naë wiaap.

Tiar lup sant yaautaring öpa

4 Arim naëaan narö Pepa ngön këët tiarën
ök niiaö pöt kat wiak ënëm yaë pël aan kat
wiak ya kë saut. 5 Ingre mor saurö, kaalak
ök yeniak. Tiar neneraan lup sant ëëpa.
Ngön kosang epët ngolöpët won, ngaanëër
kat wieimaut. 6 Lup sant yeë pötak Anutuu
ngön kosangta ënëm yeë. Tiar ngaanëër
ngön kosangtak lup sant ëëpena epët kat
wiaut. 7 Kaar omnarö selap pan oröak yang
poutë wë. Pit Yesu Kristoon, “Pi omën
sak naaröönöp,” pël yaaurö. Pötaanök
nampök ngön ke pëlte yaan pöt pi kaar
omnamp, Kristoën Ngaap, pël wasëpenaat.
8 Ngarangk këëkë ën. Pël yaëën arim ya
yamëngk pöta këët, nent kö nasëpan, pout
önëët. 9 Omën namp pi Kristoë ngönte
taintaë wak naön ilap riak ngön maimetar-
ing irikor yaë pipop Anutu piiring naön
yaë. Ën namp Kristoë ngönte taintaë wak
wë pipop Pepapre Ruup pouwaar piiring
wë. 10 Pötaanök namp pi arim naë wais
oröak Yesuu ngönte won, maim nent ök
yeniaan pöt omën pöp koirak arim kaatë
së ulmëak yoöre ërëp manganok. 11 Omën
namp kaar omën pöpön yoöre ërëp mëak
ompyaö yaalmë pipop pi omën pöpë ya
utpet pöt kaamök yaaup.

Ngön mëët

12 Ne arën ngön kësang ök niamaatak
pepatë retëng ëëmaaten kaaö. Nem ken-
töök naë wais arring ngönngön ëak ërëp-
sawi kaö ëëpenaaten kent yaë.
13 Ingre mor sak nem naë wëën Anutuuk
pimëën yaö wesaö eporö, pit niin yowe
yenia.
[Yok pi tapët.
Ne arim pepap, Son.]

3 Son

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 60 pöta ök won sëën Sonök pep kot epwer omën namp yapinte Kaias pimëën retëng ë mena. Pep epwer pöt Kaiasën yaya mëak Taiotrepisë utpet ëautaan pepanöm mëëa.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1-4*
Kaiasë ngönte *5-8*
Taiotrepisre Temitrias pöaarë ngönte *9-12*
Ngön mëët *13-15*

1 O Kaias nemop, ne ngönënë wotöök
nampök pep epwer nimëën retëng ë yan-
ingk. Ne niin lup sant yaalni.
2 Nemop, ne nimëën Anutuun kimang
yemak. Ni könre lup ompyaö wëën pi
tapël omnant nim yaën pipot ompyaö
sëëre nimëntta këlangönre yauman won
ömëëten kent yaalnë. 3 Kar naröak nim
naëaan wais ni ngön këëta ënëm yaën pël
neeaut. Pël ëën ne kat wiak ërëpërëp
kësang ëaut. Yaap, nim ngön këëta ënëm
yaën pöten ne ëwat wë. 4 Nem ruurö pit
ngön këëta ënëm yaëën pöt ne ya kë yes.
Omën muntatëën ya kë yesa pötak il newas-
pan.

Kaias pi ya ompyaö mëneima

5 Nemop, ni ingre mor saurö ompyaö
yaalmëan pöt, nimtë naëaanörö pëën won,
kamaatëaanöröeta yaalmëan pöt ompyaö.
6 Omën pöröak nim pitëmëën lup sant
elmëauten ten ingre moröröen ök niaan
kat wiaut. Pötaanök ni Anutuun kön wieë
karurö kan kourakëën kaamök elmëak wes
mëëmë pöt ompyaö. 7 Pit Yesu pim yaat
mëmpö yesem ngönën köpëlöröa naëaan
sum naön yaaurö. 8 Omën ke pilörö pitring
top ëak ya mëmpnaan kaamök elmëëpa.
Pël ëën ngön këët ulöl sëpnaan.

Taiotrepis pi utpet yaaup ën Temitrias pi ompyaö yaaup

9 Ne ar ingre moröröaan ngön nent
retëng ëaut. Pël ëautak Taiotrepis pi arim
wotöök öpënëak yaaupök nem ngönte kat
nawiin yaë. 10 Pötaanök ne arim naë wais
oröak pim wëwëeta ngönte amaat. Pi
nemëën ngön ke nampöt paspas yaaup. Pël
ëak pöt pëën won. Pimëntta ingre mor
sa narö ka nantëaan waisën pim kaatak
wa naulmëën yaaup. Pël ëën omnaröak
pitëm kaatë wa ulmëën pöt nga mëak omën
pël ëa pörö ingre moröröa naëaan waö ë
yamëaup.
11 O nemop, ni omnarö utpetat yaëën
ënëm elmëëngan. Ni omën ompyaut wël
ëak ëëm. Omën ompyaö yaë pipop Anutuu
omnamp. Utpetat yaë pipop Anutuun kön
nawiin yaë. 12 Omnaröak Temitrias piin ping
wesak ya. Pi ngön këëta ënëm yaëën wëwë
ompyaö pöt tekeri yes. Pël ëën nookta piin
ping wesak yak. Ar neen ëwat wë. Nem
ngön epët yaapët.

Ngön mëët

13 Ne niin ngön kësang ök niamaatak
pepatë retëng ëëmaaten kaaö. 14 Nem ken-
töök teëntom pan naë wais niiring ngön-
ngön apëaaten kent yaë.
15 Ni mayaaptaring öm. Omën ngöntre
kar eporöak yowe yenia. Ën nuuk nem
yoöre ërëp epët ngöntre karuröen mam.

[Yok pi tapët.
Ne nim pepap, Son.]

Yut

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 50 pöta ök won sëën Yut, Yesure Sems piarpim nangapök ingre mor saurö kosang sak ngönën omën kaaröröa ngönötëën ngarangk ëëpënëak pep epwer retëng ë mena.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1-2*
Ngönën kaar yaauröa ngönte *3-16*
Kön wi kosang yewesauta ngönte *17-23*
Yaya mepena ngönte *24-25*

1 O Anutuu ru sënëak yaö niiaurö, ne Yut,
Yesu Kristoë inëën ruup, Sems pim nangap,
nook pep epwer retëng ë yaningk. Tiarim
Pepap Anutuuk lup sant elnieim wëën Yesu
Kristook ngarangk yaalniin ompyaö wë.
2 Anutu pim ya ngësre mayaapre lup sant
pöt ningkën arim naë ulöl sak wiaap.

Omën ngönëën kööre tok yaauröa ngönte

3 Kar panëërö, Anutuuk tiar utpetetakaan
kama nuweim öpna pöta ngönte wet rëak
arimëën retëng ëëmëak kön wiaut. Pël
ëaupök peene pöt ar kosang wesak ngönën
arim wak wë pöt ngarangk ëak omën ngön
pöt kööre tok yaalmëauröa ngön kaaröt
ke ur olanë yak retëng ëëmëak kön yawi.
Ngönën pöt Anutuuk ngaan pim omnarö
mangkën arim naë oröön wak wë pipët.
4 Nem peene ngön epët retëng yeë pöta
songönte epël. Omën Anutuu ngön wa
yoolëa pörö pitëm utpet yaaut ëlëëp wiak
ingre morörö arim öngpök ilëak arim könöt
irikor elnieim wë. Anutuuk tiar komre
kolap elniak utpetat kërë yoola ngön yaap
pöt irikor ëak epël yeniiaurö. "Anutuu
pël yaalniaö pötaan ar yok pangk öngre
omp nga ëënëët. Pël yaëën kaalak ompyaö
niwasëpnaat," pël yeniia. Pit ngön kaar
pöt yeniem Aköp Yesu Kristo tiarim Kaöap
kasëng yemengkaurö. Omën pörö Anutuuk ngaanëër utpetatë kangut kësang pan
mampënëak mëëa.
5 Nem peene niama epët ar ëwat sak
kat wi pet iraurröen kaalak ngolöp wes
niamaan yeë. Ngaanëër Israel omnarö
Isëp yangerak këlangön kat wieim wëën
Anutuuk ent ë moulmëak yang munterekë
mësak sa. Pël ëën ënëmak narö piin kön
wi kosang newasën yaëën pörö mën wel
mowia. 6 Ën enselöröenta kön wieë. Pit
narö Anutu pim ya mëmpënëak yaö elmëa
pöt mëneim naön pitëm wëaurek sëp wesaurö. Pël ëën Anutuuk pit sasa wii par
ëak koutak moulmëën akun kaöaöök ngön
yaatak moulmëak kangut mampnaataan
kor wë. 7 Sotomre Komora ka kepön kësang
pöörarre munt kot naë wieëa pötë ëa pötenta kön wieë. Omën pörek wëaö pöröeta
enselöröa utpet ëa pöl eima. Pörö pit öngre
omp nga yeem ompöröak omp karuröaring
utpet ke tapöpöt ëeima. Pël ëënak Anutuuk
es kosangwesi wes mëën sasa kotak won sa.
Pöten tiar itenak, "Utpet ëëpena pöt, Anutuuk kangiir tapël elniipnaat," pël wasëët.

8 Pël ëëpenaatak omën arim naë ëlëëp
ilëak wë piporö utpet ke tapël yaaurö.
Pitëm wangar nentere nent mena pötëël
utak mëak omnaröaring utpet yeem
pitëmtë wëwëat utpet wesak omën wa
ngangaëët yaaurö. Pël yeem Aköp ngep
elmëak kutömweri ëwaatak wëauröen
utpet wesak yamëëaurö. 9 Enselöröa
wotöököp, Maikel, ngaan Setenring Mosesë
sokuraan nampnampön ngön kosang
yamëem Setenën utpet wesak nemaan
om epël mëëa. "Aköpök kangiir nga
niapnaat," pël mëëa. 10 Pël ëautak omën
arim öngpök ilëak wë piporö omnantë
songönöt köpël wëak köntak utpet wesak
yamëëaurö. Pël yeem pitëm omnant yaaut
pol reraurröa köntak yaë pöl yaëën pitëmtë
yaautök utpet yemowas. 11 Yakömpe. Pit tol
ëëpën? Pit omën ngaan wakaima eporöa
ökörö. Keen pim utpet ëa kan tapöök yes.
Pelam pi monat öpënëak omnaröen utpetat
ëëpënëak mëëa pöl yaë. Ën Kora pimtën
wak isak ëak Mosesë ngönte wa olaan
Anutuuk mën wel wia pöl elmëëpnaarö.

12 Omën piporö wais oröak kaömpre animautön kent ëën ëö köpël arim lup kopëtemer sënëak wa rongan yaaut utpet yewesaurö. Pitëm omnant yaaut mos ëak omnarö kaamök naalmëën yaë. Pötaanök
kepilöt kentöök ilak yamëën kopi nepelën
yaë pöta ökörö. Ën nent, këra nant ulöp
akunatë nautön yaëën omnaröak songönöt
kama ti olaan umön rë yes pötë ökörö.
13 I maatë möön këkoot yaarö pöl pit utpet
yaëën pitëkaan ëö yaaut yaaröön ityaangk.
Ën nent, pit ari nantë mop teköök wa
wasëpënëak moulmëautök uröt sëp wesak
köntak unak wireim wë pötë ökörö. Ke
pil yaaurö Anutuuk kaare yang koö utpet

panë olëauren yaö elmëën pörek wakaim öpnaarö.

Utpet yaaurö kangut öpnaat

14 Omën utpet ke pëlörö Atam pim kur-
mentëkaan orö yewaisem wais Inok pi 7
pöpök tektek ngönöt pitëmëën epël ëa.
"Kat wieë. Aköpring pim ensel ngëëngkörö
kësang pan waisëpnaan yaë. 15 Pël ëak
omën pourö ngön yaatak niulëak kom
elniak omën pi kasëng menaurö pitëm
ya utpet mëneimautre piin utpet wesak
maimautaan kangut mampnaat." 16 Omën
arring irikor ëak wë puorö pit kaaö ngön
aöre omën nant pitëm naë yaaröön lup
mëmpö pël yeem pitëmtë kentre kauratë
ënëm yaaöre pitëmtën wak isak ëak omën
karuröa omnant öpnaataan wiap sësë mëak
wa ëpre wer yaaurö.

Wa korkor ngönte

17 Nem kar panëërö, ar tiarim Aköp Yesu
Kristoë ngön yaaö omnaröa omnant oröö-
naatë ngön ök niaima pötön kön wieim ön.
18 Pöt pit epël ök niaimaut. "Ënëmak, akun
kaöaö temanöm yesën omën narö oröak
Anutuu ngönten ökre was ëak piin kön
nawiin pitëmtë kentre kauratë ënëm ëëp-
naat." 19 Omën ke pilörö pitök ingre morörö
ar komkap yaalni. Pit yangerakë omnan-
tëën kön wieimeë Anutuu Pulö naön, won
wë.
20 Nemorö, ar pöt epël ëën. Anutuu
ngön arim kön wi kosang yewesa pöt kön
wieë arim lupöt kosang wesak Ngëëngk
Pulöökë weëre kosangtak piin ök maim
ön. 21 Anutuuk ar lup sant yaalni pötaan
lup sant pöt önëëtaan pim naë ön. Pël
ëeë tiarim Aköp Yesu Kristoë yaköm el-
niak wëwë kosangët nimpna pöten kor eim
ön. 22 Omën Kristoë ngönta songönten
ëngk ma e yewesauröen yaköm elmëën.
23 Ën omën narö es parëaöökë kanöök yesën
pöt es kotpanëën kaamök elmëak kama
moön. Ën narö pitëm koröpöökë ken-
tre kauratë ënëm ëak utpet yaëën yaköm
elmëak tapël kaamök elmëën. Pël yeem
pitëm utpet yaautök utpet niwasën arta
tapël ëënganëën ngarangk ëak utpet pötön
kas ëën.

Anutuun yaya mepenaata ngönte

24 Anutu pi weëre kosangringëpök
ngarangk elniaan wiap sak utpet naëngan.
Ëwa pepap pimtok kaamök elniaan pim
ëöetak saun won, ërëpsawiaring önëët.
25 Anutu pöp pimënt wëaö tapöpök
tiarim Aköp Yesu Kristoë ompyautaan
utpetetakaan kama yanuwaup. Pötaanök
pim yapinte wak isak mepa. Pimtokëër
tiarim kësang mowasën wotöök sak wë,
pim weëre kosangö om wiaap. Pimënt
tapöpök ngaanëër wakaimaupök, peene
wë, om wakaim öpnaap. Yaap.

[Yok pi tapët.
Ne arim karip, Yut.]

Ënëma Ngönte

Yesu wel wiak kutömweri sëën wë krismaki 60 ma 65 pöta ök won sëën Sonök ingre mor sauröaan retëng ëa. Ingre mor saö poröa Yesu Kristo pi Aköp pël wesa pötaan këlangön kat yawiem Sonök kosang sak öpënëak kent ëa. Son pi kus nent yapinte Patmos pötak wii kaatak wëën Anutuuk wangarötë yemangk pöl elmëak omën ënëm orööpnaatön pet elmëa. Wangar pötë këlangön kësang yaaröön Yesuuk Setenre kööre tok muntarö il mowesak piin kon wi kosang yewesaurö kutömre yang ngolöpötë öpenëak pet elmëën ök niia.

Pöt epël wia.

Ngön ngës rëaut *1:1-20*
Ingre mor saö ka 7 pötëëröaan retëng ëa *2:1–3:22*
Pepewer pesöm ëak wii 7 tëauta ngönte *4:1–8:1*
Kuup 7 pötë ngönte *8:2–11:19*
Kamal kësangëpre animaö nga ngaawaarë ngönte *12:1–13:18*
Wangar ke nentere nent mena *14:1–15:8*
Anutuu omnaröaan ya sangën 7 pötön itena *16:1-21*
Papilon kaö utpet wasën Seten këlangön kat wia *17:1–20:10*
Ngön ya kësangët orööpnaat *20:11-15*
Kutömre yang ngolöpötre Yerusalem ngolöpö *21:1–22:5*
Ngön mëët *22:6-21*

1 Ngön epët ngaanëër elëëp wiakaimautak Yesu Kristook tekeri wes wia. Ngön epët Anutuuk Yesuun pim inëën ruuröen omnant akun wali nasën wiaan orööpna pötön tekeri wasëpënëak pet elmëa. Pël ëën pim ensel namp wes mëën ne Son pim inëën ruupön ök neeaut. 2 Ne Sonök omën pötön itenak Anutuu ngön ök neeaöre Yesu Kristoë omnant tekeri wes nenaö pötenta poutön ök yeniak.

3 Omën namp ngön kë orööpna epët ngönënë wa toptak sangk kelëpna pöp ërëpërëp ëëpnaap. Ën namp ngön pep epweri retëng yeë epët sangk yekelën kat wiak ngaarëk öpna pöpta ërëpërëp ëëpnaap. Ngön pöta këët orööpna akunet temanöm yes pötaanök.

Sonök ingre mor saö ka 7 pötë wëauröaan pep retëng ëa

4 Ne Son nook ngön epët ingre mor saö Esia yangerak ka 7 pötë wëaurö arimëën retëng ë yaningk. Anutu ngaan panëër wakaimaup peeneeta wë wakaim öpnaap piire Ngëëngk Pul Anutuu itöök ur pim wel aisëak ngarangk yaalni pöta naë wëaö pöök komre kolapre mayaap pöt ningkën arim naë wiaap. 5 Ën Yesu Kristo puukta komre kolapre mayaap pöt ningkën arim naë wiaap. Pi wotpil wesak Anutuu ngönte tekeri wes yaningkaupök wet rëak weletakaan wal ëak yang omp aköröa kaö sak wë.

Pi tapöpök tiarimëën lup sant elniak tiarim kangiir wel wia pötak utpetatë öngpökaan ent ë nuulëa. 6 Pël ëak puuk niaan piiring kaö sak ngarangk eim kiri ar yaauröa ök Anutu pim Pepapë inëën sak omnaröaan kimang yamëëaurö. Tiar pourö Yesu Kristo pim yapinte wak ngaarëk isak yemaan ngarangk elnieim öp. Yaap.

7 Kat wieë. Yesu pi kutöm kepilötring wais oröön omën pourö itaampenaat, omën pim wel wiipënëak elmëa pöröaring. Pël ëak yangerakë omën pourö piin itenak pitëm utpet elmëautaan kangut mampnaaten ya ngës ëën ing kaö apnaat. Yaap pan.

8 Aköp Anutu weëre kosang pepap, ngaan wakaimaup peeneeta wë wakaim öpnaap, pi epël ya. "Ne tapöp wot rëaupök kaalak ënëm remaap."

Son pi Kristoon itena

9 Ne Son, arim karip, tiar Yesuring yal menak wëën Anutuuk wa ngaöök nimëën këlangön kat wieimeë kosang sak wë. Nem Anutuu ngönte ök neeaöre Yesu Kristoë omnant tekeri wes nenautön ök yaautaan kööre tokröak Patmos kustak neulëaut. 10 Pël ëën Sante, Aköpë akun pötak Anutuu Ngëëngk Pulö pim weëre kosangöök nem naë oröön ne kat wiin nem kasngaëlaan kuup nga ngön naökë ya pöl ngön ëak 11 epël ya. "Omnant nim itaampë epot pout pepeweri retëng ëak ka 7, Epesasre Simenaare Pekamamre Tiatiraare Satisre Pilatepiaare ën Leotisia ka potë ingre mor sauröaan wes momëëm."

12 Pël yaan ne talëpök nem kasngaëlaan ngönaak yenëa pöten itaampa yak kaip ti itaangkën es rampe koolötök ket ëa 7 ëak wieëa. 13 Pël ëën ne itaangkën namp es rampe pötë tekrak wëa. Pöp omnampë

ök sak ulpëën wali el wesak së ingesiarë il
menaö namp mëak yepat koolötök ket ëa
naö pim riperak rëëwarök ëak wëa. 14 Pim
kepön ëpöt kölam panëëp, int awang ëpre
uröam lup kölamötë ök. Ën itöörar pöt
es wëlëngöökë ök panëöörar, omnant om-
naröa lupötë wieëautön ityaangkaup. 15 Ën
pim ing pöwesiarta aini ke nal nent yap-
inte paras pël yema pöt es kësangwesi ar
ëak ompyaö wasën simpelang yera pöta ök
yeëa. Ën pim këm ngön pömpel iitë nga
yaurem kuk ya pöl yeëa. 16 Pim mor yaap-
këëwesi ari 7 ëak wali weëa. Öp newerta
nalaan nal nga panëëwer pim këmtakaan
oröak irëeëa. Ën pim këëre wot kante
këtëpë nga panë yema pöl ëeëa.
17 Ne piin itenak yaan sak imën kön sak
kawi ngentiak së pim ingesiarë naë ilëaut.
Pël ëënak pim mor yaapkëëwes nem rangk
nowiak epël yenëa. "Ni kas ëëngan. Ne wot
rëaupök kaalak ënëm remaap. 18 Kat wi. Ne
wëwë pepapök wel wiak wal ëaup, peene
om öp wë wakaim ömaap. Pël ëeë welere
wel kakë kaö sak wë. Pötaanök nook kan
pöwer tëak omnarö wal ë moulmëëmëak
pöt pangk pël ëëmaap. 19 Pötaanök nim
omën ityaangkën epot retëng ëëm. Om-
nant peene epotre ënëmak oröpna pout
pël ëëm. 20 Nim itaangkën ari 7 ëak nem mor
yaapkëëwesi wak wëan pötre ën es rampe
7 ëak wieëa pöt ngön kepön nent. Pöta
songönte epët. Ari 7 pipot ingre mor saö ka
7 pötë wë pöröa ngarangköröen ya. Ën es
rampe koolötök ket ëa 7 pöt ingre mor saö
ka 7 pötë wëauröen ya."

2

Epesas kakë ingre mor sauröa ngönte

1 Aköp es rampeetë tekrak wëaö pöpök
epël yenëa. "Ni Epesas kakaan ingre mor
sauröaan epël retëng ë.
"Ngön epët omën mor yaapkëëwesi ari
7 ëak wali wak es rampe koolötök ket ëa
7 pötë tekrak kan ing yaaup nem ngönte.
2 Ne arim omnant yaautön ëwat wë. Ar
ya kosang mëmpöore këlangön kat yawiem
kosang sak wë pël yaaö pöten ëwat wë. Ën
pël yeem ar utpet omnaröa yaautön kaaö
ëën omën pitëmtën, 'Ten Kristoë ngön yaaö
omnarö,' pël kaar yaauröen wël ëak itenak
pit kaar yaaurö pël kön wian pötenta ëwat
wë. 3 Ën omën narö pit itaangkën ar nemorö
pël sëën utpet yaniwasënak kaaö ëën sëp
nenewasën këlangön kat yawiem kosang
sak wëaö pötenta ne ëwat wë. 4 Pël yaautak
omën eptaan arën kön wiin pangk naën
yaë. Ngaantak ngës rëak kön wi kosang we-
san pötak arim lup sant ëan pöt won së yes.
5 Ngaan ar wëwë ompyaut wakaimauröak
wiap sak sëp wesan. Pötaanök arim wëwë
ngaan pöten kaalak kön wiak ön. Pël ëak
lup kaip tiak wëwë wet rëak wakaiman pöl
ön. Ën lup kaip natiin ëënë pöt ne arim
naë oröak arim es rampewes kama wëën
ingre mor saurö won sënëët. 6 Arim wëwë
ompyaut wakaiman pöt sëp wesautak omën
eptaan kön wiin ompyaö yaë. Nem Niko-
lasre pim ingre moröröa wëwë utpetatëën
kaaö yaalmë pöl arta yaalmë.
7 "Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin. Omën namp pim wëwë ompyautak
utpetat il wesak kosang sak öpna pöpön
nook, 'Ni wëwë kosangta këraamentëkaan
ulöpörö neim ömëëp,' pël ök memaap. Këra
pöment Anutuu ya lupöök wë."

Simena kakë ingre mor sauröa ngönte

8 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. "Ni
Simena kakaan ingre mor sauröaan epël
retëng ë.
"Ngön epët omën wot rëaupök ënëm
remaap, wel wiak kaalak wal ëak öp wëaup
nem ngönte. 9 Arim këlangön kat yawi
pöten ne ëwat wë. Ën omnantëën elek
panë yeë pötenta. Pël yeëetak kutömweri
arimëën omnant kësang wia. Ën omën
narö pitëmtën, 'Ten Yuta omnarö,' pël ya
pöröak utpet wesak yenia pötenta ne ëwat
wë. Pit, 'Ten Yuta omnarö,' pël yaatak Yuta
omën yaapörö won, Setenë ingre mor panë
saurö. 10 Arim omën këlangön kat wiinëak
yeë epten kas ëënganok kat wieë. Seten
pi ar narö morök elniipënëak omën naröen
maan wii kaatak nuulëëpnaat. Pipët ar
këlangön wak imeë kët moresiar pël sënëët.
Pël ëënëëtak Anutuun kön wi kosang we-
seim wë wel wiinë pöt nook wëwë kosangët
ningkën neering wakaim öpenaat.
11 "Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin. Omën namp pim wëwë ompyautak
utpetat il wesak kosang sak öpna pöp es
parëaöök së këlangön kat nawiipan."

Pekamam kakë ingre mor sauröa ngönte

12 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. “Ni
Pekamam kakaan ingre mor sauröaan epël
retëng ë.
“Ngön epët omën öp nalaan nal nga
panëëwer weëaup nem ngönte. 13 Ne arim
kakën ëwat wë. Seten pi ka pipöökë kaö sak
wëën omnarö utpet kaö panë yaaurö. Pël
yaauröak kön wi kosang yewesaut taë wak
wë. Ën ngaan arim karip Antipas wotpil
wesak nem ngönte omnaröen ök maö ima
pöp omën utpet naröak arim kak Setenë
ngarangk yaalmëa pörek pi mën wel wia
akun pötak kasëng nenemangkën kön wi
kosang neweseimaurö. 14 Pël ëauröak arim
wëwë utpet epël yeë epotön ne kön wiin
pangk naën yaë. Ar Pekamam kakaan ingre
mor sauröa naëaan narö Pelam pim ngön
kaarta ënëm yaaurö. Pelam pöp ngaan
Pelakën wetete ök maan puuk Israel om-
naröen morök maan animaö kön Anutuu
ökre was kaaröröaan kiri ar ëaut yenem
öngre omp nga ëaurö. 15 Ën arim naëaan
naröeta tapël Nikolasre pim ingre moröröa
ngön utpetatë ënëm yaaurö. 16 Pötaanök
ar lup kaip tiin. Ën won ëënë pöt akun
kot panë nentak arim naë wais oröömaat.
Pël ëak öp nga nem këmtak wia epwerring
omën piporöaring nimëmpaat.
17 “Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin. Omën pim wëwë ompyautak utpetat
il wesak kosang sak öpna pöp kutömweri
kaömp yapin mana pël ya pöt nem naë
ëlëëp wia epot mempaat. Pël ëak kël kölam
naööta mempaat. Kël pöök yapin ngolöp
nent retëng ëulmëëmaat. Yapin pöt omën
muntarö köpël wëën omën kël pö waapna
pöpökëër ëwat öpnaat.”

Tiatira kakë ingre mor sauröa ngönte

18 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. “Ni
Tiatira kakaan ingre mor sauröaan epël
retëng ë.
“Anutuu Ruup pim itöörar es
wëlëngöökë ök panëöörar, omnant
omnaröa lupötë wieëa pötön ityaangkaup.
Ën pim ing pöwesiar aini ke nal nent
yapinte paras pël yema pöta simpelang
yera pöl yeëa. Ngön epët Anutuu Ru
ulöpöököp nem ngönte. 19 Ne arim omnant
yaautön ëwat wë. Arim lup sant yaaöre kön
wi kosang wesak ya wotpil mëmpö, nemëën
yak ya ompyaö mëmpööre këlangön kat
yawiem kosang sak wë pël yaaö pötön ne
ëwat wë. Arim wet rëak omnant eiman
pöt peene il wesak ompyaö panë yaaurö.
20 Pël yaauröak arim utpet epël yeë pöten ne
kön wiin pangk naën yaë. Öng utpet yaaö
namp ngaan wakaima yapinte Sesepel pöpë
ök yaë pöpönta arring öpënëak mëëaurö.
Öng pöpök pimtën, ‘Ne Anutuu tektek ngön
yaaö omën namp,’ pël kaar mëak ngönën
kaaröt nem ënëm yaalnëauröen öngre omp
nga ëëre animaö kön Anutuu ökre was
kaaröröaan kiri ar yaaö pöt në pël ëëpënëak
morök yaalmëaup. 21 Nook pim omp nga
yaaö pöt sëp wasëpënëak akun mangkën
pi lup kaip natiin kaaö ëaup. 22 Kat wi. Ne
öng pöpön maan yauman ëëpnaat. Ën omp
öng pöpring utpet yaaö pöröeta lup kaip
natiin yaëën pöt nook maan këlangön munt
nant pitëm naë orö morëëpnaat. 23 Pël ëak
öng pöpë wëwëeta ënëm yaaurö mën wel
mowiimaat. Pël ëën ka nantë ingre mor
saurö pöten itenak ne omën pouröa könre
lup wël yaaup pöten ëwat sëpnaat. Ne
tapöpök ar omnarö neenem omnant yaautë
kangut nimpaap. 24 Omën munt Tiatira
kak wëaurö ar ngön utpet pöta ënëm
naën yaaurö. Pël yeem ngön utpet pöten
omën naröak, ‘Setenë ngön öngpököt,’ pël
ya pöt ar ëwat nasën yaaurö. Pël yaaö
pöröen epël ök yeniak. Ne këlangön munt
nant naningkan, om epët pëën nimpaan.
25 Arim wëwë ompyaö yaaö pöt kosang panë
wesak ön. Pël ëën nemënt kaalak akun
nentak wais oröömaap. 26 Namp pim wëwë
ompyautak utpetat il wesak kosang sak wë
nem ngönte ngaarëk weimeë wel wiipna
pöp nook weëre kosang menak köpël
omnaröa kaö wes moulmëëmaap. 27 Pël ëën
pi ngarangk ëeë aini sungkör naö wak wë
omnarö yang kaput mööna kelak unön yaë
pöl köpël omën pörö elmëëpnaap. Weëre
kosang nem mampa pöt nem Pepapök
nenaut. 28 Ne omën pöt menak tangewesta
mempaat.
29 “Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin.”

3

Satis kakë ingre mor sauröa ngönte

1 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa.
“Ni Satis kakaan ingre mor sauröaan epël
retëng ë.

"Ngön epët omën Anutuu Ngëëngk Pulö
wak ari 7 ëak wali wak wëaup nem ngönte.
Ne arim omnant yaautön ëwat wë. Omnant
yaaö pöt omnaröak arimëën, 'Pit wëwëë-
taring wëak yaë,' pël yenia. Ën nook
arim lupötön itaangkën wel wiauröa ök wë.
2 Pötaanök wal ëak it nganga seë. Arim
kön wi kosang yewesaö kot wieëaut sasa
won sëpanok taë weseë. Arim omnant
yaautön itaangkën Anutuu ëöetak wotpil
naënörö. 3 Pötaanök ngön rë nuulön kat
wiak wan pöten kön wiin. Pël ëak ngön
pöt ngaarëk wak lup kaip tiin. Ar wal
ëak it nganga nasën ëënë pöt nga omën
nampë yaë pöl nem akuneten köpël wëën
tapët pöt oröak kangut nimpaat. 4 Pël ëë-
maatak ar Satis kakaan omën narö utpetat
naën yaaurö. Omën naröa ulpëën kölamöt
pëën ë yerangia pöl ar wëwë kölam wë.
Ne arën kön wiin wotpilörö. Pötaanök
arim ulpëën kölamöt ë yerangian pöl wëwë
kölamtaring neering wakaim önëët. 5 Omën
namp pim wëwë ompyautak utpetat il
wesak kosang sak öpna pöpökëër ulpëën
kölamöp më moulmëëmaap. Pël ëak pim
yapinte wëwë kosangta pepeweriaan kërë
nemoolanganëëp. Anutu nem Pepapre pim
enselöröa ëöetak pi nemop pöt tekeri we-
sak amaat.
6 "Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin."

Pilatepia kakë ingre mor sauröa ngönte

7 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. "Ni
Pilatepia kakaan ingre mor sauröaan epël
retëng ë.

"Aköp ne omën ngëëngkëp. Ne tapöp
omën kë panëëp. Ngaanëër Tewit pim
yang omp ak sak weëre kosangring omnarö
ngarangk elmëeima pöl nook kutömweri
omp ak sak weëre kosangring ngarangk ëeë
kanwer të wiin omën nampök newariipan.
Ën kanwer wariin nampök pangk natëëpan,
won pan. Ngön epët ne tapöpë ngönte.
8 Ne arim omnant yaautön ëwat wë. Ar
weëre kosang kësang won wë nem ngönte
ngaarëk weiman. Pël yeem nem yapinte
ëlëëp nenowasën tekeri wesak aiman pöten
ne ëwat wë. Pötaanök nook kanwer të
nuwiin wiaan omën nampök yok pangk
newariipan. 9 Kat wieë. Setenë ingre mor
arim naë wëaurö pit pitëmtën, 'Ten Yuta
omnarö,' pël kaar yenilaurö. Pit Setenë
utpetatë ënëm yaaurö, Yuta omën yaapörö
won. Omën pöröen nook maan arim
ikanöök rar rë nuwesirak nemtok arimëën
lup sant yaalnian pöten ëwat sëpnaarö.
10 Ar këlangön kat yawiem kosang sak önëak
nem arën ök yeniak pöt ngaarëk weiman.
Pötaanök omën utpet nant yangerak wëau-
röaan morök elmëëmëak yangerakë wes
mëëma pöt nook ar ngarangk yaalniin
arim naë naarööpan. 11 Ne akun kot nent
won sëën arim ngësë waisumaap. Pö-
taanök omën nampök irikor elniin arim
ompyaö yaauta kangut naön ëënganëën
ompyaut arim naë wia pöt kosang wes wak
ön. 12 Omën namp pim wëwë ompyau-
tak utpetat il wesak kosang sak öpna pöp
nook Anutuu ngönën tupta möör wapta
ök wesak wesir moulmëëmaap. Pël ëën
pi Anutuu naë kosang sak öpnaap. Pël
ëën nem yapin ngolöpëtere Anutuu yap-
intere pim ka kaöaöökëët piik retëng ë
ulmëëmaap. Ka pöökë yapinte Yerusalem
ngolöpö, kutömweri nem Pepapë naëaan
irapnaö.
13 "Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin."

Leotisia kakë ingre mor sauröa ngönte

14 Aköpök kaalak neen epël ök yenëa. "Ni
Leotisia kakaan ingre mor sauröaan epël
retëng ë.

"Aköp nemënt ngön yaapta pepapök
wotpil wesak Anutuu ngönte tekeri wesak
yaaup. Ne Anutuu omnant pout ket ëa
pötë pepap. Ngön epët Aköp nemtë ngönte.
15 Ne arim yaauta songönte ëwat wë. Ar
nemëën kaaö panë elnëëre lup sant panë
elnë pël naën yaaurö. Poutepar arim naë
irikor ëak wia. Pötaanök arimtok kaaö panë
elnëënëak kön wiak pöt pël elnëënëët. Ën
lup sant panë elnëënëak kön wiak pöt pël
elnëënëët. Pël ëënëëtak poutepar irikor
ëak wi naöpan. 16 Ar pöt nemëën kaaö panë
elnëëre lup sant panë elnë pël naën yaaö
poutepar irikor ëak yeëan. Pötaanök ne
arimëën kaaö elniak wa niolamaat. 17 Ar
arimtën epël yaaurö. 'Ten monere uröm
omën nant kësang wieëaurö. Omën kësang
panë pöt tenimtokëër wak ompyaö wë
omën nentaan ngöntök naën yaauröep,' pël
yak. Pël yaketak arim lupre könöt ut-
petatring wëën omnaröak yaköm elniipna
salöröak yak. Arim lupötë omën nantëën

ngöntök yeem it il tëak yool wë pöten
arimënt itnaangkën wëan. [18] Pötaanök ne
arën ök niamaan kat wieë. Ar nem naëaan
songre sar ngolöp weë panëët wak ön. Pël
ëak arim koröp yool wë pipot ngep ëënëën
ulpëën kölam ompyautta nem naëaan ön.
Pöt arim koröp yool wë pipot omnaröak it
ninganken ëö sënganëën. Pël ëak i kolap
nenteta arim itötë wa mëën omën nantön
itaampunëën nem naëaan ön. [19] Ne omën
nem lup sant yaalmëa pörö pit utpet yaëën
pöt ngön kosang mëak wotpil yemowesaup.
Pötaanök ar kosang ngentiak lup kaip tiin.
[20] Kat wieë. Ne ka kanrak taueë kontkont
yaaup. Omën namp ne kontkont yemaan
kat wiak kan të newiin pöt kakaati së piir-
ing kaömp ngawi nak tenip önaat. [21] Omën
namp pim wëwë ompyautak utpetat il we-
sak kosang sak öpna pöpön nook, 'Ni nem
naë wais nem omp ak urtak wel aisëak
neering omnarö ngarangk ëëpa,' pël ök
memaap. Pöt ne utpetat kasëng menak
nem Pepapë naë pim omp ak urtak wel
aisëak omnarö ngarangk eim wë pöl arta
ëënëët.
[22] "Katringöröak Ngëëngk Pulöök ingre
mor sauröen ngön ök yenia pipët këëkë kat
wiin."

4

Kutömweri omnarö Anutuun yaya maim wë

[1] Aköp ngön ök neë pet irën ne wan-
gar yemangk wesak itaangkën kutömweri
kan newer të wieëa. Pël ëën omën këm
ngön naö yaan kat wiin nem wet rëak
kuup ngönöökë ök ngönaak neea tapöpök
kaalak epël yenëa. "Ni eprek apër. Pël ëën
omën ënëm orööpnaatön pet elniimaan,"
pël yenëa. [2] Pël yenëaan taptakëër Anutuu
Ngëëngk Pulö pim weëre kosangöök nem
naë oröön itaangkën kutömweri Aköpë ur
nent wiaan Anutu pötak wel aisëeëa. [3] Pim
këëre wot kante kël köp möaö naöörarën
yapintepar saspaare konilian pël yema
pöörarë ök pengpeng yeëa. Pël ëën iere
kasir naö pim urtak wirö kaörok elmëeëa.
Iere kasir pö kël këra ëp koröp oröa naöön
yapin emeral pël yema pöökë ök yeëa. [4] Pël
ëaan ur nant 24 ëak omp ak urtak wa taap
elmëak wieëa. Pël ëaan ngarangk naröeta
24 tapël ëak ur pötë wel aisëeëa. Pit
ulpëën wali kölamörö mëak ul koolötök ket
ëaut omp aköröa yewaëa pötë ököt pitëm
kepönötë waëak wëa. [5] Pël ëën Anutu pim
ur wel aisëeëa pötakaan kent tangar mënak
tangre kaö kësang yera. Pël yaëën pim urta
itëkëël es wëlëng 7 ëak yokota. Es wëlëng
pöt Anutuu Ngëëngk Pulö. [6] Ën ur pöta
itëkëël omën nent i kaöre könitötë ök pan
nent wieëa.

Pël ëaan kutöm omën mor kong nent
wëwëetaring narö tekrak wëa. Pörö omp
ak urtak wirö kaörok ëak taueëa. Pitëm it
ulöpöt kësang pan, koëlaan kasngaël pangk
ëak oröeëa. [7] Kutöm omën wëwëetaring
pörö, namp kent nga laionöröa ököp, namp
pol purmakaö ompöröa ököp, namp pi it
omën këëre wot kan waup, ën namp int
tuparöa ököp. [8] Kutöm omën mor kong
nent wëwëetaring pörö pit wer 6 ëak uteëa.
Ën pitëm it ulöpöt kësang panë oröeëa. Pöt
weratë tomökölaan ikanöököl poutë pangk
ëeëa. Pit pël ëak wë Anutuun yaya yaaut
leng naën, röökre kët poutë epël maim wë.
"Aköp Anutu ni weëre kosang pout weëaup.
Ni wakaimaupök wëën om wakaim ömëëp.
Ni ngëëngkëp, ni ngëëngkëp, ngëëngk
panëëp."

[9] Kutöm omën mor kong nent wëwëe-
taring pörö pit Anutu omp ak urtak wel
aisëeëaup wë wakaim om öpnaap piin yaya
maimeë ping wesak mëak yoöre ërëp maim
wëaurö. Pit pël yaëën [10] ngarangk 24 pörö
pit Anutu omp ak urtak wel aisëeëa pöpë
naë rar rë mowesirak yangerakël tok oriak
wë omën wakaim öpna pöpön, "Puukëër
weëre kosang pepap," pël weseë pitëm omp
ak ul koolötök ket ëa pöt perak urta ikanöök
wiak yaya ngön epël maim wëauro.
[11] "O Aköp, ni tenim Anutu.
Nuukëër kaö panëëp.
Ten pourö yaya niaimeë ping wesak niak
nimtë naë weëre kosang wia pël
yeniaan kë yes.
Nimtok omnant ël epot pout ket ëaup.
Nuuk wiaapënëak kön wiak ket ëën om wia.
Pötaanök yaya yeniaan kë yes."

5

Sonök pep newer pesöm ëak wii tëak wiaan itena

[1] Ne kaalak itaangkën Anutu pi omp ak
urtak wel aisëeë pim mor yaapkëëwesi
pep newer weëa. Pep pöweri retëng
nant koëlaan kasngaël ëeë. Pël ëaan om-
naröak wilak sangk kelpanëak pep pöwer
tep möak wii 7 ëak të ulmëeëa. [2] Pël

ëaan ne itaangkën ensel weëre kosangring
nemorök ngön ë olëak epël ya. “Omën
wotpil talëpök pep epweri wii 7 ëak tëa
epot pangk ilak pepewer wilëpën?” [3] Pël
yaan omën nampök o kutömweriaan ma e
yangerakaan ma yang epra ikanöökëlaan
wotpil nampök pep pöwer wilak itaamp-
naataan kengkën nasën ëaut. [4] Pël ëën ne
itaangkën wotpil nampök pep pöwer wilak
itnaangkën ëën ing kësang panë ëaut. [5] Pël
ëën omën ngarangk nampök epël yenëa.
“Ni ing anganëp kat wi. Yutaë kurmen-
tëkaan kent laionöpë ök weëre kosang panë
namp oröak wë, Tewitë ru ëap. Pim wëwë
ompyautak utpetat il wesaupök yok pangk
wii 7 pöt pout ilak pep pöwer wilëpnaap.”

Son pi Sëpsëp Ruupön itena

[6] Pël neaan ne itaangkën Sëpsëp Ru namp
taueëa. Pöp omën mënauröa ök pim
koröpöök ëmpöl ëeëa. Pi Anutuu omp
ak urötere kutöm omën mor kong nent
wëwëetaring pöröere ngarangköröa tekrak
taueëa. Pim kepönöök watöt 7 ëak oröeëa.
Ën itötta 7 tapël ëak wëa. It 7 pöt Anutu pim
Ngëëngk Pulö, kaare yang poutë wes mëën
pangk ëak wë pö. [7] Pël ëën ne itaangkën
Sëpsëp Ru pöpök së Anutu pi pim omp
ak urtak wel aisëak wë pep pöwer pim
mor yaapkëëwesiil wali wak wëën kama
yeön itenaut. [8] Pël yaëën kutöm omën mor
kong nent wëwëetaring pöröere ngarangk
24 pörö Sëpsëp Ru pöpë naë së rar rë
mowesirak yangerakël tok oria. Pit omën
intöatë ök nant neenemot wak, ën söwar
koolötök ket ëa nantta neenemot wak wëa.
Söwar pötë öngpök omën nant Anutuun
kiri ar ëën es koulöp köp nga kampöt
ngaarëk yawisa pöt wieëa. Ës koulöp kamp
ompyaö omnaröa Anutuun yayaare kimang
yamëëaut. [9] Pit pël ëak tan ngolöp nent epël
yema.

“Ni omën wotpil kaö panëëp, pepeweri wii
tëa pöt yok pangk wa ilumëëp.
Omën naröak ni nimëngkën wel wian.
Pël ëën wel wian pötak omnarö kaalak
Anutu pimëën kama waup.
Yaap, ni omën möönre koröp naöre naö,
ngön nerere ner, yang poutëërö
waup.
[10] Nuuk maan pit niiring kaö sak wë kiri
ar yaauröa ök sak tenim Anutu
pim inëën sak omnaröaan kimang
yamëem wëaurö.
Pël ëak pit yangerakë omnaröaan ngarangk
elmëëpnaarö.”

Omën pourö Sëpsëp Ruupön yaya maim öpenaat

[11] Pël yemaan ne kaalak itaangkën ensel
selap pan këm top ëak yaan kat wiaut. Ensel
pöröen sangk kelën pöt selap pan tausenre
milion pöta ök yes. Pit omp ak urötere
kutöm omën mor kong nent wëwëetaring
pöröere ngarangkörö wa taap ëak taueë
[12] ngön ëak epël ya.

“Sëpsëp Ru omnaröa mën wel wia pöp pi
omnant poutë kaö saup,
poutë pepap, ëwaare weëre kosangre ëwat
wieëaup pël yamëem
yaya maimeë ping wesak yemaan kë yes.”

[13] Pël yaan ne kat wiin omnant pout Anutu
pim mor ket ëa, kutömweriaan yangerakë, i
kaöökaan yangra ikanöökë, pötök ngönaak
aö yesën ne kat wiin epël ya.

“Anutu pim omp ak urtak wel aisëeaupre
Sëpsëp Ruup piaripön
yöore ërëpre yaya maimeë ping wesak
mëak weëre kosangöt piarpim naë
wia
kët ëlötë pël maim öpa.”

[14] Pël yaan kutöm omën mor kong nent
wëwëetaring pöröak, “Yaap,” pël yemaan
omën ngarangk pörek wëa pörö piarpim
ikanöök rar rë mowesirak yangerakël tok
oriak yaya yema.

6

*Sëpsëp Ruupök wii 6 ëak tëa pöt pepeweri-
aan il olëa*

[1] Ne kaalak itaangkën Sëpsëp Ru pöpök
pepeweri wii 7 ëak tëeëa pötëaan wan pö il
yoola. Pël ëën ne kat wiin kutöm omën mor
kong nent wëwëetaring pöröakaan nam-
pök ngön ëak yaan kat wiin pim këm ngön
pömpel tangre kaö ket ëak yarëem epël
yema. “Ni wais.” [2] Pël yemaan ne kaalak
itaangkën pol os kölam namp wëa. Pöpë
rangk omën namp raëëp wak wel aisëak
wëa. Pël ëën omën pörek wëauröak pi
ul nent waë yemoulmë. Pöt omën nga
wotöök yesauröa ulötë ököt. Pël ëën pi
omën nga ëak il yewesauröa ök nga ëak il
mowasëpënëak sa.

[3] Sëpsëp Ru pöpök kaalak pepeweri
wii tëeëa munt 2 pö il yoolaan ne kat
wiin kutöm omën wëwëetaring pöröakaan
munt nampök, “Ni wais,” pël yema. [4] Pël

yemaan pol os munt köp möaö namp yaarö. Pöpë rangk omën namp wel aisëeëa pöp pitök weëre kosang yemangk. Pöt puuk maan yangerak mayaap won sëën omnarö nener mëmpënëak weëre kosang yemangk. Pötaanök omën pöp pi ya pöt mëmpëna yak öp nga panë newer yemangk.

5 Sëpsëp Ruupök kaalak pepeweri wii
tëeëa munt 3 pö il yoolaan ne kat wiaan
kutöm omën wëwëetaring pöröakaan
munt nampök, "Ni wais," pël yema. Pël
yemaan ne itaangkën pol os koö namp
wëa. Pöpë rangk omën namp wel aisëeëa
pöp pi omën könömöt wël yaaö nent sikel
pël yema pöt wali wak wëa. 6 Pël ëën
ne kat wiin kutöm omën mor kong nent
wëwëetaring pöröa tekrakaan nampök epël
yema. "Omnaröa ya lupötë kaömp nant
utpet mowasën umön rë sëën ngöntök
ëëp. Pël yeem kaömp öpënëak yaëën
kaömp ompyaut kap kot nentak wesirak
mon kësang 3 kina pöta ngönt wesak
mangkën sum ëëpnaat. Ën tapël kaömp
utpetat kap kot nentepar nent pötë wesirën
mon 3 kina tapël sum ëëpnaat. Pël
ëëpnaatak ni kaömp utpet yewasën pit olip
kolapring nant ar ëëre wain i në pël ëëpnaat
ngöntök ëëpanëën olipre wain yaat utpet
mowasngan."

7 Pol Sëpsëp Ruupök kaalak pepeweri wii
tëeëa munt 4 pö il yoolaan ne kat wiaan
kutöm omën mor kong nent wëwëetaring
pöröakaan munt ënëm nampök, "Ni wais,"
pël yema. 8 Pël ëën ne itaangkën pol os
koröpöök kaplak ilëa namp wëa. Pöpë
rangk omën namp wel aisëeëa pöp pim
yapinte Wel pël yema pöp wëa. Pël ëën
omën pim ënëm waisa namp pim yapinte
Wel Kak pël yema pöpta oröak wëa. Pël
ëën omën kutömweri wëa pöröak yanger
kom ëak lup 4 wesak piarip yang lup ner
menak omën yang pörek wëaurö mën wel
wiipënëak weëre kosang yemangk. Pit epël
ëëpnaarö. Pitëmënt nener mën wel wiire
ën narö këënëën ya sak ilak wel wi, narö
yauman ke nentere nent wak wel wiire narö
animaö ngaaröak mën wel wi pël ëëpnaarö.

9 Sëpsëp Ruupök kaalak pepeweri wii
tëeëa munt 5 pö il yoolaan ne itaangkën
omën wel wia naröa könörö Anutuun kiri ar
yaaurekë ikanöök wëa. Pörö pit ngaantak
Anutuu ngönte taë wes wak wë tekeri we-
seima pötaanök kööre tokörö öak mëngkën
pitëm könörö Anutuu naë wëa. 10 Omën kön
pöröak ngön ë olëak maap epël yema. "O
Aköp weëre kosang pepap, ni këëkë wesak
wotpil yewesaup. Ni akun taltak yanger-
akë omnaröaan ngön ya mënak pitëm ten
nimëna pöta kangut mamp?" 11 Pël yemaan
Aköpök omën kön pörö ulpëën kölam waliit
neenemot menak epël ök yema. "Ar kaalak
akun kot nent kë seim wëën arim kar ar-
ring ya ngawi yamëngka narö mën wel
wiipënëak yaö mëëa pörö pitta mën wel
wiinak ne kangut arim kööre tokörö mem-
paat."

12 Pël yemaan ne itaangkën Sëpsëp Ru-
upök kaalak pepeweri wii tëeëa munt 6
pö il yoolaan moup kësang panë nem-
pel yamö. Pël ëën këtëp kaip tiak maan
ne itaangkën poë koröp kouukë ök sak
koö olaan ngoonöpta tapël kaip tiak maan
omën iitë ök köp möak wëa. 13 Ën ari-
atta kutömweriaan ti yangerak ngentiin
itaangkën këra nantë ulöpörö köp namöön
wiaan kent möak tö olaan wia pötë ök
yaë. 14 Ën kutömwerta këra ëpötë pesöm mö
yawi pöl ëën won yesën kaö kusre rosiratta
tiak nerekaan nerekë yaë. 15 Pël yaëën
yang omp aköröere ngarangkörö, nga om-
naröa wotöökörö öere monere uröm om-
narö, omën weëre kosangringöröere omën
pourö, inëën ya yamëngk pöröere omën
yaap wëa pörö pit pourö yang öngöpre
rosiratë kël öngöp kësangötë ëlëëp ilëak
wëa. 16 Pël ëak pit ngön ë olëak epël ya.
"Këlre rosirat pelak ngep elniip, Anutu
pim omp ak urtak wel aisëeë itningam-
panëën ëlëëp ilepenaan, Sëpsëp Ruupökta
ya sangën elniipanëën. 17 Akun kaöaö
yaaröön kangut nimpa pöt peene yok oröak
wia. Pël ëën Anuture Sëpsëp Ruup piarip
ya sangën elniipnaan yaë. Pötaanök omën
talëpökëër nga pöt il wasëpën?"

7

Israel omën 144,000 pörö Anutuun yaö elmëa

1 Ngön pöt pet irën ne itaangkën ensel
4 ëak yang kaö 4 pötë taueëa. Yang kaö 4
pötëaan kent 4 tapël ëak wais i kaöre yang,
wiire këra pöt möak utpet waspanëak ensel
pröak il warieëa. 2 Pël ëën ne itaangkën
ensel munt namp këtëpë yengampiaulaan
oröak yawisën itenaut. Pi Anutu, wëwë
pepapë, omën nent omnarö pimëën yaö

wesak yapin mowiipna pöt wali wak is en-
sel 4 ëak Anutuuk yangerere i kaö utpet
wasëpënëak weëre kosang mena pöröen
ngön ë olëak ngön kosang yamëem 3 epël
yema. "Ar peenëër teëntom i kaöre yang,
wiire këra pöt utpet wasnganok. Kot nent
kor wëën wet rëak omën tiarim Anutu
pim inëën yaaurö pimëën yaö wesak yap-
inte pitëm ë kosatë mowiinak ënëmak yok
pangk utpet wasënëët." 4 Pël yemaan ne
kat wiin öngre omp Anutuuk pimëën we-
sak yapin mowia pörö sangk kelën 144,000
pipël Israel omnaröa kurötë saulaan yaarö.
5 Pit epël ëa.
Yuta pim kurmentëkaan 12,000,
Rupen pim kurmentëkaan 12,000,
Kat pim kurmentëkaan 12,000,
6 Asa pim kurmentëkaan 12,000,
Naptalai pim kurmentëkaan 12,000,
Manasa pim kurmentëkaan 12,000,
7 Simion pim kurmentëkaan 12,000,
Liwai pim kurmentëkaan 12,000,
Isaka pim kurmentëkaan 12,000,
8 Sepulan pim kurmentëkaan 12,000,
Yosep pim kurmentëkaan 12,000,
ën Pensamin pim kurmentëkaan 12,000.
Omën piporö Anutuuk pimëën wesak pitëm
ë kosatë yapin mowia.

Omën kësang panë Anutuun yaya mëëa

9 Ne omën pöt itenak kaalak itaangkën
omën kësang panë wa top ëak wëa. Pörö-
en omën nampök yok pangk sangk naalpan.
Omën pörö möönre koröp naöre naö, ngön
nerere ner, yang poutëërö wais erën ëa. Pit
Anutu, pim omp ak urtak wel aisëeëaupre
Sëpsëp Ruup piarpim itëkëël taueëa. Pitëm
wëwë ompyautak utpetat il wesautaan
ulpëën kölam waliirö mëak kewis komöt
wali wak wëa. 10 Pël ëeë ngön ëak epël
ya. "Tiarim Anutu, pim omp ak urtak wel
aisëeëaupre Sëpsëp Ruup piaripök tiar ut-
petetakaan kama nuun ompyaö wë." 11 Pël
yaan ensel pouröak Anutu, pim omp ak
urtak wel aisëeëaupre ngarangk 24 pöröere
kutöm omën mor kong nent wëwëetaring
pörö wirö wa taap elmëak taueëa. Pël ëak
pit omp ak urta itëkëël rar rë wesirak tok
oriak Anutuun yaya mëak 12 epël yema.
"Yaap, tenim Anutu,
ten nimëën ërëpërëp ëak ping wesak
yeniak.
Ëwat pout nimtë naë wiaan yayaare yoöre
ërëp yeniak.
Nuukëër weëre kosangring wëaupök
omnant pout pangk ngarangk yeëaup.
Omën pipot pout nim naë wiakaim wiaap-
naat.
Yaap."

Omën eporöa këlangön kat yawia pöt pet ira

13 Pël yemaan ngarangk 24 pöröa naëaan
nampök neen epël pëël yenëa. "Omën
ulpëën kölam waliit mëa eporö talörö?
Tarëkaan waisa?" 14 Pël neaan ngön
kangit epël yemak. "O kaöap, ne köpël.
Nimtokëër ëwat wëën." Pël maan puuk
epël ök yenëa. "Omën eporö pitëm kööre
tokörö këlangönë öngpökaan waurö.
Pitëm ulpëënöt Sëpsëp Ruupë iitak iirak
kölam wesaurö. 15 Pötaanök pit Anutu
pim omp ak urta itëkëël taueë këtre röök
poutë pim ngëëngk tuptak pimëën inëën
yaalmëem yaya maim wëaurö. Pël ëën
Anutu pimënt pim omp ak urtak wel aisëeë
ngarangk yaalmëaup. 16 Pit kaalak këënëën
ëëre iiten ë pël naëpan. Ën këtëpökta
nga elmëëre omën nantë es nga naöök
pitëk isö pël naëpan. 17 Sëpsëp Ruup omp
ak urta luptak wëa pöpök pit ngarangk
elmëak mës wak së i kölokta yoolëaurek së
wëwë kosangta iit kol mangkën nëmpnaat.
Pël ëën Anutuuk pitëm ing telapöt tum
mokorak won mowasëpnaat."

8

Sëpsëp Ruupök pepeweri wii tëeëa 7 pö il olëa

1 Sëpsëp Ruupök kaalak pepeweri wii
tëeëa munt 7 pö il yoola. Pël ëën kutömwe-
riaan ngön nent naën wieë akun kot nent
ap aöa pöta ök won yes. 2 Pël ëën ne
itaangkën ensel 7 ëak Anutuu ëöetak taueë
kuup 7 tapël ëak yeön itenaut. 3 Pël ëën
ensel munt namp wais Anutuun ur kiri
yaalmëauta naë taö yeö. Pöp pi söwar
koolötök ket ëa neweri omën nant köp
nga kamp ompyaut wiipënëak wak wais
taö yeö. Pël ëën pi omën es koulöp
köp nga kamp ëëpna pöt kësang panë
mangkën yeö. Omën köp nga kamp pöt
Anutuun kiri yaalmëaurek ur koolötök ket
ëa pötak kiri ar ëën es koulöp köp nga
kamp ompyaut ngaarëk yawisem Anutuu
omnaröa pimëën yayaare kimang yamëëa
pötring erën ëëpënëak mangkën yeö. 4 Pël
ëën ensel Anutuu ëöetak taueëa pöp pi
omën köp nga kamp pöt moresi wak wë ar
ëën es koulöpö ngaarëk yawisem Anutuu

omnaröa pimëën yayaare kimang yamëëa
pötring erën ëak yawis. 5 Pël yaëën en-
selëp pi söwar pöwer omën köp nga kam-
pöt wiaan wak Anutuun ur kiri yaalmëau-
takaan es newes korak söwarweri wiak
yangerak yoola. Pël ëën kent tangar mënak
tangre kaö kësang yeraan moup yamö.

Ensel 4 ëak kuup mëna

6 Ne pöt itenak kaalak itaangkën ensel
7 pörö pitëm kuup 7 ëak wak wëa pöt
mëmpënëak yaë.

7 Ensel wet kaal rëa nampök pim ku-
upö wet rëak mëngkën kopi kësangpel ëp
ulöpötring yepelën esre omën iitring ngen-
tiak yang lup ner pour es kot won yes. Ën
yang lup neraar om wia. Lup es kota pörek
omnant wieëa pöt wiire këraare nön pout
es kot won panë yes.

8 Ën ensel 2 pöpök pim kuupö yamëngk.
Pël ëën tomönötë ök nempel es yokotön
olaan i kaöök yengenti. Pël ëën i kaö ë naö
kaip tiin omën i sëën naöörar om wieëa.
9 I kaö ë omën i sa pöök animaö wëa pörö
pourö wel wiin wangat pout utpet yaë.

10 Ën ensel 3 pöpök pim kuupö yamëngk.
Pël ëën ari naö es kalaö newesi yokot pipël
pan kotak kutömweriaan ti yangerak yen-
genti. Pël yaëën iitre i rëëpöt pout kom ëak
3 yes. Pël ëën ari pöök ngentiak yang nera
iit ngep ëën munteraarëët om wieëa. 11 Ari
ti ngentia pöökë yapinte welakre kakam
pël ya. Pötaanök i we naöökël wieëa pöt
welakre kakam sëën we naöörarë wieëaut
om ompyaö wieëa. Pël ëën omën narö
kësang i welak yaaö pöt nak wel yawi.

12 Pël yaëën ensel 4 pöpök pim ku-
upö yamëngkën këtëp kom ëak rongan 3
yesën ngoonöpre ariatta tapël yaë. Pël
ëën këtre ngoonre ari rongan 3 pötëaan
nent mëngkën lup nent ëwa naën nen-
teparökëër ëwa yaë. Pël ëën këtëkre rö
kanötë lup nentak ëwa naën wiaan lup
nenteparökëër ëwa yaë.

13 Pël ëën ne itaangkën int tup kësang
panë nemor wal ëak mopöök yesën kat
wiaan int pöpök ngön ëak epël ya. "O
yaköm, yaköm, yaköm pan. Ensel munt
3 pöröak pitëm kuupöt mëmpna pötak
yangerakë omnaröa naë utpet kësang panë
nempelëar nempel ëak oröopnaan yaë.
Yang omnarö tol ëëpën?"

9

Ensel 5 pöpök kuup mëna

1 Ensel 5 pöpök kuup mëngkën ne
itaangkën ari naö kutömweriaan tiak wais
yangerak ngentiak wieëa. Ari pö ensel
nampönök ya. Ën ne itaangkën yang
öngöp wali panë naö wieëa. Pöökë leng
ëa pörekën ne köpël. Yang öngöp pöökë
kiet ensel pöp mangkën yeö. 2 Pël ëak
puuk öngöp pöökë kanwer të wiin es
koulöp naö öngöpöökaan oröak yawis.
Es koulöp pö es kësangöte koulöpöökë
ökö. Pël ëën es koulöp pöök këtëpre mop
epö ka wariin koö yoola. 3 Pël ëën es
koulöpöökaan mop narö oröak yangerak
yeira. Pöröa kant yamëngka nga pöt
körngapöröa yaë pöl yaaurö. 4 Pël ëën
kutömweri wëauröak pitën epël ök yema.
"Ar nönre këra, wiire omnant ke nampre
nampöt e yangerak oröak wë epot pout
utpet wasnganok om mait elmëën. Ën
omën Anutuun yaö ëak pitëm ë kosatë
pim yapinte nawiin piporöakëër utpet
mowasën. 5 Ar ngoon 5 pöröa öngpök omën
piporö utpet moweseim ön. Pël ëënëëtak
mën wel mowiinganok." Pël yemaan mop
pörö omën narö kant mënak këlangön
yemongawis. Pöt körngap nampë omën
namp kant momkëna këëm kat yawi pita
ök yeëa. 6 Ne omën pipot poutön itenaup.
Pipot ngoon 5 pöröa öngpök oröopna
pötak wel wiipna kanten ap kësang panë
wasëpnaatak pangk kangk nokoirpan. Pit
wel wiipën kön wiak pël ëëpnaatak pangk
pël naëpan.

7 Ne itaangkën mop pörö pol osöröa
ngaöök sëpënëak kopëta wes ulmëën wë
pöl ëak wë. Mop pöröa kepönötë omp ak ul
koolötök ket ëautë ököt waëak wëa. Këëre
wot kan pöt omnaröa ökörö. 8 Ën pitëm
kepön ëpöt, öngöröaatë ök wali panëët
oröeëa. Kë pöt kent nga laionöröaatë ök
panëët oröak wëa. 9 Pitëm ripatë aini
ngilöatë ököt ngep ëeëa. Ën wer pöt
pol osöröa teënt ngaöök sëpënëak kaaratë
nga ë raare wisangöt wa wiin wak weruak
yesën u kësang ya pöl ya. 10 Pitëm suut
körngap pöröaatë ököt. Wap nantta om-
narö wesirën këëm kat wiipnaat suutë
oröeëa. Pitëm nga ëëpna pöt suutë wëa
pötök omnarö ngoon 5 pöröa öngpök utpet
yemowas. 11 Pit pouröa kepönöök omën

omp ak namp wëa. Omp ak pöp ensel
yang öngöp wali panëöökë ngarangk wëa
pöp. Pim yapinte Yuta ngöntak Apaton,
Krik ngöntak Apolion, ën tiarim ngöntak,
"Omën omnant pout utpet yewesaup," pël
apenaap.
12 Këlangön kësang wet kaalte, kuup 5
pöökë mëngkën oröa pöt peene pet yair.
Këlangön munt nentepar om wia, ënëmak
orööpnaatepar.

Ensel 6 pöpök kuup mëna

13 Ensel 6 pöpök kuup mëngkën ne kat
wiin ngön nent yeem ya. Ngön pöt ur
Anutuun kiri yaalmëaö koolötök ket ëa
pim itëkëël wieëa pöta tepön 4 pötëëlaan
oröak 14 ensel 6 kuupö wak wëa pöpön epël
ök yema. "Ensel utpet 4 ëak i kësang
Yupretis pël yema pömeri pouuk wii kaatak
wë piporö kan wes mëën sëp," pël yema.
15 Pël yemaan ensel 4 pörö kama wël ë
yemoulmë. Ensel utpet pörö, yanger-
akë omën pourö kom ëak rongan 3 wesak
nentakörö mën wel mowiin nentepareërö
om öpnaat pël maan pitök ya pöt mëm-
pënëak kor wakaima. Pitëm pël ëëpna pöt
ngaantakëër krismakiire ngoon, këtre aöa
akun pöt mowia. 16 Pit pël ëëpënëak kan
yesën pitëm nga omën pol osöröa rangk
wel aisëak wëa pörö pitring yes. Pitëm
sareet pöt kësang pan, 200 milion pël aan
kat yawi. 17 Ën pol osöröere pitëm rangk
omën wëa pöröen wangartak epël itenaut.
Omnaröa ripatë aini ngilöat ngep ëeëa. Ën
pötë retëngretëng ëeëea pöt epot. Köp
möaare kunöm ka uraare kop retëng ka
ura pöt pitëk pangk ëeëa. Pol osöröa
kepönöt kent laionöröa kepönötë ök seëa.
Pël ëën pitëm këmötëaan kël kop retëng ka
ura es yokota nantring koulöpre wëlëngöt
yaaröa. 18 Pël ëën pitëm këmötëaan kël kop
retëng ka ura es yokota pötring koulöpre
wëlëngöt yaaröa 3 pötök yang omnaröa
naëaan rongan nentak wëa pörö pourö mën
wel yawiin nenteparë wëaurö om wë. 19 Pol
os pöröa weëre kosang pöt këm kanre suutë
wieëa. Pitëm suut pöt kamalöröa ököt,
kepönötta wëa. Su pötökta omnarö möak
utpet wasëpnaat.
20 Pol osöröa këmötëaan omën utpet 3 ëak
oröa pötök yangerak omën rongan nentak
wëa pörö mën wel wiipënëak nentepar pël
naalmëën yaë. Pël yaëën omën wel nawiin
pörö lup kaip tiak utpet yaaut sëp newasën
yaë. Pël ëak pitëm omp ak kaar aini
koolre siluwaare parasötök ket ëëre këraare
këlötök omën kön ket ëaut sëp newasën
yaë. Omën kön pöt itaampööre kat wiire
kan ing ë pël naën yaëëtak pötëën yaya
yamëëa pöt sëp newasën yaë. 21 Pël yeem
nga ëëre kemp ë, wëwë utpet öngre omp
nga ëëre omën köntak këkain ë pël yaaö
pötta sëp newasën yaë.

10

Enselëpök Son pep newer mangkën na

1 Ne omën pöt yaaröön itenak kaalak
itaangkën kutömweriaan ensel weëre
kosangring munt namp yeira. Pöp pim
koröpöök kepilöt pe ëën kepönöök iere
kasirö wesirak wëa. Këëre wot kante pöt
kët ket ëak mëak ëwa ëeëa. Ën ingesiar pöt
es wëlëngöökë ököp. 2 Pi pep kot newer
wilak wali weëa. Pim ing yaapkëëwes i
kaöökë rangk mësëak katnëëwes yangerak
mësëak wëa. 3 Pël ëeëaupök kent laionöpë
ya pöl maap ngön ë olëak aan tangre
kaö akun 7 ëak yera. 4 Pël yaëën ne
ngön pöt retëng ëëmëak yeem kat wiin
kutömweriaan ngön nent epël yenëa.
"Tangre kaö akun 7 ëak yeraan ngön aan
kat wian pöt ni retëng ëënganëp könöök
wa wi," pël yenëa.
5 Pël yeneaan ensel nem wet rëak
itaangkën pim ingesiar nas i kaöökre
nas yangerak pël ëak wëën nem itena
pöpök kaalak o kutömweriil pim mor
yaapkëëwes ngaarëk wesak wë 6 Anutu
wakaim öpnaapök, kutömre yang, i kaöre
omnant pötë wieëa pöt pout ket ëa pöpë
yapintak ngön kosang wesak epël ya.
"Anutu pi omnaröaan kor wakaimaup,
kaalak naöpanëëp. 7 Ensel 7 pöpök pim
kuupö mëngkën Anutuu ngön ëlëëp
ngaanëër pim inëën ru tektek ngön
yaaurëen ök mëëa pöt kë orööpnaat."
8 Pël yaan ngön nem wet rëak kutömwe-
riaan ök neaan kat wian taptak kaalak epël
yenëa. "Ni së ensel i kaöökre yangera rangk
taueëa pöpë pep wilak wali wak öpna pöwer
kama öm." 9 Pël neaan ne enselëpë naë së
pep kot pöwer nampënëak maan pi epël
yenëa. "Ni pöt num. Nim këmtak kapulak
kant mënak numë pöt ngëntötë ök misëng
pan ëëpnaat. Pël ëëpnaatak yaatak së wieë
welakre kakam ëak nga ëëpnaat." 10 Pël
neaan ne pep kot pöwer pim moresiaan

wak naut. Pël ëën nem këmtak kapulak
nëën ngëntötë yaë pöl misëng pan ëaut.
Ën yaatak së wieëak kaalak welakre kakam
ëak nga ëaut. 11 Pël ëën ne epël kat yawi.
"Ni kaalak omën yang kaö nantë neenem
ngönöt yaaöre pitëm omën omp aköröa naë
orööpna pöt tekeri wesak maim öm."

11

Omën naarök Anutuu ngönte ök apnaat

1 Ne ngön pöt kat wiaan nampök sungkör
ök naö nenak epël ök yenëa. "Ni wal ëak ök
epö wak së Anutuu ngönën tup kaöetere
ur pimëën kiri yaalmëautak epööring
ök wiak omën pörek piin yaya yamëëa
pöröen sangk kelum. 2 Pël ëëmëëtak tup ka
ngëëngkta ëm pipö ök wiinganëp, mosëp.
Pipöökë öngpök Anutuuk omën ngönën
köpëlöröaan yaö maan pit Yerusalem ka
ngëëngk pipö krismaki nentepar nent
ngoon 6 pöröa öngpök ka pö utpet
wasëpnaat. Pötaanök ök wiingan. 3 Pël
ëën omën naar nem songönte tekeri
wasëpnaan wes mëëmaat. Ne piarip wes
mëën nem ngönte tekeri wesak apnaataan
kaplak ilaim wëën krismaki nentepar nent
ngoon 6 pörö pet irëpnaat."

4 Omën pöaar këra olip rikötre rampeetë
rangina yaë pöl yangera pepap, Aköp, pim
ëöetak ëwa yaauwaar. 5 Omën namp pi-
arip utpet mowasëpën wesak elmëëpna
pöt es wëlëngöörar piarpim këmteparëaan
oröak mokotöpnaat. Yaap, omën piarip
utpet mowasëpna pörö akun tapëtakëër
wel wiipnaarö. 6 Piarip kutömweriaan
weëre kosang wak akun piarpim Anutuu
ngönte aö sëpna pötë piaripök kopi ne-
pelën ëëpënëak maan nepelën ëëpnaat.
Weëre kosang tapööring i epot pout kaip
tiak omën i sëëre yangerak omnant këëre
ngaat orö pël ëëpënëak maan pël ëëpnaat.
Piaripök ya pöt mëmpënëak kön wiipna pöt
pangk ëëpnaat.

7 Piarpim Anutuu ngönte ök aö seimeë së
pet irëpna pötak animaö utpet nga namp
yang öngöp wali panë pöökaan oröak pi-
aripring nga elak puuk piarip mën wel
mowiipnaawaar. 8 Pël ëën omën pöaarë
sokuraar ka kësang piarpim Aköp këra
yetaprak möön wel wia pöökë kamtaöök
mowiin wiaapnaat. Ngön nokoliitak ka
pöön Sotomre Isëp pël ya. 9 Pël ëën omën
möönre koröp naöre naö, ngön nerere
ner, yang poutëaan narö wais erën ëak
piarpim sokuraarön iteneimeë së kët 3re ën
kët kaö nent pël sëpnaat. Pël ëëpnaatak
omën nampökta itenak wak së welaaröa
yangaöök moweerëpnaaten kuure mak ne-
maan ëëpnaat. 10 Pël ëak yangerakë omën
pourö piarpim wel wia pötaan yak ërëpërëp
ëak këëre kaömp ngawi nak nener omnant
yowe mampnaat. Pöt yangerakë omën
pörö utpet yaëën Anutuu tektek ngön yaaö
omën pöaarök pit këëmre këlangön menak
utpet moweseima pötaanök.

11 Ën kët 3re kaö nent won sëën Anutuuk
pim omën wel wia pöaar wëwëeta ëmö
mangkën kaalak öp sak tauaan omën pourö
piaripön itenak kas kësang pan yaë. 12 Pël
ëën piarip kat wiaan kutömweriaan ngön
naö ngön ëak epël yema. "Arip e ngaarëkël
apreë." Pël maan piarip kan aprö is kutöm
kepilötë öngpök ilëak yesën kööre tokörö
itenaut. 13 Pël ëën akun tapëtakëër moup
nempel möak ka kaöaöökë lup ner utpet
wes yoolaan lup 9 ëak om wia. Moup
yamöön omën 7,000 ka kaöaöökë lup nerak
wëaurö wel wiin, lup 9 pötë wëaurö om wë
omën pörek oröa pöten itenak kas kësang
panë yeem Anutu kutöm pepapë yapinte
wak isak yema.

14 Këlangön kësang 2 kuup 6 pöökë
mëngkën oröa pöt peene pet yair.
Këlangön 3 ënëm panë pöt, peene tapët
orööpnaan yaë.

Ensel 7 pöpök pim kuupö mëna

15 Ensel 7 pöpök pim kuupö mëngkën
kutömweriaan omën naröak ngön ë oläak
epël ya. "Tiarim Aköp Anutu pi Kristo pim
Yaö Mëëaupring omnaröa kaö sak wë om
wakaim öpnaap." 16 Pël yaan ngarangk 24
Anutuu ëöetak pitëm omp ak urötë wel
aisëeëa pörö pit rar rë mowesirak tok oriak
Anutuun yaya yamëem 17 epël yema.

"O Aköp Anutu, weëre kosang pout
wieëaup,
ni ngaanëër wakaimaupök peeneeta wëën.
Ni nimtë weëre kosang kësangö wak omp ak
sak ngarangk yaalniin.
Pötaanök ten niin yoöre ërëp yeniak.
18 Yangerakë omën niin köpëlörö ya sangën
elnieim wë,
ën nim pitëmëën ya sangën elmëëmë pöt
yok peene yaarö.
Nim omën wel wiauröa wël ëak kangut
mampë pöteta yok yaarö.

Peene nim inëën ru tektek ngön yaaö omën
pöröere ën nim omën pourö, kotre
kaö,
niin kasinkasin yaalnia pörö pit ompyaö
kangut mampëëp.
Pël ëak omën yang omnarö utpet yewe-
sauröeta utpet mowasumëëp."
19 Pit ngön pöt ök më pet yairën Anu-
tuu tup ngëëngk kaöet kutömweri wia pöt
kan tëën ne itaangkën Anutu pim umkek
Mosesë ngön kosangöt wieëa pöt tup pöta
kakaati wia. Pël ëën ne itenaan kent tangar
mënak tangre kaö rëak moup möak kopi
kësangpel ëp ulöpötring yepel.

12

Öng nampre kamal kësangëpë ngönte

1 Ne itaangkën kutömweri retëng kësang
nent yaarö. Pöt öng nampök pim ko-
röpöök këtëpök ulpëën ket ëak mëak wëa.
Ngoonöp pöt pim ingesiarë iri wëa. Ën
kepönöök pöt ari 12 pötök ul ket ëak waëak
wëa. 2 Pöp ru yak wë wilëpënëak lel
yailën këlangön kësang kat yawiem merek
ya. 3 Ën omën munt nantta kutömweri
taprek yaarö. Omën pöt kamal kësang panë
nemorë ök sak wëa. Pömor köp möau-
morök pim kepönöt 7 ëak wëën watöt 10
ëak pötëaan oröeëa. Ën omën omp aköpë
ulöt 7 ëak pim kepön 7 pötë waëeëa. 4 Pim
su pömentök kutömweri möak ari tit nent
ti olaan tit nentepar pëën om wë. Pël
ëaan kamal pöp öng ru wilëpënëak yaaö
pöpë itëkëël së nga kor taö yeö. Öng pöp
rungaap wilën pi wa nëmpënëak pël yaë.
5 Pël ëën öng pöpë yokot ënëmak yangerakë
omën pourö weëre kosangring ngarangk
elmëëpna pöp yawil. Pël ëën akun tapë-
takëër pit rungaap teëntom panë wak yes,
Anutu pim omp ak urtak wel aisëeëa pöpë
ngësë. 6 Pël ëën öng pöp kan kas së yang lup
omën won ner, Anutuuk mangkën krismaki
nentepar nent ngoon 6 ëak wëën ngarangk
ëak kaömpre omnant mampënëak yema.

7 Ne kaalak itaangkën kutömweri nga
kësang panë nempel yaarö. Nga pöt
Maikelre pim enselöröak kamal kësang pö-
morre enselöröaan nga yaalmë. Pël yaëën
pit kangiir yaalmë. 8 Pël yaëën Maikelre pim
enselöröak pit il mowesak, "Ar e kutömw-
eri yok pangk naöngan," pël yema. 9 Pël
mëak kamal pömor wa yangerak yemoola.
Pöp kamal wet ngaanëër pan wakaimaupök
yangerakë omën pourö morök yaalmëaup,
Seten pöp. Piire pim enselörö wa yemoola.
10 Ën ne kat wiin kutömweriaan ngön naö
ngön ë olëak epël ya.
"Peene Anutuuk tiar utpetetakaan kama
yanu.
Peene pim weëre kosangöök omnant pout
il mowesak pi Aköp pël sak wë pöt
pet yaalni.
Ën pim Ruup Kristo puukta pi kaö sak wë
pöt pet yaalni. Pöta songönte epët.
Seten pi tiarim Anutu pim ëöetak tiarim
karuröaan röökre kët poutë ngön
utpet wesak yamëëa pöp piaripök
kutömweriaan wa yemoola.
11 Tiarim karurö Yesu Kristo, Sëpsëp Ruupë i
il olëa pötak weëre kosang wak pim
ngönte ök aimeë Seten il mowesa.
Pit pitëm wëwëat keimön naën Anutuu
ngönte taë wes wak wëën pitëm
kööre tokörõak mënaurö.
12 Pötaanök kutömweri wëaurö ar ërëpërëp
ëeë.
Ën yangerakre i kaöök wëauröaan yaköm
pan.
Seten pi pim akunet ëwat wë yak ya sangën
ëën arim naë oröak nga kaö elniip-
naan yaë."
13 Kamal kësang pöp pi yangerak wa
moolëa pöten kön wieë öng yokotup wila
pöp utpet mowasëpënëak nga yes. 14 Pël
yaëën Anutuuk öng pöp int tup werew-
eriarë ök neweriar yemangk. Pöt pi ka-
malöpë naëaan kas wal ëak yang lup omën
won panë nerek së wëën Anutu ngarangk
elmëak këëre kaömp meneim wëën kris-
maki 3 ën ngoon 6 pël sëpënëak yemangk.
15 Pël ëën kamal pöpök öng pöp i wak sëpën
pël kön wiak köm ngës olaan i kësang ne-
mer nga urak ënëm yes. 16 Pël ëën yangerak
öng pöp kaamök elmëak këm nga ëën i
kamalöpë köm ngës olëa pömer ngemë
ilëak won yes. 17 Pël ëën kamal kësangëp
pi öngöpön ya sangën ëën pim ru wet
rëak wilaö muntarö Anutuu ngön kosangöt
ngaarëk wëëre Yesu pim omnant tekeri
wes mena pöt taë wes wak wëaurö nga
elmëëpënëak yes. 18 Pël ëak kamal kësang
pöp i kaöökë pisöök tauak kor wë.

13

Animaö nga naar oröa

1 Ne omën pötön itenaan animaö nga
namp i kaöökaan yaarö. Pöp pim kepönöt
7 ëak wëën watöt 10 ëak pötëaan oröeëa.
Omën omp ak ulöt 10 tapël ëak wat 10 pötë
waëak wëa. Pim kepönötë yapin Anutuun
utpet wesak yaaö nant wieëa. 2 Animaö nga
nem itena pöp pi pusi kësang nga namp
lepat pël ya pöpë ököp. Ingesiar pöt imën
nga namp pea pël ya pöpë ök. Ën këm pöt
kent nga laionöpë ök. Animaö nga pöp ka-
mal kësangëpök pim weëre kosangö menak
pim omp ak urtak wel aisëeë yangerakë om-
narö ngarangk ëëpënëak yema. 3 Pël yaëën
ne itaangkën animaö nga pöpë kepön naö
omnaröak wisang ëak mënaupë kepönöökë
ök seëa. Pël ëautak ëmpölö yok pu wariin
yaap sak wëën omën pourö pöten itenak
yaan sak ëak pim ënëm yes. 4 Pël ëak
omnarö kamal kësang pöpök pim weëre
kosangö animaö ngaap mena pötaan ka-
malöpön yaya mëak animaö ngaapönta
yaya mëak epël ya. "Talëp animaö ngaapë
ök weëre kosangring wë? Ma talëpök pi il
mowasëpën? Won pan."
5 Kamal kësangëpök animaö nga pöpön,
"Ni Anutuu yapinte wa ngep elmëak ut-
pet wesak mam," pël ök maan Anutu ku-
ure mak yema. Pël ëak pi krismaki 3
ën ngoon 6 pöröa öngpök yang omnarö
ngarangk elmëëpënëak animaö ngaapön
tapël yema. 6 Pël maan pi Anutuun ut-
pet wesak mëak yapinte wa ngep elmëak
pim wëautere kutömweri wëauröenta ut-
pet wesak yema. 7 Pël ëak animaö nga
pöpön Anutuuk pim omnaröen kööre tok
elmëak puuk il mowesak omën möönre
koröp naöre naö, ngön nerere ner, yang
poutëërö ngarangk elmëëpënëak kuure
mak yema. 8 Pël maan yangerakë omën
pitëm yapinöt wëwë kosangta pepeweri
retëng naën ëa pöröak animaö nga pöpön
yaya yema. Pep pöwer yang epër naaröön
wiaan Sëpsëp Ru ënëmak mën wel wia
pöpök omën wëwë kosangtak öpnaaröa
yapinöt retëng ëauwer.
9 Katringöröak ngön epët këëkë kat wiin.
10 Anutuuk omën namp wii kaatakën yaö
ëëpna pöp yok sëpnaap. Ën nampön
kööre tokröak mëmpënëak yaö ëëpna pöp
mëmpnaap. Ngön pöt ngönëntak wia. Pö-
taanök omën ke pilöt Anutuu omnaröa naë
yaaröön pöt kosang sak wë piin kön wi
kosang yewesaut taë wes wak öp.
11 Ne kaalak itaangkën animaö nga
munt namp yangera öngpökaan yaarö.
Pöp wat naöörar wëa pöörar sëpsëp
ruuröaatë ök. Ën pim ngönaak yaaö pöt
kamal kësangöröa ngönötë ök kaö yaaup.
12 Animaö nga 2 pöpök munt wet kaal pöpë
weëre kosang pout wak wëa. Pël ëak pi
wet kaal pöp kaamök ëak yangerakë omën
pourö animaö wet kaal pim kepön naö
mëngkën wel wiin ëmpölö pu wariaö pöpön
yaya mapënëak yamëëaup. 13 Animaö nga
2 pöpök ya it ngölöp ke nentere nent
mëneim wë. Pël yeem kutömweriaan
esuwes wes mëën yangerakël yeiraan
omnarö iteneim wë. 14 Pël ëën Anutuu
kuure mak mëëaul animaö nga wet kaalëpë
itöök ya it ngolöpöt yamëngka pötök yang
omnaröen morök epël maim wë. "Ar
animaö nga ngaantak öp wesirën wel wiak
kaalak öp wëaupë könöp ket ëak kön pöpön
yaya maim ön." 15 Pël yaëën Anutuuk
kat mowiin puuk animaö kön ket ëa pöp
wak këm muntön momöön ngönaak yaan
omën animaö kön pöpön yaya nemaan yaë
pörö mëneim wë. 16 Pël ëak animaö nga
2 pöpök omën pourö kotre kaö, monere
urömaringre il ngentingenti yaaö, omën
yaap wëaöre ën inëën yaaö pouröen maan
animaö wet kaalëpë yapinte pitëm mor
yaapkëëtëëre ë kosatë wi pet yair. 17 Namp
animaö pöpë yapintere saareet piik nawiin
ëën pöt animaö pöpök omën pöp omnant
sum ëëre omnaröakta pim naëaan sum ë
pël naëpan pël yema.
18 Animaö nga pöpë yapinta songön pöt
epël këëkë kön wiipa. Yapin pöt saareet
666 pël wia. Pötaanök omën namp kön
wetete wë pöt saare epët sangk kelak pöta
songönte ëwat sëp.

14

Omën 144,000 pörö tan ngolöp nent ëa

1 Ne kaalak itaangkën Sëpsëp Ruup
Yerusalem kak Saion rosiraöök taueëa. Pël
ëën omën 144,000 Sëpsëp Ruupre Pepap
Anutu piarpim yapintepar pitëm ë kosatë
wieëa pöröeta piiring wëa. 2 Pël ëën ne kat
wiin këm ngön nempel i kësang nant nga
yaurem kuk aöre tangre kaö kësang rë pël
yaë pöta ök kutömweriaan yaarö. Ngön
nem kat wian pöt omën selap intö tang
yamööna ya pöl ëaut. 3 Omën 144,000 pörö
Anutu pim omp ak urtak wel aiseëa pöpre

kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pöröere ngarangk 24 pöröa ëöetak taueë tan ngolöp nent aim wë. Tan ngolöp pöt omën muntaröak ëwat nasëpan. Omën 144,000 Anutuuk yang omnaröa naëaan pimëën kama wa pöröakëër pangk ëwat sëpnaat. [4] Omën pörö pit öngörö mësël naën wonörö. Pit yaap wëwë wotpil wakaima. Pël ëeë Sëpsëp Ruupë ngönte ngaarëk wak kaatë ya mëmpö seima. Omën pörö Anutuuk pöta kangiir pit yang omnaröa tekööokaan kama waurö. Pël ëën Anuture Sëpsëp Ruupë ingre moröröa wotöökörö pël sak wëa. [5] Pit ngön kaar aöre utpet nent ë pël naën, won.

Ensel 3 pöröak ngön nant ök mëëa

[6] Ne kaalak itaangkën ensel munt namp mopöök wal ëak yesën itenaut. Pöp möönre koröp naöre naö, ngön nerere ner, yang poutëëröen Anutuu ngön ompyaö wiakaim wiaapna pöt ök mapënëak yes. [7] Pël ëak pi ngön ë olëak epël ya. "Anutu pim omën pourö kom ëak ngön yaatak niulëëpna akunet yok yaarö. Pötaanök piin kas yeem ping wesak maë. Pi kutömre yangre i kaöre kölok pout ket ëa pöpön yaya maë."

[8] Pël aö yesën ensel munt namp pim ënëm yesem epël ya. "Kat wieë. Papilon ka kaöaö omën naröak yok utpet yewas. Yaap, pit utpet panë wesak tööl yoola. Omën ka pöök wëa pörö öng omp nga yaaö nampë wain iit omnarö mangkën nak piiring utpet yaë pol pitëm utpet yaaö pöt yang omën pouröen rë moulön ulöl sa. Pötaanök pitëm ka kaöaö töölön pitta kö yes."

[9] Pël aö yesën ensel munt 3 pöp wet kaal pöaarë ënëm yesem ngön ëak epël ya. "Omën narö animaö nga pöpre pim omën kön ket ëaupön yaya mëak pim yapinte pitëm moresiire ë kosaöök wiaapëna pörö [10] omën nampë wain iit mangkën nak kön irikor yaë pöl Anutuuk pitën ya sangën elmëën këlangön kat wiipnaarö. Kot nent wiap naalmëëpan, ya sangën kaö elmëak kël kop retëng ka urauuk es yokota pörek wes mëën ensel ngëëngkröröere Sëpsëp Ruupë ëöetak këlangön kaö pan kat wiipnaarö. [11] Es pitëm këlangön kat mowiipna pöwes nariin om yokotön koulöpö kët ëlötë o ngaarëk aprö seim öpnaat. Omën animaö ngaapre pim omën kön ket ëaupönta yaya yamëem pim yapinte pitëk wiaapna pörö röökre kët poutë këlangön kat wieim öpnaarö."

[12] Pël ëëpnaat pötaanök utpet ke nentere nent Anutuu omën pim ngön kosangöt ngaarëk wëëre Yesuun kön wi kosang wasö pël eim wëaurö arim naë yaaröön pöt kosang sak ön.

[13] Ne kaalak kat wiin ngön nent kutömweriaan epël yenëa. "Ni ngön epël retëng ë. Omën Aköpë naë rë olëak wë akun eptak ngës rëak wel wiipna pörö ërëpërëp ëëpnaarö." Pël yaan Ngëëngk Pulöök epël yenëa. "Yaap pan. Pit wel wiin pitëm ya mëmpnaatë kangut Anutuuk mampnaarö. Pötaanök yok pangk pitëm ya kaö mëmpna pöt pet irak kë yesem ërëpërëp eim öpnaarö."

Enselöröa omnarö koirëpnaata ngönte

[14] Ne ngön pöt kat wiak kutömweriil itaangkën kutöm kepil kölam kësang ner wiaan itenaut. Pël ëën kepil pöra rangk namp wel aisëeëa. Pöp omnaröa ököp, pim kepönöök omp ak ul koolötök ket ëa nent waëak moresi öp nga panë newer wak wëa. [15] Pël ëën ensel munt nampök Anutuu ngëëngk tup kaöeta kakaatiaan oröak ensel kutöm kepilta rangk wel aisëeëa pöpön maap ngön ëak epël yema. "Yangerakë kaömpöt köp sëën tiak kama ömë akunet yok yaarö. Pötaanök ni së öpwerring ti." [16] Pël maan ensel kutöm kepilta rangk wel aisëeëa pöp së pim öpwer yangerak wesirak kaömp köp saut yati.

[17] Pël yaëën ne itaangkën ensel munt namp kutömweri ngëëngk tup kaöeta kakaatiaan öp nga panë newer wali wak yaarö. [18] Pël ëën ensel munt Anutuun kiri ar yaaö urtak esuwesi ngarangk yaaupök pötakaan oröak ensel öp nga panëëwer wali wak wëa pöpön maap ngön ë olëak epël yema. "Yangerak wii wain ulöpörö köp sak wë. Pötaanök së öpwerring tö." [19] Pël maan ensel pöp së pim öpwerring yangerakaan wain ulöprö töak rongan yaë. Pël ëak wain ulöp pörö ing mësaan iit oröak sëpënëak wa kap kësang këlötök ket ëa nenta öngpök yewesir. Wain ulöpöröa ing mësaan iit oröak sëpna pöt Anutu pim omnaröen ya sangën elmëëpnaata ök ëëpnaat. [20] Pit Yerusalem kaöökë ka tomök wii wain ulöp pörö kap kësang pötak wesirak ing mësaan pötakaan omën iit oröak i yaapötë ök yaë. I pöt oröak kaö wetak omnaröa kepönöt

il yewas. Rëëptakaan opetakë waliit 300 kilomita pöta ök.

15

Ensel 7 pöröak omën utpet panë nant 7 tapël ëak wali wak wëa

1 Ne itaangkën kutömweri retëng kësang
munt nent oröak wëën itenak yaan saut. Ne
itaangkën ensel 7 pörö omën utpet panë
nant 7 tapël ëak omnarö utpet mowasëp-
naat wak wëa. Omën utpet pöt oröön ënë-
mak kaalak munt nant naaröön ëëpnaat.
Anutu pim ya sangënte pörekök pet panë
irëpnaat.
2 Pël ëën ne omën kësang i kaöökë ök
nenten itenaut. Omën pöt könitweri öktak
esuwesi köp möak wë pöl ëeëa. Ën omën
animaö nga pöpring nga elak piire pim
omën kön ket ëaupre pim yapinta saareet
il wesa pörö Anutuuk pim intöat mangkën
wali wak i kaö könitweri ök pöökë ëöök
taueëa. 3 Pël ëeë Sëpsëp Ruupëën tan nent
Moses Anutuu inëën ruupë tan pöta ök epël
aim wë.

"O Aköp Anutu, ni weëre kosang pout
wieëaup.
Nim ya pout kosang kaö panëët,
pölöpringöt.
O omën pouröa Omp Aköp,
nim wëwë pötakëër wotpil ompyaö panëët.
4 Aköp, nimënt tapöpökëër ngëëngk
panëëp.
Pötaanök ten omën pourö niin kasinkasin
elniak nim yapinte wak isak ni-
anaat.
Nim wotpil yewesa yaat tekeri panë oröak
wia.
Pötaanök yang kaö poutëaan narö nim naë
wais yaya niapnaat."

5 Tan pöt pet irën ne kaalak itaangkën
kutömweri ngëëngk tup kaöet poë ko-
röpötök ök rëa pöta kakaati ngëëngk tup
panë pöt kan të wieëa. 6 Pël ëën ensel 7
pörö omën nant omnarö utpet mowasëp-
naat 7 tapël ëak wak tup ngëëngk panë pöta
kakaatiaan yaarö. Pit ulpëën wali ompyaö
kewil won, ëwaëwa yaaö nant mëak wëa.
Pël ëak yepat koolötök ket ëa nant pitëm
ripatë wirö rëwarök rëak wëa. 7 Pël ëën
kutöm omën mor kong nent wëwëetaring
pöröak söwar koolötök ket ëa 7 ëak ensel
7 pörö yemangk. Söwar pötë Anutu wëwë
kosangtaringëp pim ya sangënöt peö ëeëa.
8 Ën Anutuu ëwaare weëre kosang pö es
koulöpöökë ök sak tup ngëëngk panëëtak
wiaan es koulöp pö kakaati peö ëaan om-
narö pörek ilapnaat pangk naën. Ënëmak
utpet 7 enselöröak wak yewais pöt pet
irëpna pötakëër ilapnaat.

16

Anutu pim omnaröaan ya sangënöt söwar 7 pötë wieëa

1 Ne kat wiaan tup ngëëngk panëëta
kakaatiaan ngön nent ensel 7 poröen epël
ök yamëem ya. "Ar söwar 7 pötë öng-
pök Anutuu ya sangënöt wia pipot kömen
yangerak olaë," pël yema.
2 Pël maan ensel kopët pöpök pim söwar-
weri wieëaut wak së kömen yangerak yoola.
Pël ëën omën animaö ngaapë yapinte pitëk
wiak pim omën kön ket ëaupön yaya maima
pöröa naë ëmpöl utpet kësang panë nant
orö moreën këlangön kaö kat yawi.
3 Ën ensel 2 pöpök pim söwarweri
wieëaut i kaöök kömen yoola. Pël ëën i
kaö pö kaip tiin omën wel wiauröa iitë ök
koröp oröön omën i kaöök wëa pörö wel wi
won yes.
4 Pël yaëën ensel 3 pöpök pim söwar-
weri wieëaut i kësangötëëre kölokötë kömen
yoola. Pël ëën pötta kaip tiin omën i koröp
yaarö. 5 Pël ëën ne kat wiaan ensel i pout
ngarangk yaaö pöpök Anutuun epël yema.

"O Ngëëngkëp, ni wakaimaupök wëën.
Nim kangut yemengka yaat wotpil
yamëngkaup.
6 Omnaröak tektek ngön yaaö omënere nim
omën muntarö mën wel wiin pitëm
iit oröak ngentieimaut.
Pötaanök omën utpet pöt eima pörö nuuk
omën i epot mangkën yen.
Nim wotpil yewesa yaat yamëngkën pitëm
utpetatë kangut yeö."

7 Pël yemaan ne kat wiaan kaalak ur Anu-
tuun kiri yaalmëautakaan ngön nent ngön
ëak epël ya.

"Yaap, Aköp Anutu weëre kosang pepap,
nim ya yamëngkaut wotpilre ompyaö
yamëngkaup."

8 Ën ensel 4 pöpök pim söwarweri wieëaut
këtëpë rangk kömen yoola. Pël ëën Anu-
tuuk këtëp nga panë wesak maan omnarö
es kotöpënëak yema. 9 Pël ëën këtëp nga
panë wesak maan omnaröa koröpötë es
mokotön Anutu utpet pöten maan pit utpet
mowasëpënëak oröa pöpön utpet wesak

yema. Pit lup kaip tiak piin ping wesak
nemaan yaë.
[10] Ën ensel 5 pöpök pim söwarweri
wieëaut animaö ngaapë omp ak urtak
kömen yoola. Pël ëën animaö pöpë ikanöök
omën wëën ngarangk elmëeima pöröa naë
koö yoola. Pël ëën omën pörö këëmre
këlangön kat yawiem kë kant mënak wë.
[11] Pël ëak pitëm ëmpölre këëmre këlangön
yaaö pötëën Anutu kutömweri wëaupön
utpet wesak yema. Pitëm utpet yaaut
kasëng menak lup kaip natiin yaë.
[12] Ën ensel 6 pöpök pim söwarweri
wieëaut i kësang nemerën Yupretis pël
yema pömeri kömen yoola. Pël ëën i
pömer leep raan omën omp ak këtëpë
yengampiaul wëauröa wais nga elëpna
kanö yaarö. [13] Pël yaëën itenaan urmer
ömöröa ök narö 3 ëak yaarö. Namp kamal
kësangëpë këmtakaan, namp animaö
ngaapë këmtakaan, namp animaö nga
munt 2 pöpön tektek ngön yaaö kaar
omnamp pël yema pöpë këmtakaan pël ëak
yaarö. [14] Urmer pörö Setenëëröak omën it
ngolöp ke nentere nent yaaurö. Pit yang ël
epotë omp aköröa ngësë yes. Pitök omën
omp ak pörö Anutu weëre kosang pepapë
akun kaöaöök nga elëpnaan wa rongan
elmëëpënëak yes. [15-16] Pël ëak së koirak yang
lup nentak wa rongan yaalmë. Yang lup
pöta yapinte Yuta ngöntak Amaketon pël
ya.
Pël yaëëtak Kristook epël ya. "Kat
wieë. Ne këkain omnaröa yaë pöl ëlëëp
waisumaap. Pötaanök namp pi ka uraan
këkainëpök wais pim poë koröpö wilak sëën
yool wë omnaröa ëöetak ëö ëëpanëën itit
ngarangk ëëpna pöp ërëpërëp ëëpnaap."
[17] Ën ensel 7 pöpök pim söwarweri
wieëaut mopöök kömen yoola. Pël yaëën
tup ngëëngk panëëtak omp ak urtakaan
ngön kosang nent epël ya. "Nem omën
utpet pipotring omnarö yamëngk pöt
peene pet yair." [18] Pël yaan kent tangar
mënak tangre kaö yeraan moup yamö.
Moup pömpel kësang panëëmpel ngaan ke
pël nent möön itnaangkën ëautak peenök
yamö. [19] Pël ëën Papilon ka kësang pö
luptak weerak 3 wasën omnaröa kaat töol
ngentiak utpet yes. Pöt Anutuuk Papilon
omnaröa utpet yaautön kön wiak omën
nampë muntap wain i ngaat mangkën nak
këlangön kat yawi pöl pitën ya sangën
kaö elmëën utpet yes. [20] Yanger moup
kësang yamöön i kaö kusöt mop wiak sëën
rosiratta won yes. [21] Pël ëën kutömweriaan
kopi kësang yepelën ëp ulöp kësangöt
omnaröa rangk ngentiin këlangön kaö
kat yawi. Ëp ulöp kopët nemesi könömët
omnaröa könömta ök. Pël ëën pötök
utpet panë mowesa pötaanök omnaröak
Anutuun utpet wesak yema.

17

Öng omp nga yaaup pi sum utpet wa

[1] Ne omën pöten itenaan ensel 7 ëak
söwar nant 7 tapël ëak wali wak wëa
pöröakaan nampök wais neen epël ök
yenëa. "Ni wais. Pël ëën öng omp nga
ë yaë pöp pim utpetatë kangut Anutuuk
mangkën öpnaatön pet elniimaan. Öng pöp
pi ka kaö i kësangötë ëöök wieëa pö. [2] Yang
omp akörö pit öng pöpring utpet yaaurö.
Ën omën yaapöröeta sëën öng pöpök wain
iit mangkën nak kön irikor ëak piiring ut-
pet tapël yaaurö. Pötaanök Anutuuk utpet
kangut mampnaat."
[3] Pël neaan Ngëëngk Pulö pim weëre
kosangööring nem naë oröön ensel pöpök
ne mësak së yang lup omën won nentak
yeneulë. Pël ëën ne pörek wë itaangkën
öng namp animaö nga köp möaö nampë
rangk wel aisëeëa. Animaö pöpë ko-
röpöök yapin Anutuun utpet wesak yaaö
nant kësang retëng ëeëa. Ën pim kepönöt
7 ëak wëën pötë watöt 10 ëak oröreëa.
[4] Öng pöp ulpëën köp nentepar möa namp
mëak polre kal ëak ë rangi ompyaut pim
koröpöök pangk ëak wëa. Pël ëak kelön
koolötök ket ëa nent wali weëa. Pöta öng-
pök pimtë omp nga yaauta utpet kamp yaaö
kömkëënringöt peö ëeëa. [5] Pël ëak pim
yapin ëlëëpët ë kosaöök retëng ëeëa. Pöt
epët. "Papilon ka kaöaö, öngre omp nga
yaaöre utpet kömkëënringöt yaaö pötë ël
panëëp." [6] Ne itaangkën öng pöpök Anutuu
omnarö mënak pitëm iit nak kön irikor ëak
wë. Omën pörö Yesuu yapinte wak kaö
wesak aima. Pötaanök pit mënak pitëm iit
nak wë.
Ne öng pöpön itenak yaan panë saut.
[7] Pël yaëën enselëpök epël yenëa. "Ni
oröpmorëën yaan panë yesën? Nook
niin öng pipopre animaö kepönöt 7 ëak
wëën pötë watöt 10 ëak oröaupök öngöp

köka ëak wëa pöp piarpim songöntepar
ök niamaan kat wi. 8 Animaö nim ite-
naö pöp ngaantak wëaupök peene won
wia epop ënëmak kaalak yang öngöp wali
panë pöökaan oröak apër sasa kö sëpnaap.
Pël ëën omën yangerak öpna pöröa yap-
inöt wëwë kosangta pepeweri yang epër
naaröön wiaan retëng naën ëa pöröak an-
imaö pöpön itenak yaan sëpnaat. Animaö
pöp ngaantak wakaimaupök peene won wia
ënëmak oröópnaap.

9 "Pöta songönte këëkë ëwat sëpa. Pöt
epët. Kepön 7 ëak wëa pël ya pipot rosir
7 pötönök ya. Öng pöp rosir 7 pötë rangk
wel aisëeëaup. 10 Ën kepön 7 ëak wëa pël ya
tapötök omën omp ak 7 pörö pël ya. Pitëm
naëaan 5 pörö wel wiin kopët nampökëër
peene yangerakë omp ak sak om wë. Ën
munt namp pi omp ak nasën won wë. Ënë-
mak pöp oröak akun kot panë nent öpnaap.
11 Animaö nga pöp ngaanëër wakaimaupök
peene won wia, pöp piita omp ak namp
munt 7 pöröak erën ëën 8 ëak wë kö sëp-
naap.

12 "Ën watöt 10 ëak nim itenaö pöt omën
omp ak 10 pöröenök ya. Pörö pit peene
omp ak nasën wë. Akun kot panë 1 aöa
ke pil pötak weëre kosang wak animaö nga
pöpring omën omp sak öpënaarö. 13 Pël
ëak omën omp ak 10 pörö pit kön kopët
nent wieë pitëm weëre kosangre omnaröen
ngarangk elmëëpna pöt animaö nga pöp
kön wes mampnaat. 14 Pël ëak pit Sëpsëp
Ruupring nga elak pöpök pit il mowasëp-
naarö. Pi omën isaö pouröa Kaöap, omën
omp ak pouröa Omp Aköp. Pötaanök omën
piiring öpna pörö, pim yas mëak pimtëën
yaö ëën pim ngönte këëkë wesak öpna
pörö pourö, piiring erën ëak yang omp ak
pöröaring nga elak il mowasëpnaarö."

15 Pël neak kaalak epël ök yenëa. "I
kësangöt öng omp nga yaaupë ëöök wel
aisëeëa pöt omën möönre koröp naöre
naö, ngön nerere ner, yang poutëëröenök
ya. 16 Ën watöt 10 ëak oröaan nim itenan
pipot yang omp ak 10 ëak nem ök niiaö
pöröere animaö nga pöpre ëak pitök öng
omp nga yaaö pöpëën kööre tok elmëëp-
naarö. Pël ëak pitök pi utpet mowesak
ulpëënre poë koröp pim ë rangieëa pöt wa
ilak keli moolëak yool moulmëëpnaat. Pël
ëak pim koröpre mësëp kaö nant nak nant
es momarëpnaat. 17 Yaap, Anutuuk pimtë
ngaantakëër kön wia pöl pitëm lupötë kön
pout mangkën pit ya pöt mëmpnaat. Ya pöt
pit kön kopët naö wieë omën omp ak sak
öpëna weëre kosang pitëm pöt animaö pöp
mampnaat. Pël ë seim Anutuu akun me-
nautak pet irëpnaat. 18 Ën öng nim itenan
pipop ka kësang yang omp akörö ngarangk
elmëëpna pö."

18

Papilon ka kësang pö utpet ëa

1 Omën pöt pet irën ne kaalak itaangkën
ensel munt namp kutömweriaan yanger-
akël yeiraan itenaut. Pöp Anutuuk weëre
kosang kësang mangkën pim ëwaöök
yangerak ëwa ë pet yair. 2 Pël ëën pi ngön ë
olëak epël ya.
"Papilon yok utpet yaë.
Papilon ka kësangö utpet ëak kö yes.
Pël ëën peene urmer ke nampre nampre int
utpetarö pitëmënt pëën wë.
3 Ka kësang pö utpet yes pöta songönte epël.
Öng pöpök omën nampë muntap wain iit
mangkën nak kön irikor yaë pöta ök
omp nga ëëre utpetat kësang ë pël yaaö pöt
pet elmëën yang omën pourö tapël
ëeim wëaurö.
Pël ëak yang omp akörö pit öng pöpring
utpetat ëeimaurö.
Pël yaëën öng pöpë omën nant kësang öp-
naataan kentre kaur yaaö pötaan
yangerakë omën monere urömatëën ya
yamëngkauröak omnant menak
pim naëaan sum kësang weima.
Pötaanök kö yes."

4 Pël yaan ne kat wiaan ngön munt nent
kutömweriaan epël ya.
"Nem omnarö, ar öng utpet pipop sëp we-
sak kas seë,
öng pipopring wë saun koirak pötë kangut
önganëën.
5 Öng pöpë utpet yaaö pöt kësang panë sëën
Anutu kutömweri wë pöp itenak utpet
kangut mampënëak kön wieim wë
6 Ar omën utpet kangut pi mampunë
pörö pim këlangön omën muntarö
yemengka pötön kön wiak kangut
mampun.
Ar pël ëënëak pöt pi omnarö utpet mena
ëën pöt kangiir il wesak mampun.
Omën nampë muntap i ngaat mangkën nak
utpet yes pöl öng pöpök omnarö ut-
pet wesak këlangön kat mowieima.

Pötaanök i nga kosang panëët yemangk pöl il wesak këlangön kësang kat mowiin.
7 Pi pimtën wak isak yeem pim utpet yaautëën ërëpsawi eima pöta ök
arök kangiir këlangön kat mowiin ing ap.
Pim lupmeri kön korar epël wieëaup.
‘Ne öng ak kësangëp yak omp ak urtak wel aisëeë omnarö ngarangk yaalmëaup.
Ne öng kapiröa ök omnantëën il ngentingenti naënëp.
Könöm nant nem naë oröön ingre ya ilak naënganëëp.’
8 Pimtok kön korar pöt wieëa pötaanök kët kopët nentak utpet epot pim naë orööpnaat.
Anutuuk maan yaumanre ngöntök yaaöre ën ingre ya ilak yaaö pöt orööpnaat.
Aköp Anutu utpet kangut yemengka pöp weëre kosang kësang yaaup yak
puuk maan es kotöpnaat.”
Pël yaan kat wiaut.
9 Yangerakë omp ak piiring ya utpet yamëngkem pötëën ërëpsawi eimaurö öng pöp, ka kaö pö, es yokotön koulöpö ngaarëk yawisën itenak pimëën ingre ya ilak apnaarö. 10 Pit Papilon ka kaö pöökë omnaröa këlangön kat yawia pöten itenak pitta tapël ëëpanëak kas ëën om kamaarek taueë epël apnaat.
“O yakom, ka kaöaöön yaköm pan.
Papilon ka kaöaö, 1 aöa akun kot pita öngpök
nim saunatë kangiir utpet yaën.”
Pël yaan kat wiaut.
11 Ën yangerakë omën monere urömatëën ya yamëngkauröeta omnaröak pitëm naëaan urömat kaalak sum naëpan pël wesak pimëën ingre ya ilak apnaarö. 12 Pitëm uröm pöt epot. Koolre siluwa, kël ompyaut, polere kal, songre sar, poë koröp ke naöre naö ompyaö retëngretëng ëaut, këra köp nga kamp ke nampre namp yaautre omën nant këra sum kësangötök ket ëaut, aini parasre yaap, kël retëngretëng ëautök ket ëaut, 13 omën kamp ompyaö këra koröp neweriaan yewaut yapinte sinamon pël yema pötre ëwamöt, këra ëpre kömau nga kamp ompyaut, wainre i kolap kaömp ar ëëpnaat, korupaë lölöpöt, pol purmakaöre sëpsëpörö, pol osöröere ën kaar pitëm wii ngan ëak wak weruak yaautre, ën omën inëën yaauröere, pitëm sum yaaö pöt pipot.
14 Omën monere urömatëën ya yamëngkauröak öng pöpön epël ya.
“Omën nant nim ömëak kent kön yawian pöt sasa won yes.
Monere këëre kaömpre omën ompyaö ë rangi pötta won yes.
Pötaan omën pipot pout kaalak naöngan, won pan.”
15 Pël ëak omën monere urömatëën ya yamëngka pörö omën ke pilöt pim naë sum yeëa pörö Papilon ka kaö pöökë omnaröa këlangön kat yawia pöten itenak pitta tapël ëëpanëak kas ëën om kamaarek taueë ingre ya ilak ëak epël apnaat.
16 “O yaköm, ka kësangöön yaköm pan.
Ka kësang epö öng nampë ök.
Pi ulpëën ompyaö retëngretëng köp nentepar möa namp mëak
pim koröpöök koolre songre sar ë rangiak wëaup.
17 Akun kot 1 aöa pöta öngpök pim monere uröm pout kö yes.”
Ën i kaö wangatë ngarangk pöröere omën narö wangat wak ka muntatë yes piporö, wangatë inëën yaauröere omën i kaö pöök mon ya yamëngka pörö pourö pit Papilon kak pëlëër wiaan kamaarek taueë 18 itaangkën ka pö es yokotem koulöpöt oröak yesën itenak ngön ëak epël yema. “Elei, ka kësang epöökë ök naö e nerek wi naön, won pan.” 19 Pit pël mëak kaplak ilaimeë ingre ya ilak ëak epël aim wë.
“O yaköm, ka kësang epöön yaköm pan.
Wangatë ngarangk yaaurö tiar ka kësang epöökë urömat wak yesem monere uröm kësang weimaurö.
Akun kot 1 aöa pöta öngpök ka epö kö yes.
20 Kutömweri ngëëngköröere Anutuu ngön yaaöre tektek ngön yaaö omënere pim omën muntarö ar ka pö won yes pötaan ërëpërëp ëën.
Ka pöök utpet elnieima pötaan Anutuuk kangut yamangk.”
Pël yaan kat wiaut.
21 Ën ne kaalak itenaan ensel weëre kosangring nampök kël kësang panë naö wak wal ëak i kaöök yoolëem epël ya.
“Nem këlö i kaöök yoolak epël
Anutuuk ka kësang Papilon pö utpet
wasën sasa kö sëën kaalak itnaangkan.

22 Pël ëën intöere iraö ngön aöre pëëp mëmpö,
polere kuup ngön aö pöt ka pöökaan kaalak yaan kat nawiingan.
Ën omnaröakta ka pöök ya ke nentere nent yamëngkën itnaangkan.
Korupaëta kas yamöem yaan kat nawiingan.
23 Ka pöökaan es rampe newes kaalak ëwa naën ëëpnaat.
Öngre omp yaëën ipre kër yemangka pötenta itnaangkan.
Ngaantak ka pöökë omën monere urömatëën ya yamëngkaurö yangerakë kaö sak wakaimaurö.
Ën ka pöökaan naröak kempre tëptëp wak yeem omën muntaröen morök elmëeimaurö.
24 Papilon ka kësang pöökë omnaröak Anutuu tektek ngön yaaö omënere pim omën muntarö mëneima.
Ën yang omën naröeta kööre tokröak mëneima pël ëautë saunat Papilon ka kësang tapöök wieëa.
Pötaanök Anutuuk kangut yaalmë."

19

Omnarö Papilon kaö utpet yesën ërëpërëp ëa

1 Ne omën pötön itenak kat wiaan kutömweriaan omën kësang pan ngön ë oleak epël ya.
"Tiar Anutuun yaya mepa.
Tiarim Anutu tapöpök tiar utpetetakaan kama nuwa.
Ë rangiere weëre kosang pipot pim naë wia.
2 Pi tapöpök pim ngön yaatak omnaröa wëwëat wotpil wesak wël yaaup.
Öng omp nga yaaö pöpë utpet pömpelök yangerakë omnarö utpet moweseima.
Pël ëën Anutuuk pi utpet kangut mena.
Öng pöpök Anutuu inëën ru narö mëneimaup. Pötaanök kangiir elmëa."
3 Pël ëak pit kaalak ngön ë oleak epël ya.
"Anutuun yaya mepa.
Ka kësang pö es yokotem koulöpö kët ël epotë aprö seim wë."
4 Pël yaan ngarangk 24 pöröere kutöm omën mor kong nent wëwëetaring pörö pit rar rë mowesirak tok oriak Anutu pim omp ak urtak wel aisëeëa pöpön yaya mëak epël ya.
"Yaap, Anutuun yaya mepa."
5 Pël yaan kat wiaan Anutuu omp ak urta naëaan ngön ëak epël yeem ya.
"Anutuu inëën ruurö, ar pourö tiarim Anutuun yaya maë.
Piin kasinkasin yaaö kotre kaö pourö pël ëeë."

Sëpsëp Ruup öng koirën pim ipre kër mampna akun kësangët oröa

6 Ngön pöt ë pet yairën ne kaalak kat wiaan ngön munt nempelök omën kësang pan rongan ëak wë ngön kaëp aöre i kësang nant nga yaurem kuk aö, tangre kaö kësang yeraan nga ngön aö pël yaë pöl ngön ë oleak epël yeem ya.
"Anutu tiarim Aköp weëre kosang pout wieëaupök peene kësang panë sak wë omnant pout ngarangk yaalni.
Pötaanök piin yaya mepa.
7 Sëpsëp Ruupë öng koirëpna akunet yok yaaröön öngöp piin korkor yaë.
Pötaanök tiar kön ompyaö wieë ërëpërëp kësang panë yeem,
pim yapin pingetakëër wak isak aim öpa.
8 Anutuuk öng pöp ulpëën ompyaö ëwaëwa yaaö kewil won panë namp mëëpënëak mena."
Ulpëën ompyaö pöp Anutuu omnaröa wëwë ompyaö wotpilten ya.
9 Enselëpök neen epël ök yenëa. "Ni ngön epël retëng ë. Omën Anutuuk Sëpsëp Ruupë öng koirëpna akunetak kaömp ngawi nëmpënëak yas mëëaö pörö ërëpërëp ëëpnaarö." Pël neak kaalak epël yenëa. "Ngön epët Anutuu ngön kë panëët," pël neeaut.
10 Pël neaan ne piin yaya mamëak pim ingesiarë ikanöök rar rë mowesirak tok yariin epël yenëa. "Neen pil elnëëngan. Anutu pimtënökëër yaya mam. Niire nim kar Yesuu ngönte ök yak pörö tiar ya kopët nent ngawi yamëngkaurö." Yesuu ngönte ten kaamök elmëën tektek ngöntak aöre songönte tekeri wesak aö pël yeë pöt Pulöökë yaat.

Omën pol os kölamöpë rangk wel aisëeëa pöpë ngönte

11 Ngön pöt ök neë pet irën ne itenaan kutömwer kan tëën pol os kölam namp wëën itenaut. Omën namp pöpë rangk wel aisëeëa pöpë yapintepar nent, "Yaat wotpil yamëngkaup," ën nent "Ngön yaap yaaup," pël ya. Omën pöp pi omnarö ngön yaatak ulmëak kangut mampööre nga elö

pël yeem wotpil yaaup. 12 Pöpë itöörar
pöt, es wëlëngöökë ökoörar. Ën kepönöök
pöt, omp ak ul nant selap waëeëa. Pim
koröpöök pimtë yapinte wieëa. Pöt pim-
tokëër ëwat, omën muntarö köpël wë.
13 Pim ulpëënëpök omën iitök petak urak
wëa. Ën pim yapinte pöt, omnaröak piin,
"Anutuu ngönte," pël yamëëaup. 14 Pël ëën
kutömweri nga omnarö ulpëën ompyaö
kölam panë kewil won narö mëak pol os
kölam naröa rangk wel aisëak omën pöpë
ënëm yes. 15 Omën pöpë këmtakaan öp nga
panë newer oröak irëeëa. Öp pöwerring
yang omën pim kööre tokörö mënak weëre
kosangring ngarangk elmëëpnaap. Puuk
wii wain ulöpörö kël kap kësang nentakaan
ing mësaan iit yaarö pöl omnaröen Anu-
tuuk ya sangën elmëak mëngkën pitëm iit
oröopnaat. 16 Pöpë ulpëënëpökre kopirak
pim yapinte epël retëng ëeëa. "Omën omp
aköröa Omp Aköp, isauröa Kaöap."

17 Ne kaalak itaangkën ensel namp
këtëpök taueëa. Pël ëeë ngön ë olëak int
ngaarëk wal ëak yaauröen epël yema. "Ar
pourö Anutuu këëre imën nënëën wais
rongan ëeë. 18 Ar omën omp aköröere
nga omnaröere pitëm wotöökörö ere pol
osöröere pitëm rangk wel aisëak wë pörö
pourö, inëën yaauröere yaap wëaurö, kotre
kaö, pit pouröa mësëpöt nënëën wais
rongan ëeë."

19 Pël yemaan ne itaangkën animaö nga
pöpre ën yangerakë omp aköröere pitëm
nga omnarö pit Yesu pol osöpë rangk
wel aisëeëaupre pim nga omnaröaring nga
elëpënëak rongan ëak wëa. 20 Pël ëën puuk
animaö pöpre ën tektek ngön yaaö kaar
omën pöp wali yeö. Tektek ngön yaaö
omën pöp pi wet rëak ya it ngolöpöt animaö
pöpë ëöetak mëneimautak omën animaö
pöpë yapinte pitëk mowiak animaö kön
pimtë ket ëa pöpönta yaya maima pörö
morök elmëeima. Pël ëën omën utpet
pöaar wak öngöp kësang i kaöökë ökoök
kël kop retëng ka urauuk es yokota pöwesi
yemoola. 21 Pël ëak omën pol osöpë rangk
wel aisëeëa pöpök nga omën utpet pöaarë
naë wëaö pörö pim öp nga panë këm-
takaan oröeëa pöwerring mën wel yemowi.
Pël ëën intöröak wais omën mëna pöröa
mësëpöt wa neim olëak kep panë yaë.

20

Seten pi wii kaatak moulmëëpnaap

1 Ne kaalak itaangkën ensel namp yang
ongöp waliöökë kietaring wii seen naö wali
wak kutömweriaan yeirëa. 2 Pël ëak en-
sel pöpök kamal kësang ngaan panëër wë
Anutuu ëöetak omnaröaan utpet wesak aim
wëaup, Seten, pöp enselëpök wak kris-
maki 1000 pötë öngpök öpënëak wii seen
pööring të yemowi. 3 Pël ëak enselëpök wa
yang öngöp wali pöökë öngpök moolëak
kaalak kan wariak taë panë wes yemoulmë.
Krismaki 1000 pöt won nasën wiaan yang
omnarö kaalak morök elmëëpanëak pël
yaalmë. Ënëmak krismaki 1000 pël won
sëënak orö moulmëën akun kot panë nent
öpnaap.

4 Ne kaalak itaangkën omp ak ur nant
wiaan pötë omën narö wel aisëeëa. Anu-
tuuk pit omën muntarö ngön yaatak moul-
mëak kangut mampna ya pöt mangkën wak
wëa. Pël ëën ne itaangkën omën naröa
könörö Yesuun kön wi kosang wesak pim
yapinte tekeri wes ök aö yeem Anutuu
ngönte kosang wes moröak wëa. Pitëm
pël yaaö pötaan kööre tokörö ak ngernger
il moolaan wel wia. Omën pörö ani-
maö nga pöpre pim kön ket ëa pöpëën
yaya maöre pim yapinte pitëm ë kosatëëre
morötë mowi pël naën ëa. Pitökëër Anu-
tuuk weletakaan wal ë moulmëën wë Kris-
tooring omp ak sak ngarangk wakaimeë së
krismaki 1000 ke pipël won yes. 5 Pitëm
weletakaan wal ë moulmëa pöt wet rëaut.
Ën omën munt wel wia pörö wal naën
wia. Pit krismaki 1000 pöt won sëënak
wal ëëpënëak kor wë. 6 Omën Anutuuk
wet rëak weletakaan wal ë moulmëa pörö
ngëëngk mowasën ërëpërëp eim öpnaarö.
Omën pörö kaalak wel wiak es parëaöök
nasën ëëpnaarö. Pit kiri ar yaauröa ök
sak Anuture Kristoon yaya yamëem Kris-
tooring omp ak sak ngarangk yaat mëneim
wëën krismaki 1000 ke pël won sëpnaat.

Seten pim këlangön kaö panë kat wiipnaata ngönte

7 Krismaki 1000 pöt won sëënak Seten
wii kaatakaan kan të mowiin oröopnaap.
8 Pël ëak yang kaö nantëaan nantë wëa
pörö pouröa naë së morök elmëën rongan
nentepar ëën Kokre Mekok pël sëën nga wa
top ëëpnaat. Pël ëëpna pörö pangk sangk

nekelngan, i pisötë ök kësang panë ëëpnaat. 9 Omën pörö yang kaö poutëaan wais
Anutuu omnaröere Yerusalem ka kësang
pim kent kön wia pö wa taap ëak mëm-
pënëak yaëën Anutuuk es newes kutömw-
eriaan wes mëën irë omën pörö es kot
won wasëpnaat. 10 Pël ëën Seten pit morök
elmëa pöp puuk wak öngöp kësang i kaöökë
ököök kël kop retëng ka urauuk es yokota
pörek animaö ngaapre tektek ngön yaaö
kaar omnamp wet rëak wa moolaan wëa
pöwesi moolapnaat. Pël ëën pit omën naar
namp pörö röökre kët poutë es yokotön
këlangön kësang kat wieim öpnaarö.

Ngön ya kësang mëmpnaata ngönte

11 Ne kaalak itaangkën omp ak ur kölam
kësangëtere pötak wel aisëeëa pöpön ite-
naut. Pël ëën kutömre yanger pim naë
mop wiak won yes. 12 Pël yaëën itaangkën
omën wel wiaurö kotre kaö omp ak urtak
wel aisëeëa pöpë ëöetak taueëa. Pël ëën
pep nant yawil. Pël ëak newer yawil. Pöwer
wëwë kosangta pepewer. Pël ëak puuk
omën wel wiaurö pitëm wëwëatë songönöt
pep pötë iteneë wël yaalmë. 13 Pël ëëpënëak
omën i kaöök wel wiaurö i kaöökaan wal
yaë. Yaap, omën wel wia pourö weletekaan
wal ëën neenem wëwëatë kangut yemangk.
14 Pël ëak welere wel kaö wak öngöp kësang i
kaöökë ököök es yokota pöwesi moolaan kö
yes. Omën pörek sëpna pörö wel 2 kosang
pöt wiak sasa kö sëpnaarö. 15 Anutuuk
itaangkën omën namp pim yapinte wëwë
kosangta pepeweri won ëën pöt wak öngöp
kësang i kaöökë ököök es yokota pöwesi
yemoola.

21

Kutömre yang ngolöpöt yaarö

1 Ne omën pötön itenak kaalak kutöm
ngolöpwerre yang ngolöpren itenaut.
Kutömre yang wet rëak oröak wiakaima
pöt kö sak sëën i kaööta won wieëa.
2 Pël ëën ka kësang ngëëngk Yerusalem
ngolöpöön itenaut. Ka ngolöp pö Anutuu
naë kutömweriaan yeiraan itenaut. Pö ë
rangi ompyaö panë nant ëak wëa. Pöt öng
namp pim omp yaö ëak wëaup öpënëak
ë rangiak wë pöl ëak yeira. 3 Pël ëën ne
kat wiaan omp ak urta naëaan ngön ëak
epël ya. "Kat wieë. Anutu pi pim omnaröa
tekrak wë. Pi pitring wëën pit pim omën
sak öpnaarö. Ën Anutu pimtok pitëm naë
wë pitëm Aköp pël sak wakaim öpnaat. 4 Pël
ëak puuk pitëm ing telapöt tum mokorön
ërëpërëp ëëpnaat. Pöt pit kaalak wel
wiire ën kön utpetaring wë, ingre ya ilak
aöre këlangön kat wi pël naën ëëpnaat.
Omnant ngaan wiakaima pöt pout won sa
pötaanök."

5 Pël yaan omën omp ak urtak wel aisëeëa
pöpök epël ya. "Kat wieë. Ne peene omnant
pout ngolöp wesak orö yaulmë." Pël ök
ëak neen epël yenëa. "Ngön epot yaap
panëët, omnaröa kön wi kosang wasëp-
naat. Pötaanök retëng ë." 6 Pël neak
kaalak epël ök yenëa. "Omën epot pout yok
oröak wë. Ne tapöp wot rëaupök kaalak
ënëm remaap. Omnant ngës rë ulmëaupök
kaalak pet irumaap. Omën namp iiten
yaëën pöt nook i omnaröa kol mangkën
nak wëwë kosangta yaö sëpnaat sum won
mangkën nëmpnaap. 7 Omën namp pim
wëwë ompyautak utpetat il wasëpna pöp
omnant ompyaö epot poutë pep sëpnaap.
Pël ëën ne pim Anutu pël sak wëën pi
kangiir nem ruup pël sak öpnaap. 8 Pël ëëp-
naatak omën tokörö̈en kas ëak neen kasëng
nampööre kön wi kosang nenewasën ë, ya
utpet ke nentere nent mëmpööre omën
muntarö mën wel wi, öngre omp nga ëëre
kipre këar nga ë, Anutuu urtak omp ak
kaaröröere kön ket ëauröaan ngëëngk we-
sak yaya aöre ngön kaar aö, omën ke pil
yaaö piporö pourö öngöp kësang i kaöökë
ököök kël kop retëng ka urauuk es yokota
pöwesi së es koteim öpnaarö. Pël yeem wel
akun 2 kosang pöt wiak sasa kö sëpnaarö."

Yerusalem ka ngolöpö

9 Pël neaan ensel 7 pöröakaan namp nem
ngësë waisa. Ensel 7 pörö pit söwar 7 ëak
omën utpetatta 7 tapël ëak wiak wak wëa.
Pöt ënëmak akun pet irëpënëak yaëën om-
narö utpet mowasëpnaat. Pöröakaan namp
nem naë wais epël yenëa. "Ni wais. Pël
ëën Sëpsëp Ruupë öng koirëpnaapön pet
elniimaan," pël yenëa. 10 Pël neaan Pulöökë
weëre kosangö nem naë oröön ensel pöpök
ne wa newak së tomön wali panë naöök
neulëak Yerusalem ka ngëëngkö Anutuu
naë kutömweriaan yeiraan pet elnëën ite-
naut. 11 Ka kësang pöök Anutuu ëwaö elën
ëwa ke maim nal panë tëak wieëa. Pöt yaap
kël ompyaö saspaare ën könitweri yaë pöl
pan ëwaëwa yeem wëa. 12 Yerusalem ka
pöök ëm kësang wali panë naö ök rëeëa. Ëm

pöök kan 12 ëak rë wieëa. Pël ëën ensel
narö 12 tapël ëak kan ëëtë ngarangk taueëa.
Kan pötë Israel omën kur 12 piporöa yap-
inöt retëng ëeëa. 13 Ëm këtëpë yengampiaul
pöök kan neraar ner ëak rë wieëa. Këtëpë
yeilëaul we pöökël kan neraar ner tapël ëak
rë wieëa. Ën we naöökaan naökta om tapël
ëeëa. 14 Ëm pöökë ingöök kël 12 ëak kosang
wesak wieëa. Kël pötë Sëpsëp Ruupë ngön
yaaö omën 12 pöröa yapinöt retëng ëeëa.

15 Ensel neen ngönaak neea pöp pi
këkalëp ök yawia koolötök ket ëa naö wali
wak wëa. Pö ka kësang pööre ëmööre ëm
kanöt ök wiipnaö. 16 Ka pöökë ë mor kong
nent pötë waliit ke kopëtal pan. Ën ensel
pöpök ka pö pim këkalëpööring ök wiin
waliire mëntere tingk pöt ke kopëtal yaë.
2400 kilomita pël yaë. 17 Pël ëën enselëpök
ökööring ëmöökë tingkët ök wiin 70 mita
pël yaë. 18 Ka kësang pöökë ëm pö, kël
ompyaö saspa pööring ök rëeëa. Ën ka
pö kool pëënëëtök ök raan könitweri ök
pengpeng yeëa. 19 Ën ëm pöökë ingöök
kël sum kësang yaaö ke naöre naöring ë
rangi ulmëeëa. Kël ompyaö wet kaal panë
rëak wia 1 pöökë yapinte saspa, ën munt
kunöm ka ura 2 pöökë yapinte sapaia, ën
munt kölam 3 pöökë yapinte aket, ën munt
këra ëp koröp oröa 4 pöökë yapinte emeral,
20 ën munt köp möaare kölam koröp oröa
5 pöökë yapinte satonikis, ën munt köp
möaö 6 pöökë yapinte konilian, ën munt
kop retëng ka ura 7 pöökë yapinte krisolait,
ën munt këra ëp koröp oröömaap kangk ëa
8 pöökë yapinte peril, ën munt kop retëng
ka urömaap kangk ëa 9 pöökë yapinte
topas, ën munt kop retëngre këra ëp koröp
ka urömaap kangk ëa 10 pöökë yapinte
krisopres, ën munt kunöm ka urömaap
kangk ëa 11 pöökë yapinte aiasin, ën munt
köp karkar möa panë 12 pöökë yapinte
ametis. Kël ompyaö 12 epotring ëm ingöök
wiak ë rangi ulmëeëa. 21 Ën ka kan 12 pöt kal
kölam sum kësangring nant 12 pötring ket
ëeëa. Kal naöök kan newer naöök newer
pël ëeëa. Ka kësangöökë kamënt pötta
koolötök lë mëën könitweri ök pengpeng
yeëa.

22 Ne ka kësang pöök ngëëngk tup nent
ök rëan itnaangkën, won. Aköp Anutu
weëre kosang pout wieëaupre Sëpsëp Ruup
piarpimtok ngëëngk tup ket ëak wëa. 23 Ka
pöök këtre ngoon ëwa naö naëpan, won.
Anutuu ëwaöök së elën Sëpsëp Ruup es
rampewesi ök ket ëak ëwa ëën ka pöök
ëwa tëak wia. 24 Yangerakë omën pourö
ka pöökë ëwaöök kan ing yaaurö. Ën
yangerakë omp akörö pitëm ë rangiat ka
pöökë wak sëpnaarö. 25 Ka pöök koö noola-
pan. Pötaanök kët poutë ka pöökë ëm
kanöt të wiakaim öpnaat. 26 Pël ëën omën
pourö pitëm monere urömere ë rangiat
pout ka pöökël wak sëpnaat. 27 Pël ëëp-
naatak omën wëwë utpet ke nentere nent
yaautre kömkëënringöt yaautre kaar yaaut
pangk wak ka pöökë öngpök nasëpan, won.
Om Sëpsëp Ruupë yapinöt wëwë kosangta
pepeweri retëng ëa pöröakëër ka kësang
pöökë öngpök sëpnaarö.

22

Wëwë kosangta iitere këraament

1 Ensel pöpök kaalak ka pöök i om-
naröa kol mangkën nak wëwë kosangta
yaö yesa pömerën pet elnëën itenaut. I
pömer könit ket ëak ëwaëwa yaaumer
Anuture Sëpsëp Ruupë omp ak urtakaan
oröak yesaumer. 2 I pömer ka pöökë kam-
taöökë luptak yesaumer. Ën i pömeri poö
naöökaan naöök këra nant wëwë kosangët
yemengka pöt tau seëa. Pöt krismaki
kopët nenta öngpök akun 12 ëak ulöpörö
ngoon nampnampë öngpök utö aprö yesa.
Këra pötë ëpötök omnaröa këlangönre yau-
manöt ompyaö yemowesa. 3 Omnant pout
Anutuuk won wiaapënëak kön wiaut ka
pöök wi naöpan. Om Anuture Sëpsëp Ru-
upë omp ak uröt ka kësang pöök wiaan
Anutuu inëën ruurö piin yaya maim öp-
naat. 4 Omën pörö pim këëre wot kanten
itaampnaat. Pël yaëën pim yapinte pitëm
ë kosatë wiaapnaat. 5 Ka pöök koö olaan
es rampeere këtëpök ëwa naëpan, won.
Aköp Anutu pimtë ëwa kësang pömpelök
ëwa elmëaan pit omp ak sak akun ëlötë om
omnant poutë ngarangk wakaim öpnaarö.

Yesu pi teënt kaalak waisëpnaap

6 Ne pötön itenaan enselëpök epël ök
yenëa. “Ngön epot pout yaap panëët,
omnaröa pangk kön wi kosang wasëpnaat.
Aköp Anutu pim Pulö tektek ngön yaaö
omnarö kaamök yaalmë pöpök pim in-
ëën ruurö omën peene orööpnaatön ëwat
sëpënëak pim ensel namp pitëm naë wes
mëa.”

7 Pël yenëaan Yesuuk epël ök ya. “Kat
wieë. Ne teëntom waisumaap. Omën
namp nem tektek ngön pep epweri wia
epot ngaarëk weim öpna pöp pi ërëpërëp
ëëpnaap.”
8 Ne Sonok ngön epot kat wiak omën
epotön itenaut. Ne epotön kat wiire
itaampö pël ëak ensel ök neeaöre pet
elnë pël ëaö pöpë ingesiarë ikanöök rar
rë mowesirak tok oriak piin yaya mamëak
yaëën 9 epël yenëa. “Ni neen pil elnëëngan.
Anutu pimëntenökëër yaya mam. Niire
nim kar tektek ngön yaaöre omën pourö
ngön pep epweri wia pöt ngaarëk yeö pörö
tiar ya kopët nent ngawi yamëngkaurö pö-
taanök.” 10 Pël neak pi kaalak epël ök yenëa.
“Anutuu ngön pep epweri wia epot ngep
ëak önganok. Ngön pötë këët orööpna
akunet temanöm yes. 11 Omën wëwë utpet
wëa pöp piita om yal menak pël ë seim öp.
Kewilring wëa pöp piita om yal menak pël
ë seim öp. Wotpil wëa pöp piita om yal
menak pël ë seim öp. Ën lup kölam wëa pöp
piita om yal menak pël ë seim öp.”
12 Pël yenëaan Yesuuk kaalak epël ök ya.
“Kat wi. Ne teëntom pan waisumaap. Ne
omën pouröa sumat wak wais pitëm om-
nant yaautë kangut neenemot mempaap.
13 Ne tapöp wot rëaupök kaalak ënëm re-
maap. Ne omnant ngës rë ulmëaupök
kaalak pet irumaap.
14 “Omën pitëm ulpëënöt iirak lup kölam
wë pörö pit ërëpërëp ëëpnaarö. Pël
ëak këra wëwë kosangët yemengka pö-
mentëkaan yok pangk ulöp tö nak ka
kësangöökë ëm kanöt të wiaan öngpök
ilapnaarö. 15 Pël ëëpnaatak omën ke epëlörö
ka pöökë öngpök neilapan, om ka tomök
öpnaarö. Kentre pol ket ëak wëwë kewil-
ring wëëre kipre këar nga ë, öngre omp
nga ëëre mën wel wi, Anutuu urtak omp
ak kaaröröere kön ket ëauröaan ngëëngk
wesak yaya maö, ngön kaar aöre pötë ënëm
ë, omën ke pil yaaö pörö ka tomök öpnaarö.
16 “Ne Yesu nook nem ensel namp wes
mëën wais ar ingre mor sauröen ngön ök
niia. Ne Tewit pim kurmentëkaan oröaup.
Ne tapöpök tangewesi ök ëwaaringëp.”
17 Pulööre Sëpsëp Ruupë öng yaup pi-
aripök, “Ni wais,” pël ya. Pël ëën omën
namp ngön pipët kat wiak pöt puukta, “Ni
wais,” pël ap. Yaap omën namp iiten yaëën
pöt waisëp. Pi i omnarö kol mangkën nak
wëwë kosangta yaö yesa pöt nëmpënëak
kent yaëën pöt nëmp. I pöt sum won, yaap
nëmpnaat.
18 Ar Anutuu tektek ngön pep epweri wia
epot sangk kelak kat wiinëëröaan pepanöm
ngön epët ök yeniak. Omën namp Anutuu
ngönte wak pim könöökaan ngön munt
nantring yal menak irikor ëëpna pöp Anu-
tuuk maan omën utpet nant omnarö ut-
pet mowasëpna pep epweri retëng ëa pöt
pim naë orööpnaat. 19 Ën omën nampök
pep epweriaan Anutuu ngön nent kërë
olëak irikor ëëpna pöp Anutuuk kangiir
piin epël mapnaap. “Këra wëwë kosangët
yemengka pömentëkaan ulöp tö nëëre ka
kësang ngëëngk epöök wë nem omnaröa
ëëpënëak pep epweri ngön ëa pöl naëngan.”
20 Ngön epot tekeri wesa pöpök epël ya.
“Yaap, ne teënt waisumaap.” Yaap. Aköp
Yesu, ni wais.
21 Aköp Yesu pim komre kolap pöt Anutuu
omnarö arim naë wiaap. Yaap.